REGULÆ

PHILOSOPHICÆ

SUB

Titulis XXII. comprehensæ.

QUÆ

Varis exemplis illustrantur, distinctionibus declarantur,

G certis limitationibus determinantur.

A

M. DANIELE STAHLIO, Inclytae
Academia Jenensis Professore publico.

Accessere ejusdem Authoris

DISPUTATIONES II.

Altera de Principio & Principiato, altera de Causa Efficiento.

Item;

DOCTRINA PROPOSITIONUM.

L

LONDINI,

Typis F. Redmayne, & prostant venum apud Johannem Williams, in curia clavium transversarum, in vico vulgo vocato Little-Brittain. MDCLXXII.

RECULA

METOROLIE

8 11

. is a state of the second control of the se

- - most -

INIGNOI

TYPOGRAPHUS LECTORI.

Um de nova hujus Libri impressione confilium habui, & ferme jam operi accinctus sum; incidit mihi forte in manus ejusdem editio nuperrima à prelo Fcnonsi tantum non humeca. Quam

(prout e re mea & literaria fimul fuit) cum diligenter cum prioribus aliquot editionibus curavi conferendam; statimintellexi, rem minime este negligendam, verum feduio cavendum, ut ex hac data felici opportunitate, Insignishujus Viri REGULAS PHILOSO-PHICAS, maximæ omnium futuras Utilitati, accuratas tandem & genuinas exhiberem. Ita enim, per t' tam cam quæ à principio proxime jacet dimidiam partem, deprehendo alterationum ac emendationum plenas, ita multis Regulis, ac integro aliquando Titulo austas, ut opus me plane novum, (non istud prius matilun & imperfectum) præstiturum crederem. Quod tibi bene ac feliciter vertat igitur, Regulas hasce tales. tibi trado, quales ex Authoris Autographo correctas accepit & evulgavit cruditus Vir Casparus Posnerus, ejusdem cum illo Academiæ fenensis professor publicus. Correctas, inquam, multas, & ad mentem Authoris afformatas; quum tamen multis (inopina ac dolenda morte abreptus) supremam nondum imposuerat manum. Habes certe & eas ut reliquit ultimo, ac diligenti exemplarium collatione probe emendatas. Sed ut specimen habeas, quantum Author nofter mutatus ab illo, in quatuor quidem primis Regulis fecutus fum priores earum editiones; at in fingulis fuis locis, ultimas & perfectissimas de iis rebus STAHLII cogitationes typis minoribus curavi interponendas,

Ita scilicet brevi ante obitum suum auxit & correxit. In reliquis sequitur editio nostra Jenensem; nisi quod vagantes aliquot Regulas in suas tedes reposui, & divihonem ejus in Disputationes non attendens, alteram illam in Titulos, ut usui magis congruam, retinere ma-Adjunxi insuper ex eadem editione, nunquam hactenus in Anglia nostra excusas, ejusdem Authoris Disputationes duas Philosophicas; illam quidem de PRINCIPIO & PRINCIPIATO, hanc autem de CAUSA EFFICIENTE. Proximo vero (ac jam tertio) loco opponitur DOCTRINA PRO-POSITIONUM Disputationibus XII, comprehenfa: in quibus de omnibus Controversiis que à Peripateticis partim inter le, partim cum Ramais, agitantur, ex optimis quibusque Aristotelis Interpretibus disseritur, veritas stabilitur, & contrariz opiniones refutantur. Habes igitur laboris nostri rationem, habe & emolumentum, ac bene semper velis

Tuo R. D.

\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$

INDEX

Titulorum, & in iis Regularum Philosophicarum, eo ordine quo in hoc opere explicantur.

a sea c

X

Titulus I.

Circa doctrinam Effentiæ, Entis & non-entis.

R	eg. 1. I Mpossibile est idem simul esse & non esse. 2 Quodlibet est vel non est.	P.2
2	Omne quod est, quando est, necesse est esse: &,	Omne
	quod non est, quando non est, necesse est non esse,	14
	Non entis nulla funt prædicata.	15
5	Effentie rerum funt ficut numeri.	- 22
	Effentia rerum (unt aterna.	- 23
7	Non entis nulla est scientia.	24

Tit. II.

Circa doctrinam Actus & Potentia.

	Reg. 1. A posentia ad actum, five à posse ad esse; s	non
2	Ab actu ad potentiam, five ab effe ad posse, valet c	07-
3	Cujus eft potentia, ejufdem eft affut.	34
	Quod transit de potentia ad actum, mut atur.	37
5	Quod potest majus, potest ctiam minus.	40
	* 3	Po-

INDEX.

6 Potentia non excedit fuum objectum adaquatum.	41
7 Quod quis potest si vult, potest absolute.	43
8 Fruftra eft potentia que non traducitur in actum.	44
9 Actus & potentia funt in codem genere.	53
10 Alia actus, alia potentia causa est.	60
II Cuilibet potentia activa respondet passiva.	ibid.
12 Cuilibet potentjæ passivæ respondet activa.	62

Tit. III.

Circa doctrinam Causa & Causati.

Reg. 1. Nihil est causa suiipsius.	64
2 Nibil fit sine causa.	66
3 Posita causa ponitur causatum : & vice veisa.	. 68
4 Negata caufa negatur effectus : & vice veila	
5 Causa prior est causato.	75
6 Causa notior est effectu.	77
7 Qualis caufa, talis effectus.	79
8 Si affirmatio est causa affirmationis, etiam	negatio est
causa negationis: & vice versa, Si negatio,	erc. 80
9 Causa non est deterior effe &u.	18
10 Quicquid est in effectu, præexistit in causa.	86
II Impossibile est, aliquem eju (dem causa effectu	
cum nobiliorem esse effect u univoco.	88
12 Causa causa est etiam causa causati.	. 89
13 Idem quatenus idem semper facit idem.	96
14 Idem est causa contrariorum.	99
15 Principium latius patet quam cauft.	1.03
16 Omnis causa agit.	1.05
17 Effectus non prædicatur de sua causa; nec,	vice verfa
causa de effe & u.	LII,
18 Caufæ sunt sibi invicem causa.	116
19 Caufa poffunt coincidere.	129
20 Cujus caufa bona eft, id ipsum bonum; & c	uius czulz
mala est, id ip sum malum.	12.[
21 Propter quod unumquedque tale eft, illad n	
eft.	123
40	22 Cuius

INDEX

46825794016-8959350

22	Cujus caufæ om	nes sunt u	niversales, il	lud ipfum	est uni-
	versalc.	vani danilla	a a mail u alasin	ad saufam	132
23	Omnis effect us	per acciae	ns reauchtur	aa caujam	
					134
		Tit.	IV.		
Ci	rca doctrinam P	rincipii q	uod & quo,	& Instru	menti.
	Reg. 1. Princip Vel, Nullum	ium quo p principius	oræsupponit m quo est si	principium ne principio	quod.
2	Instrumentum nor	nest pars	ejus cujus e	st instrume	entum.
3. 1	Optimum est instr	umentum.	quod non	mult is ufibi	139 us, fed
3	uni inservit.		W. 2 - 1		141
4	Potius oft instrum quod ad paucion	nentum qu	eod ad plura	utile est,	quam.
5. I	nstrumentum non	moves ni	si mosum.	111	145
1.	: at at	Tit.	V		
		211,			-
	Circa	loctrinan	Caufæ fin	alis,	4-
	leg. 1. Omnis su	ni cf hon	um auid		150
2 1	inis melior est m	edite ad fi	nem.		153
2 1	inis est ultimum.			9.4	156
A 1	inis est principiu	m :			157
	inis oft primum i		ne, Gulti	mum in ex	
6 F	inis non habet me	dum aut	mensuram.		161
	tedia habent mod				ibid!
	inis dat modum,			n medik.	ibid.
	equisito fine ces				167
IO.	Finis qui est opus	melior eft	fine qui est	operatio.	168
II.	Qui vult finem, v	ult etiam	media ad fir	iem.	169
12	unius rei possunt e	Te plures	fines.		173
13	Cujus facultatis j	finis subor	dinatur fini	alterius fac	ulta-
1:	tis,illa facultas	alteri illi	facultati sub	ordinatur.	175
2 11	00	- 4	* 4.	145	Quic-

INDEX.	
14 Quicquid habet causam finalem, babet etian	efficien-
tem.	178
15 Ab intentione finis ad ejus executionem non va	let confe-
quentia.	182
16 A negatione consecutionis finis ad negationem	
nis ejusdem non valet consequentia.	ibid.
17 Quod potest fieri per pauca, non debet ficri	
	185
Tit. V I:	14.4
Circa doctrinam Appetitus, Boni & Mal	. 8
Voluntaris.	٠, ٠٠
Reg. 1. Appetitus non est nisi boni.	185
2 Appetitus non fertur in incognitum.	191
3 Voluntos oft impossibilium.	195
4 Electio non est impossibilium.	ibid.
Majori bono opponiour majus malum.	1 200
6 Quod est diuturnius melius est minus diuturno.	205
8 Absurdum est, ut alienum vitium interimat ali proprium visium non prabes interisum.	quid, cui
proprium visiten non prabet interitum.	213
o Natura semper facit id quod est optimum.	216
10 Natura semper intendit id quod eft oprimum.	217
II Voluntas non potest cogi:	218
12 Coact a voluntas est voluntas.	226
13 Qui vult caufam vult quoque effetum. Vulge	oita, Qui
vult antecedens, vult etiam confequens.	. 230
Tie VII.	Warry C
to the first the first the post the series	
Circa doctrinam Actionis, Agentis, & Pati	entis.
Reg. 1. Adiones funt fingularium.	233
2 Actiones sunt suppositorum.	238
3 Quicquid fit, compositum est.	247
4 Agere præsupponit est.	253
5 Omne agens eft actu, partens vere potestate.	258
	6 Omnia

INDEX.

6 Omnia quodammodo ex univoco fiunt.	262
7 Agentium partial ium quodlibet per se potest proc	
effectum, aut partem effectus, ad quem concurrit	. 269
8 Simile non agit in simile, neque à simili patitur.	27I :
9 Agere of patiest inter contraria.	283
10 Agens adfimilat sibi patiens.	285
11 Actio fit à superante.	289
12 Nihil agit in seipsum.	294 -
13 Non quedliber agis in quedlibes, neque quedlibes p	atitur .
à quolibet; sed actus corum qua agendi vim b	abent :
recipiuntur in disposito.	302 :
14 Quod & quale quid agens agit; id & tale quid p	atiens 🐃
patitur.	305
15 Omne agens obtinct aliquam formam qua agit.	310
16. Agens & patiens debent esse simul.	314
17 Agens nobilius est patiente.	ibid .
Charles and the same	
Tit. VIII.	
Circa doctrinam Materiæ.	
Reg. 1. Quicquid habet materiam, habet etiam for	mam;
&, vice versa, Quicquid habet formam, habet	
2 Materia est cognoscibilis per analogiam	317
3 Materia est ingenerabilis & incorruptibilis	ibid.
4 Materia appetit formam.	321
5 Materia est pura potentia.	324
6 Ex non ente nihil fit.	325 -
a management of the second	3-3
Tit, IX.	T S
and the state of t	7.2
Circa doctrinam Forme	. 01
19:	
Reg. t. Pofita forma ponitur formatim,	318:
2 Quicquid eft, per suam formam eft.	328:
3 Formæ quando dant effe nobilius, tanto funt nobil	ores
white purcease of there, as letter assure, for	329 -
* 5 · 4F	orma :.

INDEX.

INDEA	
4 Forma dat esfe rei.	ibid:
5. Forma cft indivisibilis.	333
	333
Tit. X.	1 117
Circa doctrinam Abstracti & Concretia	
Reg. 1. Si abstractum prædicatur de abstracto,	ctian
conerctum prædicatur de concreto.	336
2 Si concretum prædicatur de concreto, etiam abstra	Aum
prædicatur de abstracto.	ibid
3 Cui ineft abstractum, de eo prædicatur concretum.	340
4. Ab inesse ad prædicari valet consequentia.	344
5 De quo prædicatur concretum, o ineft abstractum.	346
6. Abstractum est forma concreti.	348
7 Abstractum est prius concreto.	349
· carly man do from the care of the care o	377
Tit. XI. Girca doctrinam Simplicis & Compositi, Tetis & Partis.	ıs
Reg. 1. Simplex off prius composito.	353
2. Pars eft prior toto.	355
3 Totum oft majus partibus.	358
4 Totum & partes funt in eodem prædicamento.	362
5. Quicquid est pars partis, est quoque pars totius.	363
6 Omne totam aliquo modo multum cft, & non unum.	
7 Omne totum cst unum.	ibid.
8 Pars non prædicatur de toto.	365
9 Totum non pradicatur de parte.	366
10 Quicquid prædioatur de parte, prædicatur etiam de	
	367
II Quicquid prædicatur de toto, prædicatar etjam de	
	369
12 Positis omnibus partibus, ponitur totum.	371
13. Sublata quacunque parte, tollitur totum.	ibid.
	Posite

INDEX

35323

- 111 5 4 10.	
14 Posto toto, ponuntur omnes partes.	373
15 Sublato toto, non necesse est tolli omnes partes.	374
,	
Tit. XII.	
***	
Circa doctrinam Generis & Speciei.	1.18
Reg. I. Genus prædicatur de omnibus specie bus	sub so
2 Quicquid prædicatur de genere, prædicatur et	
specie.	376
3 Genus est prius specie.	378
4 Genus est latius specie.	380
5 Species est collectiva multorum in unam natura	m, o
adhuc magis zenus.	i bid.
6. Genus continct species, at species continentur, not	
nent genera.	381
7 Genus non est quidem accidentarium speciei.	382
3. Genus est ut materia, differentia ut forma.	383
9 Negato genere, negatur species.	384
10 Affirmato genere, non affirmatur species!	385
11 Genus & species sunt in eodem prædicamento.	386
12 Genus significat naturam quandam diversam à	Checies
bus.	389
13 Tota natura generis continctur in qualibet specie	. 392
14 Nulla species habet aliquid quod repugnet generi	393
15 Necesse est, id quod generis est particeps, esse	alicuina
specici particeps.	394
16 Genus prædicatur de speciebus æqualiter.	397
To Gonza Printerior no Ileanne and annual and	371.
Tit. XIII.	
****	
Circa doctrinam Differentix.	Col
Once dominant Distriction,	7: 1
Reg. t. Omnis differentia habet aliquam sibi of	positum
differentiam.	399
2 Species non cst differentia.	ibid.
3 Genus non potest esse differentia speciei.	400
4 Differentia non debet effe accidentalis (peciei.	ibid.
	5 De

IN DEX

	I N D E X	
5 De-diff	erentia non prædicatur genus.	401
6 Differer	mia est posterior genere, es prior specie.	
7 Eorum	que ad aliquid referentur, ctiam diff	crentie ad
	id referuntur. Vel, Relatorum relativ	
feren		402
	jusque corum que ad aliquid referun	
renti	a peti debet ab co ad quod sua natura re	efertur ib.
a Differen	uia debettesse in codem prædicamento in	n nun eft id
Cuins	eft differentia.	ibid.
to Differ	entia non debet esse negativa.	404
	entia non reciprocatur cum co cujus est	
tia	constant to the receipt contract contra	405
DA Cener	um diversorum, & non subalternasim	
dinge	fæsunt specie differentiæ; corum vero	que Cubal
tcent.	tim posita sunt, nihil prohibet cassem	offe diffe-
- Fenti		406
40001	P •	400
	Tit. XIV.	11. 1
	in. Alv.	
	Cines de Orinam Definitionis	
	Circa doctrinam Definitionis.	
D	Deferition of the Count	
Reg. 1	Definitio non sit obseura.	479
	id definius, debet definiri per priora	
vel,	Definitio debet confici ex iis qua sun	
	ra definito.	412
	onem licet ponere loco definiti.	413
	um non debet ingredi definitionem.	. 420
	itione ponatur genus proximum.	425
6 Unius r	ci unic 1 est definitio.	ibid.
7 Definiti	io debet reciprocari cum definito.	426
	nitione nihil desit.	428
	nitione nibil redundet.	ibid.
10 Defin	itio-non debet esse negativa.	429
II Omnis	definitio constat genere & differentia.	431
12 In def	initione non debot effe usus conjunction	is .copula-
tiva	aut disjunctiva.	433
	ocunque affirmatur vel negatur defin	
etian	n definitum : & contra, De quocunque	affirmatur
veln	czatur, coc.	43.4
att a		14 Quic-

INDEX.

....

23051.581.91 - 30 44

INDEA.
14 Quicquid affirmatur vel negatur de definitione, affir-
matur vel negatur etiam de definito: & contra, Quies
quid affirmatur vel negatur, &c. 435
que afferment oce negation, oc.
Tit. XV.
Circa doctrinam Divisionis sive Distributionis,
The second secon
Reg. 1. Divisum & omnia membra divisionis simul
sumpta debent inter se adæquari. 436
2 Divisum plus debet continere quam singula membra divi-
fionis. Vel, Singula membra divifionis minus conti-
neant quam divijum. 437
3 Membra divisionis debent inter se effe opposita. 438
Divisor de de la distance de la constance de l
4 Divisio debet sieri in partes immediatas: 443
5 Membra divisione non debent esse admodum multa. 445
6 Per negationem non est dividendum. 446
7 Cujus divifion's membra continent rationes contradicto-
rias, inter ea non datur medium.
Tit. XVI,
when the via the child latelling a h.a.
Circa doctrinam Subjecti & Accidentis
- The trian recent to be seen to be based to as I will be be be
Reg. 1. Quicquid advenis enti, eft accidens. 450
2 Omne accidens eft in subjecto fini fue proportionato. 45\$
3 Quot excluditur per aliquod accidens, id ipfum eft acci-
dens. 454
5 Accidens non migrat de subjecto in subjectum. 461
6 Accidentis non est accidens.
7 In Deum non cadit accidens. 467
8 Quod in uno est accidens, in alio non est substantia. 468.
9 Duo accidentia foto numero differentia non poffunt effe in
codem subjecto. 469
codem subjecto. 469
codem subjecto. 10 Unum numero accidens non potest esse in duobus subjectis. 469 469 473
codem subjecto. 10 Unum numero accidens non potest esse in duobus subje-

INDEX.

12 Aquivoca non habent proprietates. 479
13 Accidentia quinti prædicabilis primo & immediate
competunt individuis, & secundario, seu eorum interventu, speciebus sive universalibus. Contra, Propria
primo & immediate speciebus seu universalibus, secundario singularibus seu individuis competunt. 480
14 Quorum diversa sunt natura, eorum etiam diversa sunt
proprietates: & vice versa.

Tit. XVII.

Circa doctrinam Comparatorum?

	Reg. I. Sicut fe habet simpliciter ad simpliciter, ita
1	magis ad mazis, & maxime ad maxime. Vel, Sicut
	fe habet positivus ad positivum, ita comparativus ad
	comparatioum, & superlations ad superlatioum; &
	vice verfa
	2 In quibus datur magis & minus tale, in eis datur maxi-
	me & summe tale. 484
	3 A comparativo ad positivum affirmative valet conse-
	quentia, des A some de a mentifich and 485
	4 A positivo ad comparativum negative tantum valet con-
	ors fequentia, and to jame time ha limping it of 486
	9 Par parium eft ratio. ibid.

Tit. XVIII.

Circa doctrinam Ejusdem, Diversi, & Distinctionis.

***************************************	J /4
Reg. I. Identitas major prasupponit minorem.	487
2 Qua sunt cadem uni tertio, sunt eadem inter fe.	492
3. Quorum casus & conjugata sunt cadem, illa ipsa	(unt
cadem.	496
4 Quorum opposita sunt cadem, illa ipsa sunt cadem.	Et,
Quorum opposita non sunt cadem, illa ipsa non	funt
eadem.	497
	Que.

INDEX

ge -ia -out I

アンとら つはア

	I N D E M	
5	Que cadem funt, corum origines & interitus,	ut &
	та поинпис. & та ф Зарпис, sunt eadem.	ibid.
6	Qua sunt cadem, habent cadem accidentia, vel ip	a jume
	earundem rerum accidentia.	499
7	Quæcunque sunt cadem, ctiam prædicata babent e	adem,
	& ipsa de iisdem prædicantur.	ibid.
S	Quorum unum potest esse sine altere, illa non sunt	idem.
*		500
9	Quorum unum fine altero effe potest, vel, que subj	unda
	effe possunt, illa distinguuntur realiter.	501
	The VIV	
	Tit. XIX.	
	Circa doctrinam Oppositorum?	
	Reg. 1. Opposita non possunt dici de codem!	502
2	Contraria non possunt simul esse in codem subjecto.	506
3	Eadem est contrariorum materia.	509
4	Non necesse eft, unum contrariorum fi fit, & reli	quun
	esse.	SIL
5	Si alterum contrariorum eft natura, etiam alterun	r esse
0		ibid.
6.	Contraria sub codem genere maxime distant.	512
7	unum uni est contrarium.	517
8	Contradictoria nec simul vera, nec simul falla es	= poj-
	Sunt. Vel, alterum contradictoriorum affirmatu	
	negatur de quolibet.	520
9	Oppositorum eadem est scientia.	523
10	Inter comradictoria est distantia infinita:	525
11	Interomnia contradictoria equalis est repugnantia	.529
1,2	omnis contrarictus privationem habet alterius cont	
-	orum.	530
13	A privatione ad habitum non datur regressus.	532
14	Ab extremo ad extremum non fit transitus, nifi per	mc-
	dia; five, Transcuntem ab extremo ad extremum	
7	tet transire per omnia media. Media constant ex contrariis.	536
		538
1,0	Media sunt ejusdem generis cum extremis.	539
	17:	Quot .

INDEX

17 Quot	modis dicitur unum oppositorum, t	ot dicitur &
	storum opposita funt consequentia.	545
00		,1.
	Tit, XX.	
	Circa doctrinam Veri & Falfi.	
Reg. I	Ab ed quad res eft vel non eft, oratio	dicitar vera
. 0	falfa	. 551
2 Verum	vero cansonat.	554
	Tit. XXI.	
Circa d	lodrinam Boni & Mali, Perfecti & l	imperfecti.
: Reg I	. Includens perfettius est quolibet it	Iclafia 1456
2 Defide	rium boni imperfectioris cessat acqui	Geo perfectio-
çoz ri.	Legitaria de la constitución de	557
	obus malis minus est elizendum.	359
4 Si mas	ximum maximo præstat, etiam gene	
pra!	tant. Et, Quacunque genera generi	bus prastant.
etia	m maximum max mo.	760
5 Bonum	commune preferendum est proprio.	561
6 Bonum	proprium oft prastancius communi.	564
7 Bonum	publicum præferendum eft privato.	ib.
Litte		
623	Tit. XXH	
1 7		. 3
117	Circa doctinam Propositionum	1,
6:5: :	MC property of	7 - 1
Reg. 1	I. Talis sunt subjecta, qualia permi	etintur esse d
cit fuis	prædicatis.	565
2: Emano	la conditionalis est vera, si ejus antec	edens est ne-
- : ccf	arium, etiam confequens est necessari	um. 566
3 Verita	s enunciationis de præterito aut fut	uro pendet à
veri	itate enunciationis de præsenti. Ve	lita, Omnis
age enu	nciatio de præterito aut futuro vera,	fuit aut crit
	nando vera de prajenti.	563
10.0 41		4 Ad

INDEX.

Ad veritatem propositionis requiritur, ut omne id qued fignificatur voce prædicati conveniat subjecto. ibid.

Ad veritatem propositionis non requiritur, ut prædicatum conveniat subjecto secundum omne id quod significatur aut implicatur in subjecto, sed sufficit si conveniat ipsi secundum aliquid quod per ipsum importatur.

6 Ad veritatem propositionis requiritur, ut omne quod implicatur in subjecto conveniat subjecto co rempore quo sit implicatio. ibid.

7 A propositione affirmativa finita ad negativam infinitam, & vice versa, valet consequentia. 570

8 A propositione negativa finita ad affirmativam infinitam, & contra, valet consequentia. ibid.

9 Ab est tertii adjecti ad est secundi adjecti valtt consequentia.

TABULA

TABULA

Disputationum in Doctrina Propositionis.

Dilp. 1. De Nomine.	Pag.597
2 De Verbo.	617
3 De Propositione.	625
4 De Propositionis affirmatione & negati	one itemque fim-
plicitate.	633
5 De partibus Propositionis simplicis.	640
6 De Propositione universali, particula	ri, indefinita &
singulari.	647
7 De Modalibus.	654
8 De propositionibus compositis.	660
9 De propositione necessaria & contingent	i. 667
10 De Propositionibus necessariis.	674
II Contratres Aureas Ramistarum Lege	
12 De Oppolitione, Aquipollentia, & C	
stionum.	694

EXPOSITIONIS

EXPOSITIONIS

REGULARUM PHILOSOPHICARUM

Proæmium generale.

Onstituimus regulas Philosophicas, qua propter generalitatem suam in omnibus disciplinis insignem præbent usum, paulo susius explicatas, & certicilimitationibus, opus ubi fuerit, determinatus, in formam disputationum redigere, easque studiosæ juventuti examinandas atque discutiendas proponere. Quanquam autem

nandas atque discutiendas proponere. Quanquam autem illas sine ullo ordine, ut quaque sese obtulerit, exhibere, aut quod ab aliis quoque factum novimus, seriom literarum Alphabeti sequi poteramus; visum tamen est, secundum materianum diversitatem præscriptis peculiaribus titulis cas distinguere, inque in qualiscunque connexionis atque ordinis rationem habere. Merito autem regulæ que in do Arina esientiæ, entis & non entis, vel esie & non effe, occurrunt, primas ferunt, & familiam ducunt, propterea quod isti termini generalissimi sunt, & emnium primi, primumque principium suggerunt, quod Philosophus 4. Met. cap. 3. a nasos Gesacorático no procecuorático de as xos, firmissimum or notissimum omnium principiorum, over item agalio of antov agiωμάτων πάντων, natura principium omnium aliorum axiomatum, honorifica admodum appellatione nominat, Id hifee

bisce verbis proponit: Impossibile est idem simul esse & non esse. Sit orgo.

TITULUS I. continens REG. VII. circa dostrinam.

Essentia, Entis & non Entis, vel Esse & non Esse-

REGULAL

Impossibile est idem simul esse & non esse.

Sub initio cap. 4. lib.11. mct. hisce verbis exprimitur; Non contingit, idem uno & codem tempore esse & non esse. Idem autem est, quod verbis assirmandi & negandi Philosophus enunciat, cit. lib.4. Mct.t.27. & L. Post. 2. 82. Impossibile est idem simul assirmari en negari de codem: & quod cit.2.27. & praced.1.15. ait, Contradistoria non possume esse simul vera: & t. 29. Altera contradi-

Hionis pars eft fatfa.

3. Ex quibus ipsis perspicuum jam est, non tantum de esse & non esse universaliter sumpto, sed & de tali esse, sive de quovis esse determinatiori regulam venire intelligendam. Quo sacit t. 83. cit. 1 1. Post. Quam impossibile enim est, Petrum simul esse & non esse, tam impossibile est, eum simul esse hominem & non esse hominem, esse album & non esse album. Id quod & circa seq. reg. Quodlibet est vel non est, observandum. Non tantum enim necesse est. Petrum esse vel non esse album vel non esse album. esse album vel non esse album.

3. Notanda autem est particula simul, id est, eodem tempore. Diverso enim tempore potest idem esse & non esse; sicut aqua, cum hoc tempore sit calida, alio tempore non est calida. Quin etiam cum resiquis requisitis, que ad veram contradictionem Aristoteles i. Elen exigit sita propositio intelligenda est: Impossibile est idem si-

mul

8

Te

8

L

172

m

ıli

re

m

m

0-

ca

on

&

on

m

on

n-

15,

ic G- mul esse & non esse προς το αυτο, ad idem, χτι το αυτο, secundum idem, & ωσω, τως, eodem modo: id quod significat Aristoteles, quando cit. l. 4. Metaphy s. t. 9. ait, Idem simul inesse & non inesse cidem, & secundum idem, impossibile est. & quacunque alia à nobis adjunzi possent, ad Logicas dissicultates sint adjecta.

[Loco 2. & 3. Scat. hac habet editio nupera Ienen-

fis, prout ultimo emendavit & auxit ipfe Author.

2. Non tantum autem de effe & non effe absolute, sed · de effe ctiam & non effe cum quovis appofito Regula intelligenda venit; imo non requiritur exerte verbum (ubstantiviem, fed in aliis non minus locum habet. Quam impossibile enim eft, Petrum simil effe & non effe, tam impossibile eft, eum simul esse hominem & non esse hominem, esse album & non esse album, ambulare & non ambulare. Et probatur inde, quod cadem ut diximus, cum præsenti axiomate sunt; Impossibile est, idem simul assirmari & negari de eodem; contradictoria non possunt esse simul vera. Atqui æque sunt contradictoria, si dixeris, Petrus est homo & non eft homo, eft albus & non eft albus, ambulat & non ambulat, atque si dixeris, Petrus est & non est. Eque in omnibus hisce idem affirmatur & negatur de codem. facit, quod ex textu 25.cit.l.4. Met. axioma sic formari potest; Impossibile, est, idem simul ita se habere, & non ita fe habere.

3. Sedulo quoq; observanda sunt quatuor conditiones, qua 1. Elench.c.5. al vera contradictoria requiruntur; nempe ut idem dicatur esse on non esse, sive assirmetur or negetur de codem, & σαύτως eodé modo χτι το αὐτὸ secundum idem, σεὸς τὸ αὐτὸ ad idem, σε αὐτῷ χεόνω eodem tempore. Prima conditio, & σαὐτως, requirit ut termini in utraque propositionum cundem sustineant significatum. Si enim alter aut uterque etiam eorum in hac aliter, aliter in illa sumatur, vera oppositio excluditur, ut si dicas, Diaboli credunt; Diaboli non credunt; cum in priori propositione τὸ credere de historica, in posteriori de salvissica fide accipiatur. Altera conditio, χτι τὸ αὐτὸ, exigit ut prædicatum in utraque propositione cum subjecto secundum eandem partem or naturam construatur, vel, ut non habeatur respectua

ad diversa in subjecto comprehensa. Hinc contradictio non eft, Christus fuit prior Abrahamo, Christus non fuit · prior Abrahamo, quia illud de Christo secundum divinam, hoc fecundum humanam naturam intelligitur. Tertia conditio, wege to avito, vult ut non habeatur re feet us ad diver a extra subject um. Sie non pugnant, si dixeris, sex sunt du--plum, fex non funt duplum; quia duplum funt respectu ternarii, non autem sunt respectu quinarii: neque si dixeris, Æneas est pater, [c. Ascanii; non est pater, nimirum Anchifa. Quarta ipfi axiomati ab Aristotele expresse insertacit. Effe autem & priores tres minime negligendas, testatur cit. t.9.lib.4. Metaph. quando ait, Idem fimul ineffe & non inefle eidem, & fecundum idem, impossibile est; & quæcunque alia à nobis adjungi possunt, ad logicas disficul-·tates sint adjecta. Quid autem quarta ista conditio sibi welit, verba ip a ita aperte indicant, ut non in ligeant ulla declaratione. Facit ea, ut ista, Imperium Romanum fuit :florentistimum, Imperium Romanum non fuit florenti-:fimum, fibi invicem non adversentur; fi illa de tempore Trajani, hac de posterioribus temporibus lo quatur.

4. Cæterum in quartæ bujus conditionis consideratione non inutile esse existimo reserre, quid olim in ventilatione cujusdam disputationis contigerit. Impezerat Opponens collatis inter se duabus thesibus Respondenti contradictionem. Quid respondens? Quia non inveniebat quo nodum solveret, ne ad silentium redactus, quætuenda sumserat, non desendisse videretur, reponere, alteram thesin prius à se conscriptam esse, alteram posterius; diversitatem autem temporis tollere contradictionem. Quo audito, Opponens acqui-

escere.

5. Sed sciendum, duplicem bic attendendam venire temports diversitatem: est una sermocinationis vel scriptionis,
quod scilicet aliquid diverso tempore vel viva voce distum,
vel calamo scriptum sit; altera pertinet ad objectum, sive ad
rem ipsam, de qua dicitur vel scribitur. Prior temporis diversitas non tollit contradictionem; neq; qui hodic id negat
quod heri assirmaverat, aut vice versa, à contradictione immunic est propterea quod alius atque alius dies sit, quo idem
assirmaverit es nezaverit. Quin, si hujus modi temporis va-

riatio contradictionem impediret aut everteret, nemo sibiipsi quam contradiceret, quia nemo duas propositiones, & sic neque contradictorias, simul aut lingua eloqui; aut calamo in chartam conjicere valet. Posterior igitur tantum temporis diversitas contradictioni inimica est, camque excludit. Quemadmodum hæ, Salomo vero cultui divino suit deditus, Salomo vero cultui divino fuit deditus, Salomo vero cultui divino non suit de itus, si illud intelligatur de anterioribus regni ejus annis, hoc de posterioribus accipiatur, sibi invicem non adversantur sed utrumque

verum eft.

2012

uit

m, i-

rla

u-

7u

ris,

n-

11.

on

æul-

ibi

lla

uit

ti-

orc

ne

one

0'-

m.

UC-

102

n-

m-

111-

m-

nis,

im,

ad

di-

gat

mlem

va-

atio

6. Causa autem est, quod repugnantia & in veritate & in falsitate vel de essentiz contradictionis, vel ab ea inseparabilis saltem est, & que un que alicui contradictionem intentat, falsitatis eum arguit. Veritas autem & falsitas non sumuntur aut dependent à dicente vel scribente, seu à locutione aut scriptione; sed ab objecto sive à re le qua sermonem aut scripturam facimus, secundum illud Sect. 24. c. 5. Categor. Eo, quod res est vel non est, oratio dicitur vera vel falsa, & 10. Met. 12. t. 21. Non quia ego dico te album esse, tu albus es; sed quia tu albus es, ideo id dicens, verum dico. Hæs se cognita habuisset Opponens noster, non

tam impunc ei illusum fuisset à Respondente.]

4. Qu madmodum autem alias nihil tam absurdum, ineptum, & ab omni ratione abhorrens est, quin aliquando aliquem assertorem & desensorem habuerit ita exstitisse olim perhibentur, qui certissimum hoc & omnium evidentissimum axioma negare, & sieri posse, ut idem simul sit & non sit, dicere veriti non suerint; quamvis Aristoteles existimet, eos, licet verbis id prodiderint, secum tamen apud animum suum non ita statuisse, quando scribit lib.4. Metaph. t.9. Fieri non potest, ut idem quisquam esse on non esse existimet, quemadmodum nonnulli Heraclitum dicere arbitrantur. Neque enim necesse esse, ut qua quis dicit, eadem of sentiat. Quod etiam innuit. 1. Post. t. 76. Disputat autem prolixe contra eos idem Philosophus, in alleg. illo. lib.4. Met.c.4. of seqq. & axiomatis nostri veritatem mascule asserie.

5. Quanquam autem id absolute & xat' d'in Serar demonstr iri nequit, cum nec eo notius, nec opposito ejus;

A 2 nempe

nempe contraditoria simul posse dici de eodem, absurdius quicquam sit; quo minus tamen κατ' ἐνθρωπον demonstretur, & eorum, qui negatum id cunt, vel protervia retundatur, vel simplicitati consulatur, nihil ebstat; cum sieri possit, ut is qui id quod notissimum est insiciatur, alia minus evidentia tanquam evidentia admittat, & qui quod omnium absurdorum maximum pro absurdo non habet, alia in absurdis numeret. Philosophus distinguit inter τὸ ἀποδείξωι. κὶ τὸ ἐλεςπκῶς ἀποδείξωι.

[5. 5. Hoc modo habet editio lenensis, apud quam

tamen eft 8.

Quanquam autem principium hoc demonstrari nequit, propterea quod eo nihil notius, nihil magis fide dignim opposito autem ejus nihil absurdum, incommodum & impossibile magis fit; wegs + 3 five rat' av θρώπον tamen demonstrationem admittit, quatenus qui id negat, & fieri posse putat, ut quippiam simul sit & non sit, ex eo, quod ipse afferit, argumento dueto redarguere possum, quod Aristoteli est exes-TIKE, and figu: & id diftinguit ab iplo and figu. Sermo ejus alleg. t. 9. hic est: το ή ελεγκτικώς αποδείξαι, λέρω διαρέρειν, κή το αποδείξαι. όπο ο αποδεκκυίων κλώ केंग मिहसहम कामसी के हम बंद्रभी बैरोक है कह कार्डिक बेराह bil O, Exely O divein, ni su amoder Eis, i.e. Demonstrare autem redarguendo, & demonstrare, hac ratione differre dico; quod is qui demonstrat, id quod initio quæritur petere videri poteit:si autem alia ejus rei causa sit, i.e. si in argumentatione non spectentur leges ipsius demonstrationis (ed sola conditio ejus qui principium bec negat, & cum quo nobis negotium est, redargutio fuerit, non demonstratio. Supra qua Aristotelis verba Ernestus Sonerus Profestor olim Altorsfinus ita commentatur in Ms. Differt autem redargutio à demonstratione in eo, quod qui vellet demonstrare hoc principium sive ostensive sive per impossibile, necessario periturus esset principium: oftensive quidem, quia nihil hoc principio notius; vel igitur ex ignoriori, vel ex æque ignota demonstraret: per impostibile, quia nullum majus est incommodum hoc ipso, quare aut ad minus, aut ad æque incommodum duceret, hoc autem est petere principium. Qui vero redarguit,

darguit, is ad hominem tantum dicere potest, & satis est, ille aliud aliquid habeat pro absurdo, ad quod eum ducas, etsi revera minus sit absurdum: idcirco redargui adversarius potest ex suo ore, res demonstrari non potest. Propterea Theophrastus lib. de affirmatione, citante Alexandro hoc textu, demonstrationem hujus principii appellavit violentam & præter naturam.

6. Petrus Hurt. de Mendoza, disp. Metaph. 3. s. 3. a nullo unquam homine id suisse negatum scribit, sed Aristotelem suo more id alicui ex suo cerebro imposuisse, ut inde occasionem arriperet illius confirmandi. Atqui repertus est nostro seculo, qui non ipsetantum id negare non dubitavit, sed & orbi Christiano persuadere ausus suit, veritati sidei id esse inimicum. Scribit enim Sycophanta ille, qui falso se Christianum Israelitam nominat, in libello quodam samoso, assert. 3. contra Gramerum, Axioma illud naturale, quod duo contradictoria nen possint simul esse vera, cum impossibile sit cidem simul esse con non esse, neminem verum Christianum, posse agnoscere, imo nece debere.

7. Eam vimirum fidem in populo Christiano esse voluit, qualis Judæis possim in Thalmudo, ut refert Buxtorsf in Synagog, Jud. cap. 1. indulcatur: nimirum, si duo Rabbini inter se contendant & pugnent, ac sermones contradicentes proserant, non minus credendum esse utrumque doctrinam suam à Mose accepisse, imo, (quæ summa est blasphemia) utramque sententiam verbum

Dei viventis effe.

us

n-

ia

m

-

a

8. Nos non ferendæ impurissimi scurræ illius impudentiæ, impioque & pernitiosissimo dogmati paucissimis obvi m ibimus. I. Si verus Christianus nec potest nec debec agnoscere hoc axioma. Contradictoria non possunt simul esse vera, qui factum est, quod ipse Apostolus & agnovit & usurpavit ? quando Rom. 11.v.5,6. Sic izitur, inquit, & in hoc tempore reliquiæ secundum electionem gratiæ suerunt. Quod si per gratiam, jam non ex operibus, quandoquidem gratia jam non est gratia: sin ex operibus, jam non ex gratia, quandoquidem opus jam non est opus. Apostolum bic pro absurdo & asurára habere, A 3 aliquid

aliquid esse gratiam & non esse gratiam, esse opus & non esse opus, quæ contradictoria sunt, & isto axiomate, quod contradictoria non sint simul vera, argumentum suum sundare, vel cæcus videt. An ergo verus Christianus non suit Apostolus, qui axiomate illo naturali suit usus? an in hoc ab officio electi Pei organi decessit.

9. II. Si contradicentia possunt simul esse vera, ut quid 1. Theologi desudant in conciliandis iis Scriptura textibus, qui adversari sibi invicem videntur? 2. Nihil agunt, dum in disputationibus inter alia etiam hoc telo contra adversarios utuntur, quod ostendunt, non solum unum alteri, sed cundem sibi ipsi contradicere, imo hoc vel illud illorum dogma seipsum contradictionis gladio ugulare. Imo 3. è medio tollitur omnis disputatio, ut qua inter contradictoria versatur, eoq; unice nititur, quod una contradictionis pars vera sit, altera salsa. 4. Admittenda erunt sine discrimine hareses, & quavis fanatica dogmata, si admittitur, contradictoria posse esse simul vera.

esse dicis, Quamvis statuamus contradictoria posse esse simul vera, hujusmodi dogmata tamen non esse admittenda, propterea quod cum scripturis sacris pugnent. Sed quid est, aliquod dogma pugnare cum sacris literis? Prosecto nihil aliud, quam sacras Scripturas & illa dogmata sibi invicem contradicere. Si igitur & ea vera atq; credenda sunt quæ sibi invicem contradicunt, lethale vulnus non inslixeris homini erroneo in side, si demon-

straris, ejus opinionem cum Scriptura pugnare.

agnoscere axioma hoc, Duo contradictoria non possunt simul osse vera? An, quia naturale est? Atqui & id axioma, quod dicit, Parentes esse honorandos, est naturale. Ergo à Christiano agnosci nec potest, nec debet?

12. Ex axiomate præsenti monnulli, viri & eruditissimi, & in Philosophia Peripatetica versatissimi, communicationem propriorum evertere conantur: Cum enim secundum 1. Top. cap. 4. de ratione propriissit, ut soli insit, & cum re reciprocetur, manisestam contradictio-

nem involvi credunt, si proprium alteri communicetur, Hoc ipso enim competit soli,& non competet soli,reci-

procabitur, & non reciprocabitur.

13. Verum ipse Philosophus 5. Top.cap.5.Sett.2. docet, ita proprium esse posse aliquid alicui, & ipsi soli tribui, ut tamen & alteri conveniat; ut si uni tribuatur ως πρώτφ immediate & tanquam subjecto primo, alii κατ' ἀλλότι πρώτον, mediate sive per aliud primum, quemadmodum si quis το καχρώδις coloratum esse, proprium constituat superficiei, illi sraudi non est, quod id corpori quoque insit; manet enim proprium superficiei, & ei soli competit tanquam subjecto primo, cum corpori

non primo, sed ratione superficiei insit.

14. Qui igitur asserunt propria divinitatis, ut omnipotentiam, omniscientiam, &c. communicata esse carni Christi, observata hac Aristotelis doctrina, nullo negotio, quantum ego judicare possum, sese extricant, & notam contradictionis essugiunt. Manent enim omnipotentia, omniscientia, &c. etiamsi communicentur humanæ naturæ in Christo, propria divinæ naturæ, quiaæon competunt illi nisi 247 dho, nempe ratione divinæ naturæ, cum qua in unitate personæ subsistit. Soli igitur divinæ naturæ insunt immediate, per se, & tanquam πρώτω, cumque ea sic convertuntur.

REGULA II.

Quodlibet eft vel non eft.

1. Quod verbis affirmationis & negationis ita proponitur, De quolibet affirmatio vel negatio vera est, 1. Post. t.83.3. Met.t.4. & 4. Met.t. 27. ubi & ita profertur, Intercontradictoria non datur medium.

2. Javellus, 4. Met.q. 9. hoc principium idem plane & cjusdem sensus esse itatuit cum præcedenti:cui adsti-

pulatur Mendoza, loco supra citato.

3. Nos cum Fonseca, l.4. Met. cap. 3. q. un. s. 2. & Soario, disp. Met. 3. s. 3. pro distinctis habemus. Quam omnino cuam Aristotelis sententiam suisse, inde colligi A 4

potest, quod cum 4.Met.c.4.& scqq. illius veritatem defendisset,c.7.demum hoc confirmandum sibi sumit,tanquam peculiaria quædam argumenta contra protervos

requirens.

4. Soarii fundamentum est; Cum ista duo principia fint de effe & non effe, five de contradicentibus, & vero in contradicentibus quibuslibet duo reperiantur. nempe repugnantia, & quod careant omni medio : prius principium repugnantiam exprimit; fignificat enim effe & non effe, ficut & qualibet contradicentia, repugnare fibi invicem, neque fimul stare, & de eodem vera esse posse: posterioris vero sensus est, contradictoria medio omne carere, neque fimul de eodem falsa esse; quod & Aristoteles docet, quando in principio c. 7.1.4. Met. ait, At vero neque inter contradicentia quicquam medium est, sed necesse eft, unum de uno affirmare aut negare; &, dum contra negantes hoc principium argumentatur, probat, inter contradicentia non dari medium. Ista duo autem, nempe, contradicentia pugnare inter se, & medium nullum admittere, diversa esse, probat Suarez ex eo, quod illud commune fit omnibus oppofitis, hoc autem proprium contradicentibus.

5. Regerit Mendoza I. illud principium, Impossibile est, &c. docente Soario, significat repugnantiam contradictoriorum, hoc vero, Quodlibet est, &c. eorum immediationem, ut ipse loquitur. Sed repugnantia contradictoria & immediata oppositio sunt formaliter idem.

Ergo, & illa principia funt formaliter unum.

6. II. Repugnantia, ut duo conceptus simul sint & non sint, significat utrumque conceptum existere non posse; item significat utrumque non posse simul existentia carere. Sed hoc est, alterum eorum necessario esse vel non esse. Ergo, illa duo principia sunt unum.

7. Respondeo ad I. Repugnantia contradictoria Mendozæ nihil aliud est, quam repugnantia immediata: Hoc modo illa formaliter idem este quis negaverit? Dico tamen, formaliter aliud esse illam repugnantiam contradictoriam sive immediatam, ut repugnantia est aliud, ut immediata est: quod idem est ac si dicamus, formaliter

liter aliud esse ipsam repugnantiam contradicentium per se & pracife consideratam, aliud esse eorum immediationem : idque vel inde perspicitur, I .quod si per impossibile, ut loqui solent, contradicentia admitterent medium, nihil impediret quo minus inter se pugnarent: 2. quod repugnantia contradictoriorum, ut repugnantia est, ipsis & contrariis (loquimur de Propositionibus) xqualiter convenit. Est enim repugnantia propositionum contrariarum tanta, quanta contradictoriarum, cum neutræ simul veræ esse possint, estque omnibus contrariis æque commune atque est contradicentibus. At immediatio, five repugnantia ut immediata est, non convenit illis æqualiter. Contradictoriis enim competit omnibus, & per fe, ut habetur 1.poft.t.13. contrariis vero non omnibus, & per accidens, quoniam in materia contingenti medium habent, & utraque earum falfa effe potest: quod autem careant nonnunquam omni medio, per accidens est, quia fit ratione materiæ necessariæ,ut explicat Thomas.

8. Ad II. Multis probat Mendoza minorem, sed in ma ore manisesta occurrit petitio principii, ut vel ex contrariis aut privative oppositis patet. Nam videre & cacum esse sunt duo conceptus, quibus repugnat simul esse anon esse, nimirum in eodem; possunt tamen simul existentia carere, scilicet in eodem, cum lapis nec vi-

deat, nec cæcus fit.

9. Dicat quis, istam propositionem, Quodlibet est vel non est, non tantum significare esse & non esse medio carere, sed etiam ea pugnare; propterea quod nisi pugnarent, non tecte mediante particula disjunctiva vel enunciarentur: quemadmodum non recte diceres, quodlibet lac esse album aut dulce, propterea quod album & dulce respectus subjecti non pugnant, sed eidem inesse possunt; sicut & lacti ambo simul insunt.

10. Demus ilha c vera esse, adhuc distincta manent nostra duo principia. Concludimus sic: Quæcunque propositio tantum significat contradictoria pugnare, illa sensu diversa est ab ea, quæ vel tantum significat ea immediata esse, vel ea immediata esse & pugnare simul:

A 5 Atqui

Atqui hac propositio, Impossibile est, &c. tantum significat contradicentia pugnare: altera vero, Quodibet est, &c. vel tantum significat ea esse immediata, vel utrumque simul, nempe & immediata esse & pugnare, quemadmodum ex hactenus dictis constat. Ergo, sensu diversa sunt.

priori, Impossibile est idem simul esse es non esse, ita diversum, ut, sicut illud solam repugnantiam exprimit, ita
hoc solum carentiam medii significet, id hoc modo formari poterit: Impossibile est idem neque assirmari neque nezari de codem. Contradictoria non possunt simul esse falsa.

12. Cui docuinæ subscribit Julius Pacius, in.t. 52.1.1.

post. Est autem principium, inquit, omnibus scientis commune, contradictionis unam partem esse veram, alteram falsam. Hoc principium, quamvis unum videatur, tamen duabus partibus constat, & in duo principia dividitur; nempe, Assirmatio & negatio non (int simul veræ, &, Non est.

utraque fimul falla.

13. Sed missis tandem hisce, videamus quomodo Joh. Pic. Mirandula, in lib. de Ente & uno c.3. & 4. & Mafius in tract, de transcend, de hac Regula Philosophantur. Docent, Ens dupliciter sumi : primo, pro omni eo quod est extra nihil, sive quod non est nihil; quod Mafius ita explicat, ut afferat, voce entis fic accepta tum id venire quod est, tum id quo aliquid est; & sic ipsum esse. quoque est Ens : secundo, pro concreto, sive, ut Picus loquitur, ut concreti nominis faciem habet, & est id quod ipsum ese participat; quemadmodum candidum. non est ipse candor, sed quod candorem participat : Ipfum autem effe, quod pro abstracto habent, negant se ese ens, cum seipsum non participet, nec, ut Masius explicat, fit id quod est, sed id quo aliquid est. Priori modo cum Ensaccipitur, formari potest hoc primum axioma & universale proloquium, De qualibet re dici esse aut non esse, de nulla autem utrumque simul. Et Masius expresse scribit, hoc axioma non esse verum in posteriori acceptione vocis entis, cum ipsum effe neque ens sit neque non ens. 14. Sed : 14. Sed miror, quid doctissimis hisce viris in mentem venerit, ut isthæc scriberent. Concedunt hanc propositionem tanquam veram, Esse non est ens. Quo jure igitur istam, Esse est non ens, rejicere possunt, cum a negante sinita ad assirmantem de prædicato infinito legitima sit consequentia?

15. Neque præsupposito illo, quod de duplici vocis entis significatione docent, sequitur, Esse est non ens; Ergo est ninil: quoniam cum hic non ens non opponatur enti in sua latitudine, sed strictius sumpto, ut concretum est, potest aliquid esse non ens, ut non sit ninil; Nihil autem non opponitur enti strictius & pro concreto

fumpto, fed latiflime accepto.

ens, esse est nouvens esset falsa, id nihil detraheret universalitati nostri axiomatis, quatenus id loquitur de enunciationibus contradicentibus, in illis dari medium, hoc est, utramque falsam esse, negans. At duæ illæ enunciationes non sunt contradicentes, cum utraque sit assirmativa, licet sint de prædicatis contradicentibus, sive sinito & infinito. Quod attinet has contradicentes, esse est Ens, esse non est Ens, inter eas medium dari ipsi negant; cum concedant posteriorem veram, priorem salsam esse. Quæ de concreto & abstracto & aliis-issi

autores disputant, de iis alio loco.

[In editione Ienensis sic se habent Sect. 13. loco Priori modo, &c. 14, 15, ac 16. Si jam cus sumatur in prima significatione, nullum dari medium inter ens & non ens statuunt, sed verum esse pronunciatum Metaphysicum, de qualibet re necessario dici, esse cam aut non esse, de nulla vero ambo simul. In posteriori autem acceptione non esse verum axioma, sed reperi ri aliquid quod neque sit ens, neque non ens, nempe ipsum esse abstractum. Quod autem ipsum esse non sit ens, inde patet, quia ens est concretum, co tantum id quod est, sesse vero non est concretum, neque id quod est, sed id quo aliquid est. Quod vero neque sit non ens, ex Masio hoc argumento probari potest: Quidquid est non ens est nihil. Sed esse non est nihil. Ergo non est non ens.

14. Nos de ipfa distinctione, Sect. praced. tradita; ter se jam non sumus solliciti, sed ea stante, quicquam in rerum natura inveniri aut cogitari pose, quod inter ens in posteriori significatu, & ci oppositum non ens interjectum, neque ad neutrum horum extremorum referendum fit, negamus; afferimusque, esse sub non ente comprehendi, & hanc enunciationem, Este non est ens, ess veram. Quo jurc igitur istam, Esse est non ens, rejiciunt, cum à negante finita ad affirmantem de prædicato infinito legitima fit con-(equentia?

15. Sed posito, dictam consequentiam esse nullam, & utramque harum, Effe eft ens, Effe eft non ens,effc falfam: nihil id derogatuniversalitati nostri axiomatis, quoniam id loquitur de enunciationibus contradicentibus, in illis dari medium, vel carum utramque falsam esse, negans. At due illæ enunciationes non sunt contradicentes, cum utraque sit affirmativa licet fint de prædicatis contradicentibus. Quod attinet has contradicentes. Este est ens, Este non est ens, inter eas medium dari ipfi eunt inficias; cum concellint posteriorem veram, priorem falsam esse.

16. In argumento Sect. 13. allato negatur Major, quia nihil opponitur enti in priori & latiori, non in posteriori & augustiori significatu, quod elucet ex iis que in illa Sect. antecedunt, nimirum dictione hac accepta ita, ut opponitur enti in [counda notione ; potestque inde aliquid effe non ens, ut non sit nibil : quam responsionem pluribus deducere

possemus, sed hac nune (afficiant.]

17. Idhic, antequam ad alia progrediamur, adhuc notari volumus; in priori regula vocem idem, in hac fecunda autem vocem quodlibet tam late effe extendendas, ut non folum ad ens reale; fed etiam ad quodlibet quod verbis exprimi aut mente concipi potest, porrigantur. Quicquid enim mente concipi potest, ut Chimæra, Hippocentaurus, mons aureus, σιδηρόξυλον, illud est vel non est, est homo vel non est homo : neque de co dici potest, quod simul sit & nen sit, simul sit homo & non fit homo.

REGULAIII

Omne quod est quando est, necesse est esse: Et, Omne quod non est, necesse est non esse Arist. vei équ. cap. 7.

1. Dicis, Si omne quod est, necesse est este, & quod non est, necesse est non esse, sequitur, in rebus non dari contingentiam, sive nihil esse vel non esse contingenter.

2. Resp. Necesiitas est duplex; absoluta, & immutabilitatis ex suppositione. Necessitas absoluta, secundum Gabrielem. 3. dist. 16. q. 1. est, cujus oppositum includit contradictionem. Absolutam necessitatem, inquit Pererius l. 9. de communibus rerum natura principiis Taffectionibus, cap. 13. voco eam, que simpliciter rei convenit ex natura sua, & secundum omnes temporis differentias : ut, hominem este animal, absolute necessarium est, quia oppositum ejus, nempe hominem non esse animal, implicat contradictionem. Esse animal enim est ipfa natura hominis, & nulla temporis differentia poteft ipfi non convenire. Necessitas immutabilitas is ex suppositione dicitur, cum aliquid convenit rei contingenter, si eius natura in se spectetur, facta tamen aliqua hypothefi, non potest ipsi non convenire. Verbi gratia, Petrum progredi, simpliciter elt contingens; posito tamen quod currat, necesse est ipsum progredi.

3. Jam dico, Regulam loqui de necessitate immutabilitatis ex suppositione, que stat cum contingentia: Contingens est, Petrum esse, aut ebrium esse, cum oppositum, ipsum non esse, aut non esse ebrium, non implicet contradictionem, neque esse, aut ebrium esse, ipsi ex natura sua competat; posito tamen ipsum esse, aut ebrium esse, non potest eo ipso tempore quo est, aut ebrius est, non esse, aut non ebrius est, sed necessario est, aut etiam ebrius est. Idem dicendum de eo, quod non est. Aliquid quod non est, contingens est non esse posito tamen quod non sit, necesse est ipsum non esse est. Sic contingens est, Petrum non esse est posito tamen quod hoc vel illo tempore non sit ebrius, necesse est.

ipfum tunc non effe ebrium,

4. Ad

4. Ad argumentum respondeo, Antecedens posse bifariam intelligi: 1. In fenfu diviso, qui hic est; Omnem rem, que est necesse est esse; Omnem rem, que non est, necesse eft non effe. Et fic negatur antecedens, neque id dicit nostra regula : Non enim ita fonat, Omne quod eft, necesse est esle; &, Omne quod non est, necesse est non esfe; sed ita, Omne quod est, quando est, necesse eft effe; &, Omne quod non eft, quando non eft, necesse est non esse. Iisdem fere verbis pro explicatione utitur Aristoteles, quando l.cit. ait, Ergo quod est, necesse estesse, quando est; & quod non est, necesse est non esse, quando non eft. Verum nec necesse est ese, qui quid est,n. c necesse est non este, quicquid non est. Quoniam quicquid est, ex necessitate esfe, quando est, non idem valet, quod simpliciter ex necessitate ese. Idem dicendum est de co quod non eft. Hæc Aristoteles. 2. Insensu composito, qui hic est; Omne quod non cft, quatenus cft, vel posito quod sit, necesse est este; &, Omne qued non est, quatenus non est, vel posico quod non fit,necoffe oft non offe. Et fic antecedens verum est, sed negatur consequentia : quia illa necessitas non est absoluta, sed hypothetica, sive ex suppositione, quæ contingentiam non excludit.

REGULA IV. Non entis nalla sunt prædicata.

1. Bifariam ens accipi consuevit; primo, loco norainis, & fignificat essentiam, vel rem ratione essentia suz, sive actu sit in rerum natura, sive non sit, quo modo rosam in hyeme ens esse dicunt; secundo, loco participii, quo modo solum id dicitur ens, quod actu exsisti in rerum natura. Qua quidem duplex hujus vocis acceptio in ipso etiam Aristotele sundamentum mini habere videtur. Nam apud ipsum vi jam exsistentiam significat, & construitur cum casu accusandi; ut 1.post.14. & 2.post.17.2. jam essentiam, & cum dativo conjungitur; ut 4.Met. 2.11. & 3.de an.t.7. & alibi; ut vi divapalam vi), essentiam hominis, vi divamov vi), hominem esse significat. Cum igitur quot modis unum oppositorum dicitur,

bi-

iem

cit,

id

lod

eft

lle

ie-

ne

(Jc

6

t,

i-

1;

le

0

u

n

E.

dicitur, tot & alterum dicatur, necesse est & non ens bifariam accipi, t. ut opponitur enti in prima acceptione,
& sic nihil dicitur non ens, nisi cui repugnat actu este, ut
Chimæræ; 2. Ut opponitur enti in posteriori significatione, est que idem quod non existens actu in rerum natura, etsi existere possit, ut rosa in hyeme, quæ in priori significatione non est non ens. Quo pertinet, quod
9. Mct.t.7. dicitur, τω ων δυτων ενια δυνάμει εξίν εκ επ
τ), οπ εντελεχεία εκ επν, Non entium quæ am potentia
sunt; non sunt autem, quia actu non s mt. Intelligitur regula
de non ente in posteriori significatione.

2. Distingui autem solet inter prædicata necessaria & essentialia, & inter accidentaria & comingents; & docetur, non entis esse prædicata necessaria & essentialia, vel, quod idem est, prædicata quæ sunt essentialia subjecto, convenire ipsi, ets non existat. Ita si nulli leones essent in universa rerum natura, nihilominus tamen illa propositio, Leo est substantia corporea, animata, vera esset. Intelligitur igitur regula de prædicatis accidentalibus & contingentibus. Unde etiam vulgo ita emunciari consuevit, Non entis nulla sunt accidentia.

3. Verum obstare videtur 1. quod rosa in hyeme recte dicitur species, quod eclipsis sutura dicitur præscita, quod sanitas ab ægro dicitur amari, quæ omnia sunt
accidentia sive prædicata accidentalia, & tamen subjecta eorum omnia sunt non entia. Nam nec actu est rosa
in hyeme, nec eclipsis, quando adhuc est sutura & præscitur nec sanitas, quan amat æger, actu est, quamdiu
æger est. 2. Quod hæc propositio, Socrates est non sedens,
cujus prædicatum est accidentale, est vera; & tamen Socrates est non ens, quia est non amplius actu in rerum
natura.

4. Dicendum ergo I. regulam valere de accidentibus denominantibus intrinsece; ut, quoniam Purgatorium non est, neq; calidum esse potest, neq; frigidum. Huc pertinet quod air Philosophus 4. Met. t. 16. Ea qua non sunt, quo passo loquentur aut ambulabunt? Non autem valet de denominantibus extrinsece ab actu intellectus, phantasiz aut appetitus, Go. Quia enim aliquid objectum. Rum istarum facultatum esse potest, etsi non existat; vel, quod idem est, quia hæ facultates possunt exercere actus suos circa res non existentes, (potest enim ab intellectu & per imaginationem cognosci, & ab appetitu amari id quod non est) ideo ab iis & earum actibus denominari quoque aliquid potest, essi non existat. Et hoc probat argumentum primum. Esse enim speciem, esse præscitum, sunt prædicata extrinsece denominantia ab actu intellectus; amari vel esse amatum, est prædicatum denominans extrinsece ab actu appetitus.

[Loco 4. priorum Sect. hæc habet editio lenensis.

1. Pramittimus duo. I. per non ens intelligi id, quod non est vel existit, sive, ut loqui amamus, quod non datur; quemadmodum voce ens id nobis venit, quod existit, vel actu est in rerum natura. Ita lupus est ens: quod si, uti in Anglia genus luporum prossus est abolitum, ita nec in reliquis omnibus orbis terrarum partibus ullus reperiretur, supus esse non ens. Sie dies extremus jam est non ens, suturum autem

aliquando est, ut sit ens.

2. II. Nomen prædicati hic denotare prædicatum enunciationis affirmantis, & quidem veræ, De non entibus enim multa vere negantur; ut si dixeris, sideroxylon non est homo, non est lapis: multa salso affirmantur, ut sideroxylon est homo, est lapis. Vide quæ de verbo natuappeido, quod per prædicari, exponi solet, commentati sumus 1. parte quæst. Logicarum 1. Sect. 8. & 9. Sensus izitur Regulæ est; De non ente, sive eo quod non existit, nihil vere affirmari potest; vel. Enunciatio, qua ali quid de non ente affirmatur, est salsa.

3. Verum Rezulæ adversatur, quod si desicere tota luporum natio, propositio hæe esset vera, Lupus est animal, est quadrupes, est fera. Essent izitur hæe alicujus non entis prædicata. Sic, quo tempore nullum Lunæ est deliquium, ve-

rum eft dicere, Ecliphs lune eft privatio luminis.

4. Adbiberi solet distinctio inter predicata essentialia, vel saltem necessaria, vinter accidentaliavo contingentia, vel saltem necessaria, vinter accidentaliavo contingentia, vel docetur, non entium esse predicata prioris generis. Ita bas, Socrates est homo, homo est animal, ante mundi confitutionem

t3.

re

11-

tu

e-

Et

n,

n-

2-

m

1-

ft

-

72

72

-

IS

n

-

.

e

constitutionem veras suisse statuunt. Sunt enim enunciationes esfentiales, & alia, qua necessaria dicuntur, quod constent prædicatis effentialibus, perpetuæ veritatis : quo jure eas non putant posse gaudere, se subject is corruptis aut non existentibus prædicata non competant. Ex quibus liquet ca qua Sect. 3. probata sunt Regulam non evertere.

5. Verum ne de accidentibus quidem, sive iis quæ contingenter cum subjectis cobærent, Regulæ veritas sua constare videtur. Sanitas enim ab agro defileratur & eclipfis, quando adhuc futura est, vere prascitur. Similiter si omnes lupi fuerint ex universo orbe sublati, hac enunciatio, lupus est species, vera cft, suntque hac omnia pradicata accidentia, G contingenter subject is tribuuntur ; cum tamen lupi, fastailla hypothesi, non sint, nec existat eclipsis, quando su-

tura est, nec sanitas, dum ab agro desideratur.

6. Dicendum, Regulam valere de accidentibus denominantibus intrinsece; ut, quoniam purgatorium non est, neque calidum effe potest, neque frigidum. Huc pertinet, quod ait Philosophus 4 Metaph.t. 16. Ea quæ non funt, quo pacto loquentur aut ambulabunt ? Non autem valet de denominantibus extrin (ece ab actu intellect us, phantafi a aut appetitus,&c. Quia enim aliquid objectum iftarum facultatum effe poteft, etfi non exiftat, vel, quod idem eft, quia ha facultates possunt exercere a et us suos circa res non existentes (potest enim intellectus imaginatione cognosci, & ab appetitu amari & defiderari id quod non est ideo ab iis & earum actibus denominari quoque aliquid potest, etsi non existat. Amari & desiderari,ut & prasciri & prascitum esfe, sunt prædicata extrinsece denominantia: illa quidem ab actu appetitus, hoc vero ab actu intellectus. Sunt enim amor & defiderium non in finitate, aut alia re qua amatur & defideratur, fed in amante & defiderante ; prascientia non in eclipse, sed in Mathematico. Ejusdem farina de communi & vulgari sententia, qua universalia este suum non nisi per operationem intellectus obtinere statuit, est denominatio speciei, extrinscea videlicet, à jam dicta operatione.

7. Dixi autem de vulgari sententia. Qui enim universalia, qualia sunt genus & species, statuunt in rebus consistere sine opera mentis, iis responsio hæc ca parte, qua speciem concernit, satisfacere nequit. Posito izitur, universalia, & fic speciem etiam, consistere citra mentis operationem, respondendum est, hans prælicationens, Lupus est species, non esse contingentem, sed necessariam. Sumitur in ea subjectum lupus, non pro inferioribus (uis, que non nisi individua sive singularia sunt; hoc modo chim prædicatio non tantum effet falfa, fed etiam en Al alwarwy, cum fieri nequeat ullum individuum effe speciem. Sumitur ergo simpliciter, nempe pro lupo abstracto ab omnibus sinzularibus, G quidem tantum pro abstracto. Fieri autem nequit, lupum sic acceptum non esse speciem; indeque illa propositio necoffaria cfiso Sect. 5. perperam refertur inter enunciationes contingentes.]

5. Dixi autem de denominantibus extrinsece ab actu intelle tus, imaginationis vel appetitus, &c. quia eorum
quæ extrinsece denominant à sensibus externis, aut aliss
etiam rebus, alia estratio. Talia enim accidentia non
tribuuntur non entibus. Ita sequitur, Hoc non est, Ergo
non videtur, non auditur: quoniam nimirum sensus externi percipiunt solum objecta actu existentia. Ita si
ignis non esset, non posset dici calesaciens, (quæ denominatio est extrinseca: calesactio enim, quæ est forma,
per quam calesaciens dicitur, non est in igne qui calesacit, sed in patiente, verbi gratia in aqua, quæ calesti
quoniam agere præsupponit esse.

6. Distinctionem hanc circa præsentem regulam insinuavit ipse Philosophus, cit t.l.9. Met his verbis: Videtur act us esse motus maxime. Unde sit ut non entibus, sive iis quæ non sunt, motus tribui non solcat, sed alia quædam prædicata, ut quod sint intelligibilia & appetibilia, moveri autem non dicuntur; idque propterca accidit, quod actu non

funt, fed actu futura funt.

7. Dicendum II. non valere in accidentibus pure negativis, quale est non scdens, quod evincit argumenti m secundum. Cum enim inter contradictorios terminos,

ut inter sedens & non sedens, non detur medium, sed necesse sit de quolibet, sive sit sive non sit, ut de Socrate, alterum verum effe, alterum falfum, & vero falfum fit fi dicas, Socrates est fedens ; necesse est, verum este. si dicas, Socrates est non sedens. Ita Aristoreles, sub finem cap. 10. præd. Eadem ratio est aliorum omnium.

8. Dixi in pure negativis, quia privativorum eadem est ratio quæ positivorum. Nam privativorum quædam funt talia, ut opponantur terminis denominamibus intrinsece, & fic ipsa etiam intrinsece denominantia dici posiunt; ut cæcus opponitur videnti, quod est concretum intrinsece denominans : quædam funt talia, ut opponantur terminis denominantibus extrinsece, & sic ipfa etiam extrinsece denominantia dici possunt : ut incognitum: cognitum enim, cujus privatio est incognitum, dicitur à cognitione, que est extra id quod cognoscitur.

11-

n-

ua

1-

11, s,

6-

i-

n

ri

7 -

32

4 e-

es.

-

n.

0

-G:

)

e

n

7

9. Jam non entis nulla esse accidentia privativa, nisi termini illi, quibus opponuntur, denominent extrinfece ab intellectu phantasia, vel appetitu, probo: Cui non potest competere aliquod prædicatum accidentale positivum, quod dicitur habitus, ei etiam non potest iribui terminus privativus illi oppositus; quia privativum non potest tribui nisi subjecto capaci habitus. Atqui non enti non potest competere prædicatum accidentale positivum non denominans extrinsece ab intellectu, imaginatione vel appetitu, ut patet ex supra dictis. Ergo, non enti non potest tribui terminus privativus oppositus prædicato accidentali positivo, non denominanti extrinsece ab intellectu, imaginatione, vel appetitu.

10. Dixi autem, nisi habitus corum denominent, extrinsece ab intelle &u, imaginatione vel appetitu; quia si habitus, sive termini quibus privativa opponuntur, denominent extrinsece ab hisce facultatibus, possunt tribui non entibus; sicut extremus dies, qui nec est, nec fuit, recte dicitur incognitus, quatenus nescimus quando sutu-

rus fit.

11. Dicis, Mortuum importat privationem habitus intrinsece denominantis, nempe vitæ sive viventis, & tamen dicitur de non ente; Homo enim mortuus est non ens.

12. Resp. Nulla sunt accidentia ejus quod non est, scil. eo tempore, quod per verbum vel prædicatum indicatur; vel, quod eodem recidit, ut alicujus sint aliqua accidentia, oportet ut id sit in resum natura pro tempore per prædicatum vel verbum significatum: nimirum quando neutrum, id est, nec prædicatum nec copula importat vel præteritum vel suturum tempus; tunc necesse est subjectum esse in præsenti, ut ipsi vere possint illa accidentia tribui, observata tamen doctrina pro-

polita.

13. Si vero alterum vel utrumque sit præteriti vel suturi temporis, oportet ut subjectum exsisterit in præterito, aut existat in suturo, nec requiritur ut sit in præsenti. Sic Turnus jam non est, vere tamen ipsi tribuitur hocce accidens, Quod sit victus ab Ænea; quia rempe victus est temporis præteriti, sussici Turnum aliquando, & quidem eo tempore quo victus est, fuisse. Sic ista propositio, Dies extremus crit terribilis, vera est, non obstante quod jam non est, quia verbum est suturi temporis. Atque hinc pacet solutio dubii propositi, nempe mortuus est præteriti temporis. Non ergo, ut jam aliquis dicatur mortuus, requiritur ut jam sit: sussicit quod aliquando suerit.

14. Duo, antequam hine abeamus, adhue notari volumus. I. Esse quædam verba, quæ præter tempus, quod more aliorum verború adsignificant, significatione sua certum tempus respiciunt. Illa igitur ut de aliquo prædicentur, requiritur existe uia ejus in illo tempore, quod significatio eorum respici. Verbi gratia, verbum pænitere, quocúnque ipsum tempore proferatur, respicit significatione sua tempus præteritum, vel rem sactam; Pænitentia enim est præteriti sive rei sactæ, vel revera, vel ex opinione saltem. Hie si quæras ex aliquo, qui hac in re innocens sit, an ipsum pæniteat surti, recte responderit, Nonentis nulla sant accidentia. Furtum meum nul-

lum

lum fuit, vel, furtum non commissi. Ergo, ejus me non pœnitet Ut alicui pœnitentia alicujus rei tribuatur in præsenti, non requiritur ut ea res in præsenti existat, cum pœnitentia importet actum præteritum.

15. Dicis, Fieri potest, ut aliquando me pœniteat ejus quod suturum, & sactum nondum sit. Respondeo; Necesse est, ut cujus te aliquando pœniteat, præteritum sit & sactum, respectu ejus temporis quo te pænitere dicitur. Quod si jam nondum sactum est, nondum

tibi etiam pœnitentia tribuitur.

us

2-

on

ft,

n-

12

1m

13

-

it

1

16. II. Quæ denominant extrinsece ab actu alicujus illarum facultatum, de quibus Sect. præced. & supra Sect. 4. & si quæ alia est, cujus actus non requisit existentiam objecti poste prædicari de non ente, non solum in posteriori ejus significatione de eo nimirum quod non est cum possit este, sed & in priori, de eo quod nec est nec este potest. Imaginari namque, cognoscere, & velle impossibilia possumus; voluntas enin est impossibilium, 3. Eth.cap. 2. & imaginamur ea quæ volumus; 3. de an. cap. 3. Quod si voluntas impossibilium est. Ergo & intellectus.

REGULA V.

Essentiæ rerum sunt sieut numeri. 1.8. Met. cap. 3.

1. Vulgo dicunt, Essentia rerum consistunt in indivisibili. Ubi sciendum bitariam posse aliquid dici indivisibile: primo, absolute, quo modo punctum est indivisibile: secundo, certo modo, ut, quo aliquid non possit dividi ita ut ipsum maneat, quo modo mensura dicitur indivisibilis 10. Met. cap 2. ut linea pedalis, qua est mensura linearum qua in adificiis describendis ab architectis ducuntur; si enim quicquam ab ista linea auseras, non est amplius pedalis.

2. Priori modo non in universum verum est, essentias rerum esse indivisibiles, vel consistere in indivisibili, si verum est, formam non esse totam essentiam substan-

tiarum

tiarum corporearum, sed materiam esse ejus partem. Si enim ex materia & forma harum rerum essentiæ sunt realiter compositæ, utique in easdem partes dividi possunt, quemadmodum revera in morte anima à corpore

feparatur.

3. Posteriori modo omnium rerum essentia indivisibiles funt, quia nimirum ut fint & maneant ejusmodi effentiæ, dividi non poslunt, & si dividantur, & aliquid ab ipfis auf ratur, non manent illarum rerum effentiæ. Hinc Arittoteles, I. cit. essentias rerum cum numeris comparat, ortum que hinc asioma, Effentiæ rerum funt ficut numeri. Quemadmedum enim fi quid corum, ex quibus numerus constat, ab ea ablatum, aut additum fuerit, non idem jam numerus, se! diversus existit, etiamsi minimum a feras : ita neg e definitio aut effentia eadem confiftit, fi quicquam aut auferatur, aut adjiciatur. Sunt verba Phi-Verbi g atia, fi ad a imal addas to roundy, . lofophi. habes estentiam hominis; si vero auferas idem, non amplius erit homo, fed tantum animal. Sed si pro hac differentia λομκόν, substituas το αλογον, erit brutum.

4. Dicis, Accidentia adveniunt & auferuntur ab effentiis, falvis manentibus effentiis. Ergo non femper variat, neque alia atque alia fit effentia, fi quid addatur

vel detrahatur.

5. Resp. Regula loquitur de indivisibilitate essentiarum. Sermo ergo suit de eo, si quid adjiciatur aut auferatur, ut essentia per hoc dividatur. At adjectione vel subtractione accidentium essentia non dividitur.

REGULA VI.

Effentiæ rerum fant æternæ.

omnes a Deo in tempore ex nihilo creatas secundum sidem nostram statunt. Non ergo intelligendum est de esse actuali, quasi nimicum semper actu sint sine principio & sine. Si enim hoc modo essent actuali quasi nimicum semper actu sint sine principio & sine. Si enim hoc modo essent acterna, aut ipse Deus essent, quod absurdum; aut essent aliquid extra Deum & sic res non essent ex cibilo in tempore creata. Videantur Suarez sis Met. 31. s. 2 & seq. Mendoza dis. Met. 3. s. r. b. s. s. s. h. s. s.

2. Gabr. Vaiques, p.3. dif. 73. c. 1. & Mendoza, l. cit. interpretantur præsens effatum de esse possibili, quia nimirum essentiæ rerum perpetuo & necessario habent esse possibile, & abæterno non implicat contradictionem

ut fint.

nt (-

d

3

72

×

1

3. Intelligitur à pletisque de essentiæ cum eo cujus est essentia connexione, quæ perpetua est. Unde etiam propositiones in quibus essentia aut aliquod prædicatum essentiale assirmatur de re, necessariæ sunt, & æternæ veritatis, ut constat ex 1. post. t. 30. & multis aliis locis. Non ita accidentia. hæc namque non habent perpetuam connexionem cum re, cum possint abesse citra ejus corruptionem. 1. Top. c. 4. 1. post. t. 52.

4. Pulchre Mendoza, l. cit. ait, effentias rebus convenire necessario, quia Deus volens producere hominem, verbi gratia, non potest illi tribuere essentiam lapidis, quia

non facerct hominem, fed lapidem.

5. Ex quo intelligitur, necessitatem illam, qua dicimus essentiam rei cum ea cohærere, ita ut nec ipsa ab ea
avelli, nec alterius rei essentia ipsius esse possit, tantam
esse, ut ne à Deo quidem mutari possit, propterea quod
contradictionem implicet, hominem aliquid esse, &
non-obtinere hominis essentiam, aut lapidis essentiam
ejus esse essentiam. Id vero nullum in Deo arguere desectum

fectum aut impotentiam, à multis aliis, & à nobis alibi

late deductum eft.

6. Neque vero quia propositiones in quibus essentia aut prædicata essentialia de re enunciantur, verbi gratia, hominem esse animal rationale, perpetuæ & æternæ veritatis esse dicimus, inferre inde licet, res aut essentias rerum ab æterno existere; quandoquidem τὸ ἐν sive esse hic non existentiam significat, sed nihil aliud est quam τὸ συ και το τὸ καὶ ἐν εὶ εὶ εὰ καὶ συ καὶ τὸς, ἀλλὰ πλείω εἰν, non connecti, sed plura esse, sicut dicit Aristoteles 9. Met. t. 21. Ubi etiam dicit, esse quædam quæ semper cohæreant, neque sieri ut posse dividantur.

7. Hanc, de inseparabilitate prædicatorum essentialium à rebus quibus essentialia sunt, doctrinam Theologi quoque sibi custodiendam ducunt. Cum enim sides essentialiter sit notitia quædam, ne infantibus, quibus sidem adscribunt, notitiam, quia usu rationis destituuntur, denegent, potius asserendum censent, à Spiritu S. notitiam in illis excitari, quam aliquid esse sine illo,

quod ad ejus esfentiam pertinet.

REGULA VII.

Nonentis nulla est scientia. 1. post. t. 10.

1. Videtur id I. adversari iis quæ diximus in explicatione regulæ 4. Nam prædicata denominantia extrinsece ab actu intellectus quo minus non enti competant, nihil prohibet. Sed aliquid sciri, est hujusmodi denominatio. II. Infinitum & vacuum sunt non entia; nihilominus tamen quædam eorum est scientia. Agit enim de illis Arist. 3. & 4. Phys. & lib. 1. de cæl. & Theologi de purgatorio trastant.

2. Notanda & hoc loco venit diversa acceptio entis & non entis. Primo enim sumuntur ut respondent simplicibus conceptibus, sive, ut Philosophus I. de interp. 6.1. loquitur, no avd our sivers nai starpiveus vonuan,

intelli-

relligentiæ, quæ est sine compositione & divisione : & sic entia sunt homo, lapis; non entia Chimæra, hippocentaurus; in quibus non est verum aut falsum, ut Arist. ibid. dicit. Secundo, pro vero & falso, quæ in compositione & divisione consistunt. Est enim sic entidem quod verum; non ens, idem quod falsum: 6.Metaph. t. 30. Quæ significatio etiam \$. Top. cap. 4. & alibi apud Philotophum occurrit.

3. Hoc posteriori modo non ens in præsenti regula quoque sumitur. Quod patet cum ex eo, quod opponitur vero; ait enim, adansi uèv su sone sel, oti su est est et uis est demonstratio, quoniam non entis non est scientia, veluti diametrum communem babere cum latere quadrati mensuram; tum ex hoc ipso exemplo: Si enim dicas, diametre est commensurabilis cum latere, non est sine compositione aut divisione, nec est non ense o modo, quo Chimæra aut hippocentaurus, sed adducitur ab Aristo-

tele tanquam propositio salsa.

4. Ea igitur sententia nostræ regulæ est: Ejus quod salsum est, nulla potest esse scientia. Scientiam enim esse necessariorum, sive eorum quæ aliter sese habere non possunt, decantatissimum est, & toties à Philosopho inculcatum, ut supervacuum sit textus adducere. At quod salsum est, non tantum potest aliter sese habere, sed revera aliter se habet, ut perspicere est ex 2. Top. cap. 1

4. Met. c. 7. & aliis locis.

ibi

tia

ia,

re-

ias

(Je

ım

0-

100

les

11-

ia-

0-

les

US

n-

S.

10,

2-

n-

ıt,

ai-

il-

im

gi

tis

n-

rp.

77,

li-

priori modo sumitur? Existimo hic etiam distinctionem non entis in princ. reg. 4. propositam esse adhibendam. Ejus quod ne potentia quidem est, nullo modo est scientia. De eo autem quod actu quidem non est, potest tamen esse, secus pronunciandum videtur: non quasi detur ejus scientia, quod actu sit, (hoc enim esset falfum scire;) sed, quod licet actu non exsistat, de eo aliquid, aut ipsum de aliquo possit demonstrari. Scimus einim Lunam diametraliter Soli oppositam obscurari etiam tum quando non est eclipsis, nec luna Soli opponitur.

6. Verum dicat quis, etiam falsi, & ejus quod nec est, nec esse potest dari scientiam. Demenstrat enim Philosophus infinitum & vacuum non dari, nec dari

posle.

7. Ut ad hoc respondeatur, & regula ulterius explicetur, dicendum, cognitionem esse duplicem, positivam & privativam. Positiva cognitio ejus quod non est,est quando aliquis putat id quod non eft, effe, & falfam propositionem effe veram: de qua cognitione hie loquitur Aristoteles. dum dicit, scientiam non dari cjus quod non est. Nam si quis id quod falsum est verum esse arbitretur, is non scientiam habet, sed deceptionem & ignorantiam : talem cognitionem fignificat ipsum Aristotelis exemplum;nam cognoscere diametrum effe commensurabilem lateri, est cognoscere ut verum id quod falsum est, quæ potest quidem opinio vocari sed nunquam (cientia. Privativa autem non entis cognitio, est cognoscere ipsum non esse, & falsam propositionem falsam effe: quam cognitionem dari non negaret Aristoteles; propterea in libris Phy (.docuit, infinitum & vacuum non dari. Sunt verba Zabarellæ, in cit.t.10.1.1.poft. Et hoc ipfum est quod Philoponus in hunc loc. commentatur his verbis કે જાાના, ઉત્ત કેમ દેકામ હેમાંક્ય એ તે પામે છેમ છેક પામે છેમ, ને એને ઉત્તા કેમ Est Ofisa du as ov, non dicit Arift. non ens non poffe cognosci ut non ens, sed negat non ens cognosci posse ut ens.

3. Ex quibus omnibus responsio ad ea, qua tum præcedenti tum prima sect. adducta sunt, evidens est.

TIT. II. continens R E G. XII.

Adus & Potentia.

Regulis de ente subjicimus eas quæ in doctrina le potentia & actu sese offerunt: propterca quod hi termini ita rationem entis attingüt, ut statim atq; aliquid ens esse concipimus, deveniamus ad hoc, quo l'actu sit rel potentia. Sit ergo

REGU.

REGULA, I.

A potentia ad actum, sive à posse ad esse; non valet consequentia.

7. Docebant Megarici, ficut autor est Aristoteles 9. Met. c. 3. potentias non præcedere suos actus, sed tum tantum esse, quando actus eorum sunt; velut eum qui non ædificat, ædificare non posse, sed tantum eum qui ædificat, quando ædificat.

2. Hac sententia si vera esset, à potentia ad actum valeret consequentia, cum sic potentia sine actu esse non posset. Imo actum & potentiam sententia illa unum i-

demque facit.

ec

m

ti

i-

m

n-

0-

S,

13

173

m

1-

e-

1

ft

n

i .

n

K

1

3. Verum absurdam eam esse aliquot argumentis probat Philosophus. I. Si nemo habet potentiam agendi, nisi quando agit & actu operatur, artisex non erit, nisi quid actu operatur, quando actu operatur. At id communi hominum opinioni adversatur, qui eum qui artem aliquam didicit & exercere solet, vocat artiscem etiam tum, quando seposito aliquantisper opere coenam eapit aut somnum. Consequentia est manisesta, quia artiscem esse nihil aliud est, quam habere potentiam aliquid artisciose operandi, ut ædiscatorem esse nihil aliud est, quam præditum esse potentia artisciose ædiscandi: 1000 directore esse vivo directore esse vivo directore, ait Aristoteles.

4. II. Si is qui ad horam ab opere cessat, hoc ipso potentia artificiose operandi sive arte privatur, & eam hoc ipso recuperat, quod ad opus revertitur, sieri potest, ut quis amittet artem, idque nec oblivione, nec morbo, nec tempore sive longa desuetudine; itemque acquirat artem, nec tamen interventu dostrina praceptoris, propriave inventionis. Quod absurdum non modo, sed &

ridiculum.

5. III. In rebus inanimis eodem modo erit comparatum: Si potentia non est sine actu, nec ignis erit calidus, nec aqua frigida, nec mel dulce, neque omnino quidquam sensibile, nisi actu sentiatur. Ex quibus Averrois argumentatio exstrui potest; Si qualitates sensi-

B 2

les

les non sunt nisi actu sentiantur, siet ut sublatis animalibus, (ut pote que sola sentiunt) ipse quoque tollan-

tur.

6. IV. Sequitur animal non habere sensum, dum actu non sensit, indeque unum eundemque hominem sepius eodem die sore cæcum & surdum. Quoties enim utetur aspectu & auditu, tum non erit cæcus & surdus, quoties autem non utetur, erit cæcus & surdus, quod longe absurdissimum. Consequentia patet, quia hominem cæcum & surdum esse, est eum non habere visum &

auditum, five potentiam videndi & audiendi.

7. V. Si nulla res habet potentiam agendi aut patiendi quicquam:nisi cum actu agit aut patitur, impossibile est sieri id quod actu non sit vel est, mentieturque quicunque dixerit aliquod fore, quod nondum sit vel sat. Impossibile enim est sieri aliquid, quando vel potentia activa, per quam siat, vel passiva, ex qua siat, non est, Unde hoc commentum de medio & motum & generationem tollit; Semper quoque id, ait Philosophus, quod stat stabit, & quod sedet, sedebit, cum sieri nequeat ut surgat id quod surgere non potest.

8. Aristoteles igitur expresse docet, potentiam esse posse, ut actus non sit; itaque sieri potest, inquiens, ut aliquid possibile sit esse, nec tamen sit; idemque possibile sit non esse, cum sit tamen: eodemque modo in aliis prædicamentis, nempe ut aliquid ambulare possit, quod non am-

bulat, possit que non ambulare, quod ambulat.

9. Ex quibus evidentissimum est, a posse ad esse non valere consequentiam: sicut non sequitur, Pax potest esse, Ergo est; Petrus potest ambulare, Ergo ambulat. Contingit enim consequens utrobique salsum esse, antecedente vero.

10. Patet autem ex hisce, sermonem esse de consequentia assirmativa. Nam negative à posse ad esse valet consequentia. Sequitur enim, Chimæra non potest esse, Ergo non est; Cæcus non potest videre, Ergo non videt.

consequentiam, inde quis probet, quia non sequitur,

Omnis creatura potest non esse, Ergo non est; Petrus

potest non ambulare, Ergo non ambulat.

12. Sed respondeo, has consequentias non procedere à posse ad esse negative; quia ut à posse ad esse negative argumentemur, requiritur ut antecedens sit propositio negativa, quod non fit, nisi particula negativa ponatur ante verbum potest, (quia verbum potest hic continet cepulam) quemadmodum ex supra dictis exemplis manifestum est. At quantum ad modo objecta exempla, particula negativa in antecedente post verbum potest ponitur, & sic aliqua quidem negatio in prædicato continetur, sed ipsa propositio est assumativa.

13. Unde & consequentia à potentia non essendi vel non ambulandi, ad non esse vel non ambulare, est que-dammodo affirmativa; & licet non esse & non ambulare sit negatio actus, nempe actus essendi & actus ambulandi, tamen respectu potentiæ non essendi & non ambulandi habet rationem actus. Sicut enim se habet esse ad posse esse, ambulare ad posse ambulare; ita se habet non esse ad posse non esse y non ambulare ad posse non ambulare. Confer locum Philosophi Sect. 8. citatum.

14. Hinc facile etiam consequens concipi potest, ut & ipsum sit affirmativum, sed infinitum: ut si dicamus. Omnis creatura est potens non esse, Ergo est non ens; Petrus est potens non ambulare, Ergo est non ambu-

lans

na-

211-

um

nim

us,

bor

ni-

18

lti-Mi-

lue

fi-

111-

ift.

a-

od

ut

lle

ut

fit

an-

on

±

it.

e-

e-

et

e,

re

r, nis 15. Ex quibus patet, quod, sicut diximus, A posse esse ad esse non valet consequentia; ita & recte dicamus, A posse non esse ad non esse non valet consequentia. E diverso autem a non posse esse ad non esse valida est consequentia.

REGULA. II. Ab actu ad potentiam, sive ab esse ad posse, valet consequentia.

1. Duplex est potentia. Quædam enim continetur in secunda specie qualitatis, & vocatur prædicamentalis; quædam autem non continetur in secunda specie B 3. qualiqualitatis, sed in aliis ejus speciebus, aut aliis etiam prædicamentis. Potentia enim Dei, & potentia materiæ primæ, quæ receptiva est omnium formarum, cum sint ipsa substantia Dei & materiæ primæ, in prædicamento qualitatis non continentur. Calor quoque importat potentiam calefaciendi, & scientiæ aliique habitus inter potentias referuntur ab Aristotele 9. Mct. text. 3. 5 10. ad secundam tamen speciem qualitatis non pertinent. Continentur hæ potentiæ sub potentia, voce hac transcendentaliter sumpta.

z. Adfignant autem nonnulli id discriminis, quod potentiæ prædicamentales possunt cum suo actu conjungi, cum non tollatur calor seu potentia calesaciendi ab igne cum calesacit; atque sic etiam recte dici, aliquem posse disputare, cum actu disputat: reliquas vero potentias cum actu conjungi non posse, sed tolli eas, quando est actus, statuunt; cum homo non amplius sit

ens potentia, quando est ens actu.

3. Hi non possunt nostram regulam pro universaliter vera habere, sed necessario eam restringent ad pozentiam prædicamentalem. Si enim reliquæ potentiæ non possunt simul stare cum actu, sieri non potest, ut ab

actu ad eas valeat confequentia.

4. Verum nugæ hæ sunt. Nam potentia creandi in Deo smul stat cum actu creandi, & potentia materiæ, qua potest habere in se formam, non tollitur dum actu recipit formam. Et sequitur, Deus creat, Ergo potest creare; Materia recipit formam, Ergo potest eam recipere. Hæ tamen non sunt prædicamentales potentiæ, ut antea dictum est.

5. Sed jugulant quoque se suo ipsorum gladio. Fatentur enim, calorem sive potentiam calcsactivam ab igne non tolli, quando actu calesacit, & recte dici, hominem posse disputare, cum disputat. At ha potentia non sunt prædicamentales, sumpta potentia prædicamentali tantum pro ea quæ est in secunda specie qualizatis: Calor enim pertinet ad tertiam speciem, & cum posse disputare importet artem sive habitum quendam, ad primam speciem refertur.

6. Ratio

6. Ratio adducta de homine, qui non est amplius ens potentia, quando est ens actu, frivola est. Nam & calor, quando actu calesacit, non est potentia calesaciens, & qui actu disputat, non est potentia disputans. Illi ipsi tamen, cum quibus nobis res est, fatentur, in hisce po-

tentiam conjungi posse cum actu.

TT-

riæ

fint

ento

po-

nter

10.

ent.

an-

bot

on-

ndi

ıli-

ors

as,

fit

la-

00-

ix

ab

in

е,

tu

eft

i-

,

1-

ib

)-

æ

1-

-

n

1,

ò

7. Radix autem erroris est, quod non distinguunt inter poffe vel habere potentiam, & inter effe potentia. Effe potentia excludit & negat actum : id enim dicitur potentia effe, quod non est, cum possit esfe, ut, potentia contemplans eft, qui non contemplatur, cum possit contemplati, vigilans potentia, qui dormit, h. e. non vigilat, cum posiit vigilare, potentia videns, quod claudit oculos, aspectum tamen habet, quemadmodum 9. Met. 1.11. Aristoteles philosophatur. Unde actu esse & potentia esse oppositionem contradictoriam important, si respectu ejustem sumantur (cum actu este, & non este actu, contradicentia sint) & propterea de eodem affirmari non possint. Dico autem, si respectuejusdem sumantur, verbi gratia respectu calidi: nulla enim res fimul actu calida & potentia calida esse potest. At si sumantur respectu diversorum, ut respectu calidi & frigidi, alia est ratio: est enim eadem res actu calida & potentia frigida, ut etiam 2. Phyf.t. 8. habetur. At poffe effe, vel habere potentiam, & effe actu, etiam ejusdem respectu non opponuntur, cum illud non excludat aut neget actum, sed ab eo abstrahat, & tum cum actu, tum cum negatione actus possit consistere : quemadmodum homo ambulare posse dicitur, sive ambulet, sive non ambulet. Unde nulla est consequentia, Homo quando est ens actu, non est ens potentia; Ergo aliqua potentia non potelt conjungi cum actu: fed hoc tantum fequitur. Ergo esse potentia non potest conjungi cum esse attu-Certe non fequitur, Homo est ens actu, ergo est ens potentia, quia ut dixi, ens potentia & ens actu involvunt oppositionem contradictoriam : sequitur tamen, Homo eit, ergo potest esse : vel, Est actu ens, ergo potest esse ens: quemadmodum de Deo utrumque recte dico, & quod fit, & quod possit este. Quod confirmatur ita; B 4 QuicQuicquid necessario est, illud potest esse. Deus necessario est. Ergo potest esse. Minor est extra controversam. Major probatur, quia, ut docet Aristoteles, de interpret. c. 13. hæc consequentia est legitima, Necesse

est este: Ergo possibile est este.

8. Quin pro regula nostra hoc propono argumentum: Hæ propositiones, Omne quod elt, potest esse, Quoddam quod eft, non potest esse, sunt contradictoriæ. Si ergo posterior falsa est, necesse est priorem esse veram. Falsam esle posteriorem probo: Quod non potest esse; id impossibile est esse. Quoddam quod est, non potest effe. Ergo, Quoddam quod est, impossibile est esse. Conclusio est absurda, ut vel coecus videat. Si enim id esset, quod effe impossibile est, jam impossibile non esset impossibile. Major est vera, quia quod no est possibile esse, id est impossibile esse; quod cum per se evidens est, tum ex cit.loc. Arist. liquet, ubi pro æquipollentibus habentur non possibile esse, & impossibile esse. Sed quod non potest esle, id non est possibile esle, quemadmodum ex terminis constat. Ergo, quod non potest esse, id est impossibile este.

9. Patet autem tum ex dictis, tum alias, regulam non folum de esse, ut hac voce generalissima significatur, sed & de quolibet esse, vel actu determinatiori, esse intelligendam. Tam sanæ enim sunt istæ consequentiæ. Est doctus, Ergo potest esse doctus; Ambulat, Ergo potest

ambulare; quam ista, Est, Ergo potest esse.

consequentiæ videntur nullæ; Lateres sunt cocti, Ergo possunt coqui, loquendo de iisdem lateribus: cocti enim lateres non possunt amplius coqui. Hic homo est natus ex hisce parentibus, ergo potest ex iis nasci. Quomodo enim potest homo nasci, cum sit senex?

esse a natura, ut juncum slexilem, vel ab arte, ut coctos lateres. Quando potentia est à natura, eam non tolli præsente actu, sed cum eo conjungi, atque hinc esse quod junci slexi retineant nihilominus slectendi sacultatem, quemadmodum ipsi loquuntur. Secundum hanc do-

Errinam

ef-

er-

fle

m:

od-Si

n.

eit

n-

t,

1-

e,

n

1-

n

X

n

ctrinam valebit consequentia ab esse ad posse, cum potentia est à natura; ut, Junci sunt slexi, Ergo possunt slecti. Que autem ab arte proficiscuntur non ita se habere aiunt: neque enim coctos lateres posse coqui, cum coctio accidens sit extrinsecus adveniens, non a primordiis laterum.

possumus. Nam quando homo nascitur aut natus est à parentibus, illa potentia non est ab arte, sed à natura ; nihilominus tamen non sequitur, Hic homo natus est ex hisce parentibus, Ergo ex iis potest nasci. Similiter & in lateribus, potentia, que coqui possunt, est à natura, quamvis ars interveniat tanquam causa applicans.

13. Et quid est, quod dicunt, lateres coctos non posse coqui, propterea quod coctio accidens sit extrinsecus adveniens? Debebant ostendere potentiam, qua coqui possunt, extrinsecus advenire, nempe ab arte, non ipsam coctionem, qua est actus. Nam distinctione potentia rem explicare voluerunt, non distinctione actus. Praterea & slexio in junco est accidens extrinsecus adveniens, & non à primordiis junci. Potentia quidem, qua slecti juncus aptus est, ipsi insita est à natura primordiis; sed slexio, sive actus quo slectitur, utiq; est ab extrinseco, ut à vento vel homine. Idem dicendum est de laterious.

14. Nos rem planam & expeditam esse judicamus: nempe ut argumentationes convenienter nostro principio sint constructæ, requiritur, ut ratio ejusdem temporis in antecedente & consequente habeatur. Quo tempore alicui actus tribuitur, eo necesse est ipse convenire potentiam. Si actus olim futurus est, non necesse est potentiam jam esse, sed susficit, si & ipsa sutura sit; & si actus olim fuit, satis est si & potentia tunc sueri: ut si, monstrato infante, dicas, Hic olim egregie causas perorabit, ut hoc verum sit, non opus est ut hoc tempore vi & facultate dicendi polleat, sed susficit si in futurum eam sibi acquisiverit. Hinc consequentias, Lateres sunt cocti, Ergo possunt coqui; Hic homo natus est ex hisce parentibus, Ergo potest exillis nasci, ex vero progignere salsum, mirum non est. Sic inserendum

B 5

erat, Lateres sunt cocti, Ergo potuerunt coqui; Hichomo est natus, Ergo potuit nasci.

REGULA. III.

1. Ou in Noame, Tete rai in everyea. Aristot. de somn. & vig.c. 1. Si verum hoc est in universum, team omnis actio erit in agente: quod absurdum, quia actio transiens non est in agente, sed in patiente. Si ergo in quo est potentia in eo est actus, omnis actio erit in agente.

2. Dicendum, non idem esse, aliquid esse alicujus, & aliquid esse in aliquo. Id quidem quod est in aliquo, est etiam & dicitur esse illius: quemadmodum dicinus justiciam Aristidis, fortitudinem Scipionis, quod in illis suerint; dicimus affectus capitis, ventriculi; &c. qui in hisce membris sunt. Verum enimvero potest etiam aliquid esse alicujus, ut non in eo, sed extra illud in alio revera sit. Sic visio est rei visæ, ut coloris; est quædam scientia & contemplatio corporum cœlestium: nec visio amen in re visa, nec contemplatio & seientia illa in corporibus cœlestibus inest, sed in vidente & contemplante.

3. Imo in præsenti materia sustragantem nobis habemus Aristotelem, qui expresse motum vocat actum to enum total actum to enum total actum to enum total actum to enum total enum

4. Dico I. Cujus oft potentia passiva, in co est actus. Ad hoc enim per se & natura sua potentia passiva ordinata est, ut subjectum, in quo ipsa est actum in se recipiat.

5. II. Cujus.

mmaner 35 3. II. Cujus est potentia activa actione transeunte, in co est actus. Et ratio sumitur ex sect. præced, quia omnis potentia activa actione immanente est simul passiva. At cu us est potentia passiva in eo est actus. Imo eam ob causam dicitur potentia activa actione immanente, quod actus in ea manear.

6. III. Cujus est potentia activa actione transeunte, in co non est actus. Quando enim hujusmodi est potentia activa, tum actus est in patiente; quemadmodum calefactio, qua ignis aquam calefacit, non in igne, sed in a-

qua elt, ficut patet ex Arillotele, in loc. cit.

ho-

. do

am

tio

nuo

, &

eit

Ju-

llis

iin

ıli-

re-

m

fio

1-10

te.

e-

78

28

in

n-

1-

11-

r-

n-

ei

i-

m.

n

d

7. Quin distinctionem istam circa præsentem materiam, atque adeo has ipsas conclusiones manifesto docuit Arist. in t. 16.lib.9.Mct. hisce verbis. In quibus id. quod fit, aliquid aliud oft præter operationem, in its quidem actus in co est quod efficitur, ut ædificandi operatio in co quod ælificatur, of texendi actus in co quod texitur : cademque ratio cft in aliis, & omnino motus in co est qued movetur. In quibus vero præter actum nullum est opus, in iis inest actus, ut visio in vidente, & contemplatio in contemplante, & vita in anima, ac proinde felicitas ipfa. Hæc Aristoteles.

8. Sciendum autem, fermonem hic este de ea quot propriè est in aliquo, quo modo accidens, verbi gratia est in subjecto. Nam. 4. Phys t. 23. octo recenset modos, quibus aliquid in aliquo effe dicitur, qui tamen non omnes funt proprie dicti. In iis ille quoque refertur, quo aliquid dicitur esse in aliquo, ut res Græcorum in rege,& omnino ut in primo movente. Qua ratione etiam actio tranfiens in agente esse fortasse dici potest. Sed hunc modum non este proprie dictum res ipsa oftendit: Res enim Græcorum revera extra regem funt, ficut & res mota vel motu affecta extra primum movens.

9. IV. Cujuscunque est potentia, ejus est actus; vel Cut tribuitur potentia, ei quoque tribuitur actus. Cui competit potentia passiva, id dicitur pati, & cui competit potentia activa, ab eo procedir actus, & dicitur agere, etfi in eo actus non inest: ut aqua dicitur calefieri, quia ejus est potentia passiva ut calefiat; ignis dicitur calefa-

cere, quia ejus est potentia calefactiva.

Io. Aris

præsens axioma usurpavit de potentia activa actione immanente. Quæstio enim ibi erat, Quodna esset subjectu somni & vigiliæ? & statuit, non esse solam animam, nec solum corpus, sed totum compositum. Ad quod probandum dicit, vigiliam in nullo alio consistere, quam in sentiendo, qui est actus immanens. Cum igitur neque anima seorsim, neque corpus seorsim sentiat, sed totum compositum, ad quod probandum utitur hac propositione, Ejusdem est actus, sujus est potentia; sequitur quod

& vigilia fit totius compositi.

potentia, cjusdem est actus, ita omnino asserendum, Cujus est actus, ejusdem est actus, ita omnino asserendum, Cujus est actus, ejusdem esse potentiam; vel una simplici asser tione utrumque complectendo, Potentia & actus sunt e-jusdem. Scribit Philosophus I. de an. t. 64. ita: Dicere autem animam irasci vel timere, simile est atque si quispiam nere animam dicat, aut ædisicare. Nam melius est sortasse dicere, non animam, sed hominem anima irasci vel ratiocinari. Docet hie Philosophus actus, quales sunt irasci, timere, nere, ædisicare, non esse animæ per se sumptæ, sed totius compositi. Ex quo colligitur, potentias ad hosce actus non animæ solius, sed totius compositi esse, propterea quod actus & potentia sunt ejusdem.

12. Atque hisce quidem intuitu principii activi & passivi regulam consideravimus, nec ad alia eam de mente Atist, extendendam esse putamus. Quæri posser, quid sentiendum, si actus & potentia considerentur ratione objecti. Videtur & sic actum & potentiam ejusdem esse. Nam & visus & visio est rei visibilis, ut coloris, & scientia & contemplatio est rerum necessariarum, &c. Docet tamen Aristoteles, 1. post. t. 182. sensum sive facultatem sentiendi esse rei universalis, sentire autem siye actum sentiendi non nisi singularis. Quá de re alibi.

13. A nonnullis intelligitur de potenția objectiva & actu entitativo. Idem enim est quod olim în potenția e-rat & jam est actu, & quod jam est în potenția & olim exsistet actu: sicuti idem homo est, qui aliquando în potenția solum erat, jam autem actu existit; qui jam

in potentia est, & qui elapso anno nascetur : quod ex 9. Met. t. 13. colligitur.

REGULAIV.

Quod transit de potentia ad actum, mutatur.

1. Transire de potentia ad actum est, id, quod potentia est, sieri actu; ut quod potentia est homo, sieri hominem actu; quod potentia est album, sieri album actu. Eodem sensu dicunt nonnulli, Quod transit de contradictorio in contradictorium mutatur. Esse enim potentia & esse actu involvunt contradictoria, cum illud quod potentia est, actu non sit; quemadmodum quod potentia est album, non est album. Est ergo ex albo potentia sieri album actu, idem quod ex non albo sieri album, quod est de contradictorio transire in contradictorium. Vide Arist. 5. Phys. 1.7.

2. Convellere regulam videtur, quòd quando aliquid; quod antè non videbatur, nunc videtur, de viso potentia sit visum actu; & quando Deus creavit mundum, tunc sactus est ex creatore potentia creator actu, nulla tamen in Deum mutatio cadit; nec id quod ante non videba-

tur, nunc autem videtur, hoc ipfo mutatur.

3. Respondeo. Transire aliquid de potentia in actum contigit dupliciter: I. ut actus intrinsecus sit rei quæ erat in potentia, eique tanquam subjecto inhæreat, notaturque sic potentia passiva. Hoc modo intellecta regula est verissima, & nulli instantiz obnoxia. Paries qui ex albo potentia fit albus actu, mutatur : Homo qui ex inde to fit doctus, mutatur per receptionem habitus five eruditionis: quando ex femine, quod est potentia animal, fit animal actu, femen varie mutatur : & fic in reliquis. Ratio est, quod hac omnia de potentia passiva in actum transeant, & recipiant in se formas, tanquam subjecta earum. 2. Ut actus sit rei, quæ de potentia in actum transit, extrinsccus, & ipsum extrinsece denominet, ut alias non insit, aut recipiatur in ea tanquam in subjecto, aut potentia passiva. Hoc modo quod transit in actum, illud non est necesse mutari, idque

idque probant instantiæ adductæ. Deum enimesse creatorem, aliquid videri, funt denominationes extriniecæ; neque creatio, quæ est actus per quem Deus dicitur creator, in Deo,neque visio, per quam, tanquam a-Etum, aliquid dicitur videri, in ipfo tanquam subjecto inest; & propterea nec Deus, cum ex creatore potentia fit creator actu, nec paries, qui ante non videbatur actu, post autem actu videtur, mutatur.

4. Dicis : Filius Dei ante incarnationem fuit potentia homo, & poltea actu factus est homo per assumptionem humanæ naturæ, quæ non extra, fed in ipfo fubfiflit. Ergo, vel regula, etiam ut hactenus explicata eft, mysterio incarnationis adversatur, vel asserendum, Fili-

um Dei aliquam subiisse mutationem.

5. Resp. Licet humana natura non sit extra filium Dei constituta, quia tamen non est in co ut in subjecto, fed alio quodam admirando, omnique humanæ rationi incognito & imperferurabili modo in ipfo fubliftit, nec potentia illa, qua filius Dei homo fieri potuit, est passiva, ideo nec ea, quæ hucufque dicta funt, cum myfterio isto pugnant, nec aliqua inde in filio Dei mutatio inferri potest. Vide Durand & Herv. 3. dift. 7.9.1. & alios Scholasticos. Consule etiam Mondoz am, disp. Phys 6.

6. Circa id quod fett. 3. & 4. aifertum fuit de Deo potentia creatore, visum est notare quid Fonseca disputat. Negat is ,1.7. Met. c. 8. q. 4. f. 7. recte dici, Deum aliquando fuisse in potentia causam aut creatorem, quod ista locutio imperfectionem aliquam præ se ferat & indigentiam. Quamvis enim potentia causam esle, recte usurpetur de causis secundis, que pendent à prima, ejusque concursum expectant ut possint actu causare; id tamen in Deo, qui à nullo in causando dependet, locum non habere ait.

7. Verum fine causa hic serupulosus est Fonseca. Quemadmodum enim aliquid potentia este, est posse esse cum non sit, & potentia ambulare est, posse ambulare cum non ambulet : ita potentia causam vel creatorem, esfe, est posse esse causam aut creatorem cum non fit quod ex fest. 7. reg, 2. & loco Philosophi ibi allegato

cyidentilii-

evidentissimum est. Atqui ante mundi creationem Deus potuit esse causa, potuit creare vel esse creator, nec tamen actu suit: quod nec Fonseca inficiatur, neque inficiari potest quisquis sacra Scriptura autoritatem admittit.

1-

to

ia

1,

3. Unde nec negari potest, Deum ante mundi creationem fuisse causam & creatorem rerum potentia, nist quis nomine definiti id defraudare aust, eui definitionem tribuerit. Ex quibus etiam id fatis perspicuum est, causam vel creatorem potentia este, nullam inferre imperfectionem aut impotentiam, cum posse esse causam aut creatorem, nec tamen actu effe, nulla imperfectio sit aut impotentia; tum quia utrumque Deo attribui potest, & quidem propterea, quod tantum abest, ut posse creare sit imperfectio, ut potius infinitam perfectionem includat, non creare autem six negatio actus extrinsece denominantis, nempe creationis, qui cum Deum non faciat perfectiorem, neque negatio ejus imperfectionem in eo inferet: tum quia, quod Deus non creaverit, cum potuerit, atque ita aliquando fuerit causa vel creator potentia, ex liberrimo ipfius arbitrio & sapientia profechum est, & non inde, quod alicu us rei ad creandum indiguerit.

9. Quin, licet causa secunda omnes imperfectionem secum ferant, & à Deo dependeant in operando; quod tamen non semper actu causæ funt & operantur, sed sæpe potentia tantum, non provenit semper inde, quod à Deo dependent, aut ab aliqua imperfectione aut indigentia; quandoquidem creatura rationales agere & non agere, & sic causa potentia esse possunt, Deo concurfum suum non denegante, & positis quoque omnibus ad agendum requifitis, ex mera arbitrii libertate, quæ formaliter imperfectionem non infert, cum alias à Deo esset aliena. Causæ & A0201 & naturales quod interdum tantum potentia operantur, provenit quidem ex aliqua indigentia, sed non semper ex eo, quod dependent in operando à Deo, cum fiat ut, Deo non subtrahente concursum suum, non actu sed potentia tantum operentur, propter absentiam nimirum patientis. Quin posito creaturas ita operari, utà Deo non dependeant in operando, ficut Durandus vult, adhuc possent causæ secundæ aliquando esse potentia causa, & non operari actu, rationales quidem ex libero arbitrio, axozos vero ex defectu alicujus ad operandum requifiti.

REGULA V. Qued potest majus, potest etiam minus.

1. At inquis, Homo potest intelligere, quod est majus, cum fit actus nobiliffimus formæ nobiliffimæ,nempe animæ rationalis: is tamen non potest volare, quod elt minus, cum fit actus animæ fensitivæ, quæ præstantia & nobilitate anima rationali longe inferior est. Ita cæcus potest intelligere : videre, quod minus est, nequit.

2. Respondeo: Majus & minus habent se dupliciter. Interdum enim sunt plane disparata, ita ut majus non includat id quod est minus, quo modo se habent intelligere & volare: & in hisce regula non est vera, quemadmodum probat argumentum modo adductum. Interdu majus includit id quod est minus, quo modo 70 currere includit 7 progredi, & portare centum pondo includit portare quinquaginta pondo. Quando hoc modo se habent majus & minus, tunc regula verissima est. Sequitur enim, Hic homo potest currere, Ergo etiam potest progredi: Potest centú pondo portare, Ergo quinquaginta.

3. Sed regeris,ne in hoc quidem sensu perpetuam esfe regulæ veritatem, quoniam substantia composita ett majus five perfectius quid quam materia prima, & quidem ita, ut substantia composita includat materiam, nec tamen quicquid substantiam compositam producere potest, ipsam etiam materiam producere potest : sicut bos bovem generat; materiam autem primam producere nequit. Similiter ensis est quid majus & perfectius ferro, & ita quidem ut ferrum in ense includatur : Faber facit

ensem, neque tamen ferrum facere potest.

4. Respondeo : Licet majus & perfectivs quid fit sub-Pantia composita materia, sicut & ensis ferro, substantia quoque composita materiam, sicut & ensis ferrum,

inclu-

includat; tamen substantiam compositam producere, ut bovem generare, non est majus quam producere materiam, sed potius materiam ipsam producere est majus quam producere & generare compositum, cum materia non posit nisi ex nihilo produci; ad quod quidem cum requiratur virtus infinita, longè dissicilius & majus est quam aliquid ex materia produci, quo modo substantia composita producitur per generationem. Primarium autem, quod hic respondendum est, quod, licet materia in substantia composita, ferrum in ense includatur, productio materia tamen non includatur in productione substantia composita, neque productio ferri in fabricatione ensis, cum ibi materia prima, hic autem ferrum præsupponatur, & jam ante esse suum obtineat.

REGULA VI. Potentia non excedit (uum objessium adaquatum).

1. Objectum adæquatum, ut ex ipfius vocis fignificatione constat, dicitur, quod est æquale potentiæ, ita ut circa omne id quod sub eo continetur, possit potentia. suum exserere actum, & omne id circa quod potentia suum actum exserere potest, sub eo contineatur. Unde potentiam excedere suum objectum adæquatum est, posse potentiam circa aliquid suum exserere actum. quod sub objecto ejus adaquato non continetur : ut si quis statueret visum posse percipere saporem, cum sapor sub visibili, quod objectum visus adæquatum est, non contineatur. Ea autem manifestissima est contradictio. Si enim potentia circa aliquid exferit fuum actum, hoc ipso id ejus objectum est, cum hæc sit natura objecti : si autem non continetur sub objecto adæquato, hoc ipso non est eius objectum, alias enim objectum adæquatum non comprehenderet omne id quod est objectum, vel circa quod potentia fuum exferit.

2. Ex hoc axiomate non pauci colligunt, Deum non posse videre oculo corporeo, sive visu corporis, quoniam nimirum visus corporis objectum adaquatum est visibile corporeum, ut color & lumen. Sed Deus non est visibile

corporeum. Si igitur visu corporis Deus posset videri; potentia posset excedere suum objectum adæquatum. Sed hanc controversiam non facinus nostram.

3. Plinius, l. 2. natural hist. cap.7. negat Deum esse omnipotentem, præter alia eo usus argumento, quod non possit sibi consciscere mortem, non possit facere ut qui vixit, non vixerit, qui honores gessit, non gesserit, ut bis decem non sint viginti. Eodem modo philosophatur, vel potius delirat Plutarchus, lib. de plac. neq; multum abludit Conradus Forst. tr. de Deo & attrib. p. 238.

scribens, potentiam Dei non esse prorsus infinitam, co

quod non extendatur ad imposibilia.

4. Quæ Plinius affert, implicant contradictionem. Quæ vero contradictionem implicant, sunt impossibilia, per reg. t. disp. præc. Quæ impossibilia sunt sub nullius potentiæ objecto continentur. Si enim sub aliquam potentiæ objecto continentur. Si enim sub aliquam potentiam caderent, hoc ipso jam essent possibilia & impossibilia, (quæ manifesta est contradictio) quemadmodum quæcunque sub visum cadunt, sunt visibilia. Solum ergo possibile est objectum omnipotentiæ. Et cum nulla potentiæ suum excedat objectum adæquatum, hoc est, nullius potentiæ sit exserere actum suum circa id quod est extra ejus objectum adæquatum; nec omnipotentiæ sive potentiæ infinitæ erit posse facere impossibilia; & per consequens ex eo, quod Deus non potest facere impossibilia, male infertur, eum non esse omnipotentem, aut potentiam ejus non esse infinitam.

5. Certè, ficut nihil derogat visui, que d'non p strepercipere odorem vel saperem, neque quod animal non possit videre saperem vel edorem recte insertur, id carere potentia videndi, aut eam non habere omnibus numeris persectam, propterea quod odor & saper non sunt objectum visus: sie nihil derogat potentia divina, neque inserre licet, Deum non esse omnipotentem, quod mori non possit, qued, ut ea qua sunt praterira, non si t praterira, quod quavis alia qua impossibilia sunt & contradictionem involvant, sacere non possit, quoniam nimirum ea sub objecto omnipotentia non conti-

nentur.

REGULA VII.

cri .

um.

effe

uod

eut

, ut

ha-

ul-

38.

co

m.

lia,

ius

00-

m-

d-

0-

m

oc id

ıi-

ofeft

0.

nc

e_

u.

nt

-5

bo

AC

nr

i-

i-

Quod quis porcit si vult, poreit abfolute.

T. Desumunt hoc ex Augustino, de lit. & spir. c. 21. & Anselmo, l.2 cur Deus homo, c. 10. Sensus est: De quo dicitur, quod hoc vel illud possir, facta hypothesi, si velit, de eo simpliciter & sine ulla hypothesi assirmatur, quod id possir. Veritas ejus perspicitur inductione. Qui erim p test currere, videre, disputare, si vult, de eo recte dicitur simpliciter, quod possir currere, videre, disputare, & c.

2. Eadem sententia est Socratis apud Platonem, in Hipp. min. quando, Potens, ait, est, qui facit quod vult, esquando vult, morbo vel quibus dam talibus non impeditus, verum quemadmodum tu meum nomen, quoties cunque vis, seribere potes. Et ex principio isto disputat, eum qui artis alicujus, ut numerandi computandique, peritus est, quæstitum de numero aliquo, ut ter septingenta quotnam sint, magis posse mentiri eo, qui rudis illius est & imperitus; proprerea quod ille possit mentiri sempes & quoties cunque velit, hunc autem contingat vera dicere propter inscitiam, etsi mentiri velit.

3. Sed objicitur: Quod quis potest si vult, potest absolute. Sed Deus potest peccare si vult. Ergo, Deus potest peccare. Conclusio est salsa atque impia. Mincrest
vera, quia Deus cmnia potest quæ vult. Quæcunque
voluit, secit, Psalm. 134. Necesse est igitur, majorem, quæ

nostra regula est, esse falsam.

4. Resp. Regula vera est de eo qui potest velle, quemadmodum patet ex adductis exemplis. Verum est enim de homine, quod, quia potest currere, videre, disputare, si vult, possit absclute currere, videre, disputare, ex eo qued homo est ejusmodi subjectum, qued potest illa velle. Secus autem est de eo qued non petest velle: quemadmodum verum quidem est, si dicam, Lapis potest intelligere, si vult; nec tamen verum est, si dicam, Lapis potest in telligere. Quod autem illud verum sit, pr bo: Omnis substantia intellectualis potest intelligere. Quicquid vult, est substantia intellectualis. Ergo, quicquid vult, est substantia intellectualis.

vult, potest intelligere. Ergo & lapis, si vult, potest intelligere. Minor probatur, quia velle est actus voluntatis. Quicunque igitur vult, ille habet voluntatem. Sed quicquid voluntatem habet, illud est substantia intellectualis. Ergo, quicquid vult, est substantia intellectualis. Cur, cum dico hypothetice, Lapis, si vult, potest intelligere, sit verum; falsum tamen sit, si dicam absolute & categorice, Lapis vult, causa est, quod lapis non potest velle.

5. Patet hinc responsio ad argumentum objectum! Cum enim major non sit vera, nisi ita, Quod quis, si vult, potest, & potest velle, potest absolute; minor sie erit subsumenda, Deus, si vult, potest peccare, & potest illud velle: at sic salsa est; non enim Deus potest velle peccatum. Hæc responsio est Durandi, l. 3. dist. 12. q. 2. quam nos paulo susus explicavimus, & habet sunda-

mentum in ipfo Anfelmo.

REGULA VIII! Frustra est potentia qua non traducitur in actum!

1. Tritissima hæc usu in Philosophorum scriptis eft propositio. Et quamvis expressis verbis apud Aristotelem pofita non occurrat, ext. 32. tamen l.1 de cæl. satis evidenter colligi posse videtur. Ibi enim disputans, circulares motus non esse contrarios, hoc affert : Corpora, quæ contrariis motibus in circuitum moveri dicuntur, aut æquales vires habent, aut inæquales. Si prius, se invicem impedient, & neutrum movebitur, atque ita fruftra erunt. Si posterius, id quod vincet solum movebitur, atque ita alterum, quod motum fuum non fubit, frustra erit. Hoc argumentum niti hisce fundamentis, & quod frustra illa potentia fit quæ in actum non deducitur, & quod absurde afferatur, dari aliquid in rerum natura quod frustra sit, cum Deus & natura nihil faciant frustra, (sicut dicitur loc. cit. & aliis in locis) evidentissimum est. Textum 45.1.3. de an. in quo & ipso proponitur argumentum, quod illis fulcitur principiis, confulto præterco. 2. Fru in-

ta-

le-

11-

eft

lo-

OII

m.

·fi

fic

est lle

2.

a-

ft

m

i-

1-

3

14

2

-

t

2. Frustra esse id dicitur, quod non assequitur sinem propter quem est: ut si quis deambulet dejiciendæ alvi causa, & dejectio non subsequatur, frustra deambulasse dicitur, 2. Phys. 1.62, At sinis actus est, & hujus gratia potentia suscipitur, neque enim animalia vident, ut videndi potentiam habeant, sed ut videant, potentiam habent videndi: eodemque modo ut ædissecnt, ædisseandi artem habent homines, o, ut contemplentur, habitum contemplandi, seribit Aristoteles. 9. Met. 1.15. Frustra igitur est potentia, si ad actum non deducatur.

3. Fuerunt, ut videre est ex c.4.l.9. Met. qui statuerunt dari potentias, quæ ita non traducuntur in actum, ut actus ipsis repugnet; vel, quod eodem recidit, aliquid potentiam habere & possibile este, ut impossibile sit ipsum in actum deduci: quod resutat Aristoteles ex desinitione Te Invate, sive possibilis, quam præced.cap. attulerat: Possibile est, cujus potentia si ad actum ducatur, nihil eveniet impossibile. Si igitur aliquid possibile est, cujus potentia impossibile est in actum deduci, sequitur, ejus quod possibile est potentia in actum deduci, sequitur, ejus quod possibile est potentia in actum deduci, sequitur, ejus

4. Verum multas potentias dari quæ in actum non deducantur, & sic frustra esse, quotidiana testatur experientia. Quot enim reperiuntur, qui cum ad generandum idonei sint, ejurata sponte sominarum consuetudine non generant? In multis quoque, tum viris tum mulicribus, potentia generandi exseri nequit, sià πηρώματα πεί τὰ μόρια, κ) τοῦ τόπος πρός τῆς ὁμιλίας χενοίμες, I de gen.an.cap.7. Eorum, qui ingenii sunt ad bonarum literarum studia aptissimi, plurimi totos se abjectis & illiberalibus opisiciis tradunt.

5. Respondemus cum Zimata propos. 117. & multis aliis, exempla præcedenti S. adducta concernere individua, in quibus nihil absurdi, potentiam non traduci in actum, & sic frustra esse; quemadmodum & in generatione monstrorum, quæ in individuis consistit, natura frustra est, cum ibi alicujus gratia agat, quod non assequitur. 2. Phys. t. 82. At in tota specie potentiam non traduci in actum, & sic frustra esse, is non evincitur.

6. Verum hoc modo non omnis difficultas sublata videtur,

videtur, quod afferri possit potentia, quæ per totam speciem ron ducatur in actum. Primum enim talpis inest potentia videndi, quod inde satis probatum redditur, quod à natura instructi sint oculis, quod à varo liq evidens esse videtur. At illa potentia in tota specie non traducitur in actum: Talpas enim non videre pro tam certo

habetur, ut in proverbium abierit.

7. Secundo: Esto locus in crbe terrarum, quem nullus homo accesserit unquam, neque accessurus sit, cum nihilominus habeat potentiam progrediendi, qua accedere eum potest. Illa potentia non videtur propterea esse frustra. Sic si nullus c. lor gilvus aut cyaneus suisset unquam in rerum natura, neque suturus esset, oculus haberet potentiam eum videndi, neque ullus unquam tamen vidisset, aut visurus esset. Quis visum propterea

frustra animali datum esse assere et?

8. Quantum ad primum; De oculis talparum ita disserit Aristoteles 1. de hist. animal. c. 9. Talpam modo quodam oculos habere dixerim, cum tamen omnino habere nezem; quippe cum omnino nec videat, nec perspicuos habeat oculos: verum si quis prætentam membranam detrabit, locus oculorum apparet, & pars nigra corundem; situs denique & descriptio eadem, quam legitimam conspicui oculi obtinent ut pote cum obducta cute pressi, consult, oblæsique essent, dum crearentur. Patet igitur ex hisce verbis Philosophi, talpis veros oculos non esse, sed solum inchoationem vel adumbrationem quandam eorum. Quod si oculis destituuntur, nec potentia videndi præditi esse possunt.

9. Sed regerat aliquis, inchoationem illam oculorum esse frustra. Quis enim possit esse sinis ejus? Respondeo, idcirco naturam dedisse talpis illam oculorum adumbrationem, ut eos aliis animalibus quoquo modo similes essecret, que adsimilatio satis est, ut non frustra

id à natura factum esse videatur.

10. Ad posteriora duo exempla respondemus, potentiam esse frustra, quæ in tota specie ad nullum traducitur actum. Quod si ad actum aliquem, & respectu alicujus sub subjecto adæquato contenti deducatur, licet non in actum omnem, & respectu omnium sub subjecto ejus

conten-

contentorum deducatur, non propterea est frustra. Et ratio elt, quia finis potentiæ est actus indifferenter, & respectu objecti indifferenter, non hic vel ille actus, aut

respectu hujus vel illius objecti determinate.

e-

eft

r ,

ns

i-

to

ıl-

m

e-

1-

et

us

m

ea

ta

do

rc

4t

us

مو

nt

el

i-

m

1-

1-

i-

ra

17-

i-

1-

m

us

11-

11. Quin imo, si aliquid pluribus determinate destinatum sit finibus, frustra id non est, si unum illorum consequatur, quamvis reliquorum-fortassis compos non fiat. Proficifcitur quis Lipfiam tempore mercatus, & ut mercetur ea quæ vitæ quotidianæ ufura postulat, & ut filium l'udiorum causa ibi commerantem invisat. Cum eo venit, filium, à contubernali aut alio quodam ex sodalibus in patriam profecto abductum, non invenit, atque ita altero fine excidit. Neque tamen iter illud frustra institutum esse dixeris, propter alterum finem, quo fuit potitus. Sed hac de re inferius fortaffis dicendi dabitur occasio,

12. Quid? quod si ad hoc, ut ne potentia dicatur frustra este, requireretur, ut ad omnem actum, ad quem deduci potelt, deduceretur, omnes vel pleræque potentiæ frustra essent, cum ad tot actus non deducantur, quin ad alios vel plures faltem numero diversos, & respectu plurium aliorum objectorum numero faltem differentium, deduci possint. Sic ergo facultas locometiva non elt frustra, etsi ad certum aliquem locum, ad quem progrediendo pertingere posset, nullum animal accesserit, cum illa facultas deducatur in actum respectu aliorum loccrum. Nec vifus frustra datus est animali hoc ipso, quod eo multa percipit, quamvis certum aliquem colo-

rem videre non contingat.

13. Zimara & alii hac regula utuntur contra eos qui itatuunt, materiam cœli cum ea quæ est herum inferiorum ejusdem esie rationis & essentiæ, hoc modo: Materia horum sublunarium habet potentiam ad plures & oppositas formas recipiendas. Si igitur materia cœli cum ea esser ejusdem rationis & speciei, necesse esser & ipsam habere potentiam ad plures easque oppositas formas. At consequens hoc absurdum est, quia illa potentia nunquam traducitur in actum, cum cœlum incorruptibile lit, ac propterea materia ejus nunquam aliam formam recipiat.

14. Verum cui partem quæstionis assirmantem defendere libuerit, ille iis quæ seæ. 10. & seqq. proposita sunt, fortassis responderit, potentiam materiæ corporum coelestium esse traductam ad actum. Licet enim successive alias atque alias formas non suscipiat, esse tamen eandem potentiam, quæ jam informatur forma cœli, & qua aliarum formarum materia illa capax est, & sic eam actuatam jam esse. Quæ responsio eo minus absurda videtur, quod licet materia non transmutetur, & diversas formas recipiat, qua parte corporum cœlestium materia est, sustinet nihilominus hujusmodi mutationes, qua sublunarium materia est.

15. Jacob Arminius, in Apol. art. 19. negat Adamum ante lapfum habuisse potentiam credendi in Christum, eo fine nimirum, ut neget Deum post lapfum ab ipso potuisse sidem in Christum exigere hoc jure, quod eam sua culpa amiserit. Ratio ejus vel ex præcipuis ista est, quod nulla fuerit tum necessitas, nulla utilitas potentiæ credendi in Christum, imo non potuerit in actum potentia illa deduci (cum Christo ut Servatori in statu integritatis non potuerit esse locus:) At natura ni-

hil facit frustra, multo minus Deus.

16. Sed observatis iis quæ modo dicta suerunt, nullo negotio argumentum Arminii eliditur. Multa possunt sieri ab hominibus, quæ nec ullus sigillatim, nec plures conjunctim faciunt. Quod si enim Hercyniam vel aliam quamcunque sylvam non incendunt, quod id necessarium & utile non sit, an propterea potentia ignem ei inferendi destituuntur? Non igitur argumentari licet à negatione actus, quod is utilis & necessarius non sit, ad

negationem potentia.

17. Certum est, non potuisse potentiam credendi in Salvatorem traduci in actum, si homo in statu integritatis permansisset, quod nullus tunc fuisset nec esse potuisset Salvator: (Loquimur de tali Salvatore, qualis nobis jam est Christus:) sed illa potentia non ideo frustranea suisset ad alios actus. Credidisset enim Adamus in Deum ut Creatorem, ut largitorem omnis honi, scut concedit Arminius. Hac ipsa potentia potuisset quoque tuna

tum credere in Christum, si possibile suisset exsistere hujus sidei objectum, ipse nimirum Christus cum suo me-

rito & satisfactione pro peccatis.

c-

ta

m

ſ-

e-

&

m

i-

15

e-

12

1-

i-

ıb

bc

ta

)-

1-

in

i-

lo

nt

es

m i-

1-

d

in

i-

)-

16

1-

18

ut

ıc

na

13. Largitur Arminius, Adamum habuisse potentiam credendi in Christum ut servatorem, & illam eandem tuisse cum potentia credendi in Deum: verum illam non suisse nisi remotissimam, nempe vim intelligendi & volendi, & simul communem omnibus mentibus impressarum notionum scientiam.

19. Verum, si asseramus potentiam propinquam etiam suisse eandem, nempe eam quam habuit per imaginem Dei, qua Deum verè agroscebat amabat, argumentum Arminii nobis non adversabitur. Nam nec potentia proxima est frustranea, quamvis ad aliquos actus non traducatur, imo quamvis ad aliquem traduci nequeat desiciente objecto, inprimis si ad illum actum & ad illud objectum non sit ordinata, aut propter ipsum alicui concessa. Instructus suit Adamus à Deo libero arbitrio, quo potuit peccare, non tamen ordinatum id suit a Deo ad peccandum. Quod si in peccatum non suisset lapsus, an tu potentiam vel arbitrium illud frustra suisse dixeris?

20. Julius Pacius, in c. 6. l. 3. de an. hoc principio adstrucre conatur resurrectionem mortuorum. Docet nimirum, facultates animæ, etiam organicas, ut sensum & phantasiam, manere post mortem. Quamvis enim & interire eas statuat, id tamen non nisi ex accidente sieri, nempe quatenus organum eorum perit, sine quo anima operari non potest: absolute tamen, & quatenus in anima sunt, persistere dicit, quemadmodum facultas equitandi maneret in equite, etsi omnes equi tollerentur.

21. Hinc colligit, necesse esse, ut vel aliquando arima recipiat corpus, vel potentias sive facultates illas frustra retineat, cum extra corpus non possint deduci in actum. Cum autem nulla potentia sit frustra ex Aristotelis & veræ Philosophiæ principiis, fatendum erit, animam aliquando recepturam corpus.

22, Ve-

tantæ rei sidem asserre possit. Ut ne potentia sit frustra, sussicit, si aliquo tempore traducatur vel traducta suerit in actum. Ita credere nos cogit potentia auctrix, quæ in omni vivente manet, quamdiu ipsum; quæ tamen si ad justam magnitudinem animal perduxerit, postmodum toto vitæ tempore quiescit; illa nihilominus non est frustra in animali, secundum principium ab ipso Pacio adductum, quod nihil in natura sit frustra. Ita ergo & potentiæ illæ animæ a corpore separatæ non srustra erunt, etsi non amplius suturus illarum sit actus, quod officio suo, dum in corpore anima habitaret, jam sint defunctæ.

23. Et quid dicemus de hâc ipsa potentia auctrice, ut & de nutrice & generatrice, & aliis, quas communes nobis natura fecit cum omnibus animatis? Illas cum nos ipsi, qui indubitata persuasione mortuorum in vitam reditum credimus, non aliquo tempore tantum post mortem, sed infinitis seculis otiosas suturas statuamus, qui persuadebimus illis, qui diversam de resurrectione fovent sententiam, absurdum esse, post mortem sensus & phantasiam perpetuam agere quierem?

24. Neque discrimen constituere poterit Pacius inter facultates sensitivas & vegetratices, quasi discedente anima per mortem à corpore, illis permanentibus ista intereant. Id enim neque principiis ipsius consentaneum esse existimo, neque qua ratione aditruere id

posit, video.

25. Dixerit, propterea eas interire, quod nullum in altera vita habituræ fint ulum : regeret adversarius, supponi futuram resurrectionem, quam tamen hoç argumento probate contenderit. Taceo, quod alia multa hic Pacius tanquam concessa sumit, quæ maxime sunt controversa, quæque omnia nullus forsan eorum quibus resurrectionem mortuorum persuadere volueris, admisserit.

26. Cæterum nonnulli ex Scholasticis statuunt, etsi homo nou peccasset, suturum tamen suiste ut silius Dei incarnaretur, inter quos est scotus, l. 3.d. 1. q. 7. Inter alia

alia & hoc argumento fuere usi: Cujus boni capax suit humana natura peccato exsistente, id Deus ei peccato etiam non exsistente dedisset; siquidem nulli creature denegat bonum cujus est capax: aliter enim illa potentia sive capacitas suisset frustra. Atqui humana natura peccato exsistente suit capax, ut assumeretur à Filio Dei in unitatem persona. Ergo hoc bonum ei Deus dedisset, etiam peccato non exsistente. Majoris ratio est evidens: si enim ante peccatum hujus boni non suisset capax, sequeretur hoc absurdum, quod per peccatum capacitas humana natura quoad bonum suisset amplificata & aucta.

27. Evidens est, nostra regula hoc argumentum fundari, & idcirco solutionem ejus ab intellectu quoque ejus pendere. Thomas, 3. dift. 1. q. 1.a. 3. respondet, Capacitus alicujus creatura inquiens, potest intelligi dupliciter: vel (ecundum potentiam naturalem, quæ pertinet ad rationem feminalem; & sic nullam capacitatem natura vacuam Deus dimittit in genere, quamvis capacitas alicujus creatura particularis non impleatur propter aliquod impedimentum : vel secundum potentiam obedientia, secundum quam quelibet creatura habet, ut ex ea possit fieri quod Deus vult; & hoc modo in humana natura est capacitas hujus dignitatis, ut in unitatem divina per jona affumatur, nec oportet, quid omnem talem capacitatem adimpleat; ficut non oportet, quod Deus faciat quicquid potest, sed quod congruit ordini sapientie cjus. Similem responsionem reliquit, p. 3. q. 1. 4. 3.

28. Ita in lapidibus est potentia obedientialis, qua apti sunt ut ex ipsis filii surgant Abrahamo, quemadmodum testatur Baptista apud Matth. 6.3.v. 9. At quod
illud non sit, nec facit ut illa potentia in lapidibus sit
frustra, rationem eam este existimo, quod potentia obedientia est ipsa rei essentia, qua frustra non est, essi ad
actum, ad quem per absolutam Dei potentiam deduci
potest, non deducatur, cum nec ad istum actum (saltem primo) sit ordinata: quemadmodum Deus
essentiam hominis eo non ordinavit primo, ut assumeretur in substantiam silii Dei, nec lapides ad

C 2

hoc

Dei Inter alia

ut

ra,

erit

ux

n fi 110-

non Pa-

rgo stra

uod fint

e,ut

50-

nos

post

nus,

ione

nfus

nter

ente iltæ

nta-

e id

m in

rius,

rguiulta

lunt

qui-

eris,

hoc fecit, ut ex iis excitarentur Abrahamo filii.

29. Verum antequam ad alia transeamus, discutiendum est adhuc unum, quod negotium alicui facessere pessit. Est nimirum sententia Philosophi, dari potentia infinitum, tum additione, qualis potentia est in numero; tum divisione, qualis est in continuo, quemadmodum docetur 3. Phys. c.6. At illa potentia non potest traduci in actum, quia non potest dari actu infiritum sive magnitudine, sive multitudine; sicut disputatur cit. 3. Phys. àt. 40. usque ad 56. & 1. de cælo àt. 33. usque ad 76. Quod si illa potentia in actum deduci nequir, fru-

itra est, & per consequens non est.

30. Ad hoc respondetur, potentia dici infinitum, continuum quidem divisione, numerum verò additione, quod hic in infinitum major fieri, id est, quantocunque dato numero semper major dari possit : illud verò secundum omnes partes, & fic in infinitum divisibile fit, cum ejus omnes partes sint divisibiles. Id vero potest bifariam intelligi: I. In fenfu distributivo, ut loquuntur, ut scil. nulla pars detur, secundum quam non possit dividi, & hoc modo respondet illi potentiæ actus incompletus, ad quem deduci potest. Ita enim dividitur continuum, ut semper residux sint partes, que adhuc fine termino dividuæ funt, cum nulla pars fit, que non constet & ipsa ex partibus divisibilibus; ex quo sensu non sequitur, actu infinitum da i posse. 2. In sensu, quem vocant, collectivo, ut dividi positi ita, ut tandeni omnes partes fint divisæ fimul, & hoc modo respondet illi potentiæ actus completus, absolvens omnes continui partes nullamque absque sectione relinquens, & hoc modo ad actum deduci non potest. Sed id istam potentiam frustraneam non facit, quia ne quidem est potentia ad actum hoc polleriori, sed tantum priori modo, sicut patet ex t. 9. l. 1. 5. ort. & inter. & t.57. l. 3. Phys.quo posteriori loco hæc notatu dignissima, & præsentem do-Etrinam plurimum illustrantia habentur verba: Potesta. te autem non ita suni debet, ut si hoc statua possit esse, qued boc statua erit, ita & infinitum aliquod, quod actu fut :rum fit. RE-

REGULA IX.

A & us & potentia sunt in codem genere.

1. Per genus hic intelligitur genus fummum. Est enim fenfus, ut constat ex lectione autorum qui illud usurpant, quod potentia & actus fint in eodem prædicamento. Cum autem quodlibet prædicamentum fuunr peculiare habeat genus fummum, ideo idem est dicere, aliquid esse in eodem prædicamento, & in eodem esse

genere fummo.

ien-

ffere

entia me-

dum

ıdu-

five

t. 3.

ie ad

fru-

um,

one,

ique

fe-

fit,

teit

lun-

offit

in-

itur

huc

non

enfu

nfu.

deni

ndet

inui

hoc

ten-

ntia

licut

quo.

do-

91101

2. Est autem admodum usitata hæc apud multos propositio, quam desumunt ex 12. Met.t 26. ubi docet Philofophus, eadem este principia omnium generum,nempe materiam, formam, & privationem. Cum ergo f rma' & privatio pertineant ad illud genus sive prædicamentum, ad quod pertinet ipfa res; colligunt hinc, ut ait Suarez,necesse elle, ut potentia etiam, sive materiale principium ad idem semper prædicamentum pertineat.

3. Ponit istam propositionem expresse Thomas, quando p. 1. q. 77. a. 1. ex ea probare conatur, potentias animæ realiter differre ab anima. Cum enim potentia & 4etus, inquit, dividant ens, & quodlibet genus entis, oportet ut ad idem genus referatur potentia & actus : & ideo fi actus non est in genere substantia, potentia, qua dicitur ad.

illum actum, non potest esse in genere substantiæ.

4. Manifestum hinc est, propositionem istam a Thoma accipi de potentia tum receptiva, tum activa: Et ita expresse docent Cajetanus, ibid. & Javellus, l.9. Metaph:

quæft. I.

5. In contrarium disputat Scotus, 2. dist. 16. quest. 1. & in promptu sunt instantia. Primo enim, necesse est dari potentiam receptivam, quæ substantia sit, ut actus ejus quem recipit in prædicamento aliquo accidentis stabuleter. Sumamus quodcunque accidens, verbi gratia, quantitatem. Id in substantia est, tanquam in subjecto: fed quicquid est in aliquo, ut in subjecto, id est in eo receptum: quicquid autem in aliquo recipitur, per potentiam receptivam recipitur, quemadmodum ex terminis

C 3.

ut:1-RE- patet, nec à Thomistis negatur. Recipit igitur substantia aliud accidens per potentiam receptivam, quæ vel substantia est, vel aliud accidens. Si illud, habemus quod volumus: si hoc, cum omne accidens sit in substantia, id ipsum quoque erit in substantia receptum per potentiam aliquam receptivam: de qua redit eadem quæstio, substantiane sit an accidens; & sic vel deveniendum erit ad potentiam receptivam accidentis substantialem, vel dabitur progressus in infinitum.

6. Secundo; Facultates animæ secundum Thomam sunt qualitates ab ipsa anima realiter distinctæ, illi immediatè inhærentes. Ipsa igitur animæ substantia est

potentia receptiva qualitatum.

7. Tertio; Alia accidentia ut qualitates, de fententia Thoma infunt immediate in quantitate, Ergo quan-

titas per seipsam ea recipir.

8. Quarto; Gravitas & levitas sunt potentiæ quædam pertinentes ad prædicamentum Qualitatis. Earum nullus actus in qualitatibus collocatur. Sunt enim actus illarum, vel motus sursum & deorsum, vel permanentia in loco sursum & deorsum. Permanentia ad prædicamentum Ubi refertur, ad quod etiam reducuntur illi motus, vel ad categoriam Actionis aut Passionis spectant. Qua de re jam disputare nihil attinet. Idem assertante de quibusvis potentiis, quæ secundum locum motrices sunt, sive sint progressivæ, sive expultrices, sive

attractrices, oc.

9. Javellus, loc. supra cit. & 1.5. Met. q. 15. & Suarez, disp. Metaph. 14. s. 2. set. 13. distinguum, & statuunt, potentiam passivam cum actu, ad quem ex primaria ratione & essentia sua est ordinata, esse in eodem genere; & hoc modo potentiam materix ordinari ad acum substantialem, proptereaque & ipsam esse substantiam, & intellectum ad actum intelligendi, utrumque
autem, tam intellectum scilicet quam actum intelligendi, qualitates esse. Quod si verò comparetur potentia
cum actu, ad quem non est primario ordinata aut instituta, tum posse esse potentiam & actum in diversis prædicamentis: sic materiam primario & per se respicere for-

mam substantialem, quia autem eam non possit recipere, nisi receptiva sit talis quantitatis, ideo secundario respicere hanc vel illam quantitatem. Quantitatem ipsam non ad recipiendas qualitates, sed ad extendendas partes substantia, ut naturaliter non possint sese loco penetrare, esse primo institutam, ait Suarez.

ceptione veram esse de potentia receptiva statuit. Quantu ad potentias activas vero, expresse docet, posse eas per te & primo esse ad actu ordinatas, ut sint cum illo in eodem prædicamento; & adducit potentias locomotivas, de quibus supra, §. 8. quas primo ad actus suos ordinatas sa

tetur.

ceptiva per se ordinata ad actu comparetur ad illu utimpersectu ad persectu in suo genere, & quodammodo per se unu videatur in illo ordine constituere cum suo actu, & ideo oporteat ut cum eo sub eode genere collocetur. At potentia activa per se etiam ordinata ad actum, non ordinatur ut impersectu ad persectum, neque ut cum illo componat aliquid per se unum, sed ut causa extrinsecal

12. Thomistæ nihil non excogitant & moliuntur pro asserenda præsenti propositione, ut tueantur suum Do-Gorem Angelicum. Sed Suarezium, virum liberioris judicii, neque Magistro uni addictum, pro ea, in sensu imprimis quo à Thomistis accipitur, tam solicitum esse miror, cum nec Aristotelis sit, ut ipse fatetur, & postmodum patebit, nec ullo firmo nitatur argumento. Syllogismus ex verbis Suarezii est hic: Quæcunque potentia receptiva comparatur ad actum ut imperfectum ad perfectum in suo genere,& quodammodo unum per se cum illo constituit, illa est in eodem genere vel prædicamento cum actu. Sed p tentia receptiva per se ordinata ad actum comparatur ad illum ut imperfectum ad perfectum in suo genere, & quodammodo unum per se cum ille constituit. Ergo.

13. Ut respondeamus, præmittimus primo ex Suarezio, disp. Metaph. 4. s. 3. n. 14. compositum ex substantia & accidente esse quodammodo ens per se, imo magis

esse ens per se, quam exercitum, domum, arborem, cui ramus alterius speciei insitus, quæ quodammedo entia per se esse decet. Quin ipsam quantitatem cum luce, vel colore, aut aliis accidentibus, quæ de sententia Thomæ & Suarezii ipfi immediate infunt, imo quamlibet potentiam receptivam cum suo actu, sive per se ad illum ordinetur, five non, facere quodammodo ens per fe,exdisputatione & rationibus Suarezii cit. n. 14. adductis.

nemo non colligere poterit.

14. Præmittimus secundo, potentiam receptivam bifariam considerari. 1. Ut est receptiva; & sic sine exceptione qualibet est suo actu imperfectior, referturque ad cum ut imperfectum ad perfectum, quia omnis potentia receptiva completur per suum actum, & melius fe haber sub actu, quam sine illo: 2. Secundum esse absolutum; & sic quælibet, quæ primo ordinata est ad adun accidentalem, quales potentiæ animæ funt, est eo perfectior, propterea quod nulla hujusmodi est mere passiva, sed quælibet est simul activa, & principium effectivum æquivocum actus. Ita Suarez, di[p.43. [.6.n. 19. 6 20. Utrumque igitur præsuppositum tanquam ex sententia Suarezii prolatum accipiendum est, quic-

quid de veritate sit.

15. Jam quando Suarez in suo argumento dicit, potentiam receptivam comparari ut imperfectum ad perfectum, vel loquitur de potentia receptiva ut est talis;& fic major propositio est falsa, propterea quod potentia quælibet, etiam non primo ad actum ordinata, qualis quoque est substantia respectu accidentis, hoc modo est imperfectior, & sic refertur ad ipsum ut imperfectum ad perfectum, & cum eo constituit quodammodo unum per se, nec tamen cum eo est in eodem prædicamento: vel loquitur de ea secundum esse absolutum; & sic non solum major fortassis faisa est, propterea quod quantitas, quæ respectu lucis se habet ut potentia receptiva, fortaffis secundum esse absolutum imperfectior est luce, ut habet Suarez, cit. n. 20, atque ita cum luce comparatur ut imperfectum cum perfecto, & constituit cum ça quodammodo unum per se, quemadmodum ex sect. 13. videre est; sed falsa quoque est minor, quia potentia receptiva per se ordinata ad actum accidenta-lem absolute est eo persectior, ut patet ex sect. 14. & per consequens sic non habet se ad illum ut impersectum ad persectum.

ordinatur ad actum, comparatur ad actum, ut imperfectum ad perfectum, quatenus est receptiva, non tamen ita comparatur in suo genere, quia non est in eodem genere cum actu. At Suarez, requirit, ut potentia ita com-

paretur cum actu in suo genere.

17. Resp. Si in argumento Suarezii, 70 in suo genere idem est quod 70 in codem genere sive pradicamento, ut nimirum dicatur, potentiam comparari ad actum, ut imperfectum ad perfectum, in codem genere sive pradicamento, palpabi is est petitio ejus quod in principio. Puto apud Suarezium illud, in suo genere, nihil aliud esse, quam quatenus potentia est receptiva.

18. Possunt & hæ rationes afferri pro sententia Thomissarum. 1. Potentia per se ordinata ad actum ab eo spe isicatur. 2. Ipsi proportionatur, ut loquuntur. Sed res unius prædi amenti specificari a re alterius prædica-

menti, aut proportionari ei nequit.

19. Respondeo: Gravitas specificatur per suum actum, eique proportionatur, licèt in diversis sint prædicamentis. Et quis negaverit, animam proportionem habere cum suis potentiis & actibus, quarum quidem receptiva est, & quibus perficitur: Cum iis tamen ex sententia Thomistarum non pertinet ad idem prædicamentum. Anima rationalis, quæ res spiritualis est, specificatur à materia. Quidni ergo & substantia possis specificari per accidentia? Ad rationem in verbis Thomæs set. 3. adductam postmodum respondebimus.

20. Nos dicimus, de potentia & actu bifariam nos posses loqui. 1. Ut considerentur in abstracto vel secundum se, ut materia & forma, potentiæ animæ, & actus earú secundi. De potentia & actu hoc modo consideratis. Thomas cum discipulis præsente regula intelligunt. Sed quid hac ratione de ea sentiendum sit hactenus dispu-

C.5

ravimus, 2. Ratione rerum quæ dicuntur esse actu velpotentia: & sic concedo, eas non tantum in codem esse
genere, sed & specie & numero easdem esse, quatenus
codem numero res est, quæ modo potentia est, modo
actu; sicut idem homo est, qui olim potestate erat,
jam autem actu est, quod patet ex ipso Aristotele,
9. Met. t. 19. quem quoque in regula 3. allegavimus,
ut & ex 12. Met. t. 26. Idem, inquam, homo est, qui in
potentia passiva materiæ & activa agentis erat, & qui
jam est actu; sicut & Adam, qui ante creationem in
potentia activa Dei, post creationem autem actu suit,
idem homo suit.

discipulis suis asserunt, actum & potentiam in codemesseme prædicamento vel genere, loquuntur de potentia & actu sibi invicem respondentibus, ut de actu videndi & potentia videndi, de forma substantiali & potentia ejus receptiva, non de potentia videndi & de forma substantiali: ita de rebus quæ actu & potentia esse substantiali: ita de rebus quæ actu & potentia esse substantiali este de l'ema substantiali; ita de rebus quæ actu & potentia esse substantiali; ita de rebus quæ actu & potentia esse substantiali este substantiali est

22. Jam ad argumentum Thomæ sest. 3. propositum respondemus, concedendo actum & potentiam ens & quodlibet genus entis dividere, quatenus omne ens actu est vel potentia, neq; ullum est genus entis, quod non contineat ea quæ actu vel potestate sunt; sed non necesse est, ut ipsa potentia & actus, per quæ actu vel potentia res este dicuntur, ad idem pertineant genus sive prædicamentum: quod evidens est in prædicamento Agere. Ita enim agens, vel ipsum agere, ut scribere velædiscare, est actu vel potestate, ut potentia agendi non contineatur in prædicamento Agere, ad quod actus ejus rempe ipsum agere pertinet, sed in prædicamento Qualitatis, Quod si ex eo, quod actus & potentia dividumento quod si ex eo, quod actus & potentia dividumento quod si ex eo, quod actus & potentia dividumento quadratis.

ens & omne genus entis, sequeretur, actum & potentiam in codem esse prædicamento, necesse esset, quamlibet potentiam, etiam eam quam non primo ad actum referri docent, idem cum ipso occupare prædicamentum, cum & hujusmodi potentiæ in numero potentiarum sint, quæ ens & quodlibet genus entis dividunt; quod tamen, ut à veritate alienum, illi ipsi, quos contra jam disputa-

mus, repudiant.

23. Sed & textus 26.1.2. Met. plane eft anegoditvuore. Non enim docetur ibi, in quo genere actus stabulatur, in eodem & potentiam comprehendi; neque id ex eo colligi potest. Docet ibi Philosophus, omnium prædicamentorum eadem esse principia, non simpliciter, sed analogia quadam: eaque principia t, 22. dixerat esse materiam, formam, & privationem; in præsenti autem, t. 26. ait effe potentiam & actum, ita tamen, ut ista duo cum illis tribus coincidant, cum materia fit ens potentia, forma & privatio sub actu comprehendantur. Ut in genere colorum sit album forma, nigrum privatio, materia & subjectum, sive id quod potentiam importat, superficies. Hic datur analogia inter principia in genere substantiarum, & in genere colorum, qui qualitates funt. Sicut enim fe haber materia prima ad formam fubstantialem & privationem ejus, ita se habet superficies ad albedinem & nigredinem. Ex quibus patet, tantum abesse, ut ex verbis Philosophi colligi possit, potentiam esle ejusdem semper prædicamenti cum actu, ut potius contrarium inde inferatur, cum expresse dicat, id quod ut materia & potentia se habet, respectu albi & nigri effe superficiem, respectu luminis & tenebrarum aerem. At colores & superficiem, ficut & aerem & lumen, in' diversis domicilia habere prædicamentis, extra dubium est. Et quæ consequentia, Forma & privatio ad idem pertinent prædicamentum; Ergo & potentia vel materia earum? Quod si ex hoc loco probare velint, quia privatio spectat ad prædicamentum in quo est habitus five forma, ideo & potentiam ad illud ipsum pertinere, cogentur admittere quamlibet potentiam, etiam illam quam primo actum non respicere dicunt, in eo contineri

Prædicamento, in quo constituitur actus; cum doctrina Philosophi generalis sit, & non restricta ad potentiamquam primo ad actum referri asserunt.

REGULA X. Alia actus, alia potentiae causa est.

I. Quod luna obscurari & privari lumine potest, hujus potentia caufa est ipfa natura luna; fecundum hanc enim, cum proprio lumine destituatur, apta est tum lumen, tum privationem luminis recipere : quod actu obfeuratur & lumen aminit, inde provenir, quod inter eam & folem, i quo illuminatur, terra interponitur, quæ fua opacitate non permittir radios folis ad lunæ corpus penetrare. Potentia putrescendi in corporibus mixti causam habet internam, ipsam nimirum corporis mixi naturam: at putredinis causa extra corpus mixtum est constituta, calor nimirum corporis ambientis proprium & naturalem calorem in humido corrumpens. Sic non eadem causa est risus & apritudinis ad ridendum : hujus causa est to royexov, sive facultas rationalis; illius vero est aliquid externum, nempe to zexolor, five ridiculum forte oblatum, & actu ab homine cognitum.

2. Est quidem & potentia ipsa aliquo modo causa aclus, non tamen hujusmodi, quæ satisfaciat quæstioni propter quid, & dicitur causa proxima simpliciter: ut si quæratur, cur hic vel ille rideat, non recte respondebis, id propterea sieri, quod sit rationis particeps. Si enim ea est causa, cur hoc potius tempore quam alio ridet? Bene autem respondebis, & interrogans acquiescet, si dixeris, ridere, quod res quædam ridicula ipsi sit oblata.

In aliis res perinde clara est.

REGULA XI. Cuilibet potentia activa respondet passiva.

1. Si de potentia activa in sua latitudine, ut & Dei & creaturarum potentiam subse complectitur, intelligatur, non est absolute verum. Nam per potentiam divi-

nam

nam potest aliquid sieri ex nihilo, hoc est, nulla præsupp sita materia sive potentia passiva: imo per eam prima potentia passiva este suum habet. Non ergo potentiæ divinæ adæquate respondet aliqua potentia passiva.
Dico adæquate, quia l'eet Deus ut potentia sua aliquid
producat, non opus habeat potentia passiva, com ex
nihilo rem sacere possit, potest tamen etiam ex supposita materia aliquid sacere. Quod autem potentiæ divinæ adæquate respondet, est potentia quam Scotus
vocat objectivam, vel id quod est absolute possibile, sive

quod fieri non implicat contradicionem.

2. Quantum ad potentiam rerum creatarum, duplicem fendum axioma habere potest: quorum primus est, quod ut potentia activa traducatur in actum, necesse sit adesse potentiam passivam, in quam agat; & hic fensus elt simpliciter & necessario verus, propterea quod nulla potentia creata potest in nihilum agere, & ex nihilo aliquid facere : requiri: itaque abtolute fubjectum five materiam, quæ est principium passivum, ut in actum deducatur. Unde Aliftoteles, 5. Met. t. 17. 6 9. Met.t.2. potentiam activam per passivam definit, cum dicit, potentiam activam esse principium mutationis in alio, voce alio intelligens to TRE SHTIROV. Alter fenfus eft, quod quacunque potentia activa creata exfiltente, necesse fit exfistere aliquam potentiam passivam ipsi respondentem, id est, per quam aliquid capax sit actus ipsius. Atque hoc non videtur æque esse necessarium : proculdubio tamen ipsum quoque verum est, & probatur inductione. Datur in rerum natura potentia generativa & cerruptiva; fed datur etiam materia, ex qua generatur quicquid generatur, & in quam resolvitur quod interit. Datur potentia alteratrix, ut calor, frigus; datur locomotrix, au-Arix, diminutrix: fed dantur etiam actu in rerum natura ea quæ alterari, ut calefieri, frigefieri, possunt, dantur quæ locomoveri, augeri, diminui poflunt.

3. Suarez. disp. Met. 43. s. 2.q. 11. inde quoque probat, quod, si potentia activa esset in rerum natura, non exsistente potentia passiva que ipsi respondeat, tunc illa

potentia estet frustra.

REGULA XII.

Cuilibet potentia paffiva respondet activa.

1. Potest & hoc dupliciter intelligi. 1. Quod, ut potentia passiva deducatur in actum, requiratur potentia activa: & fic est fimpliciter & necessario verum. Unde Aristoteles, locis praced. reg. cit. & passivam potentiam per activam definit, quando dicit, potentiam paffivam effe principium transmutationis ab alio, ultima hac voce notans principium activum. 2. Quod exfiftente quacunque potentia passiva, necesse sit exsistere activam, que ipfam possit traducere in actum : & sic etiam simpliciter verum est, comprehendendo sub potentia activa tam divinam, quam eam quæ eft rerum creatarum. Sic enim, fi vel maxime nulla potentia activa creata exfifteret, quæ alicui potentiæ passivæ responderet, & ipsam in actum traducere poslet, potentia tamen divina suppleret illum defectum, cum ad quamlibet potentiam passivam potentia divina se extendat & ad quemlibet ejus actum. Averroes, 12. Met. t. 18. omnes formas in potentia in prima materia, & in actu in primo motore effe, fcribit.

2. Si autem de sola potentia activa creaturarum sermo sit, tunc iterum distinguendum est. Nam cum potentia passiva respiciat plures & specie distinctos actus, sieri potest, ut non detur respectu omnium potentia activa: quod vel inde constat, quod, cum Deus plura & specie distincta corpora ab iis, quæ nunc sunt, possit facere, materia prima ad omnia potentiam habet; non exsistunt agentia creata quæ essicere illa possint. At nulla potentia passiva est in rerum natura, cui non respondeat activa creata, per quam possit saltem ad aliquos actus deduci. Vide Sua-

1.7. l.cit. n. 10.00 [cqq.

3. Cæterum iltæ duæ regulæ hifce vocibus expressæ non reperiuntur apud Aristotelem; solent tamen a quibusdam deduci ex 3. de anima t. 17. ubi Philosophus dicit, in omni natura esse aliquid, quod sit materia cuique generi

generi subjecta, & habeat potentiam ad illa omnia; esse etiam alterum, quod sit causa, & habeat vim essi-ciendi omnia, quod faciat omnia, eam habens rationem quam ars habet ad materiam.

TIT. III. continens REG. XXIII.

Canfa to Canfaci.

Egulis de potentia & actu siljungimus cas qua caufam & effectum concernent, propterca quod caufa & effectus potentia & actu fundantur, atque ex iis immediate oriuntur. Cum enim potentia activa in actum deducitur, id quod eam obriner, fit & dicitur caufa efficiens; actus autem, vel id ad quod actus terminatur, eft effectus. Ubi ctiam ratio finis vel caufe finalis intervenit : actus enim ifte eft vel finis, vel medium ad finem, Quando potentia paffiva deducitur in actum, tunc oritur ratio causa materialis & formalis : id enim quod habet pstentiam passivam, tune dicitur materia vel caufa materialis; actus autem dicitur forma. Quod fi & potentiam objectivam placeat respicere, intervenit & bic ratio caufa, quando ipfa in actum deducitur: non enim potest id quod erat in potentia objectiva, effc actu, nisi aliquid adsit, quod ex ente potentia faciat ens actu: id vero est agens sive causa efficiens. Cum autem magnus hac in doctrina se offerat regularum numerus, quarum qualam de caufs in communi , quadam de certo & determinato caufarum genere loquuntur; ideoprius confiderabimus regulas qua de causa in communi assignantur; postmodum vero unicuique causarum generi peculiarem tribuemus titulum.

9

2

9

n

r

REGULA I.

Nihil est causa sui ipsius.

1. Non est possibile quod aliquod sit causa efficiens suipsius quia fic effet prius seipso, inquit Thomas, p. 1. q.2. a 3: Philosophus, lib. 1. Phys. disputans contra Parmenidem & Meliffum, qui omnia statuebant esse unum ens, inter alias rationes, t. 8. hac eos oppugnat, quod tollant omnem rationem principii. Si enim unum tantum ens eft, non d'tur priacipium; cum tamen ipfi unum principium, idque immobile effe, afferentes, præfupponerent elle principium. Ratio autem Aristotelis est, quod principium fit ex numero eorum quæ referuntur ad ali-של יטע של בח מראו לביע פו בי עם יטי וו של מראו חיסה ח myor. Ex hisce fequitur, nihii effe principium suiipfius (fi enim non repugnaret, aliquid effe principium fuiipfius, hoc ipfo, quod unum tantum ens effe statueretur, non tolleretur omnis ratio principii)& per consequens, neque causam suiipsius : tum quia omnis causa principium eft; tum quia ficat principium, ita & causa est myde i mrwy.

2. Videntur tamen obstare: I. Quicquid est à seipso est causa suipsius. Si enim quod est ab alio, ejus causa est alia, etiam ejus quod est à seipso, causa est ipsum. Deus autem est à seipso. Ergo Deus est causa suipsius. II. Qui potest reddere seipsum probum, vitrosum, doctum, rudem, pauperem, ille potest esse causa suipsius. Homo potest reddere seipsum probum, vitiosum,&c. Ergo potest esse causa sui ipsius. III. Causa causa est causa causati, ut instrà audiemus. Sed sinis est causa sua causa. Ergo est causa suipsius. Minor probatur, quia sanitas est causa evacuationis pravorum humorum, nempe sinalis: sed evacuatio illa vicissim est causa essicias sanitatis. Quo pertinet, quod Aristoteles scribit, 2. Phys. t. 30 & 5. Met. c.2. to nover esse causam & constant est causa esse causam suipsi est causa esse causam suipsi est causa esse causam suipsi est causa est causam suipsi est causam

very finalem.

3. Ad I. respondeo: Phrasis esse à scipso est ambigua, accipitur enim positive & negative. Positive accepta est idem, ac influere esse in seipsum, & dare sibiissis esse: & hoc medo major propositio est vera, sed minor falsa. Non enim per influxum & communicationem Deus habet esse, neque à se, neque ab alio. Negative accepta est idem quod non esse ab alio: & sie minor est

vera, major falfa,

4. Ad II. respondeo: Sicut aliud est facere aliquid & esle causam alicujus simpliciter, aliud, facere aliquid & esse causam alicujus cum apposito & secundum quid; quemadmodum qui dealbat parietem, non facit parietem, fed folum facit eum album, & est causa non parietis, five ut paries fit, fed est causa parietis albi, five ut paries sit albus : ita & aliud est, facere seipsum & esse causam suiipsius simpliciter, aliud facere seipsum & esse causam suiipsius cum apposito & secundum quid. Jam dico ad majorem: Qui seipsum reddit probum, vitiofum, doctum, &c. ille ron facit feipfum, aut eft causa suipsius, qui non dat sibi esse simpliciter, cum jam ante suum esse obtineat; tantum facit seipsum cum apposito, & est causa suiipsius secundum quid, quia facit & est causa ut ipse sit probus, doctus, &c. quod est esse tale, & secundum quid, non esse simpliciter. Qui igitur ita argumentatur, Homo seipsum facit doctum, Gc. ergo feipfum facit, committit fallaciam dici fimpliciter, & secundum quid. Et hoc est qued Aristoteles ait, 2 Phys. t. 3. nonnulla per accidens sibilipsis esse caufas, quemadmodum Medicus fibiipsi est causa fanitatis, vel seipsum facit sanum, qued per accidens est, eundem effe ialed v novalousor. Restane clara est, quod in iis quæ adducta fuerunt, nemo faciat seipsum, quatenus idem est, sed quatenus diversum quid à seipso est. Non enim aliter quisquam seipsum dectum, probum, sanum, &c. facit, quam efficiendo in f. probitatem, do-Etrinam, fanitatem. Aliud autem secundum rem est fanitas, virtus, doctrina; aliud is, cui hac accidunt, & qui ea in se esficir.

5. Ad III. respondeo: Duplex est esse: unum reale

five actualis exfiftentiæ; alterum intentionale five objectivum, quod nihil aliud est, quam cognosci, vel esse cognitum, & fic importat denominationem extrinsecam rei cui tribuitur hoc esse, nempe denominationem ab a-Etu intellectus. Finis est & causa & effectus, sed secundum esse diversum. Est enim causa in esse cognito sive objectivo, esfectus in esfe reali: quemadmodum cum æger propter fanitatem recuperandam fumit medicamentum purgans, fanitas, quæ finis ipfius eft, nondum est actu in rerum natura; habet tamen esse cognitum, quia apprehenditur ut bona & conveniens ab ægroto, & hoc esse exercet causalitatem causæ finalis: fed finis est esfectus in esle reali; quemadmodum fanitas in suo esse reali per evacuationem efficitur. Atque hinc non absurdum est, finem este quodammodo causam suiipfius, fed in este diverso, nempe ut habet este intentionale, est causa sui ipsius in esse reali. Quemadmodum absurdum quidem est, aliquid esse prius seipso secundum idem esse, non tamen est absurdum secundum esse diverfum. Finis in esse intentionali est prior seipso in esse reali. Hinc nihil potest esse causa sui ipsius secundum idem esse, secundum diversum autem nihil repugnat.

REGULA II.

Nihil fit sinc causa.

1. Vocat hoc Galenus, 1. de meth. med. cap. 7. indemonstrabile axioma de quo inter omnes conveniat, propterea quod intelligentiæ sit evidens: & cum videmus oculum probe munus suum obire, ac rursus nequaquam videre, eo (axiomate) motos nos dicit quærere deinceps quæ demum sit ejus noxæ causa.

2. Et sane sine causa essiziente aliquid sieri, absolute est impossibile. Quicquid videtur ab aliquo videtur; quicquid ædisicatur, ab aliquo ædisicatur; quicquid casest, ab aliquo calest. Ergo & in communi, quicquid essicitur vel sit, ab aliquo essicitur vel sit. Illud autem a quo ali-

quid fit vel efficitur, causa efficiens vocatur.

3. Eorum, qui primi Philosophati sunt, plurimi cau-

fam

fam materialem solum agnoverunt, neque ullum aliud principium vel causam rerum esse crediderunt. Verum hæc ipsa causa, quæ est ev vans estet, viam secit, eosq; quærere coegit de causa essiciente. Si enim quam maxime omnis corruptio & generatio ex aliquo, ut ex uno, aut etiam pluribus exsistit, cur id evenit, & quænam ejus rei causa est? Neque enim id quod subjicitur suam ipsius mutationem essicit, neque lignum, verbi gratia, neque æs, suæ utrumque mutationis est causa, nec lignum quidem lectum, æs vero statuam essicit; sed aliquid aliud mutationis causa est. Hoc autem quærere, aliud principium quærere est, quod nos dicamus licet, unde est principium motus. Ita Aristoteles, 1. Metaph. cap. 3.

4. Quantum ad causas internas, potest aliquid sieri, nempe virtute creatrice Dei, ut nulla adsit materia: Quemadmodum ex nihilo à Deo facti sunt Angeli vel substantiæ separatæ, & materia prima; quæ ipsæ res etiam nullam formam agnoscunt, cum substantiæ angelorum ipsæ actus sint & formæ simplices, & materia prima licet concreata cum forma, imo nunquam sit sine forma, forma tamen non est causa eius, sed una cum ipsa est causa compositi. Sermo autem hic est de forma;

ut est causa formalis.

e

n

IS

C

-

11

n

n

0-

us

m

1-

te.

C-

1b

ur

li-

11-

m

5. Aristoteles, 1. Phys. c.7.8 12 Met. c.2. demonstrat, quicquid sit, ex præsupposita sieri materia; & in 7. Met. t. 22. causam efficientem & materialem conjungens, omnia, iaquit, quæ siant, & ab aliquo, & ex aliquo, & aliquid siunt. Quod quidem verissimum de causis secundis & creatis; earum enim virtute quicquid sit, materi-

am vel subjectum requirit, ex quo fiat.

6. De forma alia est ratio: petest aliquid à causis secundis, & naturalibus etiam fieri, ut nullam habeat causam formalem. Nam formas ipsas informantes, tum substantiales, tum accidentales, fieri, non omnino negari potest: formæ tamen non habent causam sermalem, sed ipsæ sunt causæ formales corporum naturalium, aut compositorum per accidens.

7. Verum quidem esse censemus quod Philosophus,

7. Met. c. 8. de professo disputat, comp situm si ri, non formas; & 1 Phys. c.7. t.64. To navousuo, ait, Larav aici oui de to de la listo capite, osmila qua sunt, ex materia vel subjecto & forma sieri, docet. Non tamen simpliciter negari potest, formas quoque suo modo sieri: Educuntur enim per generationem de potentia materia, & sic cum antea non essent actu, sed potentia solum, in generatione accipiunt esse actu. Quidni igitur sieri quoq; di i possent? Ipse Philosophus, 2. Phys. t. 14. dicit, generationem esse viam ad formam. Quod Averroes explicat ita: quod generatio sit via ad hoc, ut forma siat. 3. Mateor. c. 8. dicitur terra motus sieri? 7. Met. c. 8. dicuntur quedam & arte & casu sieri, ut valetudo; ut plura alia loca omi tam.

8. An autem & creationem rerum agnoverit Philofophus, & ex nihilo aliquid a Deo factum esse, vel fieri posse statuerit, de eo inter interpretes discrepat, quos

qui vult, videat.

REGULA III. Posita causa ponitur causatum; & vice versa.

T. I. Posito generante, non ponitur id insum quod generatur, propterea quod id quod generat est, id verò quod generatur non est. Dum insossu adificat, domus, quæ ædificatur, non statim est, cum aliquet mensibus, imò uno vel pluribus annis elapsis demum existat. Non ergo positio causæ infert secum positionem æ existentiam est estus. II. Dum media pro consequendo sine ponuntur æ adhibentur, sinis nondum est; sicut sanitas adhuc desideratur, dum medicamenta æger sumit. Ergo, nec posito causato ponitur causa, cum usus mediorum causarum sinis sit.

2. Cum utrumque, tam causam quam causatum, poni, possit bisariam intelligi, 1. in esse absoluto sive quoad res ipsas, quæ causæ & essectus denominantur, secundum se, 2. in actu secundo, sive quoad esse causæ & esfectus formaliter; sacimus pro explicatione regulæ se-

quentes conclusiones.

3. I. Po-

17

ci

X

e,

in

3-

X-

t.

8.

ut

0-

eri

OS.

od

ro

0-

n-

xi-

m

-11-

cut

fu-

fus

00-

oad

un-

ef-

fe-

3. I. Posta causa formaliter, sive in esse causa, ponitur essentia inesse effectus; & vice versa. Et res evidens est: quia poni causam in esse causa, est eam causare, & essectum poni in esse effectus, est eum causari vel sieri. At impossibile est aliquid causare, ut non sit aliquid quod causetur, & vice versa, aliquid causari, ut non sit aliquid quod causet; quemadmedum sieri nequit, ut aliquid videat, nec tamen sit quod videatur, ut aliquid calefaciat, nec sit quod calesiat, & vice versa. Conclusionem hare significavit Aristoteles, quando 2. Phys. c. 3, & 5. Met. cap. 2. causam in actu & essectum in actu simul esse dicit. Et verum est de essectu & causis sic consideratis, quod habetur 2. post. 1. 56. nempe essectus præsentis causam essepræsentem, e jus qui suit, causam quæ suerit, & faturi suturam.

4. Cum vero quæstio hic esse possit de essectu vel indeterminate sumpto, quicunque ille sit, vel determinato, tali scilicet vel tali; conclusio ita intelligenda est:
Posta causa in astu secundo ponitur aliquis essectus indeterminate. Ut autem essectus determinatus sive talis ponatur, necesse est, causam poni in determinato, tali scilicet
vel tali actu secundo: verbi gratia, non nissi posito he-

mine in actu scribendi, scriptura efficitur.

5. Dicunt, essectum poni posita causa proxima, non autem posita remota. Quam ob causam etiam demonsiratio, cu us medium est causa proxima, non negative tantum, sed & assirmative procedit; illa verò cu us medium est causa remota, tantum negative, quo iam nimirum sublata causa remota essectus quidem tollitur, sed posita non ponitur: ut anima est causa remota respirationis: si quid anima careat, respirare nequit; sed si vel maxime animatum sit, non necesse est respirare sicut perspicitur in plantis & nonnullis animalibus.

6. Vera hæc funt de effectu determinato, nempe illo, cujus respectu aliqua causa dicitur remota. Si autem de essectu indeterminato sermo sit, non opus ista distinctione, cum quævis causa in actu, vel in esse causæ posita, ponatur aliquis ejus essectus in esse essectusvel in sieri: posita nimiru sic etiam causa remota, ponitur essectus, qui

nulla

nulla est causa remota respectualicujus essectus, quæ non rati ne alterius sit proxima. Ea igitur in actu posita, si ron, oritur essectus cujus ratione dicitur remota, ponitur

tamen ille cujus respectu est proxima.

7. II. Pohta cauja in esse causa, non necesse est poni este fectum in esse absoluto. Que in i stanti producuntur, i la sunt in successe absoluto, quando causa eorum penitur in actu secundo, vel quando sinat : ut, sole illuminante non poteit non esse lumen. At quorum productio vel seri est successivum, il a non semper sunt in esse absoluto vel sacto, essi causa sit in actu secundo; id quod probat argumentum primum sect. 1.

6. Sunt quorum esse est fieri, neque præter fieri aut esse essectus aliud esse absolutum habent, quale quid est motus. Sed quibus in rebus illa duo esse diversa sunt,

de iis fermo est in hac 2. conclusione.

- 9. III. Posita causa in esse absoluto, nec in esse esse vel in seri, nec in esse absoluto esse um poni necesse est. Ut, etsi sint architectus & fabri, sit, ut non ædiscetur domus, ut quando illi dormiunt, ægrotant, aut aliud quid agunt, cum etiam longum tempus abire possit, ut nulla ao ipsis domus extruatur; & accidere potest, ut omnia ædiscia exstructa ab illis combusta sint, aut alio modo perierint, ipsis viventibus. Ita Deus ab æterno suit, nec tamen ab æterno mundus est creatus; & posset is omnes res alias destruere, ipso manente in æternum.
- ralis & libera. Posita causa naturali in esse absoluto, & præsentibus emnibus ad agendum requisitis, non petest non poni ejus essectus, saltem in esse effectus, sive in sieri. Et ratio est, quia posita causa in actu secundo, ponitur essectus, juxta conclus. 1. Sed posita causa naturali in esse absoluto cum omnibus ad agendum requisitis, ponitur etiam in actu secundo cum non possit non agere, præsentibus omnibus requisitis. Ergo posita causa naturali in esse absoluto cum omnibus requisitis, ponitur esfectus in esse effectus, sive in sieri.

II. Et quià quædam cause naturales sunt, quæ requisitis

quisitis suis ad agendum nunquam destituuntur, ideo etiam iis politis, necesse est poni semper effectum necesfitate naturæ: ut, creato sole semper aliqua pars mundi est illuminata, & nunquam ignis est ut non fit calefactio. Dixi autem nece fitate nature, quia potentia divina aliter res habere potelt; ut posset virtute divina sieri, ut ignis non calefacerct, quemadmodum in fornace Babylonica ignis fanctos viros non comburebat, Deo subtrahente concursum suum, aut alio modo vim ejus ab ipfis propellente.

0

lt

it ft

t,

us .

t.

ur

ad

ut

ut

a-

1-

8

æ.

u-

8

est

fi-

-00

ra-

is,

re,

tu-

ef-

relitis

12. Causam liberam quod attinet, ea posita in esse absoluto cum omnibus requisitis, potett non poni effectus: quod patet partim ex supra dictis, partim ex natura hujus causæ. Non enim ponetur effectus, & quidem in esse effectus, nisi posita causa in actu secundo. At posita causa libera in esse absoluto cum omnibus requisitis, non necesse est ut ponatur in actu secundo, quia ejus ratio in hoc confistit, quod positis omnibus ad agendum requifitis, possit agere & non agere : Ergo pofita causa libera in esse absoluto, non necesse ett fieri effectum.

13. IV. Posito effectu in esse absoluto, nec in esse causæ nec in esse effectus necesse est poni causam. pars patet experientia: si enim domus exædificata sit, permanet, architecto & omnibus fabris sublatis. quo & polterior pars evidens, quia causa non potest poni in esse causa, sive in actu secundo, nisi ponatur in esse absoluto; cum actus secundus in esse absoluto causæ fundetur, & ab eo procedat. Si ergo non exsistente amplius causa in esse absoluto, potest essectus subsistere, necelfario sequitur, eam etiam subsistere, ut causa non sit amplius in actu fecundo.

14. Conclusiones hasce de causa & effectu in esse abfoluto confideratis, exposuit Philosophus, loc. Sect. 3.cit. hisce verbis. Qua (causa) secundum potentiam dicantur, (incelligit causam & effectum secundum este absolutum, sicut notat etiam Fonseca, lib. s. Met.c. 2.qu. 18.) non semper ipfa simul sunt & non sunt. Non enim domus &

adificator fimul intereunt.

Ad alterum quid dicendum sit, patet ex regula 1. Sect. ult. nempe, dum media pro consequendo sine ponuntur & adhibentur, sinis nondum est in esse realis exsistentiæ: verum tale esse non requiritur ut sinis sit actu causa; ponitur tamen tunc sinis in esse cognito, in quo causalitatem suam exercet. Posito-ergo essectu, poritur cat sa

in eo esse in quo est causa.

16. De causa finali : Posito fine, scilicet in actu sccundo (ad qued quidem non requiritur ut sit actu in rerum natura, fed sufficit fi fic in intentione, quemadmodum ex præcedemibus pater) non necessarium est poni aliquem actum externum, vel qui ad executionem per ineat; fiquidem cum aliquis movetur ab aliquo, tanquam a causa finali, deri potest, ut multum tem oris intercedar in deliberatione & electione mediorum, antequam ad executionem pregrediatur, imo fieri potest ut propter difficultatem, vel alias ob caufas, quæ fe in deliberando offerunt, nullus actus externus & nulla executio separatur : & sic potest aliquid esle finis, ut vel plane non, vel certe non Italim caufetur actus externus, & qui ad executionem spectet. Posito vero fine in actu secundo, por i ur necessario aliquis actus internus, qui ejus effectus fit, faltem amor ejus : fieri namque haud potest, quin, cum aliquid ut causa finalis actu movet agens, in agente amor finis excitetur. De materia & torma videbimus infra.

REGULA IV.

Negata causa negatur effectus; & vice versa:

1. Trito sermone ita: Sublata causa tollitur effectus. Nos maluimus dicere, Negata causa negatur effectus: non quod illud verum esse negemus, aut usum ejus improbemus, sed quia angustius esse hoc nostro putamus. Nam negari est non exsistere, sive antea exsisterit sive non; at tolli proprie importat non exsistere cum exstiterit. Quomodo enim dici potest tili, quod non est vel suit? Rectius autem in illa generalitate regulam proponi inde patet

patet, quod continet verbum oppositum verbo regulæ præcedentis, qued est poni. Poni est exfiftere; Sensus enim eit, Exfiftente ca fa exfiftit effectus. At to exfiftere non tantum opponitur To tolli, vel non exfiftere cum extiterit, fed non exfiftere in communi, five extiterit, five non.

2. Conclus. I. Negata causa quoad aftum secundum; five quoid effe caufe, negatur effectus in effe effectus, five quoud fint; & vice verfa. Res manifesta est ex regula præcedente. led. 3. Negari enim causam in esse causæ, est eam non causare, & negari effectum in este effectus, est eum non causari vel fieri. At quando non causat aliquid, nec causatur aliquid, & vice versa. Et hoc est quod Philosophus 2. Phys. c. 2. & 5. Met. c. 2. dicit; Causa in a & u & effectus in actu simul non sunt. Imò in verbis Philosophi, quando ait, caufa in attu & effettus in attu fimul funt og non funt, & hæc, & præcedens regula fundatur; quod & Javellus lib. 5. Met. q. 9. docet.

3. Conclus. II. Negata causa quoa l'esse absolutum; negatir effectus in ratione effectus, five in fieri, hoc est, fieri non potest, Ratio sumitur ex præcedente conclusione; quia negata causa quoad esse causa, negatur essectus in ratione effectus. Sed negata causa quoad esse abfolutum, negatur etiam quoad effe caufe; cum effe caufæ præfupponat esse absolutum, nec causa causare possit, nisi sit. Ergo, negata etiam causa quoad esse abso-

lutum, negatur effectus in effe effectus.

4. Concluf. III. Negato effettu in ratione effectus; non negatur caufa in effe abjoluto. Ut non necesse est, su-

torem non esle, si nullus esficiatur ab eo calceus.

5. Conclus. IV. Negato effectu quoid effe absolutum, non negatur causa in esse cause. Quod perspicitur ex regula præcedente. Si enim domus nondum exfiftat, colligi inde nequit, ædificatorem in ea extruenda non este

occupatum.

1

S

it

-

-

-

d

t

8

218.

on

e-

m

at

10-

le-

ade

tet

6. Concluf. V. Negata caufa quoad effe absolutum, non necesse est negari esteñam in esse absoluto; & vice versa,negaso effectu quoid effe absolutum, non necesse est negari causam quoid effe absolutum. Quod significavit Philosophus L. cit. quando ait; Que (causa & estectus) secundum potentiam dicuntru

dicuntur (intelligit causam & effectum secundum esse absolutum) non semper ipsa simul non sunt. Neque enim domus & adificator simul intereunt. Contingit enim ædisicatorem vivere combustis ædibus quas exitruxit, & ipsæ

posiunt durare ipso extincto.

7. Habet isthæc regula usum in Theologicis. Nostrates contra Pontificios, peccatum originale in baptismo tolli asseverantes, sic argumentantur: Si tolleretur
peccatum originale in baptismo, tollerentur quoque
fructus & essectus ejus, qui sunt concupiscentia carnis, &
contra spiritum rebellio. Sed posterius non est, quemadmodum testatur experientia. Ergo nec prius. Consequentia patet, quia sublata causa tollitur essectus.

8. Hic respondent, negando majorem. Quid notius, aiunt, quam cessare frequenter causam, stante fructu seu essectu ? Comburatur arbor; an ideo marcescent ex ea collecta poma? Percussionis essectum est institum vulnus. Manet vulnus, licèt percussionon sit amplius.

9. Sed hæc responsio non sovit argumentum. Ea enim nihil aliud evincit, quam id quod in conclusione 5.
asseruimus nempe essectum, qui jam sactus est, non statim tolli sublata causa. At argumentum nostratium nititur conclusione 2. Sermo enim in eo est de fructibus
peccati originis, non ante baptismum editis, sed de iis
qui post baptismum sese exserunt. Sublata causa tollitur estectus quoad sieri, id est, sieri non potest. Si igitur
in baptismo peccatum originis tollitur, quomodo post
baptismum novi ejus fructus dari possunt? Essectus suturi, necesse est, causam in suturo esse, ex 2.post.56.

to. De fine distinguo: quæ enim in sinem referuntur, vel sunt res sactæ, ut medicamentum; vel sunt actiones, ut applicatio medicamenti. Negato sine, tolluntur actiones quæ ad illum sinem referuntur. Quod tamen ita intelligendum est, quod, cum unius actionis plures possint esse sines, non negetur statim actio, si unus negetur, sed necesse sit negari omnes. Potest enim uno sine negato: nihilominus actio esse propter alium sinem. Ita sæpe sit, ut quis sæminam essexam in matrimonium ducat. Finis conjugii, qui primarius est, nempe generatio sobolis, hic locum non habet: ducitur tamen istius modi uxor, idque licite, propterea quod alius adhuc datur conjugii finis. Sublato fine, non est necesso tolli rem factam propter sinem: ut, si aliquod instrumentum factum sit propter aliquem sinem, cessante sine, non est necesse ipsum protenus instrumentum è medio tolli.

REGULA V.

Caufa prior cft caufato. 1. poft. t. 11. @ 2. poft.t.113

1. Hujus propositionis veritatem dubiam videntur facere sequentia. I. Quia causa & causatum sunt relata; relata autem simul sunt natura. II. Sol est causa radiorum; & forma est causa formati; & tamen rec sol radiis, nec formato forma prior est. III. Finis est causa mediorum; media tamen sunt eo priora. IV. Philosophus in locis aliquoties citatis expresse ait, Causam.

in actu fimul effe cum effc &u in actu.

2. Pro explicatione regulæ dicimus, fecundum esfe absolutum quandam causam tempore priorem esse caufato, quandam non esle. Prior pars manifesta est, quia Deus, qui est causa prima, ab æterno exsistit, quamvis nullus ejus effectus ab æterno fuerit. Imo omnis causa libera, cum positis omnibus ad agendum requisitis posfit agere & non agere, secundum esse absolutum potest tempore suum effectum antecedere. Ita & lignum diu ante est quam lectus ex eo fiat ; quod & in aliis materiis rerum arte factarum perspicitur. Materia prima non potest quidem exsistere sine omni forma, & ut non constituat aliquod compositum, prior tamen est tempore hac vel illa forma, hoc vel illo composito. Posteriorem partem probat causa naturalis, si in primo instanti sui esse habeat omnia requisita ad agendum, quemadmodum lumen soli est cozvum. Forma nunquam antecedit compositum, sed simul atque illa est, hæc est, nisi quod anima rationalis post mortem subsistit, etsi tunc nullum sit compositum, quod constituat. Quo pertinet locus 12. Metaph.t. 16. ubi hoc discrimen inter causam efficientem

& formam constituitur, quod illa ante effectum exorta

fit, hæc autem fimul cum eo exfiftat.

3. Si autem loquimur de causa sormaliter sumpta, sive in actu secundo, nulla tempore prior est causatio sormaliter, sive in esse causati, sed simul. Et hoc est quod vult Aristoteles, quando dicit, causam in actu & essectum in actu simul esse & non esse. Sed hac de re in

præcedentibus egimus.

4. Quantum ad prioritatem naturæ, sic omnis causa caufato luo prior est. Quinque modos, quibus unum altero-prius dicitur, proposuit Aristoteles, c. 12, categ. quorum secundo & quinto priora aliqua dicuntur natura : & altero horum modorum quælibet causa effectu suo est prior. Nam quædam causa cum suo effectu simul est tempore, & cum eo reciprocatur in essendi consequentia; & de hac scribit expresse Aristoteles ita; Eorum, que secundum esfendi consecutionem reciprocantur, qued quomodocunque est causa cur alterum sit, merito prius natura dici potest. Ita sequitur, Homo est; Ergo vera est oratio, qua dicimus, hominem esse: ut vicissim, Vera est oratio, qua dicimus, hominem esse; Ergo & homo oit. Est autem res quodammodo causa cur cratio sit vera; vera autem oratio nequaquam est causa cur res sit. Hominem igitur este, est prius natura, quam veritas orationis, qua dicimus, hominem esse. Sic sol est causa luminis sui, ut reciprocetur hic essendi consequentia; Sol ergo hoc modo est prior natura lumine. Quædam autem causa non est cum suo esfectu simul tempore, & ab effectu quidem ad causam, sed à causa ad effectum non valet consequentia : ut, non sequitur, Ferrum est, Ergo gladius vel ferra est; Hoc animatum est, Ergo respirat: sequitur autem, Gladius vel serra est, Ergo ferrum est; Hoc respirat, ergo animatum est. Et in hisce causa est effectu prior natura secundo modo, quo Philosophus prius esse dicit, quod non reciprocatur essendi consequentia.

5. Inquis, Datur quædam causa ad quam ab essectum, non datur consequentia, sicut nec ab ipsa ad essectum, quol evidens est ex regula. 3. Que nadmodum non se-

quitur,

12

i-

-

d

a

0

11

-

,

a

0

O.

quitur, Ædisicator est, Ergo domus est: ita non sequitur. Domus est, Ergo ædisicator est; cum sieri possit, ut ædisicator moriatur exædisicata domo.

6. Sed respondeo: Licet non sequatur, Domus est, Ergo ædificator est; sequitur tamen, Domus est, Ergo ædificator eam ædificavit, vel, Ergo ædificator est vel suit

7: Jam ad argumenta in principio proposita: Ad I. dicit Suarez, causam & esfectum, quatenus talia sunt, non esse relata prædicamentalia, sed transcendentalia, & quod relata dicuntur esse simul natura, de illis intelligi, non de his: transcendentalem enim habitudinem non requirere simultatem naturæ.

8. Alii respondent, causam & effectum formaliter sumpta, & ut causa & effectus sunt, esse simul natura: cum autem dicitur causam natura priorem esse essectu id solum verum esse de causa quoad esse absolutum.

9. II. probat, non omnem causam tempore esse effectu priorem, quod quidem conceditur. Sed tempore non est prior lumine suo, nec forma formato; utrobiq; nihilominus est prioritas naturæ.

13. Ad. III. quid respondendum sit, perspicuum est ex supra dictis. Cansa est prior causato secundum illud esse quod requiritur ad causandum. Esse quod requiritur ut aliquid sit causa sinalis, est esse cognitum. Secundum hoc certe sinis prior est mediis. Est quidem sinis in esse reali posterior mediis; verum in illo non est causa mediorum, sed essectus.

REGULA VI. Causa notior est effectu.

1. Aristoteles, 1. Post. 1. 2.6. Top. c. 3.1. Phys. c. 1. & 1. 49. & 1. Eth. c. 4. & 5. Met. c. 11. notiora dicit esse duplici natura, quæ & χτ τ λόρον, & άπλῶς notiora appellat, & nobis. Nobis notiora esse ea ait, quæ sunt propinquiora sensui; quam ob causam & χτ τ αίδισην notiora vocat. Natura autem, quæ longius ab eo absunt.

2. Causa notior est effectu natura. Quod enim
D 3 prius

prius est, id simpliciter & natura notius eo quod posterius est, sicut ait Aristoteles, cit. c. 3. l. 6. Top. Atqui causa est prior essecu, quemadmodum supra docuimus. Est igitur causa natura notior essecu. Essecus autem sunt notiores nobis.

3. Quod non ita intelligendum est, quasi nonnulla ut causa natura funt nota; cum enim natura nihil cognoscat, nihil etiam ipsi notum est, nihil norius aut ignotius: sed intelligendum est ita, quod, dum simpliciter & secundum naturam propriam res cognoscimus, nonnulla, verbi gratia causa, sint notiora aliis, verbi gratia essectibus. A quo enim aliquid dependet sua natura & in esse, ab eo etiam dependet in cognosci, si res simpliciter, & ut natura ipsarum sert, cognoscere velimus. Sed à causa dependet essectus sua natura & in esse. Ergo etiam in cognosci dependet essectus à causa, si res simpliciter, & ut natura ipsarum postulant, considerare & cognoscere velimus; quod est, causa esse natura & simpliciter notiores essectibus.

4. Quoniam autem ea humana est conditio, ut cognitio nostra à sensibus originem ducat, & vero sensibus, propinquiores sunt essectus quam causa; (incurrunt
enim essectus in sensus, causis nos latentibus; sicut rusticus etiam videt Lunam obscurari, nec tamen videt
qua ejus rei causa sit; & symptomata morborum sensibus deprehenduntur, morbis ipsis & causis ipsorum sape
latentibus) hinc essectus nobis dicuntur esse notiores.

5. Sunt, inter quos Toletus, l. 1. post. c. 1. q. 1. qui statuunt, licet in rebus aliis scientiis subjectis essectus sint nobis notiores, quod sensibus fere sint obvii; in rebus tamen mathematicis causas nobis esse notiores essectibus, adeoque in his idem esse nobis & natura notius. Ita lineas omnes à centris æqualium circulorum ad circumferentias ductas esse æquales, notius esse dicunt, quam super daram lineam triangulum æquilaterum constituere, cum tamen illud hujus sit causa.

6. Verum Pererius, l. 1. Phys. c. 12. Conimbricenses.
1. Post. c. 2. q. 1. a.6. & alii, veras causas & demonstrationes ex causis in Mathematicis dari negant, usi inter

i-

sa.

ft

nt

12

0-

ut i-

s,

bi

les

ic.

es

re

80

ıt

L

i-

e

t,

is

11

a

1-

n

-

S.

شا

alia testimonio Aristotelis 2. Eth. ad Eud. c. 6. ubi asseritur similitudine quadam esse principia in Mathematicis: & ad exemplum sest. pracedenti respondent, omnes lineas a centris æqualium circulorum ad circumferentiam ductas esse æquales, non esse veram causam cur latera trianguli sint æqualia, quod etiamsi nulli circuli essent, ves etiam eos ducere impossibile esset, triangulus posset habere latera æqualia, cum id triangulo conveniat ex se, & non ex circulo. Sed hæc aliorum judicio permittimus.

REGULA VII.

1. Atqui, inquis, 1. Causa est principium communicans este effectui: Ergo etiam essectus est principium communicans este essectui, nempe sibiipsi. 2. Causa mundi, nempe Deus, est infinita: Ergo etiam mundus est infinitus, si qualis causa, talis essectus est. Utrobique consequens est absurdum, antecedens verum. Ergo necesse est, regolam nostram, qua consequentia fundatur, absurdam esse.

2. Resp. Sensum regulæ eum este existimo; Quicquid prælicatur de causa, prædicatur quoque de effectu : idque verum est, non de eo prædicato quod est ratio formalis causa, aut quod convenit causa secundum rationem formalem, sed de iis quæ conveniunt ipsi secundum entitatem absolutam, sive secundum rem substratam deneminationi causa: sicut infinitum esse non competit Deo per hoc, quod est causa rerum aliarum, sed absolute per suam naturam. Rationem autem hujus exceptionis hanc do, quod causa & effectus, ut formaliter fumuntur, opponuntur: fed ratio formalis unius oppofiti, ficut & id quod competit ipfi fecundum rationem formalem, non competit alteri opposito. Atque hinc manifestum est, quid respondendum sit ad primum argumentum; nempe communicare esse essectui est ratio formalis causa, & propterea de co regula non loqui Eur.

3. Porro regulam intelligendam esse de causa non æquivoca, sed univoca tantum, & quidem quantum ad prædicata necessaria & essentialia tantum, ex præcedentibus facile est intelligere. Cum enim causa univoca sit ejusdem speciei atque essentialiter de causa prædicatur, etiam de essectu prædicari: unde quia pater est causa univoca silii, & est rationalis & capax disciplinæ, quæ sunt prædicata ei qui pater est essentialia, etiam silius est nationalis, & capax disciplinæ. Prædicatum verò accidentale, quod causæ convenit, non est necesse essectu converire, quoniam ea etiam quæ speciei atque essentiæ ejusdem sunt, in accidentibus convenire necesse non est. Hanc ob causam non sequitur, Pater est Doctor, Mercator; Ergo silius quoque est Doctor, Mercator.

4. Quoniam autem causa æquivoca cum essectu speciei atque essentiæ ejusdem non est, ne quantum ad prædicata essentialia quidem necesse est talem esse essectum, qualis est caausa: idque probat argumentum secundum, quandoquidem Deus est causa mundi æquivoca, cum ne ullius quidem rei causa univoca esse positi.

REGULA VIII.

Si affirmatio est causa affirmationis, etiam negatio est causa negationis; & vice versa, Si negatio est causa negationis, affirmatio est causa affirmationis.

1. Proponuntur isthæc ab Aristotele, 1. Post. t. 99. Obstat. I. quod assirmatio antecedentis est causa assirmationis consequentis; ut si aliquid est homo, licet inferre, quod sit animal: negatio tamen antecedentis non est causa cur negetur consequens; nam ex eo, quod aliquid non est homo, non licet inferre id non este animal. II. Obstat, quod si aliquid non est animal, non respirat; nec tamen propterea, si aliquid est animal, respirat, ut patet in piscibus: & per consequens, negatio aliquando est causa negationis, ut nihilominus assirmatio non sit causa affirmationis.

2. Respondeo, distinguendo inter causam inferendi

& essendi. Causa inferendi, h. e. id ex quo alsquid per discursum infertur & colligitur, non semper est causa essendi, h. e. cur illud ipsum sit; quemadmodum constat de essectu, ex quo inferimus causam, & sic est causa inferendi causam, nec tamen est causa essendi causa. Aristoteles in hac regula loquitur de causa essendi; & de ea valet, non autem de causa inferendi. Et per hoc patet responsio ad primum argumentum, quia non semper affirmatio antecedentis est causa essendi affirmationis consequentis, sed sæpe tantum est causa inferendi: quemadmodum ex eo, qued aliquid est homo, necessario infertur, ipsum esse animal; homo tamen non est causa essendi animalis.

3. Dicendum ulterius, Regulam non valere de causa remota, quoniam nimirum negata causa remota negatur quidem esfectus, sed posita non ponitur: quemadmodum, aliquid esse animal, est causa respirandi remota: hinc, quia planta non est animal, ideo non respirati sed si assirmetur, aliquid esse animal, non continuo assirmandum est, ipsum respirare. Et per hoc jam re-

sponsum est ad argumentum secundum.

ł,

,

1-

it

-

C

n

4. Valet itaque regula tantum in causa proxima; ut si debita qualitatum temperies est causa sanitatis in corpore animalis; negatio quoque ejusdem erit causa negationis sanitatis; sicut & si negatio temperiei debitæ est causa negationis sanitatis, assirmatio quoque ejusdem erit causa assirmationis sanitatis. Cajet. & Zabarell. in text. Aristot. cit.

REGULAIX.

1. Considerabimus hoc in tribus causarum generiabus. Nam de sine infra. Quantum igitur ad causas internas, quæ sunt materia & forma, dicimus, illas simul sumptas & unitas; & effectum earum, quod est compositum, este ejusdem perfectionis. Ratio manifesta est, quia compositum ex materia & forma, & ipsa materia & forma unitas secundum rem unum & idem sunt, eademque

D 5

omning

omnino includunt. Utraque vero seorsim & per se sumpta est impersectior essectu; i.e. materia est impersectior

composito, & forma est imperfectior eodem.

2. Quantum ad materiam, non novi esse controverfram. De forma dissentiunt Jandunus 5. Met. quæst. 6.
August. Niphus 1.7. Met. disp. 5 & Zimara in theor. propos.

10. estque sententia Averrois, 2. Phys. 1.4. & 7. Met. 1.7.

Nos contra ita argumentamur: Quicquid includit totam persectionem alicujus, ita ut insuper includat perfectionem alterius, id est eo persectius. Sed compositum
totam persectionem formæ includit, ita ut insuper includat persectionem materiæ, sicut homo præter animam includit etiam corpus. Ergo, est persectius sorma.
Similiter subsumere licet de materia: Compositum includit totam persectionem materiæ, & insuper persectio-

nem formæ. Ergo & materiæ pertecius eft.

3. Neque verum est, quod dicunt, materiam omni destitui persectione; cum omne ens reale bonum quid st, & persectionem'aliquam importet. Quis autem negaverit, materiam este ens reale? Imo substantia est, ut patet ex 2. de anim. t. 2. & aliis loeis, quibus Philosophus dividir substantiam in materiam, formam, & compositum'; & ex 1. Phys. 2. 52. ubi substantiam ex non substantiis componi negat, componitur autem ex materia & forma. Pluribus aliis testimoniis ex Philosopho adducendis immorari nihil attinet. Et si materia non est ens reale, ex nihilo aliquid siet; quod ab universo tum antiquissimarum, tum recentiorum Philosophorum choro pro absurdo semper suit habitum: qua de re infra in titulo de materia.

4. Nec majoris momenti est, quod aiunt, posito, materiam in se aliquam continere perfectionem, non tamen
inde sirmiter colligi, compositum, quod ex ea & forma
constat, forma esse perfectius; quandoquidem hoc aggregatum, Deus & mundus, includit perfectionem mundi, quam Deus sormaliter non includir, nec tamen perfectius est quam solus Deus. Est enim magnum discrimen. Continetur enim omnis perfectio totius mundi
in Deo, si non formaliter, tamen eminenter. At quod
dicunt,

dicunt, perfectionem materiæ in forma eminenter contineri, falsissimum est. Quod enim eminenter aliquid continet, debet illud posse producere, sicut dicetur reg. sequenti. At meteriam forma non potest essicere, sicut Deus omnes res extra se produxit.

5. Militare autem pro compositi dignitate omnino videtur & hoc, quod forma est pars compositi sive totius: At totum & perfectum aut omnino unum sunt, aut

netura inter sesc affinia, ait Arist.t.64.1.3. Phys.

6. Nugas agunt Fonseca. l. 7. Mct. c. 3. q. 2. sett. 2. & Pererius, l. 6. Phil. nat. c. 5. dum distinguendo oppositas in hac quæstione sententias conciliari posse censential llle dicit, formam, si consideretur ut actus est, composito persectiorem; si ut actus vel forma informans, h. e. secundum propriam rationem, minus persectam esse.

7. Quod ut evertamus, pramittimus, actum, five formam duplicem constitui, etiam ab ipso Fonseca, 1. Met. 7. q. 3. s. 6. per se existentem sive non informantem, cujusmodi Deum & substantias separatas esse dicit; & informantem, illum nimirum, qui materiam informando

compositum constituit.

m-

ior

er_

6.

of.

.7.

0-

r-

m

n-

i-

3.

n-

0-

ni

id .

it:

15

-

-

lt

O

1

2

2:

8. Jam quando statuit, formam, ut actus est, este perfectiorem, accipit actum aut pro informante, aut prosubsistente, aut ut abstrahitur ab utroque. Non primo modo quia sic formam cedere in perfectione composito concedit. Si secundo, aperte falsum dicit: cum enim forma, de qua hic fermo est, quæ nimirum est pars compositi, non sit actus per se subsistens, sed potius ipsi opponatur in divisione, ut actus subsistens considerari nequit. Si tertiò, quod omnino velle videtur, neque fic ejus determinatio admitti potest; propterea quod actus in communi, ut complectitur per se subsistentem & informantem, non est universe perfectior composito; alias enim & actus quilibet informans esset persectior compolito, & fic caderet posterius membrum conciliationis Fonfecæ; fed fecundum ipfum necesse est, quendam perfectiorem elle, ut sublistentem, quendam autem imperfectiorem. Quemadmodum ergo male diceretur,equum este impersectiorem leone, tale animal est, id

elt, ut equus est, persectiorem ut animal, propterea quod de ratione animalis non est, esse persectius leone, sed quoddam persectius est, ut homo, quoddam impersectius: sic non recte assentur, formam ut actum, esse composito persectiorem, quoniam non est de ratione actus, ut per se subsistentem & informantem sub se comprehendit, composito persectiorem esse. Taceo, quod voci actus in ea latitudine communis aliqua ratio non respon-

deat, fed in zquivocis potius ea effe videatur.

9. Pererius contra fere ait, formam, consideratam per se ac separatim à materia, esse ea ignobiliorem, ut autem habet esse in materia, nihil aliud esse quam ipsum compositum, quod attinet ad nobilitatem & perfectionem, quæ est in composito, & sic vel æqualem nobilitatem & perfectionem, vel etiam majorem habere. Verum supponit Pererius, materiam non modo nihil perfectionis adjungere composito, sed radicem etiam esse se seminarium cunctarum imperfectionum & defectuum, quæ accidunt rebus naturalibus, quod minime conceditur, ut patet ex dictis sea. 3. Aut si id verum est, cur non potius forma seorsim à materia considerata est perfectior?

10. Comparatio autem hæc inter formam & compofitum instituta concernit compositum, & formam ex qua constat. Dicimus verbi gratia bovem esse perfectiorem anima bovis. Fortassis enim compositum cum alterius rei forma collatum perfectione superabitur, ut si lapidem cum anima rationali compares; quod quidem & in omnibus reliquis causarum generibus observandum esse, ut nempe cum suis, & non cum alterius causæ esse-

Ribus comparentur, manifestissimum est.

11. Cæterum, cum materia non tantum compositi, sed & sormæ causa sit, videtur, formam substantialem simpliciter ei persectione antestare, propterea quod cum e jusdem sint generis, forma actus est, materia verò pura potentia, & quidem passiva est. De sorma accidentali Suarez contrarium asserit, nempe causam materialem esse simpliciter persectiorem suo causato, eo quod sorma accidentalis sir.

12. Quantum ad causam effectricem, aliud dicendum

est de causa instrumentali, aliud de principali. Instrumentalis potest imperfectior esse effectu; sicut patet de calore, per quem, tanquam per instrumentum, generatur substantia, verbi gratia, caro. At calor, tanquam accidens, substantia ignobilior est. Dico potest, quia non necesse esse videtur ut sit ignobilior, potest enim esse nobilior; quod conspici potest, cum securi, tanquam instrumento, ligna sinduntur. Causa verò principalis non est imperfectior effectu, & hoc vult nostra regula.

i-1-

1-

n

lt

n

t

13. Cum autem caufa principalis duplex fit, univoca & zquivoca; univoca est ejusdem perfectionis essentialis cum effectu, ut bos generans cum bove a se genito, calor cum calore à se producto. Et ratio est, quia causa univoca elt ejusdem speciei cum effectu. Quæ autem ejusdem speciei sunt, essentialiter e usdem perfectionis sunt, prout colligitur ex Aristotele, 3. Met. t. 11. Dixi autem effentialis, quia quartum ad ea quæ non funt essentialia, causa univoca petest esse perfectior effectu. Potest enim calor ignis, qui octo graduum est, producere calorem longe debiliorem, ut duorum vel trium graduum. Verum calorem effe tot vel tot graduum, non pertinet ad essentiam e us.

14. Sed potéstne causa univoca esse imperfectior quantum ad aliquod accidens? Ita videtur, quia pater potest generare filium nobilioris ingenii. Dicendum tamen, causam univocam non elle imperfectiorem effectu quantum ad id quod est ejus esfectus. Quod si homo genitus fit præstantioris ingenii, secundum id non est effectus hominis generantis, sed id aliurde, ut a virtute astrorum, aut ab alia aliqua causa provenit. Qua de re

vide Suarezium, difp. 16. feet. 2.n.7. 6 fegg.

15: Quantum ad causam æquivocam, illa est effectu perfectior, ut architectus domo à se extructa, sol calore a se producto. Et ratio est, quia que diverse speciei sunt, non possunt este æqualis perfectionis; quod ipsum queque ex cit. loc. Arift. colligitur, & disputat Fonseca, 5. Met.c. 28.q. 14. s. Cum igitur causa æquivoca & effe. ctus fint res specie differentes, non potest illa æqualis este persectionis cum hoc, ergo vel majoris, vel minoris. Non

hoc, quia fic non esset causa principalis, nec contineret essetum eminenter: Ergo illud. Vide Conimbricenses, in 1. post. c. q. 2. art. 6.

REGULA X. Quicquid est in effectu, præexistit in causa.

1. Quo pertinet quod vulgo dicitur, Quod aliquid non habet, alteri dari non potest. Proponitur hae regula de causa efficiente. Inquis: In homine reperitur natura animalis, qua tamen non reperitur in Deo, qui est causa hominis. Calor non reperitur in sole, qui tamen est causa caloris. Ergo non omnis estectus, vel id quod re-

peritur in effectu, est in causa.

2. Pro solutione hujus dubii, & explicatione regulæ, sciendum est, posse aliquid in aliquo reperiri vel contineri dupliciter, formaliter, & eminenter. Competit aliquid alicui formaliter, quando ipfi competit ejus ratio formalis, sive definitio & conceptus quidditativus, aut aliquid in eo est, cui talis rei ratio formalis competat. Ita ignis est calidus formaliter, quia ratio formalis calidi est, qued sit corpus affectum qualitate elementari, qua congregantur homogenea, & legregantur heterogenea. At ignis est corpus tali qualitate affectum. Eodem recidit; si dicamus, calorem formaliter esse in igne, quia caloris esientia est, esie qualitatem elementarem congregativam homogeneorum & segregativam heterogeneorum. At in igne talis qualitas reperitur. Competit verò aliquid alicui eminenter, quando ipfi non competit talis rei ratio formalis, nec in eo aliquid reperitur, cui ratio formalis ejus competat; est tamen in eo aliquid nobilius, cum vi effectiva talis rei. Ita fol dicitur calidus eminenter, quia non est aliquid in sole cui definitio calori, competat, (nulla enim in fole qualitas elementaris reperitur;) est tamen in eo forma aliqua nobilior, & ita quidem ut calorem possit producere. Sic in Deo est natura animalis, non formaliter, quis effentia five natura animalis includit compositionem; que imperfectio quadam eft, & propterea à Deo aliena, sed emieminenter, quia iu Deo est natura infinitis modis perfe-

ctior, cum vi producendi hominem.

3. Hisce præmiss, dicimus, essectum & quicquid est in essectu in causa univera esse formaliter, in æquivocavero eminenter. Res clara est ex iis quæ modo attulimus: & sic etiam solutum est argumentum propositum

in principio:

et

cs,

on

le

ra

1-

It

2-

e,

ii-

io

it.

i-

i,

-

n

2

-

it

it

1i

d

n

2

d

4. Quod autem de causa univoca diximus, nen ita intelligendum est, quasi effectus, & id quod in effectu est, idem numero præexsistat in causa: sed accipiendum est de identitate specifica, quod nimirum effectus sit idem specie cum causa univoca, & quod id quod in effectu est, idem specie sit cum aliquo quod in causa est, quemadmodum calor in aqua productus, est in igne; non

iden tamen numero calor est, sed idem specie.

5. Dicis, pater est causa silii, nec tamen quicquid in silio est, est in patre, cum silius doctissimus patris inertissimi esse possiti. Resp. Quicquid est in essectu necessario & essentialiter, illud est in causa univoca; sed quod est in essectu accidentaliter & contingenter, cujusmodi quid est eruditio in silio, id non est necesse ut sit in causa univoca. Ratio patet ex iis qua in explicatione regulæ præcedentis diximus. Potest etiam ita responderi: Quicquid est in essectu, quatenus est essectus, sive secundum id secundum quod est essectus, præexsistere in causa. At silius, quatenus doctus, non est essectus patris.

6. Arque ea quæ hactenus diximus, de caula principali diximus, cum diviño caulæ in univocam & æquivocam, usitato modo loquendi, sit causæ principalis. In instrumentali non est necesse, ut vel formaliter vel eminenter exsistat essectus, & id qued in essectu reperitur, cum influat virtute ignobiliori, quam ad ipsum producendum

requiritur.

7. Paucis ista complexus est Fonseca, quando 7. Met. cap.3. q.unic. s.2.ait, Quod dici solet, causas non conferre suis effectis ca que in seipsis non habent, de efficientibus principalibus, non de internis aut instrumentalibus intelligendum est, co quod efficientes principales vel formaliter, vel

eminenter ac virtute, continere debeant in se persectiones suorum effectorum.

REGULA XI.

Impossibile est, aliquem ejusdem caus a effect um aquivocum nobilierem esse effectu univoco.

- 1. Proponit hanc regulam Scotus, 1. 9. Met.quæst. 14. eaque utitur centra sententiam, quam 1. dist. 3. q. 7. Gode fredo tribuit; quod scilicet objectum, & quidem solum, sit causa pri cipalis actus intelligendi, anima autem sit tantum principium passivum respectu ejusdem. Præsupponit autem, intelligere esse quid simpliciter pertectius omni calore genito ab alio calore, verbi gratia; calore aquæ genito à calore ignis. Sit igitur calor ignis intellectus objectum. Ex sententia Godofredi ille solus producit actum intelligendi in intellectu. At hoc absurdum est, quia intelligere non potest esse effectus caloris in igne, nissa quivocus. Si igitur calor ignis est causa actus intelligendi, & quidem solus, sequitur, essectum æquivocum caloris esse perfectiorem essectu ejus univoco.
- 2. Veritas autem regulæ facilè demonstratur ex iis quæ in explicatione regulæ primæ suerunt proposita. Est enim estèctus univocus suæ causæ in perfectione æqualis, æquivocus vero imperfectior. Si enim causa univoca æqualis est perfectionis cum estectu suo, æquivoca vero suo estectu perfectione est est estiam estectum univocum in perfectione æqualem este sua causæquivocum vero imperfectionem, vi relatorum. Procedat ergo ab eadem causa essectus æquivocus & univocus. Si estectus æquivocus est perfectior univoco, erit etiam perfectior ipsa sua causa, quia, sicut dictum est, illa causa & estectus ejus univocus sunt æqualis perfectionis. Quod autem est perfectius alsquo, quod est æqualis cum altero perfectionis, id illo altero est etiam perfectius.

REGULA XII.

Caufa caufæ est etiam caufa caufati.

1. Sensus est hic: Cum aliquid est causa alicujus esfectus, & essectus ille alterius essectus est causa, tunc prior illa causa est etiam causa posterioris illius essectus.

2. Videtur ex hac regula colligi, Deum esse causam peccati. Nam voluntas hominis est causa peccati. Cum igitur Deus sit causa voluntatis humana, sequi videtur,

Deum effe causam peccati.

nes

4.

7.

m

11-

n.

r-

2,

nis

us

ır-

ris

1a

in

11-

iis

a.

æ-

12

11-

f-

u-

0-

rit

ft.

ti-

2.

m

E-

3. Ut regulam explicemus, & difficultatem hanc tollamus, circumspicere oportet exempla, & videre an patiatur instantiam. Certè filius est causa proditionis patrix, pater est causa filii, nec tamen propterea pater est eausa proditionis patrix. Similiter & boni quid agere filius potest, ut illius boni pater causa non sit.

4. Cum igitur ex jam allatis exemplis constet, non esse regulam universalem, dispiciendum est de limitationibus. Vulgo distinguunt inter causas per se & essentialiter subordinatas, & inter causas accidentaliter subordinatas. Dicitur valere regulam in causis essentialiter subordinatis, non autem in subordinatis accidentaliter.

5. Dicuntur autem definiente Fonfeca 2 Met. c. 2. q. I. f. 2. ex sententia Scoti, I. sent. dist. 2. q. 2. causæ essentialiter subordinatæ, quælibet duæ causæ ejusdem generis, que ita funt affecte inter fe, ut altera ex natura fua pendeat ab aliera in caufando, quo modo omnes caufæ fecunda subordinantur Deo, quor im concurrit cum actionibus omnium creaturarum, funtque earum actiones fecundum rem ipsius Dei actiones. Caufæ verò accidentaliter subordinatæ funt, quælibet duæ ejusdem generis causa, qua ita affecta inter se sunt, ut altera pendeat aliquo mode ab altera, non tamen in causando. Tales causæ funt Anchises & Æneas respectu Iuli. Dependet enim Æneas ab Anchife, quia ab co genitus fuit; non tamen pendet ab eo in gignendo Iulo, quia cum Æneas genuit Iulum, ad hoc nullum præbuit concurfum Anchifes, cum etiam tunc temporis mortuus esse potuerit.

6. Jam

6. Jam fi verum eft, quod f. 4. affertum, flatim patet, cur cum filius patriam prodit, vel etiam boni quid agit, pater tamen illius proditionis, aut bonarum illarum actionum causa dici nequeat; quia scilicet filius in prodenda patria, aut in operatione alicujus boni, patri essentialiter non subordinatur, cum pater cum ipso

non concurrat ad hujusmodi actiones.

7. Verum hisce non sublata, fed aucta videtur difficultas de causa peccati. Nam causa causæ essentialirer subordinatæ est causa causati, secundum factam asser-Sed Deus est causa voluntatis humanæ, quæ ipfi essentialiter subordinatur in peccando. Ergo, Deus est causa peccati, Minor patet, qui peccatum est operatio: fed, ut dictum, omnis creatura in operando Deo essentialiter subordinatur.

8. Responderi potest, in peccata duo esse consideranda: unum est materiale, nempe actio; alterum formale, quod est defectus & carentia recitudinis que in actione elle debebat. Ho :o essentialiter subordinatur Deo in peccando, quatenus peccatum materialiter sumitur, nempe pro actione five operatione in fe, non ut formaliter accipitur. Nam subordinatio essentialis importat dependentiam alicujus ab aliquo in agendo, quemadmodum ex supra dictis constat. Sed peccatum formaliter, five ut est peccatum, non est actio, sed defecus actioni adhærens; qua ratione etiam non habet causam efficientem, sed deficientem, nec propriè est caufatum. Hinc Augustinus, lib. 12. de Civ. Dei cap. 7. Nemo quærat efficientem causam malæ voluntatis: non enim est efficiens, sed deficiens, quia nec illa defectio est, sed defectio.

9. Doctiffimus quidam vir limitationem hanc, quod scilicet regula valeat de causis essentialiter subordinatis, non autem de subordinatis accidentaliter, non judicat esse sufficientem, propter hoc ipsum, quod pater est cansa per se filii, & filius est causa per se suarum operationum, veluti quod disputat, currit, nec tamen pater ha-

rum operationum est causa.

10. Sed exceptio ista limitationem illam non convellit, pa-

quid illa-

ilius

pa-

ipfo

ifi-

irer

iler-

quæ)eus

ne-

Dio

ide-

for-

æ in

tur

fu-

n ut

im-

do,

fe-

bet

au-

Ve-

nim de-

iod

tis,

cat

111-

io-

12-

11-

lit,

vellit, quoniam aliud est, patrem esse causam silii per se, & silium esse causam per se suarum operationum, aliud, silium esse causam per se & essentialiter patri suordinatam. In prioribus locutionibus comparatur una causa cum uno essecu; in posteriori vero comparatur una causa tur inter duas causas, quatenus ab iis unum causatum dependet: quod notavit etiam Scotus, q.cit. Posito igitur eo, de quo jam non disputamus, patrem esse causam per se siliu, & silium esse per se causam suarum operationum; silius tamen in operando a patre non dependet, cum operari possit patre mortuo æque atque quando in vivis est, & propterea non est causa per se & essentialiter patri subordinata.

11. Non tamen diffiteor, alias ob causas nobis non fatisfacere adductam distinctionem, Locum enim habet regula in causis essentialiter non subordinatis. quis suasi & instinctu vel patris, vel cujuslibet etiam peregrini hominis, patriam prodat, pater quoque, vel peregrinus ille, habetur pro causa proditæ patriæ, quia fuit causa causa, id est, fuit causa cur alter proditionis crimine fese alligarit. Item, cum carnifex justu magistratus homicidam decollat, magistratus est causa decollationis, propterea quod est causa causa, id est, causa cur carnifex ferro caput ipfi auferat; quemadmodum & qui subjicit ignem tecto, combustarum ædium causa est. Nihilominus tamen in hisce exemplis subordinatio effentialis non intervenit : nec enim pater vel peregrinns ille ad proditionem, aut magistratus ad decollationem, nec qui subjicit ignem ad combustionem ædium concurrit.

12. Hæc certe convincunt, in causis non subordinatis regulam procedere. Cum autem supra seet. 3.65 6. probatum quoque sit, in iis non semper valere, de alia distinctione laborandum erit. Præmitto, aliquid esse causam causæ non essentialiter subordinatæ dupliciter: vel in actu primo tantum, sive quoad esse absolutum, aut etiam quoad sieri eius; vel ut sit causa cur aliqua causa agat, jubendo, suadendo, agens ad patiens applicando, occasionem præbendo, aptitudinem causæ communi-

cando,

cando, cum intentione ut ad actum deducatur, vel saltem ut illa aptitudo sit per se ordinata ad talem actum, aut simili modo, sive sit etiam causa ejus quoad esse absolutum, vel sieri ejus, sive non. Cum silius prodit patriam inscio patre, pater est causa causa, quoad sieri tantum quia silius à patre genitus est. Cum quis promissis vel pecunia inductus à peregrino prodit patriam, peregrinus ille est causa causa, non quoad sieri aut esse absolutum, sed solum ut sit causa proditionis. Cum autem silius à patre persuasus id facinoris perpetrat, pater est causa causa causa utroque modo.

13. Quando aliquis jubendo, suadendo, agens ad patiens applicando,&c. causa est cur aliud sit causa, sive ut aliqua causa aliquid agat, tunc causa causa est est am

causa causati : id quod probant exempla f.11.

14. Dicis, Exempla ista dubio procul intelliguntur de causa efficiente. Efficiens est id quod efficit. Qui fuadet, aut jubet aliquid fieri, non efficit ipsum factum, sicut & qui subjicit ignem tecto, non efficit combustionem. Quomodo ergo causa efficientes horum factorum

dici posiunt,

15. Respondetur, eum qui consulit aut suader aliquid sieri, ipse Philosophus, 2. Phys. 6. 3-& 5. Met. 6. 2. in causarum efficientium numero collocat. Ubi sciendum, causam efficientem esse duplicem, physicam & moralem. Physica dicitur, quæ revera insuit in essectum; sicut ignis est causa physica aquæ calesactæ & combustarum ædium, & carnifex actus decollandi. Moralis licet revera non insluat, moraliter tamen ipsi tribuitur essectus, ac si revera eum produxisset. Et tales sunt jubentes, consulentes, non prohibentes malum cum possint ac debeant, applicantes agentia ad patientia, &c. Probat argumentum, istiussmodi causas non esse physicas id quod concedimus, sunt nihilominus causæ morales.

16. Quando vero aliquid est causa causæ in sieri, vel secundum esse tantum, & non in hoc, ut agat, tunc causa causæ non est causa causati; id quod probat argumen-

tum §. 3. adductum.

17. Bellarminus, tom. 4. controvers. general. 2. l. 2.

cap. 18. scribit, propositionem illam, quod est causa causa est etiam causa causati, ut plurinium non habere locum in causa universali, quæ adhibet influxum quendam communem & indifferentem ad multa, Hoc si verum est, ut quidem mihi verum esse videtur, & modo latius ex ipfo Bellarmino deducam, fequitur; & in causis per fe & essentialiter subordinatis, plerumque locum non esse præsenti regulæ. Nam cum duæ causæ in se habent respectu alicujus effectus, ut una illarum adhibeat influxum communem & indifferentem, altera determina-

tum, illæ caufæ effentialiter funt subordinatæ.

fal-

um,

ab-

pa-

an-

iffis

ere-

ab-

tem

reit

s ad

five

iam

ntur

Qui

um,

tio-

rum

ali-

. 2.

ren-

n &

ffe-

æ &

Mo-

bui-

funt

-100

&c.

icas

vel

au-

en-

. 2.

cap.

18. Sed hæc paulo fusius sunt declaranda, Bellarmino nobis præeunte. Sic ergo progredior: In subcrdinatione effentiali causa causa vel concursum præbet generalem, vel specialem. Si præbet concursum generalem tantum non est causa causati, nisi id aliunde fit. Potest hoc facile cognosci solis exemplo, (sunt verba Bellarmini) qui concurrit ad productionem hominis cum homine, sed concur su generali tantum, quoniam non ideo qui nascitur est bomo, quia producitur à sole, sed quia producitur ab homine; potuisset enim per eundem solis concursum produci bos aut equus, si talis fuisset causa secunda. Et fi forte defc-Etus reperiatur in homine illo recens nato, nemo refert causam illius in solem, sed in hominem, non tam quia sol sit causa necessaria, quam quia per solis concursum potuisset homo perfectus procreari, si defectus in causa secunda nullus fuisset. Ita quoque ad actionem voluntatis humanæ concurrit Deus cum libero arbitrio; sed quia Deus generali concursu tantum adest, non est talis actio, quia à Dee, sed quia à libero arbitrio producitur, & fi. forte actio mala eft, defectus ad Deum nullo modo pertinet, cum per ejus concursum potuiset contraria actio aque produci, atque ea quæ produota est. Hactenus Bellarminus.

19. Dicis, si Deus non est causa peccati, quia concurrit tantum concursu generali, etiam non erit causa actionis moraliter bonæ, quia & ad hanc tantum generaliter concurrit.

20. Resp. Concurrit quidem al utramque actionem, bonam

bonam & malam, concursu generali; quod tamen illa Deo tribuitur, non vero ista, duz juxta Bellarminum sunt causa. Prima est, quia bonz à Deo sunt intenta. Dedit enim nobis Deus liberum arbitrium & auxilium generale ideo, ut iis bene & ad vitam secundum rationem traducendam uteremur, quamvis permittat, ut secus etjam, si libuerit, faciamus. Secunda est, quia Deus bonas actiones imperat, laudat, ad eas hortatur & invitat; actionem vero malam non intendit neque imperat, sed potius vetat, improbat, atque ab ea deterret. Et hoc est, quod dixi (Sect. 18.) nisi id aliunde sit; sicut quod Deus bonarum actionum causa est, non provenit nude ex generali concursu, sed ex causis modo allatis.

21. Quod si causa causæ concurrit speciali ratione, tunc ratione istius concursus quoque simpliciter est causa causati. Ita nullum dubium est, Deum actibus Simfonis, & Apostolis in sanandis hominum morbis, speciali auxilio adfuisse, quæ opera propterea ipsi recte accepta feruntur. Plura circa hanc materiam vide apud Bellarminum loc.cit. & Becanum Theol. Schol.part. 2.tract. 2.

cap. 6.9.2.

22. Et hæc quidem de præsenti regula, quantum ad causam efficientem, de qua quidem plerumque usurpatur. Habet autem & infinali locum, quando inter plures sines unus ad alterum refertur, ut si unus sit ultimus alter intermedius: Sic enim quod sinis est sinis, est etiam sinis medii ad illum sinem; quemadmodum, quia expulsio pravorum humorum est sinis medicamenti, & sanitas est sinis expulsionis pravorum humorum, sanitas etiam ipsius medicamenti sinis est.

23. Valet & de causa materiali. Quod enim est materia materia, est etiam materia materiati: sicut quia propositiones sunt materia syllogismi, & termini sunt materia propositionum, ideo & termini sunt materia syllogismi. In causa formali nullus ejus usus este vide-

tur.

24. Cæterum, cum causam causæ esse causam causati, bifariam possit dici; vel ut duæ illæ causæ ejusdem sint generis, velut si utraque st esseciens, vel utraque sinis,

nis, quo sensu hactenus nos id explicasse, manifestum est; vel ut fint diverfi generis, veluti si aliquid sit formalis causa causati, alterum verò sit causa efficiens iltius causæ formalis: quæritur, an etiam sit locus regulæ, quando caufæ fint diversi generis?

illa

num

ntæ.

ium

nem

et-

bo-

tat;

fed elt,

eus

ne,

au-

m-

iali

pta el-

.2.

ad

02-

lulus

est

nia

80

tas

2nia

nt ia

e-

a

m fi-

is,

25. Nos afferimus contra Fonsecam, 1. 5. Met. quaft. 16. (. 6. Primum enim finis, qui est causa causa esficientis, ut scilicet efficiens actu causet, est quoque riusa finalis ipfius effectus ab efficiente producti: Verbi gratia, scribis literas ad amicum, ut ipsum de fortuna tua certiorem facias: hic notitia rerum tuarum, quam amicum habere cupis, est causa finalis, quæ facit ut tu actu sis causa & scribas & per hoc quoque est causa finalis ipsa-

rum literarum scriptarum.

26. Secundo, quod est causa efficiens vel materialis formæ, ut est actu causa formalis, est quoque causa esticiens vel materialis ipfius formati: ut id quod educit formam è potentia materiæ, vel saltem eam materiæ unit, est causa efficiens formæ, & eo ipso etiam ipsius compositi cujus illa est causa formalis; sicut & materia, quatenus ex ejus potentia vel forma fimpliciter, vel faltem ratione unius (quod fit in anima rationali) per quam est causa formalis educitur, est causa causæ formalis, & per hoc etiam ipfius compositi, cujus ipsa formalis est cansa.

27. Dico autem, ut est actu causa formalis, quia quod est causa efficiens formæ tantum secundum este absolutum, & non ratione unionis ejus cum materia, per quam (unionem) actu & formaliter est causa formalis, non statim est causa efficiens formati: quemadmodum parietem dealbaffe dicitur, non qui gyplum confecit, fed pictor qui ipsum parieti illevit. Quanquam enim gypsum non est forma parietis albi, quatenus albus est, forma tamen illa est albedo gypsi, quæ parieti unitur mediante gyplo.

28. Sic causa efficiens materiæ non est causa efficiens materiati, ficut apes ceram conficientes non funt caufæ efficientes operis arte ex cera facti. Quod si aliquid sit causa materiæ, ut causa est materialis, quale quidem est id quod materiam formæ unit, de illo idem dicendum est, quod de eo qui est causa formæ, ut est actu causa formalis, uniendo nimirum formam materiæ, (per unionem enim & formalis & materialis causa actu sunt hujusmodi causæ) nempe illud etiam est causa materialis.

REGULA XIII. Idem quatenus idem semper facit idem.

1. Vulgatum est philosophorum pronunciatum, quod desumpserunt ex Aistotele, 1.2. de gen. & corrupt.t.56. ubi ait, το αὐτο κ) ω σωύτως έχου αλέ το αὐτο πέρυκε ποιεν, idem & eodem modo sese habent semper idem sacere aptum est: eóque utitur ad probandum, generationis & corruptionis causam non este motum primi nobilis, quia cum is idem sit, & eodem modo semper sese habeat, non potest este causa diversitatis mutationum in hisce inferioribus, ita ut iam res generentur, jam intereant; sed requiri aliquid, quod diverso tempore diversimode sese habeat. Id dicit este motum solis, qui am ad nos accedit, jam recedit, accessíque generationis, recessu corruptionis causa est. Vide quoque ea quæ Philosophus disputat 8. Phys. t. 53. quæ istis non absimilia sunt, & præfenti nituntur axiomate.

2. Quod primario pertinet ad causas natura vel necessario agentes, non ad liberas: & quæstio, ad cujus explicationem Philosophus illud adhibuit, causas naturales concernit, non ex arbitrii libertate agentes, sicuti pa-

tet ex fcet. præcedenti.

3. Philosophus, cit. t. 53. l. 8. Phys. hujusmodi proponit argumentum. Primus motor nulli mutationi est obnoxius, sempérque eodem modo se habet: ergo semper atque ab æterao motum edidit, (si enim jam movet, & ab æterno non movisset, aliter atque aliter esset assections) & per consequens motus & mobile æternum datur. Quod argumentum nititur præsenti regula. Idem eodem modo se habent semper facit idem: At primus motor, nempe Deus, est agens liberum. In agente libero ergo Philosophus quoque usum ejus agnovit.

4. Verum nullum sententiæ nostræ ab hoc argumento insligitur vulnus, cum multi interpretes ex hoc ipso & aliis locis disputent, Aristotelem statuisse, Deum non libere, sed necessitate naturæ movere, inter quos sunt Scotus, 1. distinët. 8. q. 4. Hervæus, quods. 2. q.4. Quos sequuntur Soncinas, 12. Mct.q.19. Javellus ibid. quæst. 10. Conimbricenses 8. Phys. c.2.q.5. & alii.

5. Videtur autem propositio isla vulgaris, Idem quatenus idem semper facitidem, non plane esse eadem cum Aristotelica; cum Aristoteles non dicat moiei, facit, sed saltem mequen moieiv, aptum est facere, & sic Aristotelica de potentia loqui videtur, vulgaris autem de actu. Existimo nihilominus Aristotelis quoque verba de actu esse aecipienda, cum quæstiones, ad quarum determinatio-

nem ea adhibet, actum concernant,

6. Porro non fine causa dicitur, Idem quatenus idem, vel eodem modo sese habens. Nam eadem res, quæ natura agit, diversa,imo contraria efficere potest, si diversimode sese habeat,& aliter atque aliter constituta sit, quemadmo dum eadem lingua, quæ in constitutione naturali hec dulce esse judicat, idem ut amarum apprehendit, si bilioso humore sit imbuta. Brassica, ut & lenticula, alvum lubricat & sistit, sed non quatenus est eadem: illud enim facit ratione humidi sive succi, hoc ratione corporis solidi, sicut autor est Galenus, l. 1. de sacul. alim. c. 1. & l. 2. cap. 44. Rutam & mentam virides slatus excitare, & veneris pruritum, siccatas vero slatus discutere, & veneris impetum compescere, scribunt.

7. Sed adhuc obstare videtur, I. Quod sol vel ignis eodem tempore, & eodem modo sese habens, induret lutum, & liquefacit butyrum, calefacit exteriora corporis, ventriculum & alias interiores partes frigefacit. II. Quod anima eodem modo affecta, facit ut pulmones dilatentur & contrahantur. Istæ causæ autem sunt na-

turales.

1-

1-

od

6.

16-

re &

iia

on

ri-

e-

ese

eu-

lif-

x-

ne-

exra-

ro-

elt

m-

vet,

ffe-

tur. dem

ter,

er-

Ve-

8. Verum respondetur, illud quatenus idem, vel codem modo sese habens, ita esse accipiendum, ut non solum in se idem sit, sed etiam, ut Suarez, disp. Met. 16. s. 12. loquitur, in concursu, & in concausis & circumstantiis

ad agendum requisitis. Vel dicendum, idem, & eodem modo fese habens, facere idem, quantum in se est. Quod si agens naturale modo agat, modo non agat, id non ad ipfum per se est referendum ; sed eo quod objectum jam cum aliis requifitis est præsers, jam vel ipsum abest, vel aliud quoddam ex requisitis: quam doctrinam paucis complexus est Aristoteles, 1. 9. Met. t. 18. quando ait, Alia vero potentia, de quibus actum est, contradictionis (unt Quicquid enim movere hoc modo potest, potest ctjam non hoc modo, si ratione moveat; que vero rationis expertes funt, eo quod aliquid adfit & abfit (To mageiva x) un) contradictionis sunt & ipfa. Quod fi etiam diversi ejus. vel contrarii effectus conspiciantur, non id provenit àcausa tali per se, sed à diversitate objectorum, vel aliorum, quæ ad agendum requiruntur; quemadmodum patet in exemplo luti & butyri, quorum illud fol vel ignis indurat, hoc liquefacit. Proficisci enim hanc effectuum diversitatem ex co, quod objecta diversa sant, vel cæcus videat; indeque fatis perspicitur, quod semper lutum eodem modo se habens indurat, butyrum semper liquefacit; nunquam illud liquefacit, hoc indurat. Quo pertinet, quod Ripulz & alia in ignem conjecta statim comburuntur, linum asbeltinum vero & ex eo confecta mappa igne non absumuntur, sed potius mundantur, sicut scribit Plinius, 1.19. c.1. Quod fol & ignis corpus calefaciunt, per se est, quod autem ventriculum & alias partes internas refrigerant, per accidens contingit, & propter aliquod interveniens; quod scilicet dum cutis calefit, pori ejus aperiuntur, quibus apertis calor internus exípirat, & fic interiora frigefiunt.

9. Quod attinet alterum, de contrariis motibus pulmonum ab eodem principio, nempe anima, effectis, refpondet Fonseca, eos sieri propter diversos sines proximos, cum pulmones ejiciendi calidi aeris causa comprimantur, attrahendi frigidi extendantur. An forsan aliquid huc facit, quod in ipso mobili occurrit quædam
contrarietas, (comprimitur enim dilatum, dilataturcompressum) aut quod ab hisce motibus nunquam desistit, sed perpetuo eos essecticit, & quidem eodem modo &
tenore,

tenore, nisi ex caloris vehementia vel debilitate, aut

aliunde, varietas aliqua accidat?

10. In causis liberis ex proposito agentibus non perinde locum habet regula; siquidem illæ eodem modo fese habentes, & præsentibus omnibus requisitis, posfunt agere & non agere, & requisitis eisdem existentibus, & eodem modo sese habentibus, possunt diversa agere.

11. Sunt tamen qui & causas liberas præsenti regulæs subjiciunt, arbitrantes hic quoque, quando eadem causa diversa operatur, occurrere in ipsa aliquam mutationem, & sic non planè eodem modo esse dispositam; ut licet eodem penicillo pictor & Helenam aliquam & strigosam anum exprimat, intervenire tamen hic diversas in animo

pictoris ideas.

r

12. Verum quid de ipsis ideis sive conceptibus, qui in animo pictoris formantur, dicemus? An non potest ex mera arbitrii libertate pictor se determinare ad diversas secum concipiendum ideas, ut diversas intuitu earum essingat picturas? Sed plura de hisce alibi.

13. Quod si quis statuerit, non planè nullum propositionis nostra esse usum in causis liberis, quantum ad ea qua ad mores pertinent, quod is, verbi gratia, qui ex habitu peccat, semper peccet, nissi materia peccandi desiciat, nec vel in ipso vel extra ipsum reperiatur, propter quod continere sese cogatur, cum eo jam non litigabimus,

REGULA XIV. Idem est causa contrariorum.

1. Non est existimandum, Aristotelem hoc estatum, quod nobis 2. Phys. 1.31.5. Metaph. c.2. reliquit, tanquam universale voluisse proponere, Patet id ex verbis ejus: Praterea, inquit, eadem est contrariorum causa. Quod enim cum adest, alicujus rei causa est, id, cum abest, contrarii interdum causam esse dicimus. Vox interdum indicat, sieri posse ut idem sit causa contrariorum, necessarium autem id non esse.

2: Quanquam autem exemplo causæ efficientis tand tum id Philosophus probat; nos tamen cum Fonseca & Suarezio in omnibus causarum generibus considerabimus. Et quidem ut de forma, in qua res præ cæteris clara videtur, primo videamus, dicimus, nihil esse causam formalem contrariorum. Ratio est, quia est aliquid forma vel causa formalis per hoc, quod tanquam actus dat esse essectui, exhibendo suum ipsius esse proprium, Si ergo esse forma contrariorum, necesse esset, ut ipse in se actu

haberet plura este contraria, quod absurdum.

3. Sed hic obstat, quod idem argumentum, quo oftendit Aristoteles idem posse esse causam efficientem contrariorum, etiam efficax esse videtur de causa formali. Argumentum hoc est: Idem sua præsentia est causa conservationis, absentia corruptionis; sicut gubernatoris absentia est causa naustragii, cujus præsentia erat salutis. Ergo idem potest esse causa contrariorum. Eodem modo de forma licet argumentari. Nam præsentia luminis est causa formalis luminosi, absentia verò tenebrosi. Item anima sua præsentia causa est ut corpus sit animatum, absentia, ut sit inanime. Eadem est ergo causa formalis contrariorum.

4. Respondet Suarez disp. Met 26. s. 6. sect. 4. absentiam formæ non esse ipsam formam, & ideo instantiam esse nullam. Verum nec absentia nautæ ipse nauta est ex co nihilominus, quod ejus præsentia conservationis, absentia submersionis causa est, idem dicitur esse causa esticiens contrariorum. Cur non ergo, quia præsentia luminis luminosi, absentia tonebrosi causa formalis est, ea-

dem dicetur esse causa formalis contrariorum ?

5. Quantum ad causam materialem, eadem materia non potest esse causa contrariorum simul. Cum enim materia sit causa recipiendo formam, & vero contraria non possint simul in eodem recipi subjecto, sequitur, eandem materiam non posse simul esse causam contrariorum: successive tamen potest: eadem enim numero aqua exempli causa, est causa materialis modo trigidi, modo calidi; & materia prima est subjectum tum cujussibet formæ, tum privationis ejus.

6. Fi-

6. Finem eundem & contrariorum actuum, tum externorum, tum internorum, & contrariarum rerum quæ propter finem conficiuntur, causam esse posse censemus quamvis Suarez de actibus internis dissentiat. Id patet ex exemplo ab ipso Suarez adducto. Ex assectu sanitatis, ut ipse loquitur, idem homo non excitatur ad motum, nunc ad quietem. Annon autem, quando intuitu fanitatis excitatur ad motum, propter ipsam amat motum? Si autem intellexerit, ulteriorem motum noxium & sanitati perniciosum fore, propter eandem eum adversatur, & quietem amat. Ita propter fanitatem præparatur medicamentum evacuans: sed si evacuatio sequatur vehementior & crebrior, quam valetudini conducat, eam odimus, & medicamenta ad sistendam alvum

facta expetimus. Plura vide apud Suarezium.

1

e

u

-

0

1

-

7. Repetenda porro est ex reg. 13. distinctio inter causas liberas, five agentes cum ratione, & inter naturales. Quæ cum ratione agunt, possunt contraria agere. Ita Aristoteles 9. Metaph c. 2. Potentia, qua sunt cum ratione, funt comrariorum : & ibid.c.9. Potentie funt contradictiones omnes, qua funt cum ratione. Potelt ergo id quod agit cum ratione, per se & sua natura esse causa tum contradictorie oppositorum, tum contrariorum. Illud, quia positis omnibus ad agendum requisiris, in ejus potestate est agere & non agere; quemadmodum homo de præ-Senti cibo potest gustare & non gustare, positisq; charta, atramento, calamo, pro arbitrio suo potest scribere & non scribere; & hæc dicitur libertas contradictionis five exercitii: hoc, quia positis omnibus ad agendu requisitis, iilq; una cum ipfo agente eodem modo fefe habentibus, potest contraria agere; ficut homo pro lubitu potest adscendere & descendere, & bonum & malum eligere; quæ dicitur libertas contrarietatis; & quoad speciem actus. At agens naturale & rationis expers unum est unius, sieut habetur cit.c.2.l.9.Met. i.e. per se est determinatum ad unum, quia positis omnibus ad agendum requistis, necessario agit, & non potest non agere, & semper, ipsa & omnibus requifitis eodem modo constitutis, idem facit; ficut appositum combustibile ignis semper comburit, & non rotell non comburere, semper calefacit, neque

potest frigefacere.

8. Dicis, Philosophum in præsenti nostra propositione allatum discrimen inter causas cum ratione & naturaliter agentes non attendere. Utitur enim ad eam confirmandam exemplo gubernatoris, qui est causa agens cum ratione, eumque afferit effe causam unius contrariorum præsentia sua, alterius absentia. At hoc modo idem quoque agens naturale contrariorum causa eft, quemadmodum Sol ad nos accedens generationis, recedens corruptionis causa ett. Ostendit igitur Aristoteles folum, aliquid esse causam contrariorum, per hoc, quod requifita ad agendum adfunt vel abfunt, (præfentia enim agentis ad agendum necessarium est requifitum) aut quatenus ipsum diversimode sese habet. At học modo naturalia agentia æque funt caufæ contrariorum, atque libere & cum ratione agentia; qua de re

pluribus supra cit. reg. 13.

2. Respondemus, in adducto gubernatoris exemplo discrimen tam esse clarum, quam Solis radii cum sudum est. Res enim ita habet : Gubernator præsentia fua incolumitatis, absentia interitus navis, & sic contrariorum causa esse dicitur, propterea quod ipse quoque causa est tum præsentiæ, tum absentiæsuæ, cum in ejus potestate sit, oborta tempestate; & mavere in navi, & fugere. At Sol suo ad nos accessu generationis rerum author est, abscessu corruptionis, ita ut ipse non sit caufa sui accessus & recessus, nec id, ut patet, in ejus potestate est. Unde cum Aristoteles 1.56.1.2. de gen. & corr. dixisset, Solem accessu generare, abscessu corrumpere, Subjungit, non boc, eadem eft causa contrariorum; sed illud, contrariorum contraria sunt cause. Quod figubernator non effet causa præsentiæ suæ, per hoc, quod effentia salutis, absentia infortunii causa est, non asserendum esset, contrariorum eandem, sed contrarias causas esse, cum præsentia & absentia contraria sint, sicut conservatio navis & submersio. Vide plura apud Suarezium l. cit.

10. Ex qua doctrina quoque pater, quid responden-

dum sit ad illud, quod supra seet. 3 de forma adductum suit. Non valet consequentia ab illa argumentatione Philosophi de gubernatore, ad illam de forma. Manifesta est ratio diversitatis, cum, quod prasentia luminis luminosi, absentia tenebrosi causa formalis est, potius contrarium contrarii, & non idem contrarii causa formalis dicendum sit; quod absentia & prasentia luminis contraria sint, nec forma ipsa sit causa sua prasentia & absentia, sicut gubernator est,

REGULA XV. Principium latius paset quam causa.

1. Est enim omnis causa principium, sicut et Aristoteles, cap. 2.1.5 Met. ait: sed non omne principium est causa. Nam privatio generationis principium est causa. Nam privatio generationis principium est , ut
ex 1. Phys. constat, non causa. Primum punctum linear,
signum illud longitudiuis sen via, ex quo quis meveri
incipit, itineris, aurora diei principium, non causa est.
Theologi Latini, ut testatur Thomas, p. 1. q. 33. a. 1.
Patrem in divinis principium silii asserunt, causam esse
negant. Quod nos aliis discutier dum jam relinquimus.
Hanc sententiam expresse legimus apud Averroem: Ita
enim s. Met. comm. 4. Causa, inquit, est minus universalis
quam sit principium; quoniam causa solum dicitur de quatuor causis, at principium dicitur & de causis & de motus
initio.

2. Verum hic se offerunt dissicultates ex verbis Philosophi. Nam in modo citato capite 1.5. Met. ait, causain totidem modis dici, quot modis dicitur principium. Significat ergo principium & causam æque late patere, ac converti. Qued & expresse jam ante docuerat 4. Met. c. 2. t. 3. his verbis, fam vero ens & unum idem sunt & una natura, quod mutuo se sequentur, quemadmodum principium & causa.

3. Loca hæc plurimum Interpretes torserunt. Viri Doctissimi respondent, nomen causæ aliquando late & improprie accipi, aliquando strictius & proprie. Late sumit Aristoteles, 12. Met. 7. 12. privationem causam

E 4

appel

den-

hoc, præqui-At

e re

eque

oliti-

eam

a.a.

inius

hoc

aula

onis,

inplo n fuentia conquoim in

rum caucotecorr.

pere, ed iliberd ef-

renaufas ficut aareappellans. Imo aliquando causa ipsi communius quid est & latius, angustius autem principium; quod constat ex lib.5. de gen. anima c.7. ubi ait, Hoc est principium esse, ut ipsum quidem sit causa multorum, sed ipsius nulla sit superior causa. Juxta hunc locum omne principium est causa, quia per causam in recto definitur; non tamen omnis causa est principium, quia causa secunda non sunt principia, quod ipsarum superior aliqua est causa. Quo pertinet quod t. 9. l. 3. de an. dicit, Semper id quod essicit, prastabilius esse patiente, & principium materia. Ubi patet, significationem principii tam angustam esse, ut cum agente retro currat, vel saltem ita restrictam, ut materiam non comprehendat. Respondetur igitur, Aristotelem in duobus thes praced. citatis locis, vocem principii accipere in significatu communi & latiori.

4. Quam responsionem textui. 3. l. 4. Met. omnino satisfacere censemus: loco autem c.1.l.5. Met. adhiberi commode posse non videtur, quod id ratio à Philosopho ibi assignata permittere non videatur, quemadmo-

dum patebit ex Sea. 7.

5. Visum est adducere explicationem hujus loci, quam Gabr. Vasquez, p. 2. t. 2. disp. 139. ex Alex. Alensi affert,& dicit, ibi non esse illum sensum, quod causæ totidem modis dicuntur quot principium; sed hunc, quod principium præter illos modos, quos ipsi assignavit, dicatur iisdem vel tot modis, quibus vel quot dicitur causa, quos cap. seq. proponit. Ait autem, in textu Aristotelis esse subintelligendam voculam deprincipium, quam in verbis præcedentibus expresserat. Verba Aristotelis hæc sunt, iou 2005 3 20 rd alma λέγεται (supple napan.)

6. Hanc vero interpretationem ita deducit: Primum qui lem particula i ou zu, significat idem quod Latine eque, vel, ut alii reddiderunt, totidem modis, vel toties. Deinde par icula 3 continuantis est, & significat idem quod porro, sieut alias supe. At particula 2, que vim habet conjunctionis copulantis, hic debet in alio sensu accipi, quem interdum habet, ut periti linguæ Græcæ testantur, pro perinde atque, vel pro atque, que habent rationem comparantis, & hoc præserti n, que præcedit

particula im 2005, que fignificat comparationem, nempe totidem modis, vel toties, vel eque. Non ergo sic transferre debemus, totidem modis autem & causa, dicuntur; sed ita, toties, vel eque porto ac causa, dicitur (supple

principium.)

d

at

ı-ı

n

a

1.

1

,

It

REGULA XVI.

quoque agere, quæ pro Regulis sive Canonibus philosophicis ab aliis habentur, cum revera non sint: in quibus numeramus præsentem propositionem; quam necessai veritatis principium esse nonnulli sibi persuaserunt. Hinc respondentes ad hunc syllogismum, Omnis causa agit; Materia uon agit; Ergo materia non est causa, concessa majore, negant minorem, nec verentur asserere, materiam quoque agere. Utuntur autem autoritate Scaligeri, qui exerc. 307. sest. 27. & lib. 2. de plant, pag. 292. dicit, Materiam boc agere, ut sorma existat, neque dignam est inter causas recenseri, si tantum patiatur.

2. Huic sententiæ videtur quoq; favere Aristoteles, qui 2. Phys. c.3. & 5. Met. c.2. inter modos The aristo, complectando omnia corum genera, etiam hos proponit,

quod vel fint os sunaulva, vel os eneprenta. Omnis ergo caufa, que non amplius est swand caufa, creezer,

boc est, operatur five agit.

3. Nos pro explicatione rei ponimus sequentes conclusiones. I. Materia non agit. Quod testatur Philosophus, quando lib. I. de generat. & corr. t.55. ait; n Jan, n Un, na Inniov, materia, quatenus materia, est principium paffirum: & 1.2.1.53. 780 We 28 Dans to nelger bei x) to มมหลัง ชี วี มหลัง นี ชี สอเล็ง รัชยอนุร ปีแน่และงร: Materie est patiatque moveri; movere autem & agere alteri-

us potentia.

4. II. Forma non agit. Agere namque est dare alicui effe, non feipfum, aut propriam fuam, fed numero faltem diversam entitatem ipsi exhibendo vel communicando. At forma dat esse rei, cujus est forma per scipsam, vel quia ipfa immediate exhibetur materix, non producendo aliam entitatem. Ergo, forma non agit. strabimus rem exemplo: Ignis facit aquam calidam agendo, quia aque non communicat illum infum calorem quem in fefe habet, sed alium calorem in aqua producit. Calor productus ab igne, qui forma est aquæ calida, etiam facit aquam calidam, non producendo novum calorem in illa aqua, sed quia ipse immediate. aqua inharet. Vide Fonsecam 5. Met. c. 2. q.5. [.2. Zabarellam de mente agente c. 3.

5. Dicis, Anima agit. Anima est forma, Ergo, quadam forma agit. Major patet, quia anima est principium activum quo moventur membra corporis, & fummum bonum est operacio five actio anima rationalis.

6. Respondemus breviter; sermonem lic esse de forma, ut est forma five causa formalis. At anima respectu motus membrorum, & operationis fecundum virtutem, in qua fummum bonum confistit, non est causa forma-

lis, fed efficiens.

7. III. Finis non agit. Loquimur de eo quod proprie agere dicitur. At, ut omnes fatentur, etiam ii quibufcum nobis res est, finis metaphorice tantum agit, idque in cit.t.55.1.1. de gen. & corr. expresse scribit Aristoteles his verbis; Cujus gratia catera fiunt, (quibus verbis finem describit) activum non est : Quapropter fanitas (tan-

quam finis) non eft activa, nifi per metaphoram.

8. Sed proponemus argumentum, generalius, quod directe contradicat illi propositioni, Omnis causa agit. Si omnis causa agit, omnis causa est esticiens, atque ita unum tantum erit genus causarum, neque dabuntur tria distincta à causa esticiente causarum genera. Consequentiam probo; quia quicquid agit, est agens, sicut quicquid ambulat est ambulans, & quicquid videt est videns,&c. Sed omne agens est causa efficiens; id quod ipse etiam Timplerus, cui plurimum tribuunt illi qui negotium modo nobis facessum, s. Met. c. 2. q. 5, prositetur.

9. Quæ ratio etiam probat, nec materiam agere, nec formam, nec finem; quia si unum ex his generibus caufarum ageret, hoc ipso comprehenderetur sub causa essiente, neque genus causarum peculiare constitucret, & sic quaternarius generum causarum numerus periret, quem tamen sancte omnes custodier dum censent.

efficientem agere ab omnibus concessum est. Causam efficientem agere ab omnibus concessum est. Et paret, quia ignis est causa esficiens caloris in aqua ipsi admota, per hoc, quod calefacit aquam; calefacere autem est agere. Statuarius est causa esficiens statuæ, & quidem hoc ipso, quod in materiam agendo statuam facit, &c. Ex quo, & conclusionibus præcedentibus, sequitur, solam causam esficientem agere. Si enim causa esficiens agit, agit autem nec materia nec forma, nec sinis, neque præter causarum quatuor isthæc genera daturaliud, ut jam supponitur & conceditur, sequitur-certe, solam causam esficientem agere.

an omnis causa efficiens agat. Nam I. Forma vel essentia rei propriorum accidentium, ut anima humana intellectus & aliarum suarum facultatum, causa esseit, non per veram actionem, sed per emanationem tan-

tum & resultantiam, sicuti loquuntur.

3.2.

12. II. Gubernator oborta tempettate dormiens, aut alias ea negligens que necessaria sunt ad conservationem navis, est causa efficiens nausragii per Aristotelem

lib.2. Phys. c.3. & 5. Met. c.2. Non autem est causa esticiens agendo, sed potius non agendo.

13. III. Causa efficiens habituum sunt crebræ actio-

nes: at ille non agunt, cum actionis nulia fit actio.

14. Timplerus lib. 3. Met. q. 45. disputat, omne quidem agens esse causam esseinentem; sed non omnem esticientem causam agere, vel esse agens. Putat enim substantiarum tantum esse agere; accidentia essicere quidem aliquid, sed non agere. Sed annon calor ignis agit in aquam? Annon calor congregat homegenea, segregat heterogenea? 1. de gen. & corr. t. 9. Congregare autem & segregare annon est agere? Et quid decantatius est in Philosophia Peripaterica, quam qualitatum primarum activas alias esse, alias passivas, ex prin. 4. Meteor.

Alia jam non addimus.

15. Ad argumentum seff. 11. respondeo, propi ia quæ statuuntur à subjecto aut ejus forma per emanationem aut resultantiam prodire, sape non realiter, sed sola ratione & conceptu intellectus nostri, ab iis à quibus fluere dicumur distingui : quemadmodum aptitudo occupando locum rebus competit ratione quantitatis, sicur ext. 76.lib.4. Phyf. apparet, & tres angulos æquales duobusrectis habere, est propria affectio trianguli; aptitudinem tamen illam à quantitate, & affectionem istam trianguli ab ipfo triangulo non nisi conceptu mentis differre credimus. Et quis ignorat, de sententia Nominalium, quam & alii non pauci, iique cruditiffimi viri sequentur, facultates anima ab ipsa anima non differre reipfa ? Quantum ad hæc, instantia de iis quæ dicuntur causæ efficientes per emanationem, non adversatur noftræ conclusioni, cum illa emanario non fiat nisi per imperfectum noftrumccgnoscendi modumaneque reipfa hic unum fit causa alterius, cum ad hoc, ut unum revera fit alterius causa, requiratur, ut citra conceptum intellectus diftinguantur,

16. Quod alias affectiones attinet, Suarez disp. Met. 18. f.3. quem sequitur Ruvio 2. de anima trast. de pot. on. q. 11. emanationem sive resultantiam illam veram se proprie dictam actionem este assert. Alii autem, in-

ter quos funt Soncinas 9. Met. q. 8. Fonfeca f. Met. c. 2. q. 6. f. 5. Toletus 2. de anima q.9. Conimbricenses ibid! c.3.q.3.a.3. id negant. Sed neque iltorum fententia nostram affertionem convellit, quia secundum eos vera causa esficiens propriorum accidentium non rei essentia elt, sed ipsum generans, quod per veram actionem ipfum subjectum, & mediante eo proprium accidens, tanquam terminum fecundarium, necessario producere statuunt, juxta illud vulgatum, Dans formam dat consequentia formæ; & hac ratione dici propria fluere vel emanare à natura, subjecti, quod nimirum tantam habeant cum eo connexionem, ut, dum ipsum producit generans, ei necessitas imponatur simul producendi ipsa propria, tanquam terminum secundarium. Videatur Coll. Complutense disp. Phys. 10.9.7. quod præ aliis, quos vidi, enucleate hanc rem expoluit.

17. Ad II. respondetur, sermonem hic esse de causa essiciente, quæ talis est per verum insluxum, (qua voce nos idem signisticare quod nomine actionis existimandum non est, cum reliquis quoque causarum generibus suo quodam modo insluxum adscribamus) & vocatur a nonnullis causa physica. Gubernator ille nausragii causa essiciens dicitur non nis moraliter: qua ratione ad hoc genus causæ is etiam refertur, qui non impedit aliquid tieri, cum possit & debeat impedire, quamvis in

id nullum præftet influxum.

18. Ad III. actiones crebræ non sunt proprie causa habitus efficiens, sed potius sunt rationes formales, quibus aliquid est causa efficiens, quas Scholasticorum tilii

vocant-causalitates.

S

-

-

n is

i

re

ır

-

24

l-

t.

t.

m

er er

catu actionem, non motionem, cum potius fit privatio motioris; neque vlusquias effentia, quæ dicitur effe nesmia, confiftit in actione, fed, ut & ipfum nomen oftendit, & res ipsa est evidentissima, in negatione vel absentia ventorum. Ita & 8. Phy (cap . 4. t. 3 2. cvép 2012) 78 2808 76 78 21) nava, id eft, everzera ejus quod eft leve, eft alicubi effe, & in loco supero. At in loco supero effe potest, ut nihil agat. Quod autem de nomine créezes diximus, id & de verbo evepreir observandum elt, quod interdum apud Aristotelem non fignificat agere vel operari, sed actu aut revera esse: quod vel ex 9. Met.c. 3. perspicitur; ubi refellens sententiam Magarensium, qui dicebant actum & potentiam esse idem, & tunc solum aliquem, cum actum habet, habere potentiam ad illum actum, cum autem actum non haber, neque potentiam ad eum habere, (อัสลา อารอาคา, แององ อีเมลอีร, อัสลา ว่า แท่ อารอาคา,แท่ อีเมลat)inter alia ad id eos ducit abfurdum, quod, fi ilia fententia vera esfet, sequeretur, eum qui sedet, semper sedere, neque unquam fore ut stet, quod hac ratione, qui ¿veezei in sedendo, ut Alexander ibi loquitur, id elt, actu fedet, non haberet potentiam standi, led tantum sedendi, nunquam ergo stabit. Itaque eo loco eyequer in fedendo non fignificat actionem, fed idem est quod revera federe ; quemadmodum evenzera, ut patet ex 9. Met. t. 16. licet actione n veloperationem denotet, ejus usus tamen extensus est ita, ut tam late pateat, quam vox ev-TENEZHA, idemque cum ea fignificet, nempe id quo aliquid revera est. Vide plura apud doctiss. Monlorium in libello de entelechia, ubi simul locum Sect. 2. citatum explicat,& egregie superius propositam à nobis doctrinam. de actione causarum confirmat.

29. Aristoteles (ait) tum. 2. Phys. c.3. tum.5. Mct. c.2. ubi tradit varios modos & rationes causarum, inter eos hos quoque adfert; τὰ μβρ ὡς διωάμβμα λέγβαι, τάδ ὡς ἐνεργεντα, id est, aliæ causæ dicuntur, quia esse possunt; aliæ, quia revera sunt. Ubi ἐνεργεν non potest significare aliquid agere, sed revera esse. Nam si id tantum doccretur de causa esse ente, posset admitti illa interpretatio, idem enim est causam essentem revera esse, quod aliquid agere: at vero dicitur

io

9-

t,

13

70

bi

ut

id

a-

fu bi

m

a-

u-

2-

1-

c-

è-

tu

1-

e-

rz

t.

us

11-

i-

in

X-

m.

2.

05

114

e,

1-

m

217

de

de omnibus causis, quamvis Aristoteles exemplum adserat in causa esticiente; nam paulo inserius sie habee, πάντα η περεργάντα, η χτι ενώαμιν, id est, omnium causarum genera, aut quia reipsa sunt, dicuntur esse, nt quia esse possuns. Quid igitur esse materiam èvegyeiv? non sanè azere, cum nullam prorsus habeat actionem, sed reipsa causam esse. Ut as, antequam ex eo siat statua, materia est statua potestate; fatta verò statua dicitur èvegyeiv, hoc est, revera esse materia. Hæc Monlovius.

REGULA XVII.

Effectus non prædicazur de sua causa; nec vice versa, causa de effectu.

1. Ita Deus mundi, Sol caloris causa efficiens est: at

dici non potest, Deus est mundus, Sol est calor.

2. Inquis, I. possium tamen dicere, Mundus est creatus à Deo, Calor est productus à Sole. II. Veræ sunt sequentes propositiones; Eclipsis est interpositio terræ inter Solem & Lunam, Toritru est extinctio ignis, Ira est ebullitio sanguinis circa cor: At interpositio terræ eclipsis, & sanguinis ebullitio iræ causa est, sicut ignis

extinctio tanquam causa tonitru ponitur.

3. Resp. Bifariam potest aliquid de aliquo prædicari; in recto, & obliquo. In recto prædicari, eit simpliciter prædicari; in obliquo verò non simpliciter, sed tantum secundum quid : quæ doctrina est conveniens iis quæ scribir Aristoteles 1. prior. c.37. Et ratio est; Quicquid prædicatur, est prædicatum enunciationis. prædicatur in obliquo, non est prædicatum enunciationis, licet contineatur in piædicato, vel fit pars prædicati. Ergo id quod prædicatur in obliquo, non prædicatur. Major ex terminis nota est. Minor patet : Quilibet enim vel mediocriter Logices gnarus dicet, hujus prædicationis, mundus eft creatus à Dco.prædicatum elle creatus à Deo; id autem quod fignificatur hoc ablativo, De vel à Deo, non esse prædicatum, sed tantum in eo includi. Eadem ratio est alterius enunciationis. Regula ita que loquitur de prædicatione simpliciter, que est in recto, non de ea quæ in obliquo, quia, ut dixi, id quod

in obliquo prædicatur, non revera prædicatur.

4. Alterum quod attinet, illustris Zabarella lib.t. de med.dem.c.9. dicit, causas illas prædicari de suis effectibus non ut causæ sunt, sed ut sunt definitiones. At causam de effectu prædicari non posse in casu recto, ut est causa, posse nihilominus ut est definitio.

5. In qua responsione nos non acquiescimus, propterea quod allatarum in argumento secundo set. 2.propositionum prædicata non alia ratione definitiones sunt, quam qua sunt causæ. Si ergo non prædicantur in recto ut sunt causæ, nec prædicantur ut sunt definitiones.

6. Nos respondemus, illas prædicationes esse improprias; sermo autem nobis hic est de prædicatione pro-

pria.

7. Sed necdum omne dubium sublatum est. Nam cum dico. Rationale est risibile, essectus de causa prædicatur in recto: quod probatur, quia hæc est demonstratio, Omne rationale est risibile. Omnis homo est rationalis. Ergo, Omnis homo est risibilis. At in omni demonstratione terminus medius, qui hic rationale est, est

caufa, & major, qui hic rifibile, elt effectus.

8. Respondere poslumus bisariam: Primo, adhibendo distinctionem inter causam internam & externam. (cujus diffinctionis membris ita utimur, ut non folum dividunt causam in genere, quo modo materia & forma causa interna dicuntur, omnes autem finales & efficientes externæ; fed etiam, ut dispescum causam efficientem, & externa dicitur, que producit effectum extra fe & subjectum in quo ipsa est, qualis causa est archite-Aus respectu domus, ignis vel calor ejus respectu caloris quem in aqua producit; interna verò, quando effectus in eo subjecto existet in quo est causa, quo modo ratio est causa risibilitatis). & simul dicendo, aliud esse, loqui de causa & effectu, si vel utrumque, vel alterum saltem vocabulis abstractis significetur, aliud, si utrumque concreto exprimatur. Quando prius fir non datur prædicatio inter causam & effectu, sive causa interna sit, sive externa; ut ratio vel rationalitas non est risibilitas, sicut nec Fatiorationale in concreto est ipsa risibilitas nec ignis vel calor ignis est calor in aqua ab igne productus: Posterius autem quando sit, inter causam & essectum omnino locum habet prædicatio saltem si causa sit interna; & sic

verum est, si dicatur. Rationale est risibile.

9. Et ratio diversitatis est, quia in posteriori casu, id quod fignificatur per voces causa & effectus in recto, est unum idemque: ut rationale est arimal habens ratione, &rifibile animal habens potentiam ridendi; unum autem idemq; animal est quod rationis particeps est, & potentiæ ridendi. At quandocunque aliqua ita se habent (sive causa & este dus sint, sive quæcunque alia inter ea habitudo intercedat)ut id quod in recto fignificant, una fit & eadem res, tunc illorum unum de altero in recto prædicari aptum est, quia scilicet to El oca to ou sue oc xi en El ese (per quod verbum fit prædicatio five enunciatio affirmativa)est componi atque unum esse,9. Met.c.21. Hinc recte dicitur, Album est dulce, quia utrumq; in recto significat idem subjectum. Est enim albu res affecta albedine, &dulce est res affecta dulcedine. Sed datur una eademq; numero res, quæ utraq; affecta est, ut lac. Quando vero id quod in recto aliqua fignificant, non est unum, fed duo diversa, quod fit tunc, quando aliqua, licet fortassis in codem qui lem subjecto sint, abstractis tamen vocibus significantur, ut albedo & dulcedo, utrumq; enim fignificat qualitatem in recto, sed non est eadem qualitas albedo& dulcedo, sed sunt qualitates diversæ, subjectu autem, quo idem effe potest, verbi gratia lac, significant tantu in obliquo. (Eadem ratio est, si unum abstractum sit, alterum concretu, ut albedo & lac, namq; & hic, que in recto fignificantur, diversa sunt; albedo enim est qualitas lac vero elt substantia & subjectim habens qualitaté, ar subjectu & qualitas ejus non funt eadem entitas) hinc false sunt prædicationes, Albedo est dulcedo, Albedo est lac, vel lac est albedo; (idem afferendum, quando concretis quidem utrumq;exprimitur vocibus,ea tamen quæ in recto fignificantur non funt unum, sed plura, ut sint separata, verbi gratia, Encas genuit Ascanium, sed non est Ascanius; quia licet in rectoutrumq; nomen significet homine, alius

o**d** de

tiuest

0nt,

0-

in diio-

leeft

m, um orffiici-

tra teoris

tio qui cem

oncaexnec

tion

tamen homo est Æneas, alius Ascanius) Quæ igitur ejusmodi sunt, i.e. quæ in recto-non unum signisicant, sed duo, illa non assirmari, sed negari de se invicem debent, quia τὸ μὰ ἔθ ὁξι τὸ μὰ συ κείωζι, ᾿μὰ πλ είω ἔθ, non esse (per quod verbum sit enunciatio negativa) est non componi, sed plura esse, t. cit. Cui loco geminus est textus lib. 6. Met. c. 2. τὸ μβὸ χὸ ἀληθὲς τὰ τα τάφασιν δτὶ τθ δηκημών τὰμ, τὰ τὸ ἀπόφασιν δτὶ τθ δηκημών, habeat enim verum assirmationem in conjunctis, in divisis negationem.

esticientem hominis, cum tamen in mysteriis sidei Christianæ Deus sit homo. Non enim id regulæ adversatur, propterea quod propter unionem personalem in Christo, id quod Deus in recto signisicat, & id quod homo, est unum & idem, nempe persona se hose, cum Deus &

homo una numero fint persona.

11. Verum superior determinatio nondum rem plane expedire videtur. Dicimus enim recte, ignis calefacit, liquesacit, plumbum scilicet vel ceram &c. cum tamen ignis calefactionis, & liquesactionis causa essciens non interna, sed externa sit; siquidem hi motus non in igne sunt, sed extra eum in patiente. Ergo non tantum essectus in concreto prædicatur de causa interna, sed & de externa. Idem patet, cum dicimus, ædificator ædificat.

12. Responderi potest, essectum esse duplicem: rem scilicet productam, qua peracta actione subsistit, ut domus, vel calor aqua ab igne per calesactionem productus; & ipsum sieri rei, vel motum, aut actionem ipsam, ut actionem action, calesactio. Prior de causa non practicatur. Non enim actiscator est domus, neque recte dico, ignis est hoc calidum, monstrata aqua quam ignis calesacit. Posterior practicatur in concreto, ut probat argumentum sect. praced. cujus causa est ea qua sect. 9. suit assignata, quod nimirum essectus hujusmodi voce concreta activa expressus, quantum ad id quod in recto significat, est numero idem cum ipsa causa, sicut ignis & id quod calesacit, actiscator & is qui actiscat, idem est.

itur

ant,

de-

cft

eft

LOTY

tis,

m

ri-

ur,

ri-

10,

82

2-

a-

3-

ns

in

m &

i-

m

IS,

& 1-

e_

oc

i-

Ŧ.

d

-

1-

-

n.

13. Non deef tamen & alius respondendi modus ad ea quæ sest. 4. adducta sunt: quod nimirum in hac propositione, Rationale est risibile, subjectum non sit causa prædicati; idque inde constat, quod rationale nihil aliud est quam res habens rationem, risibile nihil aliud quam res habens risibi itatem. Unde illa propositio hoc dicit, Res habens rationem est res habens risibilitatem. At res habens rationem non est causa rei habentis risibilitatem, quia res habens rationem & res habens risibilitatem est una eadémque res; sed unum idémque non est causa suipsilius, per reg. 1. tit. 3.

14. Puto autem sufficere ad demonstrationem, prædicationem effectus de causa in obliquo, vel causam & effectum per medium & majus extremum importari, & in ijs contineri; quod sir, cum dico, Rationale est risibile, sive, Res habens rationem est res habens risibilitatem. Ratio enim hic est causa risibilitatis. Idem dicendum de hisce, Ignis calefacit, Ædisicator ædistcat: 78 calefacit & 70 ædiscat idem sunt, quod 70 est calefaciens & 70 est ædiscats, per 5. Met. c. 7. Calefaciens autem non est effectus ignis, necædiscans ædiscationis, cum calefaciens sit ipse ignis, & ædiscans ipse ædiscator. Ergo nec in positis propositionibus prædicata sunt essectus subjectorum: effectus autem, calor, ædiscium, vel etjam calefactio, ædiscatio, ædiscat, in-

cluduntur vel inferuntur.

15. Objicis iterum: Causa non prædicatur de essectu, vel essectus non est causa. Causa esseciens sive generans Ascanii est homo, nempe Æneas. Ergo, Ascanius non est homo. Quæ conclusio cum falsa sit, minor vera, majorem falsam este necesse est.

vice versa, nomine proprio vel individuum significante; prædicatur tamen specifico nomine: ut quar do causa est univoca, quia ipsa & essectus non sunt idem numero, sunt tamen idem specie; ut Ascanius non est Æneas, est tamen homo, sicut ejus pater Æneas est homo: quando autem est æquivoca, inter eam & essectum interdum datur prædicatio sub nomine generico, ut rana à Sole ge-

nita

nita non est Sol, est tamen substantia, sicut Sol est substantia; interdum autem ne sub nomine generico quidem prædicatio datur, ut si causa significetur nomine substantiæ, estectus verò sit accidens, hæc enim nullum genus commune habent. Unde dici potius debet, in superioribus illis propositionibus, aliquid quod de causa prædicatur, prædicari quoque de estectu, & vice versa, quam causam prædicari de essectu, aut vice versa. Istæ enim prædicationes, Ascanius est homo, Rana est substantia, non sunt causæ de essectu; sed prior speciei est de individuo, posterior generis de specie.

17. Ex quibus etiam patet, non plus efficere illes, qui artem esse habitum negaut, quod sit causa habitus, quam si quis colligat, Eneam non esse hominem, quod sit

causa efficiens hominis.

REGULA XVIII. Causa sunt sibi invicem causa.

1. Esi nud is annouv ana, Sunt etiam quadam sibi invicem causa, ait Philosophus, 2. Phys. t. 30. & 5. Metaph.cap. 2. idque manifestum est in causa finali & efficiente, per quas illam propositionem Aristoteles quoque declarat. Deambulat enim aliquis fanitatis causa, & sic sanitas est causa finalis quod deambulet, cujus sanitatis ille ipse qui deambulat, per hoc quod deambulat, caus a efficiens est.

n

ŋ

n

2. Cæterum cum aliquid esse causam alicujus causæ bisariam dicatur, primo, ut res quædam est, sive secundum esse absolutum, deinde ut est causa, sive ratione causalitatis; illud evidens esse videtur, sinem esse causam sinalem essecientis, quoad causalitatem ejus, esseciens vero esse causam sinis, quoad esse ejus, sicut docent Albertus Magnus, 2, phys. tr. 2, c. 6. & Thomas, in cis. lacos Arist. quos sequuntur plures alii. Primum patet, quia actio est causalitas essecientis, perque eam est agens sive esseciens formaliter. Movetur autem ad agendum à sine, éstque sinis causa propter quam actio est. Secundum quoque manisestum est, quia sinis, quando movetur agens vel esseciens

sciens ad agendum, nondum est, sed postmodum esticitur. Quod ipsum de sine cujus intelligendum est, non de sine cui. Hic enim præexistit, neque ab agente esticitur: quemadmodum sinis cui actus medendi est æger, qui a medico & medicamentis non esticitur, sed præexistens sini cujus, nempe sanitati, restituitur.

3. Dicis: Neque finis cujus semper efficitur, sed sæpe jam ante existit, quæ res clara est in puella, quæ sinis est proci. Quæ causa est, quod finis vulgo duplex consti-

tuatur, efficiendus, & obtinendus.

4. Resp. Esse puellæ non est sinis ejus qui conjugium ipsius ambit, sed possessio & fruitio. Licet igitur puella sit tunc, quando quis eam procatur; nondum tamen ejus est possessio & fruitio, sed hæc demum sequuntur. Eadem ratio est reliquorum, quæ dicuntur sines obtinendi.

5. Suarez, disp. Met. 27 s. 2. finem esse causam essicientis cujusdam secundum esse, ut actum intelligendi esse causam sinalem intellectus, imo universim potentiam esse operationis gratia asserir: & rem imprimis evidentem esse putamus exemplo medicamentorum, quæ sanitatem essiciunt, propter quam, tanquam causam

finalem, facta funt.

)-

1-

ne

m

1-

ſa

a,

x

0-

f

ui

m

Gt

A

50

ibi

e-

1-

ue

fic

tis

f2

læ

113-

ne

um

ve-

er-

ift.

eit

ens

que

que

ef_

ens

6. Materia quoque & finis fibi invicem causæ esse possunt. Materia enim est propter compositum, tanquam propter causam finalem, quod compositum vicissim ex materia constituitur. Ita lateres & lapides sunt materia domus, quæ vicissim ipsorum sinis est. Non enim domus est lapidum aut laterum gratia, sed hi sunt gratia illius, ait Aristoteles, 2. de part. anim.c.1. Partes similares quoq; sunt materia dissimilarium, quæ vicissim illarum sines existunt; sunt enim similares gratia dissimilarium, ut iterum ibid. Philosophus dicit.

7. Imó & materiam causam materialem formæ, & formam vicissim causam sinalem materiæ esse asserie Suarez: quorum prius indubitatum est illis, qui formam è potentia materiæ educi statuunt, posterius t. 37. lib. 2.

de an. fundari videtur.

8. Existimaverit fortassis aliquis, mutuam inter ma-

teriam & finem causalitatem oftendi posse ex eo, quod conclusio est causa finalis præmissarum, præmissæ verò sunt materia ejusdem, ut patet ex 2. Phys. t. 31, 74,89, 98. Verum quid de hoc argumento sentiamus, non disticulter colligi poterit ex iis quæ sett. ult. asserntur.

9. Nec obesse nobis hic arbitramur c. ult. lib. 2. Phys. ubi docetur, finem esse causam materiæ, materiam vero non esse causam sinis: quamvis istum locum non hic,

sed infra int. de mat. simus consideraturi.

10. Idem Suarez materiam quoque & formam sibi invicem causas este asserit. Sed nobis hac de re jam agere non placet. Et videtur ea quæ exposita hactenus sunt susticere, imprimis cum Philosophus non dicat, omnos causas aut omnia causarum genera invicem causas esse, sed tantum, quædam, inquit, sunt sibi invicem causas. Id verum est, mutuam causalitatem intercedere nec essicienti cum materia aut forma, neque inter quascunque causas ejusdem generis.

11. Susrez negat mutuam inter formam & finem intercedere causalitatem. Argumentum ejus est, quod forma consideretur vel ut est sinis generationis, vel ut ordinatur ad aliam formam ut sinem; sed neutro modo inter sinem & formam mutuam exerceri causalitatem probat. Verum quicquid de re ipsa sit, argumentum ejus nullum est, quia potest dari tertium disjunctionis membrum. Dixerit enim quis, formam considerari posse quoque respectu compositi, cujus est causa formalis, & ut materiam, ita & formam referri ad compositum ut ad sinem. Probationem utriusque membri Suarezianiam afferre nihil attinet, cum estensum jam sit, propositionem esse morbidam.

12. Causas ejusdem generis non esse sibi invicem causas, ut esticients non posse esse causam essicientem sui essicientis, neque materia causam materialem suz materia, &c. ex loc. Arist. sect. 1. cit. consistmari posse docent, quod ibi dicat Aristoteles, quasdam esse sibi invicem causas, sed non eodem modo. Verba hac sunt; Sunt enim quadam sibi invicem causa, ut labor est causa sirma corporis constitutionis, arque hac est causa laborandi;

non

ir

e

g

115

pr

tu

ef

te

no

non tamen eodem modo, fed hoc est causa ut finis, illud autem

ut principium motus.

d

O.

O

bi

2-

us

:,

15

æ.

fiue

11-

)r-

-10

do

m

e-

nis

ari

12-

fi-

12-

fit,

em

fui

na -

do-

vi-

nt;

ula

di;

non

13. Verum nemo non intelligit, illam determinationem, non tamen eodem modo, non respicere nisi istud exemplum de labore & firma corporis constitutione. Nec video, quomodo inde probari queat; in universum non posse causas ejusdem generis sibi invicem esse causas: quanquam certe res ipla certissima est, ejusque sirmissimam probationem vide apud Suarezium, ut & illius quod de efficiente respectu materix & formæ Sca.10. asteru mus.

14. Dicis I. Si quædam funt sibi invicem causæ, idem erit eodem prius & posterius; prius quidem, quatenus est illius causa, posterius autem, quatenus illud vicissim ipsius est causa, & ipsum est illius effectus: imo idem prius erit seipso, quoniam prius priore est prius po-

15. Dicis II. Vapores sunt materia pluviarum, & pluviæ vicissim vaporum. Præmissæ sunt materia conclusionis, ut ante vidimus ex Aristotele. Sed conclusio est vicissim materia præmissarum, quatenus ex quæstione una cum termino medio tanquam materia præmissæ constituuntur: quæstio autem & conclusio non materia, sed Teon tantum differunt, quemadmodum de propositione & problemate afferit Aristoteles, 1. Top.c.4. Ergo quædam sunt fibi invicem causæ in eodem genere.

16. Ad I dicimus, finem ut actu est in rerum natura; este estectum, & posteriorem aliis causis, posteriorem, inquam, tempore vel ordine naturæ generantis; ut vero esse suum potentia obtinet, vel etiam ut habet esse cogaitum five objectivum in intellectu, effe caufam, & illis priorem, & quidem in ordine natura intendentis. Quin secundum effe cognitum, aut ut est potentia, est prior seipso quoad esse reale. Absurdum est, idem esse tum alio tum feiplo prius & posterius, secundum idem esfe, & eodem prioris & posterioris genere; diverso autem genere, aut secundum esse diversum, inconveniens non eft.

17. Ad II. dicimus, Non esse eosdem numero vapores qui ex pluvia efficiuntur, cum iis qui sunt ejusdem materiz, uti patet. Idem censemus dicendum de terminis quæstionis, vel conclusionis & præmislarum. Cum enim in conclusione & præmislis siat repetitio eorundem terminorum, quomodo sunt iidem numero termini? Accedit, quod nec quæstio nec conclusio sint eadem numero oratio, nec iisdem numero constent terminis. Quando autem Philosophus affirmat, quædam sibi invicem causas esse, id vult, nempe eandem numero rem, quæ aliam causat, ab eadem vicissim causari.

REGULA XIX.

1. Ita Philosophus 2. de anim. t. 36. docet, animam esse causam in triplici causarum genere nempe formam finem, & efficientem. Forma est respectu corporis viventis, ut plantæ, animalis, quod cum materia tanquam a-Aus cum potentia constituit. Finem esle ait respectu materia, quoniam nimirum partes corporis animati gratia animæ, tanquam ejus instrumenta, facta sunt. Efficiens est operationum vel motuum, qui viventibus competunt, ut motus progressivi, nutritionis, accretionis, actus sentiendi, &c. Patet igitur eandem numero rem causam este formalem, finalem, & efficientem, si non eodem, diverso tamen respectu, sicut ex dictis patet. Imo formam, quæ est principium corporum naturalium, universi n docet esse finem generationis, 2. Phys. t. 14. & 23. & 5. Metaph. t. 5. Text. 7.2. Phy (. dicit, formam, finem, & efficiens sæpe in unum coire.

2. Inquis: Modo dictum est, eandem numero rem tria illa causarum genera denominare: at in jam cit.t.7. id traditur tantum de forma & fine; una numero res forma & finis este potest. Causam esficientem vero cum hisce rem eandem specie quidem, non tamen numero,

esse dicitur.

3. Respondeo, in cit. textu, Aristotelem loqui de codem numero esfectu, & generatione ejus. Hoc modo cadem dum numero res est & forma & finis: quemadmodum cadem numero anima est forma bucephali, & finis generationis ejusdem; ac principium estectivum bucephali non estilla ir sa ejus anima, sed anima alterius equi, qui ipsum genuit, Hiscetamen non obstantibus anima bucephali est principium estectivum in generando alio equo.

4. Sed quæri potest, an & materia cum fine & reliquis causis possit coincidere. Quod negandum videtur. Si enim id fieri quoque posset, cur Aristoteles, omissa materia de tribus tantum causarum generibus assir-

masset.

om

ni-

m

C-

is.

in-

m

m

m

n-

2-

12-

tia

ens

nt,

n-

am

di-

m,

fi n

5.

ef-

em

t.7.

or-

ro,

eo-

ca-

lem

5. Monlorius in prasat. in prior. Anal. de fine & materia circa quam, & quidem e justem rei, affirmat. Docet enim, argumentationem Logicæ esse & materiam & finem. Neque obstat, inquiens, quod dicit Aristoteles 2. Phys. materiam & finem non posse unum & idem esse. Nam materia ex qua quiepiam essectiur, de qua ibi agit Aristoteles, diversa est à sine ejus essectionis. Argumentatio vero non est ejus modi materia Logicæ, sed in qua versatur Logica, & de qua essecindi tradit præcepta. Cui sententiæ cur non calculum nostrum adjiciamus, non videmus.

6. Existimamus insuper, id afferendum esse de materia in qua, vel ut sumitur pro subjecto formarum accidentalium, & id quoque eodem respectu; ut homo est & subjectum actus medendi, & sinis cui. Imò non veremur statuere, omnia quatuor causarum genera eandem rem denominare. Eadem enim anima rationalis esteausa formalis hominis, est sinis generationis, essiciens quoque, & materia in qua est actuum su rum, ut & habituum.

REGULA XX.

Cujus caufa bona eft, id ipsum bonum : & cujus caufa mala est,id ipsum malum.

1. Quo pertinet illud Matth.7.0mnis arbor bona bonos fruellus facit; & mala arbor, malos. Atqui nen fequitur, inquis, 1. Deus est causa Diaboli, & est bonus, Ergo Diabolus est bonus. 2. Hie suter est bonus; Ergo calceus ab eo factus est bonus.

F

2. Dicimus,

2. Dicimus, ad veritatem regulæ requiri, ut bonitas competat caufæ quatenus est caufa, five ut non competat cause in ordine ad effectum per accidens : & ut sit fermo de effectu quatenus est effectus, sive secundum quod à caufa producitur:item ut cætera sint paria. Quæ were proponuntur à D D. Coloniensibus in summulam Petri Hispari tract. 5. Jam respondeo ad I. Diabolus est bonus quatenus effectus Dei ; est autem effectus Dei ratione suz substantiz, qua utique bonus est. Fuit etiam diabolus in quantum effectus Dei, bonus moraliter, in bonitate enim morali à Deo fuit productus. Quod autem jam malus eft, per accidens eft,& ut malus, non eft Dei effectus. Ad z. Aut est sermo de bonitate morali in antecedente, aut de bonitate & perfectione artis. Si prius, non valet consequentia: propterea quod bonitas moralis non competat sutori quatenus sutor, nec facit aliquid ad effectionem calcei, fed ad hoc opus plane per accialens se habet. Si posterius,& cætera sint paria, bona est confequentia. Quam ob causam semper in antecedente & confequente oportet prædicatum hoc bonum eodem modo accipi, & non in antecedente de morali bonitate. in consequente de honitate artis. At inquis; Si vel maxime in antecedente sit sermo de bonitate artis nulla tamen est confequentia, quia sutor bonus potest calceum facere malum & deformem, ficut & architectus bonus malam domum, vel propter materiam non fatis idoneam, vel quia ita ipfis placet. Resp. Dixi, fi catera fint paria, h. e. si & materia & alia requisita ad producendum effectum recte & bene sefe habent. Quando igitur materia non est satis idonea, tum cætera non sunt paria. Potest enim dici, quando quis est bonus artifex, tunc opus ejus est bonum in quantum ab artifice est. Est autem opus, verbi gra:ia, calceus aut domus, ab artifice ratione formæ non materiæ. Quod enim arbitrii fui libertate artifex bonus interdum efficit opus non bonum, nullo in materia vitio existente, puto, ne hic quidem extera esse paria. Nam omnis artifex operatur secundum formam quandam, quam de opere producendo in animo concepit, eaque idea vocatur. Unde Aristoteles, 7. Met.

7. Metaph. t. 23. scribit, ex domo fieri domum, eam scilicet quæ constat ex materia, ex ea quæ materiæ expers est. Quando jam architectus bonam domum non esticit ex eo quod ita placuit, necesse est eum non sormasse conceptum operis boni & persecti in sua mente, & sic cætera non sunt paria. Hæc instantia de artisce bono malum opus essiciente non urget, si regulam intelligamus de essectu in potentia: causæ bonæ essectus semper potest esse bonus.

REGULA XXI.

Propter quod unumquodque tale est, illud magis tale est.

1. Celeberrimam hanc omnium fermone propofitionem ad doctrinam causarum spectare, & de causa loqui propter quam aliquid est, patet primo ex ipfo t. 15.lib.1. Post. ex quo desumpta est. Ibi enim Philosophus ita argumentatur; Propter quod unumquedque tale eft, illud magis tale est. Atqui conclusioni fidem habemus propter præmissas. Ergo præmissis magis fidem habemus. Constat autem ex iis quæ textum illum præcedunt, præmissas in demonstratione esse causas conclusionis, & confiderari ibi ut ejus caufas; adeoque conclufioni nos assentiri propter præmislas, nihil aliud signisicare, quam præmissas elle causas cur conclusioni assenfum præbeamus. Verba Aristotelis hæc sunt : 'Aei 28 ी वे देख्यंश्रम देख्डा, मामिण प्रतिरोण देख्यंश्रम, गाँग में दे φιλειών, εκείνο μάλλον φίλον. ώ σε είπες ίσμεν διά τα mpio ra ni modique, na neiva iousy TE ni modiousy uanλον, υπ δ' έκεινα κ τα ί 5 ε εςν.

2. Præterea evidentissimum id est ex verbis Aristotelis 2. Met. 2.4. ἔμα 50 ν β μάλισα αὐτὸ τα άλλων, καθ ο κ κις πίς αλλοις ἀπόρχει τὸ σωιώνυμον ος τὸ πῦς Θερμόταπν, τὸ τος ἀλλοις τὸ ἀπον τὰτο τῆς Θερμόταπν, τὸ τος ἀπον τὸ τος ἐπέροις ἀπον τὰ ἀληθέσιν ἔθ. Unumquodq; est maxime, secundum qd alis inest id qd est ejusdem nominis er rationis; seut ignis calidissimus est, propterea qd est causa caloris in alis. Quare & illud est verissimum, qd posterioribus est causa ut sint vera. Hic axioma primis verbis propositium ejusdem sensus esse cum illo nostro, qd ex t. 15.1.1.

2 Pol

Post. adduximus, & de quo modo agimus, interpretes alique viri erudivissimi fatentur. Sicut nec id, quod de vero inde insert Ariltoteles, valde absimile ei est discursui, quem in cit. 1.15. lib. 1. Post. nobis re'iquit. Est igitur sententia nostra Regula: Quod est causa propter quam

aliquid alicui competit, illi id magis competit.

finalem, propterea quod 70 propter solam causam finalem, propterea quod 70 propter solam causam finalem significet. Sed rationem hanc nullam esse, vel ex solo 7. 116. Post. palam est: Ibi enim cum doceat Philosophus, scire esse cognoscere causam propter quam, non solum sinem denotari, cum scientia non solum sine per causam sinalem, iis etiam notum est, qui vix primis labris dostrinam demonstrationis gustârunt. Et quis nescit prepositionem sid, propter, ad omnia causarum genera porrigi. 1.68. 11b. 2. Phys.

4. In eadem sententia est Mendoza disp. log. 14. Sect. 3. sect. 19 Nam in efficiente, inquit, est falsum: Homo enim est creatura propter Deum; Ergo & Deus magis est creatura. Item in causa formali est falsum: ut, Homo est propter animam; Ergo ipsi anima magis erit homo. Item in reateria est falsum: ut, Cathedra est propter lignum; Ergo lignum est magis cathedra. In sela finali est verum. Est enim hec bona consequentia, Medicina amatur propter salu-

tem; Ergo salus magis amatur.

5. Javellus comp. loz. trast. 11. cap.z. planè contrariam fovet sententiam, & statuit, in sola causa efficiente locum invenire. Nam in finali fallere, inde probari posse putat, quod non sequatur, Homo deambulat propter

sanitatem; Ergo sanitas magis deambulat.

6. Verum utraque sente de la adversatur Aristoteli, ut qui eam in utroque ca seu me genere usurpaverit. Probavit per eam, promissiones magis scire quam conclusionem, quod se dens hanc propter illas. Præmissa autem conclusiones postes efficientem, quam sinalem causam cite en etiena prant qui nondum are lavatur. En Regulari illamex 2 Met. 1. 4. propositione illastrat exemplo seus, cumque calidissimum affa unde construe ait, quod causa in cur alia sint ca-

lida

tida. At ignis causa caloris in aliis est non finalis, sed

7. Idem Aristoteles, ut lucem adderet axiomati, coproposito subjunxit, propter quod amamus, illud magis
amari; sicut silium nos magis amare constar quami
præceptorem, propterea quod hunc propter illum amamus. Lib 1. Eth.c.5. demonstrat, summum-bonum non
esse honorem, in quo oi xaelevres x) mexanici ipsum
collocent, propterea quod honorem expetant propter
opinionem virtutis, ut nimirum ex honore, quo afficiuntur a prudentibus & notis, homines colligant, ipsos
virtute esse paditos; magis igitur eos virtutis epinicnem expetere, & per consequens, virtutem pro re-præs
stantioni habere. Quam collectionem, quæ & ipsa nostra nititur Regula, una cum præcedente, ad causam
sinalem pertinere nemo non videt. Similis argumentatio occurrit 1. Eth.c.1.

8. Manifestum autem est ex dictis Sect. 4. 65. st & ex hoc, quod non sequitur, Homo est ebrius propter via num; Ergo vinum magis est ebrium, & similibus exemaplis, non ità nude & simpliciter Regulam esse intelligen

dam, sed certa opus esse explicatione.

t.

A

R

.

n

est, per accidens ipsi competat ratione effectus: ut se quis dicat, parietem esse album propter tinctorem, non recte inde colliget, tinctorem magis esse album, quamvis sortassis tinctor quoque albus sit; propterea quod albedo in tinctore nihil confert ad dealbationem, sed plane per accidens ad illum essectum se habet. Alias enim Eathiops non æque dealbare posset.

II. Ca etanus in cit.t. 15.1. 1 Post hac ita expressit: Ne-

ceffe nimirum effe, ut nomen effectus reflectatur fuper causam, h. e. ut effectus causa quoque ad ungatur mediante conjunctione quia, aut alia causali, loco præpofitionis propter. Hinc valida funt ha argumentationes, Luna lucet propter solem ; Ergo Sol magis lucet : Medicinam amamus propter fanitatem, Ergo, fanitatem magis amamus. Lucere enim non lunæ tantum, fed & foli in.ft; & amari tum medicinæ, tum fanitati competit. In antecedente vero utriusque argumenti reflexio Cajetari hoc modo fit ; Luna lucet, quia fol lucet : Medicinam amamus, quia sanitatem amamus: quæ quidem verissima sunt. Contra elumbe est hoc, Homo est ebrius propter vinum ; Ergo vinum est magis ebrium ; quia ebrium este non competit utrique extremorum, vinum enim non est ebrium; & si fiat reflexio hoc modo, Homo est ebrius quia vinum est ebrium, tunc aperte falfum eft.

12. Ubi id quoque notandum verbum ineffe in Sect. 9. non ita fride effe accipiendum; quafi scilicet neceste fit, ut prædicatum utrique inhæreat vel infit, ficut calor igni, aut frigus aquæ. Optima enim est illatio, Medicina diligitur propter sanitatem; Ergo sanitas magis diligitur; cum nihilominus dilectio neque sanitati, neque medicamento, sed homini ea diligenti, revera insit. Sufficit prædicatum utrique tribui, etfi illud fiat per deno-

minationem extrinfecam.

13. Quidam occupati in hoc Syllogismo, (Propter quod unumquodque tale est, illud magis tale est. Atqui rex habet suam potestatem propter proceres, in regno scilicet electitio. Proceres ergo magis & majorem potestatem habent) dicunt, Regulam procedere in causis naturalibus, non in voluntariis; & ideirco mirum non effe, istam argumentationem fallere, cum proceres sint autores poteitatis regia, tanquam causa voluntaria,

14. Verum non opus est ista distinctione & limitationum multiplicatione. Expedita est responsio ex iis quæ sect. 9. & 11. diximus. Nempe proceres summam potestatem, postquam eam in Regem contulerunt, amplius non habent. Id igitur in quo Rex proceres comparantur, his non competit, quando illi incst. Et qui reduplicatione adhibita dicit, Regem habere summam potestatem, quia proceres, habeant, fassum dicit. Eodem modo iaborant omnia alia argumenta, quibus illi Regulam in voluntariis causis non valere probare conantur.

15. Hinc etiam sumitur responsio ad argumenta Mendozæ & Javelli, & id quod sest. 8. objectum suit. In illissienim prædicatum non convenit utrique, siquidem non convenit causæ; & si restectio illa Cajetani instituatur; antecedens redditur salsum. Neque enim Deo esse creaturam, nec animæ hominem esse, neque sanitati deambulare, neque vino ebrium esse, competit. Et qui dicit, Homo est creatura, quia Deus est creatura; Tetrus est homo, quia anima est homo; homo deambulat, quia sanitas deambulat; Homo est ebrius, quia vinum est ebrium; à vero longissimè recedit. Quantum ad illud decathedra, non conceditur hoc esse carbedram propter signum, vel quia lignum sit cathedra, cum lignum non sit causa propter quam aliquid cathedra est.

16. Verum neque dum satis explicatus Regulæ sensus esse videtur. Observatis enim iis quæ hactenus attulimus, adhuc dantur instantiæ. Nam silius est homopropter partem; & Hic homo non diligit mundum propter Deum; item homo videt propter oculum: nec tamen pater est magis homo, nec ille qui mundum nom diligit propter Deum, magis Deum non diligit, nec-

oculus magis videt quam homo.

17. Propter hæc & alia, alii alias insuper proponunt cautelas. Quarum I. est Prædicatum debere recipere magis & minus: quæ limitatio est Alberti, Tatareti, Zimaræ, Zabarellæ, Conimbricensium, & multorum aliorum. Et hanc ob causam illam argumentationem, Filius est homo propter patrem, Ergo pater magis est homo, delirare dicunt. Homo enim, tanquam substantia, non recipit magis & minus. II. Non valere regulam in estectibus privativis; quam Toletus dicit este Lowaniensium: & hanc ob causam non este sanam illam collectionem, Ille non diligit mundum propter Deum, F. 4

Ergo Deum magis non diligit. III. Debere esse diversa prædicata in utroque extremo comparationis; & propterea non valere. Homo videt propter oculum, Ergo

oculus magis videt.

18. Verum enimvero hæc paulo accuratius examinanda funt. Agemus prius de fecunda conditione, quod in ea res præ reliquis plana videatur. Dico igitur, ea nihil opus esse. Hæc certe argumentatio est optima; Non faveo huic homini proprer scelera; Ergo sceleribus magis non faveo. Ubi tamen æque est effectus privativus, ut cum Toleto loquar, atque cum dico, Non amo mundum propter Deum; Ergo Deum magis non amo. Cur autem in hoc exemplo non procedat, & sit consequens falsum, antecedente vero, res clara est ex antea dictis; quia scilicet, si reflexio adhibeatur, antecedens quoque negandum est. Si enim dicas de eo qui mundum non diligit propter Deum, hic mundum non diligit, quia Deum non diligit, falsum dicis. Ille enim iles po ius non diligit mundum, quia Deum diligit. Hic igitur to non diligi non competit utrique extremorum; mundo quidem competit, fed non Deo.

19. Contra primam conditionem disputant, producendo hoc exemplum: Discipulus est dostus in ea re, quia Præceptor est dostus in ca re; Ergo præceptor magis est dostus, seu dostior in ea re. Hic licet dostum esse recipiat magis & minus, & nullum aliud requisitum desse, antecedens potest esse verum, & consequens falsum: potest enim sieri ut uterque eandem rem æquè sit dostus.

fus regulæsit, Quod est causa ut aliud sit, id majori jure est. Hoc modo jam aiunt nihil salsi inferre, seidegitimas esse has argumentationes; Filius est homo propter patrem. Ergo pater magis, i.e. majori jure est homo: Discipulus est doctus in ea re, quia Præceptor in ea est doctus, Ergo Preceptor est magis, i.e. majori jure, doctus.

21. Sed neque hæc sententia ab omni icht tuta est.

Ostert enim se hujusmodi instantia: Hic homo amat vetulam uxorem propter nummos: Ergone majori iure nummos amat? Apostoli odio suerunt habiti propter Evangelium: Sed suitne Evangelium majori jure odio

habitum ?

22. Aliiviri eruditissimi, cum & ipsi statuant, propter instantiam Sca. 19. allatam, regulam non posse intelligi metaphysico, sicut ipsis loqui libet, de majori formæ intensione, dicunt topice esse accipiendam, de majori probabilitate. Bonas igitur has sequelas esse Discipulus est doctus propter Præceptorem: Ergo, magis probabile est præceptorem esse doctum. Filius est homo propter patrem: Ergo, magis probabile est patrem esse hominem. Ratio eorum est, quia dialectica argumentatio est probabilis. Ergo, omne etiam istius principium cum hac limitatione intelligi debet.

23. Verum & de hac explicatione non immerito dubitatur. A mente Aristotelis sane aliena esse videtur. Non er im cum ille docet, vi hujus regulæ conclusionem esse notam propter præmissas, & propterea præmissas esse notiores, hoc vult, præmissas esse notas probabilius esse, quam conclusionem esse notam; sed id dicit, præmissas in se simpliciter & natura sua esse notiores. Similiter quando dicit, illud propter quod amamus magis amari, non hoc vult, probabilius esse id amari,

sed perfectius & majori amore amari.

dere arbitramur. Videtur enim aliud esse, principium aliquod esse probabile, aliud, ipsum loqui de probabilitate, ita scilicet ut in eo aliqua vox exponenda sit ac per vocem probabile. Sit sane omne principium ar-

FS

gumentationis dialectica probabile, non tamen stating de probabilitate intelligendum est ita, ut in eo vox quædam dicto modo sit exponenda. Nam hæc propositio, Comparativus præsupponit positivum, sive, Quod est magis tale, illud est tale, (ut, aqua est frigidior aere, ergo elt frigida) est principium argumentationis dialecticx; nec tamen propterea comparativus vel 70 magis exponendum est per mazis probabile, lieut non est tenfus, cum aqua dicitur magis frigida quam aër, probabilius esse aquam esse frigidam, ted intelligitur de intensione, quod intensius frigida sit: Cum hoc ipso tamen stat, propositionem illam esse probabilem; probabile enim est id quod est intensius tale, esse tale. Et si in locis omnibus libro. 3. Top. propofitis velles comparativum per magis probabile exponere, quam longe à mente Ariltotelis recederes ? Hinc ergo non sequitur, Hoc principium, Propter quod unumquodque tale est, illud magis tale est, est dialecticæ argumentationis principium; Ergo intelligendum est cum limitatione probabilicatis, h.e. 70 magis idem est quod magis probabile : quia posito, rò magis significare idem quod intensius, vel majore jure, id non obitat, quo minus ipfum sit principium argumentationis dialectica. Afia, qua fortaffis circa istam expositionem afferri poterant, consulto jam omittimus.

25. Ut autem meam sententiam ulterius de prima conditione aperiam, ex hactenus dictis conflat, autores ejus illam introduxisse, motos hoc & fimilibus argumentis: Filius est homo propter patrem, sive quia pater est homo, Ergo pater magis est homo. Dicunt enim, hoc argumentum non præcedere, cum antecedens verum fit, consequens falfum, propterea quod homo non recipiat magis & minus, i.e. non fit capax intenfionis, & remiffionis. At mihi non opus esse videtur, ut ad hoc contugiamus. Puto enim ipfum antecedens, quod pro vero haberi Toler falsum effe. Filius enim non propter patrem, fed ex propria natura, & propter hoc, quod constat ex corpore o garico & anima rationali, est homo. Ita ipsa Zabarella de scient. nat. conftit. c. 16. quando inquit, Quamvis filius fit à patre genitus, non est tamen homo à patre, sed à fua forma. e6. Quod

26. Quod attinet ad argumentum sett. 19. propositum, quo prima illa conditio re iciebatur, salvo aliorum judicio, existimo & hic antecedens non esse verum, siquidem ad ejus veritatem requiritur; ut præceptor sit cauda fa proxima, adæquata, & propter quam; quemadmodum nec ullum dubium est, quin de hujusmodi causa Aristoteles in regula nostra loquatur. At talis causa non est præceptor in posito exemplo. Ad comparandam, enim eruditionem præter præceptorem requiriturin discipulo ingenium, item attentio & frequentia actionum, quibus imprimis, & tanquam causa proxima, habitus & eruditio comparatur.

27. Ex quibus constat, exempla de patre & silio, pracceptore & discipulo, non esse sufficientia ad extorquendam illam primam conditionem, quod scilicet ad veritatem Regulæ requiratur, ut commune prædicatum recipiat magis & minus; vel ut particula magis, aut pro eo quod est probabilius, acquiod est majori jure, aut pro eo quod est probabilius, acquiod est majori jure, aut pro eo quod est probabilius, acquiod est probabilius, acquiod est probabilius, acquiod est probabilius, acquiod est probabilius probabilius, acquiod est probabilius probabi

cipiamus.

28. Magis & minus recipere bifariam fumitur : Primo, ut fi: per intentionem & remissionem aliculus for ... me, five ut idem est quod intensius & remissius; quo. modo aliquid magis vel minus calidum aut frigidum dicitur : fecundo, pro quocunque modo prædicari cum adverbiis magis & minus; quo modo Aristoteles in prædicamento substantia docet, Substantiam primam ese: magis substantiam quam secundam, & lignum unum dia. cisur alio magis vel minus longum, quorum neutrum ta... men fit per intenfionem & remissionem Priori modo recipere magis & minus non requiritur ad veritatem Regula. Putamus enim secundum eam recte ita co ligi; Substantia secunda est substantia propter primam. Ergo. prima fubitantia magis est fubitantia; quamvis fubitan. tia, ut vidimus, non dicatur magis vel minus per inten-. sionem & remissionem. Posteriori modo peculiarem id! conflituere conditionem aut limitationem, nondum ego ullo vidi obtentum argumento. Fortafiis enim observatis iis quæ fuperius attulimus, Regulæ funm conftat robur, etfi illud de magis & minus non observetur. 29. Ba

29. De tertia conditione non videtur facile esse pronunciare. Quantum ad exemplum de oculo, nescio annon responderi possit, antecedens laborare. Quod evidentius esse videtur, si reslexio illa adhibeatur. Si enim quæsitus, quam ob causam homo videat, responderis, propterea quod oculi ejus videant; inepta fortassis & ridicula videbitur responssio. Sed aliorum judicio isthæc permitto.

30. Themistius sanè & Philoponus in iis quæ sca. 9. diximus, acquiescunt, neque ullius alterius limitationis mentionem faciunt, quibus multi alii viri doctissimi ac-

cedunt.

REGULA XXII.

Cujus caufæ omnes funt universales, illud ipsum est universale.

1. Proponimus hoc propter quoddam argumentum, quod olim in exercitio disputandi pro sententia Huberi a doctissimo quodam viro suit propositum. Illud ita habet: Cujus omnes causæ sunt universales, illud ipsum est universale. Sed omnes causæ electionis sunt universales, hoc est, extendunt se ad omnes homines, nempe dilectio Dei & meritum Christi. Ergo & ipsa electio erit universalis, hoc est, extendet se ad omnes homines.

2. Regestum suit ad minorem, etiam sidem esse electionis causam, quæ tamen non sit universalis, hoc est, non sit omnium hominum. At inter alia respondit, Fidem non esse causam niss instrumentalem: omne verò instrumentum sequi suum principale, neque tanquam imbecillius determinare posse principale tanquam sortius.

3. Solutio hujus argumenti confistit in intellectu majoris, an nimirum ad veritatem ejus sufficiat, si cause
principales sint universales, an vero etiam requiratur
universalitas cause instrumentalis. Quod posterius nos
qui lem affirmamus. Nam causa principalis non potestagere & essectum producere desiciente instrumento;

quem-

quemadmodum faber non potest secare desiciente serra, aut dolare lignum desiciente dolabra, neque potest pullus excludi nist præsente sufficienti calore. Hinc argumentor: Si nulla causa principalis potest producere essecum, cujus datur etiam aliqua causa instrumentalis, nist adsir instrumentum, neque causæ universales possunt producere essecum universalem, cujus quædam datur causa instrumentalis, nist & ipsa sit universalis: est enim par ratio. Sed prius est verum, quemadmodum

constat ex dictis. Ergo

4. Quod autem dicitur, instrumentum non determinare causam principalem, duplicem determinationem constitui posse arbitramur. Unam vocabimus contradictionis, five quoad exercitium; & fic etiams non femper instrumentum determinat causam principalem, ut ita dicamus, positive, quia præsente instrumento non necesse est agens principale operari, sicut in agentibus liberis manifestum est, (potest enim faber præsente ferra, & omnibus ad secandum requisitis, non secare) determinat tamen semper negative, quia nimirum agens principale agere non potelt abfente instrumento, ficut ex antedictis constat: quemadmodum vicissim agens principale determinat instrumentum, cum nec instrumentum operari possit, nisi agente causa pvincipali. Atque ita, quando omnes causa principales sunt universales, ad effection tamen etiam instrumentalis requiritur; determinat utique causa instrumentalis principales quantum ad exercitium, quia effectus earum non potest esse universalis, nisi instrumentum etiam sit universale. Sit exemplum : Jubeat Rex eodem tempore ad omnes civitates sibi subjectas. scribi diplomata, ita ut fingula ad fingulas mittantur: adfit scribarum numerus justus, & qui numero civitatum respondent: dest quoque nihil eorum que ad exatandas literas sunt necessaria, præterquam quod unus atque alter calamo destituatur. Certe hic effectus non potest esse universalis, hoc est, non ad omnes civitates poterunt simul scribi litera, deficiente instrumento. Altera determinatio potelt dici contrarietatis

vel quoad speciem, qua nimirum effectus talis vel talis efficiatur. Et hac ratione videtur quoque instrumentum determinare causam principalem; quemadmodum alius incessus est pede secundum naturam constituto, alius luxato; variante colore variat concoctio in animalibus. Sed quicquid sit de hac determinatione, de ea hic non sest sermo. Non enim questio est de specie & qualitate effectus, sed de universalitate, que per universale exercitium sit.

5. Nec quicquam ad rem facit, quod agens instrumentale sit debilius, principale fortius. Nam & causa secunda & particularis est debilior, prima autem & universalis fortior; & tamen causa secunda & particularis determinat primam & universalem, r. quoad speciem essectus. Cum enim Deus ad omnes essectus concurrat, ut cum leone ad generandum leonem, cum bove ad generandum bovem, &c. quod jam ejus actione & concursu bos generetur, & non leo, jam leo, & non bos, hæc terminatione a leone & bove, tanquam causis particularibus, provenit. 2. Quond exercitium; quia Deus tunc influit ad productionem leonis, cum leo ad generandum se applicat, non autem inssuit, quando se non applicat.

determinare dilectionem Dei & meritum Christi tanquam causas universales, quod iis sit posterior, posterius autem non posse determinare prius. Sed contrarium patet ex dictis: Cause enim secunda sunt posteriores prima, quam tamen determinant, scilicet in agendo. Reliqua qua circa propositum argumentum disputari pote-

rant, Theologis relinquimus.

REGULA XXIII. Omnis effectus per assidens reducitur ad causam per se.

1. Nonnul'i hoc expetunt de causa prima, nempe Deo, propterea quod is ad omnia, quæ respectu secundarum causarum per accidens sunt, concurrat tanquam causa per se. Ita Pererius 1,19, Phys.c.3.

2. Quantum ad causas secundas & particulares, dicunt, effectum per accidens reduci ad causam per se, non quæ sit causa per se illius, sed alterius, cum quo conjungatur effectus per accidens: ut cum sodiens terram ad faciendum sepulchrum invenit thesaurum, inventio thesauri, qui est effectus per accidens, refertur ad illum qui sedit, tanquam ad causam per se; non quod sit causa per se inventionis thesauri, sed quod sit causa per se sossionis ad essiciendum sepulchrum. Ita Pererius ibid, & Suarez.

dif. Met. 19. Sea. 7.

3. Nos non dubitamus affirmare, effectum per accidens omnem reduci posse ad causam, que illius ipsius causa per se sir. Ad id vero oftendendum, plurimum faciet diligens distinctio & explicatio vocum. Cum ergo causa per accidens & esfectus per accidens sint opposita, quot modis unum illorum dicitur, tot & alterum dicetur. Causam per accidens dici duplici modo, ex parte causa nimirum,& ex parte effectus, tritiffimum elt; & ex ipfo Aristotele ostendi potest, ut ex 1. Pbyf.t.47.2. Phyl.t.33. 50, 6 51.8. Phyf.t.32.5. Phyf.t.5. & aliis locis. Illa idem est suppositum cum causa per se; cui (supposito) quando effectus tribuitur, ut denominatur vel confficuitur per formam; quæ est principium esfectus, tunc est causa per fe, quando autem id fit ut denominatur ab aliquo accidente, aut ut est nudum subjectum ejus formæ, est caufa per accidens. Verbi gratia, idem homo, ut Petrus, elt zdificator, est musicus &c. Cum dico, zdificator ædificat, exprimo causam per se, quia ædificator per artem ædificandi, qua formaliter est ædificator, ædificat. Quando autem dico, musicus vel Petrus adificat; adfero causam per accidens: non enim ædificat quatenus Petrus, vel quatenus homo, neque quatenus musicus, sed quatenus ædificator. Causa per accidens hoe modo fumptæ respondet effectus per accidens ex parte causa: quo modo domus est effectus per accidens, si dicatur, Petrum vel muficum eam exftruxife; effectus autem per fe eft refpectu ædificatoris.

4. Ex quibus pater, reductionem effectus hujufmo li per accidens ad canfam per se esse quærendam in iosa causa, que alio atque alio modo concepta, & causa per se est, & causa per accidens: que madmodum domus, que est esfectus per accidens niusici, causa per se adsignatur, quando edificator cam exstruxisse dicitur.

5. Alio modo effectus per accidens potest dici ex parte effectus, & hoc iterum bifariam, quod ipfum quoque ex cit. postremis textibus colligimus. Primo enim est effectus alius ab effectu per le, & dicitur effectus per accidens, quia sequitur effectum per se alicujus, aut ci cohæret, eique respondet causa per accidens ex parte effectus. Hoc modo quando quis lapidem utri impositum tollit, ut uter sursum feratur, effectus per se illius est remotio lapidis, effectus per accidens motus utris surfum, qui remotionem lapidis sequitur. Reducitur autem hic motus furfum ad gravitatem lapidis, vel ad igfum generans. Secundo, effectus per se & per accidens funt eadem res, vel idem suppositum, quod sub una ratione est effectus per se, sub alia per accidens, eo modo, quo §.2. causa per accidens exponebatur ; ut domus ab ædificatore effecta est alba, est intelligibilis; domus igitur est effectus per se ædificantis. Sed cum dico, hoc album, vel hoc intelligibile factum esse ab ædificatore, exprimo effectum per accidens ex parte effectus, sive suiipfius. Et huic effectui alio & a priori diffincto modo causa per accidens ex parte effectus responder; qualis est cum dico, ædificatorem hoc album, vel hoc intelligibile exstruxisse; exstruxit enim non quatenus album aut intelligibile, sed quatenus domus. Unde perspicitur, reductionem effectus per accidens hoc pacto sumpti ad causam per se, quærendam esse in ipso essectu, cujus, fi hoc vel illo modo concipiatur, illa caufa per accidens est, fi alio, per fe: quemadmodum fi album ab ædificatore exitrudum effe dicas, effectus per accidens eft; fi autem domum exprimas, ædificator ejus caufa per se est.

9. Dieis, cum tegula de tecto cadeus Petrum prætereuntem vulnerat, aut cum terram fodiens invenit thefaurum, sunt hi effectus per accidens, qui tamen in nullam causam particularem per se, quæ ipsorum causa per se sit, reserri posiunt, cum hic nulla sit causa particularis. Iaris, nisi tegula, & is qui fodit; hæ autem sunt causæ per accidens illorum effectuum, ut omnes admittunt.

7. Resp. Causa per accidens est duple x. Quædam est talis ratione ipsius influxus, sive effectus in le, quia in eum revera sua virtute non præstat induxum, quo modo se habet removens lapidem ad motum utris sursum : Quedam dicitur talis ratione concursus ejus & alterius rei, vel etiam ratione intentionis agentis, cum alias quantum ad influxum, revera & per se causa sit effectus. Hujusmodi sunt causæ per accidens eæ de quibus diximus fed præe. Nam tegula fua vi & immediate infligit vulnus Petro: dicitur autem causa per accidens, propterea quod per accidens est, Petrum tum, cum tegula decidit, præterire. Sie per accidens est, quod Petrus invenit thesaurum, propterea quod præter ejus intentionem & scientiam fit: interim physice loquendo, & quantum ad ipfum actum inveniendi, non minus vera causa est, quam fi studio quæsitum thesaurum inveniret: Indicat hanc distinctionem Suarez difp. Met. 17. f.4.

8. Quantum ad prioris generis causas per accidens, seit: 4 diximus, quo modo earum essectus referantur ad causam per se. Quod verò attinet essectus causarum per accidens posterioris generis, de quibus seit. 6. dubium movebatur, illæ ipsæ causæ, quarum illi essectus per accidens esse dicuntur, quatenus ab iis non intenduntur; aut propter concursum quendam, sunt ratione insluxus in se eorum causæ per se, & propterea non opus est ut

alia causa per se illorum assignetur.

9. Perinde autem esse videtur, sive essectum per accidens, sive ipsam causam per accidens ad causam per se referamus, aut referri dicamus, & utrumque eadem opera, eodémque modo sieri, ex dictis satis manifestum est. Quemadmodum, dum motum utris sursum, qui removentis lapidem essectus per accidens est, ad gravitatem lapidis refers, tanquam ad causam per se, hoc ipso etiam illam causam per accidens ad causam per se reducis.

Tit. IV. de Regulis TIT. IV. continens REG. V. circa do Arinam

Principii quod & quo, & Instrumenti.

REGULA I.

Principium quo præsupponit principium quod. Vel, Nullum principium quo est sine principio quod.

T. Potest hoc inductione probari: Anima est principium quo actus vivendi, sentiendi, intelligendi; calor est principium quo ustionis; manus, ut & clavus, est principium quo gubernationis navis. At in omnibus hisce conspicuum est principium quod; illic enim est ignis verbi gratia, isthic gubernator, hic homo; ignis enim calore urit, gubernator manu & clavo gubernat, homo est principium quod anima vivit, sentit, intelligit: nec monstrari potest exemplum, in quo principium quo reperiatur sine principio quod.

2. Quin ex ipsa vocum fignificatione res liquere videtur: Hoc ipso enim, quod dicimus, aliquid esse principium quo cujuscunque operationis aut passionis, significamus esse aliquid quod eo operatur aut patiatur.

3. Nonnemo in Compendio Pneumatico capite 3. ita philosophatur: Siccine anima separata, quia suppositum non est, non aget, cum actiones sint suppositi? Resp. Actiones sunt suppositi, ut principii quod, anima verò est principium actionis ut quo: unde non repugnat ei operatio, nam summum bonum est actio animi Conimb. tract. de anim. separ. disp. 4. art. 1. ad 5.

4. Hæc cum legeremus, suggessit se nobis quam proposuimus Regula, quæ adversatur ei quod præcipuum est, & in quo sulutio dubii vertitur, nempe animam separatam esse principium quo actionum suarum. Si enim anima separata est principium quo operationum, necesse est, dari aliquid ab eo distinctum, quod sit earundem principium quod; quia nullum principium quo est sine principio quod. Sed non datur aliquid ab anima separata distinctum, quod sit principium quod ejus operationum.

rationum. Ergo anima non est principium quo operationum. Minoris veritas ita oftenditur: Si datur aliquid ab anima feparata distinctum ; quod fit principium quod operationum ejus, illud aut est homo, quem olim conftituit, five cujus olim forma fuit, aut est Deus concurrens ad operationes ejus tanquam causa universalis : ahud enim excogitari non potest, quod fit principium quod operationum ejus. Sed neque est homo, cujus olim forma fuit : quia cum ille mortuus sit, tunc non exfiltit; at quod non est, quomodo ambulabit aut intelliget? neque etiam est Deus; quia operationes animæ separatæ secundum illum ipsum autorem, cujus sententiam jam excutimus, sunt intellectio & volitio; fed fi Deus effet illarum actionum principium quod, diceretur per illam intellectionem & voligionem anima feparatz Deus intelligere, quod absurdam esse vel inde claret, quod verbum intelligere nulli potest tribui, nisi eui intellectio inelt, vel, quod intellectionem in fe elicit. At actus intelligendi animæ separatæ animæ inest, non Deo.

REGULA II.

Instrumentum non est pars ejus cujus est instrumentum.

regulis vel canonibus venditantur, licet fortasse non sint, hisce disputationibus constituisse agere. Inter illas jure videmur referre præsentem propositionem, quam pro Canone ponunt perpetuæ veritatis, nullique exceptioni obnoxio.

2. Et directe opponuntur verba Ammonii in quæstione, Pars, an instrumentum Philosophiæ sit Logica? ubi, Fitri potest, inquit, ut idem pars, instrumentum que sit, verbi gratia manus. Est enim hæc tum dandi, tum accipiendi instrumentum; pars autem corporis universi. Idem docet de professo Galenus de usu part. l. I. c. 4. 555. Subscribit quoque Boëthius in init. sec. edit. in Porphyr. Et ipse quoque Aristoteles 4. de part, animal. c. 10. ubi manum organum esse dicit.

3. Sed hoc exemplo nihil profici alii existimant. Arz gumentantur autem ita: Instrumenti virtus inserior est, quam ad opus, cujus ratione instrumentum dicitur, perficiendum requiritur, caque de causa indiget alio agente, à quo elevetur. Sed manus vis non est tam impersecta, ut superiorem aliquam virtutem requirat, à qua ad trahendum, impellendum, aut tollendum aliquid evehatur. Unde eam non pro instrumento proprie loquendo, sed pro principali movente, quamvis partiali, habent. Hoc argumentum desumptum est ex Suarezio disp. met. 17. \$.22.

4. Philoponus in præfat. ad prior. anal. idem exemplum rejicit, propterea quod manus non ejus pars sit cujus est instrumentum, sed alterius pars, alterius instrumentum. Ait enim, manum esse instrumentum animæi

partem autem non animæ, fed corporis.

6. Ad primum data propositione majore, que nititur desinitione instrumenti Suareziana, respondemus, manú bisariam considerari: primo, ut est compositum quid ex corpore & anima, & hoc modo in argumento sumitur: secundo, ratione corporis, tanqua partis materialis ab anima, qua informatur, distincte. Et hac consideratione falsum est, virtutem manus ita respondere rebus trahendis, ut non indigeat principio sublimiore à quo extollatur. Et text. 9. lib. 2. de anima dicitur, eculum esse materiam visus; ubi oculum non pro toto, sed, altera parte esus ab anima secreta sumi, & res ipsa loqui videtur, & docet Alexander referente Simplicio. Plura jam uon addimus.

6. Quantum ad alterum, quod Philoponi; Si manus pars corporis est, negari nequit este etiam partem hominis: corpus enim hominis pars est: at partem partis, partem etiam totius este, consessa evidentis veritatis ost. Porro, si manus est instrumentum anima, necesse est, este quoque instrumentum hominis. Earundem enim notionum & operationum, quarum anima est principium principale quo, ipse homo est principium principale quod. Qui sieri autem possit, ut aliquid sit instrumentum principii quo, non sit tamen instrumentum principii quo, non sit tamen instrumentum principii quod. Hae nostra responsio multo melior & accuratior est responsione cujusdam in introd. Log. tr. de Phil.

REGULA II.

Optimum oft instrumentum, quod non multis usibus, sed uni inscrvit.

REGULA III.

Potius est instrumentum, quod ad plura utile est, quam quod ad pauciora.

1. Desumpta prior est ex 1. Pol. c. 2. ubi docet Aristoteles, sæminam & servum natura esse distincta, eaque de causa notat morem barbarorum, qui mulieres loco servorum habebant.

2. Argumentum ejus hoc est: Finis sæminæ est generatio sobolis. Vel, Fæmina est natura procreationis liberorum instrumentum. Ergo, ad opera servilia non nist præter naturam abjicitur. Quam consequentiam probatzquia nibil natura facit tale, quale fabri serrarii Delphleum gladium ex inopia, (ut vertunt Ludovicus, Cœl. Rhodiginus, & Giphanius; alii, ob paupertatem, Lambinus parce, tenuiter, anguste) sed unum ad unum. Sic enim aptime perficientur singula organa, non pluribus operibus, sed uni deservientia. Græca hæc sunt: φύσει μθρ δν δικίει στη το διλον. Εδν γδ ή φύσις ποι εί τοι ετον, διον χαλκονίτοι Δελφικου μάχαι σαν πενιχεώς, της δυ περίς ενώ πολοίς ερος, της ενίλοιστο κάλλισα της δεγάνων έκας ον, μη πολλοίς ερος, της ενίλου δεκείον.

3. Nomen Asapukli in omnibus latinis exemplaribus reperitur, sed in quibusdam Græcis non legitur. Quibus autem usibus destinatus, & quali forma suerit gladius Delphicus, de eo nihil certi apud auteres occurrit.

4. Erasmus in adagiis scribit, ad eum modum suisse fabresactum, ut eodem simul & sacras mactarent victimas, & sontes afficerent supplicio. Sed conjectura hæc Antonio Montecatino non est ad palatum, quod quilibet gladius, non solum Delphicus, utrumque præstet, neque varietur usus in accidentibus, sitque idem opus, serire animal vel punctim vel cæsim. Idem instrumentum posse esse cædendis victimis &plectendis sontibus, nemo negaverit. At prorsus idé opus esse, punctim & cæsim serire, &

quod

quodeunque organum uni aptum est, alteri quoque pe-

rinde este accommodatum, quis afferat ?

5. Quicquid sit, de eo non est dubium, suisse issum gladium pluribus & diversis usibus factum instrumentum, vel propter ferri inopiam, ut Giphanio placet, vel ad siccurrendum egestati pauperum, non habentium unde plura sibi instrumenta comparent, ut Thomæ & Michaeli Piccarto placet. Hujusmodi quid etiam suit obelisco ychnium, cujus mentionem facit Aristoteles 4.

de an. part. c.6, & 4 Pol.c. 15.

6. Sed cum priori Regula, illisque que sect. 2. allata sunt, pugnare primo videntur non pauca que leguntur in libris Aristotelis & Galeni, præcipue iis quos ille de part. animal. hic autem de usu part. conscripsit; esse nimirum membra animalium, quorum singulorum non singula, sed multa & diversa sunt munia & usus: Ita linguæ usus est in formanda voce sive sermone, in dijudicandis saporibus, ut & in mandendo & deglutiendo; 2. de anima. t. 88. & de part. animal. lib. 2. c. 27. apud Galenum de mot. Musc. lib. 1. c. 3. de vocal. instrum. dissert. c. 2. & de usu part. lib. 11. c. 4. & 11. Gutrur sive aspera arteria non solum respirandi causa est, sed etiam vocis, 3. de part. animal. c. 3. & 7. de usu part. c. 6. Proboscis elephanto & pro naribus est, & pro manu, 2. de part. an. c. 16. & 17. de usu part. c. 1.

7. Secundo; cum prima Regula adversa fronte alteram, quæ ex 1. post. t. 161. & 171. desumpta es, pugnare, nemo non judicaverit. Quo facit, quod Averroes lib. 12. t.45. ait, Quod potest Natura facere uno instru-

mento, non facit duobus.

3. Thomas rem expedit hisce verbis: sic optime fient omnia, quando unum instrumentum non descrvit multis
operibus, sed uni tantum; sed hoc est intelligendum, quando accederet impedimentum in utroque vel altero duorum
operum, qu bus idem instrumentum attribueretur, ut puta,
si oporteret utrumque opus frequenter simul exerceri. Si autem per vices diversa opera exercerentur, nullum impedimentum sequitur, si nimirum unum instrumentum pluribus
operibus

9. Eadem est Donati Acciaioli, nisi quod hic ejusdem temporis, quo diversorum operum peractio impediatur, mentionem non faciat. Dici potest, inquit, unum non ordinari ad plura; intelligendum esse de iis que se invicem impediunt. Sed g stus, locutio, non se impediunt mutuo, Ergo non erit ab suraum, quod tingua ordinetur ad plura.

10. Alia expositione quoque utitur Acciaiolus; nenipe destinasse naturam unamquodque instrumentorum uni operi primum & principaliter, secundo loco etiam ad alia, quod Aristoteles vocat abusum. Sie linguam datam esse hominibus multisque alius animalibus primo ad sapores per-

cipiendos, exinde verò ad vocem explanandam.

12. Montecatinus duas affert responsiones : quarum prima hac est; Conciliantur tamen bac, per ea que foribuntur ab Aristotele in codem cap. 6. lib. 4. de part. anim. Ubi licet, inquit, uti duobus instrumentis ad duo opera, nec aliud impeditur, nihil tale 'N atura facere solet, quale per inopiam ars æraria obeliscolychnium: attamen si id sieri non potest, codem ad plura opera abutitur. Responsio igitur & præceptum crit huju[modi : Si potest natura facere atque uti factis ad singula opera instrumentis singulis, facit & utitur; si non potest, facit & utitur codem ad multa, vel potius abutitur ad reliqua, quam ad unum tantum utatur. Non posse autem facere & uti singulis instrumentis ad fingula opera natura dicitur, si aut inter se plura illa instrumenta. aut atii rei officerent. Inter se officerent vel ex loci angustia, si forent nimis propingua; vel ex contrariis constitutionibus, puta si alterum durum, alterum fragile, quæ occurrere sibi mutuo in suis muneribus obeundis oporteret. Officerent alii rei, id est, vel proximo alicui instrumento, ob easdem causas, ab angustin & conftitutionibus contraris ductas ; vel toti illi rei cujus sunt instrumenta, si onus ipsi, aut impedimentum ad officia celfiora allatura esfent. Hæc ex Aristotcle.

12. Alterum subjicit explicationi Acciaiolus seet. 10. à nobis adductæ, segq. verbis; Plausibilius fortasse responderetur; Verum esse, quod hic assirmat Philosophus, uni aperi semper unum à natura instrumentum destinari, si de ejusmodi instrumentis loqueremur, cujusmodi erat gladius Delphicus, mimirum que diversis partibus sui diversis operibus inservirent; sic enim ad singula essent unius idonea ex adjunctione inutilium partium: at si talia suerint, ut tota simul ad unum quod que eorum operum, in que diriguntur, usum habeant, optime naturam uno admulta uti.

13. Atque hæc sunt, quæ ad concilianda ea quæ sect.
6. objecta sunt, cum Regula & iis quæ sect. 2. comprehenduntur; interpretes attulerunt. Nam qui in explicanda Regula prima alteram tanquam ei oppositam adduxerit, déque concordia inter illas essicienda solicitus

fuerit, neminem me videre memini.

14. Aristoteles 1. Post, ad demonstrandum demonstrationem universalem esse potiorem particulari, inter
alia t. 168. 170. hoc nititur argumento; Illa demonstratio est prastantior, qua plura cognoscimus, ca qua pauciora. At demonstratione universali plura cognoscimus
quam particulari. Ergo, Ex majori propositione universalius estatum de instrumento videtur posse formari. Si
enim demonstratio qua ad plura cognoscenda utilis est,
potior est, quidni omne aliud etiam instrumentum pra-

ferendum fuerit, quod ad plura utile?

15. Potest autem bifariam fieri, ut aliquod infirumentum pluribus rebus aptum sit quam aliud. Primo, ut præstet eum ipsum usum quem aliud exhibet, & insuper alium : quo medo comparata est domonstratio universalis. Quia enim ea infert conclusionem universalem, ideo idonea etiam est colligendi particularem, quæ sub universali continetur. At particularis demon-Aratio tantum particularem conclusionem essicit. Secundo, ut plane diversa fint quæ illa instrumenta efficiunt:qua ratione lingua & dijudicandis saporibus deslinata est, & formandis verbis, auris autem uni auditioni dedita. Propositio ista priorem sensum refert, quod partim ex cit. Aristotelis textibus, partim ex iis quæ paulo ante à nobis dicta sunt, paret. In posteriori certe non necessariæ & perpetuæ est veritatis, cum contingat, unicam alicujus rei operationem præstare pluribus etiam fimul

simul sumptis alterius, nist scilicet ipsa quoque ex earum numero sit. Si enim ex earum numero sit, sieri non potest ut sis præcellat: omne enim bonum alio connumerato præstabilius est seipso seorsum sumpto, 1. Ethic. ad. Nicom. c. 7.

Regulam & priorem, ex recensitis \$ 17.00 seqq. exposition

nibus commoda præcipue videtur ultima.

REGULA IV. Instrumentum non movet, nisi motum.

1. Tritum est communi sermone enunciatum, & repesitur apud magni nominis seriptores. Thomas 2. contra gent. c. 21. ad 4. ait, Instrumentum nunquam adhiberi
ad causandum, nisi per viam motus. Nam de ratione instrumenti est, inquit, quod set movens motum. Et ratione
5. ait, instrumentum esse medium inter causam principalem
er effectum; ita ut essecia principalis agentis perveniat ad
essectiat. 97. sest. 3. id tanquam notum aut concessum
sumit, quando instrumentum ex principiorum censu excludit, proprerea quod non moveat, nisi moveatur. Consirmatur, 1. Pol. ubi dicitur, si radius scipsum moveret, non
opus esse ministris:

2. Testatam autem faciunt eius veritatem instrumenta artium. Malleo enim non adigitur in parietem clavus, securi non finduntur, nec terebra persorantur ligna, calamo illitu atramenti in chartam non esformantur literæ, nisi hisce instrumentis motis ab agente primario.

3. Verum universale non esse sed exceptionibus expositum, ostendunt qualitates, quæ ut instrumenta agunt in mutationibus substantialibus; sicut jecur secundum quosdam medicos in generando sanguine, anima
in nutritione, vivens totum in producendo sibi simili utitur calore. At calorem sui motione in hisce rebus non
occupari, aut in hisce operibus occupatum nullam sustinere motionem, evidens est, omnique caret dubio.
Quin universe accidentia in rebus mobilibus non sunt,

sed corpora. Suarez disp. Met. 17. Seet, 2. exceptionis soco semen etiam adducit, tanquam instrumentum generantis; quod tamen postquam decisum est nullam motio-

nem novam à generante recipit.

4. Idem dift. Met. 18. Sect. 2. notat, gemino sensu posse accipi, cum instrumentum dicitur movere vel agere ut motum ab alio. Primo, de motu in eo recepto; & hoc intellectu id non esse universale, ut ex Sect. prac. patet, & ipse eodem argumento & aliis probat. Secundo, ut idem sit quod agere ut subordinatum alteri in agendo, sive ut cum eo tanquam subordinato aliud concurrat, vel habens vicem ejus, quemadmodum semen & gravitas, generantis instrumenta dicuntur illud generationis, hac descensus ratione; vel etiam ut adjutum

à principali agente.

5. Verum licet negari non possit, nullum instrumentum movere, quin ab alio hoc modo moveatur, iste fenfus.tamen alienissimus est à vi verborum, neque Suarez eum absolute admittere videtur. Quis enim audito hoc, aliquid agere ut subordinatum alteri, aut ab eo juvari, hoc apprehendat, quod ab eo moveatur ? Ut de fententia Thomæ calor jecoris autows influit in generationem sanguinis, & in eo tanquam subordinatum à jecore juvatur. At quis asserat, hoc ipso calorem à jecore moveri? Taceo quod, si moveri ut motum tanquam proprium instrumenti proprie dicti, & à causa principali distincti, constituatur hac quoque in parte non possit posterior expositio recipi. Causa enim secunda subordinantur primæ in agendo, neque tamen instrumenta funt suarum operationum. Verbi gratia, ignis generat ignem, faber arcam aut lectum conficit ut agens primarium, licet in operando primæ caulæ subordinetur. Quamvis autem Simplicius in 1. Phys. t. 19. & Thomas qu.3. de potent. art. 7. & alii vocarint causas secundas in-Arumenta primæ, magna tamen est awegnosia.

6. Priorem igitur sensum verba præsentis enunciari tantum admittunt; quo quidem & id non esse sine exceptio e verum, & in instrumentis artium habere locum,

ensed . patet.

7. An autem in hisce tantum? Videntur sane & non-nullæ partes animalium eo comprehendi: ita manu non movetur loco baculus, neque pede quid pellitur, nisi pede vel manu motis. Hæc autem tantum abesse videntur, ut e numero instrumentorum excludenda sint, ut potius manus ab Aristotele 4.de part.an.c. 10.dicatur este wis ap oppavov mes desalvav.

8. Suarez tamen negat hæc in instrumentis, vocabulo proprie accepto, ut agenti principali opponitur, esse recensenda. Asserit enim, esse principalia agentia, quod ab iis aliquid moveri non excedat virtutem eorum, ita ut intelligant ad id virtute superiori, a qua exaltentur.

9. Non diffitetur tamen Suarez, dari latiorem quandam vocis instrumenti significationem, qua omni ei quod principium quo vocatur, quo utitur aliquod suppositum ad operandum, sive sit qualitas aliqua ipsi superaddita, sive aliud quid, isthac appellatio tribuatur; & hac ratione partes quoque animalium eo contineri. Neque sanè ha regula vocabuli instrumenti latiorem usum respuere videntur.

10. An dicendum, effatum nostrum comprehendere instrumenta quæ corpora sunt, & quibus movetur aliquid motu locali, quemadmodum malleo, securi, terebra aliquid movetur, manibus item & pedibus, quod non sit nisi ipsis quoque motu locali motis? Non sic calor, ut substantiæ instrumentum est in generando simili; non enim movet subjectam materiam loco, sed alterando?

11. Dixi, qua corpora sunt, quia impulsus impressus corpori a projiciente habetur pro instrumento, quo corpus, verbi gratia lapis, movetur in aere. A projiciente tamen non movetur impulsus ipse, sed lapis, nisi per accidens.

mini, I. Pol. c. 3. in cujus negotiis accurandis non raro res loco movet; & tamen motus is tunc ei à domino non impertitur, quin servo officium suum faciente dominus quiescit, aut longe abest.

13. Hoc ita diluimus: Sicut causa efficiens duplex

eft, physica & moralis: quarum illa vere exhibet influxum in rem, quando efficitur, ut faber conficiens arcam, aut ignis comburens lignum; hæc autem licet non rewera influat, causa tamen effe perhibetur, quia aut applicat agens aut patiens, (ut dum incendiarius ignem te-Ro subjicit) aut hoitatur, aut jubet vel cogit aliquem ad aliquid patrandum : ita aliud est instrumentum caufæ physicæ, quod optime propterea physicum dici pozest, quale malieus est comparatione fabri; aliud causæ moralis, qualis lictor est, justu consulis facinorosum in Carcerem trahens, & quilibet servus in exequendo heri mandato, quod & ipfum nomen instrumenti moralis meretur. Dici ergo potest, nos sett. 12. de instrumento physico locutos; vel, instrumentum physicum physice moveri à causa principali, morale modo morali : ut ita licerfervus, dum in negotiis domini occupatur, à domino physice non moveatur, moveatur tamen in genere morum, qui motus nihil aliud est, quam imperium vel mandatum e us antecedens.

14. Non autem mirum eft, præsens attributum non omni instrumento convenire, neque illis, quibus aliquo modo competit, eadem ratione inesse, quia mona zus nomen instrumenti rebus impertitur, tantaque illerum varietas eft, ut sub unam communem netionem non, ant vix possint redigi. Nam alia instrumenta dicuntur, quod influant immediate in aliquid excedens vim eo. rum, ut propterea opus habeant elevatione ab agente primario; qualia funt ferra, securis, &c. Calor statuitur instrumentum in generatione fubstantiæ a nonnullis quidem, ita ut attingat immediate productionem fubstantie; non quidem virtute propria, ut quæ imperfectior fit, quam ut id præftare poffit, fed virtute fubliantiæ concurrentis, à qua elevetur; alio tamen modo quam præcedentia, quia in illisid fit per vim quam ab ente primario percipiunt, quod in calore locum non habet, quemadmodum constat ex dictis seat.3. Alias autem ea-Jor ut instrumentum non influit immediate in substantiam, sed disponit solum materiam, producendo in ea

calorem tanguam dispositionem requisitam ad formam

rei

rei generandæ. Nonnulla dicuntur instrumenta, quiæs substituuntur in loco alterius; qua ratione semen emissum generantis, impulsum lapidi impressum projicientis instrumentum vocant: quam ob causam etiam abstente aur quiescente principali agente, movere aut operari dicuntur. Dari etiam instrumentum morale ante diximus. Et fortassis plures adhuc sunt modi, quibus

appellationem instrumenti res suscipiunt.

15. Franciscus de Sylvestris dictus Ferrariensis in eit.loc. Thom. tradit. omnia agentia instrumentalia, ur instrumenta sunt, convenire in hoc, quod non moveant, nisi mota ab iis quorum instrumenta sunt. Non enim essent, inquit, instrumenta, si per seipsa tantum operarentur, cum ipso instrumento utatur agens principale ad suum esse sum inducendum, ut patet in omnibus artisicialibus instrumentis. Sed verum est, quod non omnia instrumenta eodem modo moventur ad agendum: quadam enim per motum localem applicantur ad operationem, ut patet, cum artisex utitur serra ad faciendum seamnum; quadam per alterationen, ut cum ignis aerem calasacit, ut per illum forma ignis introducatur in materiam. Sunt Verba Ferrariensis.

consequentia. Quid enim repugnat, aliquid per seipsum tantum non operari, sed eo uti agens principale,
ut tamen ab eo non moveatur? Quid enim? Annon ex
mente Thomæ, quam Ferrariensis quoque enetur, in
productione substantiæ calor per seipsum tantunt non
operatur, sed eo utitur substantia generans? Calorema
autem illum moveri motu alterationis, quod ipsum afserere videtur Ferrariensis, tam evidenter salsum est, ut
nullis opus sit verbis.

TIT. V. continens REG. XVII.

Causa finalis.

REGULAI.

1. Significavit hoc Aristoteles 1. Eth.c. 1. & 7.2. Phys. c. 2. 6 3. 1. Polit. c. 2. 5. Metaph. c. 2. & multis alies locis. Et pertinet huc illud vulgatum, nemo intendens

ad malum operatur.

2. Sed obstare videtur I. quod quam plurimi reperiantur, quorum sinis sunt voluptates çaθλαι & ἐπονείθεσι, improbæ & probrosæ: τὸ ἢ ἀλαθον ἐθἐποςε ἐν φωιλότητί εξι. 2.magn. moral. cap. 6. Improbitas nunquam benum admittit. Sic cum avarus omnem lapidem movet, ut alterius possessionibus locupletetur, bonum certè sinem sibi propositum non habet.

3. II. Non vivere, vel non esse, appetitur & intenditur ab iis qui manus sibi inferunt violentas. At id bonum

non est, cum nihil sit aliud quam privatio boni.

4. Dicendum, malum appeti & effe finem, bifariam posse intelligi: vel ut malum sumitur materia iter, pro re quæ mala elt; vel ut sumitur formaliter, & quatenus est malum. Priori modo conceditur illa locutio. Appetuntur certe ea que mala funt à multis, eorumque fines funt. Et hoc condit argumentum f.2. neque id nostræ adversatur Regulæ; in potteriori enim sensu accipienda est. Quicquid finis alicujus est, non quatenus malum finis est, fed quatenus bonum : si non ut bonum morale aut honestum, tamen ut phyfice bonum, aut ut jucundum; si non verum bonum, tamen ut odiyondoy. Ita fane Philofophus iple cit. cap. 2. Phyl. & 5. Metaphyl. To 38 8 21 24 בי של אל דבא של האל מאאשי בשבאל בל לו בשבפישוש של under, auto era un alador, in oarrowsor alador: hoc est, id, cujus gratia, debet esse optimum & caterorum finis; fed nihil interest, utrum dicamus iplum

sum finem effe bonum, aut videri bonum. Confert. 52. lib. 3. de anima. & t. 36. l. 1.2. Metaph. c. 10. lib. 2. Eudem. 1. Polit: c. 1. imprimis autem c. 4. l.3. Ethic. Sic qui captus ab hostibus redimendæ vitæ causa patriam prodit, finem illum appetit, & propter eum proditionem, non sub ratione mali, sed sub ratione boni, quatenus vitam conservare physice bonum est, & melius ille esse judicat per summum flagitium vitam retinere, quam honeste profundere. Voluptates prohibitæ non mancipiant fibi homines per hoc, quod inhonesta & malæ funt. Avarus inhiat alterius opibus, non quatenus injustum id est, sed quatenus omnium rerum optimum elle arbitratur, rem familiarem habere ambliffimam.

5. Sed inquis, Si nemo potest appetere malum ut malum, I. voluntas nostra non erit libera, 2, non dabitur peccatum ex malitia, quia hæc videtur effe natura hujus peccati, quod quis velit malum sub ratione

mali.

6. Verum consequentia negatur. Nam quantum ad primum membrum, libertas voluntatis nostra non confiftit in hoc, quod possimus velle malum sub ratione mali; fed quod aliquam rem possimus velle & non velle, quæ dicitur libertas contradictionis & exercitii; quod eandem rem possimus velle & nolle, aut pluribus oblatis unum alteri præferre, quæ vocatur libertas contrarietatis & quoad speciem actus, quamvis nihil velimus aut appetamus, nisi ut bonum est, aut aliquam ejus speciem habet.

7. Quantum ad fecundum, respondet Durandus 2.d. 43. q. I. peccatum ex malitia non confistere in hoc. quod aliquis velit malum sub ratione mali; sed in hoc, quod aliquis sciens aliquid esse inhonestum & contra legem Dei, ilhud tamen velit sub ratione aliqua jucunditatis vel utilitatis, nulla victus perturbationis vehementia, absorbente judicium rationis, judicans, melius esse legem Dei transgredi, quam utilitate illa vel voluptate

privari,

8. Ad illud quod Sea.3 objiciebatur, dicimus, quando quis G 4

quis animum habet mortem sibi conscissendi, tum mors vel non vivere est privatio, non tantum boni, nempevitæ, sed esiam mali alicujus, (quatenus malum aliquod, verbi gratia exquisitissima tormenta, quibus se destinatum esse novit, morte evitat) quod majus est, vel saltem majus esse judicatur, & hoc modo induit rationem boni. Nam ut Philosophus habet 5. Eth. c. 1. minus de malis bonum quodammodo esse videtur. Et 1.85 % 10 naxov, jucundum est etiam non habere malum, 1. Rhetor. c. 2. 21. Addit autem Suarez, carentiam boni, ut vitæ, non appeti, nec esse sinem, nisi in virtute alicujus boni positivi, sicut ipse loquitur: quemadmodum qui magnis cruciatibus se subjectum iri intelligit, mavult non esse, quam esse, propter seipsum; cupit enim se subtrahere tantis doloribus.

9. Ex his non difficile est judicium serre de sententia. Occhami, qui 3. sent.q.13 ad dub.3, non veretur scribe-re, voluntatem velle malum quod nec revera bonum sit, nec apparenter. Vis argumenti ejus in hoc consistit. Voluntas potest velle id quod est malum revera & apparenter, ut si quis deserta religione, quam sanctam & Deo acceptam esse credit, Dæmones sequatur. Ergo potest velle quod nec revera est bonum, nec apparenter.

10. Ubi videmus, bonum apparens in antecedente. Occhamo omne id dici, quod judicatur aut existimatur esse bonum, sive existimetur sic ab intellectu recte judicante, sive aberrante, hoc est, sive sit revera quoq; bonu, sive non: quo modo Philosophus quoque sumit 3. Eth.c. 5. Ε΄ cit. 1.1.1. Polit. ubi dicit, τε ε΄ βορείν Φ΄ αραθέ χάειν πάντες, ε jus gratia quod bonum esse videmur vel apparet, omnes omnia faciunt. Alias sumitur pressius, ut opponitur ei quod revera bonum est, ut quoque accipividetur in verbis Aristotelis Sest. 4. ex c. 3. 1. 2. Ph. adductis.

chami proposito nullam esse consequentiam; cum id quod & revera malum est, apparet sive judicatur quoque malum, possit simul alia ratione apparere & censeri bonum; ut si quis servandæ vitæ, aut consequendorum magnerum honorum causa, a vero Dei cultu ad idolo-larriam

latriam desciscat. Id vere malum esse, nullum & dubium: Sed & ipsi malum esse apparet; novit enim, voluntati & legi divinæ directe adversari. Apparet autem & bonum, quatenus videt eo se vitam redimere, aut adsummum dignitatis gradum ascendere posse, quæ quidem ipse vero Dei cultui præsert, & pro majoribus ducigbonis.

REGULAII.

1. Vel, quod eodem recidit, Propter quod aliquid respectitur, melius est eo quod propter ipsum expetitur; 3. Topo c. 1. 1. Eth. c. 5.1. magn. Mor. c. 2.7. Pol. c. 1. ut lanitas medicamentis, victoria prœlio, portus navigatione melior est. Oi zueisvres el meannor, ait Arittoteles, honores appetunt propter virtutem, ut nimirum seipsos probos ex virtute præditos esse probent. Virtus igitur ex eorum sententia est melior, se per consequens summum bonum in honore ab illis constitui nequir.

2. Ratio autem Regulæ potest adsignari hæc: Quicquid appetibile est, bonum est, (ut passim Aristoteles) cum appetibile vel sit ratio formalis boni, vel tanquam proprium mido; eam sequatur. Ergo quod magis est appetibile, est magis bonum; juxta illud, Sicut se habet simpliciter ad simpliciter, ita magis ad magis. At tinis est magis appetibilis quam media, quia propter ipsum media appetuntur. Sed propter quod unumquodque tale est;

illud magis tale eft.

3. Sed objicitur I. Sunt qui bonarum literarum studisincumbunt, aut in bello egregiè rem gerunt, aliasve præstantissimas sunctiones obeunt, nullam aliam obcausam, quam ut inde ditescant, aut ad summas dignitates evehantur, qui sinis certe mediis illis dereriores sunt.

4. II. Serræ finis est sectio, oculi videre, equis expetitur ad iter, servus ad expedienda negotia domestica. Hos fines, tanquam actiones aut motus, mediis illis, tanquam substantiis, præstantiones esse absurdum est.

Gs K.HILIMdo

5. III. Imo ipsius hominis sinis est aliqua operatio; quandoquidem quorum est aliqua operatio aut functio, corum sinis consistit in illa sunctione, 1. Eth. c. 7. Sed qui operatio hominis ipso homine sit nobili r?

6. IV. Sol & Luna à Deo creata funt, ut dividant diem & noctem, ut fint in figna, & illuminent terram,

quæ omnia illis funt longe ignobiliora,

7. Ad I. respondet Suarez, causam finalem persectiorem esse mediis, si ordo in sinem sit rectus, & juxta institutionem naturæ: posse autem ordinari respersectiores, etiam ipsum Deum, ad impersectiores: sed i lum
ordinem esse perversum, & a recta ratione, & ab eo
quod naturæ rerum postulant alienum. Quæ responsio est ad mentem Aristotelis cit. c. I. l. 7. Posit. ubi disputans, bona animi præstantiora esse bonis corporis &
fortunæ, inter alia hoc utitur argumento, quod hæc
natura expetibilia sint propter illa, & omnes bene sanæ
mentis homines expetere hæc debeant propter i'la, &
non illa propter hæc. Quod argumentum nostra Regula
niti evidens est.

8. Responderi quoque aliter potest : nempe, quo modo quilibet sinis dicitur bonum, eo modo etiam accipiendum esse, cum dicitur, sinis melior iis quæ ad sinem destinantur. At cum dicitur sinem esse bonum, tum id quod revera hujusmodi est, tum quod apparet esse, intelligitur, quemadmodum Reg. præced. vidimus. Sic ergo dicendum, sinem esse meliorem iis quæ ad sinem reseruntur aut revera, aut ratione illorum qui ea ad sinem reserunt, quatenus scilicet isti melius quidem expetunt propter deterius, quod tamen pro meliori habent; sicut illi qui rerum scientiæ vacant, aut in bello præclaram navant operam propter divitias aut honorem, divitias & honores dubio procul potiores esse cen-

fent.

9. Quantum ad II. dicitur aliquid melius vel nuidreeor bifariam, antag, ninur, absolute, sive in se & sua
natura, & deinde nobis, sive respectu nostri, quia nobis
est convenientius. Verbi gratia, lupus natura sua præstat pane, quia lupus est substanti i animata sensu præ-

dita; sed nobis panis est lupo melior. Et Aristoteles lib. 7. Pol. 1. ubi illa distinctione utitur, docet, animam non natura tantum esse meliorem, quam corpus aut sortunam, sed & nobis. Sufficit, sinem esse meliorem quam media nobis, licet media in se sint præstantiora. Et hoc modo se habent illa quæ in argumento afferuntur. Quo pertinet, quod scribit Aristoteles 1. magn. c. 3. Nemo, inquiens, velit visum, babere ea lege, ut non videat, sed conniveat o oculos claudat. Idem de auditu cæterisque dicendum. Proinde quorum usus o habitus est, melius o optabilius eorum usus est babitu.

13. Ad III. ex fententia quorundam responderi posset, cum hominis sinis aliqua ejus operatio esse dicitur, sinem tum quoque esse nobilius quid ipso homine; non ut operatio per se & seorsum sumitur, sed ut simul comprehenditur subjectum, nempe homo, ex quo tanquam sine cui, & operatione tanquam sine cui se, unus integer coalescit sinis, qui est homo operans, vel hominem operari. Que responsso etiam quadrat in illud de oculo, qui nobilior est actu videndi; quatenus tamen oculus eo destinatus est, ut ipsum animal videat, atque ita sinis ille & visionem, & animal cui illa bono est, complectitur,

finis ille nobilior est oculo.

11. Sed quid si aliter ira respondeamus, nempe aliud est medium, vel id quod appetitur propter sinem ab aliquo, aliud est agens primarium, vel id quod appetit aliquid? Regula sinem eo quod aliquid ejus gratia appetit, melius esse dicit. Homo est id cujus est aliquis sinis, & quod sinem appetit; ut scientiam aut aliam aliquam evicentar; non id quod propter sinem appetitur.

12. Sunt tamen & viri eruditismi, qui id quoque quod appetitur eo quod appetit melius esse posse asserunt. Cum enim non inconveniens sit, aliquid diverso respectu tum nobilius tum ignobilius esse, hominem exempli gratia tanquam substantiam, simpliciter & absolute nobiliorem scientia alissque ejus operationibus, tanquam accidentibus, esse prositentes, seçundum quid tamen ignobiliorem esse statuunt. Habet enim homo in se aliquid, quod est ratio appetendi aliquam esse recev, verbi

verbi gratia actum sciendi. Illud est potentia ad scientia am, vel quod potentia est sciens; quod est ignobilius quid scientia ipsa, sicut homo potentia est ignobilior homine actu. Id igitur quod appetitur nobilius est ipfoappetente, quoad id quod appetenti est ratio appetitus,

id vero est potentia.

13. Ad IV. respondetur : Finis solis & lunz, aliorumque corporum ccelestium, est mundus hic inferior, (ut iple Averroes comment. 17.1.1. de Colo ait, quod & ex. Arittotele 1. Meteor. c. 2. defumi poffe videtur) & imprimis homo, tum quia is inter res sublunares citra controversiam est nobilissima, tum quia aliz illarum ad ipfum tanquam ad finem referuntur, quod innuit Aristoteles 2. Phy f.t. 24. expresse autem & fusius docet 1. Polit. c. 8. At si nullum aliorum que sub coelo continentur præstantius est coelo, certe, non negandum videtur, hominem ipsi præstare. Augustinus l. de duabus anim. contra Manioh. scribere non dubitat, muscam soli esse præferendam. Quod fi folem & lunam cum illuminatione, distinctione temporum, & fignis, que præstant, comparemus, dicimus & hæc meliora effe quam illa, non absolute, sed nobis, vel mundo huic inferiori, propter quem facta funt,

REGULA III. Finis eft ultimum. 2. Phyf. t. 23. 2. Metaph. t. 8:

T. Sed non omne ultimum elt finis; verum id quod bonum, quodque ita expetitur, ut aliud propter ipfum: expetatur. Mors enim ultimum est, sed non finis,id est, caula finalis. Did xio mointh's yexolos menyon einery

בא דבא לו דענו ווקדופף צעבת ביצעובדנ.

teribit Ariffoteles 1:23 .l. z. Phyf. Ideog; Poeta ridicule adductus eft, ut diceret, Habet finem cujus caufa genitus crat. Non enim omne ultimum meretur nomen finis, sed id quod est eptimum. Reprehendit nimirum hic philosophus poetam, quod loquens de aliquo defuncto, dixit eum habere finem propter quem natus fit quafi-scilicet mors fit causa

finalis propter quam nascamur. Sumitur quidem & nomen 750 & finis pro extremo five ultimo alicujus rei, quod tamen causa finalis non sit, qua ratione apud xenophontem Ped.7. dicitur ille qui moritur, 760 200, quemadmodum & Rom.6.21. 760 malorum operum est mors; & Cicero & alii mortem sinem vita vocant. Sed & 760 est idem quod 70 8 8 vera, sive causa sinalis; sic mors non est sinis: non enim ut moriamur, nascimur aut vivinus.

2. Verum hie objicitur, Finis alius ultimus est, intermedius alius, ut vel ex 1. Eth.c. 1. & 9. Metaph, 1. 16.

constat. Ergo non omnis finis est ultimum,

9

3. Resp. sinem intermedium esse ultimum, non simpliciter, sed respectu præcedentium mediorum, quorum est sinis. Et cum ex cit. t. 16.l. 9. Met. constet, sinem intermedium sinem quidem esse, ultimum tamen esse magis sinem; non mirum est, illi quoque 70 ultimum esse non ita simpliciter convenire.

REGULA IV.

Ita Aristoteles 8. Met. 1.14.1. Eth. 6.12. & alibi. Este enim causa. At omnes causæ principia sunt. 5. Metaph. 6.12. Sed hæc Regula cum præcedente adversis frontibus videtur pugnare. Omne enim principium est primum, ut dicitur loco jam cit. Sed primum & ultimum e regione sibi opponuntur. Et litem hanc dirimet, & utramque regulam illustriorem & explicatiorem reddet subsequens.

REGULA V.

Finis est primum in intentione, & ultimum in executione.

1. Ita vulgo. Ex Aristotele, 3. Eth. c. 3. potest ita formari: Finis est primum en m avan od, ultimum en m peréoes. Duplex est ordo: unus in actibus intellectus, qui tunc servatur, quando aliquo proposito vel cognito, progredimur ad cognitionem principior u ejus, ex quibus id consti: uitur,

Aituitur, vel reipfa dependet. Eft enim avalver, alique proposito, ad principia ex quibus generatur, aut reipsa dependet, procedere. Huic respondet ordo intentionis dictus, & ad actus voluntatis spectat, quando nimirum, dum plura expetuntur, unum expetitur prius, alterum posterius, & propter illud. Finis est prior mediis ordine aradiosis, quatenus media nobis non innotefount, nisi antegressa finis cognitione; est prior ordine intentionis, quatenus primo omnium intentio vel voluntas fertur in bonum, posterius autem & propter finem in media. Hi duo ordines fundantur textu 49. l. 3. de anim. interque eos ex asse convenit, quoniam cujus eft appetitus, hoc est, quod primo movet appetitum, est quoque principium intellectus practici, ut ibi habetur ; & quod posterius appetitur, posterius quoque cognoscitur. Hac de causa pro uno ordine quodammodo eos hie habemus.

2. Alius autem est ordo qui dicitur executionis & pereceus, quum rem ipsam aggredimur, & unum prius altero facimus aut acquirimus. & hic quidem ordo priori plane est contrarius; sic enim sinis est ultimum, & media priora. Quod enim essicitur aut acquiritur per alia, id illis posterius est, quantum ad essectionem vel acquistionem. Sed sinis essectiva equantum ad affectionem vel acquisitionem. Habetur ista doctrina quoque 2 Phys. 1.89. ubi dicitur, sinem esse alexalui è me mente est alexalui essectiva, dan

אם דצ אסמוסעצי.

3: Occham 2. q.3. a. 1. & Gabriel Biel 2. d. 1. q. s.'. nobis hic facessum negotium, & ad alia progressuris iter impediunt. Quorum sententiam ut ponamus & examinemus, præmittendum 1. esse secundum eos aliquid quod ita ametur, ut amorem ejus non antecedat alius amor, vel alius actus voluntatis, quo non exsistente, illud non ametur, & hoc dicunt amari amore amicitiæ; esse etiam quod diligatur ita, ut amor e us gignatur ab alio amore vel actu voluntatis prævio, qui si non sit, non diligatur, vocantque hunc amorem concupiscentiæ. 2. Præmittendum, id quod primi

modo,

modò, sive amore amicitiz amatur, ipsis este propriissime causam sinalem, hoc ipso scilicet, quod ejus amorem non præcedat alius amor, id autem quod amatur amore concupiscentiz, essectum quidem ultimum, non tamen causam sinalem, nisi in latiori quadam significatione, sed potius medium esse. Verbi gratia, qui ambular, aut medicamenta à medico præscripta sumit sanitatis gratia, & à seipso, & à medico amatur amore amicitiz, & est simpliciter & propriissime sinis ambulationis aut medicationis. Sanitas autem amatur amore concupiscentiz, & non est ita propriè, sed tantum in latiori significatione, causa sinalis.

4. Jam statuunt, ægrum, & quodlibet subjectum quod amatur amore amicitiæ, esse primum in intemione, quia amor ejus non præsupponit alterius rei amorem; sed non esse ultimum in executione, quod non essecitate aut acquiratur per executionem, sed jam ante existat. Sanitatem autem, & quicquid amamus amore concupiscentiæ, dicunt esse quidem ultimum in executione, quod executione essiciatur & acquiratur, & quidem ita, ut eo essecto aut acquisto, cesset executio; non autem esse primum in intentione, propterea quod ejus amor non sit primus, sed eum antecedat amor personæ, ex quo nascatur.

5. Ext. 35.69 37. lib. 2. de anima duplex constituitur sinis, cujus & cui. Finis cujus est id, cujus esticiendi vel acquirendi gratia aliquid sit, ut sanitas respectu ambulationis & medicationis. Finis cui vero est id, cui alter sinis esticitur aut acquiritur, ut homo quatenus ipsi sanitas est restituenda. Finis quem dicunt hi autores diligi amore amicitia, sere est idem quod sinis cui: ille autem quem amore concupiscentia diligi aiunt, idem quod sinis cujus.

6. Perspicitur id adducto & sexcentis aliis exemplis. Quod si quispiam ea fortassis discrepare alicubi deprehenderit, nihil id nostræ incommodabit disputationi. Volui verò distinctionem hanc sinium afferre, propterea quod commodissimus ejus sit usus ad refellendam modo propositam sententiam.

7. Primo

7. Primo ergo, finem cujus non esse proprie finem. dogma est à philosophia Aristotelis alienissimum, & per se falsum. Certe plerumque Aristoteles, quando de causa finali tractat, aut rerum causas finales assignat, de fine cujus loquitur, sicut vel mediocriter in ejus scriptis, verfato manifestum est. Et sane dubio procul id est finis,& quidem ultimus, vel causa finalis propriissime dicta, quod per se amatur, & reliqua propter ipsum, ex 2 Met.c. 2.& I Eth. c. 2. cum ipfe Gabriel l. c. dift. 38. q. un. not. 1. afferat, hanc esse descriptionem finis ultimi & proprie dicti. At sanitas, verbi gratia, quæ est finis cujus, per se amatur, & propter ipsum cætera, nempe omnia ea quibus utiniur nt æger convalescat. Posterius certissimum elt. & extra controversiam. Prius quoque patet, quia sanitas in fe & per fe, five ratione fui, est nobis bona & conveniens, (non fic media, ut potio amara non ratione fui nobis bona est, sed ratione valetudinis, ad quam recuperandam conducit.) Ergo etiam per se & ratione sui est amabilis. Quid quod Aristotel, de fine ultimo The reax Il. 1. Eth. disputans, afferit eum este non hominem, fed opus quoddam hominis, nempe operationem animæ rationalis, &c. At hic finis eft cujus, non cui. Loqui autem eum de fine ultimo & propriissime dicto, paret ex principio cap. cit.l. r. Eth. ubi eum sic describit, quod sit id, & δ άυτο δελόμε θα, κ μη δ έτερον, τα άλλα ή διά Tero, quod propter se volumus, & non propter aliud : alia vero propter ipsum. Quibus verbis ultimum & propriistime dicum finem exprimi, ex iplo Gabriele jam audivimus. Vide 1. magn. Mor.c. 3, Co I. Eudem.c. I.

8. Secundo, nec id conceditur, quod dicunt, finem eui esse primum in intentione, & non finem cujus. Quin sinis cui plane non videtur cadere sub intentionem. Est enim intentio boni absentis & nondum habiti. At sinis cui non est absens, sed existit ante operationem, fatentibus illis ipsis cum quibus jam nobis controversia est. Unde nulla est consequentia, Amor sanitatis nititur antegresso amore subjecti: ergo sanitas non est primum in intentione. Sequeretur sortassis, si intentio sanitatis.

oriretur ex antecedente intentione subjecti.

9. Refle

9. Recte quoque Suarez. disp. Met. 18. sett. 2. & Mendoza de anima disp. 3. s. 2. disputant, licet sines cujus & eui distinguantur, ex illis tamen constitui unum integrum sinem. Neque enim propter saniratem seorsum abhomine, neque seorsum à sanitate propter hominem remedia adhibentur, sed propterea ut homo sit sanus.

m,

er.

fa.

ne.

r

& .

&

e

1

1

REGULA VI.

Finis non babet modum aut mensurami

REGULA VII. Media habent modum & mensurami

REGULA VIII.

de unoquoque seorsum agatur. Desumpta autem sunt ex 1 Pol.c.8.69 9.64 7 Pol.c.1.694. Ita sanitatem, tanquam sinem, sine modo & mensura & expetit zger, & restituere ipsinititur medicus, nempe quanta maxima esse potest: medicamenta vero expetuntur & exhibentur certa mensura & quantitate, ea nimirum qua sanitati recuperanda solent esse idonea. Sic & in propinandis remediis certum observat ordinem medicus; verbi gratia, prius digerit humores & praparat, quam medicinam purgantem prasscribat, quia sic facilius & commodius expelluntur.

2. Facit Philosophus, cit.l. 1. Polit. χημαπητικώ, rationem vel artem rei parandæ duplicem : unam χη φύσην, quam dicit esse εκρί τροφω, unde & alimentaria à non-nullis vocatur; alteram ἐ ούσει, quam & καπηλικώ cauponariam appellat. Illa refert divitias ad bene vivendű, & idcirco eas quærit non ut finem, sed ut instrumentum & medium ad illum sinem, eaque de causa divitias parat non insinitas, sed tantas quantas sufficere censer ad bene vivendum: ἐδεν γδ όρρανον ἀπιξον ἐδεμίας δει τέχνης,

87E

TE πλήθή, έτε μεγέθή δ. ή πλετ Ο δρχάνων πλήθός έξην οἰκονομικών κὴ πολιτικών. Nullum enimullius artis instrumentum infinitum est nec multitudine, nec magnitudines. Divitiæ autem sunt multitudo instrumentorum domesticos rum es civilium.

14. At certe istis videtur reclamare experientia. Nam I. sanitas non expetitur eis antegy. Fit enim, ut sanitati perfecte restituatur æger, ita ut & ipse & medico acquiescat.

5. II. Sunt qui solius vitæ cupiditate ducuntur, & huc omnia referunt. Sunt, quorum unicum studium est bene vivere, sed ita, ut optimam vivendi rationem in voluptatibus corporis constituant. Utrique divitias ia infinitum appetunt. Illi enim cum æternum vivere cupiant, hoc agunt, ne quid vitæ tuendæ desit, & sic divitias tanquam vitæ viatica necessaria in infinitum augere student. His, quia pecuniis procurantur voluptates corporis, quarum nullum saciunt modum, ideo ipfarum pecuniarum cupiditas immensa est, ut docet ipse Philosophus cit.c.g.l.1. Polit. Ergo non tantum sinis, sed & mediorum appetitus infinitus est.

6. Ad primum ut respondeamus, intelligere oportet, quid sit appetere vel serri in aliquid eis angeon, quod sortassis non ita in expedito est. Philosophus cum dixisset, medicinam ad sanitatem, & quamlibet artem ad sinem suum infinite serri, rationem addit hanc, quod quam maxime sinem cupiant essicere vel acquirere. Quod

Piccartus

Piccartus in comment, ita exponit, quod hoc agant artes, ut fine suo optimo & perfectissimo fruantur, sicut & medicina non acquiescat, donec optime reddiderit samun corpus quod susceperit. Nec diversa ab his Mon-

tecatini explicatio esse videtur,

21V

nei

COL

æ!

THE

200

á-

SK.

MS

e,

le-

m:

12-

is.

m

I.

-1

t.

&

ſŁ

n

-

÷

e

d

,

n

a

1

7. Eft igitur hic aliquid in infinitum appetere, (as xa-Sons einer) non ita appetere, ut quantumcunque ejus assecutus quis fuerit, semper tamen plus apperat, & nunquam quiescat; sed est, rem appetere ea quantitate & perfectione, quanta obtineri aut esfici poteit maxima. Et constat ilto medo oppositio inter finem & media. Media enim appetimus copia & quantitate certa & determinata,& fæpe admodum exigua, non quanta ea parari possibile est, camque determinationem media fini acceptam ferunt. Hoc enim est quod Philosophus scribit, finem esle terminum artibus; quatenus nimirum eo, tanquam certa regula & mensura, cætera mensurantur; præscribitúrque illis modus, ut tantopere quærantur, quantopere adjuvare eum terminum ac finem possunt, ficut exponit Montecatinus. Res evidens est exemplo sanitatis & medicamentorum sea.1. Quo pertiner, quod dicitur 3.de anima t. 57. necesse esse, ut in deliberatione omnia uno metiamur, quod finis est, aut à fine sumitur. Omnia enim debent in hoc convenire, quod fint confequendo fini idonea.

3. Dixi (& sa Didu eimir) quia non inficias eo, finem ita posse in infinitum expeti, ut quantum cunque ejus quis consecutus suerit, nunquam tamen exsatietur, sicut patebit ex iis quæ inferius afferentur. Verum, si verum id est, non perpetuum est, sed in nonnullis tantum

contingit.

9. Alii, ut testatur Acciaiolus, exponunt Philesophum de infinito in multitudine, quod medicina appetat producere non unam sanitatem tantum, sed aliam atque aliam usque in infinitum, quatenus medicinas set sanare in infinitum. Sie de aliis sacultatibus. Sunt verba apud Acciaiolum. Sed de hac expositione alii judicent.

id quod finis locum in ipsis obtinet, in certa & determi-

nata quantitate & conficiendum sibi proponunt, & conficiunt, & non quantum possunt maximum; ut testantur frænum, navis, quæ sunt fines artium Tis and 140 motor-

พรามที่ร & ร ขอบาทางหที่ร.

11. Responderur, fines esse duorum generum : quidam funt res per se expetenda, ut fanitas ; quidam funt x phorus tantum quorum effe totum in usum aliquem & ulteriorem finem refertur, qualia funt ea quorum fect. praced. facta est mentioguæ licet respectu certarum artium fint fines, absolute tamen loquendo organa sunt,& media ad alium finem quæ Regula nostra non comprehendit Aristoteles. Expresse enim ille, & Nev oppavov, inquit, מחלפסע בלבעומה כלו דב איוה, צדב אמושבו, צדב עניצב-Sezquemadmodum f.2. vidimus. Et quanquam frænum & navis non fint organa nominatarum artium, funt tamen aliarum. Pulcherrimus est locus, c. 4.1.7. Polit. Praterca vero aliquis est etiam civitacibus magnitudinis modus; quemadmodum & aliarum rerum omniu animantium plantarum feu arborum instrumenterum justa magnitudo est. Etenim unumquoda; borum neg; finimispufillum fit, neque fi magnitudine modum saperet, potestatem aut vim suam inco-Lumem confervabit, fed interdum natura fua pror fus orbatu enit, alian nullam utilitatem afferet. Exempli cauja, navigiū palmi quidem unius tengitudinem non superans, aut ufq; ad duorum stadiorum longitudinem porrectum, nonerit omnino navigium; ad quandam vero magnitudinem progressum, modo propter parvitatem, modo propter magnitudinom, navigationem reddet incommodum. Et c. 1. ejuld. Ta who ob exloc (ana Sa) Ext migas worsh opparor To. Tav 3 x prior wor Brin an The respondent Branfer avaluation, in under oφελ Θ ε) αυτή τοις έχεσι. Et rationé evidentem habet Reg. 8. Finis enim dat menfuram & modum mediis. Cum ergo frænum (verbi gtatia) absolute loquendo, sit medium & inftrumentum alterius artis, & ut hujulmodi medium & inftrumentu ab arte, que ab effectione ejus no. men fortita est, esticiatur necesse est, certo modo &quantitate sive mensura effici. Eade ratio navis & alioru est! 12. Ad II. fortassis dici potest, Philosophum loqui de

iis que ex prescripto recte rationis expetuntur: quem-

admodum.

admodum alias, cum de bonis & jucundis, corumque appetitu loquitur, ea on aus talia effe docet, quæ ille qui fana ratione utitur talia effe cenfet;quæ autem xuxãe Daxeinly & bona aut jucunda effe judicat, non antice, fed 7870 talia effe scribit : eo modo quo alba funt, non quæ ab iis qui oculorum invaletudine laborant alba . & amara, non que à febricitantibus amara, sed que à sanis talia effe judicantur, ficurirfe Philosophus docer, 1. 3. Eth. c. 5. & 1. 10. c. 3. Quod autem funt, qui voluptatibus corporis exfariari nequeunt, fed & eas, & pecunias quibus comparantur, infinite sectantur, id certum est non à rectæ, sed depravatæ rationis judicio provenire. Idémque sentiendum de iis, quorum vivendi cupiditas nullam moderationem in congerendis opibus admittit. Cui responsioni patrocinatur, quod & in aliis id observandum veniat. Nempe ut alvus evacuetur, medicamentum expetitur in certa quantitate, rhabarbari verbi gratia drachma. Quæ menfura certe determinatur intuitu fanitatis à recto judicio hominis corum quæ ad medicinam pertinent periti. Poterit enim evenire, ut æger istarum rerum penitus rudis, inconsulto medico, eo deveniat dementia, ut sibi affeiri jubeat rhabarbari aut alterius medicinæ libram aut ultra, arbitratus, quo plus ejus devorarit, eo valentiorem & aptiorem fore ad fanitatem zgroto recuperandam.

13. Verum dubitationum nondum finis est, propterea quod is qui veritas investigationi & studio sapientiæ se penitus consecravit, non tantum scientiam, tanquam finem, sed & instrumenta quibus comparatur, ut libros, infinite expetere videatur: hunc autem appetitum à de-

pravata ratione proficifci quis dixerit?

14. Esto hoc ita. An respondendum, bisariam sieri posse, ut sinis in infinitum expetatur? 1. ut appetitus ille revera sinitus sit, sicut & res inquam sertur; dicatur tamen infinitus, quod res expetatur in summa sua persectione: quo modo sanitatem supra infinite appeti diximus. Revera enim sanitas, etiam persectissima, nec actu nec potentia aliquid infinitu est, sitque ut ea recuperata appetitus acquiescat. 2. Ut sinis ejusque appetitus sie

infinitum quid, non quidem actu, sed potentia, ad eum modum quo libro 3. Physicorum numerum, aut 2. de anima. t. 41, ignem in infinitum augeri posse docerur : quo modo scientia & voluptates infinitæ dici possunt, ficuti & earum appetitus, quoniam quantum cunque voluptatum corporearum ceperit is, qui omnia ad eas refert, semper restat quo ulterius frui velit; quantumcunque quoque scientiæ quis adeptus fuerit, nunquam tamen tantum acquifivit, quin multa superfint, quæ cum adhuc ignoret, eorum quoque cognitionis sit cupidus. Hoc igitur posteriori modo, quando finis ejusque appetitus elt infinitus, mediorum appetitum in infinitum extendi, nihil videtur absurdi este, & fortassis probatur argumentis supra propositis. Quanqua fortassis hic media etiam definita dici poslunt, non positive, quasi cum certo modo & quantitate expetantur, sed negative, ut ita dicam, quatenus hoc ipfum, quod fine modo appetuntur, a fine habent, & non ex fe.

15. Sed objicis I. Quod non habet mensuram, non potest dare alteri mensuram, ut constat ex reg. præced.

Ergo finis non est id quod non habet mensuram.

16. II. Nonnunquam studiosis tantum pars aliqua eruditionis, eáque exigua, in optatis est, ad quam si pervenire possint, nihil amplius se desideraturos aiunt.

17. Resp. In primo argumento major est falsa; siquidem potest dare aliquid alicui, quod ipsum non habet formaliter, ut manisestum est in causis æquivocis, qua de re supra tit. 3. reg. 10. Ita & albedo, tanquam forma, dat parieti utsit albus, cum tamen ipsa non sit alba.

18. Ad secundum: In illo casu eruditio non finis est, sed potius rationem medii habet ad sustentationem vitæ, aut aliquid aliud: quemadmodum non raro tantum sibi solum optant eruditionis, quantum satis esse existimant ad hoc vel illud munus obeundum.

19. Atque hæc sunt quæ circa propositas tres regulas commentari volui. Si rem acu non tetigi, benevole mo-

nenti aures commodare sum paratus.

REGULA IX. Acquisto sinc cessat omnis actio.

1. Sumptum est ex t. 55. l. 1. de ort. & inter. ex istis nimirum verbis τω δ΄ έξεων παρκοών κα έπ ρίνεπα, ἀλλ΄ έσιν κόπ. τάδ' είδα κ) τὰ τέλα έξες τινές. Cum habitus ipsi adsunt, nihil præterea sit, sed jam est: sormæ autem at-

que fines babitus quidam sunt.

z. Sed non videtur esse verum, I. Quia curatio vulneris non cessat adepto vel habito ejus sine: quoniam
homo vulneratus est sinis curationis, nempe sinis cui: at
quando chirurgus habet hujusmodi hominem sidei suz
concreditum, tantum abest ut cesset curatio, ut tum demum incipiat.

3. II. Gaudium & delectatio non exspirant, sed po-

tius oriuntur, acquisito fine.

4. III. Ejus qui ambit aliquod officium, & ut id nanciscatur, nulli-parcit operæ, sinis est, ut patet, ista sunciscatur, nulli-parcit operæ, sinis est, ut patet, ut pat

nactus es, banc orna.

5. Dicimus, Regulam esse intelligendam de iis quæ respiciunt sinem ut acquirendum. Acquisito sine nihil amplius eorum sit quibus acquiritur, qualia sunt intentio, consultatio de mediis, eorumque electio, & usus, &c. Quæ certe res per se evidentissima est. Finis enim acquistus, quatenus est acquistus, non est amplius acquirendus. Ergo neque eo acquisto locus amplius est sis quibus acquiritur, vel quæ ipsum ut acquirendum respiciunt.

6. Et hinc jam patet responsio ad argumentum secundum & tertium. Gaudium & delectatio enim hoc ipso, quod oriuntur ex sine jam acquisito, eum ut acquirendum non respiciunt.

7. Qui ex voto admotus est officio, nihil quidquam ecrum ulterius facit, quæ faciebat antequam estet confequetus; sunt autem alia plurima ei obeunda negotia,

sed que non spectant ad officium adipiscendum, sed ad alium sinem, ut nimirum voluntati domini satisfaciat, neque committat ut querele de se ad ipsum deserantur.

8. Sic curatio vulneras est medium, non quo chirurgus obtineat ut vulneratus ipsi detur in manum, sed spectans ad restituendum eum sanitati, que, quamdiu curatio durat, persecte acquista vel recuperata non est.

9. Ex quo illud etiam intelligitur, ad veritatem Regulæ non sufficere præsentiam finis cui, sed necesse esse ut finis cujus quoque præseo sit. Atque ita responsum eti-

am est ad argumentum primum.

REGULA X.

Finis qui est opus, melior est fine qui est operatio.

1. Aristoteles cum I. Eth. c. 1. sinium disterentiam hanc tradidistet, quod alii sint evépperar vel med gers operationes, alii gera, opera, docet, opera este meliora ipsisactionibus.

2. Quod quidem accipiendum esse de eadem re, verba ejus perspicue ostendunt. Ita enim habent ; ov esor renn mind nued ras ned tes, ev rerois sentio requis rente prace every ra eppa. Quarum rerum sines quidam sunt prace

ter actiones, in his funt opera actionibus meliora.

3. Certe si diversarum rerum sines sumamus, ita ut sinis unius sit operatio aliqua, alterius opus, non semper opus esse sinem meliorem actione, res ipsa loquitur. Verbi gratia Philosophiæ moralis sinis est beatitudo, nempe operatio animi, & c. quæ prosecto antecellit operi sutroris, calceo.

4. At quando unius rei fines duo funt, opus nimirum aliquod præter actionem, opus melius est. Ut recte dicimus, ms dixodominis finem este & domum, & ipsam dixodominis, ædificationem, 9. Met. t. 16. At domus

præftat ipfi actui ædificandi.

ferri hæc: Opus est finis actionis. Quamvis enim & ipfa actio finis alicujus sit, tendit tamen etiam ad alium sinem, qui est opus. Unde l. modo cit. opus magis sinis este dicitur, quam operatio. Finem vero iis quæ ad sinem tendunt este meliorem, supra. Reg. 2. vidimus. REG.

REGULA XI.

Qui vult finem, valt etiam media ad finem.

1. Sed obstat, quod mulci ægroti sanitatem unice expetunt, qui nihilominus media, verbi gratia, potionem amaram, respuunt quemadmodum &

Felis amat pisces, sed aquas intrare recusat.

2. Contradicere quoque videtur Plato, Socratem & Polum introducens ita disputantes in Gorg. SOC. Utrum ergo tibi videntur homines id velle quod ubique agunt, an illud cujus gratia agunt? Veluti qui pharmaca à medicis accepta bibunt, utrum tibi videntur ipsum velle quod faciunt, vide licet pharmacum bibere, afperitatem ejus per serre; an sanitatem, cujus gratia bibunt? POL. Manifestum est cos fieri sanos velle, cujus gratia potionem sumunt. SOC. Nonne equi navigant, aut aliud negotium lucri causa obeunt, non id volunt quod saciunt: (quis enim navigare subire peritula, molestias babere velit?) Sed illud volunt, ut arbitror, cujus gratia navigant, divitias scilicet, harum enim gratia navigant. POL. Maxime, SOC. Annon in omnibus quoque similister, quisquis aliquid alicujus gratia agit, non id vult quod agit, sed illud cujus gratia agit?

3. Dicendum, voluntatem duplicem esse, essentia, & complacentia. Essicax est qua alicui ita placet res, ut velit eam essicere vel consequi. Voluntas complacentia est, qua placet quidem res alicui, & amatur in se, sed eam non cupit essicere aut consequi, quia scilicet nullam habet spem ejus consequendi, aut forsan alias etiam ob

causas.

4. Jam dico, qui vult finem voluntate complacentia, is non vult media. Ratie, quia media, ut media, respiciunt finem efficiendum aut consequendum. Cum igitur is qui vult finem voluntate complacentia, non velit illum efficere aut consequi, hoc ipso non potest velle media: & si vellet media, hoc ipso jam vellet etiam finem efficaciter. Sed si efficaciter vult finem, ille eo ipso media velit necesse est; quoniam in voluntate qua quis vult finem efficere aut acquirere, mediorum voluntas inclu-

includitur, cum effectio aut acquisitio sinis in mediis consistat.

5. Ubi & hoc sciendum, quod, qui vult finem efficaciter, velit etiam aliquod medium, saltem confuse; vult enim formaliter aut hoc medium, aut illud. Postea vero si non habet exploratam convenientiam mediorum, de illis consultat. Facta consultatione, vult finem cum hoc medio particulari & determinato. Quando verò quis initio statim habet explorata media bene, non intelligitur de illis consultare; est enim consultare, inquirere quodnam medium sit convenientius; qua inquisitione non eget, qui satis explorata habet media, fed simul amat finem cum hisce medik convenientibus determinare. Sunt verba Petri Hurtadi de Mendoza disp. 14. de anima s. 3. Unde cum quis vult finem efficaciter, non requiritur ut, cum plura & diversa sunt media, omnia ea aut quodvis velit, cum omnibus non sit opus; imo si uno medio uti velit, sæpe altero simul uti nequeat : sufficit igitur si uno utatur.

6. Jam respondetur ad argumentum sect. 1. propositum: Qui ægroti sanitatem volunt essicaciter, volunt
etiam aliquod medium saltem consuse in principio, postmodum etiam aliquod volunt determinate; & quamvis nunquam velint potionem amaram, non tamen sequitur, quod nullum velint medium, cum & alia media sint, vel saltem alia esse existiment. Quod si quis
de nullo plane sollicitus sit medio, non efficaciter vult

fanitatem, sed solum voluntate complacentiæ.

7. Platonem quod attinet, dubio procul mens ejus nulla alia est, quam sinem tantum id esse quod ratione sui velimus, media neminem absolute & per se velle, neque reperiri in illis quod appetitum ad se trahat; sed quod nec ab iis voluntas penitus abhorreat, id omne sini in acceptis esse ferendum. Quod si neget ullo modo voluntatem serri in media, aperte id veritati adversari videtur, neque nobis præjudicat.

8. Verum ut isthæc ita sese habeant, quando plura occurrunt media; tamen si unum tantum sit, non videtur necessarium ut quis illud expetat, etsi sinem essicaci voluntare consequendum sibi habeat propositum. Et

proba-

diis

ıci–

nim

non

ul-

rtin

bet

e;

ve-

ni-

n-

m

int

on

ul

nt t-

1-

-

is lt

15

e

probatur I. quia experimento compertum est, ægretum essicacissime desiderare restitutionem valetudinis nec, tamen ulla adduci posse ratione, ut præcisionem membri admittat, permanente adhuc desiderio sanitatis, licet satis intelligat, præter istud medium nullum superesse aliud. II. Voluntati humanæ, tantum imponitur necessitas a summo bono clare viso. Ergo, non necessario allicitur a medio, cum id ron sit summum bonum.

9. Verum ad primum respondetur, ut antea, eum, qui convictus, non posse se alio medio recuperare sanitatem, quam præcisione membri, eo ipso quod penitus respuit illud medium, cessare ab acto essicaci voluntatis, eumque mutare voluntate inessicaci, quod dissicultate medii deterritus non tendat amplius ad sanitatem sub ratione recuperationis, sicut antea. Quod si permaneret essicax voluntas, id inde esset, quod perduraret opinio, posse se alio medio ad salutem reduci.

appeti necessario, supposita voluntate alterius rei, nempe sinis. At cum afferitur, nullum bonum, nisi summum se increatum, imponere voluntati necessitatem exercitii, id absolute intelligitur, se non præsupposita voluntate alterius rei. Vide Vasquezium p. 2. tom. 1. d. 43.

11. Verum antequam ad alia progrediamur, placet fequentem syllogismum considerare: Qui vult sinem, vult etiam media ad sinem. At Deus vult sinem peccatorum, punitionem, & gloriæ suæ ex illa pæna manisessationem. Ergo, etiam vult ipsa peccata.

12. Respondemus I. Conclusio illa non sequitur ex positis propositionibus. Nam prædicatum conclusionis, velle ipsa peccara, non comparet in præmiss. Laborat ergo argumentum vitio quatuor terminorum. Ista debuerat inferri conclusio. Ergo etiam vult media ad sinem, nempe ad punitionem; quod conceditur. Media quibus Deus utitur ad punienda peccata, sunt bellum, morbi, sames, &c. quæ Deum velle nihil absurdi est. Peccata autem ipsa, quorum pænam Deus expetit, non sunt media ad irrogandam pænam. Aliud est meritum

vel causa propter quam pænæ ab aliquo repetuntur, ali-

ud est medium quo punitur.

13. Dicis: Deus punit peccata peccatis, hoc est peccata interdum sunt media quibus Deus vindicat præcedentia peccata. Ergo, necesse est ut, vi Regulæ, illa peccata velit.

14. Respondetur, non opus esse ut Deus illa peccata velit, sed satis esse, velle corum permissionem. Quamvis enim & ipsa peccata sint instrumenta vindictæ, tamen non semel superius diximus, rationem sins id non exigere, ut qui ipsum expetit, quodvis etiam expetat medium. Illustrabimus rem exemplo. Tradidit se æger medico, ejusque remediis usus est. Accidit, ut re ex voto non statim succedente, is apud animum suum statuerit sumere medicinam, quam sortassis ab alio aliquando didicit appositam esse ad tollendum malum. Medicus id intelligens, dissuadet, quod curario anceps nimis sit & periculosa. Instante tamen ægroto permittit. Videmus hic usu venire, ut, supposita voluntate sinis, velit quis non ipsum medium, sed ejus permissionem.

non conceditur, quatenus punitionem pro fine peccatorum habet. Est quidem punitio sinis peccatorum, ut vox sinis sumitur pro extremo. & vocatur à scholasticis sinis terminationis rei. At nos de fine hic loquimur, ut est rò s s voçatur habet. Hoc modo certe poena non est sinis peccatorum. Nemo enim peccat, ut poenas det Confer Reg. 3. Sect. 1.

16. Denique ut quasi ad oculum demonstretur, proposito argumento genua labare, similem apponemus syllogismum: Qui vult sinem, vult media ad sinem. At Princeps vult sinem rebellionis, nempe victoriam de rebellibus & ut cum subditis suis otio & tranquillitate frui possit. Ergo, vult ipsam rebellionem. In hac argumentatione non potest non aliquid insidere maculæ, quod conclusio aperte salsitate laboret, cum nullus sit Princeps, quin toro pectore rebellionem aversetur. Ergo, nec superius argumentum non potestomnis labis esse expers, est enim i si plane simile.

REG-

REGULA XII.

Unius rei possunt esse plures fines:

1. Bifariam fit ut unius rei sint plures fines. Primo ita, ut sint subordinati, sive ut unus ad alterum referatur: quo modo medicamenti evacuantis à medico præscripti sinis est expulsio pravorum humorum; quæ quia ad ulteriorem refertur sinem, nimirum ad recuperandam sanitatem, video & medicamenti illius sinis, &

quidem ultimus, elt fanitas.

2. Secundo, ut fines fint disparati, ut ita loquar, hoc est, unus ad alterum non reseratur. Ita Philosophus 2. de anima text 88. & lingua, & aeri, qui respiratione trahitur, duplicem assignat finem illam enim & ad peror utimur & ad Adartor, gustum & locutionem; hoc autem ad temperandum calorem internum, & ad vocem essormandam. Conjugii sines sunt generatio se bolis, mutuum auxilium, & devitatio sornicationis.

3. Quæritur hic, an possit quis sibi habere propositos plures ultimos fines? Ubi notandum ex Thema 1.2.q.1.
a. 5. & interpretibus ejus, aliud esse dicere, plures res posse esse ultimum sinem ejus dem hominis; aliud, posse

ejusdem hominis plures esse fines ultimos.

4. Prioris sensus est, plures res conjunctim & simul sumptas esse unum sinem hominis, unamquamque autem seorsim non esse totum sinem, sed partem unius sinis. Et hoc verum est, neque de co videtur esse controversia. Et facit huc, quod Augustinus 1.19. de Civit. Dei. c. 3. memorat, Marcum Varronem selicitatem ultimum sinem constituisse in diversis rebus. Summum, inquit, bonum hominis quo sit beatus, utriusque rei bonis constare dicit, of anima scilicet of corporis. Posterioris vero sensus est, plures res esse, quarum unaquaque, per se & seorsim ab aliis considerata, sit ultimus sinis.

5. Et diverso quidem tempore koc seri posse concesfum videtur: ut si libidinosis, cujus finis ultimus sunt voluprates corporis, laberetur in extremam avaritiam, & omnes actiones suas ad congerendas pecunias referret.

H 3

6. Sed eodem tempore id locum habere posse, negant Thomas & ejus dilcipuli loc. alleg. Inter rationes præcipua hæc est, quod de ratione finis ultimi sit, ut compleat appetitum hominis ita, ut ad eum quis omnia referat. Sed fi statuantur duo fines ultimi,neuter illorum erit ultimus, quia ad neutrum omnia referuntur; non enim illorum finium unus ad alterum refertur, cum alias

ultimus non effet.

7. Verum de hac sententia fortassis non immerito quis dubitaverit. Videtur enim non esse de ratione ultimi finis, ut simpliciter ad ipsum omnia referantur; fed susticere, ut ad ipsum aliqua referantur, ipse autem ad nullum aliud; five ut ejus gratia aliquid fit, ipfe autem nullius alterius gratia. Nam finis ultimus duo importat; mum, quod eft finis, alterum, quod eft ultimus. Ut fit finis, fatis est quod sit id cujus gratia aliquid est, sive ut ad ipsum aliquid referatur: ita enim describit Philosophus finem. Ut autem est ultimus, hoc dicit, quod ipse ad nullum alium finem referatur;

8. Quibus præmonitis, non video quid obster, quo minus aliquem codem tempore plures fines ultimos habere fibi præfixos afferamus. Quis ufu venire neget, ut in obsidione urbis inter oppugnatores sit qui alacriter mortis periculis se committat, ut, si vi ea capta faerit, & rapinis ditescat, & promiscux veneris licentia libidinem expleat, aut ad summum dignitatis gradum evehatur, & ita quidem, ut ifthæc ad nihil aliud refe-

rat ?

9. Dicis, illa duo non effe duos fines diversos, sed constituere unum integrum finem, juxta ea que cicta fuerunt Sea.4.

10. Verum nescio an id concedere oporteat, cum uzraque, & voluptates & pecunia, vel fummi honores, fe-

paratim expetantur.

11. Cajetanus in loc. Thoma cit. respondet, in casu Sea. 8. allato & fimilibus, non constitui plures ultimos fines, sed unum tantum; quia quamvis aliquis amet plura bona fimul, cum tamen illa omnia referre ad feipfum, tanquam ad finem ultimum. Idem volunt Scotus 1.d.1.9.5. & Gregorius de Valentia tomo 2. dijb. gen.

1.q.1.pund.6.

1-

hic loci esse de sine non cui, sed cujus. Id enim controvert tur, an unus & idem homo possit simul duo vel plura bona amare, ita, ut quodlibet eorum habeat rationem sinis ultimi. At Cajetanus tantum ostendit, cum

plura aliquis fimul amat, finem cui effe unum.

13. An dillinguendum cum Gabriele Vasquezio, & afferendum, ultimum finem duobus dici modis; uno, id quod est optimum, & satiat plene appetitum ejus cujus est finis, ita ut nulla alia re indigeat ? Vocari ait finem operantis, quod ad eum operans emnia referat,& non unum tantum opus. Hac ratione non possunt simul unius hominis plures esse fines ultimi. Ur fi quis duo fibi proposita habeat, que propter se expetat, & alia propter ipfa, ejus non funt fimul duo ultimi fines, quià stullum per se & seotsim appetitum ejus complet, sed utrumque concurrit ad complendum unum finem. Et hoc modo de fine ultimo loquitur Thomas, cum duos ultimos fines unius codem tempore este poste negat quemadmodum ex lectione ipfius manifestum est. Deinde dicitur finis ultimus eo modo quo nos diximus fet. 7. nempe id cujus gratia aliud appetimus, ipfum autem nullius alterius gratia, quem Vasquez vocati ait finem ultimum negative, vel ipsius operis. Et hac acceptione oftensum est, posse aliquem simul plures ultimos fines sibi habere propositos. Confer etiam Vasquezium tom. cit.q. 12.a.3.

REGULA XIII.

Cujus facultatis finis subordinatur fini alterius facultatis, illa facultat alteri illi facultati subordinatur.

1. Bellarminus lib. 5. de Rom. Pont. disputans, potestatem politicam esse subjectam potestati ecclesiasticæ, posseque adeo Pontificem mutare regna, unique ea auterre atque alteri conferre, inter alias probationes utitur præsenti propositione, quam dicit esse Aristotelis 1.

H 4

Eth.c. 1. Subsumit autem ita: Finis temporalis suboradinatur sini spirituali, sive sinis potestatis temporalis subordinatur sini potestatis spiritualis. Ergo potestas

remporalis subordinatur potestati spirituali.

2. Dicimus I. Aristotelem cit.c. 1. non asserere, cujus facultatis sinis subordinatur sini alterius, eam facultate alteri facultati subordinari; sed, πω δεχτεκτονικών τέλη πώντων εθ αίρετω τερα πω υφ αυτά, hoc est, Lambino interprete, sines carum artium qua principalem locum obtinent, earum qua eis subjecta sint sinibus esse optabiliores.

3. Ex cap. 2. autem potius præsens axioma depromipoterit. Verba hæc sunt: Videmus autem & eas facultates, quæ inser cæteras maximo sunt in honore, huic (Politice), subjacere, ut militarum, Oeconomicam, Rhetoricam. Iam vero eum hæc ipsa reliquis utatur scientis quæ in agendo versantur, præterea describat quid agendum, pa quibus abstinendum, hujus sinis aliarum sines continebit. His verbis omnino videtur sundari ista propositio, Quæ facultat subordinatur alteri facultati, ej us sinis subordinatur sini alterius. Ex hac ipsa autem per conversionem recte inferri istam Cujus facultatis sinis subordinatur, propter æqualem terminorum ambitum, non dubitamus.

4. Quicquid autem fit de testimonio Aristotelis, veritas propositionis, que Bellarmini argumentatio mittur, patet Inductione. Quia enim frœmum, qued est sinis τ καλι-νοποιηπικής, subordinatur sini τ ιππικής, qui est moderatio equi, & quia sinis τ εραπημικής, nempe victoria, sini τ πολιπικής, sicut & quia sinis τ κεριιοδποιηπικής, qui est ή κεριλος, sive radius, refertur ad sinem, τ υ φανπικής, ideo & καλινοποιηπική subjicitur τη εππική, & ή εραπημική τη πολιπική, & ή κεριιοδποιηπική τη υ φανπική, &c. Ergo cujuscunque facultatis vel artis subordinatur sini alte-

rius, illa facultas etiam alteri illi fubicitur.

5. II. Ratione. Artes & quælibet discip inæ practicæ (de hisce enim loqui Aristotelem in cit. c. 1. l. 1. Eth. ex verbis ipsis clarum est) pendent à fine, ab eoque natura earum sumitur. Cujus ergo artis aut disciplinæ practicæ sinis comprehenditur sub fine alterius, ea ipsa ars alteri subjicitur.

6.11.

6. II. Esto, demonstretur ex præsemi propositione, facultatem civilem subordinari facultati quæ de bonis spiritualibus & æterna fælicitate solicita est; certe,non inde sequitur id quod Bellarmino demonstrandum erar, nempe, Pontifici Romano jus esse Reges afficiendi pœnis temporalibus, & uni auferendi regna, alteri conferendi. Optica enim subordinatur Geometriæ; ars pharmacopolarum arti medicæ. An ideirco geometra in optici, & medicus pharmacopolæ fertunas jus habet, eundemque domo expellere potes? Aliud est, unam artem aut artificem alteri præscribere posle aliquid; aliud, ita præscribere posse & imperare, ut nisi obtemperetur, pienas exigere ab altero, & exilio verbi gratia mu dare ipfum poslit. Potest, quando ars arti subordinatur; superior artilex præscribere inferiori, quomodo scilicet opus suum conficere debeat, sed ita præscribere; & ita: ipfi imperare non potest ut; si ille dicto audiens non fit, eum fortunis suis spoliare, & domo pellere queat,...

7. Et cur, quæfo, Pontifex, eo quod scientia regnanadi luboi dinatur scientiæ pascendi Ecclesiam, potett poenas civiles irrogare regibus, eofque imperio privare; id vera non posiunt Cardinales, aut alii episcopi; aut! theologi, cum etiam instructi sint illa scientia? Ana forsan propterea quod Pontifex in illa scientia errare non potest, alii autem episcopi possunt? Sed ponamus rem ita sese habere. Aristoteles, cum loc. cit. in quo Bellarminus propositionem suam fundari dicit, de sub> ordinatione disciplinarum & finium earum agit, ila. lam diftinctionem ignorat, & disciplinam equettrema mi itari, ejusque finem fini hujus subordinari tlocet, etsi nemo sit qui in ea privilegio non labendi gaudear: -Quod si reperire esset medicum, qui communi errandi 1 in iua professione serte esset exemptus, is non plus, juris in pharmacopolam haberet, quam alius medi-

cus.

1i

ri

n

13

-

F. F

ñ

0

x

h.

ra

æ

ri

I.

8. An forsa propterea quod reliqui episcopi non ha-bent illam absolutam-potestatem, quam Pontifici triz-buunt Pontificii? Quod si ita est, male disputat Bellara minus, dum sermo ipsi est de subordinatione potesta.

H .5

tum, deque ea & in assumptione, & in conclusione loquitur, propositionem probations loco adducit, in qua de subordinatione facultatum, id est, artium vel disciplinarum agitur, cum tamen summa inter eas conspiciatur diversitas. Superior potestas, & imprimis si superior ma sit, ut regia, potest eos qui inferiore gaudent & ipsi subjecta potestate, fortunis exuere, inque eos aliis gravioribus modis animadvertere: artissicem vero superiorem, vel illum qui principe scientia instructus est, cum eo qui inferiore & subalternata, ut loquuntur, ita agere

non licere, patet ex ante dictis.

9. IV. De minore disputari potest: Finis temporalis. Spirituali, five finis potestatis politica fini potestatis ecclesiastica non subordinatur eo modo subordinationis, qui propositione majore significatur. Nam ibi fini uni, ut facultatis subordinatæ, quemadmodum & ipsi faculzati, nullus est locus, si altera facultas ejusque finis non fit. Quis enim frænum efficeret, & arti ejus esticiendi operam daret, si disciplina equestris ejusque finis non effet ? Hac ratione finem potestatis politica non subordinari fini ecclefiafica, ficuti nec iplas potestates, fatetur ipse Bellarminus cap. praced.6. Et res in clara luce posita est. Nam, ut ipse ait, finis illius est pax temporalis, hujus vita æterna. Fit auteni, ut in republica pacate vivatur, ut nulla ratio habeatur vitæ æternæ, ut apud infideles: quemadmodum & Christiani omnia ad salutem animarum referre possunt, destitui pace externa, ut in mediis persecutionibus. Videantur plura apud Petrum Molinam de Monarch. temp. Pont. c.10. & Dan. Chamier, Panftr.t. 2.1.15.c.6.

REGULA XIV.

Quicquid haber caufam finalem, habet etiam efficientem.

1. Omnes Peripatetici fatentur, mundum habere caufam finalem, qui fit Deus: non omnes tamen concedunt, Deum esse ejus causam essicienté. Que sententia si vera est, patitur presens principiu instantiam daturq; aliquid quod causam finalem agnoscit, non autem essicientem.

2. Verum

2: Verum plures interpretes asserunt, de sententia quoque Philosophi. Deum esse causam essicientem Universi; ut Simplicius 1. Phys. text. ult. 2. Phys. t. 72. & alibi, Averroes de subst. orb. c. 2. Soncinas 12. Met. q. 32. Javellus ibid. q. 28. Toletus 8. phys. q. 6. & alii multi; de qua quastione latius hic agere instituti nostri non est. Videantur citati authores. Nobis impræsentiarum susticit, posteriorem sententiam esse veram, & sacris literis conformem.

3. Sane quod prælentem propositionem attinet. Simplicius probat, Deum esse essicientem causam, quoniam str causa finalis. Sentit ergo, necesse esse, id quod causam habet sinalem, habere etiam essicientem. Et Averroes scribit, causam sinalem necessaria connexione inferre agens. Nam causa finalis dicitur id, cujus gratia aliquid str. Hinc argumentum: Quicquid sit, habet causam essicientem. Quicquid habet causam sinalé, sit, quoniam ea est id cujus gratia aliquid str. Ergo, quicquid habet causam sinalem, habet etiam essicientem. Major patet; quia quicquid sit, ab aliquo sit. Sed sieri aliquid ab aliquo, est aliquid causam essicientem habere. Plures probationes hujus propositionis assert Hervæus 2. quodl. q. 1. & Soncinas, qui de ea agit integra quæst. 3 8. lib. cit.

4. Id non-possumus non notare qued alii docent, nempe aliud esse dicendum de fine, aliud de causa finali. Finis dicitur aliquid respectu causæ esficientis, quatenus eam movet ad aliquid faciendum : causa autem finalis dicitur respectu alicujus, quatenus id gratia ejus fit vel factum est. Dicunt, non omne quod finem habet, habere causam efficientem. Verbi gratia, proficilcitur studiosus. Lipsiam, ut pecuniam à mercatore accipiat. Pecuniam accipere est causa finalis profectionis sive itineris suscepti; ejus enim gratia iter institutum est. Studiosi autem finis id quidem est, cum moveat eum ad iter suscipiendum; sed non causa finalis, quia ipse studiosus non est factus propter illam pecuniam, nec ab ea dependet in fuo este. Hic studiosus habet sibi propositum finem, sed non habet caulam efficientem : Id igitur quod finem habet, non necesse est causam efficientem habere.

5. Quid audio? inquis; an non-omne quod extra Deum subsistit causam efficientem habet? Qua fronte

igitur tu à studioso removes ?

6. Ad respondendum, Studiosum, absolute habere causam esticientem, sed ratione finis propositi, qui est pecuniam Lipsia accipere, causam esticientem non habere; id autem quod habet causam finalem, dum eam habet, & ratione ejus habere esticientem, sicut iter hoc ipso, quod ejus causa finalis est acceptio pecunia, requirit causam esticientem?

7. Verum quaritur, an Regula præsens sit reciproca; ita ut quicquid causam essicientem habet, habeat etiam sinalem. Sane ipse Aristoteles 2. Phys. 1.49. Eorum, inquit, quæ siunt, alia siunt alicujus gratia, alia minime. Unde Alexander in lib. de sato c. 3. Omnium porro, ait, quæ siunt, divisionem Aristoteles saciens, horum aliqua gratia alicujus sieri dicit; cum intentionem aliquam corum quæ siunt, sinem habet præstitutum qui ca essicitalia vero nullius, ejujmodi enim sunt, quæcunq; non ex intentione aliqua ab azente siunt, nec ad aliquem sinem terminatum reseruntur; cujusmodi sunt frustuum attre stationes of circumvolutiones, ocapillorum contractus of extensiones, of quæcunque his similia: quæ quod siant of ipsa, nulli dubium est; non t imen erm quæ secundum sinem, cujus gratia, causam habent. Hæc Alexander secundum versionem Bagolini.

8. Nascitur inde hoc argumentum: Quædam quæ siunt, non habent causam sinalem. Omnia quæ siunt habent causam esticientem, cum nihil à seipso siat, sed quicquid sit ab alio siat: at ab alio aliquid sieri, & causam esticientem habere, idem sunt, ut jam dictum est sest. Ergo, quædam quæ habent causam esticientem, non habent sinalem. Major est Aristotelis & Alexandri sest. præced. siquidem sieri alicujus gratia, est habere cau-

fam finalem.

9. Disputat Pererius 1. 9.0.6 tribus modis dici posse, actionem aliquam non tieri propter sinem. Et id huc pertinere obscurum esse non potest, propterea quod omnis actio habet causam essicientem. Unde si aliqua actio non est propter sinem, non omne id quod habet causam

causam esticientem habet sinalem. Verba ejus sunt: Potest autem dici aliqua actio non sieri propter sinem tribus modis: vel quia ipsa est propter se. on non propter aliud, ut a tio
in qua est falicitas; vel quia sit ab agente non intendente ipsam, ut si quis aliud attente cogitans vel ungues rodat, vel
fricet barbam, hujus modi enim actiones non sunt ex electione ob aliquem sinem, sed ex sola imazinatione; vel quia
talis attio est conjuncta o accidit et actioni qua per se intenditur, ut inventio the sauri accidit sossioni terra, o sie
esse tus sortuna non sit ob aliquem sinem.

10. Quantum ad primum modum consentit Zabarell. de med. dem. l. 2. c. 10. Docet enim ipse, aliquando
causam esticientem esticere aliquid propter aliud sinem;
aliquando autem non propter a iud, si scilicet id quod
esticitur sit per se expetibile: veluti quando anima plena
habitibus contemplatur, causa est essectivix contemplationis, non tamen propter alium sinem, quia ipsam per

contemplationem quærit, quæ finis eft.

11. Verum secundus & tertius modus non sunt divers. Quæ enim actio non est propter sinem, quia accidit actioni quæ per se intenditur ea sit ab agente non intendente ipsam, sicut thesaurus invenitur à fodiente non intendente ipsum. & quæ non est propter sinem, quia est ab agente non intendente ipsam, ea accidit actioni quæ per se intenditur; ut rosso unguium vel sicatio barbæ ei qui attente aliud cogitat, aut cum alio loquitur.

12. Quanquam autem cit loc denegat quibusdă actionibus causam finalem Pererius, idem tamen lib. 8. c. 9. scribit, certum & indubitatum esse, quicquid habet causam essecitatem, ciam habere sinem propter quem sit. Quod enim essicitur, inquit, alicujus gratia semper essecitur. Nam licet quadam respectu agentium particularium temere ac fortuito essici dicantur, ea tamen, se causarum universalium & ordinis universi intentio & ratio spectetur, non carent suo sine, quemadmodum infra de monstris dicturi sumus. Sed an, quod habet sinem, id necessario quoq; habeat causa essecitus & manifestius esse putamus, omne id quod causa sinalé habet, habere etiam essiciente, qua omne qd. essiciente habet, habere quoq; sinalé. Sed de hisce alibi plura. REG.

REGULA XV.

Ab intentione finis ad cjus executionem non valet consequentia, Et quæ ex illa fluit.

REGULA XVI.

A negatione consecutionis finis ad negationem intentionis.

1. Harum Regularum veritas ut pateseat, rem illustrabimus exemplo. Verbi gratia, Sempronius habet filium Titium, queni ad Academiam mittit, ut ibi Mufis operam navet, quo aliquando vir doctus evadat. Verum Titius tempus & sumptus debacchando & comessando pessime perdit, nec unquam de literis cogitat. Hic fane Sempronius ut Titius diligenter literis incumberet, intendebat,& erat ejus finis quapropter eum ablegabat. At ab hac finis intentione ad ejusdem executionem non. procedit consecutio, cum Titius nequaquam literis incumbat, sed potius ejus oppositum exequatur. Si enim dicas, Titius diligenter literis incumbit, falsum dicis : nec ulla est consequentia, Sempronius vult ut Titius diligenter literis incumbat; Ergo, Titius diligenter literis incumbit. Ex quibus elucescit prioris Regulæ veritas.

2. Posterioris quoque veritas facile pater. Nec enim ex eo, quod Sempronius suo fine non potitur, sequitur, quod ipse Sempronius velit ut literis non incumbat Titius. Faisssimum enim est, nec ulla consequentia, si dicam, Titius literis non incumbit; Ergo Sempronius id

vult, ut Titius literas susque deque habeat.

3. Usus sanc harum Regularum latistime patet. Nos infignem eatum usum hoc unico demonstrabimus exemplo Rom. 11. v. 32. dicitur, Concluste Deus omnes sub incredulitatem, ut omnium misereatur. Ex quo loco quidem fere ad hunc modum argumentati suerunt: Querumcumque Deus miseretur, illi salvantur. Atqui omnium Deus miseretur. Ergo, omnes salvantur. Major est manisesta veritatis, Minorem probant ex loco citato.

4. Ad-

4. Ad hoc argumentum ut Vir quidam magni nominis respondeat, sic commentatur in locum cit. Nimirum cum præcedentia verba explicuisset, sequentia, ut omnium misereatur, aggreditur & dicit, Exitus ille ponitur ab Apostolo, omnium miseratio. Quibus verbis nota distributionis inest: non enim de singulis generum, sed de generibus singulorum Apostolus loquitur. Frustra ergo hine elicitur, quod parum cogitanter conati sunt asiqui omnes homines tandem salvandos esse. Ex quibus patet, quod prælaudatus Autor distinguat circa minorem, dum dicit, ibi particusam Omnis sumi distributive, & quidem pro generi-

bus fingulorum, non pro fingulis generum.

5. Verissimum sane est, quod particula Omnis distributive sumpta, interdum sumatur pro singuis generum, ut loquuntur, quando scilicet prædicatum de omnibus individuis in subjecto contentis verificatur; ut, quando dico, Omnis homo est animal; hic enim singula individua que in homine habentur, nempe, Petrus, Paulus, Ge. subsumi posiunt, ut illis prædicatum attribuatur: Interdum vero pro generibus fingulorum, quando scilicet intelligitur, nullum genus aut nullam speciem alicujus rei effe, pro cujus aliquo vel aliquibus individuis non fumatur; ut, quando dico, Omne animal fuit in arca Noz; fenfus enim hujus propoficionis est, Nullum genus, aut species animalis est, de qua non sucrit aliquod individuum in arca Noz. Ubi tamen obiter notandum, quod vox illa genus hic fumatur latissime, & dicatur omne illud quod dividitur in plura, etiamsi illa plura fint accidentia.

6. Ad eundem modum dicit prædictus autor, in dicto Paulino particulam omnis sumendam pro generibus singulorum, ita ut hujus propositionis, Deus omnes conclusit sub iniquitatem, ut omnium miscreatur, sensus sit, Deus omnes conclusit sub iniquitatem, ita ut nullum genus hominum sit, de quo Deus non aliquorum mise-

reatur.

7. Ergo profecto nescio an hæc hujus disti explicatio sit admittenda. Sane Calvinianorum quidam locum illum I Timoth, 2. v. 4. Deus vult omnes homines salvos sieri,

fieri, simili modo explicant, & dicunt, particulam omnisintelligendam esse de generibus singulorum, & faciunt hunc sensum, Nullum genus hominum est, de quo Deus

non aliquos velit salvos fieri.

8. Nos proinde aliter ad argumentum [ed. 3. propositum, & quidem præeuntibus nobis nottris Regulis, respondemus. Apostolus quando dicit, Deus omnes conclust sub iniquitatem, ut omnium misercatur, loquitur de intentione finis; minor autem argumenti, quæ est, Deus omnium miseretur, loquitur de executione. At vero nulla est consecutio, Deus omnes conclusit sub iniquitatem, ut omnium misereatur; Ergo, & omnium misereture quemadmodum non fequitur, Sempronius misit Titium ad Academiam, ut diligenter literis incumbat; Ergo, Titius diligenter literis incumbit : cum ab intentione alicujus finis ad ejusdem executionem non valeat confequentia. Neque etiam fequitur, Deus non omnium acta miseretur; Ergo,non vult omnium misereri: veluti non sequitur, Titius non incumbit literis; Ergo, Sempronius non vult ut Titius literis incumbat : cum à negatione executionis finis ad negationem intentionis ejuldem itidem non valeat consequentia.

4. Verbo etiam notabimus illud, quod fære laudatus autor dicit; Exitus ab Apostolo ponitur, omnium mijeratio. Sane causa finalis Dei est omnium miseratio, non exitus. Quia ad hoc, ut actu & revera Deusomnium misereatur, quod exitus est, ex parte hominum etiam requiritur, ut media salutis acceptent, & Christum vera fide complectantur. Quando vero illa despicatui habent, nihil minus Deus facit, quam ut omnium misereatur, sed petius eos æternum dejicit & damnat. Ut vero aliquid causa finalis st, seu ut finis moveat, non necesse est ut absque dubio futurus-sit, sed tantum et nondum existat. Ampla enim messis, forte non sutura, mever agricolam, ur mandet terræ semina; & sanitas, quam ægrotus sæpe non consequitur, movet medicum ad curarionem adhibendam, ut habet Fonseca 5. Met. 6.2. quest. 11. sect. 5. Sic sane omnium-hominum miferatio est causa finalis Dei quapropter omnes conclusit fub iniquitatem, etsi forsan Deus propter hominum contumaciam hac sua fine excidat.

REGULA XVII.

Quod potest ficri per pauca, non debet fier i per plura. Ex.8: Phy[.t. 48. & 3. de part. anim. c. 3.

TIT. VI. continens REG. XIII...

-जीका तल्ला के, मार्गिकार त

Appetitus, Boni, & Mali, & Voluntatis.

Egulis que se doctrina causa sinalis nobis suppeditavit, subjungere placet eas que de appetitu, bono item en malo lequunter. Cum enim natura sinis sit movere appetitum vel voluntatem, qued quidem nibit aliud est quam appeti, ratio vero per quam movet sit bonum, atque adee tanta bono cum causa sinali intercedat cognatio, ut Aristoteles non semel sinem, vel id cujus gratia, exprimere volens, voce boni utatur; non inepte tractatio eorum que ad appetitum, bonum item, em malum ipsi oppositum, pertinent, cumiis que ad sinem spectant connectitur.

REGULA L

Appetitus non est nisi bani.

1. Testatum hoc facit Philosophus, quando in principio Eth. ad Nicom. laudat eos qui dixerunt, bonum esse id quod omnia appetunt: quod perperam faceret, si sentiret appetitum ferri in aliquid quod bonum non sit.

detur experientia. Si enim appetitus in malum non fer-

retur, non tamen plena esse t omnia stupris, cædibus, surtis, rapinis, & c. Hæc enim perpetrari non a nosentibus, sed laxatis penetus appetitui frænis, in confesso est.

3. Dicis, cum in adductis malis, verbi gratia, in stupro, duo occurrant, quorum unum est malitia & inhonestas, alterum ratio jucundi, stuprum non appeti à libidinoso, ut malum est, sed ut jucundum, quod ille pro summo & vero bono habet.

4. Sed regeri poteit, eum qui odio alterius flagrat, malum ipsi velle, quatenus est ipsi malum, & non ratione alicujus adjuncti, quo ipsi bonum est. Vult ergo aliquis malum, ut malum est.

5. Secundo, Aristoteles apertè testatur 2. Eudem. c 10. voluntatem præter naturam esse mali, licet secundum

naturam tantum beni sit.

6. Tertio, Oppositorum eadem est potentia, ut visus albi & nigri, quod peculiari ratione de potentis rationalibus assertur 9. Met. t. 3. Appetitus autem omnisest potentia quædam, & quidem voluntas, quæ est nobilissima inter species appetitus, est potentia rationalis; est enim er mo rationalis; est enim er mo rationalis; est enim er mo rationalis;

rum, & per consequens etiam boni & mali.

bonum sit, quædam jam supra diximus Reg. 1. tit. 5: Ut tamen sensus Regulæ in clariori ponatur luce, duo præmittimus. I. vocem appetitus, cui respondet Græca όρεξις, bisariam sumi: jam pro potentia sive facultate; (cujus duo sunt actus: quorum unus est velle sive appetere, amare vel persequi; Philosophus 3. de an. c. 8. vocat διώκευ, item όρεξιν τιω και ενέργειαν alter est nolle, odisse, vel sugre sive aversari aliquid, Philosopho est ουγή vel εδίγευν, jam pro actu secundo, persequutionis nimirum sive appetendi, & opponitur actui odii vel sugæ. Quod enim odio habemus aut aversamur, id appetere non dicimur; quamvis ad appetitum, ut pro facultate accipitur, pertineat.

8. II. Aliud est id quod appetitur aut odio habetur, aliud ratio sub qua appetitur aut odio habetur. Illud

objectum materiale, hoc formale dici meretur.

9. Quibus præmissis, dicimus primo; Appetitus, etiam ut hac vox sumitur pro actu secundo, est non tantum boni sed & mali. Prius non indiget probatione. Posterius consirmatur iis quæ sed. 2. & 4. allata sunt. Et simili modo de actu odii vel aversationis statuendum est: nempe non mali is tantum est, sed & boni; que madnodum bonæ artes plurimos semper repererunt osores. Et notum est illud Lyricorum principis;

Virtutem incolumem odimus.

Christum, ejusque discipulos, & religionem salvificam semper internecimo odio prosequutus est mundus, & ad-

huc hodieque profequitur.

fur-

bus,

ftu-

ho-

ia

oro

at,

ioli-

0.

ım

us

ar.

14

14

14

n

10. Non tantum autem actus appetendi fertur in malum plane per accidens, dum nimirum rei quæ tanquam bona expetitur accidit effe malam, ita ut appetitus non attingat rationem mali, quod conftat exset . z.eo modo; quo visu percipere dulce dicimur, dum videmus album cui dulce esse accidit, ita tamen, ut ipsa dulcedo sub vifum plane non cadat; verum etiam expresse & per se, & ut malum eft, sive ut appetitus ipsam rationem mali attingat; sicut inimicus alteri precatur malum, ut ipsi malum eft, hoc eft, vult illud ipfum, per quod aliquid alteri malum est, id quod intendit argumentum Seat.4. Imofit, ut quis fibi ipfi expetat malum ut malum est: quod oftendit exemplum Mutii, dum sponte, sciens & prudens, dextram igni injectam terruit; & Codri, qui mortem expresso & directo animi proposito appetiit, & oppetiir.

11. Ex quibus & de odio vel fuga res evidens est, nempe, inimicum nolle alteri boni quid contingere, ut ipsi bonum est; imo posse quem sibi ipsi nolle bonum, ut ipsi bonum est, sicut Codrus vitam suam, & Mutius

manus suæ salutem & integritatem noluir.

12. Secundo; Appetitus pro actu secundo sumptus nullius sive boni sive mali est, nisi sub ratione boni: vel, quod codem recidit, Ratio sub qua aliquid appetitur, non est nisi bonum. Et hæc est mens Philosophi scribentis, rece perhiberi, bonum esse id quod omnia appetunt. Estque hic hic fensus præsentis Regulæ: nimirum, utcunque se habeat id quod appetitur, sive bonum sit, sive malum, ipsum objectum formale appetitus, vel ratio sub qua appetitur, esse bonum, & non malum. Quam in sententiam musta Augustinus 2. Confess. à c. 4. sere usque ad sinem libri.

13. Et hanc sententiam de ratione sub qua aliquid appetitur aut odio habetur, recte Vasquez l. 2. tom. 1. disp. 31. c. 2. collocat inter principia nobiscum nata, five communes notiones naturaliter animus hominum infitas, & Occhamum, de quo fupra tit. 5. Reg. 1. aliofque Nominales, qui contrarium docent, manifeste desipuille neminem non videre, scribit. Neque melius probari, quam experientia vel inductione, potest, cum quilibet & secum experiatur; nihil se velle, & neminem alium quidquam appetere videat, nisi interveniente aliqua ratione boni. Sic qui stupro delectatur, non ut malo & inhonesto delectatur, sed quatenus, cum jueundissimum sibi sit, etiam optimum este judicat. Qui rapto aut furto vivunt, lucrum respiciunt; quod expressit Paulus Jurile nfu tus in definitione furti L. 1. ff. de furt. Cædes patrantur eodem fine, aut etiam vindictæ causa. At

Est vindi & a bonum vita jucundius ipsa.

Eadem causa est, quod inimicum male mactari directe volumus, quod bonum nobis judicemus, ipsi male esse. Mutium ad comburendam manum, Codrum ad appetendam mortem, amor boni publici unice impulit.

14. Quemadmodum autem nihil appetitur nifi sub ratione boni; ita nihil nolumus aut aversamur, vel odio habemus, nifi sub ratione mali. Nempe aversamur non mala tantum, sed & bona, sicut constatex SeA. 9. verum non quatenus bona sunt, sed quatenus mali rationem habent.

15. Facit ad meliorem intellectuni corum quæ proposuimus, id quod tertio dicere constitueramus, nempe, bonum, sub cujus razione appetitur quicquid appetitur,

189

non tantum esse verum bonum, sed & apparens. Quo de vide disputantem Philosophum 3. Eth. c. 4. Quo pertinet quod 1. Pol. c. 1. dicit, esus gratia quod bonum esse videtur, omnes omnia faciunt; & quod 2 Phys.cap. 3. & 5. Met. c. 2. id, cujus gratia, debet esse optimami & ceterorum sinis. Sed nihil interest, utrum dicatur ipsum sinem esse bonum, aut videri bonum.

16. Cujus ratio est, quod appetitus non sertur in rem, nisi ut cognitam, de quo Reg. seq. Nihil ergo interest in appetendo, sive aliquid revera bonum sit, sive non, modo ut bonum cognoscatur. Idem judicandum de odio, vel actu aversandi appetitus. Ut aliquid aversemur & respuamus, satis est si ut malum apprehendatur, vel tale

exillimetur, five revera hujufmodi fit, five non.

17. Ubi tamen id fortassis prætereundum non est, quod diximus, appetitum esse boni etiam apparentis, tantum verum esse de appetitu animali sive sensitivo, & rationali; non autem de appetitu innato, de quo Reg. seq. s. 1. 2. hunc enim tantum esse boni veri, cujus ratio patet ex dictis. Nam bonum apparens habet respectum ad facultatem cognescentem; est enim bonum apparens id quod cognoscitur ut bonum, bonum tamen non est. Cum ergo appetitus innatus non sequatur cognitionem, non potest in objecto ejus locum habere bonum apparens.

18. Verum hie removendum est quoddam avrimalev, quo nobis, dubio procul, quisquis ea quæ superius commentati sumus attentius legerit, dicam contradictionis impinget. Docuimus enim sea. 12. & 13. quicquid appetitur, appeti sub ratione boni, & non mali, quod prosecto idem esse videtur atque appeti ut vel quatenus bonum, & non quatenus malum: sicut dicere, hominem sentire, ut vel quatenus animal est, & sub ratione animalis, unum idemque sunt. At contrarium asserui-

mus Sect. 4. & 10.

2-

m

r,

ta

id

1.

a,

m

I.

te.

us

n

n

1-

It

-

it

19. Respondemus; malum appeti ut malum, bisariam posse intelligi. Primo, ut non exponat nisi objectum materiale; ita ut sensus sit, ipsum esse mali, quod in objecto est, aut esse putatur, vel id per quod aliquid

aliquid formaliter malum est, & tale etiam esse cognofeitur, esse id in quod fertur appetitus: idque volunt & probant ea quæ Scot. 4. & 10. diximus. Secundo, ut exprimat objectum formale, hoc est, rationem sub qua aliquid appetitur: & hoc modo negamus malum appeti ut malum; quia licet illud ipsum per quod aliquid formaliter malum est appetatur; ratio tamen, vel formale sub

quo appetitur, non est nisi bonum.

20. Quantum ad appetitum, ut facultatem signisicat, patet, non tantum objectum materiale, sed etiam formale esse tum bonum tum malum, nempe respectu diversorum ejus actuum. Quatenus enim vult aut expetit aliquid, ejus objectum formale est benum: quatenus vero odit, est malum. Adsignatur enim potentiæ aut habitui objectum ratione actuum ejus, cum non nisi per actus circa objectum aliquod versetur, ut docet Pe rus Hurtadus de Mendoza disp. Log. 1. s. 11. sc. 7. Quod igitur est objectum actuum, sive de materiali loquantur, sive de formali, id quoque est objectum potentiæ. Quare cum objectum actuum formale sit tum bonum tum malum, actus nimirum versequendi bonum, actus sugiendi malum, utrumque erit quoque hujusmodi objectum ipsius potentiæ.

21. Atque iis quidem quæ hactenus disputavimus, satis diluta sunt ea quæ sect. 2. & 4. suerunt proposita.

22. Locum Aristotelis Scel. 5. citatum quod attinet, ea est mens ipsius: Voluntatem (loquitur de actu secundo) secundum naturam esse veri boni, præter naturam autem ejus quod malum quidem, apparet tamen bonum, vel habetur pro bono. Id autem tantum abest ut cum iis quæ hactenus tradidimus pugnet, ut potius ea consirmet. Esse autem hanc Aristotelis sententiam, patet ex iis quæ paulo ante proposuerat. Loquens enim ibi de sine, eadem verba usurpat: τὸ ἢ τέλ Θ, ait, ἐλὶ φύσει κὴν ἀ ει ἀραθόν, &c.παρὰ φύσιν ἢ τὸ χτ δλας ερφων τὸ ἀραθόν ἀλλὰ φαινόωνον ἀραθόν. Ηæc verba exponere censeo illa quæ paucis interjectis sequuntur, quæque Sect. 5. defiguantur, & sic habent: 'Ο μοίως ἢ τὸ κάλοις φύσι κὸν τὸ ἀραθόν.

23. Neque quicquam facessit negotii id quod sect. 6. objectum est. Primo enim conclusio, cum eo quod ipsi tanquam consequens adnectitur, nobis non adversatur. Majorem quod attinet, ea non est vera de quibussibet oppositis. Non omnium oppositorum eastem est potentia; ut visus est albi quidem & nigri, sed non est calidi & frigidi, amari & dulcis. Est igitur eadem potentia oppositorum, eorum scilicet qua sub objecto ejus comprehenduntur.

ζ_

i-

lt

REGULA II. Appetitus non fertur in incognitum.

1. Vulgo ita, Ignoti nulla cupido. Notandum autem, vocem appetitus bifariam fumi: primo proprie, pro facultate animæ, vel viventium, & quidem cognoscendi vi pollentium, propria, quæ per actus secundos, quales sunt actus amoris, odii, &c. fertur in bonum vel malum; vel etiam pro actu secundo hu usmodi facultatis, qua de re Reg. præc. seæ. 7. Ejusmodi appetitus constitui solet duplex; sensitivus, & rationalis; qui voluntas vocatur. Aristoteles 2. de an. t. 28. & 1. magn. Moral. c. 13. dicit esse, dimuniar, du uso và seanou, cupiditatem, iram atque voluntatem. Secundo sumitur pro inclinatione naturali. Ubi non dantur distincti actus, primus, vel potentia, & actus secundus appetendi; sed nihil aliud esse videtur, quam ipsa potentia, ut refertur ad persectionem qua caret.

2. Sermo hic est de appetitu in priori tantum signisicatione. Nam ad appetitum naturalem non requiri cognitionem, extra dubium est. Hic enim appetitus est, quo materia appetit formam, 1 Phys. 1.81. quæ tamen neque formæ, neque cujusque alterius rei notitiam habet. Ita & lapis, qui omni vi cognoscendi destituitur; in superiori loco detentus, naturalem appetitum habet ad motum deorsum. Sensus ergo Regulæ est, facultatem appetente, sive ea sit appetitus sensitivus sive voluntas; in nullu deduci actum, nisi prævia objecti cognitione.

3. Sunt

3. Sunt qui statuunt, voluntatem aliquando perses ctissimum actum elicere, nempe ardentissimum Dei amorem, & qui per affectiones stammigeras, sicut ipsi loquuntur, ad superna adspiret sine omni in nobis cognitione.

4. Verum I. si voluntas serretur in incegnitum, quando serventissinie amar, appetitus sensitivus quoque serretur in incegnitum; quia & ipse serventissime amare, imo amore quasi inebriari solet, neque minus pendet voluntas ab intellectu, quam appetitus sensitivus à sensu. Sed consequens adeo falsum est, ut contrarium etiam experiamur; nam eo magis crescit in nobis amor appetitus sensitivi, quo intensior est rei amatæ

imaginatio.

5. II. Nullus ex iis qui oppositam sequintur opinionem est, qui eam non consirmet experimento, imo
omnes assirmant, nullo alio modo melius quam experimento comprobari posse. Habent igitur memoriam
ejus quod semel experti sunt; alioqui neque tanquam
experti ea de re loqui possent: memoria autem est rei
prius cognitæ. Si ergo meminerunt, se dilexiste Deum
illo actu serventissimo, aliqua in eis præcessit cognitio
Dei ut dilecti. Quod si cognitio Dei ut dilecti, quæ reslexa est, non suit impedimento quo minus is ardentissime amaretur, multo minus cognitio ejus ut boni erit
obstaculo.

6. III. Si voluntas posset ferri in incognitum ex sua natura, cur non possemus quocunque tempore & qual cunque occasione pro voluntate ita operari? Sunt argumenta Gabrielis Vasquezii l. 2. Tom. 1. disp. 35. 6.2.

O 3.

7. Dicis; voluntas aliquando desiderat scire incognitum. Ergo, desiderat incognitum. Respondet Augustinus de Trin. l. 10. c. 1. Intelligendum est, non hocidem dici, cum dicitur, amat scirc incognita, ac si diceretur, amat incognita; ut autem amet incognita, non potest; non enim frustra ibi est positum scire, quoniam qui scirc amat incognita, non ipsa incognita, scd ipsum scirc amat: nempe in isto casu scrimur desiderio nostro in ipsam scientiam,

scientiam, quam apprehendimus ut jucundam aut utilem, atque adeo non in id quod ignoramus scrimur, sed in scientiam ejus quod ignoramus, que nobis incognita non est.

8. Cæterum appetitus sensitivus sensus, rationalis vero sive voluntas intellectus cognitionem sequitur; neque sieri potest ut voluntas in rem aliquam seratur, nisi

intellectus cognitione præcedente.

9. Neque obstat, quod voluntas movetur à bono, non tantum cognito per intellectum, veluti à virtute, sed etiam cognito per sensum, veluti à deliciis: nam & intellectus tunc judicat esse bonum, quod à sensu ut tale

cognitum est.

1-

-

1-06:

-

uż

re:

m:

10. Verum operæ pretium hic omnino esse videtur, si disquiramus, qualis cognitio intellectus requiratur ad hoc, ut voluntas operetur, vel actum aliquem exerat. Sunt qui statuunt, simplicem apprehensionem boni & mali extra enunciationem vel propositionem non sufficere, sed opus esse judicio compositionis, quo affirmatur aliquid esse bonum vel malum, quod explicatur hisce aut similibus verbis, bonum est studere virtuti; imo neque hoc rem expedire, nisi adsit judicium practicum per modum imperii, quod exprimitur, hisce verbis, sachoc, amo hoc.

probant duobus imprimis textibus ex l. 3. de anima depromptis. Primo t. 154. Aristoteles ita loquitur: Praterea cum opinamur aliquidmolestum vel terribile, consessim
simul patimur; itidemq; si sit aliquid quod fiduciam afferat:
sed quod ad phantasiam, eodem modo affecti sumus, quo it
qui in pictura adspiciunt res molestas es fiduciam afferentes.
Opinio autem non habet locum in simplici mentis apprehensione, sed tantum in judicio compositionis, propterea quod in simplici apprehensione falsitas non habet
locum, secundum text. 21. cjus dem libri. At omnis opinio
vera vel salsa est, ut habetur text. 133.

rit vel negarit, sugit aut persequitur. Quasi dicat, non sugit aut persequitur. Quasi dicat, non sugit aut persequitur, antequam affirmatio sit aut negatio. At hæ non in simplici apprehensione sunt, sed in compositione & divisione.

1 13. Verum

13. Verum voluntatem nostram moveri posse ab objecto, simplici tantum apprehensione boni præcedente, sacile probatur. Nam simplex apprehensio boni vel mali sufficit in brutis, ut appetitus amet aut odio habeat id quod proponitur, cum, quod tanquam concessum jam sumitur, bruta vi componendi & dividendi, vel assermandi & negandi, destituantur. Ergo, satis quoque est, si bonum vel malum simpliciter apprehenda ur per intellectum, ut voluntas illud amcre aut odio prosequatur. Neque enim minus potens est objectum simpliciter apprehensum per intellectum ad movendam voluntatem, quam est objectum sensu apprehensum ad movendum appetitum sensitivum.

14. Judicium vero illud practicum, de quo Sect. 10. necessarium non esse, primo experientia ipsa confirmat. Quotidie enim experimur mille assectus amoris aut odii delectationis aut trislitiæ in nobis, absque eo quod di-

cat intellectus, ama, aversare, delectare.

15. Deinde dictamen illud, fac hoc, habet rationem imperii. At imperium est actus intellectus, per quem manisestatur superioris voluntas, ut docet Thomas 1.2. a. 17. a. 1. Præcedit ergo omne imperium actus aliquis voluntatis, & per consequens, imperium illud non est necessarium, ut voluntas quemcunque actum eliciat.

16. Ad loca Aristotelis antequam respondeamus, ulterius nostra explicanda est sententia; nempe, licet ad aliquos actus voluntatis sufficiat simplex apprehensio boni aut mali, funt tamen etiam nonnulli, ad quos necessarium est judicium compositionis, & hujusmodi quid funt spes & timor. Spes enim eft boni absentis cum opinione futuri, sive ita, ut opinemur & credamus id nos consecuturos : qui ipso differt à desiderio simplici, quod est absentis fine opinione futuri. Simili modo timor eft mali absentis cum opinione futuri, sive ita, ut opinemur & credamus id effe futurum, fine qua opinione eit quidem odium fimplex, non tamen timor. Ex quo jam patet quid respondendum sit ad t.154.1.3. de anima. Loquitur enim ibi Philosophus de timore & fiducia vel spe; & hisce distinguit phantafiam, quam imaginationem

onem vulgo vocamus, ab carafiles, cujus species est opinio. Assert enim, ut oblatis rebus vel terribilibus vel siduciam asserentibus, timeamus vel considamus, necesse esse, ut quædam de iis opinio in nobis oriatur. Quod si sola phantasia eadem usurpemus, non magis nos metuere aut considere, quam si illa depicta in tabula intueamur.

17. Ad t. 30. dicitur, verum esse, tunc voluntatem persequi aut sugere rem, quando intellectus affirmat aut negat aliquid esse bonum vel malum, quod sit sane compositione aut divisione: non tamen negare Philosophum, eum aliter etiam moveri posse. At quid si Aristoteles loquatur de illis actibus voluntatis, quos non nissi prævia affirmatione aut negatione esse posse concessimus.

REGULA III. Voluntas est impossibilium.

REGULA IV.

Electio non est impossibilium:

1. 'Η περαίζεσε ωψί βακ ές τη άδω άτων, η άπε φαίη περαίζετε, δικοίη αν ηλίδη. Ε΄) Εάλησε δε δει τ αδω άτων, διον αδανασίας, ait Aristoteles 3 Eth.c. 2. Ele-tio non est corum quæ fieri non possunt, & si quis diceret, ea se præcligere, esse stolidus videretur; voluntas vero est corum quæ fieri non possunt, uti immortalitatis.

2. Sciendum autem, bifariam dici posse, voluntatem esse impossibilium: primo, ita, ut existimentur esse impossibilia; secundo, ut existimentur esse possibilia.

3. Nulla est difficultas de sensu secundo, de quo paucis inferius sest. 9. In primo autem sensu res est controversa. Sunt qui statuunt, impossibilium non esse voluntatem absolutam, esse tamen conditionatam, quæ exprimatur non per verbum volo, sed per verbum vellem. Quæ sententia est Capreoli 2. d. 4 q. 1. a. 3. al arguments contraris 2. conclus. Fonsecæ 9. Metaphys. c. 2.

1 2

q.5.f.5.nec diversum videtur sentire Soncinas l.cod.q.16.
4. Probatur I. Quicquid non cognoscitur ut bonum, id quoque non appetitur. Impossibile cognitum ut impossibile, non cognoscitur ut bonum. Ergo non appetitur. Majoris veritas constat ex Reg.præced. Minor probatur: Quicquid non cognoscitur ut ens, non cognoscitur ut bonum. Sed impossibile cognitum ut impossibile, non cognoscitur ut ens, quandoquidem impossibilia non habent rationem entis, sed sunt non entia. Ergo,

non cognoscitur ut bonum.

5. II. Probatur. Contradictoria objecta non possunt simul expeti: quia cum alterum destruat alterum, ipsum quoque velle hoc & non hoc seipsum destruit; qui enim vult non hoc, non vult hoc. Impossibilia vero (quæ scilicet non per causas naturales tantum, sed simpliciter

funt impossibilia) aut sunt hoc & non hoc, aut ea includunt. Atque istis probari putant, eorum quæ impossibi-

lia fune non esse voluntatem absolute.

6. Quod autem impossibilium voluntas sub conditione esse possit, inde probatur, quod hac voluntas, cum non aliter explicetur, quam ita, vellem, si esset possibile non feratur super impossibile, nisi sub ratione possibilis, quia scilicet sub hac conditione fertur, si esset possibile, quamvis eo ipso etiam existimetur esse im-

possibile.

7. Verum nos cum Vasquezio I. 2. tom. I. disp. 42. c. 3. statuimus, nullum actum voluntatis, qui in præfenti eliciatur, esse sub conditione, ita ut explicari possiti per verbum vellem, sed quemlibet esse absolutum, & explicari per verbum volo præsentis indicativi; neque ullum etiam esse, qui seratur in objectum sub conditione, se esse to possibile, aut, si esse tonum. Si enim nullus est actus in præsenti in visu, quem explicemus per verbum viderem, neque in intellectu est actus in præsenti, quem explicemus per verbum intelligerem, sed omnem actum præsentem in visu explicamus per verbum video, & in intellectu per verbum intelligo, verba autem viderem & intelligerem, significat actum quem haberem, non quem habeo, aut qui est in præsenti; nullus quoque datur

datur actus conditionatus in voluntate in præsenti elicitus, qui dicto modo exprimatur per verbum vellem. Si item actus videndi, quem quis in præsenti elicit, non fertur in colorem qui esset, neque intellectus assentitur vero, quod esset verum, actu autem non est verum; voluntas quoque expetere aut persequi nequit bonum, quod non est bonum, aut apprehenditur ut bonum, esset tamen bonum, aut apprehenderetur ut tale. Quare dicere non possumus, voluntas vult hoc aut appetit hoc, si esset bonum. Per verbum autem vellet non denotatur actus, qui in præsenti sit in voluntate, sed qui alias esset, si talis adesset conditio.

8. Nostram sententiam ut proponamus, pramunimus, duplicem esse voluntatem. Vel enim est in rem non secundum se tantum, sed ut acquirendam aut saciendam, unde etiam dicitur voluntas esseau: vel nascitur ex re secundum se, & sine ulla cogitatione essiciendi vel consequendi illam, vocaturque propterea voluntas in-

efficax & simplicis complacentia.

6.

e_

it

n

n

i-

T

-

9

1

9. Jam ponimus sequentes conclusiones. I. Impossibilium qua existimantur esse possibilia, est voluntas etiam esseax. Nam non minus voluntas est boni apparentis, sive ejus quod mentitus perima sett. 15. 67 16. Ergo, æque etiam est ejus quod apparent, sive censetur possibile, licet non sit, atq; ejus quod est revera possibile. Cu igitur ejus quod est revera possibile. Cu igitur ejus quod est revera possibile, sicet non sit, atq; ejus quod est revera possibile, sicet non sit.

13. Concl. II. Impossibilium quæ existimantur esse impossibilia, non est voluntas essicax. Quis enim in id quod credit & scit nulla ratione sieri aut acquiri posse, feratur

tanquam acquirendum aut efficiendum ?

possibilia, non est electio. Electio enim est eorum quæ referuntur ad finem, & per quæ censetur finis posse acquiri ex c.2. & 3 l. 3. Ethic. Nicomach. sed sicut per ea quæ impossibilia sunt nihil potett estici aut acquiri; ita nemo ea quæ in impossibilibus esse credit, referat aut usurpet ad finem efficiendum aut acquirendum. 12. Concl. IV. Impossibilium qua cognoscuntur effe impossibilia, est voluntas inefficax. Ita contingit, ut mater filii defuncti vitam desideret, cum sciat esse impossibile. Et potest quis, post commissum aliquod fla-

gitium, velle, se non peccasse. Frequenter etiam expesimur, ait Vasquez, nos delectari in eo quod nobis est impossibile simpliciter, ut nos in angelos aut aves converti; quæ sane res cogitata aliquando nostrum animum in delectatione detinet, ob aliquam commoditatem in

ea confideratam.

13. Et ratio hujus conclusionis hæc videtur esfe, quod ad voluntatem sufficit objectum apprehendi per modum boni, sicut constat ex iis quæ Reg. præc. dicta funt. Cum igitur etiam id quod impossibile est, & tale effe censetur, possit concipi ut bonum, poterit etiam ejus aliquis esse appetitus vel voluntas. Et cum non sit voluntas efficax, ut probatum fuit, necesse est este in-

efficacem.

14. Argumenta sed. 4. 6 5. proposita quod attinet, respondemus ad primum : Impossibile cognosci ut ens, ut possibile, ut bonum, bifariam intelligi potest : primo de simplici apprehensione, sive prima mentis opevatione, quæ est fine compositione & divisione, vel affirmatione & negatione, & idem est quod cognosci ad modum entis, ad modum possibilis aut boni, ita ut non affirmemus illud esse ens, possibile aut bonum; secundo de secunda mentis operatione, que in compositione vel divisione consistit, & unum de altero affirmat vel negat, & idem est quod cognosci impossibile esse ens, possibile, bonum. In posteriori modo est mendacium vel falfitas, non autem in priori: ficut falfitas in eo non est, quod Deum apprehendimus tanquam rem corpoream, quia non affirmamus, nec judicamus eum esse corporeum, sed tantum eum ita apprehendimus: quod fi affereremus eum esfe corporeum, tum mendacium effet. Indivisibilium intellectus, ait Aristoteles 3. d. anima t. 21. in bis confiftit circa qua falfitas non eft. At in quibus falfitas jam & veritas, ineft, in hisce compositio quadam

ım.

cffc

ut

ni-

Ha-

pe-

eft

on-

ım

in

er

fta

le

m

fit

11-

t,

ıs,

i-

e-

f-

d

it

it

e

-

0

n

n

dam jam oft conceptuum intellectus, qua ipfi funt unum. Jam majorem, fi hic fit fenfus, quicquid non coznoscitur ut bonum, ita ut hec affirmetur effe benum, nee apprebendatur simplict mentis operatione ut bonum, id non appetitur, concedimus. Si autem major ita intelligatur, quicquid non cognoscitur effe benum, id elt, qued non affirmatur effe bonum, id non appetitur, negamus. Sufficere enim ad appetitum, objectum apprehendi ut bonum, neque opus esse ut affirmetur vel judicetur esse bonunt, constat ex iis que diximus Rez prec. Quantum ad minorem ejusque probationem, Impossibile cognitum ut impossibile non cognoscitur ut bonum, ut ens, ut possibile; sciendum in subjecto esse sermonem de cognitione posteriori medo, que fit per affirmationem ; loquimur enim de impossibili, quod assirmamus esse imposfibile : unde in præcedentibus diximus, quæstionem esse de impossibili, quod existimatur esse impossibile : existimari autem aliquid este, importar astrmationem. Prædicatum fi intelligatur de cognitione pricri modo, propositionem tanquam falsam repudiamus. Hoc enim, quod aliquid judicatur effe impossibile, non vollit in quod concipiatur vel apprehendatur per modum entis, possibilis & boni, sed ilta se invicem admittunt.

15. Quod ad stabiliendam minorem affertur. Quicquid non cognoscitur ut ens, id non cognoscitur ut bonum, si e iam in prædicato intelligatur cognitio posseriori modo, ita ut sententia sit, quicquid non cognoscitur esse ens, id non cognoscitur esse bonum, ne id fortassis satis sirmo stat talo. Qui erim sibilipsis manus inferunt, non esse existimant sibi esse bonum, imo non esse non solum existimatur esse bonum, sed & alicui bonum esse potest. Pronunciat enim de Juda Salvator, Bonum eras

ei, fi natus non fuiffet homo ille.

16. Ad secundum: Nego contradictoria objecta non posse simul expeti. Nego, velle hoc & non hoc, seipsum destruere, & qui vult non hoc, eum non velle hoc. Possunt contradictoria objecta, ut album, & non album, verbi gratia nigrum, simul videri: quidni ergo & simul expeti possunt? Potest quis simul expetere char-

I

22 m

tam & calamum: is certe simul expetit hoc, nempe chartam, & non hoc, nempe calamum, cum calamus non sit charta. Contradictoriorum alterum destruit alterum. Ergo, ipsum quoque velle hoc, & non velle hoc, seipsum destruit. Nego consequentiam, quoniam hoc & non hoc, ut album & non album, sunt quidem contradictoria; sed velle hoc, ut album, & velle non hoc, ut non album, non sunt contradictoria: quemadmodum ambulare, & non ambulare contradicentia sunt; sed posse ambulare, & posse non ambulare, non sunt contradicentia. Hac expresse & de professo docuit Aristoteles 1. Prior.c.ult.

17. Dubitarit fortassis aliquis, quis sensus sit propositionis Aristotelicæ, voluntas est impossibilium: de impossibilibusne cognitis ut impossibilia sunt, an ut possibilia, loquatur. Respondemus, loqui de iis, ut cognoscuntur esse impossibilia. Id patet primo ex discrimine
quod inter voluntatem & electionem constituit, quod
plane caderet, si sermo ipsi esse de impossibilibus ea ratione qua possibilia esse cognoscuntur, quia sic eorum
non voluntas tantum, sed electio etiam est. Orid enime
si cui plura media ad sinem consequendum osserantur,
quorum aliqua impossibilia, quæ tamen possibilia ipsi
esse videaneur, an non sieri possit, ut is unum ex illis
eligat?

18. Secundo, id expressis verbis docuit c.10.1.2. Eudem.quando ait, βέλουται μων λένια κ τ αλυνάτων είδοτες, οδ βασιλούτεν τε πάντων άνθρω πων, κ αθάνα τον είν
σεραιρείται η εδείς μικ αλνοων οπ αδύνα τον, id est, volunt
etiam interdum ca homines qua impossibilia norunt, ut omnibus hominibus imperare immortalem este: id quod nemo

sciens esse impossibile clegerit.

REGULA V. Majori bono opponitur majus malum.

1. Ita Alexander 2. probl.c. 36. & exempli loco in 1. Top. c. 1. imo ipfe Aristoteles 8. Top. c. 2. Quod si majori bono opponitur majus malum, ergo etiam majori

majori malo opponitur majus bonum, quoniam in omni oppositione utrumque extremorum alteri opponitur; ut sicut nigrum opponitur albo, sic album opponitur nigro. Unde probare possumus, tum aliquid esse deterius sive majus malum, quod ipsi opponatur majus bonum, vel id quod est melius; tum aliquid esse melius, quod oppositum ejus sit deterius.

2. Pertinet huc quod 3. Top. c. 2. dicitur, Quorum corruptiones sunt magis sugienda, ea sunt magis eligenda. Similiter etiam in abjectionibus & contrariis accidit. Cujus enim abjectio vel contrarium est magis sugien-

dum, idelt magis eligendum.

npe'

nus

al-

oc,

hoc

on-

ut

um

fed

ra-

te-

00-

m-

li-

0-

ne

od

2-

m

n?

fi

is

4-

11

3. Sic vitia animi sunt majora vitiis corporis, quia hona animi funt majora bonis corporis, 7. Polit.c. I. In principio l. 8. Eth. & 2, Magn. c. 4. & seqq. proponuntur ex una parte tria bona, continentia, virtus humana, virtus heroica; ex altera tria mala, incontinentia, vitium & feritas. Vicium deterius est incontinentia, feritas deterrimum omnium; quoniam virtus, cui vitium opponitur, excellentius bonum est quam continentia, cui opponitur incontinentia, & virtus heroica, cui contraria est feritas, virtute, & per consequens multo magis co tinentia est melior. Politici tyrannidem omnium rerum publicarum esse pessimam, inter alias hac ratione probant, quod regno, tanquam omnium rerum publicarum optime, opponatur. Potest vice versa quoque confirmari, regium statum esse optimum, quod tyrannicus fit pessimus.

4. Sed hic obstat primo; 'Evegia, sive optima & storens valetudo, est magis bonum quam sanitas simpliciter: id tamen quod cuezia opponitur, nempe sa resta sive recessus à storenti valetudine, non majus; sed minus malum est quam morbus, qui opponitur sanitati

fimpliciter.

5. Secundo; Diligere inimicum est præstantius bonum quam diligere amicum: nec tamen odisse inimicum gravius, sed tolerabilius malum est, quam odisse amic m.

6. Tertio; Amor Dei non est majes bonum quam visio

visio Dei: quia in visione Dei consistit formaliter bearitudo, sive summum hominis bonum; at beatitudine sive summo bono nullum datur majus) odium tamen Dei, quod opponitur amori, est majus malum, quam carentia visionis Dei beatisicæ, quæ opponitur illi visioni. Ergo non semper bonum majus est, cui opponitur

majus nialum.

7. Ad I. respondetur, majori bono opponi majus malum, quando comparatio instituitur inter duo bona disparata, hoc est, quorum unum non includit alterum; & id patet ex iis quæ de bonis animi & corporis, regno item & tyrannide, sed. 3. fuerunt dicta. At in bonis quorum unum alterum includit, five, ut Aristoteles loquitur 2 Top. c. cit. 6 70 0 600 Sa Tepoy, malum quod minori bono opponitur, majus est: id quod probatur per primam objectionem, quiain ea cuegia, tanquam majus bonum, includit sanitatem tanquam minus bonum; est enim evella fanitas, & quidem florens & optima. Hæc responsio est ipsius Aristotelis & Alexandri, Et declaratur ulterius exemplo Te (nv x) Te cu (nv, quorum hoc illo majus bonum, 3. Top. c. 2. privatio tamen 78 (nv eft majus malum privatione To co (nr. At to (nr includit EU (nv.

8. Que distinctio adhibenda quoque ipsis malis est, quando nimirum colligitur aliquid esse melius, quod

ejus oppolitum fit pejus.

9. Aristoteles visum quodammodo reliquis sensibus anteponit in princ. 1 Mot. sed sunt qui tactum visui praferre non dubitant, hoc argumento, quod privatio tactus sit deterior privatione visus. Tactus enim ablatio mortem infert, id quod nec visus, nec ullus aliorum sensuum facit, sicut traditur 3 de animat. 61. Cum igitur id sit majus bonum, cui opponitur majus malum, visu potior habendus erit tactus. Respondetur: Quando malum majus includit vel ômpiges minus malum, non necesse est, bonum quodipsi opponitur esse majus. At privatio tactus ômpiges privationem visus, ut ante contessum est.

10. Verum huic doctrine obliat exemplum, cujus

Bect.3. sacia mentio, nimirum virtuti heroicæ, cum sit majus benum quam virtus, opponitur feritas, quæ majus malum quam vitium, quod virtuti opponitur; virtus tamen heroica & virtus simpliciter non sunt in bonis disparatis, sed in iis quorum unum alterum includit, virtus enim heroica virtutem simpliciter includit. Distinctio igitur inter bona disparata, & ea quorum unum

alterum complectitur, rem non expedit.

bea-

dine

men

uam

ifio -

nitur

ajus

m;

gno

onis

10-

ori

ori-

jus

m;

na.

le-

m

ny

lit

ρá

15

-

0

R

ona .

11. Hunc nodum ita tollendum censeo: Non uno modo contingit, malum opponi bono majori, quod scilicet ita majus est, ut bonum minus, cujus habita ratione dicitur majus, includat. Jam enim malum illud non destruit totum bonum majus, sed tantum ejus www five excellentiam; quemadmodum cum in eve-Ela duo contineantur, fanitas, & id quo fanitatem excedit, za zesia ipli opposita politerius tantum tollit, non ipsam sanitatem, & sic non destruit totam eveziar, vel omne id quod evegia importatur,& de hisce vera est exceptio praced. Sed. 7. ab ipfo Arittotele & Alexandro adfignata, Jam malum illud totum destruit bonum, & non. tantum id quod alterum minus bonum superat, cujusmodi est feritas. Cum enim in virtute heroica duo reperiantur,& virtus,tanquam communius quid,& fastigium illud, quod captum humanum excedere videtur; feritas non hoc fastigium tantum & eminentiam virtutis tollit, fed ipsam quoque vittutem, ita totam rationem virtutis heroica. Et in quibus isto modo malum opponitur majori bono, in iis servatur Regulæ nostræ vigor, neque opus est exceptione Sett .7. adhibita, quod evinci Scat.præc.

12. Ratio diversiratis est, quod, cum sicut majus bonum id est quod alterum bonum includit, sic & majus
analum sit id quod alterum malum includit; in posteziori casu malum quod majori bono opponitur, includit
minus malum, sicut seritas includit vitium, & sic ipsum
quoque majus malum sit oportet: in priori vero casu
malum quod minori bono opponitur, includit malum
quod majori bono opponitur, quemadmodum morbus includit na resistar, non autem na resista morbum, &

propeeres.

propterea ipsum majus masum esse necesse est.

13. Ad II. respondent, inter diligere inimicum & diligere amicum, duplici modo posle attendi comparationem : primo, ut sumantur separatim, hoc est, ut diligam inimicum non diligendo amicum, & vice versa; secundo ut inimici dilectio conjuncta cum amici dile-Ctione comparetur cum amici dilectione fola, five fejuncta à dilectione inimici; que duplex comparatio locum quoque habet in odio inimici & odio amici. respondent, quando dicitur, majus bonum esse diligere inimicum, quam diligere amicum, id verum esfe, si fecundo modo intelligatur. Dilectio certe inimici conjuncta cum dilectione amici, majus bonum est, quam dilectio folius amici. Debet igitur in malis quoque si mi odium amici conjunctum cum odio inimici ex una parte & odium folius amici ex altera: & sic negatur, odium amici folius pejus este odio inimici, id est, odio inimici & amici simul. Si autem in priori comparatione sumantur, negatur, diligere inimicum esse majus bonum, quam diligere amicum.

14. Quod si dicas, diligere inimicum etiam ita, ut amicum simul non diligas, dissicilius esse quam diligere amicum solum, & propterea majus esse bonum; iterum respondent, non omne quod dissicilius est, starim majus esse bonum, quod actus fortitudinis sint difficiliores acti-

bus justitiæ, meliores tamen non fint,

15. Ad III. aliqui respondent, non esse similem oppositionem. Nam amor & odium opponuntur contratie; visio & carentia visionis, privative. Mirum igitur non esse, si odium sit majus malum, etiamsi amor non sit majus bonum. Sed iterum objici potest, Quia odium Dei est majus malum quam error circa Deum: At error opponitur visioni contrarie, sicut odium amori: Ergo majus bonum est amor quam visio. Respondeo igitur ex dictis; Si ista considerentur præcise in genere natura, majus malum est error quam odium: si in genere moris, pejus est odium quam error. Sunt verba Becani Theol. Scholast. part. 2.10m. 1.17. 1.6. 1.9.3.

REGULA VI

Quod est diuturnius melius est minus diuturno.

1. Το πολυχεονιώ τερον η βεβαιό τερον αίρετώ τερον το ητίστε, quod est diuturnius & stabilius magis est eligendum quam id quod minus tale, ait Aristoteles 3.top. c.1. Ergo, inquis, captivitas, exilium, cruciatus, quo diutius.

derant, eo, vi hujus propositionis, erunt meliora.

2. Sed sciendum, ad ea quæ bona sunt tantum hoc estatum pertinere. Melius est bonum quod cum quadam perpetuitate conjunctum, quam quod parvo tempore durat. Ita bona animi præstant bonis corporis & fortunæ, quod sint sirmiora & durabiliora, tanquam magis in potestate nostra constituta. Sic & scientia opinioni præserenda est, quod sit ex sua natura ? παεμωνιμωτές ενν κ) δυσκινήτων, opinio autem en su sus curintum κ) τως κ) μεταδακλόντων.

3. De malis contrarium pronunciandum. Malum diuturnius pejus est, & mazis suzien lum quam id quod minori tempore durat. Sic æterna damnatio omnibus aliis malis horribilior est, hoc ipso etiam quod æterna est. Aristoteles 4. Eth. c.1. avend Seciar vel avaritiam magis malum esse pronunciat The asama sive prosessione, vel hanc ob causam, quod illa perseveret, imo ingravescente ætate crescat; hæc vero & ab ætate & ab inopia minuatur,

& tandem penitus curetur.

padifa;

ile-

fe-

lo-

am

ere fe-

m-

di-

mi

Ir-

m

ici

n-

m

ut

re

m

is

r

a

4. Egregie Schenkius in cit. c.3. lib.1. Top. ait, Duratio ipsis, seu το πολυχρόνιον, tanquam accidens, bonis & malis rebus comparabilibus inest, simili sere modo quo permanso in eadem sententia & constantibus & pertinacibus inesse per accidens dicitur. (Nam per aliud bona est.) Quare per se nan est bona permansio in cadem sementia, quare nec duratio seu το πολυχεόνιον. Et paulo post: Duratio ipsa per se non probat aliquid melius esse, ut paulo ante monuimus, alioqui sequeretur, ut superstitio et prava religio prastaret vera et incorrupta, qui longiori tempore superstitio duraverit. Propter aliud igitur durabilius est melius, nempe quia vel ούσει vel simpliciter existit bonum, & non quia ἀπλῶς durabilius. In kuobue

duobus existentibus studiosis, melior est qui magis est assiduus. Et potentia Romanorum præstitit Græcorum regno seu monarchia, quia suit durabilior. Et meliores sunt amici qui

diutius permanent in mutua benevolentia.

5. Verum enimvero, ne tum quidem, quando utrumque eorum quæ inter se contenduntur est in bonis, id quod diuturnius aut firmius est, melius esse, plurima sunt quæ ostendunt. Primo enim, quis est, qui quercum homini, qui lapillum abjectissimum rosæ, qui sensum scientiæ, qui gloriam & nominis celebritatem, quæ post mortem quoque permanet, virtuti præserat?

6. Secundo d'egia præstantior est sanitate, cum tamen fanitas sit aliquid durabilius. Illa enim nunquam nobis convenit nisi ista adsit; hac autem deperdita, illa adesse

non potest.

7. Doctores Veneti in loc. Top. cit. respondent, regulam esse semper veram, si has duas conditiones adjiciamus: I. Si id quod tempore aut sirmitate exceditur, non excedat in aliquo ali, quod sit majus & præstantius quam id in quo exceditur. II. Si quod magis diuturnum in minus diuturno non includatur.

8. Ea igitur quæ priori objectione fuerunt adducta, nihil nobis incommodant, propterea quod majus quoddam est id in quo homo quercum, rosa lapillum, scientia sensum, virtus gloriam excedit, quam sit diuturnitas,

qua hæc illis præftant.

9. Ad alterum de sanitate & Degla respondent propterea, illam non esse preferendam, quod in Degla com-

prehendatur.

10. Verum nescio, an posteriori restrictione opus sit, quippe que sub priori contineri videtur. Quando enim contingit, id quod diuturnius est, deterius vel non melius este eo quod citius transit, propterea quod in isto includatur, tunc sane id quoque intervenit, quod minus diuturnum excedat alterum in aliquo, quod sit melius e præstanties ipsa diuturnitate, sicut patet in die sis comparata cum sanitate.

It. An breviter dici potest, bonum quod diuturnius

minus

Appetitus, Boni & Mali, & Voluntatis.

id:1-

Seu

qui

ım-

id

ma um

um

ooft

nen

bis

Te

zu-

ia-

ur,

ius

ımı

ta,

d-

n-

as,

0-

n-

ît,

ini

e-

to

1-

e-

íq

us.

od.

ЦS

207

minus diuturnum sit melius? Ita si duo ædisicia alias bonitate & commoditate sint paria, id quod durabilius est alteri longe præferendum est. Neque quercus est melior aut præstantior homine, propterea quod homo præcisa duratione naturæ nobilitate quercum post se longissime relinquit. Quæ doctrina aliis etiam applicanda est.

12. Schenkius existimat, si, proposita comparatione inter duo bona, utru altero simpliciter sit præstantius non satis liqueat, tunc uti nos accessorio, sicut ipse loquitur, temporis argumento, siquidem unum bonum suerit altero stabilius. Non enim quia diuturnius, ideireo simpliciter melius esse; sed quia bonum, ideireo melius, quia longiori interdum tempore duret; quod alioqui melius esse non constaret notis propter prilitudinem, qua esse ambo dicuntura tentamente sed unum altero melius, quia durabilitus.

tur bonum, sed unum altero melius, quia durabilius.

13. Non prætereunda videntur illa quæ disputat Pererius de communib.rer.nat.princ.lib.12. c. 7. Sed quæret aliquis, inquiens, an major vel minor duratio arguat majorem vel minorem rei perfe & ionem. Resp. Cum tres ordines durationis fuerint à nobis constituti, unus æternitatis, alter avi, tertius temporis; si excessus durationis pertineat ad superiorem ordinem, quemadmodum duratio aternitatis major est quam duratio avi, & hac quam duratio temporis, proculdubio ex majori duratione fere colligitur major perfectio rei; constat enim, rem æternam perfectiorem effe rebus æviternis, & bas rebus temporalibus. Atque hujus rei causamesse reor, quod talis varietas durationis nascitur ex varietate nasura ac perfectionise fentialis. Addidi illud (fere) propter materiam primam, colos, & animum nostrum, que res mensurantur avo: materia tamen imperfectior est composito naturali; Lo animus no ster imperfe & ior est homine suspote cujus est pars; & colos multi putant (quod per se non sint animati) ignobiliores esse rebus animatis temporalibus to mortalibus; nisi forte, quod supra dictum est, contendat aliquis, verissimum effc, adjunctis duabus conditionibus, ut nimirum fint substantia completa, & fint catera paria, To ut in codem, to secundum idem comparatio fiet. Major autem to minor duratio in its qua funt ejufdem ordiois, non Variant

variant perfe & ionem rei (ecundum magis & minus; alioquin metalla, qua diuturnioris funt durationis, nobiliora cf-(ent bomine, & cum omnes angeli fint pares duratione, pares itidem effent perfectione.

14. Verum hic sese offert locus Aristotelis I Eth. c.6. ubi dicitur, non ideo quod sempiternum aliquid est, magis esse bonum; siquidem neque res candida diuturna magis candida est ea que unum diem candida est.

15. Hic fortaffis noftræ Regulæ non adversari videbitur, quod dicitur, non ideo quod fempiternum aliquid eft, magis esse bonum, cum ipsi superius ostenderimus, posse aliquid esse diuturnius, ut non ste præstantius, Vorum id evertere videtur, quod fect, 1 1. diximus, Regulam tunc veram esle, quando id quod duratione exceditur, alias alterum perfectione non exedit.

16. Loquitur enim Aristoteles de iis que formaliter & effentia eadem funt, & in quibus id quod minus eft diuturnum, præcisa duratione non est melius, & tamen illo id quod magis diuturnum, melius vel magis bonum

effe negat.

17. Esse autem ipfi sermonem de iis quæ ejusdem funt essentiæ, & in quibus minus diuturnum alias nou est melius, patet primo ex co, quod verbis præcedentibus sententiæ Platonis, summum bonum in idea boni, quod vocat auroaga Dov, consistere statuentis, opponit hoc argumentum, quod ajade ni auroajade fit eis ni auros xoz @ eadem definitio, vel quod specie idem fint. Si igitur unum non est summum bonum, neque alterum erit.

18. Quod autem regerebatur, To aumaja 300 effe perpetuum, alia autem bona non esse perpetua, & propterea illud melius esse; responder Aristoteles, ex eo quod perpetuum vel sempiternum aliquid est, non statim esse magis bonum : ubi evidens est, soqui eum de re minus diuturna hujufmodi, quæ diuturniorem vel permanentiorem in alio aliquo non excedat. Neque enim unquam diceret Plato, quamcunque rem suam idea in aliquo esse perfectiorem,

19. Secundo, patet ex co, quo tanquam argumento utitur, Appetitus, Boni & Mali, & Voluntatis.

utitur, nempe quod inter duo candida, id quod diuturnius est non est magis candidum. Atque candidum minus diuturnum non est perfectius magis diuturno.

magis bonum To eznucew. Par enim est ratio.

21. Eustratius, Gracus Interpres, hie loci contra Philosophum dispurat, & primo hujusmodi proponit argumen um: Si esse unicuique melius est, quam non esse, essicietur, ut esse etiam semper, quam aliquando, longe melius sit. Nam id quod aliquando est, cum interrumpitur ne amplius sit, tunc non amplius est, sed plane non ens evadit: at sempiternum tunc adhuc est ens: longe igitur melius esit eo quod non amplius est.

22 Secundo negat ἀυτοαραθε & ἀραθε, ac sempiterni & temporarii, esse ενα κ) ἀυτὸν λόρον quod illud sit immateriale, simplex, αμέτοχον, περτότυπον, hoc autem materiale compositum, χτι μέρεξιν, imago. At materiali & immateriali, simplici & composito, ες ε. non potest

esse eadem & communis definitio.

23. Hinc tertio videtur negare hanc consequentiam Philosophi: Album πολυχρόνιον non est magis album quam ἐρήμες εν. Ergo neque τω ἀἰσιον ἔν hoc est, propterea quod sempiternum est, aliquid magis bonum est. Ait enim, non autem comparationem esse sempiterni cum temporali, quæ sit τε μακροχρονίε προς το βραχυχρόνιον, cum hac, licet quantum ad tempus divisa sint, ejusidem naturæ esse possint, illa vero non possint.

24. Ut nostram de hisce mentem aperiamus, concedimus id, quod sed. 15. & seq. assert m & probatum f. it, nempe sermonem esse Philosopho de iis quæ ejusdem sunt rationis, & in quibus id quod duratione exceditur, alias alterum non excedit. Et sane, si rê à 200 datur aliqua idea separata, quæ dicatur ro à voroa 200, utriesque eadem natura erit & desinitio: sicut à à vora 200 de so à voque o apud nos est una species, iisque una desinitio est communis. Hoc posito, verum est,

bonum

mento utitura

cfpa-

narna do-

uid nus, Vielam tur,

liter s est men num

non enticoni, ponit idem neque

optequod n effe minus anenquam bonum diuturnius non esse magis bonum, etiam quando à minus diuturno in aliis non exceditur: satis sirma quoque est argumentatio se æ. 20. si enim bonum est una species, quemadmodum candidum, certe sicut candidum πολυχεόνιον non est magis candidum πολουχεόνιον non est magis candidum πολουχεόνιον erit magis bonum πολουχεόνιον erit magis bonum πολουχεόνιον.

25. At in veritate res non ita habet. Bonum non est certa aliqua species, neque ejus est una communis idea, cum per omnia vagetur prædicamenta, quemadmodum Aristoteles præsenti cap. 6. lib. 1. Eth. docet. Ex quibus etiam dissicile non est perspicere, ea quæ Seæ. 21. 69 22. ab Eustratio disputantur, Aristoteli non Adversari. Non enim is assert, sempiternum tanquam rem immaterialem, & temporarium tanquam materialem, & c. habere eandem naturam & definitionem; sed secundum i psum, id ex sementia Platonis sequitur, quod quia inconveniens est, ideo & Platonis sententia absurdis non caret.

26. Sed nec ratio Eustratii Sea. 21. ut ex dictis manifestum est, Aristoteli aut nobis refragatur, & paucis mutatis, æque in magis & minus diuturno habet locum, ita: Si esse unicuique melius est, quam non esse, essicietur, ut esse etiam longiori tempore, quam breviori, longe melius sit. Nam id quod breviori tempore est, cum interrumpitur ne amplius sit, tunc non amplius est, sed plane non ens evadit. At quod longiori tempore est, tunc adhuc est ens. Longe igitur melius erit eo quod non amplius est.

27. Quanquam puto hic distinctionem esse adhibendam hu usmodi: Id quod diuturnius est, & id quod minus diuturnum, bifariam considerantur: prima simpliciter, vel ut utrumque est, & sic non necesse est illud esse hoc melius; vel ut, dum illud adhuc est, hoc non est amplius, & sic illud melius est hoc, idque probat argumen-

tum.

28. Fortassis autem nec id supervacuum hic suerit, si notemus aliquid, aliquo diuturnius dici duobus modis: primo, propter ipsam naturam rei, vel aliquam ejus qualitatem, ut lapis ligno, caro insumata recenti, materies quæ in coitu lunæ cæsa, ei quæ alio tempore, ut author eft Plinius lib. 16. cap. 36. comparata; fecundo, ratione eventus tantum, vel quia ab agente externo viclento modo non corrumpitur, ut duo ligna ex eadem arbore recisa æque sunt durabilia, alterum tamen, si in ignem con iciatur, altero fabrorum operibus refervato minus durat.

29. Jam id quod priori modo diuturnius est, cæteris paribus, vel nifi alias alteri in bonitate cedat, est melius, non autem id quod posteriori, nisi attendamus tempus quo est, cum alterum non amplius sit. Ea enim ratione melius dici poteft, quoniam melius est esse quam non effe, ut dicit Philosophus 2. de gen. & corr. t. 59.

REGULA VII. Bonum conservat id cujus est bonum.

I Ita Aristoteles 2 Polit. c. 2. Kal Tos Toje erass a ja Dop ow (d exasor utiturque eo ad refutandam Platonis hypothefin, qua 5. de Repub. fub persona Socratis uxorum & liberorum communionem in republica adstruere conabatur. Illa fic erat: Maximum civitatis bonum est, fi maxime fir una. Cum igitur dicta communio uxorum & liberorum maxime unam faciat civitatem, consequitur,

eam in maximis habendam civitatis bonis,

2. Aristoteles utramque propositionem multis disputando oppugnat. Ad evertendam majorem uti ur inter alia hoc argumento: Bonum cujusque conservat unumquodque. Sed maxima unitas non confervat civitatem, fed destruit & funditus tollit. Ergo non est in boris ejus numeranda. Minorem probat, quia si in facienda civitate magis atque magis una longius progressi fuerimus, fiet, ut ne civitas quidem maneat, sed tandem ex civitate existat tantum domus, quæ est quid magis unum quam civitas; imo existat homo, qui est magis unum quid quam domus. At hoc ipfo evertitur essentia civitatis, que confistit in multitudine, non solum hominum, eorumque dissimilium & multis rebus differentium, sed etiam domorum.

3. Propositio major in argumento Aristotelis contra. Platonem, cui nos præsentem locum inter Regulas nostras assignavimus, est ipsius Platonis. Ita enim ille in 10. de Repub. fere circa medium: Dic, bonum aliquid vocas? @ malum aliquid? Voco. Nunquid de his idem tibi quod @ mihi videtur ? Quid ? Malum puto omne quod diffolvit & corrumpit, quod vero juvat & (ervat, bonum. Et ezo. Bonumne cuiquam aliquod, & malum aliquod effe dicis?veluti oculis lippitudinem, & toti corpori morbum, frugibus cibifa; æruginem, lignis cariem ac putredinem, ært ferreque rubiginem, arque, ut dico, ferme in omnibus fecundum naturam propriam cuique malum ac morbum? Equidem. Quoties bujusmodi quicquam alicui accidit, deterius illud cui contingit efficit, ac deniq; totum diffolvit ac perdit? Quidni? Proprium igitur cujufq; malum (uaq; pravitas quodlibet corrumpit; ac nisi id corruperit, nihil aliud unquam corrumpet. Neque enim quod bonum eft, aliquid deftruit ; neque rur fus id qued nec bonum nec malum. Hæc Plato.

4. Verum dubitaverit fortassis aliquis de veritate utriusque hujus propositionis, Bonum conservat id cujus est
bonum,&c. Malum destruit id cujus est malum. Intueamur
primo justitiam, scientiam, prudentiam, injustitiam item;
errorem, imprudentiam; & alia animi tum bona, tum
mala. Nullum horum animam destruit; nullum illorum
conservat. Cum enim ea sua natura sit immortalis, neque destrui à vitiis suis potest, neque à virtutibus conservatur. Secundo, corporis bonum est pulchritudo,
desormitas malum. At nec conservare hæc, nec perdere
illa corpus viderur, cum hominibus sorme præcellentis

deformiores vivacitate nihil cedant.

b. 5. Hæc pronunciata, Quicquid conservat rem; bonum ipfi est, &, Quicquid destruit rem, malum est, vera esse non

dubitamus.

6. Loquimur autem de eo quod per se sit. Nam, verbi gratia, vitam tueri abnegatione nominis Christi, malum est homini; bonum contra, pro ipso subire mortem. Verum malum illud est, non ratione conservationis vitæ, sed quatenus divinæ voluntati adversatur, & ingressus est ad æternam mortem: Bonum autem hoc non quatenus

tenus illa mors deletio vitæ eit, sed quatenus divinæ voluntati conforme, & introitus ad meliorem vitam est.

7. Hinc illa quoque, Bonum conservat id cujus est bonum, &, Malum destruit id cujus malum est, tota fassa non esse necesse est, cum ex prioribus illis essiciantur, interveniente conversione: at quodlibet universale verum gignit per conversionem ex se aliquid ex parte verum. Consirmaturque ipsa experientia & exemplis, tum a Platone in verbis sex. adductis, tum calore, qui quamdiu temperationem servat, optimum quid homini est, eumque sanum & vegetum conservat, intensus autem nimium & immoderatus, eum enecat; & aliis multis.

8. Argumentum secundum videtur convincere, universim vera non esse. Si tamen negative accipiantur, ita
scilicet, Bonum non destruit id cujus est bonum, Malum non
conservat id cujus est malum, universaliter & sine exceptione vera sunt. Et hic sensus, ut & quod s. s. diximus,
sussicit sirmitudini tum argumenti Aristotelici Platonis
sententia sett. 2. oppositi, tum estum quoque qua disputat ipse Plato loco sett. 3. cit. Imo hac a Platone ex-

primuntur potius quam illa.

9. Ad primum aviant ov responderi potest, utramq, positionem intelligi debere de subjecto capaci. Anima nostra destructilis non est, utar verbo Lactantii, eo ipso quod natura sua immortalis est. Quod si non est capax corruptionis, neque ut conservetur in suo esse ab aliquo apta est. Non loquimur autem de anima intuitu causa prima, qua, ut omnia, ira & animam in nihilum redigere valet, eique ipsa conservationem & perpetuitatem suam acceptam resert.

REGULA VIII.

Absurdum est, ut alienum vitium interimat aliquid, cui proprium vitium non prælet interitum.

1. Sunt iterum verba Platonis l.c. ex versione Marsilii Ficini deprompta. Græca ita habent: Αλλά αξύ τοι ἐκείνο γε άλορν, τω μέρ άλλε πονηείαν ἀπολλύνου πητω β άντε μες.

2. Disputat ibi Plato, animam esse immortalem, & ad confirmationem ejus præsentem adhibet propositionem. Quicquid proprio malo non interit, id nec alieno perimitur. Anima proprio malo vel vitio non interit. Ergo nec alieno interit; & per consequens plane nullus est ejus interitus; cum omne quod destruitur, à malo aliquo destruatur, quod quidem vel proprium e us malum este necesse est, vel alienum. Minorem probat, quod propria vitia animæ fint injusticia, intemperantia, timiditas, infcitia, &s. que animam deteriorem quidem efficient, non autem dissolvunt aut tollunt. Major videtur nota ex terminis. Quod enim nos proprium alicujus malum vocamus, id Plato vocat aura movneiav, ipfius malum: quemadmodum Aristoteli 1 Post. t. 66. ai exass appai funt, quas alias vocat proprias. At quis non intelligit, hoc ipso quod aliquid rem corrumpit aut perimit, ipsius malum este?

3. Verum regeri posse videtur, ex pravitate ciborum propria, & sic corpori nostro aliena, qua cibi vel vetutate corrupti, vel putridi, vel quovis alio pacto vitiosi

dicuntur, corpus perire posle.

4. Pro responsione ipsius Platonis verba adducemus. Ex ipsa ciborum propria pravitate, qua vel vetustate corrupti, vel putridi, vel quovis alio pasto comparati dicuntur, corpus perire posse non arbitramur. Verum si ciborum vitium corpori proprium ipsius vitium intulerit, dicemus, per illos corpus ab ejus vitio, morbo scilicet, perdi. Corpus vero ipsum, cum aliud sit, ciborum, quorum alia natura est, altero defectu, nist proprium desectum induxerit, dissipari posse, nunquam existimabimus.

REGULA IX. Natura semper facit id quod est optimum.

1. Houng dei moiei 7 en se poulum vo Bentisov, ait Aristoteles 3 de calot. 34. & 4. de part. animal. c. 10. Statuerat Anaxagoras, hominem prudentissimum esse omnium animalium, propterea quod unus omnium manus obtineat. Contra, Philosophus noster hominem propterea

pterea manibus instructum esse docet, quod sit prudentissimus. Rem enim minorem majori priorique naturam addere, non majorem nobilioremque minori. Sicut rectius ei qui tibiis scit, tibia datur, quam tibias habens discere iis jubetur. Cum igitur natura ex iis qua sicri possunt, id faciat quod est melius, sequitur, non ex eo, quod manibus homo praditus sit, prudentiam ipsi attribuendam, sed potius propterea quod prudentia plurimum pollet, manibus, tanquam re prudentia inseriore, ipsum donandum suisse. Disputantur hac eit.c. 10.lib.4. de part. animal.

2. Lib. 8. Phys. 1.56. similis occurrit sententia. Probat ibi Aristoteles, motum localem esse continuum, quod melius sit con inuum eum esse, quam contiguum: τὸ ϳς βέλπον ἀεὶ ὑπολαμβάνομβρ ἐν τῆ φύσς ὑπάρχειν, ἐἀν ῆ νωατόν. Quod melius est semper arbitramur in natura

effc, si sit possibile.

3. Dicis: Si natura semper faceret id quod est optimum, sequeretur, semper facere hominem, quod homo omnium, quorum generationem natura molitur, opti-

mum fit.

i-

us

0-

4. Ut argumentum præsens diluamus, & sensum Regulæ magis eruamus, respondemus I. naturam semper facere optimum, eo sensu este asserendum, qui non evidentissimum & omnium absurdorum maximum inserat. Non ergo id accipi potest de speciebus rerum, quasi nunquam & nuspiam non faciat rem optimæ speciei, quæ est humana. Si enim hoc modo semper faceret id quod est optimum, reliqua fere omraa, imprimis autem animantia, aliquot abhine annorum milibus essent sublata, neque ullum eorum appareret vestigium; imo ipse homo non diu à prima rerum creatione potuisset subsistere, non suppetentibus quibus vitam sustentaret. Hoc igitur modo naturam semper facere id quod est optimum, facit, ut non faciat id quod est optimum, quia facit ut nihil faciat.

5. II. Illud minime omittendum est, quod Philosophus dicit, naturam facere optimum www. en en femper facit rem

optimæ & nobilissimæ speciei, vel quæ in se considerata optima omnium sit & præstantissima, sed ex semine equino equum, ex semine canis canem, & quidem ex molossi molossium, ex vertagi vertagum, ex melitæi melitæum, semper facit id quod est optimum molossima.

whom, cum aliter fieri impossibile sit.

6. Ex quibus evidens effe videtur, quod natura dicitur semper facere id quod optimum, non tam accipiendum effe ipfis rebus, quasi faciat semper rem optimi generis, vel optima & nobilissima specici, quam de iis, quæ rebus vel generibus & speciebus rerum insunt & convenient, eo fenfu, quod, flante rerum varietate, & alias aliis esie nobiliores, natura quodque ita faciat, ut optimum sit, vel ut optime sese habeat. Hominem binis manibus natura instruxit, ipfum & reliqua animalia binis cculis, binis auribus, quod ipfis fic optime fit, & longe deterioris essent conditionis, si hisce vel uno horum membrorum destituerentur, aut singula tantim chtinerent. Sic natura fecit id quod est optimum, quod animalibrs timidis artus tribuit ad celeritatem comparatos, ferocibus & pugnacibus cornua quibus impetant, ungulas validas quibus calcitrent, &c. Natura etiam, quia melius est rebus esse quam non esse, & per consequens semper este quam aliquando tantum, ideo eas qua quoad fingularia corrumpuntur, per generationem in speciei perpetuas esficere voluit. Ex quibus nemini non patet folutio argumenti scat 3. propositi.

7. Quod si quis putet, nondum omne sublatum esse dubium, quod natura stante specierum multiplicitate, in generatione monstrorum non faciat optimum ? enderoporo, quod sunarte: sit, ut, cum ex semine humano Verbi gratia homo biceps aut distortus generatur, nascatur individuum consuetam dispositionem secundum speciem obtinens; Respondemus, posse aliquid possibile vel impossibile dici tum in universali, tum in particulari. Non facit natura ex semine cauino hominem vel equu, quia id universim est impossibile. Producit natura monstrum, ut ex semine humano hominem bicipitem, aut alias distortum, quia licet universim non sit im-

posibile

possibile ex semine humano nasci hominem, qui conluctam secundum speciem dispositionem obtineat; id tamen est impossibile in particulari, id est, ex semine tam copioso aut tam sluido, vel concurrentibus talibus qualitatibus, verbi gratia, nimio calore, esc.

e

X

-

ı-

s,

82

it

-

1

-

n

d

-

٠,

-

IS

n

11

n

)-

oi

11

-

1

1

e

REGULAX. Natura semper intendit id quod est optimum:

T. Redditurus Aristoteles 2. de ort. & interit. 59. cañsam finalem perpetuæ generationis & corruptionis rerum, hoc assert: èν ἀπασι ἀεὶ τε βελπίον & δείγεδωί φαιδι τ το οινείτα ποπίδια semper natura appetit id quod est melius. Cum igitur melius sit esse quam non esse, omnia appetunt esse. Quoniam autem sieri non potest, ut omnia eo modo quo corpora cœlestia esse suum temper obtineant, nempe ut permaneant cadem numero; ideo expetunt id semper & perpetuo habere ea ratione qua possunt, ut nimirum secundum speciem id perpetuent: quod quidem consequuntur continua rerum generatione & corruptione, dum, intereuntibus singularibus, alia ejus dem speciei nascuntur: quod traditur etiam 2. de an. 1.34.6 1. αcon.c.3.

Regulæ præced. fuit allatum, nempe quando dicitur, naturam intendere id quod est optimum, vel quod est melius, non ita accipiondum esse, quasi intendat in omnibus rem optimi generis vel optimæ speciei; sed ita, ut servetur multiplex illa & admiranda generum & specierum varietas, & simile dicatur intendere similis, ut homo hominis, leo leonis, equus equi generationem; cum alias non intenderet id quod melius est, sicut ex supra

dictis facile perspicere est.

3. Multi chymicorum asserere non verentur, naturam in genere metallorum semper intendere aurum, us.
præsenti principio, quod semper intendat optimum vel
persectissimum, aurum autem omnium metallorum
persectissimum sit. Respondet Sennertus Epit. nat.
sc. l. s. c. s. Verum hoc (Natura semper persectissimum
k intensit)

intendi) oft in uno quo que genere. In genere hominum intendit natura facere hominem perfectissimum; in genere vitis vitem perfectissimam; in genere auri aurum perfectissimum. Non tamen sequitur, quod quia aurum inter metalla perfectisfimum, tantum aurum intendat. Perinde enim est ac si dicatur, naturam in genere animalium semper intendere homi-

nem, qui inter animalia est perfecti simus.

4. Verum non negligenda hoc loco videtur distinctio intentionis in primam & secundam. Natura in genere rerum ex se, hoc est, prima intentione, intendit estectum producere similem causa in omni persectione debita speciei ipsius. Quod si non potest consequi, ob desectum aliquem vel impedientem causam, digreditur à primo instituto, & cum in uno vel altero deficiat in quibus potest, causa similem reddit essectum, qua est productio monstri, quod magén sant natura, excursum quendam & digressionem vocat philosophus.

5. Quin de mente ejus natura prima intentione intendit generationem maris, secundaria autem seminam, quam dicit esse principium παρεκβάσεως, ώστερ άρβεν πεπιρώμου, ώστερ άναπείαν φυσικω, quasi marem & quasi læsionem naturalem. Vide de gen.animal. l. 2. c. 3. l. 4. c. 3. 66. & Galenum l. 4. de usu part. c. 6. 69 7.

6. Quo referendum est, quod 1. Polit.c.4. scribit: Vult natura quidem esiam corpora liberorum & servorum dissimilia esficere: hac quidem ad usum necessarium valida; illa autem resta, & ad tales operas inutilia, sed ad vitam civilem utilia asque opportuna, (que est primaria natura intentio) asque hac esiam divisa est in usum pacis & belli. Accidit autem sape etiam contrarium, nempe alios quidem corpora, alios autem animos habere liberorum; quod sit secundum intentionem natura secundariam.

REGULA XI.

Voluntas non potest cogi.

1. Tractant hanc Regulam de professo Thomas 1. 2; q.6, a.4. 6 ib. ejus interpretes. Alii Scholastici vero 2; d.25.

d. 25. vel 4.d. 29. Est autem cogi hic, vim sive violentiam pati. Sensus ergo est, voluntati non posse inferri vim; vel, in voluntate non habere locum 76 siacor, violentum. Quod non possumus declarare, nisi quibusdam præmissis: quorum primum est, quid sit violentum. Violentum, definiente Aristotele 3. Eth. c. 1. est, cujus principium est extra, nihil conferente eo quod agit aut patitur.

2. Scotus 4. dist. 29. q. unica illa verba, nihil conferente, non negative, sed contrarie intelligenda esse ait. Id nimirum vult; ut aliquid violentum dicatur, requiri, ut siat contra inclinationem vel impetum internum

alicujus.

en-

itis

uns.

tif-

ca-

11-

tio

ere

ımı

ita

fe-

2

li-

0-

n-

n-

m,

Ev

m

2.

t:

1778

4:

tm

ræ

li.

m

72-

2.

5.

3. Et certe, si violentum id esset, cujus principium est externum, quamvis non adversetur inclinationi subjecti, modo id nihil conferat, aër lumen reciperet per violentiam, quia principium quo illuminatur est foris,

neque aer ad illuminationem quicquam facit.

4. Præterea Aristoteles 2. ad Eudem. c.7. & 8. scri-bit, 70 stouov Laux Avanego D, omne violentum dolorem & molestiam afferre, in iis scilicet quæ vi cognoscendi prædita sunt. At quod non est contra inclinationem aut voluntatem alicujus, id dolore aut molestia ipsum nulla afficit.

5. Idem c. 8. jam cit. hujusmodi preponit definitionem: ὅταν μὲν χῶτι τῆς ἔξωῶεν παρά τὰ ἐν ἀντῷ ὁρμῶν χινῆ ἢ ἢρεμίζη, εία φαμέν. Latina versio ita habet: Quando igitur foris quippiam præter impetum intrinsecum moveret sedaritve, vi id sieri asseveramus. Ubi τὸ παρά redditum est præter. Atqui id significare etiam contra, notius est.

quam ut exempla adducere oporteat.

6. Sane ipse Philosophus ibid. c. 7. 10 mag 7 67130µiav, inquit, nav homeon. Ubi iterum Latinus interpretatur ita: Quicquid præter cupiditatem est, id omne dolorem
insert. Atqui sassum hoc est: nam quæ sunt præter cupiditatem, nullum commovent dolorem, niss & contra
eam siant. 10 mag igitur hic est contra. Hæc prolixe admodum disputat Vasquez 1.2 tom. 1. disp. 25. c. 2.

7. Nos buic doctrinæ plurimum favere putamus ea

quæ scribuntur 5. Met. c. 5. Dicitur enim ibi,neccfitatem (vim vel violentiam) esse evarior Th xt 7 mezaigenv zivnoci zi x? + hopoplov, contrariam voluntario or fecundum cogitationem motui, ficut exposuit Bestarion; velut alia interpretatio habet, quod voluntatis rationisque motui adversatur. Etatatim : 70, TE 28 Clasov Asperou in Toseiv in मां देश गर्तिक, उत्तार प्रमा देश में भा तथा भूम में कि कारियों में ते के कि हास-Cowwoy. Nam & per vim aut agere aut pati tune aliquid dicitur, cun non licet ex propositione propter id quod vim affert. Quasi dicat Cum quis propensus est ad aliquid faciendum, id tamen facere prohibetur propter vim ab alio illatam, tunc violentum id elt. Annon hoc elt, vio-

lentum adversari propensioni?

8. Secundo præmittendum est, actum voluntatis esse daplicem: unus est in ipsa voluntate, potestque inde dici internus vel immanens, ut velle, nolle, cligere, &c. trito vocabulo dicitur elicitus, quod voluntas eum ex fe eliciat. Alius non in voluntate est, sed in alia potentia, nec ab illa, sed hac elicitur : vocatur actus voluntatis imperatus, quia ab aliqua potentia elicitur, ut substat imperio voluntatis. Ut ambulare, verberare, funt actus à facultate loco-motrice eliciti: quia tamen ista facultas in potestate voluntatis est, ab eaque ad hos actus vel operationes à voluntate excitatur, ideo dicuntur actus à voluntare imperati.

9. Tertio præmittendum, in voluntate inclinationem yel impetum internum, cui diximus adversari violenrum, vel cujus comparatione dicitur aliquid Gicuor vel violentum, duplicem esse: prior est impetus aut inclinatio ipfius facultatis, quatenus elt principium actus volendi aut nolendi, que incinatio pertinet, ad actum primum, neque actus secundus aut elicitus est, posterior eit actus fecundus, nempe elicitus ab ipfa voluntate, quo aut vult habere alium ali juem actum, aut ipfum aver-

fatur.

10. Quarto: Sicut concingit, bifariam rei alicui naturaji vim adhiberi; negative, ut cum lapis contra propriam inclinationem derinetur ne descendat; & positive, ut cum lapis sursum agitur: ita etiam duobus modis in-

telligi

Appetitus, Boni & Mali, & Voluntatis. 221 telligi potest voluntatem cogi ; negative scilicet, quando contra internum impetum per externum agens prohibe-

tur ab aliquo actu; & positive, si ab externo agente ob-

trudatur ipfi aliquis actus.

11. His præmissis, sequentibus conclusionibus senfum Regulæ exponemus. Conclusio I. Voluntas potest cogi quond actus imperatos, tum negative, tum positive. Negative: quia potest facultas inferior contra voluntatem hominis detineri aut impediri ab externa causa, ne operetur; ut si manus alicujus ad percutiendum extensa, ab ejus quem percutere vult manu comprehensa cohibeatur.

12. Ut oftendamus positive posse voluntatem cogi, sciendum, id bifariam intelligi: primo ut voluntas dicatur cogi ad imperandos actus aliarum facultatum. Et fic falsum eit; nam voluntas non potest imperare actus aliarum facultatum, nifi per actum furm immanentem; vel, quod eodem recidit, voluntatem imperare actus aliarum facultatum, est ipsam velle ut aliæ facultates operentur: velle autem est actus ejus immanens vel elicitus. At non posse eam cogi ad actus hujusmodi, statim dicetur. Secundo, ut membra, in quibus est facultas ir ferior, & in quæ derivari potelt motus ab imperio voli neatis recipiant aliquem motum ab agente externo contra impetum internum voluntatis: & hoc modo voluntatem coactui & violentiæ esse obnoxiam, evidens elt. Contingit enim, manu tua ab alio vi arrepta quendam percuti, nequicquam te renitente, ficut habet ipfe Philosophus cit. tap. 8.

13. Conclusio II. Voluntas quoad nullum actum immanentem potest cogi naturaliter, neque positive, neque negative. Non positive, quia omnis actus qui in ipsa voluntate inest, naturaliter elicitur ab ipsa voluntate. Falfum ergo est afferere, principium ejus esse extra voluntatem, ipfa nihil eum adjuvante, quod requiritur ad vio-

lentum.

r

14. Dixi autem naturaliter; quia sunt qui statuunt, à Deo posse per potentiam suam absolutam actum amoris vel odii alicujus rei voluntati infundi, fine ipfius

voluntatis cooperatione. Quod tamen alii sieri posse negant, inter quos est Gabriel Vasquez, qui 1.2: tomo 3. disp. 9. c. 4 & 5. contra assirmantem quastionis partem de professo disputat. Qua negans sententia si vera est, voluntas ne per potentiam quidem Dei absolutam cogi potest quoad actus in voluntate constitutos, vi corum qua sest. praced. allata sunt, quia sic ne per potentiam Dei quidem absolutam in voluntate potest esse actus, qui ab ipsa non sit elicitus. Sed posito affirmantem esse veram, & à Deo sieri id posse, quid tum statuendum?

Ratuit, nec sic quidem voluntatem posse cogi positive: quia quemcunque actum Deus infundat, ille aut revera est actus voluntatis, ita ut voluntas per eum dicatur velle aut nolle, aut non est revera actus voluntatis. Si posterius, non poterit dici voluntas per eum cogi positive, quia tantum aliquid cogitur positive per suum actum; sicut lapidi positive vis insertur, si sursum ferri cogatur, qui motus est ipsius lapidis motus. Si prius, necesse est ut cum voluntate habeat proportionem, (non enim potest voluntas velle aut nolle per hujusmodi actum cum quo nullam ipsa proportionem habeat) & sic erit jam talis actus secundum voluntatis inclinationem, atque adeo non accidet ipsi per violentiam.

16. Verum ad hoc argumentum non difficile est refpondere, quia eo solum probatur, actum illum à Deo
insusum voluntati non inesse per violentiam ratione inclinationis prioris, de qua sest. 9. quia illi non adversatur. Sed quid si consideremus illum actum insusum
respectu inclinationis sive impetus posterioris, de quo
rad. s. nempe eliciti? Sit, qui nolit odisse aliquod objestum, vel desideret non habere odium alicujus objecti,
quod desiderium est actus voluntatis elicitus, & sub inclinatione illa posteriori continetur: infundat autem
Deus voluntati ejus odium illius rei, non cooperante
voluntate: hoc odium insusum voluntati inerit per
principium externum, quia à Deo insusum est, contra
inclinationem illam elicitam voluntatis. Ergo, inerit
voluntati

voluntati quodammodo violenter, & ea ratione volunatas coactui erit obnoxia. Et ita statuit Vasquez l.cis.q. 26.c.2.

17. Verum pluribus ista non persequemur, cum instituti nostri jam non sit, disquirere quid per potentiam

Dei absolutam fieri possit aut non possit.

18. Negative vero voluntatem cogi posse quoad actus immanentes vel elicitos, etiam naturaliter, sive à causis naturalibus, sentit Durandus 2. d. 25.p.4. Statuit enim, actus elicitos voluntatis impedire posse, non quidem immediate, sed mediante impedimento intellectus. Argumentum est hujusmodi. Quod potest penitus impedire cognitionem, potest impedire voluntatem ab omni actu suo, quia voluntas non potest ferri nisi in cognitum, vel non potest velle aut nolle aliquid nisi prævia ejus cognitione. Sed à cognitione penitus impedire nos possum multæ causæ, etiam naturales, in quibus numerat somnum profundum, epilepsiam, apoplexiam, & c. Ergo, ab omni actu suo voluntatem impegientem.

dire possint multæ causæ, etiam naturales.

19. Ad hanc rationem nos respondendum putamus, aliud esfe, aliquid impediri ab aliqua operatione; aliud. ita impediri, ut id adversetur inclinationi ejus, & sic vis ei inferatur. Cui plura incumbunt negotia, dum operam in uno ponit, impeditur, quo minus alterum quoque tune tractare possit: nulla tamen hic est violentia, quod iple volens unum potius illo tempore curet. quam alterem. Non igitur probandum tantum erat. multas causas esse quæ impediant voluntatem ab omni actu, sed oftendendum, esse nonnullas quæ ita impediant, ut fit adversum inclinationi ejus. Quod sane in præsenti non contingit: nam non potest intelligi hic aliqua inclinatio voluntatis, cujus ratione aliquid voluntati vim inferat, impediendo ipsam ab omni actu. nisi illa qua voluntas præciso impedimento, vel, quod eodem recidit, seorsim ab impedimento considerata, exhiltat in actu primo, proximo & fufficienti ad eliciendum actum. At voluntas præciso impedimento, quod Durandus nobis objicit, vel seorsim ab eo considerata, non

non constituitur in actu primo, proximo & sufficienti ad eliciendum actum; quia impedimentum illud est negata cognitio objecti. Cum igitur ista cognitio sit aliquid necessario requisitum ad hoc, ut voluntas actum eliciat, sane ca privata non poterit esse constituta in actu primo sufficienti ad eliciendum actum.

20. Præterea, ut aliqua potentia negative cogatur respectu alicujus actus, necesse est, in ea potentia nullameste inclinationem naturalem ad ejusmodi actus negationem. At in voluntate non tantum est inclinatio naturalis ad actus suos, sed & ad negationem eorum, cum sit
per essentiam suam facultas libera, qua indisserenter

affecta elt ad operandum & non operandum;

21. Quod fi erga aliquod objectum, verbi gratia amandum, voluntas ita affecta fir, ut penitus inclinet ad actum, verbi gratia amandi illud, neque ullam habeat inclinationem ad omittendum illum, fitque adeo omifho ejus contra inclinationem voluntatis, id jam provenit à cognitione objecti : quemadmodum voluntas beatorum, ut disputant Scholastici, ita determinata est ad amandum Deum, ut non possit eum non amare; sed ilta determinatio voluntatis provenit à cognitione Dei, quam claram ejus visionem vocant. At in argumento Durandi sermo est de voluntate, ut destituta cognitione objecti, & proinde non ut determinata vel inclinata. per cognitionem objecti ad actum, amandi verbi gratia, cujus omissio sit contra ejus inclinationem. Ex quibus patet, voluntatem non posse cogi negative per hoc, quod intellectui omnis denegetur cognitio.

22. Conferemus rem in pauca. Si voluntas sub ecta est violentia, quod destituta objecto cognito non possit elicere actum; id est contrarium inclinationi ejus aut priori, qua nimirum est actus primus, aut posteriori, qua est actus secundus & elicitus. Sed neutrum asseri potest. Non primum: quia voluntas, denegato ipsi omni objecto cognito, non est sufficienter constitutus in actu primo ad eliciendum actum secundum, inclinatque hoc modo aque ad ejus negationem, atque ad exercitium. Non secundum: quia voluntas omni objecto

cognito

cognito destituta nullam habet in se propensionem, quæ sit actus secundus, cum non possit exire in actum secundum, nisi adsit objectum cognitum. Voluntas ergo nonest subjecta violentia, quod destituta objecto cognito

non possit elicere actum.

23. Disputant Vasquez, Gregorius de Valentia, & alii ex Scholasticis, voluntatem posse cogi quoad actus elicitos negative, non quidem naturaliter, fed à Deo, quod is voluntati determinatæ vel inclinatæ ad amandum aliquod objectum cognitum possit denegare concursum suum, ita ut voluntas contra suam inclinationem non possit elicere illum actum : ut si Deus voluntati alicujus beati per claram ejus visionem ad ipsum amandum determinatæ fubtraheret fuum concurfum f fine quo nullam rem creatam quiequam operari poste, Scholastici, ficut notum est, docent) ut ita Deum non 3met contra propensionem suam. Qua quidem in re nos! pluribus non immorabiniur, utpote quibus cura jam " præcipue est despicere, quid fieri voluntati possit naturaliter, non autem per potentiam Dei absolutam & extraordinariam.

24. Hisce autem hactenus ventilatis, pro altera nostræ conclusionis parte, quæ vim negative illatam spestat, argumentamur: Si voluntas potest cogi negative,
sive quoad cohibitionem actuum, ut cogitur supposita
cognitione, aut ea non supposita. Posteriori modo
non potest cogi, per ea quæ disputavimus sett. 18.00
seqq. Sed nec priori; quia supposita cognitione subjecti,
nullum agens externum potest impedire ipsam, quo
minus actum eliciat, præter Deum per potentiam stant
al folutam denegantem suum concursum, sicut conceditur. At conclusio loquitur tantum de iis quæ siunt
naturaliter, vel per potentiam Dei quæ vocatur ordinaria. Plura que ad explicationem hujus Regulæ sa

cient proponentur Reg. jeg.

REGULA XII. Coacta voluntas est voluntas.

1. Quod desumunt ex l.21. s. penult.ff. quod met. caus.

2. Atqui, inquis, voluntas secundum Reg. prac. non potest cogi. Asserere igitur voluntatem coactam esse vo-

luntatem, metas rationis transgreditur.

3. Refp. Aliquid cogi, vel aliquid alicui per violentiam accidere, bifariam dicitur: absolute, & secundum quid. Absolute vel simpliciter cogitur, cui aliquid contingit per violentiam, eo modo quo de violento Reg. praced. fuimus locuti. Coactus secundum quid pertinet ad messes surmas, actiones mixtas, de quibus Aristoteles 3. Eth.c. I. ut si in itinere incidas in latrones, qui mortem intentent, nisi certa pecuniæ summa te redemeris.

5. Quod facile intelliges, si repetiveris ea in quibus naturam violenti vel coactils absolute consistere Rcg. praced. exposuimus. Nempe illud est absolute violentum, cujus principium est externum, ita ut qui cogitur nihil conferat, sed potius id adversetur ejus propensioni. Jam ut adducto exemplo rem illustremus, quod numeras latronibus pecuniam, non esse violentum aut coactum simpliciter, inde constat, quod tu ipse eam das. Ergo dationis istius principium non est externum.

5. Dicis; Omnino principium ejus externum est;

quia latro mortem minitando ad id te adigit.

6. Respondendum: Ejus quod absolute violentum est principium integrum debet esse externum, seu ita externum ut non interveniat principium quoque internum. Si enim principium internum accedit, jam id quod vim patitur aliquid confert. Etsi igitur in præsenti datur principium externum, concurrit tamen & internum. In eo enim qui latronum immanitate expedire se cupit virtus est, qua movetur manus ad tradendam ipsis pecuniam. Legat qui vult ea quæ scribit Aristoteles a. de anima.

7. Nong

7. Nonnulli distinguunt inter principium motivum & activum; illud externum, hoc internum esse assernates. Quicquid sit, integram definitionem ejus quod absolute violentum dicitur non convenit illi de quo jam loquimur, suce meridiana clarius est; cum aperte falsum sit, eum nihil conferre ad traditionem pecunia.

8. Hactenus igitur argentum latronibus dare violentum non est; offert tamen se aliquid violentiæ, nimi-rum, quia contra voluntatem tuam vel animi propensionem id facis. Cum ergo non sit violentum absolute, erit violentum secundum quid. Idem asserendum, si ab hostibus capite patiaris, quod videas resistendo, aut sugam moliendo, mortem te non evitaturum. Deque omnibus in quibus vis externa aliquem ad faciendum aut omittendum aliquid impellit, idem est judicium.

9. Ex quibus evidens est, voluntatem posse cogi coactu secundum quid quoad actus imperatos, tum positive, tum negative. Illud prius, hoc posterius exemplum

confirmat.

10. Sed nec difficilis operæ est inde demonstrare, posse eam hoc modo cogi quoad actus immanentes & elicitos. Argumentamur hoc modo: Quicquid repugnat propensioni alicujus, id aliquo modo violentum est, sicut diximus seat. 8. Sed aliqui actus eliciti voluntatis repugnant propensioni ejus. Ergo sunt aliquo modo violenti. Minor probatur: Velle & eligere sunt actus voluntatis eliciti. Atqui in casibus adductis non modo facimus jacturam pecuniæ, latronibus eam exhibendo, & hostium potestati nos dedimus, sed utrumque etiam volumus & eligimus præ morte, quæ alias subeunda erat; & ita quidem volumus & eligimus, ut id simul adversetur inclinationi nostræ voluntatis.

11. Ubi sciendum, medium, verbi gratia captivitatem, aut pecuniæ perditionem, quod volumus aut eligimus ad effugiendum majus malum, ut mortem, bisariam considerari: primo, ut est utile ad evitandam mortem,& sic illud appetimus; secundo ut in se malum est & molestum, & hac ratione displicet, ejusque electio

adversatur inclinationi voluntatis,

12. Ex hisce jam non possunt veritas & sensus Regulæ non esse perspicua. Quum dicitur, coactam voluntatem esse voluntatem, sensum nullum alium esse putamus, quam qui facit aliquid voluntare coacta, cum illud

hoc iplo revera velle:

13. Quiliber étiam nullo negotio intelligit, non effefermonem de coacu abfoluto. Nam primo, aut accipiendum id effet de voluntare quod actus elicitos, aut quoad imperatos. Sed priori modo fumi non potest, quia voluntas quoad actus elicitos non admittit violentiam abfolutam. Sed nec posteriori, quia, quod sit vofuntare absolute coacta, in id non fertur voluntas, vel id nullo modo volumus, sed toto pectore aversamur, & pro viribus amoliri à nobis contendimus. Falsa igiturhoc sensu plane effet Regula. Voluntas igitur coacta secundum quid, de qua sect. 3. est voluntas, qued constat ex sect. 10.

14. Sed objicitur I. Quod est simpliciter invitum, id nemo vult. Quod sit voluntate coasta, simpliciter est invitum. Ergo, quod sit voluntate coasta, id nemo vult. Minor est Aristotelis 3. c. 1. De actionibus enim mixtis loquens, dicit esse simpliciter & per se invitas. Cumque non sint rales per ignorantiam; sicuti patet, erunt tales

per vim.

15. Objicitur II. Velle non creditur, qui obsequitur imperio patris vel domino, 1. 4. ff. de reg. jur. Ergo nec qui coacte vel voluntate coacta aliquid facit, velle vide-

tur.

16. Responderur ad I. το απλῶς simpliciter, bisariam sumitur. Primo idem est quod perfecte, vel denotat summum in aliquo genere, quo modo sumit Aristoteles, quando I. Post. 2. 7. definit, quid sit scire ἀπλῶς, ubi, exponerte Alexandro, τὸ ἀπλῶς est το μυείν δηλωπκὸν, & denotat scientiam summo perfectam. Secundo, significat separatim vel seorsim aliquid considerari. Quando Aristoteles loc. cit. de actionibus mixtis, vel iis quæ voluntate coacta facimus, loquens, simpliciter invita esse pronunciat, non sumit istam vocem priori significatione: nam expresse ait, hæc talia esse magis spontanea, quam

quam invita. Non ergo vult effe perfecte & fumme inviita ut plane expertia fint spontanei. Quod enim summe tale est, ei ut contrarium magis competat, est ex iis que nullo modo fieri possunt: quemadmodum quod famme calidum eft, id tantum abest ut sit magis frigidum quam calidum, ut repugnet aliquid frigidl habere admiffum. Accipit ergo antas in pofteriori fenfu. Docet enim, actiones quas mixtas vocat, vel ea quæ coacti aut metu ma oris mali facimus, (ut cum nauta oborta tempestate, ut naufragii periculum evadat, merces in mare abjicit,) duobus medis confiderari : primo in fe. & feparatim à circumstantiis, vel non habita ratione circumftantiarum, & fic invita effe afferit. Hoc enim eft quod ait, simpliciter & per se esse invita. Simpliciter namque & per se, (quod iterum dicit) hoc est, si non effet præfens naufragii periculum, nemo abjiceret merces. Secundo, ut funt in reipfa vel in rerum natura, qua ratione non funt fine circumstantiis, quarum pracipua in excoan five projectione mercium est certistimum naufragii vitaque periculum : & fic funt spontanea; eliguntur enim tum quando aguntur,& mercator mavult mercium jacturani facere quam vita. Habemus noftræ expositionis subscriptorem ipsum Eustratium, Gracum, eumque maximi nominis interpretem.

17. Ad II. respondetur ex mente Cujacii; Velle quis dicitur bifariam; primo, ultro, perfecte & integre; quod dicitur velle an logo, ut hac vox notat id quod summum est, nihisque alieni habet admixtum. Et hoc modo velle non creditur, qui obsequitur imperio patris vel domini, quia aliquid adest involuntarii vel inviti. Secundo, voluntate quodammodo remissa, & aliquid contrarii, nempe inviti, habente: quemadmodum calidum dicitur, non tantum quod calorem summa perfectionis obtinet, ut ignis; sed illud quoque quod frigore temperatum est, ut aqua qua lavamur in caldariis. Sed hac I Ctorum

judicio relinquimus.

REGULA XIII.

Qui vult causam, vult quoque effectum. Vulgo ita: Qui vult antecedens, vult etiam consequens.

eos, qui homines non voluntarie, sed invite improbos vel vitiosos esse contendebant, disputans, absurdum esse ait, cum ex actionibus similes habitus nascantur, eum, qui contra quam jus est alios tractare, aut intemperanter vivere non vereatur, injustum aut intemperantem esse nolle. Quod argumentum niti hac propositione, Qui vult causam alicujus esse tut, vult ipsum esse tum, res ipsa

loquitur, & interpretes testantur.

2. Accipiendum autem hoc est, ut & alterum illud, qui vult antecedens, vult ctiam consequens, de eo qui novit aliquid esse essectum vel consequens alicujus. Quod eo ipso loco Philosophus aperte docet. Quod si quis velit vel expetat aliquid, non necesse est ut expetat id quoque quod ipsum comitatur aut ex eo prodit, si nesciat id inde prodire aut consequi. Quemadmodum, qui assensum præbet antecedenti, non potest non assentir consequenti, si intelligat esse consequens: quod si nesciat illud sequi, sieri potest ut subscribat antecedenti, consequens autem non admittat.

3. Veram ne sic quidem res satis expedita videtur Non pauci enim sunt, qui non ignari intemperantiam gravissmorum morborum esse matrem, gulæ tamen penitus sunt dediti. At quis est, qui dicere ausit, eos iplo-

rum morborum cupiditate quoque teneri ?

4. Responder Gerhardus Odo in prasentem Arist.loc. velle nos aliquid bisariam dici: primo, per se sive ratione sui; quo modo sanitatem, scientiam, & similia volumus: secundo, cum alio bono, quod videtur dici posse velle nos per accidens; sicut incommoda qua vita huic annexa sunt per se nolumus, malumus tamen ea cum vita, quam cum incommodis vita ipsa carere. Qui quotidianis heluationibus morbos scientes contrahunt, eorum appetitus per accidens in morbos fertur, quia nimiqum malunt agrotare quam vitam aliter instituere. Hoc modo,

modo, qui volens in usta patrare consuevit, volens habitu injustitize se induit. Ignorare enim ex a & ibus circa singularia habitus sieri, hominis valde insulsi cst, ait Aristoteles.

5. Acciaiolus, cum illud, qui vult causam, vult quoque effectum, amplectatur & explicet, alterum, qui vult antecedens, vult etiam consequens, sibi non videri, ait, simpliciter esse verum in omni consequentia. Non enim, si argumenteris, Volo esse in carcere cum ingenti pecunia; Ergo

volo esse in carcere, valere. Sunt verba ejus.

6. Non dubito, quin ex Burlæo in comm. Acciaiolus hoc hauserit. Sed quis est sensus illius propositionis. volo effe in carcere cum pecunia ? An iste, Si numeratur mihi pecunia, volo in carcerem includi? Sed hoc modo antecedens debet esse hoc, si numeratur mihi pecunia, ego in carcere; id autem, ero in carcere, consequens. At res non ita habet. Non enim sequitur, Ero in carcere si accipiam pecuniam; Ergo ero in carcere; sicut male inferres, Si Leo habet alas, volat; Ergo volat. An iste, Quia accepi pecuniam; volo esse in carcere? At ista sententia nullam exhibet instantiam Regulæ. Argumentatio hæc ad ejus præscriptum formata. Volo esse in carcere, quia data mihi est pecunia : Ergo volo esse in carcere : recte habet, neque quicquam in eo potest desiderari. Aut estne hic, Ego volo esie in carcere instructus pecunia ? At tunc vel idem valet quod, Ego, qui instructus sum pecunia, volo esse in carcere; quod si inde inferam, Ergo ego volo esse in carcere, nihil video incommodi: vel idem est quod, Si, vel quia instructus sum pecunia, volo esse in carcere ; & sic convenit cum secundo & tertio sensu, idemque subit judicium. Aut tandem iste, Ego volo esse in carcere, & volo pecuniam ? Sed ex hac ratione recte infertur, Ergo volo pecuniam; cum cujustibet enunciationis copulativa vera qualibet pars sit vera. Nondum igitur deprehendimus vulgatam regulam ergioes Acciaioli, cui simillimam produxit Burlæus, labefactari. Submissa tamen hæc, ut & alia omnia, aliorum judicio volumus.

7. Quod si quis ex me fortassis percontetur, quid differentiæ sit inter has duas Regulas; respondendum putem, posteriorem esse latiorem priori, & plura com? plecti; quia omnis effectus respectu causæ est consequens, fed non omne consequens est effectus. Genus enim est speciei consequens, (cum à positione speciei ad positionem generis valeat consequentia) non tamen effectus. Est quoque causa consequens effectus, quatemus eff ejus caufa; fequitur enim, Est Eclipsis Lunz; Ergo eft inter Lunam & Solem terra interpolita que eft caula extelleus: caula verò non est effectus sui effe-Etus, quatenus est ejus caula. Unde si argumenter, Vult ducere uxorem divitem, Ergo vult ducere uxorem; argumentor ex illo, Qui vult antecedens, vult etiam confequens : non tamen ex ilto, Qui vult caufam, vult quoque effectum; cum 70 ducere uxorem fit-confequens 78 ducere uxorem divitem, nec tamen fit ejus-effectus, ficut patet.

8. Ubi nota, cum duobus modis dicantur antecedens & consequens; primo tempore, quo modo morbus intemperantiæ, variæ molestiæ conjugii consequens sunt; secundo illatione, quo modo animal hominis, uxor uxoris divitis consequens est: quando argumentamur à voluntate antecedentis ad voluntatem consequentis, nonnunquam de antecedente & consequente tempose sermonem esse, ut sect. 3. & 4. nonnunquam de illis quæ illatione talia sunt, ut s. praced. Et tantum de hisce.

TIT. VII. continens REG. XVII.

Adionis, Agentis, & Patientis.

E xpositis Regulis de causa finali, quibus illas quoque qua ad dostrinam appetitus, boni item, cique oppositi mali, spestant, adjunximus; visum est, proximum locum tribuere actioni & agenti; idque non sine causa, cum agens à fine ad agendum moveatur.

REGULA I. Actiones sunt singularium.

1. Triplicem fujus propositionis faciunt sensum. Unus est, actiones esse a singularibus tanquam agentibus: quo modo Hippocratem aut Galenum mederi dicimus. Alter, patiens vel subjectum, in quod aliquid agit esse singulare, quo modo Calliam aut Socratem curari dicimus. Tertius, terminum, sive id quod producitur per actionem, esse singulare: sicut dicimus, hunc vel illum hominem esse genitum, hanc vel illam domum exstructam.

2. Poterunt hi tres sensus ita exprimi, ut si primumvelimus denotare, dicamus, agere esse singularium; si secundum, pati esse singularium; si tertium, generari, sieri

vel effici esse singularium.

m

3. Notat Suarez disput.34. s.7.n. 1 1. quatenus sensum poste excogitari, eum nimirum, quo operationes immanentes, quales sunt facultatum cognoscentiu & appetentium, comparantur cum suis objectis, ut visio cum re visibili, intellectio cum intelligibili. Sed de hoc inferius.

4. I. Metaph.c. i. scribit Aristoteles, ai neikles i ai γρύστις πάται τρεί το καθέκας το κον. ε γθ άνθρωπον υπάζει ο επτεδίων, πλω άλλ κτ συμβιώπκος, άλλο Καλλίαν η Σωκεσπω, η τθ άλλον πνα έτω λεγρωβών ω συμβιώπεν ανθεώπω εθ. ε Attiones vero generationes que omnes in singularibus versurer: neque enim hominem curat medicus, ness per accidens, sed Calliam, aut Socratem, aut quempiam aliorum qui ita dicuntur, cui accidit ut homo sit. Et paulo post: περαπαντον χ το καθέκας ν μάλλον: id enim quod singulare est, magis sub curationem cadit. Hunc locum in secundam sententiam loqui, evidens est. Quo pertinent verba I. Ethic. c. 6. Kaθ έκας ν λία- τράθει seil. ο εκαγός: singulis enim modetur medicus.

5. Γεννο, ή κ) το καθ έκας το κ) το γύω, αλλα μάλλον το καθ έκας το το πό καθ έκας το το πό κοιο το λουδιου γύνε τας μολο ποιόν τι, αλλα τό δε τι, κ) τό δε τι εσία, ait Philosophus 4.dc generat anim. c.3. Generat autem & quod particulare est, & quod genus est: sed magis quod particulare. Hoc

enim substantia est. Quod enim gignitur, etst quale quid est, tamen hoc quippiam est, idque substantia est. Quibus verbis id nos doceri, id quod generat vel agit, ut & id quod generatur, aut per actionem sit, potius esse singulare, quam universale, qui est primus & tertius eorum intellectuum, de quibus Sect. 1. 6 2. obscurum non est.

6. Et certe tertius sensus etiam primis verbis in text. ex l.1 Metaph.producto, comprehendi videtur: quamvis exemplum expresse ad eum non pertineat, sed solum ad

fecundum.

vel circa quod agat, &c.

8. Ostendi porro veritas eorum quæ diximus induetione potest. Quod calefacit, est hic vel ille ignis; quod calefit, est hæc vel illa aqua; quod producitur per calorem, est hoc calidum? qui ædificat, est hic homo; ex quibus ædificat, quæque tractat & versat, hæc ligna, hi lapides; quod ædificatur aut exstruitur, hæc domus, &c.

9. Verum non desunt, quibus hæc labesactari videntur, quæ quidem adducere & diluere visum est. Primo, intelligere, definire, dividere, & sunt operationes intellectus, & sunt universalium, sicuti constat, Ergo, non-

nullæ actiones univerfalium funt.

calefit, homo generatur. Sed si agere, pati, generari, Gr. non essent universalium, non recte ita loqueremur; quia

ignis, aqua & homo univerfalia funt.

11. Tertio; Subjectum de quo aliquid demonstratur, est id cui id quod demonstratur primo & per se inest; 1 Post. c. 4.65. Sed universale est id de quo, ut aliæ affectiones, ita & actiones aut passiones demonstrantur, ut constat ex cap.cit. & præterea ex c. 7. 20, 24,65 c. sicut nutritio de corpore animato demonstratur, & putrescere de corpore mixto, non de singulari aliquo corpore animato aut mixto.

12. Quarto; ex 1.38.1.2. Thyf. generum genera, & fin-

gula-

gularium singularia dicenda sunt causæ. Sicut ergo actio in singulari est agentis in singulari: ita & actio in genere rectius generi tribuitur quam singulari, ut essectio statuæ statuario tribuenda est, non huic statuario.

13. Quinto; Callias per se sanatur, uti constat ex verbis se 4.4. allatis. Callias per se est homo. Ergo, ho-

mo per se sanatur.

14. Hæc argumenta ordine jam diluemus. Ad primum respondet Suarez, id pertinere ad quartam habitudinem, de sect. 3. & in ea negari non posse, actiones aliquas esse universalium: de hac autem habitudine Aristotelem in præsenti axiomate non susse locutum. Neque aliud vult Javellus I Metaph. quast. 7. Confer etiam Fonsecam I Metaphys. c. 1. q. 5 s. Sane si operationes immanentes referuntur ad subjecta quibus insunt, & a quibus eliciuntur, & ipsæ sunt singularium. Sicuti enim hic homo est qui scribit; ita & hic homo est quia aliquid

cognoscit, aut appetit.

15. Alii, cum actione, esse circa singularia sundetur in 1 Metaphys. c. 1. dicunt, ibi vocem actionis non sumi generatim, ut omnem operationem, etiam Seweiar vel cognitionem complectitur: imo expresse graon. & megitur sivonem ibi opponi. Hac igitur ratione respondendum est ad minorem, esse quidem ratiocinari, definire, dividere, operationes intellectus, non tamen esse megitus, vel actiones, ut Aristoteles dict. loc. hasce voces accipit. Præsert enim experientiam arti in agendo, artem vero experientiæ quoad cognitionem. Opponit igitur actionem cognitioni.

qui de actionibus eorúmque subjectis, efficientibus & terminis, ut in reipsa sunt, & ut illæ exercentur; aliud, ut cadunt sub cognitionem & scientiam Sicut ipsæ acti-

ut cadunt sub cognitionem & scientiam Sicut ipsa actiones, ut in reipsa sunt & exercentur, singulares sunt :
ita agentia, subjecta & termini eorum primo & perse
sunt singularia. Quemadmodum autem ipsa ad scientiam pertinent, non qua singularia, sed qua universalia
sunt : ita subjecta cansa termini enibus tribusuntur in

funt; ita subjecta, causa, termini, quibus tribuuntur in scientiis, non sunt singularia, sed universalia. Et hoc a-

perte testatur Aristoteles I Metaph. c. I. docens, artem vel scientiam rerum agendarum esse cognitionem universalium, ipsas actiones autem esse circa singularia. Exhisce sumenda est responsio ad argumentum secundum, tertium & quartum.

17. Ad secundum Si agere, pati, generari, nulso modo essent universalium, ne quidem ut cadunt sub cognitionem & scientiam, non recte diceremus, ignem urere, lapidem moveri, hominem generari. At sic antecedens

à nobis non adstruitur.

passiones, illi per se & primo insunt, ut sunt in rerum natura, vel ut exeruntur, aut ut ipsæ sunt singulares, nego: et cadunt sub scientiam, vel ut ipsæ sumuntur in universali, concedo. Sed sic conclusio nobis non adversatur.

19. Præscriptum Philosophi in objectione quarta tantum abest ut violemus, ut vel maxime illud observemus. Quia enim res, ut opere ipso efficientur, singulares funt, ideo & causas singulares hoc modo iis adsignamus; sed quoniam ut sub scientiam cadunt, aut ut in docendo eas consideramus, universales sunt, ideo & universalibus causis attribuimus.

20. Ad quintum: Ut alia jam omittamus, sussicit in præsenti breviter dixisse, cum syllogismus sit in terria sigura, requirere conclusionem particularem, ut hanc, quidam homo per se sanatur. Quod nobis adversatur, cum per voces quidam homo intelligatur individuum sive

fingulare.

21. Neque absolute negat Philosophus actiones esse universalium; sed significat tantum, eorum non esse per se, sed per accidens, quando dicit, hominem per ac-

cidens eurari.

contemmendum ingerit dubium. Probat enim inde, hominem per accidens curari; quod hominem esse accidate Calliz, qui per se curatur. At quis non videt, hanc hypothesin esse falsam? Non enim accidens Calliz est homo, sed essentia ejus est.

23. Huic objectioni ita sarlsfaciendum esse cense-

mus: Verbum συμβαίνειν, quod redditur aecidere, non uno modo accipitur apud Philosophum. Prima significatio vulgata est, qua sumitur pro eo quod alicui convenit
præter estentiam. Et hoc modo non accidit Calliæ quod
sit homo, sed hæc est ejus essentia, nec veretur Scotus
assirmare, hanc propositionem, Callias est homo, esse per
se primo modo. Deinde ut idem est quod alicui consequens esse, sive ex alio inferri; vel etiam inesse aut convenire alicui. Ita cum in definitione Syllogismi dicitur,
positis quibussam and noulcaiven, hoc idem est ac si
dicatur, aliud quid consequi vel inferri.

24. Hac fignificatione verissimum est, Callia ounceson névas quod sit homo, quia ab individuo ad speciem valet consequentia. Recte enim colligimus ita, Callias est: ergo homo est. Unde & quod hic dicitur ouncaíve, six. c. 2. l. 4. de gener anim. est anologo de quando dicitur, to nosvor anologo par mass rose nas l'enasor, commune vel universale sequi omnia singularia, sicut homo sequitur Socratem. Unde neque in definitione Sy'logismi, neque in loco de quo jam disceptamus, illud verbum per acoidere

vulgo commode reddi, viri eruditi monent.

25. Lib.5. Metaphy f. t.2. ait Aristoteles, & musicum & hominem ou publicatione. Corisco. Ubi non potest verbum hoc sum in prima fignificatione, propter alteram partem, quia homo non est accidens Corisci, sed, ut Aristoteles ipse ibi testatur, ipse inest ut genus, vel, exponente Alexandro, ut species, & in ipse existens essentia. Sed neque per consequi videtur posse exponi, propter alteram partem, quia musicum esse non est consequens hominis. Non enint valet, est homo; Ergo, musicus.

26. Videtur ergo hoc loco nihil aliud esse, quam inesse vel convenire aliquid alicui. Unde cum dixistet Philotophus, utrumque, nempe & hominem & musicum, ovuse-sense alicui singulari, ut Corisco; id diversimode sieri docens, utitur verbo v migzen inesse; & dicit, unum, nempe hominem, inesse ut genus & tanquam essentiale, alterum, nimirum musicum, ut habitum substantia vel passonem, hoc est, ut accidens. Et hac tertia quoque significatione recte dici hominem ovusains Callia evidens est.

REGULA II. Actiones (unt suppositorum.

1. Certum est, quæ nobis supposita dicuntur, ea A2 ristoteli venire voce substantiæ primæ, qualis est aliquis homo, aliquis equus. Et disputat Suarez disp. Metaph. 342 in rebus creatis idem penitus este substantiam primam & suppositum. Dicit, in rebus creatis, propterea quod Deus sumpta hac voce ut est communis tribus personis, sit quidem substantia prima (non quidem ut hæc vox respectum involvit ad secundam, quo modo solam substantiam prædicamentalem & sinitam substantiam primam esse ait, sed ut denotat negationem prioris) cum tamen non sit suppositum, ut paulo post videbimus.

2. Communis & recepta sententia est, suppositum & personam distere, ut magis & minus commune: & personam non usurpari nisi de substantia prima intelligendi vi pollente, suppositum autem ad alia quoque etiam inanimata sese extendere: ita ut Petrus, Paulus, Gabriel personæ sint, & per consequens etiam supposita; sed Bucephalus, hic leo, hic lapis, supposita sint, non

personæ.

3. Famosa Richardi de S. Victore definitio est, personam esse intellectualis naturæ incommunicabilem subsistentiam. Qua ratione per suppositum in-

elli-

telligenda erit res omnino incommunicabilis.

4. Pro cujus intelligentia notat Scotus I. d. I. q. I. a. 3. d. 23. communicabile aliquid posse dici dupliciter. ut quod & ut quo. Ut quod communicabile est, quod communicari potest pluribus, quorum quodlibet est ipfum, vel de quorum quolibet prædicatur in cafu reeto. Communicabile ut quo est, quod se habet vel habere potest ut forma alicujus, aut, ut habet foannes de Rhada part. I. controver [. 22. art. 1. alias ut pars. Ut aliquid fit suppositum, oportet ut nec primo nec secundo

modo communicabile fit.

6. Ex quibus colligitur I, nullum accidens in abstra. Eto fignificatum, five nullam formam accidentalem, nullam substantialem, nullam item substantiam completam in abstracto fignificatam, ut humanitatem five humanam naturam, nullam quoque partem integralem, ut oculum vel manum, &c. in numerum fuppolitorum esse referendum : quod!ibet enim horum communicatur ut que. Etsi autem anima rationalis à corpore separata non est actu communicata corpori; quia tamen ex sua natura communicabilis est, ideo nec ipsa in eo statu suppositum est. Quod & dicendum esset de forma accidentali, si à Deo extra omne subjectum constitueretur. II. Nec ullum universale suppositi nomine venire poste, quia communicatur fingularibus ut quod; ut homo Petro & Paulo. Atque hanc ob causam nec Deus suppositum est: communicatur enim tribus perfonis, quarum quælibet Deus est. Ex quibus patet, solam substantiam singularem, completam & incommunicabilem, suppositum vocari.

6. Nonnulli addunt definitioni personæ, quod non suftentetur in alio: qua de re vide Martinum Chemnitium de Deo in (pec.c. 2. Membr. 4. Sed de hisce hoc loco non est subtilius disquirendum. Abunde hæc sunt loco præ-

munitionis.

7. Ad rem. Actiones esse suppositorum ita accipimus hic, ut & causam efficientem sive principium à quo est actio, & subjectum in quod aliquid agit, intelligamus, & dicimus, agere & pati effe suppositorum. De termino,

termino, five eo quod fieri per actionem aut generari

dicitur, agemus seorsum Reg. seg.

8. Ad priorem sensum pertinet, quod 7 Metaph. 1.22. dicitur, 70 vo & 70 voter 70 voter, id à que (aliquid per generationem naturalem) fit, in iis qua natura constant numeratur. Et paulo post, 70 anopolou e 20 voten, os o voter n Econ, a coi se duod fit, naturambabet, ut planta aut animal, & id ctiam à quo.

9. Que autem sint rà qu'on Exerra vel rà qu'en orra, constat ex t.4.6 7.1.2. Phys. nempe non sunt vel materia aut forma, vel proprietates rerum naturalium, sed ipsa corpora sive composita naturalia; ut homo, equus, leo, ignis, ferrum, 6 c. que in singulari sumpta supposita sunt. Refero huc textum 64. l. s. de anim. inserius allegandum, & locum ex c.3. l.4. de gener. animal. Reg. praced. Sect. 5. adductum.

10. Pro posteriori sensu faciunt textus sed. 4. Reg.

praced. citati.

Nam hæc Grammatica, justitia Aristidis, sortitudo Scipionis, singularia sunt, ut ex cap. 3. Categ. centrat; in suppositis tamen non esse numeranda, notum est ex supra dictis. Et humanam Christi naturam singulare esse, certum est; suppositum esse, à side nostra alienum. Aristotelem tamen hisce textibus, ut & c.3.1.4. de gener animal: per rò nas suppositum nos appellamus, legenti non potest non esse satis manifestum.

Theologicis, imprimis in loco de Christo. Nobis unum asterre visum est ex recentioribus. Petrus Martyr in Dial. de duabus nat. in Christo, inquit; Dominus gloria crucifixus dicitur, cum passio, crucifixia & mois ad Verbum non pertizerit, quod urique impossibile est & immortale) sed quia sic affecta ea natura, quam Verbum ex virginis utero sumpsit, & propriam sibi fecit. Subjungit quoque, illas communicationes este verbales, quod proprietates utrique natura congruere nequeant. Beza in resp. ad ast. coll. Mompelg. hanc propositionem, Deus est passus.

passus, sic exponit; Deus, id est, caro Deitati anita, est passa13. Sane si caro Deitati unita, & quidem ita ut subsistatin ejus persona, est passa; si sic affecta, id est passa,
crucinxa, mortua est natura humana, quam Verbum
assumpsit, & propriam sibi fecit; sequitur, ipsum Verbum este passum, crucinxum, mortuum, sive ad ipsum
Verbum hæc pertigisse, vi nostræ Regulæ, cuod pati est
suppositi. Cujussibet hominis carne patiente & excruciata, ipse ille homo revera patitur & excruciatur; & hæc ad
ipsam pertingunt, neque communicatio illi verbalis est.

inmortale, id non revera patitur, vel, ad id passio & mors non pertingit. Sed verbum est impassibile & immortale. Ergo, ad id passio & mors non pertingit. Respondetur: major est vera, qua est impassibile & immortale. Jam Verbu est impassibile & immortale secundu natura propriam, nempe divinam: ergo secundum istam naturam non patitur, non moritur, concedimus. Est immortale & impassibile secundum naturam assimpassibile secundum naturam assimpas

15. Et quid est quod Martyr dicit, proprietates, nempe mori, pati, crucifigi, non congruere reipsa utri ue naturæ: ergo istas communicationes, quibus Verbo vel per-

fonæ tribuuntur, effe verbales ?

1-

1.

3.

m i-

in

ų-

in

iæ

r-

7-

i-

e,

a-

p.

eft

48,

16. Duæ sunt naturæ in homine; spiritualis nempe anima rationalis & corporea. Hæ proprietates, nutriri, augeri, intelligere, non congruunt reipsa utrique naturæ: illæ enim animæ rationali non congruunt; hæc non convenit cerpori; homo tamen revera nutritur, augetur,

intelligit, nec verba hæc tantum funt.

17. Cæterum distinctio hic necessaria adhibenda est inter principium ut & subjectum, quod, & quo. Quæ nomina ut declaremus, dicimus, per illud intelligi id cui in recto tribuitur agere vel pati; per hoc id c. i in obliquo, & per quod, sive cujus ratione alicui tribuitur in recto. Loquicur Regula de principio, & subjecto quod: & sensus est, principium quod actionis, & subjectum quod passionis, esse suppositum. Multa enim quæ non sunt supposita, esse principia & subjecta quibus, patebit ex seqq.

18. Ita gubernator est is, qui, vel id quod gubernat

navim: id quo gubernat duplex ett; manu enim id peragit, & temene, 2. de anim. t. 50. Quod vivit, fentit,
feit, est corpus animatum, ut homo: quo vivimus, fentimus, anima; quo seimus, tum seientia est, tum etiam
anima, ibid. Inest enim seientia anima, & ratione animæ, non ratione corporis, homini. Sic artisex est principium esticiens quod; ars est principium estectivum, quo
rerum artiscialium, 7. Metaph. t. 23.

19. Insignis est 164.1.1. de anima, ubi, dicere autem, inquit Philosophus, animam trasci, vel timere, simile est ac si quis dicat, animam texere vel adisseare. Nam melius est sortisse dicere, non animam, sed hominem anima misere-

ri, vel discere, vel ratiocinari.

29. Ad quem locum Themistius ita: Plane ii qui mosus, quorum causa est anima, soli anima tribuunt, perinle
sentiunt, ae si quis animam texere adiscareve diceret. Nam
est horun motuum est causa anima, halitus est ratio adisicandi in anima est. Sed quemadmodum opisex est structor
ediscat, non ars ipsa adissicandi, ut citharedus pulsat, non
musica, quamvis opisex adissicet ex arte, est citharadus
pulset ex musica: ita animus nec misericordia stestitur, nec
tracundas commovetur, sed bomo per animam. Quare homo est natat, est lavatur, est vescet ir; non voluntus aut
propositum, quo geruntur hae omnia.

21. Et paulo post; Quemadmodum gladius incidit per aciem, & sphæra volvitur per figuram; necramen incidit acies, nec figura volvitur: & homo quanquam per animam

inafcitur, non tamen anima hominis trafcitur.

22. Damascenus lib.3. orthod. sid.c.25. accurare hæc distinguit in Christo. Principium quod vocat everodiv. & dicit esse accurare, per quam idem intelligit quod nos voce suppositi vel persona: principium autem quo denotat nomine energiment, quod dicit esse naturam ex qua actio prodit. Et docet, cum duæ diversæ naturæ sint in Christo, alias actiones esse proprias divinæ, ut excitare ex mortuis Lazarum, alias humanæ, ut lachrimarit (neque enim, inquit, vivisicat, Lazarum humana natura: quo si de ea ratione sui, aut de vivisicatione tanquam propria e us actione accipiatur, controversia caret: ne-

que lachrymatur divina potestas) omnes tamen ipsi personæ in qua utraque natura subsistit tribui. Quod contia

Martyrem & Bezam observandum,

23. Probari igitur potest Regula inductione tum corum quæ Scā. 18. & Reg. præced. Scā. 4. attulimus, tum sequentium. Quod enim urit est hic ignis, quod generat hic bos, quod terrum attrahit hic magnes, quod comburitur hæc domus, &c.

24. Verum sensui universali ejus objicitur: Anima a corpore separa: a intelligit, hoc est, est principium & subjectum quod intellectionis; & tamen nec ipsa suppositum est, nec aliud quodcunque suppositum nominare

licet, cui intellectio ejus tribuatur.

25. Sunt, inter quos Dominicus de Flandria, qui statuunt, Regulam tantum accipiendam esse de actionibus transeuntibus, non autem immanentibus. His nihil difficultatis isthac objectio ingerit, cum intelligere sit

actio immanens.

objectum, aliud al subjectum in quo sunt, & a quo sunt. Concedinus, nonnullas actiones immanentes non esse singularium, ut objectorum, cum intellectu universalia cognoscamus. Dico nonnullas, quia sensuum actibus, qui & ipsi immanentes sunt, non apprehenduntur universalia, sed singularia. Qui ipse intellectus quoque non universalium tantum est, sed & singularium. At quæstio hic nobis est de subjecto quod recipit, & de causa esseiente, que in actionibus immanentibus coincidu it; hoc est, idem est causa esseiens & subjectum recipiens actionum immanentium. At sic eas este suppositorum, res ipsi loquitur, & exempla proposiimus Rez præced. Secti 4. Videatur Aquarius lib. 3. metaph, dilucidat. 7.

nem etiam transeuntem. Si enim, inquiunt, calor separatim, ab omni subjecto existeret, proculdubio calesacet, nullo nihilominus supposito existente, quod per

eum dici posser calefacere.

28. Fonseca I. Met. c. I. quaft. 5. f. 3. 4. extendit

regulam, asserendo, omnes actiones esse suppositorum, vei saltem singularium per se existentium; quod desumpsisse videtur ex Cajetano, 1.4.34. a.4. Intelligit autemper existentiam per se, que nec sunt in alio ut in subjecto, necut pars in toto; quo modo quidem anima à corpore separata per se existit, licet suppositum non sit, quemadmodum dictum est sea. 5.

29. Idem vult Scotus, quando 4 d. 12.9.3. ad secundum princip. asserit, suppositi esse agere, vel alicujus habentis modum suppositi. Formam autem habere modum suppositi, ipsi est, eam non informare aliquid, qualis est anima à corpore separata, & qualis esset calor, si divul-

sus ab omni subjecto existeret.

30. An ita res expedienda ell? Actiones sunt suppositorum, si ipsum principium actionis est suppositi, aut in supposito; sicut calor, qui calefactionis principium est, est in igne, qui inde calefacere dicitur, & ars medendi in

homine, qui mederi per eam dicitur.

31. Sed ulterius hic disputari potest, an actiones & passiones, quæ suppositi sunt, sit solius suppositi, nimirum tanquam principii quod, an vero etiam aliis, verbi gratia, formis aut accidentibus ejus in abstracto sumptis,

hoc pacto adscribi possint.

32. Vasquez non tantum suppositorum esse disputat, parte 3. disp. 21. Assert enim, recte dici, non Christum tantum passum esse & mortuum, sed ipsam etiam humanam naturam. Et quis inficias iverit, Deum, ut significatur hac voce tanquam communi tribus personis, qua quidem ratione persona aut suppositum non est, creasse mundum, gubernare eum, &c. Oculum curat medicus, 1 Esti. 6.13. ergo oculus curatur: qui tamen suppositum non est.

33. Sumit quoque Vasquez argumentum ab accidentibies in subjecto extraneo existentibus, ut à calore in aqua. Is ita principium calesactionis est, ut subjectum cibil ad eum conferat, sed sit tantum quasi vehiculum ejus, & ita tota actio calori tribuatur. Quidni ergo pro

principio quod calefactionis habendus fit?

34. Adducit etiam in subsidium textum 1. 1. 3. de anim t,

anima, ubi dicitur, de ea parte anima qua cognoscii anima es sapit, &c. instituendam esse tractationem. Expresse hic Aristoteles principium quod cognoscendi & sapiendi constituit animam ipsam.

35. Verum hunc locum quod attinet, aliter eum interpretatur Zabarella ex Themislio. Dicit enim, continere quendam modum loquendi, quo Aristoteles non anima tribuat quod cognoscat & sapiat sed ipsi compestito animato, nempe homini, ut sensus verborum sit, de particula anima qua homo cognoscit & sapia, &c.

36. Hanc expositionem consirmat inde, quod Aristoteles ubique in libris de anima probibeat, ne ipsi anima
tribuamus operationem aliquam, sed semper corpori
per animam; ut corpus animatum dicamus esse illud
quod operatur, animam vero illud quo operatur.

37. Affert autem duos textus Aristotelis. Unus est 50 st. 2. de anima citatus à nobis Sect. 18 ubi dicitur, animam este id quo primo vivimus, sentimus & intelligimus. Alter est 64 st. de anima, adductus supra Sect. 19 qui directe Vasquezio adversari videtur. Eo enim non tantum dicit, hominem esse qui anima misereatur, timeat coc. sed expresse asserit, tam absurdum esse, si quis dicat animam timere, irasci, ac si assirmet a imanitexere vel edificare. Ideo si jam Aristoteles, ait Zabarella, hom nobis præceptum dedit, non est credendum quod hie sibi adversetur, of proprie loquendo dicat animam cognoscere of

Japere.

38. Ad posteriorem locum prius respondebimus. Et Vasquez quidem duplicis generis actiones in homine constituit: quædam oriuntur ita ab ansma, tanquam a principio quo, ut tamen non ab ea sola per se oriantur, sed etiam à corpore, & sic à natura totius compositi, quo corrupto non maneant; unde ibidit. 66. dicitur, eo intereunte, nec recordationi locum esse, neque ad eas corporea virtus per se concurrit. Prioris generis operationes sunt illæ, quarum mentio sit in 1.64. nempe texere ædiscare, misereri, irasci, timere, discere, & harum prin, cipium quod non est anima, sed tantum principium quor L3.

posterioris autem generis sunt cognoscere, sapere, de quibus t. 1.1.3, de anima, intelligere, contemplari, de quibus cit. 1.65, 1.1. & harum posteric rum principium quod

vult Vafquez effe ipfam animam.

39. Dicis, Ratiocinari non potest tribui animæ tanquam principio quod, sed tantum homini; sicut patet ex cit. t.64. Melius enim, inquit philosophus, fortasse est dicere non animam, sed hominem anima misereri, vel discere, vel ratiocinari. At ratiocinari est actio solius animæ sive intellectus. Ergo, & posterioris ilius generis operationes non possunt adscribi animæ tanquam principio quod.

40. Respondet irerum Vasquez, vocem ratiocinari ita ab Aristotele accipi, ut non sit solius anima, sed etjam facultatis materialis, & sic totius compositi tantum. Et ipso textu 70 ratiocinari 70 intelligere & 70 contemplati opponit Philosophus; illud non soli anima, sed ipsi communi sive composito tantum expresse adscribens

cum hoc folius animæ effe videatur afferere.

41. Ad priorem locum potest regeri I. Philosophum non uti exclusione. Non enim dicit animam esse id tantum quo vivimus, sentimus, intelligimus. II. animum non esse id quod vivit, sentit, movetur, sed quo vivimus, sentimus, movemur, Vasquesio, & quotquot textu 1. l. 3. de anim. utuntur (facit autemid etiam Scotus 4. dist. t2. q. 3.) ad demonstrandum, actiones quæ suppositi sunt, non solius suppositi esse, nimirum tanquam principii quod, nen adversatur. Ut enim ex hactenus disputat s patet, concessum est, quasdam operationes solius suppositi esse, & non sormæ, nempe animæ. Id igi.ur eo textu tantum probatum eunt, dari operationes aliquas, quæ non solius suppositi, sed & animæ sint, scilicet tanquam principii quod.

42. Dicis; Hac ratione principium quod & quo non erunt dillincta. Respondetur: Interdum distinguuntur inter se, ut id quod est principium quo, non simul sit principium quod; quemadmodum animam esse id quo irascimur aut miseremur, ex Aristotele audivimus: non-nunquam autem coincidere, & principium quo aliquid

opera-

operatur esse simul princi, iam quod illius operationis, nihil est absurdi; quemadmodum distingui solent principia essendi & cognoscendi; que tamen postunt coincidere; per causam enim propter quam, res est, & cognoscitur.

43. Hisce ita circa loca à Zabarella adducta disputatis, nescio an satis causa habeat in text. 1.1.3. de anima; vocem anima cum Themislio exponendi per nomen:

homo.

minationem Scoti l.cit. Dicit, actiones ette tantum fuppositorum, non simpliciter, sed tanquam unimo ab iisdenominatorum. Atque ita licer anima dicatur intelliagere, Deus creasse, gubernare mundum; tamen ulterius
mediante anima dicitur ctiam homo intelligère, & intelivinis Pater dicitur creasse, gubernare. Ita non oculus

tantum curari dicitur, fed ratione eju ipfe homo."

45. Sed neque hoc prætereundum videtur, supposito non una ratione tribui agere aut pati. Tribuuntur enim jam signisicato voce substantiva & substantiam signisicante, quo modo dicimus Hippociatem vel hominem curare, Califam vel hominem curare, jamut denomicanato ab aliquo accidente, ut, medicus eurat, musicus curat, si idem sit medicus & musicus. Ex quo ipso etjam perspicitur, attributiones illas aliquando este perse, ut cum medicus curare dicitur; aliquando per accidem, ut cum Hippocrates, aut musicus curare dicitur; ex 22-Phys. 1.33.

REGULA III.

Quicquid fit, compositum est.

Ti To 20 voude ou and dei oui de tov. I. Pin 1.64. Quies quid fit, semper est compositum. Omnia qua fiunt, & ab aliquo, & aliquid fiunt. Id ex quo fiunt, materia est; id à quo, dicitur agens vel causa essicience; aliquid vero, quod scilicet six, nec materia nec forma, sed compositum. 7. Metaph. t. 22. & 26. & 12. Metaph. t. 12.

2. De materia videbimus in disput. de materia. Compositum sieri controversia caret. Videmus enim quotidie

generari plantas, homines & animalia alia.

3. Ad probandum formam non fieri, utitur Aristoteles argumento, quod ab interpretibus hoc vel simili modo formatur: Quicquid sit, censsat ex materia & forma. Forma non constat ex materia & forma. Ergo forma non sit. Minoris veritas videtur evidens. Si enim forma constitueretur ex materia & forma, i la forma aut atesum constate ex materia & forma, aut non. Si hoc; car de forma, de qua in principio erat quastio, id similiter non decernitur? nulla enim ratio est, cur unam formam potias ex materia & forma constare dicamus, quam aliam. Si illud, dabitur progressus in infinitum: de illa enim forma eadem redit quastio.

4. Nonnuli ex recentioribus, formas quoque fieri contendum, hisco nixi rationibus. I. Species rerum naturalium fiunt: ergo necesse est formas quoque fieri: quia non materia, sed forma, speciem facit & constituir.

- 5. II. Si neque materia, neque forma torius fir, neque ipsum totom tiet, quia totum nihil aliud est quam aliquid constans ex hisce suis partibus, imo à partibus suis simul sumptis realiter non differt, ut erudite disputant metaphysici. Posterius autem absurdam esse omnes farentur. Ergo & prius ab omni ratione alienum esse necesse est.
- 6. Isti authores, hoc ipso, quod formas quoque in its habent que fiunt aut generantur, majorem propositionem argumenti in sest. 3. propositi universe veram esse non admittent.
- 7. Nos, quamvis non omnino negemus formas quoque suo modo fieri, de quo in subsequentibus, propositis tamen argumentis nihil obtineri arbitramur.

8. Nam quantum ad antecedens primi argumenti, potius individua alicujus speciei per se siunt, quam ipsa

species. Qua de re Reg. 1.

9. Forma facit & constituit speciem; at non nisi per informationem vel unionem cum materia. Etiamsi igitur nec materia nec forma fiat, species nihilominus po-

terit

terit fieri, eo quod forma uniatur materia. Unde confequentia in primo argumento nulla est, quemadmodum & in secundo.

nec materia fiat, modo fiat unio formæ cum materia. Ital quando paries dealbatur, fit paries albus, & tamen neque materia five fubjectum albedinis tunc fit, neque forma, nempe ipfa albedo, cum & paries jam olim fit factus, & albedo in & cum tectorio jam ante existat. Fit igitur paries albus per hoc, quod albatium parieti inducitur.

eamque postmodum in corpus in utero formatum infunderet, hac infusione nec corpus sieret neque anima; sie-

ret nihilominus homo.

12. Neque quidquam refert I. quod totum nihila aliud est quam aliquid constans ex corpore & anima. Nam verbo constans significatur unio, quæ præter illas res que materie & farme nomine veniunt, in toto five. composito reperitur, quæ dum fit, compositu fieri oftendimus. II. Quod totum a partibus simul-sumptis dicitur reipsa sive citra operationem intellectus non dillingui. Partes enim fimul sumptæ bifariam possunt inteliigi: primo, ut idem fint quod aggregatæ five cel'ectæ, vel. ut non fumantur fingulatim, five una five altera; fecundo, ut idem quod uni: a, five unionem inter fe habentes. Posteriori modo concedimes, ab iis totum reipsa non: differre. At fic quoad rem ipfam neque negatur, partes ut fimul-fumptas, id est, unitas, fieri, hoc ipso, qued revera idem funt. In priori sensu falsum est, totum & partes. non differre reipfa,quia, ut diximus, præter partes fic fimul sumptas, requiritur ad totum unio. Et hac ratione, etsi partes simul sumpræ non fiant, vihil tamen repugnat, totum fieri per hoc, quod uniantur.

13. Consuevie autem & hic adhiberi distinctio similisci, qua Reg. præced suimus usi. Eam exprimemus verbis-Soarii disp. Metaph. 15. Sect. 4. Majoris claritatis gratiadistingui solet duplex terminus, scilicet ut quod, & ut. quo, seu qui absolute sie, & quo aliud sie. Compositum erge est terminus qui, seu ut quod, qui illud per se primos fit; nam illud maxime intenditur per generationem, & in id ultimate terminatur generatio: & à simili patet in artisicialibus; nam domus est qua per se primo adificatur, & c. Terminus autem quo est forma, quia sit, ut per cam compositum constituatur. Quemadmodum igitur terminus qui generationis est compositum; ita de eo propositio major in argumento Self. 3. accepta proculdubio vera est.

4. Et si ad ostendendum, compositum potius sieris quam formam; neque hac in parte paribus hanc cum illo ambulare passibus, argumentum ab usu loquendi petamus, nullam fortassis merebimur reprehensionem. Quem enim audivisti dicentem; natam sibi esse animam silis, aut masculu vel sceminam? Et ne quis regerat, contentionis funem hie non trahi de hominibus & animis humanis: eadem certe consuetudo obtinet, quando sermo est de animalibus brutis, plantis, & aliis omnibus rebus ortui & interitui obnoxiis, uti & de arte sactis; boves, oves, equos non animas eosum nasci aut generari; domum adiscari aut exstrui, non siguram aut formam domus, dicimus. Et qui dixerit, generatione tot animatum gregem suum este auctum, in dubio procul synec-

dochice loqui perhibebitur.

15. Non negat Aristoteles, formamullo modo fieri : expresse enim, idque non semel citat. 16. 6 27. 25feit, formam fieri in alio, nempe in materia fensibili &. fingulari. Et Averroes ibid. afferit, generans transmutare materiam, ut in ea faciat formam. Si in materia facit formam, forma certe in ea fit. Et Alexander ziqueft: nat. c. ult. dicit, in materia subjecta formas generari, ut in zre figuras. Negat igitur, formam feorsim à materia generari, ut exponit Staynus 12: Met. c. 3. in annot. l. a. Pererius 1.5.c.5: Arillotelem ita explicat : Vult, ait, indicare, formammon produci per fe solitariam or seorfim à materia, & postea copulari cum materia, sed cam produci ex materia, in maseria, Grum materia copulatam, Grab ea inseparabilem ; G quoniam nihil aliud est compositum; quam copulatum & conjunctum ex forma & materia;idcirco agens naturale producendo formam capitatam cum maseria.

terit, dicitur producere compositum. Atque bes perspicuis verbis docet Aristoteles 7. Met. t. 27. Hæc Pererius. Sed

de hisce alio die plura.

16. Reprehendunt hodie & id quod ab aliis scriptum est, compositum primo sieri, formam autem sieri ex confequenti vel per accidens. Largiuntur ultro, compositum illud csie quod à generante primario intenditur; sed tantum abesse putant, ut inde sequatur, compositum primo generari, ut potius existiment, inferendum ex eo esse contrarium, nempe formam primo sieri, confequenter autem compositum, propter axioma Aristotelicum, Quod primum est in intentione, posterius est in executione.

mus, constat, aliquid primo fieri, este, fieri tanquam idquad primo intenditur in generatione. Cum igitur concedant, compositum esse id quod in generatione primo intenditur, nulla causa esse videtur cur quicquam bic controversia moveatur. Acci, iunt illi particulam primo de ordine generationis, cum intelligenda sit de ordine

intentionis.

18. Cæterum, quo l'afferit Phi osophus, compositum si ri non tautum ad substantias pertinet, sed & ad accidentia Testatum id saci est. t. 22. l. 7. Metaph. Cum enim di sisset, onnia quæ siunt, & ab aliquo, & ex aliquo, & aliquid seri, ut exponeret quid per 70 aliquid intelligat, addit, aliquid vero dico rationem cujusque pradicamenti; a et enim sit hoc, (substantia) un quantum, aut quale, aut alicubi. Et ibil. t. 32. docet, rationem qua probaverit sormam non sieri, idem quoque de accidentibus demonstrare. Et sicuti dixit; globum æneum sieri, non globum; (quo exemplo usus est loco substantiæ) idest, formam globi: sia asserit, non ipsum quale, hoc est, qualitatem sed quale lignum, neque ipsum quantum, hoc est, quantitatem, ut exponit Alexander, sed quantum lignum, aut animal quantum, seri.

19. Queri demum & id hic potest, an & id quod generatur suppositum sir. Pro negante parte militare videtur, I, quod partes animalium, quions boc ipso quod partes sunt appellatio suppositi denegatur, dicuntur geanerari; quemadmodum l.2. de gen. animal. cor primum omnium generari dicitur, & post ipsum interiora potius quam exteriora: & Galenus c.3. de form. sæt. jecur prius aliis partibus estingi statuit. Hippocratis in l. de diet. & lib. de loc. in hom. omnes simul criri, sententia est.

20. II. Generantur cornua, dentes, que & ipfa in

cenfum suppositorum non veniunt.

21. III. paries fit albus, aqua fit calida. Calidum & album formaliter funt accidentia; supposita substantiæ primæ.

22. Supposita generari aut sieri nullum est dubium, Quid autem ulterius dici posse existimentus, patebit ex

responsione ad argumenta opposita.

23. Ad primum respondemus: Id quod primo, id est, tanquam primo intentum sit, & ad quod ultimo terminatur gene atio, vel quod ultimo denominatur a generatione, esse suppositum. Jam partes animalium in generatione non primo intenduntur, nec ad eas ultimo terminatur generatio. Ordinatur enim ecrum generatio

ad iplum torum. 2 de part: anim. c. I.

24. Ad secundum; An dicendum, sieri vel generari esse suppositi, quando forma, cujus ratione compositum sit vel generatur, est forma alicujus totius substantiæ, & non tantum alicujus partis? At generationis cornuum terminus quo tantum est forma cornuum, tanquam partium animalis, non autem totius animalis. Quæ responsio fortassis & priori argumento applicari potest. An ita respondendum; Licet cornua generari aut sieri dicantur, id tamen quod ultimo sieri per illam generationem dicitur, esse animal cornutum? per generationem enim cornuum dicimus animal cornutum sieri.

25. Ad tertium: Quod Regula præced. notavimus, supposito tribui non una ratione agere aut pati, id his quoque observandum censemus; nempe sieri convenit supposito jam expresso voce substantiva substantiam significante, (quo etiam referimus, cum sujusmodi voce si sicatur res arte sacta) quo modo dicimus, hominem.

verbi

verbi gratia, Petrum nasci, domum zdificari, &c. jam ut appellato ab aliquo accidente, ut cum dicimus, aliquid fierralbum aut calidum. Et tantum de hisce.

REGULA IV. Agere præsupponit esfe.

I Vel Quod non eft, ei non competit aliqua operatio. Quod nonest, quando non est, non producit aliquid adesse, air Scotus 2. d. 2. q. 10. Pro confirmatione afferunt textum 37. 1. 2. Phyl. & t. 3. 1. 5. Metaphyf. ubi caufa in alt s.

& effe tus in aftu, simul effe er non effe dicuntur.

2. Verum non possum dissiteri, de isthac probatione me dubitare. Loquitur enim Philosophus hisce textibus de actu, non quo causa & causatum, tanquam res aliquæ, funt in rerum natura; fed quo ut revera caufa & effectus sunt. Ut enim tanquam res sumuntur, expresse ait, necesse non esse ut finul fint quod non corrumpantur simul domus & ædificator. At in præsenti Regula fermo est de agente, ut de re quadam, Sensus enim est: Si quid dicatur agere, id debere esse in rerum natura non tantum ut agens, sed secundum esse absolutum, five ut est res cui tribuitur denominatio agentis. Si cui ergo animus estet Regulam inficiari, respondere ad loca Aristo. telis postet, ex iis tantum id haberi, quod, cum aliquid actu agitur vel efficitur, necesse sit eo ipso aliquid esse actu, five revera agens, non autem quod res que agere vel efficere aliquid dicitur, debeat tunc este; quemadmodum aliquid actu fungitur cfficio caufæ finalis, & ut tale fimul est cum eo, quod aliquid dirigitur in finent, re ipsa que finis est non existente quod oftenditur exemplo fanitatis, quæ cum movet ægrum ad fumenda medicamenta, non cit, adeo ut si tunc esfet, causa finalis non effet.

3. Demonitrari autem potest inductione: Non urit ignis extinctus, neque antequam extructus elt; non g:nerant mortui, sed tantum viventes,&c. Et quod non el ejus nulla funt accidentia; ergo nec operationes. Vide

Supra difp. 1. Reg. 4.

4. Verum est quod assertum suit, res sustinere suncaionem causa sinalis quando non sunt; cujus rei causa est, quod ratio hujus sunctionis non consistit nisi in motione metaphorica, importante denominationem extrinfecam ab appetitu. At causa estroientis vel agentis appellationem mereri nihil potest, nisi in rerum natura sit; cum agere & movere non sit denominatio extrinseca ab appetitu vel intellectu, aut simili sacultate, qua circa

non ens versetur. Qua de supra Reg. citata.

fa motus gravium & levium naturali. Plerique generanti eum adscribunt, & videtur expresse ea esse sententia Aristotelis & Phys. 1.32. 4 de Casto 1.25. Huic sententia Scotus L. c. & Gregorius dift. 6. q. 1. a. 3. opponunt argumentum a præsenti Regula desumptú, quod ita formari potest: Quocunque non existente contingit aliud moveri, ab illo non est ejus motus; quando agere & movere præsupponit esse. Sed generante non existente contingit gravia & levia moveri, ut ignis genitus ab alio igne movetur surfum, priore a quo genitus est extincto. Ergo a generante non moventur.

6. Suarez, disp. met. 18. s. 7. explicat & distinguita sensum propositionis majoris nostraque Regula. Dicit enim, accipiendam esse cum proportione, ita scilicet, ut quod per seipsum agit, in seipso existat; quod autem tantum agit per aliud, tanquam per instrumentum, tantum in instrumento illo virtualiter existat. Asserit ergo, gravia & levia moveri à generante non existente, in se minirum, existente tamen semper virtualiter in gravi & levi, quibus formam, eaque mediante, gravitatem & levitatem dederit, indéque ci tribuendum esse motum, sed non aliter quam causæ principali in virtute gravitatis & levitatis, tanquam instrumentorum suorum, agenti.

devitatis, tanquam instrumentorum suorum, agenti.
7. Verum Suarezio regerimus: Si ad hoc, ut aliquid

agat, requiritur ut sit, quod ipse nobiscum asserit, sequitur, quicquid non est, non agere. Sed quod tantum virtualiter in instrumento existit, non existit. Ergo necagit. Minor probatur: tum quia conceditur interiisse; at quod interiit, quomodo est ? tum quia ipse aperte

fcribit,

scribit, virtualem alicujus in instrumento existentiam nihil aliud esse, quam quod instrumentum ipsum existat. Ergo illud quod virtualiter tantum in instrumento ex-

iffit, non existit.

8. Vel ita: Siut aliquid agat, necesse est ut existat, & vero aliquid in alio tantum existere, est non ipsum existere, sed aliad, (si enim ipsum existit, falsum est, aliquid in alio tantum existere, este nihil aliud quam illud aliud existere; erit enim & præter illud, ipsum quoque existere) etiam in alio tantum agere, erit non ipsum, sed aliud agere.

9. Neque diffitetur hæc Suarez disp: cit. n.21. & 171.
n.22. nam expresse scribit; levitatem & gravitatem esse
principium sufficiens ad efficiendum motum sursum &
deorsum, neque, quando gravia aut levia moventur, generans, quod in ils virtualiter existere, & per eas tanquam
instrumento separata agere dicitur; ullum insluxum ad
illum motum conferre. Quod si nullum insluxum præ-

flat, certe neque agere dici potest.

10. Sane min propria cædere vineta, & sua ipsius principia evertere vesit Suarez, negare non poterit, levitatem & gravitatem esse causas principales motos sursum & deorsum. Nam vintus agendi instrumentalis secundum ipsum-civ.disp. 17. n. 18. est, quæ, cum sit minoris perfectionis quam ad producendum essectum requiritur, opus habet alio quod cum ea consurrat, & à quo eleve-tur. At virtus levitatis & gravitatis sussiciens est, ut per eam corpora sursum & deorsum ferantur, neque ad id indiget aliquo à quo evehatur; imo generans non concurrirad eos. Quomodo igitur per ejus concustum possum elevari? Quæ omnia à Suarezio concedentur.

11. Regeret autem, quod dicantur instrumenta generantis quoad istos motus, in alia id fieri significatione, ea nimirum, qua instrumentum dicitur quod loco alterius

substituitur, ut actionem exequatur:

12. Verum negamus, gravitatem & levitatem effe corporibus concessas, ut vice ejus corpora in sua loca naturalia promoveant, cum non concedamus, generantis esse a se genitas movere. Et savel maxime in locum generantis essent il'æ qualitates subrogatæ, des monstratum tamen est, illud penitus non agere, eaque de causa nihil derogaretur Regulæ, qua dicimus, Agere

præsupponis effe.

13. Quanquam autem quæstionem de moru gravium & leviam hic de professo non tractemus, placet tamen ad authoritatem Ariltotelis S. 5. allatam respondere ex ipfo cit, t.32. 1.8. Phyf. Duplex ibi potentia ad motum; verbigratia, sursum, constituitur. Una est in corpore gravi, & est remota; licet respectu corporis lævis, quod ex gravi generari potest, & potentiam proximam habet ad motum furfum, & ipfa fit propinqua. Quod facit ut corpus grave furfum feratur, hoc est, ut potentia illa remota que est in corpore gravi deducatur ad actum, qui est motus ad superiora, illud est generans ipsum, id scilicet quod ex corpore gravi generat leve; ut ab igne, qui aquam in aerem aut vaporem convertit, est motus aeris aut vaporis furfum, sed tanquam à causa remota. Alia est potentia proxima, que est in corpore levi, aëre verbi gratia aut vapore: & hanc potentiam non traducit generans, ut iguis, ad actum, qui est motus sursum, sed fi leve alicubi vi detine atur, quale est aer conclusus in utre sub aqua ab imposito lapide detento, ab eo est motus sursum qui removet impedimentum, nempe lapidem, sed tanquam ab agente per accidens.

14. Hæc est ipsissima doctina Aristotelis loc. cit. Ex qua patet nihil Regulæ præsenti detrahere quod asserir, à generante esse motum. Non enim ita ab eo est, qua se generans, etiam postquam genuit aut jam interiit, operetur & revera moveat; sed eo modo tantum quo diximus, nempe quatenus ex corpore gravi generat leve, quod non tacit, nisi quando vere in rerum natura existit. Eadem doctrina habet locum in motu deorsum versus.

15. Utuntur præsenti Regula nostrates pro assernda perseverantia peccati-originalis post baptismum. Quicquid non est, non operatur. Peccatum originis post baptismum operatur, pravam nimirum concupiscemiam esticiendo, & rebellionem carnis adversus Spiritum. Ergo, post baptismum etiam est. Conser tis. 3. reg. 4.

16. Dicis

16. Dicis; per quam naturam Christus peperit illis qui tempore Veteris Testamenti vicerunt salutem & peccatorum veniam, illa natura debuit existere jam Veteris Testamenti tempore, quia quicquid agit aut patitur este debet eo tempore quo agit aut patitur: sed parere salutem alicui est agere aliquid aut pati. At per carnem suam peperit Christus illis salutem & peccatorum venia. Ergo, caro Christi, vel Christus quoad carnem, debuit existere tempore Veteris Testamenti. Conclusio cum salsa sit, minor autem vera, necesse est majorem esse

falfam, quæ tamen nostra fundatur Regula.

17. Respondeo: Christus sua passione & morte peperit iis qui ante ejus incarnationem vixerunt salutem & peccatorum remissionem tanquam causa meritoria. At ut causa meritoria id quod meretur agendo esficiat, necesse non est. Agit quidem aut patitur aliquid, per quod aliud meretur. Atqui etiam tum quando revera agit aut patitur aliquid, in quo meriti ratio confistit, revera existit. Non autem necesse est ut existat, quando existit id qued meretur, vel cujus respectu causa meritoria vocatur, quia non necesse est ut tunc aliquid agat aut patiatur, quo mereatur, quoniam aliud esse potest quod id efficiat, contemplatione istius meriti. Verbi gratia, est civitas que à Rege vicino quandam accipit pecuniæ summam ea conditione, ut posteritas elapsa definito annorum numero præstet Regi angarias. Hic causa meritoria pecuniæ majoribus suis traditæ sunt posteri, quos tunc vivere necesse est quando angarias exhibent; tempore vero traditionis pecunia, quam olim merituri erant, existere, res non exigit, quod ipsieam non tradant, sed Rex. Ex quibus perspicitur, majorem propositionem propositi argumenti esse negandam, neque Regulam comprehendere causam meritoriam respecturejus quod meretur; licet eam complectatur respectu opers, cujus peractione aliud meretur,

REGULA V. Omne agens eft actu, patiens vero potestate.

I Exlib. 3. Phys. t. 17. lib. 8. t. 40. & lib. 2. de and t. 52. 6 54. Atqui, inquis, id quod agit n' n minus est potestate quam actu, & quod patitur non minus est actu quam potestate. Ergo, non magis dicendum est agens esse actu, quam potestate; aut patiens esse potestate, quam actu. Antecedens probatur : Infere manum frigore adultam in aquam calidam, ut ab ea celefiat: aqua eft agens, manus patiens ; illa enim calefacit, hæc calefit. At aqua non minus est potentia frigida, quama du cziida, & manus non minus est actu frigida, quam potentia calida.

1. Respon letur : Verum est, idem esse actu & potefate and un dua; non fimul; ut aqua ex puteo modo hausta potestate calida est, paulo post, ubi igni apposita incaluerit, actu calida; n's nad' auto, non fecundum idem, ut eadem aqua eodem tempore actu est frigida, potestate calida, aut actu calida, potestate frigida ; & manus simul actu frigida est, potestate calida, & vice versa, 3 Phys. t.8. & 2 de generat. & corrupt. t.58. Fit erg, ut agens non minus fimul porestate fit quam actu, nec patiens minus actu quam potellate, axx s nas

פנטדם.

3. Verum id præsenti pronunciato nihil officit; accipiendum enim id est cum particula reduplicativa : Omne agens est actu, quatenus est agens ; Omne patiens est potellate, quatenus est patiens. Ita aqua quæ calefacit manum, eft fimul & actu calida & poteftate frigida; manus autem tunc actufrigida, potestate calida est. Quatenus calefacit aqua, actu calida eft; quatenus calefit manus, potentia calida est. Vicissim autem & manus refrigerat aquam ; quatenus manus refrigerat, actu frigida eft; quatenus aqua refrigeratur, potentia frigida eft.

4. Quod fimul illustre exemplum est reactionis, qua in hoc ipso fundatur, quod idem est potestate & actu simul, sed ratione contrariorum. Secundum idem enim, five ratione ejustem, non contingit aliquid simul esse actu & potestate; sicut eadem aqua non est simul actu

& potestate calida.

5. Inquis: Utique aqua calida quinque gradibus est actu calida, uti patet. Atqui eadem potestate quoque est calida: potest enim ulterius incalescere; quod sieri non posset, nisi adhuc potestate esset calida, tuni vi prasentis nostri principii, tum quia motus (calesactio- is) est assus entis in potentia (calidi) quatenus est potentia (calidum) 3 Phys. t. 6. Idem igitur est actu & potestate acti di vio.

6. Respondetur, neque hic omnino servari ra zast auri. Etsi enim eadem est qualitas, diversi tamen ejus gradus sunt, quorum habita ratione & actu & potestate eadem aqua esse dicitur. Est enim actu calida ratione quinque graduum caloris, quos obtinet; potestate autem calida respectu sexti & sequentium graduum, qui-

bus destituitur.

7. Notandum autem porro, particulam quatenus bifariam accipi, reduplicative & (pecificative, ficuti loquuntur. Reduplicative sumitur, quando, ut volunt, indicat id cui opponitur, este causam propter quam prædicatum fubjecto infit; ut cum dico, Homo quatenus homo est difciplina capax; fenfus enim eft, naturam hominis effe causam cur disciplina subigi possir. Specificative vero, quando vox cui apponitur indicat partem aut proprietatem, aliudve quid subjecti, secundum quod prædicatum ipfi conveniat; ut fi dicam, Animal quatenus oculos habet, videt; Christus, quatenus homo, passus est. Senfus enim prioris eft, cum plurimæ hominis partes fint, per oculos eum videre; posterioris, quod cum duabus Christus constet naturis, in humana passus sit. Et hoc modo sumitur 70 quaterus in Sect. 3. Hic enim elt intellectus; Eth fortaffis utrumque, tum agens tum patiens, fit & actu & potestate; agens tamen esse actu secundum: quod agit, patiens vero esse potestate secundum quod patitur.

8. II. Notandum, non uno contingere modo, agens effe actu. Nonnunquam enim actu est per formam specie infima infima eandem cum forma producenda, sive illa cujus ratione patiens potestate esse dicitur; & tunc agens vocatur, univocum. Hoc modo equus generans est actu; quia & ipse cum equo generando, & sic etiam forma ejus cum forma equi generandi specie ultima convenit. Tale quoque est calidum agens in frigidum; per calorem enim quem habet, generat in aqua frigida calorem similem. Non raro agens non habet formam specie eandem cum forma generanda, sive ea cujus respectu patiens dicitur esse potestate; sed est actu per aliam forma virtute continentem formam generandam, ideoque solet dici agens æquivocum. Hoc pacto sol calesaciens hæc inseriora est actu, est enim in eo non visi virtus aliqua diversæ à calore naturæ, per quam eum essicere potest.

9. Ex quo patet, cum patiens dicitur esse potestate, id afferi respectu termini producendi, non respectu agentis, quasi tale sit potestate, quale est agens actu. Hoc enim quanquam verum est, in agente nimirum univoco,

perpetuum tamen non est.

nodis dicuntur, actu & potestate; quemadmodum videns. Non enim is tantum dicitur videns qui actu videt, sed & quodlibet quod potentia videndi instructum est, etsi dormiat. Eidem ambiguitati obnoxiæ sunt voces, ens,

sentire, scire. 5. Mot. c.7. 0 2 de an.t.52.

11. Sic ergo & agens & patiens cum dicatur primo id quod actu agit & patitur, secundo id quod potentiam habet agendi & patiendi, non tamen agit aut patitur, dicimus I. Omne agens, sive sit actutale, sive potestate, est actu, quatenus est actu vel potestate agens; quoniam ut agat, aut agere possit, esti sortasse non agat, debet habere aliquem actum sive formam per quam agat, aut saltem agere possit.

12. Quo pertinet, quod Aristoteles 3 Phys. t.17. docet; Id quod movet, semper aliquam affert formam, aut hans (substantialem) aut talem (qualitatem) aut tantam (quantitatem) qua est principium es causa motus, quando movet; ut is qui actu homo est, sacit hominem exee quod po-

testate est home.

13. Dicimus II. Omne patiens potestate, est potestate, quatenus est potestate patiens. Ita patet de manu frigida, que potestate est patiens, calefaciens scilicet, antequam calefit settque tunc potestate, calida nimirum, & quidem

fecundum-quod est potestate patiens.

14. Quantum autem ad id quod patiens actu est, dislinctione arbitramur esse utendum. Aliud enim videtur judicandum de eo in mutatione instantanea, quam
vocant, aliud in mutatione successiva. Dicimus ergo III.
Quicquid actu patitur vel movetur motu successivo, quatenus sic movetur, est potestate; quia, quod hoc modo movetur, secundum quod sic movetur, & quandiu movetur, licet exparte sit sub forma sive termino ad quem, ex
parte tamen eo caret. Qua parte igitur eo caret, ea est
in potentia ad ipsum.

15. Dicimus IV. Quod act u patitur in mutatione inffantunea, non est potestate, quaterus act u patitur. Ratio est, quod in ea forma non acquiritur ex parte, & ex parte superest acquirenda, sed tota simul adest, dum patiens patitur. Quicquid autem aliquam formam totam habet, id non amplius est in potestate ad eam, quia potestate

effe eft, non habere aliquid cum habere possit.

obstat quo minus alia ratione sic potestate; ut in ipso momento quo aqua quo ad substantiam mutatur in ae.

rem, aër est potestate frigidus.

17. Quanquam & hic nonnullis, inter quos est Antanius Ruvio 3 Phys. tract. de motu, quæst. 3. distinguere visum est. Dicunt enim, in generatione substantiali, eo ipso quoque quod forma è potentia materiæ educitur, quæ mutatio instantanea est, materiam sive patiens esse in potentia ad formam. Licet enim forma in instanti tota adsit neque temporis prioritas intercedat inter mutationem & formam; per eam tamen ita materiam in actu constitui aiunt, ut natura prius sit ipsam mutari, & esse in potentia ad formam, quam formam habere.

REGULA VI.

1. Ex 7.Mct. c.9.t.30. Atqui, inquis, eo loco Gracus textus ita habet; πρόπον πνα άπαν α χίνεται Ε διωνύμων, quod est, omnia fieri quodammodo ex aquivocis.

2. Verum sciendum, vocem διωνύμων his sumendam effe pro voce συγωνύμων, id quod ex ipsa tractatione sive

scopo Aristotelis facile est ostendere.

3. Statuebat Plato, universalia esse res extra hæc sensibilia constitutas, easque perpetuas; tum propter alias causas, tum ut essent exemplaria, quorum imitatione, vel, ut ipse loquebatur, participatione, res singulæ generarentur: verbi gratia, speciem humanam esse substantiam separatam à singulis hominibus, æternam, quam vocabat au nav sensor, cujus participatione omnia individua humana essent homines & ejustem speciei.

4. Hanc doctrinam loco cit. impugnans Aristoteles, demonstrat non opus esse universalibus illis Platonicis ad hoc, ut fint exemplaria in generatione rerum; quandoquidem ut res talis vel talis naturæ fit,ad hoc fufficere ipfum generans, idque in quibusdam evidens effe. Generat enim tale quale est ipsum, & sic idem specie, ut homo hominem, equus equum, &c. quod certe est dicere, quædam ab univoco generari perspicuum esse: Unde infert, nihil opus effe idzis five substantiis, quarum imitatione res generentur. Postmodum autem cap. feq. 9. inter alia hoc dubium tractat, an omnia fiunt εξόμων μων. Ubi necesse est, hoc no nen pro συνωνύμωις accipi. Quia enim dixerat, in nonnullis perspicuum esse, genitum specie cum generante convenire, quod est univoca illa este, dissolvit ipfe dubium, num ergo in omribus ita habeat, quod hisce verbis exprimit, An omnia εξ δμωνύμων generentur? Ubi si δμώνυμα sumerentur ut ouw vou uois opponuntur, ita haberet dubium illud, An omnia fiant ab iis quæ essent diversæ naturæ & speciei? Quod inconvenientistimum effet, cum jam docuerit, in quibusdam effe perspicuum, ea fieri à rebus ejusdem

c

n

genera-

ejusdem naturæ sive speciei, & potius everteret ea quæ præced. cap. t. 28. contra Platonem disputarat, quæque asserit etiam seq. t. 31. Nam & ibi docet, ea quæ siunt, sieri quodammodo ab univoco, occupatus adhuc in expositione modo propositi dubii. Utitur autem & hic voce δμονύμε, asserens, genitum & id à quo semen proficiscitur, esse δμώνυμον. Qu d falsum esse, si δμώνυμον opponetur Curaviau, & non potius idem significaret, & per se constat, & ex textu evidens est. Illum enim qui ex semine generatur, & eum à quo semen prosusum est, univoca esse, quatenus uterque homo est, nemo negaverit, qui significationem vocum non ignorat.

5. Quin Bessarion hisce locis outervier vertit univocum, quod & in posteriori Alexandri interpres facir, qui
& ipse in priori exponit per id quod est cjustem nominis
rationisque, quem Perionius quo que secutus est. Apud
Averioem quoque exponitur per univocum, conveniens
in nomine & ratione, conveniens secundum sormam, per
simile in specie. Sed nec alibi in libris primæ philosephiæ est inustratum, vocem outervier ista significatione
usurpari, ut vel ex lib. 1. c. 6. t.6. & c. 7. t. 26. perspi-

cere eft.

6. Conferendus etiam profens textus est cum textu 13.lib.12.Metaph.ubi dicitur, on exásu ex Cumordus ziverai soia, unamquamque substantiam ex univoco steri.

7. Verum ad pronunciatum Aristotelicum labetastandum multa sunt quæ ipsarum rerum natura suppedirat. Nam I. Foemina generatur ex viro. II. Mulus ex equo. III. Domus, calceus, &c. ab artifice siunt. IV. Ex materia putrescente à sole generatur animalcula. V. Calor non tantum à calore generatur, sed & per radios solares & per motum. VI. Per eosdem radios, ut & ex collisione signis cum silice, generatur ignis. VII. In prima creatione res omnes sactæ sunt à Deo. In hisce autem omnibus agens, vel id à quo aliquid generatur vel productum est, non esse univocum cum re sacta, in aprico est, quia non est ejusdem speciei aut naturæ. At univoca causa est, quæ specie cum essectus. UII. Omnes expositores, & Græci & Latini, duplicem faciant

generationem, univocam & æquivocam; quæ distinctio

nulla effet, fi omne quod fit ex univoco fieret.

8. Themistius, ut referunt Augustinus Niphus 12. metaph. disp. 3. & alii, tribus conditionibus sensum Regulæ coercet. Primo enim eum ad agens restringit primarium. Unde ut sectio serræ, aut dolor ex suste tergo impacto ortus, susti similis sit necesse non est; sed sustinis in mente ejus qui loro ad verberandum, aut serra ad secandum utitur. Secundo, excipit causam remotam, ut sic non requiratur res primo principio similes reddi. Tertio, agens per accidens, propter animalia ex putri materia genita. Hæc enim ab univoco non generantur.

9. Testantur iidem, Alexandrum triplicem adhibuisse expositionem. Primo est, Regulam esse intelligendam de iis quæ vere generantur, id est non casu aut fortuna ; cum hæc tanquam errores siant; deinde de univocatione in forma vel virtute (quæ verba quid sibi velint, ex inferius dicendis perspicietur) & sic animalia genita ex putri materia ex simili sieri, saltem virtute.

10. Alia expositio est, esse accipiendam de iis quæ vere generantur, propter animalia ex putresactione genita & casu sacta; & de univocatione in specie specialissima vel subalterna, propter generationem muli ex equo.

qua de re etiam paulo post.

11. Denique docet Alexander, proposicionem in universum omnia complecti, dummodo similitudo spectetur quoad genus, quatenus, si est res raturalis quæ sit, sit ab univoco, quia sit à natura; si est artificialis, sit ab univoco, quia sit ab arte; similiter si est casuale, quia

proficifcitur à cafu.

12. Nos, ut rem ipsam explicemus, & argumenta superius in contrarium adducta diluamus, notari volumus agens univocum, inter quod nimirum & rem productam est similitudo, bisariam dici: primo absolute,
quando specie insima conveniunt agens & essectum, sicut patet, cum homo hominem, ignis ignem generat,
aut dum ignis aquam facit calidam, Etsi enim ignis, &
calidum

calidum quod ab eo efficitur, non fint penitus ejusdem speciei, cum non efficiatur ignis; tamen forma, per quam ignis calefacit, est ejusdem speciei cum calore quem producit in aqua, & per quem aquam formaliter facit

calidam, cum & illa fit calor.

13. Secundo, secundum quid; idque iterum non uno modo. Primo enim dicitur agens univocum, quod esse cus ipsi ratione generis sit simi is: quo modo dicendum mulum ab equo, ut ab univoco, generari. Quanquam enim specie disserunt, similes ramen in genere proximo sunt: quod Aristoteles 7.met.t.28.carere nomine ait; alii jumentum esse dicunt.

14. Hunc univocationis modum extendunt interpretes ad remotiora, imo ipfa fumma genera, atque adeo nonnulli ad ens, quod analogice pluribus est commune, late accepta voce analogorum, ut 72 mes, 2v que que comp'ectitur; ficut videre est apud Soncinatem 12.Me-12ph.q.14. & Augustinum Niphum l.c. Javellum 7.Met.

g. 12.

15. Nec illud prætereundum putamus, quod id quod fit, & id à quo fit, similia sint in eo, quod utrumque est actu. Sicut enim quod aliquid facit aut generat, actu esse debet; ita id quod ab eo fit, quando factum est, actu est, cum antea esset tantum potentia, sicuti constat ex Reg. 5.

16. Infignis pro hac glossa exstat textus lib. 1. de generat & corrupt. scilicet qui numero est 30. Gignitur igitur absolute, ait Philosophus, aliud ex alio, atque ab aliquo actu existente, quod ejus sit generis aut speciei, ut ignis abigne, aut ab homine homo; aut ab actu, duorum enim à non

duro fit.

17. Quorum verborum, quod ad nostrum institutum attinet, sensus hic esse videtur; quod si contingat ut id quod sit, & id à quo sit, non conveniant specie aut genere, conveniant tamen in eo quod utrumque sit actu; seut durum non sit à duro, sed à frigido, cui simile in eo est, quod utrumque sit aliquid actu. Ut enim hoc actu frigidum est; ita durum ab eo habet, quod actu durum sit.

18. Animalcula à sole generari, videmus hodie nonnullis pro sigmento este. Sed posito aut concesso id ita se habere, generatio illa quodammodo univoca dici poterit, quatenus animalcula & sol conveniunt in natura corporea, & sic substantia corporea à substantia corporea generatur. Quo referri potest calor per radios solares aut motum genitus. Sunt enim hac omnia similia in eo, quod in subjecto sint, qua ratione omnia accidentia univoca quodammodo dici possunt.

19. Imo similitudo, & qualiscunque illa univocatio in ratione entis, de qua Sect. 14. sicut & in eo quod nos Sect. 15. & seqq. ex Aristotele adduximus, universalis est, & nunquam non inter esfectum & causam efficientem, vel id quod sit & illud à quo sit, intercedit; atque ita sub ea omnia illa de quibus in septem prioribus argu-

mentis fermo erat, comprehenduntur.

20. Alio modo dicitur univocum, quando inter formam per quam operatur aliquid, & inter formam productam, similitudo quædam intercedit; modus tamen essendi minime idem est: quo modo rerum are factarum causa univoca est artifex; efficit enim ædificator domum secundum conceptum quem de ea in mente sua formavir, qui conceptus similis est formæ domus quæ exstruitur; qualem enim structuram efficit, talem animo suo jam ante habet dimensam & exædificatam : Ingens tamen intervenit discrimen: forma enim domus extra mentem est materialis, in lignis & lapidibus confistens; at ea que in mente stabulatur, est fine materia, cum nudus sit conceptus. Qua de re pulchre disputat Aristoteles 7. Met.t. 23. ubi dicit, Jonov nva 7 diniav jireal of cixias this aven whis Texesav Unles, domum quodammodo fieri ex domo, ex ea scilicet que materix expers est cam que materiambabet. Quod & de fanitate à medico reltituta affirmat: imo omnium quæ arti aut menti fuam originem debent eadem est ratio.

um in ai Inthera agunt, & in illis fimiles qualitates producunt, ut color in oculo colorem, fed and ins, immaterialem, 2. de an. t. 121. & 3. de an. t. 138. ubi propte-

rea dicitur to sedv och vos nexe oud now, id quod videt colore quodammodo delibutum cft. Hi tres modi quibus aliquid ex univoco fieri dicitur, expresse apud Aristotelem

cit.lib.7. Metaph. t.30. 6 31. occurrunt.

22. Addunt & quartum, quando causa quodammodo similis este cui dicitur de ratione virtutis, quatenus in causa est virtus producendi este ctum: quo modo calor in corpore este ctus a motu confricationis, dicendus est sieri ab univoco, qui a in motu ab Aristotele dicitur esse calor; quod non verum est formaliter, sed virtutis ratione.

23. Et ad hunc modum, quem & ipse Aristoteles pofuisse videtur, potius quam ad secundum, similitudinem quam agens & essectum ejus in aliquo communi analogo, ut in ratione entis, de qua in præcedentibus, participant, cum I homa p. 1. q. 4. a. 3. referendam pu-

tamus.

24. Id quoque notandum, expresse Aristotelem protestari, de iis sibi sermonem non esse quæ siunt per accidens. Non mirum igitur, domum verbi gratia, alicui esse molestam, licer is qui eam extruxit minime suerit molestus; quod exemplum est Alexandri ex c. 2. 1. 6. Mctaphy (. desumptum.

25. Atque ex hisce quidem ita expositis evidentissimum est, non omnia sieri ab univoco simpliciter, primo videlicer modo, idque satis demonstrant omnia argu-

menta sect. 7. proposita.

26. Verissimum tamen est, omnia quæ generantur ex semine, sieri illo modo ab univoco. Id enim à quo semen proficiteur, est simpliciter univocum; nist tamen adsit aliqua læsio. Quæ conclusio est Averrois cit.t.30. lib. 7. metaph. imo videtur ipsius ibi esse Aristotelis, idque patet inductione. Generatur enim homo ab homine, equus ex equo, soeniculum è foeniculo, &c.

27. Quanquam sane non id volumus, quasi sola hæe isto modo ab univoco siant; nam & ignis ab igne, calor à calore generatur. Ubi generans & genitum prorsus

univoca esfe, manifestum est.

28. Additur, sav un meguan, nist sit lasio: quia si M 2 lasio Jzsio sit, receditur ab omnimoda & perfecta univocatione. Generatur enim sæmina ex viro: sæmina autem est ωσων άρβεν πεπηςωμβρον Aristoteli 2. de generat animal.c.3. ut & Galeno l.14.de usu part.c.6. & 7. ob eandem que causam & equus mulum generat.

voco absolute, sieri ex univoco secundum quid, sive aliis modis superius explicatis, satis fere constat ex dictis.

30. Ad primum argumentum scet. 7. respondetur, ex mare sceminam sieri tanquam ex univoco primo modo. Sunt enim mas & scemina animalia specie insima convenientia, di serentia non essentia, sed materia & corpo-

vis qualitate, 10. Metaph.t.25.

31. Dicis: Supra s. 28 non habita suit generatio sœminæ ex viro pro univoca primo modo & simpliciter. Respondetur: Est ista generatio simpliciter univoca, si respiciatur ad hoc, quod sæmt na & vir conveniunt in specie ultima substantiæ. At si habeatur ratio sexus in quo specie disserunt, sic non sunt dicto modo univoca; & hoc supra cum Aristotele spectavimus. Videtur autem potius Aristoteles à simpliciter univocis exclusses seminam respectu viri, quia sœmina ut sœmina, & vir ut vir, non sunt univoca, quoniam hæ voces sexum expriment.

32. Secundum, tertium, quartum & quintum diluta fuer f. 13: & seq. Ad sextum: Quantum ad ignem ex collisione ferri & silicis genitum, respondent Augustinus Niph is 12. Met. disp. 3. & alii, eum primario generari ex serro & lapide. Pari ratione dicunt ignem ex radiis solaribus genitum principale agens agnoscere solem. Ignis autem & ferrum, silex & sol, univoca sunt in ratione generis, quod est substantia corporea; item in eo, quod

oinnia funt actu.

33. Franciscus Suarez disp. Met. 18. s. 2. disputat, in generatione ignis ex motu, vel etiam per radios solares, aut animalium, quorum generatio & ipsa soli tribuitur, vicem cause particularis supplere authorem natura, quem, qua esus est ens, est esticiens creaturarum quodammodo univocam, supra jam suit assertum. Quod

11

si admittitur, dicamus, potius in ratione substantia, & quod est actu, esse causam univocam. Quo ipso etiam

responsum est ad argumentum septimum.

34. Non inepte tamen quis hic disputaverit, & aliam rationem univocationis hic posse affignari. Nempe ut res ab artifice siunt, tanquam ab agente univoco, & omnino ab eo quod mente agit; quemadmodum quidem Aristoteles cir. t. 30.1.7. Metaph. mentem arti conjungit, quod & secerat antea in fine textus 22. quatenus in mente artificis aut alterius agentis est conceptus quem imitatur essecuitos, quæ dicitur idea: sic & in mente divina statuuntur ideæ, cuibus repræsentantur res à Deo saciendæ; ita ut hic applicanda sit ratio univocationis s. 20. exposita. Et miror, hujus rei in expessitione issus propositionis authores nullam secisse mentionem. De ideis divinis vide interpretes Magistri sententiarum in 1. d. 36. Thomam part. 1. q. 15. & ibi ejus discipulos.

35. Ad octavum & ultimum quoque quid respondendum sit, ex iis quæ exposita hactenus suerunt in expedito est. Minime enim tollit præsens essatum Aristoteli distinctionem illam generationis in univocam & æquivocam. Dicitur enim in ea generatio univoca illa tantum, quando generans & genitum sunt univoca primo modo. Qua ratione multas generationes univocas non

este, in propatulo est.

REGULA VII.

Agentium partialium quodlibet per se potest producere effedum, aut partem effectus, ad quem concurrit.

t. Manifestum hoc est inductione. Nam duo equi eundem trahunt currum, tanquam agentia partialia, quem uterque sine altero traheret; aut si om stus nimium sit, pars tamen aliqua istius motus ci ilibet per se respondet. Sic & à duobus ignibus calesti idem hypocaustum, quorum uterque sine altero ipsum calesaceret, etsi remissius, sequando conjunctim calesaciunt, cuilibet ex parte calesactio debetur. Eadem ratio est duarum candelarum unum conclave illuminantium. 2. Docent Scholastici doctores contra Durandum, intellectum creatum non posse clare Deum videre, nisi concurrente auxilio supernaturali, quod intellectum suvet, & quasi elevet supra suas vires, idque vocant lumen

gloria.

3. Durandus 4. d. 49. q. 2. huic sententiæ hoc etiam opponit argumentum : Si lumen gloriæ juvat intelle-Rum ad videndum Deum; id facit, aut quia intendendo auget vim naturalem intellectus; aut concurrendo cum sllo ad modum partialis agentis, quemadmodum duo se Invicem juvant in trahenda navi. Sed neutro modo eum suvat. Non priori modo, quia intellectus, cum fit proprietas anima, intendi aut remitti nequir. Non posteriori, quia, quando agentia partialia concurrunt ad eundem effectum, utrumque eorum per se potest illum producere, aut partem faltem illius, ficut oftendimus nos feat. 1. Sed neque à folo lumine glorix, neque à folo Intellectu potest elici clara Dei visio, aut aliquid ejus, quod concedunt defensores sententia fedt. 2. proposita. Ergo non funt habenda pro duobus agentibus partialibus.

4. Nos, ficut iplum controversiam non facimus no-

effet occasio sententiam Regulæ dilucidandi.

5. Afferimus igitur ex Scholafticis, ut Gabriele Vafquez in Thom. p. 1. difp. 43. c. 8. Becano part. 2. theol. schol.tr.I. c.9. q.3. agentia partialia dici bifariam : primo,ea que ita ad aliquid agendum aut esficiendum con-Spirant, ut unum alteri subordinetur, aut etiam utrique diversa ratio in effectu respondeat; quales manus & calamus funt in scribendo. Hoc modo etiam funt, inter quos Anton. Ruvig 2. de anima traft. de object. & spec. sens. q. 2. qui docent, sensum & speciem ab objecto ipfi impressam ese causas partiales actum sentiendi essicientes, sed ita ut utrique diversæ rationes in eo respondeant. Quod enim visto est actio vitalis, à visu habet ; quod autem hujus objecti jam est, & non alterius, id a specie visibili ab hoc objecto impresa nanciscitur. Et de hujusmodi causis partialibus Regula non loquitur. Secundo,

Secundo, illa quæ ita se habent, ut unum alteri non subordinetur, eademque ratio in essectu aut motu utrique respondeat; cujusmodi agentia partialia sunt ea de quibus \$. 1. Unius enim equus in trahendo curru alteri non subordinatur, cum unus fortasse possit eum trahere solus; aut si hoc nequeat, id tamen quod issus motus uni equo debetur, non est diversæ rationis ab eo quod debetur alteri. Idem asserendum de duobus ignibus in calesaciendo, ut & de duobus cereis in illuminando uno hypocausto. Illorum enim calesacit, horum illuminat alter sine altero. Non igitur unus alteri subordinatur, aut ab altero dependet. Ejusdem quoque rationis est id quod illorum ad calesaciendum, horum ad illuminandum uterque consert. Et de agentibus partialibus hoc modo acceptis sermo est in præsenti Regula.

intellectum & lumen gloriæ non effe causas partiales posteriori mode: oriori significatu sumpras non excludit. In clara visione Dei intellectus & lumen gloriæ subordinantur: cum que visio illa duo habeat, quod actus & vitalis sit, & supernaturalis; prius abintellectu ipsi imperti-

tar, posterius à lumine.

7. Neganda autem est consequentia in propositione, cu us posteri ris membri probatio causas partiales posteriori modo acceptas removet. Fit autem ut duo agentia ad eundem essectum congrediantur, ut tamen neutrum alterius virtutem naturalem intensive, ut loquuntur, augeat, aut tanquam agens partiale posteriori significatione sumptum concurrat, cum possint esse agentia partialia priori modo.

REGULA VIII.

Simile non agit in fimile, neque à fimili patitur.

1. Idem est disputare, an simile in simile agat, & an simile a simili patiatur. Id enim in quod aliquid agit, est id quod ab illo patitur. Si igitur simile in simile agit vel non agit, simile quoque a simili patitur vel non patitur.

M 4

z. Veterum plerisque persuasum suit, simile non agez re in simile, sed quamlibet actionem & passionem inter dissimilia esse. Solus Democritus a cæteris diversam sovit sententiam: asseruit enim, dissimile a dissimili non pati; sed si quæ à se invicem patiantur, id illis contingere non ut diversa aut dissimilia sunt, sed ut similia. Ita

Aristoteles 1. de ort. & inter cm.

3. Ipfe utrosque veritatem attigisse, neutros totam exposuisse, docet. Quod ut intelligatur, sciendum, similia & dissimilia duum esse generum. Alia enim genere tantum similia sunt, forma vel specie autem dissimilia, ut calidum & frigidum; conveniunt enim hæc genere, forma vero vel specie discrepant: alia non genere solum similia sunt, sed & forma, ut duo calida. Nonnulla utroque modo dissimilia sunt, quia non solum disferentia, specifica non eadem est, sed ne genus quidem, saltem propinquius, ut linea & albedo, sapor & albedo.

4. Jam sequentia docet Philosophus. I. Que prorfus, id est, tertio modo dissimilia sunt, corum unum in alterum nos agit. Non enim linea agit in albedinem, nec albedo in lineam, nisi fortassis per accidens, ut si lineam nigram esse contigerit; nec calidum agit in dulce, nisi

hoc forte frigidum fuerit.

5. II. Qua prorsus id est, secundo modo similia sunt, eorum unum in alterum nibil agit; ut calidum non agit in calidum. Rationes addit Philosophus, quari m prima, quia nulla erit ratio cur hoc pe tius agens sit & illud pa-

tiens, quam hoc patiens, illud agens.

6. Quod fi quis huic argumento objecerit, utrumque esse agens, utrumque etiam patiens, cum patiens reagat in agens, respondet Philoponus, licet negari not possir dari reactionem patientis in agens, agens tamen magis agere quam pati, & patiens magis pati quam agere. At fi actio esse tomnino similis in simile, unum altero non magis ageret aut pateretur.

7. Ratio secunda est, quod si simile ab omnino simili pateretur, idem quoque à seips pateretur; ut si calidum a calido pateretur & incalesceret, quidni à seipso quo;

patiendo incalesceret ?

8. III. Ut inter aliqua reperiatur actio & passio, necesse est ut genere sint similia, sorma vel differentia dissimilia. Id videtur hoc modo addiruere: Omnia contraria conveniunt genere, dissimilia vero sunt specie. Sed illa quorum unum in alterum agit, sunt contraria, sicuti ipsa experientia testatur; non enim quidlibet agit in quodlibet, sed calidum in sigidum, humidum in siccum. Ergo, genere similia sunt, specie discrepantia.

9. Libro 2. de anima c. 4. t. 44. similis proponitur de nutritione dubitatio. Nonnulli enim statuebant, simile s simili ali; alii vero potius contrarium sive dissimile contrario & dissimili, propterea scilicet quod simile non patiatur a simili, sed tantum contrarium a contrario. A limentum autem, sive id quod ait, in nutritione patiens est, id vero quod alitt, agens, sicut testatur text. pra-

fenti & fegg. Ariftote'es.

e2

er

0-

on

1-

ta

m

-

e

1,

,

1

utram ue veram esse afferit. Docet enim, dici alimentum tum id quod primo assemitur, & ut adhuc indigestrum est, & sic esse contrarium ei quod nutritur; tum id quod jam transmutatum est & digestum; corporique

animato adjungitur, & hoc modo esse simile.

11. Quin doctrina hæc universe observanda eft de similitudine & dissimilitudine agentis & patientis. Ubi tamen quadam differentia intercedit inter mutationem fuccessivam, qualis est calefactio, &instantaneam, uti vocant, quæ tota simul est, qualis est passio visus à re vifibili. In priori patiens, non tantum antequam- patitur aut mutatur, sed inter initia quoque mutationis, ut Themistius, vertente Hermolao Barbaro, loquitur, agenti distimile est, simile autem cum finis attingitur, Certe quo proprio primordio est motus, eo distimilius agenti " est patiens; quo autem remotior, eo similius. In poste. riori vero mutatic ne d'ffimile est antequam patitur; fimile in patiendo. Hoc ipfo erim quod hac mutatio tota 4 fimul est, non danter ejus diversæ partes, in quarum una, ut circa principiem, distimile sit patiens, in altera, ut in fine, fimile.

12. Ira cit. lib. 2, an, c. 5, t. 62, docet Philosophus, ...

cum sentire sit pati atque alterari quoddam, sensu patientis, sensibili vero agentis vicem sustinente, sensum esse dissimilem sensibili antequam patitur, cum autem passus est, similem; ut ocules antequam socciem sive albedinem spiritalem ab albo recipit, est ipsi dissimilis, postquam autem recipit, per eam ipsi sactus est similis. Confer libr.cit.atext.44.usque ad t.62.

dubitatio, cum certum sir, simile genere & materia in sibi simile agere, & ab codem pari : sed quod dictum est, inter similia forma non intercedere actionem & passionem, super conon pauca, corumque nonnulia non exigui

momenti, se offerunt avrimida.

14. Sit igitur primum argumentum Calx viva & nix agunt in se invicem, quod patet, si nivem calci adspergas. At hæc similia sunt; utrumque enim est album.

15. Secundum: Major flamma minorem extinguit, Igitur calor majoris flammæ calorem minoris corrum-

pir, quod non fit nifi in illum agendo.

16. Tertio: Purredo est corruptio proprii & naturalis caloris à calore ambiencis. 4. Meseor.c.7. Simile ergo-

corrumpit simile.

bifariam intelligi posse: 1. ut agens & patiens habeant qualitatem specie candem, sive illud in hoc per cam agat, sive non; 2. ut agens per cam in alterum agat, sive ut sit simile ei in qualitate qua in ipsum agit. Priorimodo nullum dubium est, quin simile agat in simile, idque probat argumentum; agunt enim nix & calx in se invicem, sed non ratione albedinis, qua similes sunt. Verum de hoc modo agendi rei similis in similem sermo non est, quum ca qualitas qua unum alteri simile est, ad actionem plane per accidens se habeat; sicut ad hoc, ut nix agat in calcem, per accidens est quod alba, & albedine calci similis sir, æque enim ageret etsi alba non esset. Sensus ergo quæstionis est, an simile agat in simile per se, sive secundum cam qualitatem qua simile est.

13. Ad secundum dicimus, majorem flammam ex-

minoris,

minoris, per actionem caliditatis flammæ majoris, non in caliditatem minoris, sed in humidum unctuosum minoris quo tanquam alimento absumpto, ipsam flammam perire necesse est. Quæ responsio est ipsius Philosophi de long. & brev.vita c.3. quando. Quamebrem minor flamma, inquit, à majore deuritur per accidens, quod pabulum, sumum scilicer, quod illa non nisi longo tempore absumere potess, hac ocque consumat.

19. Verum hæc ipfa responsio nostræ adversari Regulæ videtur. Si enim calor majoris slammæ agendo in humidum minoris, calorem ejus depopulatur, sequitur, non omnem actionem inter contraria intercedere; cum

calor & humidum in contrariis non fint.

20. Sed & hoc facile diluitur: Nempe, flammæ caliditas non agit in humidum ut humidum est, sed ut frigidum est, per accidens igitur agit in humidum, quia nimirum cum frigore conjunctum est; cui si conjunctum non esset, in id pon ageret.

21. Nec difficiliori aut absimili responsione tertium dissolvitur. In putredine calor ambientis destruit calorem internum, à μέσως agendo non in ipsum calorem internum, sed in frigidum, extimamque corporis mixti,

verbi gratia cadaveris, partem calefaciendo.

22. Et quoniam proprium caloris est rarefacere, ideo partem illam calefacit, meatusque corporis referat, quibus reclusis & reservits, calor, qui internis mixti partibus continetur, humidum que cum sicco continet, evaporat, foras que egreditur una cum humido. Quo autem calor mixti internus magis foras evocatur, eo magis arque magis desicit & minuitur, oriturque inde dissolutio humidia sicco, que putredo est.

23. Verum de hisce distinctius est agendum. Quod ut siat, notamus, similia forma in triplici este disterentia. Alia enim sunt similia secundum formam tantum, qua nimirum formam sive qualitatem quidem eandem obtinent, non tamen aque intensam, sive in eodem gradujut duo calida, unum septem, alterum quinq; gradibus: alia sun: & sorma & gradu, sed non vi agendi: nonnulla vero præter bæc etiam vi vel potentia agendi.

24. Quod:

24. Quod ut intelligatur, sciendum, majorem vim agendi non tantum consistere in intensione, vel pluribus gradibus alicujus qualitatis; qua ratione calidum feptem vel octo gradus continens plus calefacit, quam calidum quinque tantum gradus complectens : led & ex eo provenire, quod fubjectum denfius est, aut qualitas per majus subjectum est extensa, aut etiam plura subj :cta occupat, secundum illud 8. Phy (.t.80. In majori magnitudine major virtus existit. Dicitur enim ferrum calidum ut fex, propter densitatem suam, vehementius urere quam aqua calida ut fex ; & ignis major, incenfa integra lignorum strue, potentius urit, quam minor accensa una schedia, licet fortassis in utroque calor sit summe intenfus. Nec drachma piperis fuperiori gradu calida eft quam unum ejus granum, majori tamen calefaciendi vi. pollet. Sint ergo calida ut fex & ferrum & aqua; similia quidem hæc & qualitate & gradu funt, fed non vehementia agendi. Contra, duo filices ejusdem magnitudinis æque candentes, omnibus modis fimiles funt.

25. Quibus præmiss, id hie luce meridiana clarius & extra controversiam est; quæ ultimo modo, id est, non forma tantum & gradu, sed & vigore similia sunt, eorum unum in alterum neutiquam poste agere; ut aqua ut sex non calesacit aquam ut sex, & neuter duorum illorum

lapidum in altero calorem auget.

25. Placet tamen huic sententiæ opponere argumentum, quod nobis suppeditabit occasionem exponendi de quibus præsens Regula loquatur, & num in omnibus agentibus locum inveniat, id hujusmodi est. Hæreat lapis in summo cæno, is ab imposito alio lar ide ejusdem magnitudinis & ponderis, vi insitæ gravitatis, deorsum movetur. Ubi certe agens sive movens, & id quod patitur vel movetur, prorsus similia sunt, & neque in qualitate quæ gravitas est, neque gradu ej s, neque in potentia movendi discrepant. Hunc scrupvlum inserius eximemus.

27. Sed de iis quæ reliquis modis similia sunt, res non caret centroversa. Nam primo dubitatur, an in iis quæ similia sunt sorma gradu vero dissimilia, id quod inten-

fius est agar in minus intensum.

28. Affirmant plerique omnes, & confirmatur ipfa experientia, Aqua enim calida ab igne calidior & ferventior redditur, imo aqua fervens in aliam remissius calidam

infufa, longe calidiorem efficit.

29. Contra vero Archangelus Mercenarius in diluc. negativam defendit, idque duplici argumento ex Aristotele desumpto. I. Quorumcunque unum in alterum agit, illa sunt contraria. At magis calidum & minus calidum non sunt contraria. Ergo. II, Probat Aristoteles contra veteres quosdam, quæ omnino dissimilia sunt, & ne genere quidem convenientia, non agere inter se, quod unum alterum non extrudat; idque propterea quod neque contraria sint, neque ex contrariis constent, qualia sunt media. At quæ neque contraria sunt, neque ex contrariis constant, se non extrudunt. Hinc argumentatur similiter: Quæ se non extrudunt, illorum unum non agit in alterum. At magis calidum minus calidum non extrudit, vel minorem calorem non expellit. Ergo, illud in hoc non agit.

30. Verum in re ipfa nullus est dissensus inter hosce authores. Quod ut ostendamus præmittendum 1. Cuilibet qualitati quæ habet contrarium, si non est summa in subjecto ali uo, esse conjunctam contrariam, & quidem quantum ipsi deest ad summum, tantum præsto esse contraris. Verbi gratia, ponamus totam latitudinem caloris octo gradibus impleri, eumque summum esse calorem qui tot gradibus constat. Quod si quis plures inducere voluerir, non curamus; perinde enim id quod volumus, obtinemus. Pro certo autem habetur apud Philosophos, totam latitudinem quibusdam terminis coerci, neque infinitam esse. Si igitur in subjecto sint tres gradus caloris, quinque ibi erunt frigoris; si quinque caloris,

tres erunt frigoris, &c.

31. Præmittendum 2. in minus calido duo confiderari; & quod calidum fir, & quod minus tale fir, vel quod minorem habeat calorem quam illud quod magis calidum est. Hoc posterius importat privationem majoris caloris, quam continet frigus cum minori calore necessario conjunctu. Ut, sumatur aqua calida ut quinque,

ficut

ficut loquuntur; ea minus calida est igne. Cum calore illo quinque graduum in aqua consistunt tres gradus frigoris, atque ita privatio trium graduum caloris; cum ibi non sint iextus, septimus & octavus gradus, sit autem potentia ad eos recipiendos, in quibus rationem priva-

tionis pofitam effe, notum eft.

32. Jam respondemus ad argumenti primi Mercenarii propositionem ma orem: Quotiescunque unum in alterum agit reciproce, five ut vicillim ab eo patiatur. illa funt contraria. Alias enim unum in alterum agere posse citra contrarietatem, declarabitur. Reg. seg. Ad minorem : Magis calidum & minus calidum non funt contraria ut utrumque est calidum. fed quatenus minus calidum, verbi gratia calidum ut quinque, complectitur tres gradus frigoris, eatenus contrarium est calido ut octo. Et priori modo inter ea n n habere locum agere & pati, probant argumenta Mercenarii; posteriori autem inter ea datur actio. Sic aqua calida ut quinque admota igni plus incalescit; ponamus, reddi calidam ut feptem. Hic ignis non agit in eam ut calidam quinque gradibus, sed ut tres gradus frigoris obtinentem. Nihil enim caloris in aqua destruit aut expellit, sed corrumpit duos gradus frigoris, quorum loco fuccedunt duo gradus caloris ab igne effecti. Et sane authores, qui Sed. 28. affirmantem fententiam defendunt, non priori modo, sed poste fori eam intelligunt, adeo ut Mercenarium non fatis caufæ habere cenfeamus eos oppugnandi.

33. Eadem responsio minori secundi argumenti adhibetur. Magis calidum non extrudit minus calidum, quatenus est calidum; extrudit tamen ratione frigo is privationis graduum caloris, quibus subjectum destrictur, capax tamen est. Atque hæc de iis etiam quæ

primo modo fimilia funt.

34. De iis quæ secundo, hoc est, quæ sorma & gradu sunt similia, disserunt autem potentia agendi, major est dissicultas. Augustinus Niphus 1. de ortu & interit.e.2. q.2. & Tolet.cod.lib.quæst.13. assirmant, inter hæc dari, actionem & passionem; ut calidum ut quatuor in materia densa, agere in calidum ut quatuor id materia rasa.

35. Pro hae sententia præcipua argumenta sunt. I. Quicquid potentius est, potest agere in minus potentens: non enim potest intelligi, inquit Toletus, quomodo sit unum magis potens quam aliud, & non vincat ipsum, in ilque agat: non enim alia ratio est, quare dicamus, quod calidum ut o to agat in calidum ut duo, nisi quia illud sortius & attuosus. Sed calidum ut quatuor in materia densa potentius est, quam calidum ut quatuor in materia rara. Ergo potest in id agere, ipsumque intensius reddere.

36. II. Ferrum candens est calidum ut sex vel serptem. Ferrum candens producit summum calorem, nempe calorem ut octo. Ergo, quoddam quod est calidum ut sex vel septem, producit cal rem ut octo. Si hoc, ergo calidum ut septem potest agere in calidum ut septem, illudque intendere: nihil enim potest producere calidum ut octo, risi prius productum sit calidum ut septem; si ergo calidum ut septem producit calidum ut octo, necesse est, ut in calidum ut septem agat, illudque ulterius intendat. Major probatur: quia serrum candens comburit admotam stupam, & sic ignem producit: in igne autem onuni est calor summus, sive ut octo. Minor; quia in ferro ignito non est ignis, ergo nec summus calor: non erit ergo calidus quam ut septem.

37. Contraria sententia est Conimbricensium in t de generat. & corrupt. c 9. quast. 2. Bannes ibid. quast. 2. Circa c. 6. Archangeli Mercenarii I. cit. Francisci Suarez disp.met. 18. s. 9. & aliorum. Asserunt enim calidum densius quocunque gradu non posse agere in calidum codem gradu, & illud intendere. Hic nostrum quoque calculum adjicimus, & sequentibus utimur rationibus. I. Omne agens reddit sibi simile patiens, ut Reg. 10. videbimus. Sed calidum ut sex non potest sibi reddere simile aliud calidum ut sex. Ergo, in illud non agit. Minor patet, quia illa duo calida jam sunt perfecte similia. Ergo, non potest demum unum agendo alterum simile esticere. Dicis; Licet plane similia in calore sint, dissimilia tamen esse quoad potentiam agendi; cum unum

tanquam densius majorem vim agendi habeat. Sed responsio facilis est: major enim vis agendi in præsenti e
casu provenità densitate, ut conceditur. At unum calidum non conatur aliud sibi simile in densitate reddere,
quod ipse eventus satis ostendit; ut plura jam hac de re

non addamus.

38. II. Quicquid agit, est actu tale quale patiens est potestate, 3 Phys. t.17.& cit. lib. 1. de ort. & int. t. 77. Confer. reg. 5. sect. 8. Sed calidum ut sex in materia densiori non est tale actu quale potestate est calidum ut sex in materia rariori; quia hoc non est potestate calidum ut sex, cum actu habeat calorem sex graduum. Ergo est tantum potestate calidum ut septem & octo. Non ergo calidum ut sex, hoc est, quod tantum sex gradus caloris actu obtinet, etiamsi longe densius sit, in illud agit; sed ut id sacere possit, necesse est, actu calidum saltem ut septem sit.

39. III. Sint duo summe calida, atque ita similia vel aqualia gradu, utrumque enim octo graduum erit; sit unum denssus, alterum rarius: si prior sententia est vera, prius calidum calesacit posterius, sive ejus calorem intendet. At hoc est absurdum, quia summo calido dare-

tur magis calidum.

40. Ad I. argumentum respondemus: Omnino potest intelligi, potentius non agere in minus potens, si nimirum minus potens non sit capax formæ ad quam terminatur actio. At id contingit in præsenti: etsi enimiratur actione majori vi calefaciendi polleat, aliud calidum ut sex calefaciere, aut ejus calorem intendere nequit, quia forma producenda est calor sex graduum jat calidem quod tanqua patiens proponitur, hanc formam jam habet; ponitur enim & ipsum calorem sex graduum jam habet; at quod aliquid habet, ejus, dum habet, ulterius non est capax.

41. Regeris: Si non tantum duorum calidorum ejufdem gradus & potentiæ agendi, unum non valet intenfiorem redde: e alterius calorem, fed nec illud quod, cum gradu æguale fit, vi agendi est superius, id potest; sequi-

tur, hoc ipfo vi agendi non esse superius.

42. Rc-

42. Respondent, illud vi agendi alterum superare, non quod calorem ejusdem gradus augere sive intensiorem efficere possit, sed quod velocius operetur, & ad majus intervallum actionem proferat. Vide plura apud Suarezium sed. cit. n. 25. & seq. notatu non indigna.

43. Ad alterum respondent alii, negando minorem : statuunt enim, in serro candente esse calorem summum. Quæ ad eam probandam afferuntur in iis negant consequentiam. Dicunt enim, posse in aliquo dari summum calorem sine sorma ignis substantiali; propter absentiam aliarum qualitatum quæ ad eam requiruntur. Destitur autem illis ipsis ferrum, indicare satis ejus crassitiem & pondus, quæ sormæ ignis non conveniant.

44. Alii asserunt, in serro candente ignem revera inesse, poris ejus, qui prius aëre implebantur postea igne
repletis, verso scilicet in substantiam ignis aëre, vel, quod
addunt Durandus 4 d.44. quæst. 5. Petrus de Pal. ib. quæst.
3. 4.2. subtilioribus ferri partibus in eam resolutis. Vide.
Cornelii Martini erudite hac de re commentantem, anal.

Logica part. 1.c.5.
45. Atque his ita hactenus disputatis, superest ut, pro ulteriori Regulæ explicatione, ad argumentum Sect. 26. objectum nos conferamus. Dicimus igitur, non de motu locali hanc propositionem proposuisse Aristotelem, sed

de alteratione.

ŧ

2

46. De prefesso eam tractat cit.e. 7. l.1. de ortu & interitu. Dillinxerat praced. c.6. t. 45. agens à movente,
tanquam angustius à latiori. Pati dicitur, cui motus secundum mé. 6 sive passionem convenit: hoc autem est
alterari. Cum agens proprie opponatur patienti, patet,
agere proprie usurpariste alterante tantum. Hoc cum
scripsistet, initio seq. c.7. t. 46. del re moien es magens,
de astione es passione sibi deinceps dicendum esse ait, &
in ista tractatione prassentem Regulam exponit. Vero
simile igitur est, eum ibi de agente & patiente in pressa
hac significatione verba facere, Imo de iis ita acceptis
revera loqui, tum ex reliquo contextu issus capitis, tum
inde peculiariter elucet, quod in eo quoque, nempe t.53.
patiens à movente discernit.

47. De

47. De actione igitur & passione, quæ alteratio sunt, Aristoteles in præsenti Regula isto loco loquitur, & quidem ea quam 7 Phys. t. 12. dicit sieri in qualitatibus sensibilibus, & quidem ii quæ pertinent ad tactum, 2 de generat. & corrupt. t. 20. atque adeo non nisi de reciproca actione & passione, qua nimirum ita aliquid in aliud agit, ut vicissim ab eo patiatur, quæ omnia ex textu evidentissime elucent.

48. Dicis; Ab Aristotele in nutritione & accretione quoque Regulæ locum concedi, satis constat ex sect. 9.

mutationes ab alteratione fint diverfæ.

49. Verum responsio est in proclivi: Consequentia non est admittenda. Quamvis enim ista mutationes ab alteratione sint diversa; quia tamen non persiciuntur nisi interveniente alteratione, ideo si vel maxime ad alterationem regula este alligata, ratione ejus nisilomimus in mutritione & accretione ut & quavis generatione substantiali, cum & ipsa alterationibus peragatur, locus

ei non esset denegandus.

Regula verba fecimus, sed contemplatione usurpationis qua c.7. l.1. de vitu & inier. occurrit. Non negaverim, ubi ln.l. 2. de anima doctrina alimenti adhibetur, ad supra dictas mutationes, etiam quatenus important conversionem alimenti in substantiam corporis animati, eam pertinere, sicut nec alias à generatione substantia este penitus removendam: imo potius quodlibet agens univocum complecti putamus. Sed hac Reg. 10. enucleatius tractabimus.

31. Atque hæ quidem transmurationes physicæ & materiales sunt & sensibiles. Sed ad passiones spirituales quoque, quibus sensus ab objecto speciem recipit, nec tamen reactions in its locus est, præsentem propositionem applicari, superius jam vidsmus: at & illas alterationes esse constat ex t, 51, 2 de anima, & cit. t. 12. 17.

Phys.

REGULA IX.

Agere & pati est inter contraria. Lib. 1. de ort. & inter. c. 7.

1. Notandum primo, bifariam hoc posse intelligi. Primo, de mutationis sive actionis & passionis terminis, quod scilicet termini à quo & ad quem sint contrarii, quemadmodum calidum è frigido sit, & vice versa. Secundo, de agente & patiente, quod hæc inter se contraria sint, sicut calidum in frigidum agit, & frigidum vi-

ciffim in calidum. Et hic fenfus est hujus loci.

i-

19

le

in

-

C

.

e

2. Secundo, non contrariis tantum, sed & iis quæ media inter illa sunt, competere agere & pati. Unde hoc aut addendum est propositioni, quod fecit Aristoteles, quando loco cit. inquit, tum contraria, tum qua inter ea media funt, inter fe mutuo activa & paffiva effe conftat; vere enim sub voce contrariorum tantum extrema, ut album & nigrum, complectitur, non etiam media, ut flavum, pallidum; ita in categoria qualitatis dicitur, flavo, aut pallido, aut huju (modi coloribus nihil effe contrarium.vel subcontrariis ipia media comprehendenda funt. Est enim medium quodammodo ipsa extrema. Quapropter & hoe ad illa, & illa ad hoc quodammodo contraria dicuntur; sum media fidium gravis ad ultimam dicatur, & acuta ad primam. Fuscum etiam album ad nigrum dicitur, & nigrum ad album, ut habetur 5 Phyf. t. 6. Et fic text. 50. cit. c.7. 1. 1. de ort. 60° inter, media nomine contrariorum venire videmus, quando dicitur, non quodvis azere & pati natum effe, sed que aut contraria sunt, aut contrarictatem babent.

3. Quanquam enim Philoponus per contrarietatem habentia vult significari media; rectius tamen alii videntur per ea intel igere subjecta contrariarum forma-rum, ut ignem & aquam, quibus contraria insunt.

4. Tertio; præsentem Regulam præcedente esse angustiorem. Nam sit, ut agenti patiens sit contrarium, ut dum calidum in frigidum agit; sit, ut sit tantum privative oppositum, quemadmodum visus à visibili patitur.

Oculus

Oculus enim ante visionem albi non est imbutus colore contrario albedini, sed in eo est tantum privatio speciei albi, quam ab objecto postmodum recipit. At privative opposita, licet contraria proprie non sint, dissimilia ta-

men dici poslunt, ut luminosum & tenebrosum.

5. Hinc Aristoteles in sapius cit. c. 7.1.1. de ort. & inter. & l. 2. de anim. t. 43. utrumque asseruit, & dissimile à dissimili, & contrarium à contrario pati; quod ibi sermo ipsi sit de iis que mutuo in se agunt: ad quod non sussicit in patiente privatio forme per quam agens agit, cum privatio non possit esse principium agendi; sed requirit ter forma positiva forme agentis contraria. At in t. 54. l. 2. de anima, ubi de passione sensus a re sensibili agit, id repetit tantum, dissimile à dissimili pati, non autem contrarium à contrario, quia, ut modo in visione ostensum est, ibi tantum est privatio coloris sine materia recipiendi à patiente: oculo scilicet, non etiam contrarietas, 6. Ex quo textu, ut & seg. 62. evidenter etiam perspicitur, appellationi dissimilitudinis sufficere formam &

privationem ejus.

7. Ex quibus efficitur, omnia illa quæ non continentur sub ambitu Regulæ præced. de quibts f. 45, 69 segg. neque sub hujus sententia comprehendi; cum quod à latiori excluditur, sub angustiori non possit contineri; ficut quod in animalium genere non concluditur, multo minus in specie hominum numerari potest. Imo cum, uti diximus, restrictior sit; non ad omnia porrigitur que precedens complectitur: sane non ad omne agens univocum. Illuminatum enim corpus illuminat aliud: cum tamen lumini nihil fir contrarium, sed tantum tenebræ, quæ privatio sunt, ei opponantur. Et si doceat quis geometriam eum, qui ne terminos quidem geometriæ cognitos habet, quæ dicitur ignorantia puræ negationis, agens univocum est, cum eadem qua ipfe doctus est eum scientia instruat ; nec tamen in discente hic est qualitas Geometriæ habitui contraria. Ita igitur rem hanc definimus ; Omne azens quod à patiente vicissim pati aptum est, patienti est contrarium : vel, Inter quacunque agentia G patientia datur reactio. reactio, illa sunt contraria. Loquimur autem de motu alterationis.

REGULAX: Agens assimilat sibi patiens.

1. Ita vulgo. Id autem est, agens sibi simile reddere subjectum quod ab ipso patitur. Aristoteles dicit, το ποιντικόν όμοιδη έσωτιδ το πάρρη, 1 de gen. & corr. t.5 s. Idemque est qued docet t. 44. & 62. l. 2. de anima.

2. Nimirum hoc vult Philosophus: Cum patiens sit dissimile agenti ante actionem & quando est successiva, inter initia quoque ejus; agens agendo esticere patiens sibi simile, in instantancis quidem, ut loquuntur, mutationibus momento, in successivis vero, tractim. De quibus omnibus vide Regulam octavam sect. 9. O tres

segq.

3. Confirmatur autem veritas Regulæ sequentibus: Calidum agendo in frigidum, calidum ipsum essicit; sicut & frigidum agendo in calidum, frigidum facit. Idem perspicitur in transmutationibus substantialibus. Ignis comburendo materiam admotam, similem eam sibi facit. Sic homo hominem, equus equum, & quælibet animalia similia sibi generando, subjectum ex quo generant simile sibi essiciunt.

4. Sed contra convellere eam videntur I. quod fol non tantum calefaciat hæc inferiora, sed & ex iis bestiolas generet; nec tamen ea per hoc similia sibi faciat,

cum nec calidus iple fit, nec bettia.

5. II. Equus generando mulum, patiens ex quo gene-

rat non facit fibi fimile, cum ipfe non fit mulus.

6. III. Similitudo convenit rebus propter qualitatem, c. 8. lib. Categ. & 5. Met. c. 15. Ergo per substantialem generationem agens non efficit sibi simile

patiens.

7. Ut ad hæcrespondeamus, sensumque Regulæ explicemus, animus revocandus est ad ea, quæ sura Reg.6.commentati suimus. Ex iis intelligere est, agens rnivocum eam complects. 8. Expoluimus ibi univocationis inter agens & ejus effectum quatuor modos. Primus, isque præcipuus erat, quando specie insima conveniunt; quo modo ignis calore suo alium calorem essicit. Secundus, quando solum in genere conveniunt; ut equus & mulus, quia ute que est animal. Tertius, quando est convenientia in forma specifica, sed modus essendi est diversus, & identitas tantum in repræsentatione consistere videtur; quo modo ædificator ratione conceptus, quem mente sua formavit de domo extruenda, est agens univocum: quo etiam retulimus colorem, speciem sui in oculo producentem. Quartus est, quando in aliquo analego conveniunt, ut in ratione entis aut actus: quamvis alii hoc genus sub secundo comprehendant. Quæ omnia sus tractata vide cit. Reg. à set. 12. usque ad sect. 23.

9. Evidens est, agens univocum primo & tertio modo reddere sibi simile patiens. Sic ignis calore suo saciens ex aqua frigida calidam, efficit eam sibi similem in qualitate; generans alium ignem, facit materiam ex qua generat sibi similem in substantia. Et hæc conti-

nentur sub primo modo univocationis.

10: Referuntur huc etiam nonnulla secundi modi, quorum scilicet idem est genus propinquius: sicut equus generando mulum, patiens ex quo generat sibi simile essicit in natura animalis. In tertio, ædificator lapides & ligua, ex quibus domum extruit, sacit sibi similia, quatenus sic ea construit quemadmodú conceperat; & albedo, alterando oculum per speciem sui, eum sibi facit similem. Et de hisce duobus modis univocationis Aristoteles præsentem propositionem usurpavit, 1. & 3.

11. Existimaverit quis, eam in reliquis quoque locum habere, hoc argumento adductus: In quibus estectus aliquo modo similis est agenti, in iis etiam patiens vel materia, ex vel in qua producitur estectus, esficitur similis agenti. At in omnibus quatuor modis univocorum conspicitur aliqua similitudo inter estectum & agenci. Ergo in omnibus materia vel patiens essentiur simile agenti. Minor patet tum ex cit Reg. tum ex eo, quod nisi in omnibus illis modis aliqua interce-

deret

c

a

0

deret similitudo, non omnes essent modi univoco-

12. Sed nihil dum deprehendimus, quod necessitatem nobis imponat concedendi propositionem majorem. Neque videmus quid obstet, quo minus ali quid effectum aliquo modo similem sibi producat, ut patiens inde ipfi non fiat simile. Ut enim patiens reddatur simile agenti per actionem ejus, necesse est id ante ei fuisse dissimile, vel saltem minus simile. Quod enim jam prorfus simile alicui est, quomodo potest demum per aliquid Quemadmodum, quando aqua ab ipfi fimile reddi? igne calefit, redditur quidem ei similis in specie qualitatis, nempe calore; fed non in qualitate, tanquam in genere, quia ante calefactionem aqua æque qualitatibus affecta est atque postmodum. At vero in secundo & quarto modo videtur fieri, ut subjectum quod patitur, ante productionem effectus non minus agenti simile sit, quam post eam : ut posito, solem ex materia sublunari animalcula generare, dicitur ibi animalculum fieri quodammodo ab univoco, quia fol & animalculum fimilia funt ratione generis, quoniam utrumque substantia corporea est. At materia illa in natura substantiæ corporeæ non minus convenit cum sole antequam animalculum ex ea fuit genitum, quam post.

13. Nec desuerit fortassis qui statuat, materiam, priusquam ex ea bestiola generetur, similiorem soli esse quam postmodum; cum ante illam generationem sit substantia corporea vitæ expers, postea autem animetur; fed substantia corporea non animata ad naturam solis

propius videtur accedere quam animata.

14. Regeris: Id ex quo animalculum virtute solis generatur, bisariam considerari: primo, ut actu est substantia aliqua corporea; deinde, ut est potentia. Cum igitur sit formaliter patiens, non ut actu aliquid est, sed ut potestate, sicut constat ex Regula quinta; & vero cinne agens quod, quatenus tale, actu est, faciat ut patiens non amplius potentia sic, sed actu; sequitur, omne agens simile reddere sibi patiens, quatenus ex re potestate sacit rem actu.

muniendo. I. Esse quidem unum idemque & actu & poztestate, sed diversa ratione. Verbi gratia, id ex quo sol animantem producit, est actu in rerum natura, est actu substantia corporea, potestate vero animalculum. 2. Aliqud est, esse actu simpliciter; aliud, esse actu tale quid. Jam si sol ex aliqua materia generando animal, dicitur eam facere sibi similem, propterea quod id quod potestate est, facit esse actu, aut id sit, quia facit esse actu simpliciter, vel etiam tale actu, nempe substantiam corpoream; aut, quia facit actu tale, quod sit animal. Non prius, quia jam simpliciter est actu, & actu quoque est substantia corporea: non hoc, quia etsi verum sit, solem facere actu animal, non tamen propterea facit sibi similem, quia sol non est animal.

nem hæc revocari possunt nempe; Agens facit sibi simile patiens, quando id jam ante non tam simile ipsi et, quam essectus ab agente productus. Quod satis evidentis, (puto) ex iis quæ hactenus dispuravimus, est

fenfus.

17. Quod fi quis ad superiora reponat; licet soli materia elementaris, antequam ex ea animal producitur, tam similis sit in natura corporea, quam post illam generationem, similiorem tamen estici in illo, quod sicut sol esticacistimus est ad operandum, ita corpus animatum magis vi operandi polleat quam i ar iniatum; sicut & quatenus sol in hisce inferioribus calorem generat, videtur ea similiora sibi saccre quam antea erant, cum, ut sol habet vim producendi calorem, licet calidus proprie non sit, ita hæc subtunaria ab eo calefacta jam obtinent vim calefaciendi, qua antea destituebantur; cum eo, si ratio hæc agenti patiens simile constituendi est universalis, & ad omnia se extendit, sortassis non sucrit pugnandum.

18. Atque ex dictis dilutum est argumentum pri-

mum, quod propositum §. 4.

19. Ad secundum quoque patet responsio. Licet enin equus generando malum, patiens vel materiam

non faciat sibi similem in specie infima, facit tamen in

subalterna, vel genere proximo.

20. Atqui, inquis, hujus tit. Reg. 8. sett. 8. audivimus ex Aristotele, patiens ante actionem esse jam simile agenti in genere. Ergo, non potest demum per actionem

ipfi in genere fieri fimile.

- 21. Respondemus 1. Aristoteles loquitur de iis inter quæ est actio reciproca. 2. Cum plura ejusdem rei genera sint, possunt aliqua similia esse in uno, dissimilia in altero; sicut homo & planta dissimiles sunt in animali, similes in corpore animato. Et sic equus quoque & materia ex qua mulum generat, ante generationem similes sunt in natura corporea, dissimiles in ratione animalis.
- 22. Ad tertium : Similitudo etiam substantiis in ratione substantiæ convenit. Substantiæ secundæ significant quale quid, 3. met. t. 20. non quidem ut quale accidens quoddam elt, sed qua substantia sunt, c.s.Categ. ubi Ammonius; Pronunciatione quidem singulariter facta hoc aliquid fignificare videntur, cum homo aut animal dixerimus: veruntamen non hoc aliquid, sed tale, hoc oft, similitudinem designant, qua homines quatenus bomines funt, fimiles inter fe habentur, & animalia quatenus animalia. Eodemque modo exponit Simplicius. Et 7. Metaphys. t. 28. dicitur, in quibusdam perspicuum esfe, tale effe id quod generat, quale est quod generatur. Sermo autem est de generatione substantiali, deque generante & genito ratione substantiæ eorum : tale autem & quale similitudinis notæ sunt. Plura jam non addimus. Sunt autem hæ quidem peculiares nottræ super præsenti Regula cogitationes.

REGULA XI.

1. Qued hisce verbis eriam estertur, Actio sit à proportione majoris inaqualitais. Desumptum autem est ex libr. de motuanimalium cap. 3. uti Aristoteles, Oracunque sunt aqualit, inquit, à se invicem non patiuntur, per N exsuex superantiam enim vincuntur. Adducitur quoque à Ga-

leno 3. de causis sympt. 6. 2.

2. Verum huic pronunciato adversari non pauca videntur, ipfa experientia comprobata. I. Infundatur as qua calida in aquam frigidam, Cerrum eft,inter eas dari actionem reciprocam, hoc est, utramque agere in alteram; hujus enim frigus ab illius calore retundetur, & sillius calor ab hujus frigore, quod fensus i se demonstrat. Vis autem calefaciendi & vis frigefaciendi in utraque aqua aut sunt æquales, aut inæquales. Si illud, æquale agit in æquale : si hoc, validius non tantum in debilius, sed hoc quoque in illud agit. Ergo non semper

actio est a superante vel validiori.

3. Certe, fi semper à superante effet actio, non daretur reactio. At dari & experientia modo adducta abunde testatur, & docet id Aristoteles lib. 3. physic. 1,8.0 16. l.1. de ortu & interit. t.53. @ 87. & dilucidiffime 4. de gen. anim. c. 3. & Galenus loc. cit. Probatur cenfequentia: Quia (ut modo argumentabamur) duo inter quæ reactio statuitur, aut sunt æqualia, aut inæqualia. Si illud, neutrum aget in alterum, posito actionem non procedere nisi à superante ; duorum enim æqualium neutrum alterum superat : si hoc, valentius aget quidem in minus valens, sed hoc non in illud, stante eadem hypothesi.

4. II. Adamas sculpitur duritie adamantis in pulverem redacti; cum tamen pulvis iste duritie enim non Superct. Gutta quoque cavat lapidem durissimum.

5. III. Quæ libere vel a proposito agunt, idem testatum faciunt. Quid enim, si duorum hominum, virium robore æquali inftructorim, unis alterum invadat? Annon aliquandiu inter se dimicabunt, & sic uterque

ab altero patietur ?

6. Ut sensum Regulæ exponamus, & quæ modo allata funt cum ea conciliemus, notandum primo, bifariam eam posse intelligi : primo in actione quæ est in eadem specie, vel ut spectatur eadem specie forma, qua unum seperet, alterum superetur : ut si in actione calidi in frigidum attendatur, non hec, quod calidum unum

fit, alterum frigidum; fed quod unum fit magis calidum alterum minus. Hoc modo actio tantum est à superante, neque unquam continget debilius agere in fortius. Ut fit aqua calida feptem gradibus, fit & altera quæ quinque tantum gradus caloris obtineat; commisceantur:illa hanc calefaciet five calidiorem reddet, non hæc illam. Quod si utraque æqualiter sive iisdem gradibus calida fit, neutra ab altera patietur. Hac ex Toleto 1. de gen. & corrupt. quaft. 15. Vide, quæ disputata à

nobis funt Rez. 8. hujus tit.

7. Existimaverit tamen fortaffe quis, ulterius distin-Rione utendum effe; & licet in alteratione & actione univoca ita fefe habere, adductum exemplum oftendat, in motu locali tamen, ubi motio est aquivoca, etiam æquale in æquale, imo debilius in forrius agere posse, habita ratione formæ ejustem speciei, qua unum alteri æquale aut inæquale eft. Si emim ferrum cum ferro, aut etiam cum corpore minus duro, ut cum cote, collidatur, utrumque alterum alterat : ficut & duo gladii inter se confligentes se invicem obtundunt. Pertinetque huc, quod cit. cap. 3. lib. 4. de ort. animal. dicitur, id quod pellit pelli quoda mmodo, & quod premit premi.

8. Secundo intelligitur de actione, ut est inter contraria, sive ut spectantur contrariæ formæ, quibus unum in alterum agit. Quomodo autem in hisce actio fiat tantum à superante, quomodo item ab zquali vel etiam

debiliori, jam dispurabitur.

9. Notandum igitur secundo, actionem sumi dupliciter : primo, ut aliquid in aliud quomodocunque agere dicitur, ut in alteratione pro impressione alicujus gradus qualitatis; & hoc modo debilius agit in fortius: secundo, pro actione qua reportatur victoria de patiente; & hoc modo actio est à superante, vel à proportione majoris inæqualitatis.

10. Qued Zabarella de reatt. c.4. hujusmodi illustrat exemplo: Aliquis, inquit, manu calida parvam glacici particulam apprehendit : certum cft, glaciem illam in inicio non folum caleficri à manu, sed etiam è contrario manum refrigerare, & in co producere aliquid frigoris; 41

hoc enim oftendendum, ita sufficiens est testimonium sensus, ut quifquis inficietur, is fengu indigere dicendus fit. Procedente antem actione absumitur glacies, & totum ejus frigus destruitur à catore manus superante. Dum igitur act io sumitur pro impressione alicujus gradus qualitatis, tum m1nus agit in glaciem, tum glacies in manum: at fi totam ab initio ad finem actionem illam & paffionem fpectemus, mamus potius quam glacies vocabitur agens, glacies vero patiens; quia calor manus frigus glaciei superavit.

11. Dicis: In glacie majer vis elt figefaciendi, quam in manu vis calefaciendi. Ergo glaciei frigus debebat vincere calorem manus, si actio cum victoria est ab eo quod validius est, vel plus virium habet. Antecedens probatur, quia f. igus glaciei intensius est calore manus,

12. Respondemus negando antecedens. Probationem ejus quod attinet, confequentiam non admittimus. Ut enim iterum habet Zabareila. In comparandis inter fe agentis ac patientis viribus, non sola attendenda est intensio graduum, sed etiam extensio magnitudinum. In majore enim corpore vis major ineft : ideo contingere potest, ut contrarium remissius vincat alterum contrarium intensius, propter excessum magnitudinis, nam multum vini extinguit parvum ignem, lices vinum sit minus frizidum quam ignis calidas, O minus humidum quam ignis ficcus.

13. Fortassis autem nonnulla adhuc hoc loco occurrunt quæ prætereunda non videntur. Unum eft, contingere poste, ut duo in se invicem agant priori modo, neutrum tamen agat posteriori, ut si calidum & frigidum æqualium prorsus virium commisceantur, æqualiter enim se invicem retundent, nulla alterius victoria intercedente; quo modo indifferenter utrumque agere vel pati dicetur; quanquam ratione alia uni potius quam alteri actio tune tribui possit : quod est alterum ecrum quæ filentio non involvenda diximus.

14. Notare enim ex Zabarella licet, rationem propter quam aliquid agens porius quam patiens dicatur, este duplicem : una est vigor, & sic quod validus est, absolute agens dicitur, quemadmodum hactent's fuit expositum; alterum intentio seu scopus quo modo qued

rquali m virium est, aut debilius etiam, ei honor agentis haberi potest; ut, quando aquam igni infundimus ad illum extinguendum, aqua dicitur agens, si respiciamus consilium & propositum infundentis, quamvis non extinguat, sed ipsa absumatur. Sin extinguat quoque, non hac solum de causa, sed & quia validius est, titulum agentis sustinebit.

15. His ita expositis, evidens est, primum & tertium argumentum Regulæ nihil incommodare. Probant enim tantum de priori acceptione actionis, de qua §. 9. Ad tertium peculiariter referenda etiam videtur §. pra-

ccdens.

vs,

ce-

Ws

4-

2-

16

2-

i-

n

it

O

S

.

16. Secundum argumentum quod attinet, id de actione non tantum in prima fignificatione, fed & in pofteriori probate, existimamus; cum id vel'e videatur, pulverem adamantis in adamantem, & gattas in saxum agere cum victoria. Sed neque ad id quid dicendum fur, ex iis quæ superius à nobis proposita sant, ignotum

penitus esse potest.

17. Afferemus verba Ansh Imi Boetii de Boot de Lap: & gemm, lib. 2. c. 6. Si quis miretur, cur pulvis in adamantem, cum illo durior non fit, ac agens fortine patiente effe debeat, agere poffit; mirari definet, fi particulam, qua excavatur canlem, pulverem qui excavat non eundem semper esse animalvertat. Nam propteres in pulverem redigitur, ut fingula pulveris corpuscula suum officium faciant, locumque excavandum terant. Deinde cum pulveris vis evanescit, iterum recentior & non hebetatus adhibetur. Solet enim pulvis in usum admissus duritiem amittere. Confer. eundem 1. 1. c. 24. Nempe id dicit, particulam adamantis qua excavatur cogi paulatim cedere pulveri, non quod durior hic fit, fed propter multitudinem ejus, recenti semper in locum hebetati surrogato. Eadem ratio est guttarum faxum excavantium, multitudine earum longo tempore eandem in partem cadentium, faxi duritiem superante. Quæ quidem fundantur in S. 12. Quomodo autem illud fiar, ea de re lege Arifforelem 8. Phyfic.t.23. & ibi interpretes, Galenum in l. 1. de lor. affect.c.2. Scaligerum exerc. 16. f.4.

N 3

18. Tertio

18. Tertio, sensus Regulæ, quantum nobis perspicere datur, est dupleæ: uno participium superans spectat ad actum primum, vel ad virtutem agendi; quando nimirum duo in se invicem agunt, quod superat aliud virtute, vel quod majorem vim habet, illud agit in alterum, cum victoria scilicet, sive id superat etiam agendo altero rò superans denotat actum secundum, vel spfam actionem; hoc modo, quando duo in se invicem agunt, quod alterum agendo superat vel vincit, illud absolute dicendum est agere, vel pro agente est habendum, Sensus isti distincti sunt, ut vel ipsa verba ostendum; cognati tamen, & utriusque veritas ex dictis non in obscuro est posita.

19. Quamquam omnino non folum ad duo in se invicem agentia Regula restringenda, sed in mutuo resistentibus quoque locum habere videatur, quamvis non utrumque agat; quod in operibus que motu locali peraguntur, contingere, exempla §, 4. & 17. satis docere

putamus.

REGULA XII. Nihil agit in scipsum.

1. Idem agere in seipsum, est, idem comparatum cum eadem actione esse tum agens, tum patiens e vel, principium essiciens & subjectum recipiens ejusdem actionis,

effe eandem numero rem.

2. De eo autem hic fermo non est, quod aliquid in seipsum agit per accidens, autratione diversarum partium; quo modo medicus curat seipsum, 5. Mct. c. 12. curat enim ut medicus, curatur ut æger, & qui movendo aliud, ut nauta navem, motu ejus movetur; sicut aliquis diciter seipsum percutere, dum pugnum capiti suosimpingit.

3. Id vero quæritur, An ita agat aliquid in seipsum, ut eadem potentia sit essectiva & receptiva ejusdem operationis, neque intercedat inter ipsam, ut activum & ut passivum principium est, distinctio realis. Pars negans est Capreoli 1, d. 3, quæst. 3. Soncinatis 9.

Metaph.

Metaph. q. 8. Javelli ibid. q. 3. & aliorum plurium.

fpi-

peido

iud al-

nip-

ab-

n-

n-

011

T-

n

.

e.

4. Imo, non id tantum in controversiam venire videtur, sed & hoc, An idem agat in seipsum quamvis principium vel potentia agendi fortasse non sit etiam secundum rem principium patiendi, sed utrumqne principia
um sit in eodem, (non secundum diversas partes quantitativas) aut activum sit in patiente, ut subjecto. Nams
& hoc negatur à nonnullis, inter eosque est AndreasCæsalpinus lib. 3. quaste perip. 1. Id inde demonstrare
conatur, quod activum & passivum sint contraria, 1. des
gen. & corr.t 50. contrariorum autom nec unum alteri,
nec ambo simul eidem inesse queunt. Quo argumento,
ut & aliis, utitur ad demonstrandum, naturam non esse
activum, sed tantum passivum principium.

5. His præmiss, nihil agere in seipsum primo expresse afferit Aristoteles 1. de gen. & corrupt t.48. Disputans enim ibi contra Democritum afferentem simile agere in simile, ejus sententiam ita refessit: Si sieri potest ut simile à simili quidpiam patjatur, idem quoque à se pati poterit. Habet igitur in absurdis, idem à seipso pari, vel idem agere in seipsum; hae enim idem se-

gnificat, quemadmodum diximus Rez. 8. 5.1.

6. II. Si quidquam ageret in seipsum, idem esset simul actu & potestate, & quidem zas d'aurò: ut si quidipiam seipsum caletaceret, esset simul & actu & potestate calidum, verbigratia, ut sex. Sed hoc in iis est qua sieria nequeunt, quum esse potestate excludat actum; est enim potestate id, quod non est actu cum possit esse, esse 9. Met. 1. I. Ergo & illud. Consecutio in prima propositione probatur, quia que d'agit, quatenus agit; est actu; quod patitur, quatenus patitur, potestate. Qua rationicinatio deprompta est ext. 40.1.8. Physic. Vide Règ. 6, tit. 7.

7. III. Potentia activa est principium transmutandi aliud, aut quatenus est aliud, 5. Met.c. 12. 69. Met.c.

2. Ergo nihil agit in seipsum quatenus ipsum.

8. Quin tot loca & rationes ad confirmandam iltam Regulam ex Philosopho desumi possunt, ut nesciam an quidquam aliud sit, ad quod stabiliendum plura suppetant. Sed omnia jam adducere & expendere, nostri instituti, quo brevitas sectanda, jam non est. In publico congressiu dubio procul dabitur occasio illa ventilandi; quennadmodum & alio die calamo ea prosequemur.

9. Id agemus in præsenti, primo, ut demonstremus, dari alicujus actionem in seipsum; secundo, ut ostendamens, esse in quibus suus Regulæ constet vigor; tertio; a quæ ad stabiliendam sententiam contrariam modo

allara funt, videbimus.

nento à motu graviam & levium desumpto. Gravia & seviu aut à scioso moventur, aut ab alio, aut à nullo. A nullo moveri aliquid, adversatur principiis Aristotelicis iis ue cum quibus nobis dissidium hic est. Motus enim 3. Phys. 1.23. definitur actus potentia activi atque passivi. Quo pertinet quod 7. Physic. 1.1. dicitur, Quicquid movetar, necesse est ab aliquo moveri. Nam si in seipso non habet principium motus, ab alio moveri perspicuum est. Et 2. de anim. 1.54. Cunsta qua patiuntur atque moventur, ab activo atque eo quod est actu patiuntur atque moventur.

11. Non à seipsis, sed ab alio moveri, omnino videtur esse sententia Aridotelis; tum quia ejus generalis est propositio 7. Physic. c. 1. 8. Physic. t. 40. quicquid movetur ab alio moveri; tum, quia peculiariter id assert de gravibus & levibus, quæ à generante aut removente prohibens moveri docet cit. l. 8. Physic. t 29,32,& 33.4. de cælo t. 25. Quod etiam desendunt plerique ex Peri-

patericis.

12. Sed à generante gravia & levia non moveri, supra tit. præs. Rcg. 4. ex Scoto 2. d.2. q. 10. & Gregorio ibid. dist. 6.q.1. a.3. hujusmodi demonstravimus argumento: Quocunque non existente, contingit aliud moveri, ab illo non est ejus motus; quum agere & movere præsupponant este. Sed generante non existente, gravia & levia contingit moveri. A generante ergo non moventur. Minor probatur: quia slamma è scintilla admoto sulphurato ginita, movetur sursum extincta scintilla; lapis cti in animali genitus suit, filo suspensus, terram petit resecto

refecto filo, quamvis animal illud jam olim confum-

ptum fuerit.

co

i;

S.

13. Verum ad hoc de lapide reponent: Licet is tunc non à generante moveatur, moveri tamen ab alio externo principio, nempe ab eo qui filum diffecat, quod agens dicitur removens prohibens.

14. Ad primum dicent. Ut ab aliquo sit motus alicujus, non necesse esse, ut movens tamdiu moveat quamdiu alterum movetur, sed susticere si initium motus largiatur. Ignis simul atque genitus est, movetur; tumque adhuc viget scintilla, utq; ignis in sublime seratur sacit.

15. Ad hoc respondemus: Licet scintilla in principio motus ignis a se geniti præsto sit, non alio tamen ratione esse causam ut ignis moveatur, quam quatenus ex corpore gravi, ut sulphure aut sulphurato, generat corpus leve, nempe ignem. Datigitur ipst actum primum sive potentiam proximam ad motum in sublime, quæ est levitas, quemadmodum docer Philosophus sup. cit. 122. lib. 8. Physic. in ipsum autem motum nullum ulterius præstat ipsa insluxum, estque ita tantum causa remota illius motus. At de causa proxima & proprie dista motus gravium & levium hic loci nobis quæstio est. Vide istance fusus exposita Reg. cit. 5. 13.

pio motus præsto esse. Lapis qui sune suspensius fuerat, dissecto fune terram sponte petit. Ubi tune est id à que suit genitus? Quid enim, si is ex locis remotissimis ad nos delatus suerit, an generans ex tanto intervallo quid-

quam ad motum lapidis conferre poterit ?

17. Quodii confugias ad eum qui funem abscidit, eique motum lapidis in acceptis referas, qua dicitur causa removens prohibens, de qua §. 13. respondemus tibi primo; Quod moventanquam removens id quod prohibet, expresse ab Aristotele dicitur principium motus per accidens, eix t. 32. At hic investigamus principium per se. Et res ipsa testatum facit, eum qui finem dissecat, in motum lapidis deorsom non influere; & si hoc faceret, esset in principiis per se.

all. Secundo contingir laridem tendere deorsum,

nullo etiam interveniente quod removeat prohibens. Primo enimfit, ut lapis suo ipsius pondere funiculum quo suspensus tenetur rumpat. Deinde lapis per vim in altum projectus, postea per naturam deorsum fertur. Nihil igitur hic est extra lapidem constitutum, ad quod

referri motus istepossit.

19. Secundo argumento utor hoc: Posito, licet id sit an off adminum, lapidem dari qui nec genitus, neque nilo alio m do a quoquam sactus sit, sed à seipso habeaes sum esse; is sursum projectus, utique instar alio-rum lapidum, expirante motu illo violento, ima petet per naturam suam. Non igitur a generante est lapidis motus. Cum ergo nec alia moventi externo adscribi possit, (quod enim suerunt, quorum quidam ad corpora coelestia cum retulerunt, nonnulli ad loca ad quæ gravia & levia naturaliter tendunt, alii ad media, eæ sententiæ jamdudum explosæ sunt etiam ab iis cum quibus jam nobis concercatio est, earumque resuationem videre est apud Gregorium de Arimino l. cit.) inferimus, a seipsis gravia & levia moveri, & per consequens, dari aliquid quod in seipsum agat, vel in seipso aliquid efficiat.

voluntate. Quanvis intelligere sit quoddam pati, dum, sicut sensin sentiendo, ita & intellectus in intelligendo recipir speciem ab objecto, z. de anima c.5. 67 kib.3.

2. 2. 3. in pura tamen passione intellectus non consi-

ftit, fed activum etiam ejus influxum importat.

21. Id primo probamus in sensu: Contingitrem nos ob oculos positam, indeque ejus speciem in oculo receptam habere, nec tamen eam videre, quod aliis simus intenti. Visio ergo non in sola receptione speciei in oculo consistir, sed attentio quoque requiritur, & judicium, quod quomodo non sit aliqua actio sacultatis sentientis, intelligi non potest.

22. Quo facit, quod 2. de anim. 1: 167. docet Aissoteles, si olfacere esset solum pati sive odorem recipere fieret ut aër, quum odores recipiat, olfaceret. Et quoque Alexand i Aphrodisei de animo cap. de intellect: prast. & speculat. Quanquam, ait, per corporeas affectiones sensum sunctio sit, sentire tamen non est pati, sed judicare arque discernere. Quod si sentire est aliqua actio sensus, quidni & intelligere intellectus actione persiciatur?

23. Nec contemnendum prorsus putamus, quod 3. de anim.t.22. intellectus dicatur componere. At componere est agere. Ulterius; Si intellectio & compositio est actio intellectus, intellectus utique erit potentia activa; cumque non in alio intellectionem & compositionem perficiat, sed in seipso, necesse est, esse sinul passivum ratione ejusdem operationis. Quod sane neque authores supra \$.3. allegati eunt inficias.

24. Respondent tamen, intellectum esse principium passivum, & recipere intellectionem in se pracise, & ut intellectus est, esse autem activum & causam intellectionis essecticem, ut est informatus specie: quum autem species disterat ab intellectu realiter, intellectus quoque ut informatus specie, distinguetur realiter à seipson

nude considerato.

m

in

r..

d

ît

le

-

-

t.

S

i

2

•

-

25. Verum, ut jam id non urgeamus quod Henrieus Gandav. quodl. 4. q. 7. & Toletus 2. de anlm. q. 12. 6 3. de an. q.22. negant, speciem eshciens principium este actus fentiendi aut intelligendi regerimus primo. Aliud effe quærere, an potentia una eademque secundum rem fit fimul activa, & paffiva comparatione ejusdem actus; aliud an sit principium activum completum & adæquatum, an vero ut eliciat actum indigeat alio principio fimul efficienter concurrente. Nihil aliud infert id quod S. praced. responsionis loco allatum est, quam intellectum, ut producat actum intelligendi, requirerespeciem tanquam partiale principium agendi. Hoc autem non impedir quo minus intellectus feparatim à specie confideratus, fit & dicatur potentia activa vel efficia ens actum intelligendi, cum species ipsi non largiatur vim intelligendi . quemadmodum calor est potentia ;vel habet potentiam calefaciendi, non obstante quod-Deus, tanquam agens universalissimum, cum eo ad calefaciendum concurrat.

25. Deinde recipiamus nos ad voluntatem, quama reci-

recipere in se actum volendi vel expetendi omni caret dubio. Quod effective quoque eum eliciat, plerique omnes, quos scio, docent Scholastici contra Gothofredum; probantque inde, quod voluntas non esset facultas libera, nisi actuum suorum esset principium essici-

ens; non enim eos alias fore in ipfius potestate.

27. Sed & hic sunt qui, cum în sola voluntate islos actus recipi statuant, neque voluntati tamen în ea ullis speciebus intentionalibus sit locus, aliud efficiens principium voluntati a jungunt, cum quo simul sumpta voluntas ut efficiens suos actus, à seipsa ut seorsim recipiente, distinguitur reipsa. Nonnulli id dicitur esse ipsum objectum; alii, inter quos Gregorius de le sissum oz. d. 24, & 25. concl. 2. & Molina p. 1. q. 19. a. 2. disp. 3. notitiam objecti; alii aliud: quorum omnium resutationem vide apud Vasq. 1. 2. disp. 36. c. 2. Petr. Hurtadum de Mendoza de anima disp. 14. s. 5. Becanum p. 2. Theol. Scholast. tom. 1. tr. 1. c. 2. q.6. & quantum ad objectum ipsum, etiam Gregorium de Arimino l. cit. concl. 3. Nobis jam diutius hisce immorari integrum non est. Actum autem est ita hactenus de primo.

28. Quantum ad secundum, verissimum est, nihil agere in seipsum actione univoca. Actiones quibus aliquid in seipsum agere antea ostensum suit, sunt æquivocæ: quod quidem ex subsequentibus pluribus deducetur.

& illustrabitur.

22. Secundo, distinctionem nonnulli adhibent interactionem corruptivam & persectivam, ex 2. de an. t. 57. & 59. Co ruptiva elt o vest no var re evaris, id est, qua corrumpitur aliquid a suo contrario, quales sunt omnes alterationes in qualitatibus primis; persectiva autem est, qua aliquid acquiritur, sed nihil removetur, quod non sit de contrario in contrarium, sed de privatione ad habitum, quales sunt visio, intellectio, voluntatis actus, sicut ad cir. t. describet Zabarella, & videtur este consonum expositioni Themistii. Jam dicunt, nihil agere in seipsum priori actionum genere: posteriori autem id non esse impossibile, idque ostendunt ea qua superius à nobis suerunt disputata.

30. Superest ut ad argumenta contraria nos conferamus. Ad primum §. 5. propositum dicimus, Aristoteli id loci esse ad disputationem de agente per alterationem, & quidem urivoco, sicut ex textu perspicitur, &

iis quæ supra reg. 8. fuerunt tractata.

31. Ad II. 5. 6. dicimus, aliquid effe in actu bifariam : nempe in actu formali, id est, quia formaliter & fecundum esse habet hunc vel illum actum, qua ratione ignis est calidus; & in actu virtuali, quia non habet hunc vel illum actum formaliter, potest tamen illum producere, quo modo fol dicitur calidus. Quod est priori modo in actu, quale est agens univocum, non potest simul esse potestate respectu ejusdem ; quemad. modum ignis, quia est actu formali calidus, non est in potentia calidus. Et ratio est: quod aliquid formaliter jam habet, at illud non est in potentia. Unde agens univocum non potest agere in seipsum; vel, quod eodem recidit, una eademque potentia non potest este simul passiva & activa actione univoca. At qued posteriori modo actu est, quale est agens zquivocum, potest simul esse in potentia respectu ejusdem : quoniam nimirum hoc non est respectu ejufdem simpliciter, quatenus est in actu virtuali, & in potentia in ordine ad actum formalem; at actus virtualis & formalis non funt simpliciter idem actus. Et hane ob caufam non repugnat, eandem effe potentiam passivam & activam actione zquivoca. Ita intellectus actu primo & virtualiter continet intellectionem, que est actus fecundus, ad quem formaliter obtinendum & recipiendum est in potentia. Habet ista responsio fundamentum in Aristotelistib. 8. Phys. t. 40. scribentis, si idem calefaceret seipsum, simul idem & fecundum idem calidu fore & non calidum, atq; unumquodque caterorum similiter, oowy to myay avayan בראנו דם (שמיטענסי.

32. Ad III. 5. 7. Nostræ sententiæ non videtur ad versati definitio potentiæ activæ. Etsi enim idem agar in seipsum, & ita quidem ut cadem sit potentia activa & passiva, id tamen ei convenit, non quatenus est idem, ied quatenus diversum; verbi gratia, voluntas quate-

nus est actu talis natura, virtute continens operationem, est principium activum; quatenus autem eo caret, receptiva tamen est, principium passivum est. Similiter de aliis sentiendum est. Hæc responsio quoad rem ipsam est Gregorii de Arimino 2. distinet. 24. & 25. quast. 1.

33. Quod attinet ad illud & 4. ext. 50.1. 1. de gen. & corr. activum & passivum esse contraria, non est universale, sed tantum in agentibus univocis, nec tamen in hisce omnibus locum invenit, quod abunde patet ex

Rez. 9.

34. Sententiæ nostræ nihil quoque detrahere textus 29,32,&33. l.8. Physic. & t. 25. l.4. de cælo, §, 11. adductos, ostendimus Reg. 4. §, 13.

REGULA XIII.

Non quodlibet agit in quodlibet, neque quodlibet patitur à quolibet; sed act us corum que agendi vim babent, recipiuntur in disposito. Ex 1 Phys. t. 43. 4 de Coelo t.22. & 2 de anima t. 24.

1. Non quodlibet habet vim agendi aut producendi quodlibet: ut frigori non convenit vis efficiendi caloris, nisi ex accidente; non succinum; neque quilibet lapis, sed solus magnes pollet virtute traducendi ad seferrum ; non magnes, neque quodlibet aliud, sed succinum paleas ad se allicere valet; literas docere non valet; nisi qui eas didicit. Non etiam quodlibet quemlibet actum fuscipit : & quamvis aliquid præsto sit quod agat, aut agere paratum fit, non tamen quodlibet ab eo patitur, aut eregydav ejus recipit, sed id tantum quod ad eam suscipiendam dispositum est, & quo magis vel minus dispositum est, eo magis vel minus, citius aut tardius recipit; neque ex eo, quod agens tantum agit, patiens fantum patitur aut recipit : ita ferrum, & non aliud quidquam, idoner m eft trahi à magnete, palez à succino. Hominis annum vigessimum quartum egressi magnitudo ceffat augeri. Quæritur, quæ caula fit? Ad animam-certe, tanquam agens primarium, referri nequit; quit; cum illa per se non siat imbecillior, secundum illud 1 de anim. t. 65. el λάδοι πρεοδύτης όμμα τοιόνδε, βλέποι αν άστης κι νέω, δι senex acciperet oculum juvenis, videret ut juvenis. Neque in calorem, tanquam agens secundarium; quod is in juventute validissimus sit, neque minus sufficiens ad efficiendum corporis incrementum, quam in puero. Et sunt hæ causæ essicientes

naturales, quæ quantum in se semper agunt.

n

C .

2. Imputant igitur hoc subjecto, quod id tum temporis non amplius ad extensionem, in qua ratio accretionis consistit, sit dispositum. Ratio, scribit Zabarella de accret. & neutr. c.6, cur corpus juvenis non possit amplius augeri, est, quia præcipua pars quæ augeri dicitur, & ad cujus incrementum crescit totum viventis corpus fecundum omnes dimensiones, sunt ipsa offa : quum igitur omne vivens in principio sua generationis sit valde humidum & molle & domabile, offa quoque revera funt ad extensionem idonea; ztate autem procedeme necesse est, ut per actionem caloris naturalis omnes partes corporis magis semper exficcentur & indurescant; ex continua enim humidi resolutione à calore omnes partes duriores & folidiores redduntur, quod ipfa experientia docet, humidiorem enim & molliorem experimur vituli carnem quam bovis, & bovis juvenis quam bovis fenis, & offa quoque duriora in bove quam in vitulo: quoniam itaque accretio per extensionem fit,neceffe eft ut tunc ceffet, quando offa ad tantam duritiem! pervenerunt, ut extendi amplius nequeant.

3. Disputat Philosophus in lib. de Divin.per somm.c.z. nulla à Deo immitti somnia. Inter rationes quas affert hac est; quod homines abjecti & insima sortis somnia habeant, quibus sutura pravideant: si autem à Deo provenirent somnia, magis contingerent sapientibus quam indoctis & plebeiis. Quod consirmant quoque nonnulli ea, cujus explicatione jam occupamur, propositione, quod actiones agentis sint in passo bene disposito, vel recipiantur potius in eo quod melius dispositum, quam in illo quod minus: sapientum autema animos accommodatiores esse ad suscipiendas suturo.

rum prædictiones per fomnia, quis negaverat?

4. E diverso, ex eodem principio argumentum Aristotelis potius videtur everti, & probari, si que à Deo rerum eventurarum imagines dermientibus objiciantur, eas indoctis potius & imperitis esse infundendas. Videntur utique illi magis ad eas apti quam sapientes: quod istorumentes continuis speculationibus agitate, minus capaces sint eorum que coelitus infunduntur, contra, animi illorum, vacui à contemplationibus, non ita obsistant forinsecus accedentibus somniorum motibus.

efficiuntur, non esse curiosius inquirendum in subjecti habilitate, quum Deo tam facile sic in vel ex minus disposita re aliquid producere, quam ex magis idonea re quemadmodum succus à vire è terra attractus & elaboratus, ad generationem vini aptior est, quam a qua è sonte aut suvio in hydrias insusa, momento temporis tamen, nullo prorsus negotio, illam Christus in vinum convertebat. Et videri poterant viri honorati, & sapientia humana conspicui, aptiores ad regnum Christis & muneris Apostolici sunctionem: sed delegit Deus qua stulta erant in mundo, qua imbecillia, qua ignobilia, I Cor. 1. quemadmodum non minus sabrum, quam Magos, & Egyptiorum Babyloniorumque Reges, de suturis & voluntate sua secundum quietem instruxit.

6. Argumentum tamen Aristotelis § 3. adductum defendit Celsus Mancinius. I de somniis & synesse per somn.c. 20. quod Aristoteles id loci dialectice disputet; eaque de causa satis suo sungatur officio, si rationibus utatur en Ngois. Cum autem y soga sint qua videntur vel omnibus, vel phuribus, vel sapientioribus; & vero multi censeant sapientibo magis convenire divinationem per somniquam indoctis; non potest non inter y soga id referri. Confirmatio auté hu us argument à dispositione subjecti, eadé § 3. annexa, non est adhibita ab ipso Aristotele.

7. Ad illustrationem Regulæfacit, quod sole vel igne cera liquestit, lutum induratur; idque non propter diversam eorum in utrumque operationem, sed propter diversam patientium naturam & conditionem.

8. Cæterum

8. Czterum fit ut duplex actio alicujus agentis sit, prima & secunda; imo & tertia deprehendi potest. Actio prima calidi est calesacere, nulla priori actione interveniente, intercedente autem calesactione liquesacit, ut ceram vel butyrum; vel indurar, ut lutum; que actiones eadem de causa recte dicuntur secunde vel mediate. Solis prima & immediata actio est illuminare; per illuminationem, aut potius resractionem luminis, calesacit, que est secunda ejus actio: ubi & tertia se prodit, liquesacere nimirum & indurare.

-

9. Attulimus autem hanc distinctionem, propterea quod ex modo dictis evidens sit, contingere, ut omnia vel plurima subjecta æque sint conformata ad primam vel secundam etiam actionem; quantum ad posteriorem vero vel sequentem sit discrimen, ita ut unum ad unam, alterum ad contrariam actionem sit idoneum. Ita tam cera quam lutum & illuminatur & calest à sole

& flamma: hoc autem durescir, illa liquescir,

REGULA XIV.

Quod & quale quid agens agit, id & tale quid patient patitur. Plato in Gorg.

1. Verba, quibus & Regula ista proponitur, & probatio e us per inductionem continetur, hæc funt: San. Exone है में निर्देश बेंड्ड में गड़ में महासे, बेंग्वेप्रमा में हैं। में नर्व-अ०० रेक्के रहरह रहि माराहरी कि ; मार्थर- "Eurite donei. Zwn. 'Aea रहरा मर्थे अ००, के रहे महाहर मराहर है राहित्वर, की महाहर से אים של אלים ה אלים ל היו שונים לב של אלים של א πρεος; πωλ. Ανάγκη. Σωκ Καὶ εἰ σφόδρα τύπ ει, π ταχύ, ὁ πίπων, ετω κὶ το πυπδομθυον πίπ εως; πωλ. Ναί. Σων. Τό τοι τον αρα πάθο τω τυπο οιθο ω έςτν, ο म αν το πύπ ον ποιεί; πολ. πάνυγε. Σωκ. 'Ουκέν κ) εί καίει मंड, वंगवेश्रम में स्वांहरीया के स्वांग्रिशिक , में कंड केंग के स्वांक rales; TOA. Taruje. Sox. Oursy zi ei Teurf Ti, o autos λόγ Θ; τέμνεται ράς π. πωλ. Ναί. Σωκ. Καὶ εί μέρα γε में हिंद मेरे की प्रमाय, में बेर प्रश्रिण, का कि कि प्रमाय महादार मार το τεμνομίνον, οδ το τεμνον τεμνει; πωλ. Φαίνεται. Σωχ. EuninGolin di deg., es oponopers à agri enepon sei वयंगी अप

πάντων, οβ αν ποιή το ποιέν, τοιέτον το πάρρον πά-χειν. πωλ. Αλλ ομολογώ. Σωκ. Τέτων ελ ομολοίε-מולשי, דל ליולט לוללימו, חלדופטי חמשפוי דו לבוני, ח חסוer. 7001. 'Avayun: & Zwngarus: กล่ายง. Zwn. 'Ouκεν των τε ποιενί ; πωλ. Πῶς το ς; των γε τε κολάζον Θ. Σωκ. Ο βος δως κολάζων, δικαίως κοκάζει, πωλ. Ναί. Σωκ. Δίκαια ποιών, η έ; πωλ. Δίmiges; 7002. Paireru. Marsilius Ficinus ita reddidit. Soc. Id quoque animadverte, an si quis agat quippiam, neceffe fit effe aliquid patiens ab ipfo agente. Pol. Videtur. Soc. An ergo & boc pati oportet quod agens agit, & tale insuper quale agit ipfum? Hujusmodi autem quiddam dico. fi quis pulfet, neceffe aliquid inde pulfari? Pol. Neceffe. Soc. Atque fi vehementer aut velociter pulfer, similiter pulfari pulfatum? Pol. Similiter. Soc. Talis ergo paffio inest pulsato qualem efficit pulsans? Pol. Omnino. Soc. Et si quid comburat quis, oportet aliquid inde comburi? Pol. Oportet. Soc. At si vehementer exurat, &, ut ita dixerim, acerbo cum dolore, similiter & uri quod uritur, quemadmodum urir urens? Pol. Prorfus. Soc, Similiter fi quis [ccat, [ecatur etiam aliquid ? Pol. Ita. Soc. Ac fi lata vel profunda aut dolorosa fit sectio, tali necesse est quod secatur sectioni secari, quali sector ipse secat? Pol. Videtur. Soc. Confidera vero summatim, an quod modo dicebam in cunctis confiteare, videlicet, quale aliquid agens agit; tale quiddam pati patients. Pol. Confiteor. Soc. His erzo concessis responde, num pænas dare sit aliquid pati aut agere? Pol. Pati. Soc. Nonne & d quodam agente? Pol. Constat, ab ipso videlicet puniente. Soc. Qui autem recte punit; nonne juste punit? Pol. Juste. Soc. Fusta faciens, necne? Pol. Justa. Soc. Ergo qui punitur, dum injustitia dat pænas, justa paritur. Pol. Apparet.

2. Sed non pauca sunt que propositionis hujus sidem elevant. Primo: In operibus malis, ait Bellarminus tom. 4. disp. contr. gen. l. 2. c. 11. sepe accidit, ut actio sit mala, & passio bona. Venditio enim Patriarche Foseph. & occisio Domini nostri Fesu Christi, si considerentur ex parte agentium, id est vendentium & occidentium, scelera erant

graviffima;

gravissima; si ex parte patientium, videlicet Fosephi & Christi, aquo animo serentium venditionem vel mortem,

figna erant summa patientia.

3. Secundo: Hominem facinorosum mortisque rerum si privatus occidat, juste ille patitur; hic juste non agit. Privati enim non debent nocentes punire; l. nullus 14. c. de Jud. & cæsticol. Et, non est singulis concedendum, quod per magistratum publice possit sieri. l. non est, 176. de reg. juris.

4. Tertio: ait Thais apud Commicum in Eunucho,

Ad. 5. Scen. 2. v. 25. 27.

2-1-20-1-2

----Non te dignum, Charea,

Fecisti: nam si ego digna hac contumelia

Sum maxime; at tu indignus qui faceres tamen. Chærea ergo contumeliam faciendo Thaidi, indigna

fecit : Thais digna passa est.

5. Quarto: Christus illuminat omnem hominem venientem in mundum, Joh. 1.9. nec tamen omnis homo illuminatur.

6. Quinto: Regula 14. tit. 16. huic directe adversatur. Si enim patiens non recipit semper per modum agentis, sed per modum suz receptivitatis, sieri poterit, ut non tantum patiens patiatur quantum agens agat.

7. Sexto: Omnis qui injuria afficit, sponte agit; sed nemo eorum qui afficitur, sponte patitur. 5 Eth.cap. 9.

8. Ista tamen Regulæ nostræ labefactandæ esse non putamus, ejusque veritas verbis Socratis §. 1. add ctis confirmatur, & contemplanti naturam agentis & patientis, sequentemque contrariorum argumentorum discussionem, non potest non evadere evidens. Comprehendenda autem illa est & quantitas, nempe quantum

agens agit, tantum patiens patitur.

9. Superest ut ad argumenta opposita respondeamus. Et illud quidem quod primo loco ex Bellarmino allatum, non convellere præsentem propositionem, non disficile est perspectu. Non enim solum venditio Josephi & crucifixio Christi ex parte vendentium & crucifigentium malæ erant; sed etiam quatenus Josephus vendi, & Christus crucifigi & pati inde dicebatur. Ut enim fratres

fratres injuste Josephum vendebant, hostes Christi ipfum injuste crucifigebant: ita Josephus injuste vendebatur, & Christus injuste à crucifigentibus crucifigebatur, Æquo autem animo ferre venditionem & occisionem, accidens est venditionis & occisionis; quum aliud fit pati, aliud æquo animo pati; & hoc fæpissime ab iis qui patiuntur absit : neque quod Christus & Josephus æquo animo tulerunt afflictiones suas, id a venditoribus aut interfectoribus erat; non enim hi patientiam in Christo & Josepho efficiebant.

10. Ad secundum: Facinorosus ille, quique mortem meritus est, injuste occiditur à privato aque atque privatus eum injuste occidit: at magistratus & juste eum occidit, & ipse juste occiditur. Quale quid agens agit,

tale quid patiens patitur ab ilto agente.

11. Neque tertium obest; Thais hoc volcbat, dignam se este quæ eam contumeliam in se acciperet : neque negabat Chæream, in facienda contumelia, ipfa digna agere; fed exprobrabat Chæreæ, quod non faceret quod se dignum esser. Atqui neque prositebatur Thais, se id quod dignum Chærea esser, pari.

12. Quantum ad quartum, Joh. Chryfoltomus hom. 4. in fob. de loco Evangeliste hæc commentatur : Si illuminat omnem bominem venientem in mundum bunc, quonam pacto tot homines fine lumine permanent? neque enim omnes Christum cognoscunt, quomodo ergo illuminat omnem honinem ? Illuminat profecto quantum in ipfo eft : ft qui autem sponte sua, mentis oculis conniventibus, ad bujus lucis radios aciem dirigere noluerint, non ex lucis natura in tenebris præstiterunt, sed malitia sua, qui sponte tanto se dono indignos reddiderunt. Recepta hac expositione, pater, dictum Baptistæ non pugnare cum nostra Regula. Quo modo enim Christus omnes illuminat, ad eum modum omnes illuminantur. Illuminat omnes quantum est in ipso; atqui etiam illuminantur omnes quantum in ipfo. Alii fensum hunc verbis tribuunt: Christum illuminare omnem hominem venjentem in mundum qui illuminatur, quoniam nemo illuminatur nifi per ipfum. 13. Ad

13. Ad quintum: Neque illa Regula cum hac pugnat. Quod, & quale quid, & quantum'agens agit respectu certi patientis, vel in certum patiens, id, & tale quid, & tantum patiens istud patitur; non autem quod, & quale quid agit in illud, aut ageret, si magis dispositum præfto eslet subjectum. Ita a parum forti calore stannum non liquefit, at nec iste calor ipsum liquefacit; licet ceram liquefaciat & butyrum. Non movetur quercus à vento vehementer, qui tamen vehementer movet; fed non quercum, verum aliud quid, ut arundinem. Dici etiam potest, ventum vehementer movere quercum, & hanc vehementer moveri, quantum in ipfo. Sed nec que de fissione prolata sunt, etsi maxime videantur, adversantur. Quantum fissile finditur, tantum findens ereggia, five revera findit. Quod autem affertum fuit, plus findi fissile quam findens findat, id intelligendum est, si findens consideretur seorsim, & sine peculiari dispositione, quam sissibile ratione longitudinis fuæ obtinet.

14. Sextum argumentum non visum mihi fuit carere difficultate. Quum autem de responsione cogitarem, id tandem succurrit. Quando quis alteri injuriam facit, verbi gratia, pugnos ingerit, adest in eo qui facit actus internus, qui elicitus vocari confuevit, voluntas percutiendi; ab hoc actus externus percussio pendet, diciturque inde percutiens sponte percutere. Contra in eo qui læditur, consideratur & passio externa, & præterea actus elicitus five internus, quo non vult, sed aversatur verbera, & unde invitus dicitur vapulare. Percutiens igitur sponte dicitur lædere, percussus vero non dicitur sponte lædi; quia id quo læsio dicitur spontanea, si ita loqui licet, nempe actus internus, five voluntas lædentis, non recipitur in læso, sed in lædente; quemadmodum & actus elicitus quo plagas læsus aversatur, non proficiscitur à lædente, sed à læso, in e oque manet. Ex quibus perspicitur, id quod sexto argumento objectum fuit, vim Regulæ non perfringere. Quale quid agens agit, tale quid patiens patitur, quoad ea quæ actui agentis, quo in illud patiens formaliter agit, in le conveniunt, & non

non ut dependent ab alio actu, quo in id non agit, sed qui in agente manet. Jam actui quo quis alterum sormaliter percutit, 70 sponte attribuitur ratione actus eliciti, quo vult percutere. Cum igitur actus est elicitus non situactus ejus qui percutitur, nec in eum transeat, non mitum est, illum inde non dici sponte percuti.

REGULA XV.

Omne agens obtinet aliquam formam qua agit.

1. Sumimus ex 3. Phys.t.17. ubi dicitur, EiD jaa istorerai πτο κινεν, ήτοι τόθε, η τοιόνδε, η τοσόνδε ο έσσαμα είπον κο άργη της κινήστως, όταν κινή. Pacius ita reddidit: Fam vero quod movet semper adsert aliquam formam, id cst, vel boc aliquid, veltale, vel tantum, quod erit principium & causa motus, quando movet.

2. Obitat I. Deus agit & movet, neque tamen formam aliquam habet qua agat aut moveat, quoniam in eo nulla ex materia & forma datur compositio, sed es-

fentia est simplicissima.

3. II. Forma ipsa quoque agit, ut calor calesacit, neque tamen calor affert aliquam formam per quam calesaciat; ipse enim per seipsum est principium calesaciendi, neque indiget ad id alia forma. Eadem ratio est aliarum formarum quæ agunt; quum sormæ non liceat tribuere allam formam, nisi in insinitum progredi velimus.

4. Patet autem veritas Regulæ tum inductione ignis enim calore calefacit, aqua frigore frigefacit, animal parte animæ vegetante alimentum attrahit, concoquit, nutritur, facultate locomotiva se movet, homo medetur arte medendi, pingit arte pingendi, ædificat τῶ δι-κοδρμικῶ, &c. tum ratione; materia enim tantum est principium patiendi, principium vero omnis actionis vel motus est forma, ut ait Themistius in præsent. textu, docetque id Aristoteles 2. degen. & corr. t. 53. ratio est, quia unumquodque agit & movet quatenus actu, ficut patitur quatenus potentia est; sed non habent res esse actu, nisi per formam.

7. Pro explicatione Regulæ, & solutione argumentorum, i, sciendum, sermonem esse non tantum de substantiali forma, sed & de accidentibus, scut patet ex §. 1. per rose enim intelligit Philosophus substantiam; per rose qualitatem; per rose quantitatem.

15

6. 2. Formam illam sæpe esse ejusdem speciei cum sorma quæ produeitur, aut per motum acquiritur, ut quod ignis calores so aliam rem calidam essicit; non-nunquam specie ab ea disserre, ut cum arte aliquid essicitur. Non enim habitus artis & forma operis arte saci, verbi gratia lecti aut domus, ejusdem sunt essentiæ. Notat hoc ad præsentem locum Simplicius.

7. 3. Ex ipso textu liquet, Aristotelem loqui de eo quod agit physice, nempe per contactum, quod non est nisi corporeum, movetque ita, ut ipsum quoque moveatur.

8. 4. Cum principium agendi distinguatur in principium quod & quo, utrumque exprimitur nostra propositione, verbisque Aristotelicis: 📆 κοινέν enim sive agens est principium quod, nempe aliquod suppositum; τὸ ਜੌ
S autem sive forma est principium quo illud agit.

Nomine ejus igitur quod dicitur afferre aliquam formam qua agit, venire principium quod, patet.

9. Exprimitur vero agens nonnunquam nomine subjecti formæ, ut cum dicimus, Hippocratem vel hominem
mederi, Apellem pingere; nonnunquam nomine compositi ex subjecto & forma qua operatur, ut medicus
medetur, pictor pingit; interdum etiam appellatione ab
accidente, quod non est principium quo, ut juris consultus
medetur vel pingit, si idem homo sit juris consultus
& medicus vel pictor simul. Primis duabus propositionibus, ut & ultimis, exhibetur agens per accidens; intermediis agens per se, secundum ea quæ docentur, 2 Phys.
1.33. & 5 Metaph. 6.2.

quod attinet, ex dictis liquet ea nobis non adversari. Deus enim non est agens corporeu, indeq; nec physice movet aut agit. Forma non est suppositum, cui tribuatur actio tanquam principio quod; sed est principium quo.

II.Qua:

11. Quamquam sane neque illud perpetuum est, formam non habere aliam formam. Est enim anima sorma animati, in ea tamen sunt aliæ sormæ accidentales, ut scientiæ, 1 de anim.t.24. & secundum Thomam sacultates naturales, ut intellectus. Et licet anima ratione scientiæ qua instructa est, non sormæ, sed subjecti rationem habeat; est tamen revera sorma, nempe corporis animati.

12. Progressum autem in infinitum quod attinet, locus ei esset, si omni formæ alia forma adscriberetur; ex eo vero quod alicui formæ alia tribuitur, metuendus non est: quemadmodum nec generibus progressus iste infertur, etsi plurima eorum sub aliis generibus col-

locentur.

13. Cæterum duo ex iis quæ proposita suerunt lectori dubia hic ingerere se possunt. Unum est, quod Aristoteles verbis § 1. allatis, recensendo sormas, quas principia & causas motus esse ait, meminit quoque quantitatis, quum tamen quantitas non sit, de potentiis activis, sed sequatur potentias activas & operationes earum, sicut dicit Averroes 4. Phys. t. 84.

14. Alterum, quod §. 7. movens physice exposuimus per agens per contactum, & corporeum, quod ipsum quoque motus capax sit. Atqui declaratio hac
aperte contradicit eidem Philosopho 2 Phys. 1.73. ubi
inter physice moventia numerat quoque id quod non est
physicum, neque moverur, sed omnino immobile est

& primum.

15. Ad primum respondet Crellius: Quantitatem in sormis agentibus non collocari, neque actionem ei proprie tribui; sed conditionem duntaxat necessariam statui, sine qua nihil ut quantum agere potest. ut enim acervus vel aliud quippiam majorem essiciat quantitatem, quantum quantitateque præditum sit necesse est; qua si præditum non esset, majorem quantitatem essicere non posset. Acervus igitur azit, & azit quantitate: ita tamen ut ipsa quantitas non azat; sed conditio tantum sit, sine qua ut quantum agere non posset, eoque passive se potius habeat quam active.

16. Verum

15. Verum hanc responsionem recipere non possumus, I. quia Aristoteles, asserens in præsenti movens afferre sormam, non loquitur de conditione sine qua non, aut de principio quod passive tantum se habeat, sed de activo, quod ipsa Crellii expositio, quam in præcedentibus tradiderat, consirmat. Ita enim scribit: Etsi motus impersectus actus est, & res que movetur, qua movetur, impersecta & potestate; ipsum tamen movens actu & persectum sormaque præditum est, que motionis qua rem mobilem movens movet principium & essectus causa est, cujus vi movens movet. At quod est conditio tantum sine qua non, & principium passivum, non est causa essiciens.

17. II. Igitur non capio, quomodo dici possit aliquid agere quantitate, ut tamen quantitas non agit, aut

non habcat fe active.

r-ic

es,

a-

ofi

pe

0-

1-

18

18. III. Quod de acervo affertur, a Dev messe Alovuouv. Acervus enim ali juis, qui actu quantus ett, quantique forma præditus, ut iple loquitur, qua alium acervum auget, & potellate tantum actu tantum efficit, non
id præftat movendo aut agendo, fed tantum additione
aut accessione ad alium acervum, & tanquam pars totius
movens aliud hic adest, nempe id quod motu locali acervum acervo a ljungit; neque acervus movet ut quantum, cum prorsus non moveat, neque quicquam est
quod dici posset agere ut quantum, dum de principio
essectivo sermo est.

19. An dicendum Aristotelem nominando Tole, in Tribuse, in Trobuse, afferre exempla generum formarum quæ sint causæ motus, dum movens movet, exemplorum vero non requiri veritatem? Vel, cum Zabarella, Loquutionem Aristotelis esse alternativam, quæ non requirat ut omnia membra separatim veritatem habeant; sed satisesse, si aliquid tantum ex ils sit verum, neque necessum esse ad tuendum Aristotelis dictum, ut aliquando agens habeat formam de genere quantitatis, per quam agat, neque velle hoc Aristotelem in præsenti?

20. Ad alteram respondet Zabarella 3. Phys. t.8. mo-

vens vel movere physice non eodem modo accipi; sed in t. 73. lib. 2. sumi latius, pro quelibet essiciente motus proprie dicti & physici, & opponitum moventi metaphorice, qualis est causa finalis; tum essicienti motum non proprie dictum. Hoc significatu dici quoque potest physice movere res incorporea, & sine contactu movens. Aliter autem accipitur in cit. t. 8. Non enim ibi tantum importat habitudinem essicientis ad motum physicum, sed motum etiam includit, quod scilicet moveat per verum contactum, qualis est corporum. Et hoc modo physice movens sumitur in t.17. lib. 3. Phys.

REGULA XVI. Agens & patiens debent esse simul.

Longum esset stuturum, si hanc Regulam ex prosesso explicare, & quæ circa eum moveri & possent & solent dubia enodare vellem. Sed quia id prolixe factum suit ab Interpretibus Aristotelis & aliis, ideo ad eos auditorem remitto. Legantur ergo ipse Aristoteles 1. de ort. 15 interpretibus autem 7. Phys c.2. & ibid. Toletus q.2. Conimbricenses & Ruvio q. 1. Scotus q. 3. ubi & Franciscus de Pitigianis, & 1. dist. 37. q. unic. Rada part. 1. controv. 28. art. 2. Vasq. p. 1. tsm. 1. disp. 28. Suarez disp. Metaph. 18. s.8. Mendoza disp. Phys 9. s.6. apud quos & id simul explicatum invenies, quou alias dicitur, Nihil agit in extremum, nisi prius agat in medium.

R E G U L A XVII. Agens nobilius est patiente.

1. 'Aci πμιώτερον το ποιδυ τε πάρου Θ, κ' n' agan της Βλης, semper honorabilius est agens patiente, & principium (id est causa essiens) materia, ait Arithoteles 3. de anim. tit. 19.

2. Sed obstare videtur I. Quod calor non novilior, fed potius ignobilior est aqua vel ferro, aut aliis substantiis corporeis. Sed calor est agens, corpora autem aujusmodi sant patientia, quando calor facit calida.

Ergo

Jain

Ergo, quoddam agens non nobilius, sed ignobilius est patiente. Major est certa, quia calor est accidens, accidens autem ignobilius est substantia. II. Si omne agens esset nobilius patiente, esset aliquid nobilius seipso. Consequentia probatur; 1. quia idem agit in seipsum: 2. quia in reactione calidum verbi gratia agit in frigidum, & vicissim ab eo patitur; si igitur agens semper nobilius est patiente, idem ut calidum erit nobilius altero ut frigido, & simul erit ignobilius eodem, & per consequens erit nobilius seipso: 3. sensibile, verbi gratia color, agit in sensum, verbi gratia visum, & sensus patitura sensibili; sensibile tamen non est persectius sensu.

3. Respondeo: Quoddam est agens quod ita agit ut à nullo pati possit; cujusmodi est solus Deus: alia vero agentia agunt ita ut simul pati possint, si non ab iis in quæ agunt, tamen ab aliis; sicut sol agit in hæc inferiora ita, ut licet ab iis nihil patiatur, alias tamen patiatur & pati possit, quod vel ex motu ejus perspicuum est. Si de priori Regula intelligatur, argumenta adducta nihil officere quilibet jam videt, qui a illa hujusmodi sunt agentia, de quibus in argumento mentio

fit ut simul fint passiva.

fed

10-

ne-

10-

ue

ctu

in

um

10-

Et

fo

ent

ab em =

7.-

.2.

11-

n-

C-

ſi-

it

771

dc

m

4. Sed & de aliis agentibus Regula explicanda est. Potest igitur dici 1. agens esse patiente nobilius, quando agens & patiens funt ejusdem ordinis sive generis; ut si utrumque sit substantia : quæ explicatio est Zimaræ propof. 125. Atque hine patet primum argumentum non obttare, 2. Dicitur aliquid aliquo nobilius dupliciter: vel absolute, quo modo homo est nobilior leone; vel secundum quid, & sic leo ut sanus est nobilior homine ut ægro, nobilior est etiam eodem quantum ad robur corporis. Ex quo patet, posse aliquid esse nobilius altero in aliquo, vel etiam simpliciter, ut in alio sit ipso ignobilius. Imo non videtur absurdum, idem esse nobilius seipso, diverso respectu, sive diversa ratione: quemadmodum homo ut intelligens præstantior est seipso considerato ratione virium corporis; & aqua ut adu fri ida nobilior elt seipsa ut potentia est frigida.

Jam dicendum, agens effe nobilius patiente, fi non abtolute, tamen quatenus, five ca ratione qua ipsum est agens, & alterum est patiens. Patiens enim tantum potestate tale est quale est agens actu, quemadmodum Supra audivimus : sed ese actu tale est præstantius quam esse potestate tale. Atque hoc modo etiam patet, reli qua argumenta nobis nihil officere. absurdum dicere, calidum esse perfectius frigido; eodem tamen esle imperfectius, ne ab ipso patitur, quia Sic calidum potestate tantum est id quod frigidum est actu. Hac ratione etiam nihil abfurdi est, idem esse nobilius seipso; ut intellectum, quatenus tanquam potentia activa elicit ex se intellectionem, esse nobiliorem scipso ut eam recipit. Ita Zimara dicit, sensum effe absolute nobiliorem (enfili, quod persectissima operatio sensus excellat perfectissimam operationem fensilis; secundum quid tamen sensile effe nobilius sensu, quatenus nimirum ipsam agit, iste autem patitur.

6. Posset etiam quantum ad id, quod aliquid in seapsum agit, dici, Regulam tunc veram esse quando agens & patiens sunt distincta, & propterea non loqui de

agente quod in feipfum agit.

7. Poterit etiam Regula ita explicari : Agens est nobilius patiente, cateris paribus; vel, nisi aliunde patiens nobilius fit; aut, nisi & ipsum agens sit ita, ut competat ipsi actio nobilior omni actione alterius agentis, Quam responsionem etiam Zimara partim expresse proponit, partim innuit. Quo ipfo etiam responsio patet ad argumentum 1. & 3. ut & ad 2. quantum ad polteriorem partem. Nam quod de actione ejusdem in seipsum toit allatum, susticit responsio & praced. proposita. Nam quod calor agens in aquam, aut ferrum, aut aliud calefactibile, non est absolute perfectior, inde est, quod cætera non funt paria, cum aliunde istis patientibus major constet nobilitas; sunt enim substantiæ, calor autem accidens. Ita frigidum agens in calidum non est ipfo absolute præstantius, quia calidum ita patitur, ut iplum tamen agat præstantiore actione frigido. Idem dictem fuit S. 5. de fenfu & fenfili. 8. Ex8. Excepi autem id quod de actione ejustem in seipsum suit allatum, quia cum nihil absolute seipso sic nobilius, si Regula intelligatur de eo quod absolute nobilius, usurpanda est responsio §. 6.

b-

eft

o-

us a-

0-

ia

0n-

in o-

id

e-

ale

0-

ns

e_

S.

)-

id

)-

m

m

1-

bd

1-

1-

ft

it:

m

K-

TIT. VIII: continens REG. VI.

Materia.

REGULAI.

Quicquid habet materiam, babet etiam formam; &, vice: versa, Quicquid babet formam, habet etiam materiam:

1. Contra primam Regulæ partem arguitur, quod quælibet forma habet materiam, nempe inqua, & tamen non quælibet forma habet formam; alias enimprogressus daretur in infinitum. Item scientia habet materiam circa quam, nempe scibile ipsum, nec tamens scientia formam habet, sed porius ipsa est forma scientis.

2. Quod si respondeas, Regulam esse intelligendam: de materia ex qua, nondum per omnia satisfacis; quia quælibet forma naturalis (excepta anima rationali) habet materiam ex qua, sicut calor educitur è potentia aquæ, cum aqua calesit, quæ prepterea dici potestimateria ex qua caloris.

3. Contra secundam partem objicitur, quod materia: prima habeat formam, cum ex mente Philosophi I. Phys. materia prima, licet ex se quidem sit informis, semper tamen sit sub aliqua forma. At quis afferet materiam primam habere materiam?

4. Nos aliqua præmittemus, deinde sensum Regulædeterminabimus, ex quibus solutio simul corum quæobjecta sunt patebit. Primum itaque distinctio materiæin materiam ex qua, in qua, & circa quam, est vulgatissi-

Q-3

ma, & omnibus nota. Sed ulterius sciendum, materiam ex qua bisariam dici: 1. ratione compositionis, quatenus ex ea aliquid componitur; sicut bos componitur ex anima & corpore, illa tanquam forma, hoc tanquam materia: 2. ratione eductionis, quatenus nimirum è potentia ejus aliquid educitur; illud autem quod educitur est forma. Unde materia ex qua hoc m. do sumpta dicitur respectu formæ, ut corpus bovis respectu animæ ejusdem.

5. Deinde sciendum, aliquid habere formam, posse dupliciter dici: 1. essentialiter, sive ita ut ex sorma sit compositum; quo modo exempli causa homo habet animam. 2. accidentaliter, sive ita ut sorma non sit de ejus essentia; quo modo corpus, dum ipsi anima unita est, recte dicitur habere animam, & paries albedinem.

E. Onibus præmissis, dico, primam Regulæ partem esse intelligendam de materia ex qua, quatenus ex ea aliquid componitur, ita: Quidquid componitur ex materia, componitur etiam ex sorma, id est, quicquid babet materiam ex qua componitur, illud etiam habet formam ex qua componitur. Argumenta §. 1. & 2. proposita loquintur non nissi de materia circa quam, in qua, & ex qua, quatenus aliquid ex ea educitur; de quibus concedimus Regulam non valere.

7. Altera pars Regulæ loquitur de eo quod habet formam essentialiter, sive quod est ex sorma compositum, ita: Quicquid habet sormam essentialiter, essentialiter etiam habet materiam; vel, Quicquid ex sorma compositum est, compositum etiam est ex materia; sicut homo compositus ex corpore & anima, & statua ex ære & certa sigura. Materia prima autem accidentaliter habet formam, cum forma de ejus essentia non sit. Et sic probat argumentum § 3. Regulam sallere in iis quæ accidentaliter habent formam, quod concedimus.

REGULA II.

Materia est cognoscibilis per analogiam.

1. Subjecta natura (materia prima) inquit Philosophus I. Phys. t. 69. est scibilis ter analogiam, nempe ad

materiam fenfibilem rerum artificialium.

2. Cognoscitur autem materia prima per analogiam & habitudinem ad materiam tenfibilem dupliciter: 1. quoad existentiam, hac ratione; quia in mutatione accidentali semper requiritur aliqua materia, ut ad esficiendum lectum requiritur lignum, ad statuam æs, aurum vel lapis, &c. hinc colligitur, etiam in muratione fubitantiali, qua corpus physicum generatur, requiri subjectama materiam : z. quoad effentiam, hoc modo : ficut fe habet materia rerum artificialium ad res artificiales, verbir gratja æs ad statuam, lignum ad tectum, ica se habet materia prima ad corpus naturale; fed as non ett actuflatua, nec lignum est a du lectus, utram pie tamen habet potentiam ad formas rerum harum art ficialium, & ad hoe, ut hujufmodi res ex co fiant; ergo etiam macria prima nullum corpus naturale cit actu, haber tamen potentiam ad formas eorum recipiendas, & al-hoc, ut res. naturales ex ea fiant, ficut expresse explicat Philosophus lib. cit. Vide Zabar.lib.1. de materia prima ca.4. CF 5.

REGULA III.

Materia oft ingenerabilis & incorruptibilis

1. Hanc proprietatem tribt it materiæ Philosophus.
1. Phys. t. 82. his verbis: Incorruptibilem, inquit, & ingenitam necesse est ipsam esse. Si enim siat, subjici aliquidi oportet primum, ex quo in existente siat: bue autem est ipsius nutura. Quare crit, antequam siat:

2. Solum autem hoc pronunciatum verum est de materia prima. Nam materiam secundam, quale est lignum respectu mensæ, & æs respectu statuæ, generaæ

poffe & corrumpi, manifestum est.

0 4

2. De

3. De materia prima ex adductis Philosophi verbis ita argumentamur: Quicquid potest generari & corrumoi, ejus necesse est dari aliquam materiam. Sed materia prima non datur materia. Ergo non potest generari aut corrumpi. Major patet, quia omnis generatio & corruptio prasupponit materiam, & quicquid generatur ex materia generatur, quemadmodum & quicquid interit, in materiam vel subjectum quoddam interit, sicut demonstrat Philosophus 1. Phys. Manifesta etiam est minor, quia, si materia prima haberet materiam, non esser prima materia, nam materia ejus esser prior, cum omais materia prior sit materiato.

4. Inquis, Arillotelem in allegato text vasseree, materiam partim interire, partim non interire. Resp. Materia consideratur dupliciter: 1. Jecundum se, & ut importat potenciam ad formas & res ipsas naturales; & siconon interit: 2. rutione adjunctae privationis, quæ privatio quando adveniente forma perit & cessat, ideo & ipsa materia ratione hujus privationis quodammodo interire dicitur. Quæ responsio fundamentum habet in

ipso Philosopho I. cit.

5. Quamvis autem materia p: ima nec ger eretur nec corrumpatur, non tamen ideo non incepit esse: incepit er im & facta est per creationem, quandoquidem cum ipsis corporibus à Deo concreto est; & si Deus voluerit omnia corpora naturalia in nihilum redigere, ipsa

quoque amplius non erit.

6. Sed posset ali uis ob icere: Incorruptibile nobili s est corruptibili. Si ergo materia incorruptibilis est, erit nobilior ipsis corporibus naturalibus suble naribus,

utpote quæ corruptioni funt obnoxia.

7. Resp. 1. Majorem veram esse cateris partibus; quando incorruptibile non exceditur in cateris pradicatis à corruptibili, incorruptibile nobilius est corruptibili. At vero corpora naturalia excedunt materiam primam in aliis pradicatis, hoc est, hab nt pradicata majoris perfectionis quam materia, cum prater materiam etiam formam includant. 2. Petest dici incorruptibile nobilius esse corruptibili, non simpliciter, sed secundum quid, nempe

nempe incorruptibilitate; & hoc modo consequens non videtur esse absurdum. Potest enim aliquid aliquo ignobilius esse simpliciter, ut tamen secundum quid, in certo nimirum tertio, sit nobilius: sicut homo simpliciter nobilior est lapide, in duratione tamen lapis hominem excedit. Et sic etsi materia sit simpliciter ignobilior corporibus naturalibus, non tamen absurdum est. si dicamus esse eam nobiliorem in perpetuitate.

REGULA IV.

Materia appetit formam.

1. Præsupponendum hic est, duplicem este appetitum, innatum & elicitivum. Appetitus innatus; ut habet Fonseca 1. Metaphys. cap. 1. q. 1. sect. 4. est inclinatio ab autore naturæ indita, qua unaquæque res absque ulla prævia cognitione in bonum propensa est. Elicitivus est potentia, qua aliquid prævia aliqua cognitione sua sertur in bonum, aut quod bonum videtur esse. In hoc autem appetitu sunt duo: unum est assus primus, sive sacultas ipsa appetendi; alterum est appetitio ipsa, sive assus secundus, qui vocatur appetitus elicitivus. At in appetitu innato hæc duo distingui non posiunt: non enim sertur appetitus innatus in bonum, aliquam actionem eliciendo, sed iste appetitus est ipsa potentia, quatenus sumitur in ordine ad suam persectionem.

2. Unde potentia naturalis est appetitus naturalis ; non cu usilibet actus respectu, sed tantum respectu actus qui eam persicit: aqua enim habet potentiam receptivam caloris, non tamen habet appetitum ad eum, cum

potius illum exhorrescat.

ra-

c-

io

-

:-

-

3. Appetitus elicitivus proprie dicitur appetitus, & distinguitur in sensitivum & rationalem. Ille respicit bonum sensu cognitum, estque propterea communis omnibus animalibus sicut bos esuriens appetit gramina: hic respicit bonum intellectu cognitum; quo modo appetit homo bona honesta ut honesta, estque inter animalia homini proprias. Appetitus innatus dicitur sicu

05

metaphorice, & per quandam analogiam; ficut partim ex dictis contlat, partim ex dicendis erit manifestum.

4. Petest quidem & appetitus elicitivus dici innatus, generali quadam ratione, quatenus non est acquisitus, sed cum ipsa natura incipit, & naturalem importat inclinationem ad suum objectum & actum; quia tamen simul est principium eliciendi actum appetitionis; & fertur in bonum sub ratione boni, atque ita propriissime vocatur appetitus, ideo ab innato, qui metaphorice sic appellatur, contradissinguitur. Vide Durand 4. dist. 49. q.8. Fonsec. 1. cit. s. 2. & 3. Suarez. disp. Metaph. v. s. 6. § 3. & seq. Petrum Huttadum de Mendoza disp. Phys. 2. s. 3.

5. His præmiss, Aristoteles 1. Phys. t. 88. asserit materiam appetere formam, ut fæmina marem, & turpe pulchrum. Est que hæc communis & constans Peripate-

ticorum sententia.

6. Unicus fere Scaliger, exerc.61. [.1. huic Aristotelis sententiæ contradicit, denegatque materiæ omnem
appetitum ad formam. Argumentum ejus est: Quod materia habet, illud non appetit. Sed materia habet omres
formæ. Ergo,eæ non appetit. Major probatur, quia quod
quis habet, illud non appetit: est enim, ut ipse loquitur exercit. 317. sett. 2. appetitus soboles privationis.
Minorem probat hisce verbis: Hæ namque materiæ indiwiduatæ partes sunt materiæ primæ, quæ una est. Quantum percipio, hoc vult dicere: etsi particulæ materiæ
in individuo, quarum alia est materia hujus lapidis,
alia illius, alia hujus hominis, alia illius, & ita consequenter, non habent unaquæque per se omnes sormas;
materia prima tamen, quia est totum quoddam ex illis
particulis constans, habet omnes sormas.

7. Sed hæc ratio Scaligeri admodum infirma est. Nam 1. nego majo em, & ea quæ pro ejus confirmatione afteruntur. Appetitus, quatenus appetitus est, objectum est bonum in sua latitudine, sive absens sit sive præsens. Falsum itaque est, appetitum este sobolem privationis, & id solum appetiquod abest, sive quod non habemus. Distinguat Scaliger inter appetitum in communi, & inter appetitum desiderii, sive desiderium ipsum, cui ap-

petitui

petiui desiderii opponitur complacentia, sive appetitus complacentia, quam Latini, ut i se dicit excrecitati vocare potuissent acquiescentiam. Appetitus desideriis est boni absentis, & sic soboles privationis; appetitus complacentia est boni prasenti, & ejus quod possidetur. Ex quo patet, appetitum in communi & de se esse boni simpliciter, & indisferenter se habere ad prasens. & absens, sive ad id quod habetur & id quod non habetur. Videatur Antonius Ruvio lib. 1. Phys. cap. 9. trad. 1.

q.6.n.45.

m

s,

n-

en

r-

ic

2.

.

it

e

.

8. Quæ quidem differentiæ proprie & primo sunt appetitus elicitivi, sensitivi scilicet & rationalis : nihilominus tamen sicut nomen appetitus metaphorice & per quandam analogiam innato tribuitur; ita & differentiæ appetitus per analogiam appetitui innato possunt accommodari. Est igitur appetitus desiderii (loquimur de innato) ipsa potentia naturalis, quatenus comparatur cum sua perfectione, quam non habet : appetitus complacentiæ est eadem potentia comparata cum perfectione sua quamactu habet : appetitus autem simpliciter, hoc est, ut abstrahitur à desiderio & complacentia; est eadem potentia comparatà ad suam perfectionem, non attendendo an præsens illa sic an absens; sicut erudite explicat Gabriel Vasquez part, 3. disp. 34.

9. 2. Ad minorem dico 1. Etsi materia prima, un est totum vel unum quoddam per aggregationem, habet omnes formas in specie, tamen non habet omnes in individuo. 2. Quelibet particula materia prima non habet omnes formas actu, sed unam tantum; verbigratia, illa particula que est materia hujus lapidis, formam lapidis tantum habet: quelibet igitur posset alias formas appetere, si vel maxime appetitus solum esset boni: absentis: quin revera appetit absentes appetitu desiderii,

præsentes appetitu complacentia.

10. Ex dictis propono pro Aristotele hoc argumentum: Cui inest potentia receptiva sorma tanquam sua perfedionis, ci inest appetitus sorma: siquidem appetitus innatus, ut explicavimus, nihil aliud est quam potentia: sumpta in ordine ad suam persectionem. At materia in

est.

est potentia receptiva forme tanquam sue perfectionis, uti

REGULA V. Materia est pura potentia.

materia non est expers omnis actus. Sed materia non est expers omnis actus. Ergo non est pura potentia. Major probatur: quia purus actus est qui est expers omnis potentia. Ergo & pura potentia est expers omnis actus; par enim est ratio. Minor probatur: quia materia prima habet actum, quem Scotista vocant entitativum, qui nihil aliud est quam existentia, qua de

re alibi diximus.

2. Pro explicatione sciendum, cum materia dicitur pozentia, intelligi potentiam passivam. Ejus enim natura in hoc confistit, quod sit passiva, quemadmodum ex text. 55. 1.3. de artu & interitu, & 1.2.t.53. manifestum est. Cum autem dicitur pura potentia significatur eam nullam habere formam, live actum formalem, essentialiter nimirum,& ex fua natura. Licet enim materia femper fit fub forma aliqua, nulla tamen forma est de ejus natura & effentia, quemadmocum & in explicat. Reg. 1. hujus tit. diximus. Ut aliquid dicatur pura potentia passiva, non eft necoffe ut omni actu simpliciter careat, sed sufficit fi careat omni actu formali. Cujus ratio est, quod potentiæ passivæ non quilibet, sed actus formalis tantum opponatur. Omnis enim potentia passiva, quatenus talis, est actus formæ receptivus. Unde cum actus entitativus distinguatur ab actu formali, non est absurdum, materiam primam dici puram potentiam, scilicet passiwam, & tamen habere actum entitativum.

3. Corpora naturalia habent etiam potentiam patiendi, ficut in aqua est potentia recipiendi calorem, & in
lapide est potentia ad motum deorsum: sed nec lapis, nec
aqua, nec ullum corpus naturale est pura potentia pasfiva, quia quodibet corpus naturale intrinsece & essentialiter includit aliquam formam sive actum formalem,

per quem est tale corpus naturale.

4. Ex quibus perspicuum est, quid respondendum sit ad argumentum oppositum. Major enim non est vera, nisi de actu qui opponitur illi potentia. Cum igitur potentia de qua hic fermo est sit passiva vero & potentiæ passivæ opponatur tantum actus formalis, major non erit vera nis de actu formali; Pura potentia passiva est expers omnis att us formalis: & hoc modo minor est falfa; est enim materia ex sua natura omnis formalis actus expers. Quæ responsio confirmatur, si puram potentiam cum puro actu conferamus. Purus actus non excludit omnem potentiam, sed tantum passivam, stat enim cum activa; cum Deus, qui purus actus elt, perfectissimam potentiam activam habeat. Jam si purus actus non omnem excludit potentiam, quid mirum si pura potentia quoque non omnem excludat actum ? Manifeitum autem eit; fermonem esse de materia prima: nam secunda, ut lignum, lapis, &c. intrinsece & essentialiter aliquam formam habet, ficut apud omnes conftat.

REGULA VI.

1. Ita Aristoteles 4. Metaph. t. 20. 11. Metaph. cap. 5. & alibi. Sed contra est, quod 5 Phys. t. 4. & multis aliis in locis, docet, generationem esse mutationem ex eo quod non est. Ex non ente ergo aliquid generatur secundum Aristotelem.

2. Sciendum non ens sumi bifariam quantum ad præfens: 1. negative, pro eo quod ita non est, ut nec detur aliquod sub ectum quod subeat potentiam ad ipsum, & ex quo ipsum sieri possit; quo modo ante mundi creationem omnes creaturæ erat non entia: 2. privative, pro eo quod quidem non est, quia non est actu, interim est in potentia, ita ut detur aliquid subjectum quod realem potentiam ad ipsum habeat.

3. Quibus præmissis, tres sa io conclusiones quarum 1. est, Ex non ente privative simpto sit aliquid viribus natura. Ex homine enim potentia sit homo actu, ex verme potentia generatur vermis actu: sed homo po-

tentia

tentia & vermis potentia non sunt entia, non enim sunt actu; at quod actu non est, illud non est, per Aristotelem 9 Metaphys. 1. 7. Et hanc conclusionem docuit Ari-

ftoteles loco in S. I. citato.

4. Conclusio II. Ex non ente negative sumpto nihil sit per generationem naturalem, sive viribus natura, id quod ex prosesso docet & demonstrat Aristoteles I Phys. Quandocunque enim aliquid producitur & sit, sive siat per generationem naturalem, sive per essectionem artis, oportet semper materiam aliquam substerni ex qua siat: que mad modum ut homo generetur aut bos, non generatur nisse semine; ut lectus essiciatur aut statua, non-

efficitur nisi ex ligno aut ære.

5. Conclusio III. Ex non ente nezative sumpto aliquidifit per creationem, sive per potentiam Dei. Cujus conclusionis veritas non solum ex sacris literis constat, sed & ratione philosophica alibi à nobis demonstrata suit. Notabiliora sunt verba Bonaventuræ 2 dist. q. 1. quando, cum dicitur, inquit, aliquid exnibilo sieri, potest intelligi tripliciter: aut enim causaliter, ut ex patre silius; aut ordinaliter, ut de mane sit meridies; aut materialiter, ut ex serro cultellus. Primo modo verum est ex nibilo nibil sieri: secundo exterio modo verum est secundum naturam, sed salsum est supra naturam per virtutem insinitam, quanon alligatur ordini, nec indiget sulcimento materia: Ital saciliter potest aliquid produci ex nibilo, secunde aliquo.

TIT. IX. continens REG. V.

FORM E.

REGULA I. Posta forma ponitur formatum.

r. Duplex hic adhibenda diffinctio est. I. Forma est duplex; materialis & immaterialis. Materialis dicitur, que à materia dependet in esse, in sieri, & in operari;

Immaterialis, quæ extra materiam subsiftere apta eit : qualis est anima rationalis; relique omnes materiales. funt.

2. II. Repetenda & accommodanda hic est d'ffinctio sæpies tradita, scilicer formam considerari posse cum fecundum effe absolutum, tum respective, & ut actu

causa formalis est.

3. Jam facio tres conclusiones. I. Posita forma quavis. ut est actu forma, five materialis fit, live imma erialis, ponitur formatum. Quod quidem perquam manifeltum eft, quia poni formam ut est actu forma, est ipsam poni ita ut informet materiam, five ut fir unita materia : eft enim unio cum materia actus fecundus & ratio formalis. formæ. At polita unione formæ cum materia, ponitur necessario formatum; quemadmodum posito animam rationalem corpori organico uniri, non potest non esse homo.

nt

di

f ..

it

3

.

.

1

1

3

4. II. Posita forma materiali secundum effe absolutum, ponitur formatum. Ratio; Quia posita forma secundum quod informat materiam, positur formatum, ex conclusione præced. At posita forma materiali secundum este absolutum, ponitur etiam secundum quod informat materiatum. Ergo, posita forma materiali secundum esse absolutum, ponitur materiatum. Minor probatur : quia forma materialis esse & entitatem suam obtinere nequit, nisi sit in materia, eamque informet ; quemadmodum anima bovis in rerum natura este nequit, nife sit in corpore bovis, & illud animet. Loquimur autem de eo quod naturaliter fieri aut non fieri potest. Multi namque autores gravissimi statuunt, posse formam materislem per potentiam Dei etiam extra materiam fubfiltere : de quo nunc non disputamus.

5. III. Posita forma immateriali secundum esse absolutum, non fatim pozitur formatum. Ratio elt, quia forma immaterialis potest extra materiam subsistere; formatum autem non ponitur, nisi forma sit in materia. Ita post mortem hominis f rma actu est in rerum natura,

nec tamen tunc ho no eft.

REGULA II. Quicquid cft, per suam formam est.

1. Ad ravim hoc multi omnibus in disputationibus ingeminant, Quicquid est, per suam formam est: & loquun-

tur de forma five causa formali proprie dicta.

2. Sed id non est ita simpliciter verum. Argumentamur enim ita: Quicquid est, per suam formam est. Deus est. Ergo Deus per suam formam est. Conclusio est absurda; quia Deus non habet formam: tum quia sic aliquid esse prius in Deo, cum omnis forma, tanquam causa, prior sit formato; tum quia si Deus formam haberet per quam esset, necesse esset issum etiam materiam habere, & sic compositum esse. Absurda igitur est altera præmissarum: non autem minor; ergo major.

3. Sed dicent, de ente finito se loqui: omne ens finitum nimirum esse per suam formam. Sed & hoc absurdum esse eadem facilitate ostenditur. Omne ens finitum per suam formam est. Atqui omnis forma est ens finitum. Ergo omnis forma per suam formam est. Conclusio est absurda. Nam si omnis forma per suam formam est, dabitur progressus in infinitum. Minor autem vera est; ergo major erit absurda. Potestque instantia eriam dari ab ipsa materia, quæ in se & præcise à forma considerata, est; & tamen in se & præcise à forma considerata, non est per suam formam, cum sic formam non habeat. Item ab Angelis instantia sumi potest: Illi enim entia finita sunt, & cum sint simplicia, ex materia & forma non constant, & per consequens, per suam formam esse non possiunt.

4. Limitaverit quis propositionem ita: Quicquid est per suam formam est, si habeat formam; vel, Quicquid est compositum ex sorma, illud per suam formam est. Sed de hoc res clarior erit, & ulterius determinabitur infra

in Reg. 4.

5. Nonnulli per conversionem simplicem dicunt, Perquodeunque aliquid est, illud sorma ejus est. Sed nec hoc ita nude intellectum est universale. Nam per disserentiam specificam, imo étiam per suam essentiam, est aliquid; & tamen nec différentia, nec essentia rei est idem cum forma rei, proprie loqui si velimus.

REGULA III.

Formæ quanto dant effe nebilius, tanto funt nobiliores.

Habet hoc Armandus de bello Visu lib. 2. term.cap. 40. eu jus verba hæc sunt: Hæs sorma [substantialis] est in quadruplici gradu. Quia quædam sormæ substantiales sunt quæ solum dant esse; ut sormæ omnium inanimatorum, sieut forma lapidis & hujusmodi; quædam sunt quæ dant esse vivere; ut sormæ vegetabilium, sieut plantarum: quædam sunt quæ dant esse, vivere, & sentire; ut sormæ animalium, & dicuntur animæ sensitivæ: quædam autem quæ dant esse, vivere, sensitivæ: quædam autem quæ dant esse, vivere, sensitivæ: quædam autem quæ dant esse, vivere, sensitivæ: propter; ut animæ hominum, quæ rationales dicuntur. Et quanto dant esse nobilius, tanto ctiam sunt nobiliores: propter quod anima rationalis inter omnes summum obtinct gradum. Hæc Armandus.

REGULA IV.

1. Quia præcedenti Regula diximus, unam formam dare esse nobilius quam alteram, ideo non possumus non

id explicare, quod dicitur, formam dare effe rei.

2. Sciendum autem, duplex apud philosophos occurrere esse, nempe esse essentiæ, & esse existentiæ. Illud est id quod primo in re concipitur, & abstrahitur ab existentia, quatenus cuilibet rei sua est essentia, etsi non existat in rerum natura, juxta Reg. 6. tit. 1. ubi dicitur, essentias rerum esse æternæs. Hoc autem posterius est, esse actu in rerum natura extra nihil; quod competit rebus creatis, non ab æterno & necessario, fed contingenter & in tempore: quemadmodum licet hæc propositio ab emni æternitate suerit vera, Homo est animal rationale; hæc tamen, Homo existit, vel, Animal rationale existit; ante mundi creationem non suit vera.

3. Porra

3. Porro cum dicitur, formam dare esse rei, potest hoc intelligi vel de materia, sive subjecto cui inest, vel de composito. Thomistarum sententia est, materiam quidem habere essentiam actualem & realem, ut per se & seorsim à forma consideratur, & ita formam non dare materix essentiam, sive esse csistentiam tamen habere à forma, seu, quod idem est, formam dare materix esse existentix, eo modo quo albedo dat esse albo, & per eam aliquid est album. Ali tamen rectius statuunt, materiam esse ens actu in rerum natura, & habere existentiam propriam, & non à forma acceptam. Cujus sententix sunt Scotus 2. dist. 12. quast. 2. ejusque discipuli, eamque sequuntur Pererius 1. 5. Phys. cap. 13. Toletus 1. Phys. quast. 13. Mendoza disp. Phys. 2. s. 6. & alii.

4. Veritas hujus Regulæ inde conspicitur, quod essentia actualis & existentia secundum rem non disserunt, sed unum & idem sunt essentia actualis & existentia. Quod licet Thomistæ non concedant, demonstratum tamen sufficienter est à Soario disp. Metaph. 31. s.6. & Mendoza disp. Metaph 8. s.4. Si ergo, quod concedunt Thomistæ, mareria prima habet essentiam actualem propriam, & non à forma acceptam, necesse etiam est concedant, eam habere existentiam propriam, & non

à forma acceptam.

5. Sed quicquid sit de distinctione existentix ab essentia actuali, nos ita argumentamur: Si materia suam habet existentiam à forma, sequitur, materiam, quoties unam formam amittit & novam recipit, toties interire & de novo produci. Consequens est absurdum propterea quod materia est incorruptibilis & ingenerabilis, sicut supra audit imus. Consequentia probatur: quia rem produci, est eam accipere existentiam, & interire est amittere existentiam: sed accipere existentiam idem est quod extra causas constitui, & amittere existentiam idem quod desinere esse extra causas. Plura de hac controversia videantur apud alios.

6. Quantum ad compositum, formam illi dare esse tum essentia tum existentia, (quemadmodum albedinem dare effe album, & animam dare effe animatum)

nullum plane videtur esse dubium.

teff

vel

am

r fe

ta-

ire

fle

ius

8

e-

2.

ſ.

2.

-

7. Verum idem etiam de materia dicendum videtur. Est enim & materia causa interna, & pars essentialis, & in conceptu quidditativo compositi includitur. Imo & reliquæ causæ dant esse rei. Definitur enim causa in communi, quod sit principium per se instuens esse in aliud, id est, communicans & dans esse alii. Sic ignis, tanquam causa esseciens, dat aquæ, & cuilibet alii rei calefactibili, esse calidum: & cur serra sit serrea, id provenit à sine, cum alias ea ad secandum uti non possemus. Quod si igitur omnes causæ dant esse rei, cur (inquiat

aliquis) id de forma peculiariter pronunciatur?

S. Dixerit quis, quantum ad efficientem, id fieri propterea quod illa non det esse composito, nisi mediante sorma, quatenus eam è materia educit, aut saltem cum materia unit; vel propterea quod essiciens causa non dat esse essentia unit propterea quod essiciens causa solum esse exsistentia; essiciens enim non dat rei esse, nisi producendo eam. Sed quid aliud est rem producere, quam eam constituere extra causas & in rerum natura? At hoc ipsum est saliquid sormaliter extra causas in rerum natura, De sine responderi posset, eum non dare esse realiter, sive per influxum realem, sed tantum per intentionalem.

9. Quantum ad materiam, quia illa in rebus diverfarum specierum est eadem, forma autem cuilibet speciei est propria, materia tantum dat esse consusum & indeterminatum, forma vero determinatum & specisicum; quemadmodum materia elementorum est eadem, formæ vero diversæ; & sunt elementa quatuor corpora specie disferentia, estque unum ignis, alterum aqua, &c. non propter materiam, sed propter formam. Has igitur ob causas formæ videtur attribui, quod det esse

rei, & non etiam aliis causis.

10. Verum ut de materia imprimis dicam, illa licet fæpe sit communis, & non det rei esse tale & specificum, sed id solum det forma, in quacunque materia reperia-

tur, (ficut exempli causa albedo dat album; dispositio medii cum extremis facit syllogismum, quæcunq; tandem fuerit materia; estque res clara in materia prima, quæ de se est communis, & apta ut cujuslibet compositi naturalis pars sit) id tamen non experimur esse perpetuum. Nam sæpe compositum aliam peculiarem requirit materiam; quemadmodum de ferra patet, cujus forma confistit in effe dentato, materiam autem oportet esle ferrum; sic & simum pro forma curvitatem importat, materia & subjectum est solus nasus. Videatur Philosophus 7 Metaph. c. 5. ubi duo accidentium genera nominat,nimirum refrectiva quædam, quædam vero absoluta. Nec folum in hisce accidentalibus res ita sese habet, sed & in substantialibus. Nam ad constitutionem hominis, præter anima rationalem, requiritur etiam materia certis organis prædita. In hisce sane non sola forma, sed & materia dat effe specificum : imo nec materia per se & feorsim, nec forma per se & seorsim, sed utraque simul & cum altera dat esse proprium & specificum. charta aut lignum ita dentatum sit ut serra, non erit serra, sed ferrum adesse oportet; quemadmodum videre elt apud Aristotelem 2 Phys. t. 88. Sed neque si ferrum lit, non tamen dentatum fit, ferra erit. Utrumque igitur fimul dat effe ferræ. Sic quoque etsi ponamus animam informare materiam fimplicem, & nullis organis distinctam, (five possibile hoc sit, sive non) non esset tunc homo. Quod igitur homo est, & esse humanum habet, id & materia & forma fimul acceptum referendum eft. Videtur ex istis perspicuum, interdum solam formam, in materia tamen constitutam, dare effe specificum; interdum ambas, nempe materiam & formam simul.

causalitatem nisi intentionaliter, nescio an propterea negari debeat, quod det esse rei. Certe quod serra debeat esse ferrea, id dat ipsi finis, nempe sectio ad quam est comparata; quemadmodum expresse docet Aristo-

teles cit. t. 88. 2 Phylic.

12. Forsitan hæc est ratio cur communiter dicatur, formam dare esse rei, quod forma est quasi complementum,

tio

n-

iti

e-

ii-

le

t,

0i-

2.

s,

r-&

82

& m

-

e

ır

n

-

c t,

.

3.

1.

1

1

tum, & ultimum id, quo posito in materia, eo ipso, & sine nullo medio, res constituitur in esse specifico; relique autem cause, quia forma sunt priores, (saltem natura, cum ipsa forma ab iis dependeat) non sunt ultimum id, quo posito, res sive compositum ponatur, sed debent quasi exspectare formam, qua præsente, eo ipso res habet suum esse.

13. Clarum autem est ex § 6. hanc Regulam intelligendam esse de eo quod habet formam, sive de composito, quod ex forma constituitur. Nam quod formam non habet, quomodo ipsi forma dare potest esse ? Videtur etiam ex iis que hactenus diximus, presentem Regulam ita intelligendam esse; Quicquid est, per suam formam est, nempe quantum ad esse specificum, vel per formam tantum, vel per formam es materiam simul.

REGULA V.

Forma est indivisibilis.

T. Præsupporendum est hie I. duplicis generis esse formam: quædam enim est substantialis, ut anima; quædam accidentalis, ut color, albedo. 2. Repetenda est dissinctio formæ in materialem & immaterialem 3. Sciendum, posse hie dubium esse de quadruplici divisibilitate, an scilicet forma sit divisibilis, an indivisibilis, I. in partes essentiales physicas, quæ sunt materia & forma; 2. in partes essentiales logicas, quæ sunt genus & disserentia; 3. in partes, integrales sive quantitativas; 4.ratione intensionis in gradus. Jam pro explicatione Regulæ ponemus sequentes conclusiones.

2. I. Nulta ferma est divisibilis in materiam & formam. Ratio; quia forma non constat ex materia & tor-

ma : Ergo nec in eas dividi potest.

3. II. Forma est divisibilis in genus & differentiam. Quicquid enim habet genus & differentiam, illud est divisibile in genus & differentiam. Sed forma habet & genus & differentiam. Ergo. Minor probatur: animæ enim genus est actus, differentia ejus sumitur in ordine ad corpus organicum, id quod patet ex Aristot. 2. de anima c. 1. definiente animam quod sit actus primus corporis or-

ganici.

ganici. Sic & albedinis genus est color, differentia est

disgregativum vijus.

4. Intelligendam tamen hanc conclusionem volo de forma concepta sub conceptu specifico. Nam quæ concipitur sub ratione summi generis, vel etiam conceptu transcendente summa genera, (ut si dicam, qualitas, accidens, &c.) ea sic concepta non constat ex genere

& differencia, & sic neque in ea dividi potest.

5. III. Forma à materia dependens est divisibilie in partes integrales. Hoc modo ipfa quantitas est essentialiter & per se divisibilis: ratione autem quantitatis etiam aliæ formæ materiales sunt divisibiles: & est res clara de formis accidentalibus; divide enim chartam albam in partes, & ipsam albedinem simul diviseris. Quantum ad substantiales, de iis quæ funt rerum inanimatarum, plantarum item & insectorum, non minus videtur effe perspicuum; diviso enim lapide in duas partes, utraque pars est formaliter lapis; abscisso ramo ab arbore, & arbor manet animata, & ramus, cujus evidens argumentum est, quod ramus terræ intrusus frondescit; diffecta item lacerta, utraque pars animali motu movetur, & fic vivit, & quidem longo tempore, ut non possit recurri ad relictos spiritus. Sequitur ergo, formas dictarum rerum dividi ad divisionem totius. De formis animalium perfectorum res est magis controversa. Eas dividi negant Albertus magnus l.1. de anim. cap. 2. 6 l.2. cap. 7. Bonaventura dist. 8. in part. 2. dist. 4. q.3. Thomas part. 1.9.76. a.8. & alibi. Cajetanus ibidem, Bannes de generat. cap. 5. q. 5. judicantque sententiam hanc probabilem Conimbricenses in 2 de anim. c. 1. q. 8. art. 3. Nos tamen cum Scoto 4. dist. 44. q. I. Durando 2. dift. 8. g. 3. Soncinate 6 Mctaph. g. 11. Javello ibid. q. 4. Toleto 2. de anima q.5. Anton. Ruvio ibid. tract. de modo quo anima insormet, quast. 3. Petro Hurtado de Mendoza difp. 2. de anima f. 4. allerimus & has animas esse divisibiles. Rationes & explicationem hujus sententiæ vide apud autores citato.

6. Dixi autem, forma à materia dependens, ut excipia-

tur anima rationalis, quæ est forma immaterialis,

7. IV.

in fi

n

u

7. IV. Nulla forma substantialis est divisibilis in gradus; five, nulla forma substantialis intenditur & remittitur, teste Aristotele dicente, substantiam non recipere

magis & minus.

ft

de

17-

tu

ıs,

re

4-

er

iæ

de

in

m

n,

Te

a-

e,

u-

if-

e-

lit

a-

1-

li-

2.

as

de

a-

3.

2.

id.

de

de

25

n-

a-

V.

8. V. Aliqua forma accidentalis potest dividi in gradus, hoc est, potest intendi & remitti: ita dum aqua calefit ab igne, calor intenditur, frigus remittitur; dum vero ab igne remota refrigescit, frigus intenditur, calor remittitur, aliqui e us gradus corrumpuntur.

9. Dixi autem aliqua, quia non omnis forma accidentalis intenditur & remittitur, ficut in quantitate & figu-

ris perspicuum. Sed hac de re alibi plura.

10. Verum contra nonnulla ex dictis objici potest. Et 1. contra distinctionem formæ in substantialem & accidentalem : Accidentia non habent formam. Ergo non datur forma accidentalis. 2. Contra conclusionem tertiam: Quicquid non est quantum, non est divisibile in partes quantitativas. Nulla forma substantialis est quanta. Ergo. Minor probatur, quia quantitas est affectio materia. 3. Contra conclusionem quartam est, quod ex sententia Averreis 1.3. de celo t. 67. quod sequitur etiam & defendit Zabarella, l. de mistione, formæ elementorum in militione intendantur & remittantur: jam autem formæ elementorum substantiales. Ergo.

11. Resp. ad 1. negando consequentiam. Aliud siquidem est forma accidentis, aliud forma accidentalis. Cum dividitur forma in substantialem & accidentalem, non appellatur forma accidentalis quæ fit constitutiva accidentis; sed quæ sit in aliquo prædicamento acci-

dentis.

12. Ad 2. Forma non est quanta per se, & sic non est divisibilis in partes quantitativas per se; est tamen quanta per accidens: extenditur enim ad extensionem

ipfius quantitatis; & hoc modo etiam dividitur.

13. Ad 3. Resp. 1. Iple Zabarella distinguit, & dicit, intensionem & remissionem duobus fieri medis: uno, fine. Pariatione speciei, quod proprie dicatur suscipere magis & minus, it patet de calore, qui cum intenditur vel remittitur, manet essentialiter calor; & hoc mo-

do

do concedir, nec formas elementorum, nec ullam aliam substantialem recipere intensionem & remissionem: secundo, cum mutatione speciei, & sic statuit, formas elementorum, &, per consequens, aliquas substantiales intendi & remitti. 2. Illa sententia Averrois & Zabarellæ controversa adhuc est, & a pluribus explositur, nec data distinctio consistere posse videtur; de qua videantur alii.

TIT. X. continens REG. VII.

Abstracti & Concreti.

Um abstractum sit forma concreti, vel saltem se habeat ut forma, & concretum ut formatum, recte Titulus de Abstracto & Concreto illi qui de sorma est subjungitur.

REGULA I.

Si abstractum prædicatur de abstracto, ctiam concretum prædicatur de concreto.

Ut, exempli causa, Physica est scientia, Ergo Physicus est sciens: Medicina est ars, Ergo medicus est artifex: Albedo est color, Ergo album est coloratum. Absolute hac Regula vera est, nec ullam, quod ego scio patitur instantiam.

REGULA II.

Si concretum prælicatur de concreto, etiam abstraetum prædicatur de abstraHo.

1. In prædicationibus accidentalibus non habet locum. Album enim est dulce,& homo est sciens; non tamé albedo est dulcedo,nec humanitas est scientia. Quin nec in omnibus essentialibus videtur valere, cum non valeat in iis que predicantur quidem essentialiter, sed in quale. Verum enim est, cum dico, Homo est animatus: falsum autem, si dicam Humanitas est anima. Perpetue autem veritatis est in predicationibus quidditativis, sive

in iis quæ prædicantur in quid.

2. Unde etiam Aristoteles 4. Top. cap. 4. in problematibus de genere, quod in quid prædicari nemo non novit, locum quendam propoluit de confugatis, (quæ ab aliis rectius dicuntur cognata) qui duas hasce continet Regulas, decens, Si propositum dicatur de proposito tanquam genus, etiam cognatum dici de cognato; hoc est, Si abitractum sit genus abstracti, etiam concretum concreti genus esle; & vice versa, Si concretum concreti genus fit, etiam abstractum abstracti genus este. Idemque afferit de casibus: Si enim casus sit genus cafus, necesse elt etiam abstractum abstracti,& concretum concreti ger u effe : & si in hisce unum sit genus alterius, etiam necesse est casum casus genus esse : si autem horum unum non est genus alterius, nec reliqua erunt genera reli uorum. Ut, si justitia scientia est, etiam juste agere erit scienter agere, & justus eri sciens; & si topice disputare est artificie se disputare, Logicus crit artifer, & Logica ars.

3. Cæterum, quod de prædicationibus accidentalibus, imo quibuscunque quæ in quale funt, disimus, sciendum elt, prædicationes hujusmodi duplicis esse generis. In quibusdam enim abstracta ipsa, vel subjectum & prædicatum, quantum ad formale differunt realiter ; ut homo eft feiens, eft animatus : fcientia enim est accidens realiter ab homi ie & humanitate diflinct.m, & anima est pars hominis & humanitatis realiter ab iis diffincta. Interdum autem differunt ratione tantum ; ut, quantum eft divisibile : divisibilitas enim secundum rem est ipsa quantitas; interim quia essentia est primus rerum conceptus, & vero divisibilitas non el de primo conceptu quantitatis, cum primus conceptus quantitatis confistat in extentione, five in hoc, quod habeat partem extra partem, quem conceptum lequiter, eoque posterior est, divisibilitas, (ex eo enim quod quod aliquid partem extra partem habet immediate. sine addi ione alicujus secundum rem distincti sequitur, quod divisibile sit in hujusmodi partes) ideo divisibile esse potest dici accidens quantitatis, voce accidentis late sumpta, ut opponitur essentia, se sumitur pro omni co quod, cum de re prædicari possit, de ejus essentia non est.

4. Jam dico, Regulam veram esse de omnibus prædicatis etiam accidentibus, & quibuscunque in quale, in quibus abstracta sola ratione distinguuntur: quemadmodum utraque hæc vera est, quantum est divisibile,

& quantitas cjus eft divisibilitas.

5. Scotus 1. dift.5. quaft.1. August. Niceph.3. Metaph. difp.2. Cajetanus de ente & esfentia cap.4. Antonius Ruv. traft. de prædicat. abstractorum sect. 15. & ex parte etiam Suarez difp. Metaph. 6. fett. 10. istas propositiones, Humanitas est animalitas, Animalitas est rationalitas, habent pro fa fis. Quorum sententia fi vera eft, securim impingit nostræ doctrinæ hactenus traditæ. Nam I. R.egula non erit universim vera de iis quæ prædicantur in quid. Cum enim dico, Homo est animal, prædicatur concretum de concreto in quid, nec tamen licebit prædicare abstractum de abstracto, quum falsum hoc sit, Humanitas oft animalitas. II. Convellitur id quod feet. praced. diximus Regulam locum habere in omnibus iis quæ prædicantur in quale, etiam accidentaliter, modo abttractum distinguatur sola ratione : nam in hisce prædicationibus, Humanitas est animalitas, Animalitas est rationalitas; termini differunt sola ratione, etiam concedentibus nonnullis ex citatis authoribus; cum tamen ipfæ falfæ fint, hæ autem, Homo est rationalis, Animal est rationale, fint veræ. Sequitur ergo, aliquando prædicari concretum de concreto in quale, etiam quando abstracta sola ratione distinguuntur, ut abstractum non possit prædicari de abstracto.

6. Verum nos cum Mendoza disput. Logic. 3. sed. 3. adductas propositiones, & omnes alias in quibus subjectum & prædicatum sala ratione distinguuntur, proveris habemus. Quod ut paucis explicemus & probe-

8

ır,

ile

tis

ni

ia

e-

1c,

h.

V.

n

1-

1-

n

n

-

e

1.

æ

-

-

n

13

mus, sciendum, in propositionibus assirmatis, quemadmodum constat ex Aristotele 9. Metaphys t.21. copulam
significare identitatem prædicati cum subjecto. Hinc
igitur, In quacunque propositione assirmativa prædicatum secundum remidem est cum subjecto, illa vera est.
Sed in adductis propositionibus assirmativis, & omnibus
in quibus prædicatum & subjectum sola ratione distinguuntur, subjectum & prædicatum secundum remidem
sunt: quod quidem de adductis propositionibus jam
supponimus, & à nonnullis ex citatis authoribus conceditur, akibi autem à nobis probatur. Ergo ejusmodi
propositiones sunt veræ.

7. Neque est quod quis dicat, ad veritatem propositionis affirmativa non sufficere identitatem realem terminorum, sed requiri quoque identitatem rationis. Nam si hoc ita esset, nulla pradicationes essent; qua nisi identica, ut, Homo est homo, Albedo est albedo: in reiquis omnibus enim termini, si non realiter, tamen ratione distinguuntur; unde ista pradicationes falsa essent, Homo est animal, est rationalis, Albedo est color, qua longe sunt absurdissima. Hac de re ex professio infra in tit. de Propositionibus, ubi etiam, sicut & tit. de Toto & Partibus, rationibus authorum § 1. citatorum

fatisfaciemus. Vide interim Mendozam l.c.

8. Quod igitur § 1. asseruimus, Regulam non habere locum in prædicationibus accidentalibus, nec in aliis quæ sunt in quale, intellectum volumus de iis in quibus abstracta realiter distinguuntur; idque probant exempla ibi proposita.

9. Constat autem ex iis quæ §. 2. ex Aristotele adduximus, has duas Regulas ex endendas quoque esse ad ipsos casus, qui etiam quodammodo sub concretis

comprehendi, aut ad ea reduci possunt.

REGULA III.

Cui ineft abstractum, de co prædicatur, concretum.

1. Hoc non effe universale, docet ipse Philosophus 2. Top. cap. 1. hisce verbis: Quare non satisest probare, inesse atbedinem aut justitiam, ut probetur esse albus vel justus. Et certe albedo est in Æthiope, neque tamen Æthiops albus dici potest: similiter & in aqua tepida calor est, quæ tamen calida dici nequit: sic & color est in albedine, est enim genus albedinis (at secundum Aristotelem 4. Phys. t. 23. genus in specie esse dicitur) non tamen dicitur recte a bedo colorata.

2. Nos dicimus I. non intelligendum effe nostrum pronunciatum de eo abstracto quod ita alicui inest, ut de eo in quid prædicetur; quo modo species est in individuo, & genus in specie & in individuo. Cui enim abstractum hoc modo inest, de eo non concretum, sed abstractum i ssum prædicatur: ut albedo dicitur color,

non autem colorata; medicina ars, non artifex.

3. II. In reliquis ut procedar, tres requiruntur conditiones : quarum I. rt, si abstractum sive forma capax fit intensionis & remissionis, fit intensa ultra medium. Est autem communis philosophorum sententia, quamlibet formam, quæ intentionem & remissionem recipit, intenfifimam & in fumma perfectione effe, fi habeat 8. gradus. Ut igitur abstractum sive forma ultra medium fit in fabjecto, oportet ut ad minimum quinque habeat gradus; quod si tres tantum, vel etiam quatuor habeat non prædicatur concretum ejus de f. bjecto. Cujus ratio eft, quod forma, quæ gradus haber, intendique potest & remitti, habeat contrarium vel oppositum, & quot gradus defunt uni oppositorum ad summum in subjecto, tot adfint gradus alterius oppositi. Ergo, quia contraria non simul prædicantur de subjecto, hinc, si una qualitas fit in fubjecto infra medium gradum, verbi gratia, fi fie trium graduum, & altera fit ultra medium, verbi gratia, quinque vel fex graduum, tunc jure

concretum perfectius & intensius denominat subjectum, quoniam à principaliori sit denominatio. Quod si utrumque extremorum æqualious gradibus in subjectosit, quod sit quando utrumque est quattor graduum, non est major ratio cur unum denominet quam alterum: neutrum igitur denominabit, hoc est, nei trum concretum de subjecto prædicabitur. Ut, si sit in aqua calor trium vel due rum tantum graduum, inerit frigus quinque vel sex graduum; frigida sgitur aqua dicetur, non calida. Quod si utriusque quantitatis quattur gradus in aqua sint, nec calida dicitur, nec frigida, sed tepida.

4. II. Conditio est, ut existat abstractum in toto subject, aut majori ejus parte; nisi sit ex iis sormis quæ sibi vendicant determinatam subjecti.partem. Hince licet albedo in Æthiope sit, Æthiops tamen non dicitur albus, quia albedo non extendeur per totum corpus Æthiopis, nec per majorem ejus partem, sed tam-

tum dentibus inest.

U3

el

in la

or

n

it

d

5. Ut autem hac melies intelligantur, norandumi ex 6. Metaphy f. c. I. & 7. Mctaphy f. c. 5. formas à quibus aliquid denominatur esse in duplici disferencia: Cuadam determinant sibi certam subjecti partem, ita ut tantum in illa parte esse possint, & non etiam in ailis ; ficut crispitudo tantum capillis accidit, simitas naso, visio in oculo tantum est, & auditio in aure: quadami non respiciunt determinate unam partem, sed ita surt. in una parte, ut etiam aliis ineffe aptæ fint ; talis forma est albedo, quæ quamvis dentibus Æthiopis tantum inell, potell tamen & aliis partibus inesse. He posteriores formæ debent existere in toto subjecto, aut majori ejus parte, ut concreta de subjecto prædicentur. At formæ prioris generis, eth uni tantum partifubjectii infint, tamen concreta de co prædicantur : quemadmodum recte dicimus, Hic homo eft crifpus, fimus, videt audit, &c.

6. III. Tertia conditio est, ut forma brevi non tranfeat, si natura sua diutius permanere potest. Cujus conditionis desectu non dicitur ruber, qui ex verccundia ruborem, nec pallidus, qui ex metu pallerem contraxit; transeunt enim cito hæ qualitates in hoc casu, cum possint habere ex natura sua persectius & permanentius esse, su h quo subjecta denominant, sicut patet in rosa & mortuo. Desumitur ista doctrina ex Philosopho, qui cap. 8. Categor. quæ facile dissolvantur, inquit, passiones dicuntur; non qualitates: non enim per hasce quates dicuntur; neque enim crubescens ob verecundiam ruber, nec pallens ob timorem pallidus appellatur, sed aliquid passius esse dicitur.

7. Dixi autem, si potest sua natura diutius manere; quia si e us natura sit cito transire, ipsique repugnet diutius subsistere, denominabit nihilominus suum subjectum: qua de causa sonus, etsi statim dissuat, tamen subjectum sonans inde dicitur, quia ejus natura est ut cito transeat, nec persectionem & permanentem essendi modum habere possir. Proponunt has conditiones Consimbricenses & alii interpretes circa locum Aristotelis

modo citatum.

3. Intelligenda vero hac funt de prædicatione fimpliciter. Simpliciter prædicari eft, nullo alio addito prædicari, ficut habet Aristoteles in fine 2. Top. Ut, Deum colere, fimpliciter honestum est; quia si dicas, Deum colore of hone tum, nullo etiam addito, verum dicis. At quod non nifi cum aliquo addito est, aut prædicatur, id non prædicatur fimpliciter, fed fecundum quid; ut, Patrem immolare non dicimus honestum ese, fed cum. addito apud Priballer. Ut igitur concretum simpliciter. prædicetur de eo cui abstractum inest, necesse et tres adductas conditiones adesse, quemadmodum ex hactenus dictis constat. Nihil enim impedit, quo minus concretum prædicetur de subjecto cum addito, vel secundum quid, quando non omnes adfunt; quemadmodum cum dico, Ethiops est albus secundum dentes. Nec video inconveniens, si dicam hanc propositionem, Hæc aqua (cui calor trium tantum graduum inest) est calida calore trium graduum, este veram.

9. Notanda autem ulterius aliqua funt. I. Cum Regula loquatur de concreto deducto ab abstracto, quod

alicui

alicui inesse dicitur, cavendum ne pro concreto ab aliquo abstracto deducto habeamus id quod ab eo deductum non est. Unde non sequitur, Dormienti inest visure Ergo dormiens est videns, sive videt: nam videns non est concretum deductum à visu, qui est potentia naturalis sed à visione, que est potentia illius act. s. Unde infe-

rendum erat, erzo eft visivus.

denominans, si quidem illud non prædicatur propterea de ali quo, quod abstractum ipsi inste, cum alias ne ester quidem concretum extrinsece denominans. Hinc non sequitur, Oculo inest visus; crgo oculus videtur: quia videri est concretum extrinsece denominans, illudque dicatur videri, non cui visio inest, sed que dest subjectum visionis quæ in oculo est. Vide Philippum Datrieu trast. 1. part. 1: cap. 1. art. 6. Grant. 4. part. 1.

cap. 2.

-

portat concretum. Quamvis enim post mortem anima sic in aliquo ubi, illud ubi tamen non dicitur animatum, propterea quod animatum este importet, ut in asiquo sit anima tanquam forma. Quamvis item in marsupio sit aurum, (quod licet simpliciter concretum sit, tamen respectu hujus concreti aureum est abstractum, vel abstracti rationem habet, propterea quod minus concretum est aurum quam aureum, sicut minus calidum respectu magis calidi habet rationem frigidi) narsupium tamen non dicitur aureum, quia aureum non dicitur simpliciter ab auro, aut ab eo quod aurum quovis modo in aliquo est, sed quod ex auro constat.

pium non dicatur aureum, quodnam ergo concretum de auro deductum de eo prædicabitur? Resp. Non semper impositum est nomen concreti quo significetur abstractum hoc vel illo modo inexistens; & ita si impræsentiarum. Unde dicendum, Cui incst abstractum, de eo dicitur concretum, si ipsi respondeat aliqued concretum impositum ad significandum ipsum, ut tali vel tali mo-

do inest.

REGULAIV. Ab inesse ad predicani valet consequentia.

- 1. Potest etiam ita dici, Ab inesse ad esse valet consequentia; quia quando aliquid de aliquo prædicatur, tunc unum dicitur esse alterum: quemadmodum animal non prædicatur de homine, nisi dicendo, Homo est animal.
- 2. Proponene autem Regulam hic volui propter magnam convenientiam quam habet cum præcedenti: quod inde patet, quia præcedentis nullus est sensus alius quam hic, Ab inesse abstracti ad prædicationem concreti de co cui abstractium inest valet consequentia. Unde omnia tere qua circa illam Regulam notata suerunt, in hac quoque observanda sunt. Sunt tamen non plane eædem hoc ipso quod præcedens loquitur de inesse abstracti & prædicati ne concreti, hæc autem de inesse alicajus, non determinando abstractum sit an concretum, & de prædicatione e jus quod inest, non determinando in concreto prædicetur an in abstracto; quamvis sæpe si abstractum dicatur inesse, in prædicato sumendum sit concretum.

3. Hanc ipsam ob causam exceptio illa, quam Reg. præced. §.2. proposuimus, hic omittenda non est: potest enim omne id quod inest, tanquam species individuo, aut tanquam genus speciei vel individuo, de eo prædicari cui i est, si non in concreto, tamen in abstracto,

ficut ex § . citat, constat.

4. Vocat autem Arithote'es ab inesse argumentari ad prædicari 2 Top. cap. 1. To av nspéodv the ano nvoinesiav, reciprocari ab alique propriam appellationem, propterea quod hic id quod, quando aliquid alique inesse dicimus, est subjectum, postea sit prædicatum, quemadmodum explicat Alexander; ut patet, cum dico, Animal inest homini: Ergo homo est animal. Quanquam conversio ista non plane eadem est cum illa, de qua Aristoteles i post. 6. 2.

5. Docet

5. Docet autem Aristoteles, duns eagle five converfionem hanc, hoc est consequentiam hanc ab inesse adi elle live prædicari, elle necessariam & perpetuam in genere, definitione & proprio. Si cui enim inest animal, illud est animal; & si cui inest rationale, illud est homo : & si cui inest esse susceptivum Grammatica, erit fusceptivum Grammaticæ. In accidemibus autem; ait, non esse hanc conversionem sive consequentiam necessanam: quemadmodum non flatim, fi Æthiopi ineft albedo, est albus; aut si aquæ calor inest, est calida; sicur constat ex explicatione Reg. praced. Huc ergo referenda sunt omnia que circa pracedentem Regul. à §. 3. attulimus.

6. Verum superest adhuc aliqua difficultas, que ex hactenus dictis dilui nequit. Nam esse spirituale sive: incorporeum inest homini; esse enim animærationalis elt'effe spirituale & incorporeum; esse autem anime rationalis inesse homini quis negarit? Interim homo nom est spiritualis & incorporeus. Potest hac objectio ital formari; Quod inelt illi quod alteri inest, id ipsomi etiam illi alteri inelt: Sed fimplicitas & spiritualitas. inest anima, qua inest homini: Ergo & ipsa simpliciatas & spiritualitas inest homini. Hopro autem non poteft dici simplex aut spiritualis : quod directe adversa-

tur Reg. praced!

fc-

ur,

ni-

est

er

i:

113

ii

ia

C

m

li

- ×

n

7. Dicendum, poste aliquid alicui inesse dupliciter: 1. immediate, quod scilicet ita inest, ut non instrprius. alteri de quo affirmetur; & quod fic inest, semper prædicatur de eo cui sic inest, observatis ils quæ hactenus. in hisce duabus Regulis notavimus : 2. mediate ; & quæ fic infunt, corum nonnulke prædicantur non tantum de iis quibus immediate, sed & de iis quibus mediate: infunt; ut intellectio vel intelligere immediate ineste aninia, & mediante aninia homini, diciturque noa: anima folum intelligere, fed & homo: quædam autem denominant tantum ea quibus immediate infunt, quoniam simirum repugnat ea de hifce prædicari; quemadmodum effe accidens inest calori immediate & quia calorinelt igni, ideo eriam accidens, vel effe accidenss,

P. 5:

dens, inest igni; calor tamen solus est & dicitur accidens, non autem ignis, quod id naturæ ignis repugnet. Ita docet Occham I. dist. 9. quast. 2. & Gabriel ibid.

art. 3.

8. Hinc patet responsio ad objectionem §. 6. propositam. Veræ enim semper sunt Regulæ de iis quæ insunt, respectu eorum quibus immediate insunt, observatis propositis requisitis: sed non semper veræ sunt, observatis etiam omnibus aliis requisitis, respectu eorum quibus mediate insunt. Potest enim inter ea quæ insunt & ea quibus insunt mediate aliqua intervenire repugnantia, ut prædicatio impediatur. Spiritualitas enim & simplicitas, vel esse incorporeum, immediate insunt animæ, & propterea de ea prædicantur; diciturenim anima simplex, spiritualis, incorporea: quod autem de homine ea non prædicantur, causa est, quod ipsi tantum mediate insunt, & ita quidem, ut hominem esse spiritualem, incorporeum, &c. involvat contradictionem.

9. Diximus autem §. 2. si abstractum insitalicui, sape in prædicato sumendum esse concretum. Id quis sibi explicari postulet, ut sciat, quando in existente abstracto ipsum abstractum, quando concretum prædicari possitaut debeat. Verum id ex parte constat ex §. 2. Reg. præced. ex professo autem tradetur insra in tit. de Propa-

fitionibus.

REGULA V.

De quo prædicatur concretum, ei inest abstractum.

1. Vulgo ita; Dici de aliquo requirit inesse: sive, A predicart ad inesse valct consequentia. Quamvis hoc posterius sit aliquo modo universalius, cum ad prædicationem abstracti de abstracto se etiam extendat. Sed non videntur esse universaliter vera. Nam interdum utaliquid de aliquo prædicetur, necesse est ut abstractum ipsi insit; quemadmodum nihil album vel calidum dicitur, nisseui albedo vel calor insit. Sæpe tamen ide

non requiritur: ut paries dicitur videri, & pecunia amari: & tamen nec visio parieti, nec amor pecuniz inest.

Dantur enim denominaziones non folum intrinsecz, sed etiam extrinsecz.

opo-

e in-

ofer-

unt,

eo-

quæ

nire.

itas

iate

icur-

au-

lod.

em.

li-

epe

li-

plit

g.

2. In prædicationibus quidditativis, imo in omnibus effentialibus, universim verum esse videtur id quod de 2 iquo prædicatur de ipsi inesse. Quod enim est de essentia rei, id non potest esse est a rem. At in accidentalibus id non semper ita esse, ex sest præced. constat.

3. Sed unde novimus, inquit, quando, ut conceptum de aliquo prædicetur, necesse sit abstractum ipsi inesse. & quando non necesse sit? Pino, respiciendum esse ad 3 definitionem concreti, saltem nominalem. Nam interdum ipfa explicatio nominis concreti importat inexfistentiam abstracti in ipso; sicut justus dicitur cui justitia inest, calidum cui calor inest: interdum ex expositione nominis concreti perspicitur, non necesse esse, ut ipsi abstractum insit; ut videri dicitur id circa quod vilio versatur, & calefaciens id à quo calor efficieur. In prioribus igitur ut aliquid de aliquo prædicetur, debet : abstractum inesse, non in posterioribus. Loquimur autem de predicatione propria. Nam calidum est idem : quod habens calorem, velid cui calor inest. Sol autem dicitur calidus, etsi ipsi calor non insit; verum id fit : improprie.

4. Sed potest forsan & alius Regulæ sensus ostendis. Aristoteles verbum inesse de iis usurpat quæ nou revera insunt: quemadmodum constat ex 4. Phys. cap. 3, ubi dicit, esse aliquid in aliquo, sicut res Gracorum in Rege, commino in primo movente: item, esse aliquid in aliquo ut in sine. Et 2. Magn. moral. cap. 12. ait Cognosci i commari esse in rebus animæ expertibus: cognoscere autem commare in animatis. Certum tamen est, quod res sidicantur amari & cognosci per determinatione extrinsecam, & quod cognitio & amor, per quæ aliquid dicitur cognosci & amari, non sint in rebus inanimatis, quæ cognoscuntur & amantur, sed tantum in animatis, quæ dicuntur cognoscere & amare. Videtur autem in hoc posteriori loco, aliquid alicui inesse, idem i

esse quod aliquid alicui competere vel convenire. Hoc ergo modo explicaverit quis Regulam, & dixerit, ut aliquid de ali, uo dicatur, requiri ut ipsi conveniat.

5. At inquis, Hoc ipsum aliquid alicui convenire, est aliquid de aliquio pradicari, & per contequens, si in Regula nostra in se hoc modo explicatur, sensus erit, ut aliquid de aliquo pradicatur, requiretur ut de eo pradice-

tur; quod ineptum.

6. Resp. Nego, aliquid alicui convenire vel competere, esse formaliter idem quod aliquid de aliquo prædicari. Prædicari enim importat actum intellectus, quo
termini inter se componuntur; at competit aliquid alicui præciso omni actu intellectus: quemadmodum igni
competit calesacere, præciso omni actu intellectus, &
nemine cogitante. Habet se igitur hoc quod dico, aliquid alicui conventre, sicut sundamentum, propter quod
aliquid de aliquo prædicatur.

7. Sciendum autem, nos hactenus semper locutos de eo quod vene pradicatur, sive ità ut propositio vera sit. Nam quodlibet potest de aliquo pradicatur sive affirmari; sicut possum dicere, corvum esse album, & nivem migram: sed non potest quodlibet de quolibet pradicari

ita ut piadicatio vera fit.

REGULAVI. Abstractum est forma concreti.

1. Duplicher sumitur vocabulum formæ: 1. pro forma informante, ut constituit aliquod genus causarum; 2. pro ratione, per quam aliquid est & denominatur.

2. Jam dico I. Quoddam abstractum est concreti sorma in prima significatione, quoddam non est. Prima pars patet de anima & albedine: hæc enim sunt abstracta animati & albi, & constituunt ut formæ informantes id quod an imatum dicitur & album. Eadem ratio est caloris respectu calidi, justiciæ respectu justi, & cæterorum. Altera pars eniam manifesta est 1. in visione, quæ visi, & calesactione, quæ calesacientis abstractum est; at rece visio visi, nec calesactio calesacientis forma infor-

mans est: omnis enim forma informans est in re quam informat; at visio est extra rem visam, & calefactio extra calefaciens. Idem dicendum de omnibus abstractis, respectu concretorum extrinsece denominantium.

2. In abstractis substantiarum completarum. Humanitas enim & animalitas non sunt forma informantes hominis & animalis, quorum abstracta sunt, sed potius important totam eorum essentiam ex materia & forma compositam.

3. Materia est abstractum materiati, & tamen non est forma que informat materiatum, sed potius id quod a forma informatur.

3. II. Dico, Omne abstractum est concreti sorma in secunda significatione. Omne enim abstractum est id à quo concretum denominatur: quemadmodum à visione aliquid videri, à calesactione calesaciens, ab humanitate

homo, a materia materiatum dicitur.

REGULA VII.

1. Est enim abstractum id per quod concretum sormaliter est; ut, per albedinem album, per humanitatem homo. At omne id per quod aliquid sormaliter

elt, prius eo elt.

-

0

2. Sciendum autem, prius duplici modo dici; re & ratione. Reprius est, quod prius est citra operationem intellectus, sive nemine cogitante; ratione autem, quod tantum ex impersecto nostro modo cognoscendi prius est. Nempe quando aliquid est prius aliquo, ita ut ab eo secundum rem differat, tunc est etiam prius secundum rem; quando autem ab eo sola ratione differt, tunc estam ratione saltem prius est.

3. Dico autem abstractum interdum esse reipsa prius concreto, interdum ratione: quod quidem ex \$. prac. erit evidentissimum, si ostenderimus, non semper re, sed interdum ratione solum à concreto abstractum di-

Hingui.

4. Picus Mirandulanus, lib.de Ente & Uno cap. 3. inter abstractum & concretum id discriminis facit; quo l'illud

illud per se tale sit & non ab alio, concretum autem sit zale beneficio & participatione alterius nempe abstracti: quemadmodum lucens luce lucet,& candidum candore candidum est; candorem autem à seipso, & nullius participatione, candorem esse ait. Hinc statuit ens, ut pro concreto sumitur, importare aliquid alieni, & esse id quod effe (tanquam abitractum fuum) participet, Atque inde concludit, Deum non effe ens, sumpta hac voce pro concreto, quia in Deo nihil est alieni neque est ille per participationem. Quam opinionem quisquis perpendet, fine dubio colliget, Mirandulanum statuisse abstractum à concreto semper secundum rem disferre. Ejusdem sententiæ est Scaliger, qui & ipse exercit. 365. sca. 6. negat, Deum recte dici ens, omnipotentem, justum, &c. quia, si hæc & alia concreta de Deo recte dicerentur, effet in Deo aliud ab ipfo, & prius, nempe abstractum.

5. Nos concedimus, sæpe abstractum à concreto realiter differre, ut apparet in exemplis à Mirandulano adductis: nam candidum idem est quod habens candorem, sed habens candorem realiter differt à candore; name per habens candorem significatur subjectum candoris, Subjectum enim candoris est id quod candorem habet; fed subjectum candoris, verbi gratia charta, realiter differt ab ipso candore Eadem ratio est lucentis sive lucidi respectu lucis. Arque hæc causa est, cur in ejusmodi accidentibus nec abstracta de concretis aut subjectisfuis, nec concreta aut subjecta de abstractis vere prædicari possint, omnes enim hæ prædicationes, Candor eft candidus, candidus oft candor, charta est candor, protallis habentur. Qued fi inter hæc non intercederet distin-Riorealis, iltæ prædicationes essent utique veræ, quemadmodum conftat ex \$. 6. Reg. 2.

6. Non dubito tamen, quin non raro etiam sola ratione abstractum & concretum distinguantur. Deus, Pater, Filius, &c. in divinis concreta sunt; Deitas, Paternitas, filiatio, abstracta quis negaverit? Sed different deitas à Deo, paternitas à Patre, filiatio à Filiarealiter, Diciturne Deus pater per participationem paterni-

fit .

Ai:

ore

ar-

pro

id

At-

10-

eft

uis

ffe

e.

5.

n,

te

pe

1-

1.

1,

n.

,

1

i

S-

tatis ? Clara etiam res est extra Deum. Quantitas enim exempli causa est divisibilis per divisibilitatem, tanquam per abstractum: ubi profecto abstractum & concretum secundum rem sunt idem, nec plus quam ratione distinguuntur; nam divisibile nihil dicit aliud quam subjectum in recto, & divisibilitatem in obliquo; sicut candidum importat subjectum in recto, & candorem in obliquo. Videatur Philippus Du Trieu Manuduct.ad Logicam tract. I. p.I. c.1.art. 5. 6. Subjectum quod immediate & per se est divisibile, est quantitas, adeo ut si quantitas per se existeret extra omnem substantiam, adnuc esset divisibilis. Dico autem, divisibilitatem à subjecto, nempe quantitate, secundum rem non deferre, quia ablatis omnibus quæ cogitari possunt tanquam a quantitate secundum rem distincta, adhuc quantitas eft & manet divisibilis.

7. Ex quibus jam evidens est assertio nostra §.3. proposta. Nam, Quæcunque ita priora sunt aliquibus, ut reipsa ab iis disterant, illa reipsa ipsis sunt priora: At nonnulla abstracta ita sunt priora suis concretis, ut reipsa ab iis disterant: Ergo nonnulla abstracta reipsa sunt priora concretis. Sicut & Quæcunque ita sunt priora aliquibus, ut sola ratione ab iis disterant, illa sunt ratione ipsis priora: At abstracta quædam isto modo sunt priora concretis: Ergo abstracta quædam ratione sunt priora concretis. Major utriusque argumenti est de-

fumpta s.2. Minor autem constat ex s.5.86.

8. Satis autem perspicitur ex s.4. scire non omne abftractum re ipsa differre, & aliud à concreto ipsoque prius & per participationem tale esse, non parvi rem esse momenti. De sententia Scaligeri & Mirandulani, an de Deo cos & concreta alia reste pradicentur, alibi egimus.

9. Dicis; Omnis forma secundum rem distert à sormato: ergo & omne abstractum secundum rem distert à
concreto. Resp. Antecedens verum est de sorma informante,& quæ est causa proprie dicta; sed de sorma sumpta pro ratione à qua aliquid sormaliter denominatur,
non est universaliter verum: sicut patet de divisibilitate,
quæ est sorma à qua quantitas denominatur divisibilis.

TIT.

TIT. XI. continens REG. XV.

Simplicis & compositi, totius & partis.

Tatuunt vulgo Metaphyfici, affectiones entis effe dupli-Jes: quasdam ita conjunct as, ut ens immediate sequantur, vel saltem non mediante aliqua affe tione simplicis hujusmodi sunt secundum illos actus & potentia, causa & causatum, de quibus hactenus Regulas proposuimus & cxplicavimus: quasdam autem simplices, quibus mediantibus competant enti quedam affestiones conjuncta. Simplices affectiones recensentur vulgo, Unum, Verum, Bonum. Ratione Unitatis enti multa conveniunt : nempe cum unum confiftat in indivisione, est 1. aliquid indivisum & actu & potentia, boc eft, ut nec devisum fit attu, nec potentiai & boc dicitur fimplex ; aliquid autem eft indivisum actu tantum, hoc est, dividi quidem potest, actu autem divifum noneft, & hoc dicitur compositum. 2. Cum compos fitum consideretur vel in oppositione privativa aut negativa. quo modo simplici opponitur, sicut modo diximus; vel relativa, que mode partibus opponitur, & dicitur totum : bine Regula simplex & compositum, totum & partes concernentes proponenda funt. Quomodo autem & alii Tituli sub do Arina unius comprehendantur, in sequentibus aperiemus. Hoc titulo totius essentialis & integralis pracipue rationem habebimus. Nam de universali, & partibus ipfi fubjectis, peculiariter crit agendum.

it

REGULA I. Simplex est prius composito.

1. Atqui anima, inquis, est simplex, corpus compofitum; neque tamen anima prior est corpore. Non est, inquam, prior tempore, sed potius corpus sic est prius a ima, quod vel ex historia creationis constat; prius enim Deus fecit corpus ex limo terræ, postmodum ipsi inspiravit spiraculum vitæ. Quod si jam tempore posterior est anima, natura prior elle nequit : nullum enim natura prius potest eo esse tempore posterius. Loquor autem de ordine natura generantis: de ordine natura intendentis nullum dubium est, quin multa composita simplicibus fint priora, idque patebit ex Regula sequenti: estque sic homo prior anima. Quantum ad prioritatem notitiæ, aut ordinem doftrinæ, neque fic fimplex perpetuo composito prius est : quod vel inde patet quod in Phyficis prius agitur de corpore naturali in genere de cœlo elementis & mixtis inanimatis, quæ composita sunt quam de anima. Quid igitur, dices,

annon simplex est posterius composito?

bli=

fe-

&

x-

US

es

n.

172

2. Resp. Simplex potest comparari vel cum compofito indifferenter, five compositum illud ex simplici ilto conftet, (quo modo anima sese habet ad hominem) five ex illo non confter, (quo modo anima sese habet ad corpus:) corpus enim ita compositum est, & anima simplex, ut tamen illud ex hac non sit compositum; hoc modo etiam angeli funt fimplices & homo compofitus; quia homo ex angelis non componitur, ficut nec alio modo ab ipfis depender. Et hac ratione non omne fimplex est prius composito, uti recte probatum est sett. præc. Deinde comparatur simplex cum compesito quod ex illo constat sive compositum est : & sic omne fimplex prius est composito, ut (exempli causa) anima prior homine. Et quia simplex comparatum ad compositum quod ex eo compositum est, habet se ut pars ad totum; estque propterea de ipso & composito ident dicendum quod de parte & toto: ideo prioritas inter simplex & compositum ulterius explicabitur in Reg.

3. Joannes Goropius, patrum memoria, persuadere omnibus voluit. Cimbricam sive Germanicam nostram linguam omnium primam esse & antiquissimam, inter alia hoc usus argumento; Lingua simplicissima est prima : Germanica nostra est simplicissima : Ergo est primas Majorem roborat nostro axiomate, quod omne simplex antecedat compositum, & quo quid simplicius, eo etiam

aliis prius sir.

4. Verum ex hactenus dictis patet, majorem non esfe universaliter veram. Quid enim? fi maxime lingua aliqua estet simplicissima, hoc est haberet voces simplicissimas, si tamen aliarum linguarum voces ex iis non componerentur, ex simplicitate ejus non posset prioritas ejus colligi. Chinenfes (inquit Lipfius in epiftola contr. Gorop.) ecce plerasque voces hodie unisyllabas habent, easque variæ fignificationis (ut ex iis locis scribunt) nec nisi accentu aut tono in pronunciando discernendas. Itaque ii de palma certent.

5. Certum autem est, Goropium loqui de prioritate temporis. Plurima funt simplicia, quæ licet natura fint priora compositis, tempora tamén priora non sunt: omnis enim forma formato natura prior est, sed tempore prior non est. Minorem Goropii propositionem examinare instituti nostri non est. Videatur Christianus

Becmannus in manud. ad Lat. Ling. cap. 5.

6. Notandum autem ulterius, dici aliquid simplex dupliciter: I. absolute, 2. respective, nimirum id quod minus est compositum; quemadmodum minus univerfale comparatione ad id quod magis universale est, fmgulare dicitur. Regula non tantum est intelligenda de simplici absolute, sed & respective sie dicto : quemadmodum corpus organicum, licet compositum sit, fimplex autem dici potest respectu hominis qui ex eo componitur, cum eo simplicius sit. Et hac ratione priusquoque esta

REGULA II. Pars oft prior toto.

plicabimus; deinde, quæ obstare ipsi videbuntur, removebimus. Sit ergo conclusio I. Quædam pars tempore privor est toto, quædam simul est. Prius illud patet, quia ligna & lapides tempore antecedunt domum quæ ex iis constituitur: sic & corpus humanum prius formatur quam ab anima informetur, & animal constituat. Posterius etiam manifestum est, quia forma formato, ut anima bovis bove, cujus pars est, non prior tempore, sed simul est: nullum siquidem tempus est, quo anima bovis sit, & non sit simul ipse bos, & vice versa.

2. Loquimur autem de toto & parte secundum entitatem eorum absolutam. Nam ut sunt sormaliter totum & pars, hæc nunquam tempore prior illo est. Ita licet lapides, ut lapides, tempore sint priores domo; ut tamen partes ejus sunt, priores non sunt. Det enim mihi aliquis tempus, quo lapides actu sint partes domus, ut

tamen domus non fit.

3. Conclusio II. Pars est natura prior toto. Ordine naturæ generantis sive constituentis, inquam. Nam in generatione sive constitutione rerum totum dependet à partibus, non partes à toto. Hæc conclusio est principalis hic, loquiturque Regula imprimis de hac naturæ

prioritate.

Reg.

dere

ram inter

pri-

olex

am

effe

ua

oli-

on

ri-

r.

6-

cc

ue

2

t

4. Conclusio III. Totum est natura prius parte, ordine nimirum natura intendentis. Quam conclusionem perspicue tradit Aristoteles I de part. animal. cap. I. Qua posteriora, inquiens, sunt generatione, natura priora sunt; es quod primum natura est, id ultimum est generatione: non enim ades lapidum aut laterum gratia sunt, sed hae adium gratia. Ubi expresse ea natura priora vocat, qua priora sunt ordine intentionis, suppeditatque nobis pro nostra conclusione hoc argumentum: Propter quod aliquid est, illud natura prius eo est. Sed propter totum partes sunt, & non propter partes totum.

totum. Ergo totum est natura prius partibus. Nimirum, in intentione partes à toto dependent, & non totum à partibus; experuntur enim propter totum, & non totum propter illas. Ergo ordine intentionis posseriores sunt, & totum prius. Vide quæ circa tit. 5. reg. 5. diximus.

- 5. De ordine dignitatis res facilis est. Sit igitur conclusio. 4. Totum est dignim qualibet parte, quia qualibet parte perfectius est, propterea quod cujusibet partis. & omnium partium perfectionem includit: qualibet autem pars per se considerata propriam tantum persectionem importat, aliarum autem persectionem non
- includit. 6. Quod attinet ordinem cognitionis, sit conclusio 5. Pars oft prior toto ordine cognitionis, vel Pars oft notion toro. Diffinguendum autem inter cognitionem confusam & distinctam. Pars est prior toto ordine cognitionis. diftinata. Res enim diftincte non cognoscitur, nisi perspectis & cognitis omnibus iis que in ipsa includuntur. Cum ergo partes in toto includantur, fine iis distincte totum cognosci non poterit: quemadmodum ædificium distincte tibi cognitum non est, nifi minima quæque, tum interiora, tum exteriora, e us lustraveris. Totum vero est prius partibus ordine cognitionis confusa, ficut prius cognoscimus ædificium contuse, quam diftinte fingulas partes : quod vel inde apparet, quod a longinquo illud confuse videamus, non autem distincte. Videatur Fonseca I Metaph. c. 2. q. z. f.1. Videntur autem duo ilta, aliquid aliquo prius effe cognitione, & effenotius eo, idem esse. Ubi repetenda fuerit ex tit.3.reg.6. distinctio inter notiora natura & nobis. Partes enim natura sunt notiores; totum autem est notius nobis: quod quidem ex cit. Regulæ explicatione facile inte'liges & demonstrabis, cum partes respectu totius habeant rationem caufæ, nempe internæ.

7. Cæterum cum duplex sit totum; quoddam actuale, quod scilicet ex partibus constituitur, & eas actu includit, quale est totum essentiale & integrale; quoddam potentiale, quod partibus non constituitur,

fed

fe

c

tı

b

sted potius eas constituit, easque potentia tantum includit, est universale, ut genus respectu speciei: loquitur Regula, & nos hactenus locuti sumus, de toto actuali, nempe essentiali & integrali, & partibus essentialibus & integralibus ipsis respondentibus. Hæ ipsæ enim partes pricres sunt toto, hoc ipso quod totum constituunt.

8. De toto autem universali sive potentiali, & partibus ejus, quæ sub estivæ appellantur, (quales sunt species respectu generis, & individua respectu speciei) diversa est ratio. Quia enim partes subjectivæ non constituunt totum universale, sed potius ab eo constituuntur, (sicut homo non constituit animal, sed ab eo constituitur) ideo totum universale potius prius partibus est, & non partes ejus priores ipso. Sed hac de re in tit. seq. circa illam Regulam, Genus est prius specie.

9. Sed sciendum hic & istud, in hoc & aliis totius & partium attributis, partes non sumi respectu cujuslibet totius, sed respectu totius cujus formaliter partes sunt; quemadmodum & totum respectu partium illarum sumitur, ex quibus ipsum formaliter constituitur. Partes sunt priores toto non quolibet, sed eo cujus formaliter

partes funt.

mr-

to-

non

res

isi-

on_

tis.

et

e-

DIL

io

77

1-

5.

10. Ex quo judicari potest, quid sentiendum sit de sententia Scheibleri, viri doctifinii, qui Top. cap. 28. can. 1. statuit, quantum al totum integrale, partes principales universim esse priores, sed minus principales posse esse co posteriores. Et videtur res manisesta: nam cornua, dentes, pili, plumæ, &c. adnascuntur animalibus in esse constitutis, sicque eis quorum partes sunt, sed minus participales, posteriora existunt. Idem patet de ramo adnascente arbori.

enim integrales minus principales posiunt esse posteriores toto, ut est totum essentiale, aut etiam ut est totum integrale simpliciter consideratum. At non sunt partes totius hoc modo sampti. Toto autem cujus partes simt, & secundum id quod totum est ex iis consistutum, posteriores esse non possunt. Consideranus ex-

tib

par

ni

fig

m

qu

ex

q

ni

ir

V.

2

I

emplum de animale & dentibus: animal est totum non essentiale tantum, sed & integrale, antequam dentes ipsi adnascuntur, & sic dentes sunt posteriores eo, ut totum essentiale, & ut totum integrale simpliciter est; fed sic dentes non funt ejus partes. At ut dentes partes eius sunt, & ut animal tale totum integrale est, nempe ex dentibus tanquam partibus constitutum, sic dentes non funt eo polteriores. Consideratis enim dentibus ut partes funt animalis, totum non est animal, nisi ut denratum: at dentes non sunt posteriores animali dentato. five toto illo quod ex animali & dentibus componitur, quemadmodum nemini non potest effe perspicuum. Et licet dentes non fint necessariæ partes ad dandum esse animali, quod compositum sive totum est; sunt tamen simpliciter necessariæ ad dandum esse dentatum, vel ut fit hujufmodi compositum sive totum quod ex dentibus constat. Eadem ratio est cornuum, pilorum, plumarum, ut & rami arbori adnascentis.

Totum & pars sunt relata: Ergo totum & pars sunt simul natura; & per consequens, pars natura non est

prior toto.

13. Resp. Concedendo to um & partem esse simul natura, quatenus considerantur relative, & hoc probat argumentum. Quatenus vero secundum entitatem suam absolutiorem considerantur, eatenus negatur minor: absolute enim considerata totum & pars, non sunt relata; sicut materia, quæ pars est substantiæ, non est relatum, relatione scilicet prædicamentali.

REGULA III. Totum est majus partibus.

1. Partes considerantur dupliciter: vel, ut simul sumptæ & unitæ, vel, ut unaquæque illorum per se & seorsim sumitur. Priori modo totuin iis non majus est, sed æquale; quemadmodum homo vel corpus humanum non est majus capite, thorace, ventre & artubus, si illa omnia simul sumantur. Loquitir ergo Regula de partibus tibus posteriori modo sumptis, Totum est majus qualibet

parte, five partibus feorfim fumptis.

2. Est autem veritas hujus axiomatis nota ex terminis: qui enim intelligit, quid nominibus totius & partis fignificetur, hoc ipso intelligit, totum esse quavis parte majus. Cum enim totum concipimus, concipimus aliqued excedens; & cum partem, concipimus id quod exceditur. Et certe ablata à toto aliqua pars, quæcunque sit, adhuc aliquid ejus relinquit; quod non fieret,

nisi parte majus estet.

non

ntes

, ut

ft:

rtes

ipe

tes

ut

n-

to,

ır,

Et

fle

en

el

i-

1-

1:

lt

3. Porro cum majus & minus importent formaliter inæqualitatem, (quemadmodum quod alteri-inæquale est, quatenus inæquale est, majus ipso est vel minus) & vero æqualitas & inæqualitas fundentur in quantitate. ficut habet Ariftoteles in pradic. quantitatis, sciendum, quantitatem juxta Augullinum 6. de Trinit. cap.7. 1 8. este duplicem, molis & virtutis. Illa constituit peculiare prædicamentum, & consistit in extensione : hæc autem est perfectio cujusque rei, diciturque ab ea ipse Deus in scripturis magnus. A quantitate utroque modo dicta dicitur æquale & inæquale, five majus & minus, Dicitur enim majus aliquo quod dimensione aut quantitate molis alterum excedit; ut major linea, majus corpus: dicitur etiam majus quod est perfectius five quod alterum perfectione excedit; quo modo Christus dicit, Patrem se esse majorem.

4. It autem vox hæc quantitas proprie & ratione originis suæ significat quantitatem molis, traducta postmodum ad perfectionem cu usque rei: sic & de toto quantitativo five integrali, quod quantitatem molis importat, Regula nostra primo usurpatur; accommo-

dari tamen etiam potest toti essentiali.

5. Est igitur totum integrale majus qualibet parte quantitate molis; bt homo elt major manu, capite, pede; palmus major semipalmo; denarius major senario. Et ratio est clara, quia totum integrale est id, cujus quantitas à partium quantitate (loquitur de quantitate molis) constituitur, & propterea hoc ipso est majus quantitate molis, Totum essentiale autem non est majes

quanti-

quantitate molis. Et ratio eft, quia cum totum effentiale physicum dicatur respectu materia & forma tanquam partium, in hujusmodi autem toto nulla detur quantitas molis nisi materix, & forma vel quanta & extensa non sit, ut anima hominis, vel quanta & extensa fit quantitate & extensione materia, & fic ipsi nullam addat quantitatem, non potest totum essentiale materia aut forma majus esse quantitate molis. Ita, exempli causa taurus non est major corpore suo, ut anima sua. Ratio autem totius essentialis logici, quale est species respectu generis & differentix, cum in ils etiam rebus reperiatur que non funt quante quantitate molis, ut in substantiis separatis, & præterea partes importet sola ratione distinctas, nec in eo inæqualitas aliqua, quæ quantitatem molis concernat, attendi poteft; ell tamen totum essentiale majus qualibet parte essentiali, quantum ad quantitatem virtutis. Eft enim totum effentiale phylicum perfectius tam forma; quam materia, ut homo tam anima, quam corpore; quemadmodum ex Conclus. 5. Reg. praced. constat species quoque, que totum estentiale logicum appellatur, est perfectior & genere & differentia, ut the feg. oftendimus.

6. In toto universali, ut in genere recto specierum, etiam non attendi quantitatem molis, patet jam ex \$.prec. Quantum ad quantitatem virtutis sive persectionis, partes totius universalis, que subjective dicuntur, potius sunt majores, id est persectiones toto; sicut jam diximus de specie, que est pars subjectiva generis

tanquam torius universalis, un monelido Frac In millora

do attendiposte quantitas i quod ut idustretur, sciendum, sicut quantitas molis, sive proprie dicta importat extensionem qua substantia, cui inest tanquam subjecto ostenditur: ita per analogiam quandam, seu ratione analogica cujusdam extensionis, posse & ad alia vecem quantitatis quodammodo accomendari: quemadomodum propositionibus quanticatem tribui, ejusque ratione aliam universalem, aliam particularem dici, pueris notum est. Consistere amen illa analogia in

hoc videtur, quot ficut per quantitatem molis substantia extenditur ratione partium; ita in propositione pradicatum fignificatur extendi ratione subjecti: & prout ratione prædicationis vel ad omnia ea quæ sub subjecto continentur se extendit vel non extendit, ita propositio universalis dicitur vel particularis. A quantitate secundum ejulmodi analogiam sumpta, puto & totum universale posse quodammodo majus dici partibus subjectivis, nempe quoad amplitudinem prædicationis, seu, ut Durandus 1.dift. 19.9.4. loquitur, secundum ambit im continentia pradicabilis, hoc est, propterea quod, quantum ad prædicationem, ad plura se extendic quam partes subjectiva : quemadmodum animal quantum ad prædicationem ad plura se extendit quam homo, cum non de homine solum, sed & de brutis prædicari possit, de quibus homo prædicari non potest.

8. Verum antequam ad alia transeamus, non prætereunda videtur objectio quæ sumitur ex v. 13. cap. 6. Foh. ubi legitur, quod ex quinque panibus, quibus una cum duobus piscibus Christus serme 5000. viros cibavit, superfuerint duodecim cophini fragmentorum. Hinc tale potest sicri argumentum: Quinque panes suerunt minus quam eorum fragmenta, quæ duodecim cophinos implebant. Quinque panes suerunt totum, respectu illorum fragmentorum, suerunt enim hæc fragmenta partes residuæ quinque panum. Ergo quoddam totum est

minus partibus.

1-

1-

ur

(a

m

-

li

a.

es

15

n

a

2

i

1,

X

-

1,

x -

1-

ıt

is

-

-

n

u

1

14

ic

i, in

òc

9. Nonnulli ex hoc argumento voluerunt probare, theologiam pugnare cum philosophia, quemadmodum videre est apud Grawerum in Trast. de simpl. & una verit. circa finem. Philosophia enim docet, totum esle majus partibus: at ex citata historia colligebant illi,

totum aliquando fuisse minus partibus.

10. Sed argumentum istud non est tam robustum, ut aliquam inter theologiam & philosophiam pugnam excitare possit. Pro solutione repetendum ex rcg. praced. partes non cum alieno, sed cum suo toto, cujus revera & formaliter partes sunt, comparari debere. Possunt igitur quinque illi panes dupliciter considerari:

derari: 1. in se, quales erant per naturam ante benedictionem divinam; 2. ut post benedictionem divinam
supra naturam & miraculose erant aucti. Si priori modo sumantur, negatur minor: quinque enim panes
erant totum respectu illorum fragmentorum, non ut se
naturaliter habebant ante benedictionem, sed ut jam
per benedictionem miraculose suerunt aucti. Si sumantur autem posteriori modo, negatur major: quinque
enim panes jam aucti benedictione divina non erant
minus quam illa fragmenta, licet minus suerint ut ante
benedictionem sese habebant.

REGULAIV. Totum & partes sunt in codem prædicamento.

1. Totum est in duplici differentia : quoddam est ens per se, ut homo, lapis, &c. quoddam est ens per accidens, aut per aggregationem. Loquitur Regula de priore genere totius. Illud nimirum & partes ejus ejusdem funt prædicamenti; quanquam occurrat diverlitas in modo. Nam, juxta communem sententiam, totum integrale & essentiale sunt per se & directe in prædicamento, partes autem integrales & effentiales phyficæ reductive tantum. Quantum ad totum essentiale logicum, quale speciem respectu generis & differentiæ esse diximus, ipfum & genus eodem modo funt in prædicamento; ut homo & animal directe funt in prædicamento substantiæ: differentia vero indirecte in prædicamento est; qua de re vide alios. Constat autem ex hisce etiam, quid de toto universali & partibus subjectivis fit sentiendum. Jam enim diximus, genus & speciem esse eodem modo in prædicamento. Hujusmodi igitur totum & partes ipsi respondentes eodem modo in prædicamento collocantur.

2. Quantum ad posterius totius genus, totum ut totum non est in prædicamento, sed reducitur ratione partium ad prædicamentum, & potest constare ex partibus diversorum prædicamentorum. Ita concreta accidentium, ut album, musicum, sunt etiam per acci-

dens,

Simplicis & compositi, totius & partis. 363 dens, & significant tam id cui accidit, quod est substantia, ut homo, quam id qued accidit, quod est accidens, ut albedo, musica, &c. secundum Aristotelem 7. Metaph. cap. 6. & non funt in prædicamento (quod testatur Aristoteles 3. Top. cum dicit, justum non esse in genere, sed justitiam) nisi reductive ratione partium: quemadmodum album ratione albedinis ad prædicamentum qualitatis reducitur. Idem dicendum de rebus artificialibus, ut statua, mensa, &c. Vide Fonsecam 5. Metaph. cap. 7. 4.5.

REGULA V.

Quicquid eft partis, eft quoque pars totius.

Proclus, ut videre est apud Pererium lib. 15. cap. 8. videtur asserere, omnes partes mundi esse æternas; concedens nihilominus, elementa esse partes mundi, & partes elementorum esse interitui obnoxias. Hanc sententiam esse absurdam, ex hacRegula ostendi porest. Si enim aliqua quæ interitui obnoxia sunt, partes sunt elementorum, etiam aliqua quæ intereunt sunt partes mundi; quia elementa sunt partes mundi, quæ autem sunt partes partium, sunt etiam partes totius. At aliqua quæ intereunt sunt partes elementorum, uti concedit Proclus. Ergo etiam aliqua quæ intereunt sunt partes mundi: & per consequens salsum est, omnes mundi partes esse æternas.

e

e

n

REGULA VI.

Omne totum aliquo modo multum est, & non unum. Scaliger exerc. 65. sect. 2.

REGULA VII.

1. Utrumque significat Philosophus 5. Metaph. c. 26.
Totum, inquiens dicitur, cujus nulla pars eorum abest, ex quibus natura totum nominatur, & quod ita continet

CL

ca que continentur ut illa sint unum. Ubi expresse dicit, partes in toto esse unum. Est totum sepe unum per se, ut homo, lapis; interdum per accidens aut per aggregationem, ut album, simum, exercitus. Quando dicit, quod totum continet ea que continentur, pluralitatem quandam significat, & sic totum quodammodo plura est.

2. Non pugnant autem istæ propositiones inter se. Totum enim multa est aliquo modo, ratione partium: siquidem nullum totum ex una sit parte; sed ad minimum duæ requiruntur. Dominicus de Flandria 5. Metaph. q. 22. art 2. hoc utitur argumento; Si aliquod totum sieret ex una solum parte, sequerctur aliquod totum non esse majus parte. Est autem omne totum unum, ratione umion is inter partes.

3. Objicis: Si totum non est suz partes, ut homo nec est corpus nec anima, sed est aliquid compositum ex corpore & anima, sequitur quod nec multa sit, propterea quod partes, ut corpus & anima, multa sunt.

4. Resp. Notanda est particula aliquo modo in Reg.6. Probat argumentum, totum non esse multa absolute & in recto, quia nimirum ea quæ multa sunt, & quorum ratione totum multa aliquo modo dicitur, de toto non prædicantur in recto: est tamen totum aliquo modo multa, quia nimirum ex multis constat partibus.

s. Notandum autem ulterius ex Bonavent. 3. sent. dist. 3. totum accipi dupliciter; privative vel negative, & positive seu assimilate. Totum positive acceptum est proprie & formaliter totum; totum autem proprie & formaliter importat, ut habeat partes: totum negative acceptum non est proprie & formaliter totum, sed dicitur sic per negationem oppositi, quia scilicet non est pars, nec partes habet. Hoc modo dicimus, tota natura divina, totum punctum. Quando dicitur omne totum este aliquo modo niulta, accipiendum est tantum de toto sormaliter & positive accepto, non autem de toto negative sumpto. Punctum enim, quod negative dicitur totum, non est aliquo modo multa.

REGULA VIII,

Pars non prædicatur de toto.

1. Ita Philosophus 4. Top. c. 5. Non loquitur autem Regula de toto essentiali logico & partibus ejus, & per consequens nec de toto universali & partibus subjectivis. In hisce enim certum est, partem de toto, & vicissim, totum de partibus prædicari; prædicantur enim genus & differentia de specie, & species vicissim de genere, &c. de quo plura tit. seq. Ratio autem est, quia in hisce totum & partes sunt idem realiter, & sola distinguuntur ratione: at quæ realiter idem sunt, illa de se invicem prædicantur; cum nihil aliud ad veritatem prædicationis sive propositionis affirmativæ requiratur, quam ut subjectum & prædicatum sint idem.

z. Quantum ad reliqua totius genera, partes non prædicantur de toto quod est uuum per se, nempe de toto integrali & essentiali physico, nec totum de partibus. Non enim verum est, si dicam, Homo est anima, homo est corpus, homo est caput, manus, &c. sed nec si convertam, Anima est homo, corpus est homo, caput vel manus est homo, verum est: eademque ratio

est in aliis.

3. Dicis; Utique vera est ista propositio, Homo est corpus, est enim corpus naturale. Resp. Corpus tripliciter sumitur. I. Ut pertinet ad prædicamentum quantitatis, & dicitur trina dimensio; quæ tamen acceptio non est hujus loci: 2. pro substantia composita ex materia & forma, quo pacto dicimus plantas, animalia, lapides, &c. corpora esse; & hoc modo concedo hominem esse corpus, sive illam propositionem, Homo est corpus, esse veram, sic enim corpus ess genus hominis: 3. pro altera parte viventis; quo pacto dicimus, animal constare ex corpore & anima. Hoc modo sumpsit Aristoteles l.c. nempe 4. Top.c. 5. S. 6. cum dixit, corpus non posse esse genus hominis, quia part sit. Et hac acceptione, hac propositio, Homo est corpus, est falsa.

4. In toto quod unum per accidens est, potest aliqua pars prædicari de toto, & totum de parte. Ita concretum accidentis est totum, cum constet ex subjecto & forma accidentali, & est unum per accidens, sicut sest. 2. Reg. 4. diximus. Potest etiam subjectum prædicari de concreto accidentis, & hoc de illo; ut, album est corpus, &, corpus est album: sed quantum ad alteram partem, nempe formam, inter eam & concretum nulla est prædicatio; non enim possum dicere, album

eft albedo, aut, albedo est alba.

5. Idem docet Aristoteles 8. Metaphys. t. 6. de rebus arte sactis. Cum enim ibi dicat, eas esse definiendas ita, at altera pars, nempe materia, ponatur in casu recto, ut si desiniendum limen, dicendo, quod sit lapis vel lignum hoc vel illo modo collocatum, dilucide tradit, partem materialem pradicari de toto arte sacto. Sic & plerique interpretes docent, cum Aristoteles in lib. Sei ipu. nomen per vocem definit, vocem esse materiam, & sic partem nominis. Idem tamen Philosophus 9. Metaph. t. 12. negat dicendum esse, arca est lignum, sed dicendum, arca est lignea. Inde ergo nec dicendum erit, limen est lignum, sed limen est lignum.

6. Faciunt alii mentionem totius & partis in modo. Totum in modo est, ut homo, pars in modo, ut homo est docus, quæ de se invicem prædicantur. Dico enim, Homo doctus est homo, &, quidem homo est homo doctus. Sed de hisce vide Philipp. Du Trieu Manudust.

\$rad.4.part.2.cap.2.art.4.

REGULAIX. Totum non prædicatur de parte.

one præcedentis. Ostendimus enim, non solum non prædicari partem de toto, sed nec totum de parte, &

in quibus hoc ipfum locum habeat.

2. Unum tantum adhuc, idque admodum notabile, circa hanc Regulam considerandum est. Limitant enim eam nonnulli ita, ut dicant, excipiendum esse totum integrale similare; hoc enim de partibus suis prædicari posse asserunt: & probatur inde, quod quælibet particula aquæ est aqua, & quælibet pars ferri ferrum.

3. Ve-

3. Verum nos cum Durando, 2. dift. q. 3. ibi, ad cuius evidentiam, &c. negamus omnino, totum integrale similare prædicari unquam de sua aliqua parte posse. Non enim ulla particula aqua est illa aqua qua, ut totum integrale, ex illa particula ut ex parte integrali componitur, nec ulla pars ferri est illud ipsum ferrum, cujus, tanquam totius integralis, ipfa pars integralis est. Id certe ita patet. Si totum similare, ut aqua vel ferrum to. librarum : nulla certe pars istius aquæ, nulla iftius ferri, est ifta aqua aut istud ferrum 10. librarum. Quod autem quælibet pars aquæ dicitur aqua, & quælibet pars ferri ferrum, est illa prædicatio totius universalis. Ferrum enim vel aqua, tanquam species specialissima, prædicatur de partibus ferrivel aquæ, quæ totam naturam ferri & aquæ in fe continent, funtque respectu ferri & aquæ non partes integrales, sed fubjectiva.

REGULA X

Quicquid prædicatur de parte, prædicatur etiam de toto

t. Atqui I. Rationale est pars essentialis hominis; de rationali autem prædico, quod sit disserentia; & homo tamen non est disserentia. Ita homo est pars, (subjectiva nimirum) animalis, & de homine dicitur quod sit species specialissima, quod de animali tamen dici nequit. Sic pars quoque (ut anima) constituit totum, (hominem) & unitur cum altera parte, (nempe cum corpore) totum tamen non constituit totum, nec unitur cum parte; ut homo non constituit hominem, nec unitur cum corpore. II. Dentes Æthiopis, qui sunt pars ejus, sunt albi; nec tamen Æthiops est albus.

2. Pro responsione & explicatione Regulæ sciendum, id quod de parte aliqua prædicatur, importare aut concernere interdum ipsam formalem rationem partis, interdum competere parti secundum entitatem absolu-

tam.

O

ıt

n

n

n

5

1

3. Jam dico, Regulam non vatere de iis prædicatis. quæ important aut concernunt ipfam rationem forma. lem partis: & hoc probant ea quæ in primo argumento fuerunt allata. Effe enim differentiam, effe (peciem. funt nomina partis, & fignificant formaliter aliquod genus partis, illud quidem partem estentialem logicam, hoc autem partem subjectivam. Sic constituere totum, aut cum aliqua parte uniri, pertinent ad rationem formalem partis; per ista enim est aliquid alicujus pars. Huc videntur reducenda ea quæ rationem formalem partis destruunt, Nam dico, Manus abscinditur ab homine; neque tamen dico, Homo abscinditur ab homine, five à seipso. Destruere autem hoc prædicatum rationem partis inde patet, quod tollit unionem partis, nempe manus, cum alia parte; at ratio partis confistit în unione cum altera parte. Loquitur ergo Regula tantum de iis quæ competunt parti secundum effe absolutum.

4. Est autem omnino vera de partibus essentialibus logicis: ut Quicquid pradicatur de genere & differentia, pradicatur etiam de specie, sicuti constat, eaque de re plura infra. Item de subjectivis: ut Quod pradicatur de specie, pradicatur etiam de genere: quod virum doctissimum negare miror. Quid enim? annon exeo, quod homo est rationalis, recte infero, quoddam animal esse rationale? Quanquam autem quod de una tantum specie dicitur, non universaliter de genere pradicatur; inde tamen non sequitur, ipsum de genere non pradicari, cum & particularis pradicatio sit pradicatio.

grales, de iis etiam valet, & quod de iliusmodi partibus prædicatur, prædicatur etiam de toto, sed cum discrimine: quædam enim prædicantur de toto simpliciter ut non tantum anima, sed & homo dicitur intelligens, & non tantum corpus hominis, sed & ipse homo quantus est; quædam autem secundum quid tantum, sive cum additamento illius partis de qua prædicantur, ut ex eo quod anima est incorporea, immortalis, &c. non possum dicere, homo est incorporeus, immortalis.

6. Sed

is.

la.

n-

m

od m,

m,

)r-

rs.

m

0-

i-

2-

is,

lit

11-

1-

us

a,

le

1-

d

le

6. Sed quænam, quæris, simpliciter de toto prædicari poffunt, quæque tantum secundum quid ? Univerfalem limitationem tradere difficile est; interim hoe habendum. Ea quæ de parte aliqua dicuntur in duplici funt differentia. Quædam formaliter ita adstricta funt alicui parti ut aliis convenire non poffint; quo modo crifpum effe capillis, & simum naso tantum convenit; & hæc prædicantur de toto absolute : ut ex eo, quod capilli funt crifpi, & nasus simus, homo dicitur crispus, simus. Quædam autem ex natura fua non funt determinata ad aliquam partem, sed & aliis ea competere non repugnat : & horum adhuc quædam simpliciter de toto prædicantur; ut fi manus vulneratur, aut tergum virgis cæditur, homo dicitur vulnerari & virgis cædi : quædam autem secundum quid; ut quod dentes Æthiopis fint albi, non licet inferre quod Æthiops sit albus, sed tantum quod fit albus secundum dentes. Atque hinc patet, argumentum secundum \$. 1. nobis non obstare.

7. Sciendum autem ulterius puto, eorum quæ de parte prædicantur, quædam toti ipli repugnare; ut de anima dicitur, quod incorporea sit, & immortalis, quod quidem homini tantum toti repugnar, cum homo sit compositum quid, & corporeum, & mortale; quædam autem toti non repugnant; ut de anima dicitur, quod sit intelligens, quod homini non repugnat. Notanda igitur Regula; Quæ de parte dicuntur, ita ut toti repugnent, de toto non simpliciter prædicantur, sed secundum; quid, sive cum additione: ut salsum est, si dicam, Homo est incorporeus; immortalis; verum autem, Homo est.

incorporeus, immortalis, secundum animam.

REGULA XI.

Quicquid pradicatur de toto, pradicaturs

1. Quod dupliciter potest intelligi I de qualibet parte; quod scilicet id quod de toto prædicatur, de omnibus prædicetur partibus. Hoc sensu cum nonnulli acci-

piant, probari inde posse credunt, animam non creari, sed per naturalem generationem propagari, ita colligentes: homo habet ortum per generationem, ergo & anima rationalis. Consequentiam probant, quia, quod

dicitur de toto dicitur etiam de qualibet parte.

z. Nonnulli hoc muntur argumento: Quicquid non denotat naturam à partibus distinctam, de eo nihil potest prædicari quod non competat partibus. Totum non denotat naturam à partibus distinctam; nihil enim aliand est totum, quam partes simul sumptæ. Ergo de toto nihil potest prædicari quod non competat partibus.

3. II. Potest intelligi saltem de aliqua parte; nempe, Quicquid prædicatur de toto, de aliqua saltem prædicatur.

parte.

4. Verum non tantum primus, sed etiam secundus sensus est falsus. Homo enim texit, ædisicat, &c. at dicere animam texere aut ædisicare, pro absurdo ducit Aristoteles 1. de anima cap. 4. 1. 64. Ita de homine prædicatur animal, & tamen nec anima nec corpus, nec ella corporis pars animal est. Ita homo moritur, & tamen nec anima nec corpus proprie moritur, cum mors est interitus totius viventis. Ita propositio est vera vel falsa, & tamen nec subjectum nec prædicatum verum est vel falsum. Triangulus etiam habet tres angulos, nulla tamen pars triangulis habet tres angulos.

1. Quapropter Regula rectius sic posset formari: Non omne id quod prædicatur de toto, prædicatur de omnibus partibus; imo, Non omne id quod prædicatur de toto,

prædicatur de aliqua parte.

6. Volumus autem ista intellecta de toto integrali & essentiali physico, de quibus etiam instantiæ præced. S. adductæ solum loquuntur. Totius universalis, ut & essentialis Logici, alia est ratio. Quicquid enim de illo prædicatur, prædicatur étiam de partibus subjectivis, juxta ea quæ dicentur in Rog. 2. 1th. seq. Et quicquid prædicatur de specie, tanquam toto essentiali logico, prædicatur etiam de genere & disserntiali logico, prædicatur etiam de genere & disserntiali logico, prædicatur etiam de genere & disserntiali partim ex dicendis sit seq. constabit.

7. Ad rationem §.2. facile est respondere; siquidem quilibet videt, Regulam nostram loqui de partibus seorsum seu divisim sumptis: quæritur enim, non, an omne quod toti competit, competat partibus simul sumptis; sed, an competat cuilibet, vel saltem alicui seorsum sumptus. At medius terminus est conceptus de partibus simul sumptis: unde negatur major. Quid enim hoc ad partes seorsim sumptas quod totum non differt, nec denotar naturam distinctam à partibus simul sumptis? Quod si dicant illi, qui argumento isto utuntur, se loqui de partibus singulis seorsim sumptis, tunc negatur minor: totuni enim aliud est quam singulæ partes.

Positis omnibus partibus, ponitur totum.

1: Postin omnibus partibus secundum esse absolutum, none statim ponitur totum: quemadmodum etsi sint lapides & tigna omnisque materia ad domum ædificandum requistia, nondum tamen domus est. At positis partibus sormaliter, sive in esse partium, ponitur totum:

2. Dicis: Si vel maxime lapides & ligna, quæ domus partes sunt, sunt inter se unita, sed sine discrimine, ponuntur quidem in esse partium, nondum tamen est

domus.

8

n

11

-

0

,

3

3. Resp. Time quidem ponuntur in esse partium, sed non in esse partium domus; hoc est, sunt quidem partes alicujus compositi, quod quidem tum ponitur, cum partes inter se unitæ sunt, sed non sunt partes domus. Ergo nec necesse est, ut domus tune ponatur. Positis omnibus partibus ponitur totum, illud scilicet totum cujus partes sunt: ut, positis fundamento, parietibus, recto, &c. ponitur domus.

REGULA XIII.

1. Absolute verum est de parte essentiali. Cum enim vel forma vel materia, aut etiam genus vel disserentia alicujus

alicujus rei denegatur, id res hujufmodi esse non potest: ut in enthymemate non est dispositio medii cum extremis, ergo non est syllogismus; hoc animal non habet animam rationalem, ergo non est homo.

2. De partibus subjectivis alia eltratio. Etiamsi enim una vel plures species non sint actu in rerum natura, genus tamen actu in rerum natura esse potest: ut, si solus homo sit in rerum natura, adhuc erit animal.

3. Quantum ad partes integrales, dico, nos de toto illo trifariam posse loqui: 1. ut absolute est aliquod totum; 2. ut est tale totum, hoc est ex partibus propositions constitutum; 3. ut denominatur integrum, vel res in-

tegra.

4. Secundum primam acceptionem, Jublata quaeunque parte non statim tollitur totum. Distinguunt autem
vulgo inter partes integrales principales & minus printipales. Illarum quaeunque sublata tollitur totum, propter hoc ipsum scilicet, quod principales absolute necessariæ sunt ad esse totius. Harum autem (minus principalium) quaeunque sublata, totum non tollitur, hoc
ipso, quod minus principales non absolute necessariæ
sunt ad esse totius; quemadmodum non tollitur hic
homo, abscissa manu aut pede.

J. Juna secundam considerationem, sublata quacunque parte totum tollitur: ut abscissa manu vel pede, non est homo amplius tale totum quale ante erat, non enim est totum ex manu illa aut pede amisso constitutum quemadmodum amissus cornibus aut dentibus, non amplius est animal cornutum aut dentatum: que cla-

rissima est, & apud omnes indubitata.

6. In tertia acceptione integrum opponitur mutilo, ut homo integer dicitur, qui mutilus non est. Hic proinde videndus est Aristoteles 5. Metaph. cap. 27. ubi hanc materiam ex professo tractat. Ut igitur integrum tol'atur, & mutilum dicatur, oculus intendendus est tum ad id quod mutilum denominatur, tum ad partem ablatam, quam Philosophus appellat xoxoscua, quod Fonseca putat quamvis minus latine, reddi possessimamen. Ex parte ejus quod mutilum dicitur, requirit

quirit Philosophus 4. conditiones : 1.4t fit divifibile, intellige in partes ex quibus constat, ficut explicat Fonfeca; quandoquidem detractione partis constituentis, non autem subjectivæ, fit res mutila : sicut genus non: est mutilum sublata aliqua specie, nec species est mutila fublato individuo, 2. Ut fit totum. i. e. ut maneat fecundum substantiam, ablata aliqua parte. Hanc ob causam nullus numerus potest dici mutilus, quia quavis. parte numeri sublata, non manet idem numerus secunduni essentiam; ut sublata unitate ex ternario, non eft amplius ternarius. 3. Ut ejus partes babeant positionem juxta escentiam, hoc est, ordinem in toto, sive ut totius, essentia non sit, nisi in partibus certo ordine dispositis. Unde res similium partium, velut (exempli causa). aqua auc ignis, nunquam dicuntur mutila, quia earum partes manifelto carent ordine. 4. Ut sit continuum. Concentum enim sive harmoniam nemo dixerit mutilam, propterea scilicet quod continua non est; nisi forsan ita dicatur per translationem.

7. Ex parte 2006 de de f., five ejus quod deest. 1. requiritur ut non sit pars principalis: quoniam desiciente parte principali, non manet totum secundum estentiam; sicut sublato capite, non est homo. 2. Ut non sit ubicunque exsistens, sed in extremitate, qualis est (exempli caula) ansa in cantharo. 3. Ut tota sublata non possit renasci: quam ob causam cervos non dicimus mutilos, cum cornua deposuerunt. Vide Thomam 5 Metaph. lest. 22.

Dominicum de Flandria ib. q. 28. art. 2.

REGULA XIV.

1. Sequitur hæc Regula ex præcedenti. Nam si sublata quacunque parte, totum tollitur, sequitur, posito toto, debere poni omnes partes: & ideireo eodem etiam modo explicanda est, quo prior.

2. Nempe absolute vera est de toto essentiali: quemadmodum ut homo sit, necesse est & ar imam & corpus eum habere; ut syllogismus sit, oportet adesse me-

diam

dium & duo extrema, eorumque legitimam dispositionem.

3. De toto universali alia est ratio. Ut enim genus sit in rerum natura, non necesse est ut omnes species sint

in rerum natura, fed fufficit fi una fit.

4. De toto integrali etiam possumus loqui tribus illis modis quos posuimus in Regula præcedenti. Secundum primam enim considerationem, posito toto, non necesse est omnes partes poni, sed distinguendum est inter partes principales & minus principales, & posito toto, necesse est quidem omnes partes principales poni, (ut si homo sit, oportet quod habeat, cerebrum, &c.) sed non necesse est poni etiam minus principales, potest enim (verbi gratia homo esse, etsi manu aut pede careat.

5. Juxta secundam considerationem, posito toto, necesse est omnes poni partes: quemadmodum ut sit animal cornutum, requiritur ut non modo membra principalia, sed & cornua habeat. De tertia consideratione

consule Regulam præcedentem.

REGULA V.

Sublato toto, non necesse eft tolli omnes partes.

fignificatur nomine ab essentia sumprout enim-lapis vel lignum destruatur, necesse est omnes ligni vel lapidis particulas destrui. Et ratio est, quia essentia totius similaris in qualibet etiam minima parte consistere potest.

2. Dixi, quantum significatur nomine ab essentia sumpto, seu, quatenus totum secundum essentiam significatur. Nam dantur nomina quæ significant totum integrale, ut officium quoddam, aut siguram, aut aggregationem partium important; qualia sunt, sistula, vena, mare, &c. Totum integrale enim, quatenus hujusmodi nominibus significatur, ut non sit, non necesse est ut omnes partes non sint, sicut (exempli causa) significatur quando fracta est, etiams partes supersint.

TIT. XII. continens REG. XVI.

Generis & Speciel.

PRacedenti Titulo primario spectavimus totum essentiale & integrale; nunc proponemus Regulas totum universale & partes ejus, qua subjective dicuntur, concernones Est autem totum universale genus respectu specierum & individuorum, ut & species respectu individuorum. Pars subjectiva est species & individuum respedu generu, ut & individuum respectu speciei.

REGULA I.

Genus prædicatur de omnibus speciebus.

1. Si izitur, inquit Aristoteles 4. Top. c. 1. s. 2. positum sucrit aliquid esse alicujus genus, primum respicere oportet ad ca omnia qua sunt ejusdem generis cujus ca resest ut videamus an de aliquo non prædicetur; secut in accidente sit: veluti si quis posuerit, bonum esse genus voluptatis, videndum est an aliqua voluptas non sit bona, hoc enim siest, manisestum est bonum non esse genus voluptatis; genus enim de omnibus sub se contentis speciebus prædicatur.

\$

n

e

-

CS.

r.

2. Dicis: Hæc propositio, Species est genus, est falsa. Ergo genus non prædicatur de specie. Resp. Genus & species dupliciter accipi possum: vel formaliter & de ipsis notionibus generis & speciei; vel materialiter, & pro rebus substratis illis notionibus. In priori acceptione genus non prædicatur de specie, quia notio speciei non est notio generis, Hinc illa propositio, Species est genus falsa est, quia est concepta de ipsis notionibus

tionsbus. At in posteriori genus utique de specie prædicatur; ut, Scientia est habitus: est enim res substrata notioni speciei ipsa res substrata notioni generis; sicut scientia, quæ est res substrata notioni speciei, est habitus, qui est res substrata notioni generis. Sermonem autem esse Philosopho in modo citatis verbis non de notionibus, sed de rebus substratis, inde perspicuum est, quod expresse loquitur de speciebus sub genere contentis: at notio speciei non continetur sub notione generis, sed ista notiones sunt contradistincta & oppositia.

3. Porro hic duo notanda sunt, 1. Quod, cum quantum ad prædicationem species se habeat ad individua sub se contenta sicut genus ad ipsa species sub se contentas, & vero genus prædicetur de omnibus speciebus sub se contentis, hinc etiam species prædicetur de omnibus individuis sub se contentis. II. Quod genus etiam prædicetur de omnibus individuis. Cum enim genus prædicetur de omnibus & singulis speciebus, species vero de omnibus individuis, necesse est & genus prædicari de omnibus individuis: quicquid enim prædicatur de superiori, prædicatur etiam de inferiori, ut jam videbimus.

4. Posset, ut hæc omnia complecteretur, Regula ita formari; Omne superius prædicatur de omnibus inserioribus sub se contentis. Quod quidem ex sequenti Regula melius intelligetur.

REGULA II.

Quicquid pradicatur de genere, pradicatur etiam de specie. Porphyrius I sagoges cap. 7. & Aritoteles Categor. cap. 3. \$.3.

r. Potest ista Regula generalioribus concipi verbis; nempe, Quicquid prædicatur de superiore, prædicatur etiam de inferiori. Dicitur autem hic superius aliquo id, quod cum latius sit, de eo prædicatur in quid, sicut per-spicere est ex Philippo Du Trieu Manudust. ad Logicam trast. 2. pars 3. cap. 1. att. 4. Unde definitio, heet in quid quid de desinito prædicetur, ejus respectu tamen non dicitur superius quid, quia non est latior definito: nec disferentia quoque generica est superior respectu speciei, quia non prædicatur de ea in quid. Est autem superius genus respectu speciei, & species respectu individuorum. Ex quo quidem sequitur, quod & ipsis individuis genus superius sit. Quicquid enim est superius superiori, est etiam superius inferiori.

2. Inquis; De genere dicitur, qued de pluribus speciebus prædicetur; quod tamen ipsum de specie dici nequit: species enim non prædicatur de pluribus spe-

ciebus.

-

ns n

id

3. Resp. Regulam esse intelligendam de iis quæ competunt generi quoad rem substratam; non autem de iis quæ ipsi competunt ut genus est, & ratione hujus notionis. Cum enim species non sit ipsa notio generis, sed folum res substratæ utrique notioni sint eædem, non mirum est, id quod de genere prædicatur ratione notionis, non prædicari de specie. Dici posse de pluribus speciebus convenit generi, ut est formaliter genus, & ut significatur hac voce generis: sicut patet de animali, cui competit prædicari posse de homine & brutis, non ex sua natura, sed quia consuse, & tanquam multis speciebus commune, cognoscitur ab intellectu, à quo quidem intellectus actu denominatio generis sumitur.

4. Notandum autem & hoc, quod licet Regula de prædicatione five affirmatione loquatur, æque tamen & valeat de negatione; nempe, Quicquid negatur de gencre five superiori, negatur de specie estam sive inferiori.

5. Reperitur autem inter ea quæ de superiori affirmantur vel negantur, ratione rei substratæ, quædam diversitas. Quædam enim affirmantur vel negantur de superiori universaliter; & hæc prædicantur vel negantur de omnibus inferioribus: ut, Omne animal elt sentiens: Ergo & omnis homo est sentiens, & omne brutum est sentiens. Nullum animal caret vita: Ergo nullus homo, nullum brutum caret vita. Quædam autem assirmantur vel negantur tantum particulariter; & ista non assirmantur vel negantur de omni-

bus inferioribus; de uno tamen aliquo affirmari vel negari necesse est: ut, Aliquod animal latrat; hoc non affirmatur de omnibus speciebus animalis, (homo enim non latrat) necesse tamen est, ut aliqua species sit, vel aliquod individuum saltem de quo affirmetur; assirmatur autem de cane. Sic qui dicit, Quoddam animal non est irrationale, verum dicit, quia homo non est irrationalis; essi irrationale de aliis speciebus animalis non negetur.

6. Inquis; Dantur aliqua, quæ de superiori affirmantur, & tamen nec universaliter nec particulariter: ut hæc propositio est vera, Animal dividitur in hominem & brutum; & tamen utraque hæc, Omne animal dividitur in hominem & brutum; &, Aliquod animal dividitur in hominem & bratum, est salsa. Quid ergo

de hisce sentiendum ?

7. Resp. Ista pertinent ad ea de quibus dictum sect.
3. nempe de nullo prædicantur inseriori: quemadmodum nec ulla species, nec ullumindividuum animalis est, quod in hominem & brutum dividatur; quia nimirum dividi in hominem & brutum, competit animali non ratione rei substratæ, sed ratione notionis, & ut universale quoddam est.

REGULA III.

Genus eft prius Specie.

1. Philosophus Categ. cap. 12. [.3. inter diversos modos prioritatis & hunc posuit, secundum quem illud dicitur prius, à quo non reciprocatur essentia consequentia. Circa quem modum Fonseca 4. Metaph. cap. 1. q. 1. [.8. distinguit, & dicit, duobus modis posse ab uno ad alterum non reciprocari consequentiam: uno quoad pradicationem, nempe si de quacunque re alterum dicitur, dicatur ipsum, non tamen vice versa; & illud à quo sic non reciprocatur consequentia, concedit esse prius, sed non natura: altero quoad existentiam, quod tum accidit, cum altero posito in rerum natura necessario ponitur

ne-

non

nim

vel

ma-

non

tio-

non

ffir-

er:

mi-

mal

mal

rgo

ect.

no.

alis

ni-

nali.

ut

0-

ud

ia.

.8.

al-

a-

ur,

fic

ed

ci-

0-

ur

nitur ipfum, ipfo tamen posito, non necesse est poni & alterum. Hoc posteriori modo genus quoddam prius esse specie manifestum est : posito enim homine in rerum natura, necessario ponitur animal; sed posito animali, non necessario ponitur homo: ergo animal est prius homine. Sed, si vera est sententia eorum, inquit Fonleca, qui dicunt lineas esse actu in media superficie, 19 numerum effe verum genus numerorum, darique simul in rerum natura plures (pecies numerorum, quarum aliæ fint partes aliarum, plane sequitur, non omne genus effe prius natura suis speciebus, illo prioris modo; cum hisce datis perspicue sequatur, magnitudinem reciprocari cum linea secundum existentiam, & numerum codem modo cum binario. Nam quemadmodum, si linea existit, magnitudo existit: ita secundum hane sententiam, si magnitudo existit, linea existit; eodemque modo, ut existente binario, existit numerus, sic criam existente numero, existit binarius! Hæc Fonseca. Juxta priorem modum omne genus prius est specie, ut patet etiam de numero respectu binarii: de quocunque enim dicitur binarius, de eo etiam numerus dicitur; sed non vice versa, de quocunque numerus dicitur, de eo statim binarius prædicatur: eademque est ratio magnitudinis & lineæ; omnis enim linea magnitudo est, sed non omnis magnitudo linea est.

2. Petrus Hurtadus de Mendoza disp. Phys. 8. s. 6.2 consequentiam essendi insinuat duplicem; unam, essendi in rerum natura, alteram, essendi in intellectu es apprebensione. Et hine duplicem innuit prioritatem: unam, quando non reciprocatur essendi consequentia in rerum natura; alteram, quando non reciprocatur essendi consequentia in intellectu; quando scilicet uno apprehenso aliud necessario apprehenditur, sed non vice versa. Et hac ratione omne genus est prius specie, sicut iterum de numero & binario apparet; apprehenso enim binario necessario apprehenditur numerus, sed apprehenso numero non necessario apprehenditur binarius; cum binarius non ita includatur in conceptu numeri, sicut numerus includitur in conceptu binarii: eadem-

que est ratio magnitudinis, respectu linez.

REG.

REGULAIV. Genus est latius specie. Aristoteles 4 Top. cap. 1. \$.9.

1. Genus est latius speciebus singulis, sive specie qualibet per se sumpta: ut, animal est latius homine, & virtus latius patet quam temperantia. Speciebus vero omnibus simul sumptis genus non est latius, sed cum iis re-

ciprocatur : ut, animal cum homine & bruto.

2. Hinc colligitur, ut Aristoteles ibid. addit, opinabile non posse esse speciem entis, quia ens non est latius opinabili, sed opinabile potius est latius ente, cum & quod est, & quod non est, opinabile sit. Cicer. I Tusc. vocem enterasé apud Aristotelem scribit significare continuatam motionem & perennem. Hanc explicationem Ciceronis non admittit nostra Regula, quia apud Aristotelem. 3 Phys. enterase est genus motus; desinit enim motum per enterasé resar tanquam per genus: quod Aristoteles facere non potuisse, si enteras pro motione accepisse: genus etiam est latius specie; at motio, vel motio continua & perennis, non est latior motu, cum motio potius idem cum motus sit. Vide Monlorium in quast, de entrase esta.

REGULA V.

Species est collectiva multorum in unam naturam, G adhuc magis genus. Porphyrius cap. de genere & specie, S. 37.

1. Omnia individua unius speciei conveniunt in ipsius speciei natura: ut, omnia individua humana in natura humana. Sed in natura generis conveniunt individua non solum unius speciei, sed omnium specierum talis generis: ut, omnes homines & omnia bruta in natura animalis. Et hinc est, quod species dicitur collectiva multorum in unam naturam, gens autem magis.

2. Sed audiamus Cajetanum in comment. in h.l. Inquitita; Circa illud dictum, Genus est magis collectivum

in unam naturam quam species, dubitatur, quia oppositum dicere debuisset Porphyrius. Illud enim est magis in unam naturam unitivum, quod in se est magis unum & cujus naturæ unitate retenta minorem distinctionem res illius naturæ inter se compatiuntur. Sicut illud est magis calefactivum quod in se est magis calidum, & à quo res calefactæ minus compatiuntur frigoris, cæteris paribus, & c. Species autem in se est magis una quam genus, quoniam species dicit naturam omnino indivisibilem formaliter, unde atoma dicitur, genus vero naturam divisibilem importat; & similiter secundum speciem adunata minorem distinctionem compatiuntur, non enim possunt distingui nistinumeraliter: quæ vero in genere tantum conveniunt, distingui necesse est : magis igitur collectiva est species quam genus.

3. Post addit, Ad hoc breviter dicitur, quod esse magis colle tivum multorum potest dici dupliciter: uno modo intensive, & sic species magis est colle tiva, quia magis unit adunata, ut ratio adduct a probat; also modo extensive, & sic genus est magis colle tivum, quia multo plura sub sua adunatione cadunt, quam sub specie ambitu. Unde species & genus se habent sicut duces, quorum alter habet exercitum parvum, sed valde unanimem, alter exercitum magnum, sed diversarum factionum. Ille enim magis colliget intensive, hic extensive. Porphyrius autem loquebatur hic de extensiva colle tione, ideo dixit, genus esse magis

collectivum. Hæc Cajetanus.

REGULA VI.

Genus continet species, at species continentur, non continent genera, Porphyrius Isazog, cap. 8. §. 4.

1. Atqui, inquis, potius species continet genus, & non genus species. Nam homo secundum essentiam suam continet in se animal tanquam genus & rationale tanquam differentiam: at animal in se non continet hominem. Si enim animal in se contineret hominem seu naturam hominis, omne id quod animal esset, homo esset.

2. Resp. Dupliciter potest dici aliquid continere aliqua, a & u & potentia. Species continer genus & differentiam in se actu, quia ex illis componitur, & in conceptu speciei essentiali includitur conceptus generis & differentiz. Hoc autem modo genus non continet species fuas: nam ex specie genus non componitur, nec in-conceptu essentiali generis conceptus speciei continetur; ficut manifestum est de definitione animalis, in qua nulla fit mentio hominis. Et hoc vult argumentum §. praced. At potentia, &, ut Durandus loquitur, quoad ambitum continentia pradicabilis, genus continet omnes suas species: nempe omnes species & differentiæ divisivæ generis continentur potentia in genere, ficut omnes formæ continentur potentia in materia prima: quam ob causam & genus materix affimilatur, sicut paulo post videbimus. Quod prædicationem etiani ambitu suo genus omnes species continet, quia de omnibus potest prædicari, & quidem directe. At hoc modo species non continet genus, partim, quia actu potius id continet, partim, quia non de omnibus prædicari potett de quibus genus prædicatur.

REGULA VII.

Genus non oft quid accidentarium speciei. 4. Top. cap. 1.

1. Prædicatur enim genus de specie in quid. Quicquid autem de aliquo in quid prædicatur, id de essentia ejus est, & per consequens non potest esse accidentarium.

2. Colligimus hinc, comprehensionem præceptorum, vel artem sumptam pro comprehensione præceptorum, non esse genus artium, ut artis medendi, ædiscandi, æc. contra Ramistas; quia comprehensio præceptorum est quid accidentale artibus, quod quidem ita probamus. Quicquid est de essentia rei, eo negato, non potest res dari. At negata præceptorum comprehensione, potest dari quælibet ars. Ergo præceptorum com-

li-

ntu

e-

es

n-

5

a-

i-

as

æ

es

m

10

n t,

us

1,

1-

)-:a

i-

-

prehensio non est de essentia artium. Minor probatur: Datur artisex absque comprehensione præceptorum: ergo & ars potest dari absque comprehensione præceptorum. Consequentia patet ex loco conjugatorum. Antecedens probatur: Dicitur aliquis actu & formaliter artisex, verbi gratia medicus aut architectus, etiam, dum dormit, comedit, ludit; nec tamen tunc actu & formaliter in ipso præcepta sunt. Tunc enim solum præcepta eorumque comprehensio actu in aliquo sunt, cum ea concipiuntur, siquidem nihil aliud sunt quam propositiones: propositiones autem actu & formaliter non sunt, nisi quando actu formantur. At quis dicat, inter dormiendum, comedendum aut ludendum, propositiones artium semper ab artisice formari & concipi?

REGULA VIII. Genus est ut materia, differentia ut forma.

1. Genus est ut materia. 7 Metaph. c. 12. t. 43. Genus est materia ejus cujus dicitur genus, 10 Metaph. cap. 11. Genus est simile materiæ, differentia formæ, ait Porphyrius in I(agoge.

2. Genus non est materia, nec differentia ipsa forma:

1 Quia in substantiis separatis genus & differentia dantur, non autem materia & forma. 2. Quia enim in substantiis ex materia & forma constantibus nec materia nec forma prædicatur de specie, ut homo exempli causa nec est corpus, (sumpta hac voce pro altera hominis parte) nec anima. At & genus & differentia prædicantur de specie. 3. Quia materia & forma differunt realiter; genus autem & differentia secundum rem idem sunt, & sola ratione distinguuntur, quemadmodum demonstrat primus Philosophus.

3. Utrumque igitur & genus & differentia, per se est tota rei essentia, & in substantiis compositis materiam & formam simul important. Distinguuntur autem ratione: quia genus est ipsa res, seu ipsa essentia rei, quatenus concipitur ut aliis similis; disserentia autem est ipsa res, quatenus concipitur ut aliis dissimilis. Verbi

gratia.

gratia, quatenus hominem concipimus ut connotat principium fentiendi, in quo brutis fimilis est, vocatur animal, quod est genus ejus; quatenus vero ipsum concipimus ut connotat principium ratiocinandi, in quo est brutis dissimilis, dicitur esse rationalis, quæ est differen-

tia iplius specifica.

4. Quanquam autem, ficuti demonstravimus, genus non est proprie ipsa materia, nec differentia forma, est tamen illud instar materiæ, hæc instar formæ: quæ analogia in hoc confiftit, quod ficut materia ex fe nullam habet formam, apta tamen est ad omnes formas suscipiendas; ita genus nullam earum differentiarum quibus dividitur actus includit, aptum tamen est eas recipere: yel, sicut materia est quid indifferens & determinabile, quod determinatur per formam; ita genus est quid indeterminatum & indifferens, differentia autem ipsum determinat ad certam speciem. Quod ergo 10 Metaph. cap. 12, dicitur genus este materia ejus cujus genus dicitur, non proprie intelligendum est, sed ratione hujus analogiæ. Unde & 7 Metaphyf. cap. 12. t. 43. non ait Philosophus, Genus effe materiam, sed effe ut materiam.

REGULA IX. Negato genere, negatur species.

1. Vulgo ita dicitur, A genere ad specie negative valet consequentia. Quod quidem dupliciter potest intelligi: 1. de exsistentia, 2. de prædicatione, sive ut genus stat loco prædicati in enunciatione. Utroque modo Regula vera est. Nam ex eo quod genus non exsistit, recte infertur neque speciem exsistere: ut, si animal non est: nec homo, nec brutum in rerum natura erit.

2. Quantum ad prædicationem, De quo negatur genus, de eodem etiam negantur species omnes: ut, si aliquid non est animal, nec homo est, nec brutum. Secundum Zabarellam genus quinque habituum mentis, ab Aristotele 6. Eth. explicatorum, est habitus principalis. Si igitur Logica (exempli causa) non est habitus princi-

palis,

palis nec fapientia erit, neque intellectus, neque scien-

tia, neque prudentia, neque ars.

3. Loquimur autem de genere & specie materialiter, five quantum ad rem substratam. Nam sicut in aliis Regulis, ita & hic, de formali & ipsa notione non est sermo. Et certe de quo negatur notio generis, de eo statim esse negandam notionem speciei, manifestum est; nam homo (exempli causa) non est genus, est tamen species.

REGULA X.

Affirmato gencre, non affirmatur species.

Porphyrius cap. 8. §. 7.

1. Sciendum 1. hoc posse intelligi vel de specie determinate, ut de homine; vel indeterminate, seu sub disjunctione. 2. Et hic posse esse sermionem vel de existentia, vel de prædicatione, seu ut in enuntiatione genus & spe-

cies frant loco prædicati.

S

0

2. Jam dico I. Assimato genere, tum quoad existentiam, tum ut stat loco prædicati in enuntiatione, assimatur species indeterminate, seu sub distinctione, tum quoad existentiam, tum ut stat loco prædicati in enunciatione; ut, Animal est in rerum natura: Ergo vel homo vel brutum est in rerum natura. Hæc substantia est animal: Ergo

vel brutrum est vel homo.

3. Dico II. Affirmato genere, tum quoad existentiam, tum ut stat loco pradicati, nec quoad existentiam, nec ut stat loco pradicati, species aliqua determinate affirmari inde potest; ut non sequitur, Animal est in rerum natura: Ergo homo est in rerum natura. Nam nondum creato homine erat animal in rerum natura. Nec sequitur etiam, Hac substantia est animal: Ergo est homo.

4. Vulgo ita dicitur; A genere ad speciem affirmative non valet consequentia. Quod, ut dixi, verum est, tum quando de existentia sermo est, tum quando genus stat loco prædicati. Quando autem stat loco subjecti, tunc

valet consequentia.

5. Potest hoc ita declarari: A genere ad speciem non valet consequentia affirmative, quando genus & species ponuntur ex parte prædicati, sicut vidimus; quando autem utrumque stat loco subjecti, sive prædicetur exsistentia, sive aliud quid, tunc valet consequentia. Estque Regula plane eadem cum illa, Quicquid affirmatur de genere affirmatur de specie; & propterea etiam non aliter consequentia valet, quam eo modo quo istam Regulam supra explicavimus.

REGULA XI. Genus & species sunt in eodem prædicamento!

1. Obstat I. quod Aristoteles cap. de qual. circ. fin. scribit, scientiam, quæ genus est, ad aliquid esse; species autem scientiæ, ut Grammaticam, Musicam non esse ad aliquid, sed qualitates. Scientia enim est alicujus, nempe scibilis, scientia; Grammatica autem & Musica non est alicujus Grammatica aut Musica. Idem habetur 4. Top.

cap. 4. feet. 8.

2. II. Est qui objicit, quod in desinitionibus relatorum, & in universum in desinitionibus accidentium in concreto, sumatur genus alterius prædicamenti. Dicitur enim, Pater est persona habens silium; Calidum est corpus habens calorem. Ubi desinita pertinent ad prædicamenta accidentium; (pater exempli causa) ad relata, & calidum ad qualitatem: genera autem nem-

pe persona & corpus, substantiæ sunt.

3. Nihilominus simpliciter & sine exceptione docet Aristoteles, genus & speciem in eodem esse prædicamento, Ita enim scribit 4. Top. cap. 1. s. Præterea videndum est, annon eadem divisione sint genus & species, sed alterum si substantia, alterum quale; veluti nix & cygnus est substantia, album vero non est substantia, sed quale: quapropter album non est genus nivis neque cyzni. Rursus scientia est in eorum numero qua ad aliquid referuntur; bonum autem & honestum est quale: quarum bonum vel honestum non est zen us scientiæ: quandoquidem relatorum genera ipsa quoque relata esse oportet; quemadmodum in supso perspicere

on

ies

ido

ex-

ft,

tur

on

m

cs.

ıd

be

F

n

-nd)

spicere licet: ctenim multiplum, cum sit genus dupli, ipsum quoque in relatorum numero est. Et, ut universaliter dicam, sub eandem divisionem oportet & genus & speciem cudere. Sive enim species sit substantia, etiam genus est substantia; sive species sit quale quippiam, etiam genus est quale quippiam; veluti si album est quale quippiam, etiam color. Similis est aliorum ratio. Hæc Aristoteles.

4. Quantum ad ea quæ sect. 1. in contrarium sunt allata, respondeo ad I. non solum species scientiæ, ut Grammaticam, Musicam, &c. qualitates esle, sed & scientiam, quæ earum genus est, sicuti ex cit. illo cap. de specie satis constat. Sunt autem non tantum in scientia in communi, sed etiam in qualibet particulari attendenda duo : unum est ipsa qualitas ; alterum quod refertur ad objectum, nempe scibile. Et quia vox scientiæ expresse illum respectum ad objectum significat, vocabula autem specialia, ut Grammatica, Musica, &c. illum respectum non exprimunt, (non enim dicitur Grammatica esse alicujus Grammatica, licet dicatur alicujus scientia, nec Musica dicitur alicujus Musica, sed alicujus scientia) ideo dixit Aristoteles, scientiam quæ genus elt, non autem Grammaticam & Musicam, aliasque scientiæ species este of wes n, ex iis quæ funt ad aliquid, five relata.

5. Præterea inquit Aristoteles, Si idem sit quale & ad aliquid non absurdum est utrisque generibus (prædicamentis) id connumerari. Hine nonnulli statuere videntur, scientiam, ut respicit objectum, simpliciter esse in prædicamento relationis, licet alias etiam qualitas sit. Unde dicere oportet, scientiam esse genus, Grammaticæ verbi gratia & Musicæ, non ut est in prædicamento re-

lationis, sed ut est in prædicamento qualitatis.

9. Alii autem distinguunt inter relata secundum dici, quibus prædicamentum of sees n, non constituitur, & inter relata secundum esse; aiuntque scientiam esse ex numero eorum quæ secundum dici, non vero ex numero eorum quæ secundum esse relata & prædicamentalia sunt. Unde cum relata secundum dici non revera pertineant ad prædicamentum relationis, sed sint in prædi-

R 2 camento

je i

ti

1

camento aliquo rerum absolutarum, (quemadmodum caput, licet respectum habeat ad capitatum, non tamen hujus respectus ratione revera in prædicamento relationis est, sed simpliciter resertur ad prædicamentum substantiæ quemadmodum ex ipso contextu cap. de Relat. apud Aristotelem manifestum est) hinc scientia simpliciter in prædicamento qualitatis collocanda est, nec respectus ille quem ad scibile dicit proprie erit prædicamenti relationis.

7. Sed hanc responsionem videntur respuere verba Aristotelis S. 4. cit. ubi expresse semire videtur, scientiam non solum esse quid relativum, sed & collecari in

prædicamento relationis.

8. Responderi potest dupliciter: 1. Aristotelis verba non esse absolute prolata, sed hypothetice: si nimirum sidem sit quale & aliquid, non absurdum esse id in utrisque generibus collocari. Ita respondent Conimbricenses. Potest 2. etiam responderi, Aristotelem reserre scientiam ad prædicamentum relationis, non quod revera & ex propria ipsius sententia eo pertineat, sed quia ad id pertinet juxta definitionem relatorum a veteribus assignatam, quam ipse in cap. de relatis rejicit, & justo latiorem esse demonstrat, indeque aliam proponit.

9. Quantum ad alterum argumentum, Scheiblerus Top. lib. 30. cap. 1. videtur admittere, genus patris effe Sed ejus responsionem alibi per fonam, & calidi corpus. examinavimus. Nos dicimus, nec personam patris, nec cropus calidi genus esse : id quod facile perspicere est ex Reg. 8. ibi enim dictum eft, genus rei effe totam rem,& non partem ejus, esseque sola ratione à specie distinctum : quod nec Scheiblerus negat. At certe corpus eft pars calidi, & à calido realiter differt, cum calidum præter corpus calorem, qui a corpore realiter dilfinguitur, includat. Eadem fere est ratio personæ respectu patris. Dicimus igitur, personam patris & corpus calidi genus non este. Neque sequitur, Pater definitur per personam, & calidum per cerpus in casu recto : Ergo persona & corpus sunt genera illorum definitorum. Nam accidentia in concreto sumpta definiri per subjectum

nta-

ore-

tum

Re-

entia

eft,

rx-

rba

ien-

i in

rba.

um

que

es.

n-

82

id

g-

a-

us

le

oi

ec

X

8c

-

2

n

dum jedum in cafu recto, loco generis positum, jam dudum Hocuic Fonseca Inftit: Diat. lib. 5. cap. 6. Vide qua it. praced. circa rez. 8. S. 4. 6 5. diximus. Defmitionem calidi propositam tantum esse nominalem, in confesto est, & patrem inepte definiri per filium, alias diximus; id enim jam examinare hujus loci non est. Vide tit. 14. Reg. 4.

REGULA XII. Genus fignificat naturam quandum diver-(am à (peciebus.

1. Perecius lib. 1. Philosophia c. 6. demonstraturus. scientiam speculativam non esse genus metaphysica physicæ, & disciplinarum mathematicarum, ita argumentatur : Genus fignificat naturam quandam diver am à naturis specierum & habet proprietates diversus, & eft prius & universalius quam qualibet species. At noz exfistit speculativa aliqua scientia generalis, divisa ab illis tribus, habens subjectum diversum, principia item & pasfiones, & qua fit prior & univer saliter quam metaphysica, phylica, & scientia mathematica.

2. Resp. Genus habere naturam diversam a naturis specierum, potest tripliciter intelligi : 1. quod fit diversa in se, & præcluso actu intellectus; 2. quod non fit tantum diversa in se, sed & divisa ac separating exse stensa speciebus. 3. quod ratione distincta & diversa sit:

3. His præmissis, dicimus, primo & secundo modero genus non habere naturam diversam a naturis specierum : fiquidem genus non diftinguitur in fe, & fecundum rem à speciebus; multo minus divisum est, & separatim exhibit à naturis specierum. Habet ignur tertio tantum modo genus quodammodo naturam a naturis specierum diversam; quatenus, licet secundum rem & in se eadem sie natura eorum, conceptus tamen formalis in animo, qui repræsentat rem ut-significatur nomine generis, non est simpliciter idem cum-eo qui repræsentat eam ut significatur nomine speciei : non quod contradiftinguantur illi conceptus formales, R 3

ficut contradistinguuntur conceptus formales generis & disserentiæ; sed quod conceptus speciei includat simul conceptum generis & disserentiæ, conceptus autem generis in quantum genus est, abstrahitur sive præscinditur à conceptu speciei ut species est: quemadmodum (exempli causa) natura hominis, ut homo est, repræsentatur hoc conceptu complexo, corpus vivens sentiens, & rationale; animal autem, ut animal est, repræsentatur hoc solum, corpus vivens & sentiens; & propterea conceptus animalis, ut animal est, præscinditur à conceptu hominis, ut homo est, quia eum non includit.

4. Quod porro Pererius dicit, genus habere proprietases diversas, etiam non ita intelligendum est, quasi habeat proprietates seorsim & extra species ipsi competentes, aut quod proprietates generis non competant
speciebus sed ita, quod cum proprietates generis cum
genere reciprocentur; non reciprocentur vero cum
singulis speciebus, hoc ipso generis, & non specierum,
proprietates sint: quemadmodum proprietates specierum cum speciebus reciprocantur, non autem cum genere, indeque specierum, & non generis, proprietates
sunt. Quod autem Pererius dicit, genus esse prius & universalius quam qualibet species, de eo jam supra egimus

Rcg. 3. 6 4.

5. Jam consideremus Pererii syllogismum. Dicimus, ipsum non recte subsumpsisse sub proposicione majore. Ita enim debuit sieri subsumptio, scientia contemplativa non significat naturam quandam diversam à naturis specierum, metaphysica scilicet, physica, & scientis mathematicis. At hanc minorem negamus, si, ut debet, intelligitur tertio modo ex illis de quibus s. 2. & 3. Natura enim quam significat scientia, contemplativa est, quod res sibi subjectas doceat tantum scire, sicut constat ex ipso Pererio 6. 2. lib. cit. At hæc natura natione distincta est à metaphysica, physica & scientiarum mathematicarum naturis, ab iis abstrahitur, & tam diversa est, quam natura animalis à natura hominis & brutis habet etiam proprietates diversas à proprietatibus illa-

rum disciplinarum; universalior est, cum de singulis prædicetur; est prior, cum à scientia contemplativa ad species istas non reciprocetur essendi consequentia: sequitur enim, Physica est, Ergo est scientia contemplativa; sed non sequitur, Est scientia contemplativa;

Ergo est Physica.

1-

re

1-

0

15

1

i-

a

-

it

u

6. Neque vero ulla est consequentia, Non exsistit aliqua scientia contemplativa generalis divisa ab illis tribus disciplinis que est assumptio Pererii; Ergo scientia contemplativa non habet naturam diversam a naturis trium illarum disciplinarum : 1. quia consequens non aliter debet intelligi, quam tertio illo modo ex iliis, de quibus §. 2. & 3. antecedens autem loquitur expresse non de natura ratione diversa à naturis specierum, sed de divisa & consequenter ita diversa, ut seorsim exsistat. Ex quo perspicitur, Pererium majorem suam propositionem intelligere in primo & secundo sensu de quibus s. 2. quo modo quidem à nobis eam non concedi ex s. 3. constat. 2. Quia quæstio est de scientia contemplativa, an sit genus; & sic conceptum est consequens:sed antecedens loquitur de aliqua scientia contemplativa. Conceditur, non dari aliquam scientiam contemplativam quæ sit genus illarum trium; sed hoc quæritur an scientia contemplativa sit genus. Quemadmodum non datur aliquod animal generale, quod habeat naturam divisam ab homine & bruto, & sit eorum genus; interim animal habet naturam ratione distinctam & præcisam à naturis hominis & bruti, & propterea aliquo modo diversam, & est genus hominis & bruti. Quando dico, Aliqua scientia contemplativa est genus trium illarum scientiarum, aut, Aliquod animal est genus hominis & bruti; scientia & animal sumuntur seu supponuntur personaliter, & quidem disjunctive, & sunt propositiones falsa. At cum dico, Scienentia contemplativa est genus, Animal est genus; supponuntur simpliciter, & sunt propositiones veræ. Quz facile capit, cui doctrina suppositionum nota est.

REGULA XIII.

Tota natura generis continetur in qualibet fpecies

1. Utitur & hoc Pererius ad probandum id quod propositione præcedenti probare voluit. Ita enim argumentatur: Tota natura generis continetur in qualibet specie. Sed universa cognitio speculativa non continetur in unaquaque scientia, metaphysica nimirum, physica, & disciplinis mathematicis: alioquin qualibet specularetur omne ens, vel omnes res quæ cadere possunt sub speculativam.

Ergo (cientia contemplativa non eft genus earum.

2. Nos notamus I. Regulam non loqui de natura generis formaliter sumpti, sive ut genus est, & significatur hac notione generis: nam natura generis ita sumpti nihil aliud est, quam aliquid posse prædicari in quid de omnibus speciebus sub se contentis; at hæc natura non competit speciei, aut ipsi inest, quia nulla species prædicatur de omnibus speciebus sub genere contentis sicut manifestum est. Loquitur ergo Regula de genere materialiter seu pro re substrata sumpto, & sic ejus veritas jam patet ex Reg. 6. 8. 6 praced. Ita tota natura animalis continetur in homine, tota in leone, & cæteris.

3. II. Notamus, aliud esse dicere tota natura scientia contemplativa, aliud universa scientia seu cognitio con-Pries importat omnia prædicata quæ ad templativa. essentiam s.ientiæ contemplativæ requiruntur; quemadmodum tota natura animalis est corpus animatum sentiens, quia hæc omnia prædicata essentiam animalis complent; unde tota natura animalis continetur in homine, quia hoc totum corpus animatum sentiens in homine reperitur, & de eo prædicatur. Tota natura scientiæ contemplativæ juxta Pererium, ut praced. Reg. vidimus, est, quod sit scientia talis quæ res subjectas doceat tantum scire. At hac tota natura competit cuilibet scientix: nam physica docet res sibi subjectas tantummodo scire; similiter & metaphysica, & disciplinæ mathematica. Posterius autem, nempe universa scientia seu cognitio speculativa, importat extentionem & aggregationem omnium notitiarum contemplativarum de quocunque objecto sub speculationem cadente. Quod jam dicit Pererius, universam cognitionem speculativam non contineri in unaquaque scientia, verum est; idque recte probat inde, quod alioquin qualibet specularetur omnes res sub speculationem cadentes. Ita aliud est, si dicam, tota natura coloris, aliud, universus color. Tota natura coloris continetur in albedine, & qualibet specie coloris; sed universus color non continetur in albedine, quia in ea nigredo & alia species coloris non continentur.

4. Patet ergo, vehementer hallucinari Pererium; dum hæc duo, tota natura generis, verbi gratia scientiæ contemplativæ, & universa cognitio sive scientia contemplativa, confundit: & cum debuerat ita subsumere, tota natura scientiæ contemplativæ non continetur in quatibet scientia, quod quidem falsum susset; ita subsumit, universa cognitio speculativa non continetur in qualibet scientia. Et certe si doctrina Pererii & ratio argumentandi, quam in hac & præced. Reg. proposumus, vera & legitima esset, nullum omnino daretur genus in ulla reged natura generis & specierum plane tolleretur.

REGULA XIV. Nulla species babet aliquid quod repugnet generis Ex 4. Top. cap. 3. seet. 1.

1. Rationem dat Aristoteles; quia, nimirum, si aliquid competeret speciei quod repugnaret generi, cum genus necessario es perpetuo insit speciei, contraria sive repugnantia essent in eodem. Congregatio igitur (exemplicausa) non est genus generationis, quia aliqua generatio sit segregatione, que segregatio est contraria congregationi: quando enim ex aqua generatur aer, sit separatio & segregatio partium aque.

2. Dicunt nonnulli, intelligendum id esse de eo quod per se sit, existimantes per accidens posse aliquid compatere speciei, quod generi repugnet: quemadmodum in animalibus ex putrida materia genitis sit desectus

ratione cujus non possit potentia generandi, que ipsis competit ut animantia sunt, traduci in actum: qua de

re vide Zabarellam de facult. anima cap. 11.

3. Verum cum ut contraria seu repugnantia prædigentur de eodem, nec per se nec per accidens sieri possit, nec per se nec per accidens potest aliquid inesse
speciei quod generi repugnet. Quod autem de desectu
animalium ex putri materia generatorum assertur, non
obstat, quia desectus ille non repugnat animali, cum
non sit de natura animalis, ut potentia generandi possit edere suas operationes. Sed enim esset de ejus natura, hoc ipso omnino necesse esse, ut omnes species animalis & omnia individua potentiam illam in actum traducere possent, cum quod de natura generis est, omnibus speciebus & individuis sub illo contentis necessario
competat. Taceo, quod ipse Zabarella animalibus ex
putri materia genitis non omnino deneget actum genetandi, ex Philosopho I. de generat. animalium.

REGULA XV. Necesse est, id quod generis est particeps, e. J. alicujus speciei particeps.

1. Aliter ita dicitur; Quicquid sibi præscribit genus, præscribit sibi aliquam specierum ejus: item, Quicquid continetur sub genere, etiam continetur sub aliqua specierum ejus: vel, De quo affirmatur genus, de eo etiam spe-

ciem aliquam affirmari necesse eft.

2. Objicis I. Scutum, cujus una pars dimidia est alba, altera nigra, est sub genere, (est enim coloratum) sub nulla tamen specie coloris aut colorati est; quia nec album est nec nigrum, neque medium aliquem colorem participat. II. Homo sibi præscribit genus, nempe animal, hoc est continetur sub animali tanquam genere: homo autem non sibi præscribit aliquam speciem, hoc est, non continetur sub aliqua specie animalis: quænam enim illa species animalis, sub qua homo continetur? Non certe continetur sub bruto, ut patet; neque sub homine, quia nihil continetur sub seipso; neque alia datur

datur species animalis. Ergo aliquid quod præscribit sibi genus, nullam sibi præscribit speciem illius generis.

3. Resp. Bifariam contineri aliquid sub genere 1. tanquam sub genere suo, sive tanquam inferius sub superiori, ut Petrus sub animali, & hic color sub colore; z. tanquam denominatum (ub denominativo, ut scutum fub colorato. Quod continetur fub genere priori modo, continetur sub aliqua ejus specie : sicut quia Petrus est animal, ideo vel hominem vel brutum eum este necesse est; & quia hic color est color, ideo vel albedo est, vel nigredo, vel alterius speciei color. At quod continetur sub genere posteriori modo, id, licet sape fiat ut sub una aliqua contineatur ejus specie, sicut charta, quæ alba est, continetur sub colorato, tanquam denominatum sub denominativo, (prædicatio enim ilta, charta est colorata, est denominativa) & continetur etiam sub una specie colorati, nempe sub albo : id tamen necesse non est, quemadmodum probat argumentum §. 2. primum ; fed fufficit, fi fub pluribus speciebus contineatur secundum quid: quemadmodum scutum in posito casu secundum quid album est, & secundum quid nigrum. Quam responsionem suggerit nobis Scotus sup. lib. Elench. quast 54.

4. (Et Tartaretus respondet, dupliciter posse intelligi scutum esse album & nigrum: 1. copulative, ut sint dux propositiones; 2. copulate, quomodo simplex est de copulato non subjecto sed prædicato: hoc modo ve-

rum est, sed posleriori falsum.)

0

5. Verum dicat aliquis, hanc responsionem nom posse consistere; propterea quod si monstrato illo scuto ex parte albo & ex parte nigro, dicam. Hoc coloratum est coloratum, continetur hoc coloratum sub colorato tanquam inferius sub superiori, sed non tanquam denominatum sub denominativo, nec tamen continetur sub una aliqua specie colorati.

6. Resp. Cum dico, Hoc coloratum est coloratum, p test prædicatio dupliciter intelligi: vel in sensu composito, seu ita, ut terminus hoc coloratum sumatur formaliter, nempe ut est hoc coloratum, & sic concedo ipsum.

conti-

contineri sub colorato, tanquam inferius sub superiori vel in sensu diviso, seu ita, ut terminus hoc coloratum sumatur materialiter, nempe pro re quæ est colorata; se sic continetur sub colorato tanquam denominatum sub denominativo, prædicatur enim coloratum de re quæ est colorata (ut de charta vel scuto) denominative. Respondere ergo possumus, id quod dictum suit de eo quod sub genere continetur, tanquam denominatum sub denominativo, accipiendum etiam este de eo quod, dicet in sensu composito sive formaliter contineatur sub genere, ut inferius sub superiori, in diviso tamen, sive quoad materiale, contineatur sub eo tanquam denominatum sub denominatum sub denominativo.

7. Dico autem ulterius, Regulam ita esse intelligendam: Quicquid continctur sub genere, continetur etiam sub specie, nis sit ipsa species, in quam genus prima Gimmediata divisione dividitur. Quam quidem limitationem ipse Philosophus expresse habet, cum dicit, Fieri
nequit, ut generis sit particeps, quod nullius speciei est particeps, nisi sorsan sit aliqua illarum specierum, que in prima divisione generis ponuntur, hec enim solum genus parti-

cipat.

8. Conceditur igitur, quod continetur sub genere non contineri sub aliqua ejus specie, nempe illud quod est ipsa species immediate generi subjacens. Et hoc solum probat argumentum secundum sect. 2. quia homo, qui præscribit sibi genus, nempe animal, est species immediate ei generi subjecta; prima enim divisione animal in hominem & beltiam dividitur. Hoc ergo modo Regula sit universalis; Quod continetur sub genere, ut inserius superiori, continetur sub aliqua ejus specie, vel ipsum est species immediate tali generi subjecta.

9. Si igitur ponatur, aliquid esse sub genere, quod tamen non sit sub aliqua ejus specie, nec ipsum it aliqua species ipsi immediate subjecta, alterum horu n esse mecesse est; nimirum, vel id non esse revera sub tali genere, vel, si sirmiter probatum suerit esse sub tali genere, species illius generis non esse sufficienter enumera-

tas, led plures elle dandas.

REGULA XVI. Genus prædicatur de speciebus æqualiter. Porphyrius Isagog. cap. 9. sect. 2.

1. Quibuldam aqualiter pradicari hic est pradicari absque dependentia unius ab altero. Statuunt enim, ad hoc, ut aliquid univocum fit, requiri, ut ne unum illorum de quibus prædicatur, ab altero dependeat in participando conceptu ejus rei quæ univoca statuitur. Si enim unum ab altero dependeat, dicunt effe analogum, aut commune meg; ev n'ao' évos : quemadmodum licet ens de substantia & accidente prædicetur, non secundum nomen folum, sed etiam juxta rationem nomine entis significatam, tamen ens non univocum esse, sed commune do evos, cum accidens fit ens per dependentiam à substantia. Hinc jam inferunt, cum omne genus sit univocum, debere illud prædicari de pluribus æqualiter, id eft, absque dependentia unius ab altero: sicut animal, ut est in homine, non dependet à bruto, & ut est in bruto, non dependet ab homine; quod vel inde apparet, quod homo esse posset in rerum natura, etsi nullum brutum esset, & brutum esse posset, etsi nullus homo esset.

2. Pro hac sententia videtur militare, quod habet Aristoteles in cap. de modis simul, ea dicens quæ ex eodem genere in divisione sibi invicem opponitur, esse natura simul. Atqui species immediate unum genus respicientes, ex ecdem genere in divisione sibi invicem opponuntur: ut albedo & nigredo, in quas color dividitur. Sunt igitur natura simul. Quod si natura simul sunt, non potest una ab altera dependere in participan-

dogenere.

3. Hanc tamen sententiam Cajetanus cap. I. Antepræd. improbatz ex professo contra eam disputat Petr. Hurt. de Mendoza disp. Log. 9. s.4. subs. 4. existimans, dependentiam illam non tollere univocationem, & posse aliquid esse genus aliquorum, ets eorum unum ab altero in participando genere dependeat: quemadmoadmodum qualitas statuitur genus potentiæ naturalis & habitus, cum nihilominus habitus in participanda natura qualitatis à potentia naturali dependeat. Nobis jam de hisce sententiis judicium serre animus non est. Videmus potius quomodo ipse Porphyrius Regulam in-

telligat.

4. Ille, cap. 10. §. 3. At genus quidem, inquit, qua participant, aqualiter participant, accidens autem non aqualiter; quoniam intensionem & remissionem recipit participatio accidentium, generum non item. Ex quibus perspicitur, cum Porphyrius dicit, genus pradicari aqualiter de speciebus, sensum esse, quod non pradicetur de illis cum diversitate graduum, ita ut uni conveniat magis & in-

tenfe, alteri minus & remisse.

5. Dicis, Homo est persectius animal quam bos : Ergo est magis animal. Respondet Tartaretus per negationem consequentiæ: quia hominem esse persectius animal quam bos, non est, ipsum magis esse animal, sed est, ipsum habere persectiorem disserentiam, per quam animal contrahitur & determinatur ad constitutionem hominis, quam sit illa per quam determinatur ad bovem. Vide Tartaretum sub sin. Lpradiat. ibi, 4. sciendum.

TIT. XIII. continens REG. XII.

Differentia.

Itulo Generis & Speciei subjungimus illum qui Differentiam completitur, cum tres hi termini perpetua quasi familiaritate inter se sint conjuncti. Dividit enim genus differentia, & constituit speciem; adeoque sieri nequit; illorum trium unum sinc altero unquam ut reperiatur. dis

bis

eft.

in-

jua ua-

ici-

ci-

de

ım

n-

s :

us.

d

m

n

)-

1.

REGULA I.

Omnis differentia habet aliquam sibi oppositam differentiam 6. Top. cap. 6. sect. 2.

t. Omne genus oppositis differentiis dividitur, inquit, ibid. Aristoteles. Atqui inquit, substantiarum differentiæ non sunt oppositæ: quod probatur, quia nec relative, nec privative opponuntur, nec contradictorie, nec contrarie. Non relative; quia cum substantiæ sint entia absoluta, etiam differentiæ illarum esse entia absoluta debent. Non privative nec contradictorie; quia sic aliqua substantiarum differentia esse negativa, quod sieri nequit. Nec denique ut contrariæ; quia substantiis nihil est contrarium, ut habet Philosophus in prædiæ. substantiæ.

2. Resp. I. Opposita sumuntur dupliciter. I. Strictius prout in quatuor species ab Aristotele c. 10. Categ. rediguntur; nempe relative, contradictorie, privative opposita, & contraria. Et hanc juxta acceptionem non omnes disferentias esse oppositas concedimus. 2. Latius prout & disparata comprehendunt: quo modo accipiuntur opposita ab ipso Aristotele c. 13. s. 8. Categ. Et juxta hanc acceptionem omni disferentia opponitur alia disferentia: quemadmodum & substantiarum disferentia ut disparata opponuntur.

3. Resp. II. Quando sunt dux alicujus generis disserentix, quamvis non sint contradictorix formaliter, sunt tamen contradictorix implicite, quatenus ad terminos contradictorios redigi possunt; ut rationale & irrationale. Quando enim animal dividitur in rationale & irrationale, licet irrationale non sit negatio contradictoria, quia tamen ex eo quod aliquod animal irrationale est, sequitur, quod sit non rationale, ideo illa disferentia ad contradictoria referri possunt.

REGULA II.

Species non est differentia.

Peccat, fi quis speciem tanquam differentiam ad-

Sgnaret: ut si quis convitium definiat contumeliam cum irrisione, cum irrisio sit species quadam contumelia, proinde irrisio non est differentia. Aristoteles 6 Top. cap. 6. 5. 9.

Genus non potest esse differentia speciei. ibid. sett. ro.

Genus enim prædicatur de specie in quid, disserentia vero in quale quid, Hinc cum cognitio sit genus scientiæ, non potest ejus esse disserentia.

REGULA IV. Differentia non debet esse accidentalis speciei. ibid. §. 12.

T. Aliud est aliquid esse quid accidentale absolute; aliud, aliquid esse accidentale alicui. Accidentale absolute opponitur substantiæ, & appellatur sic omne illudquod est in aliquo prædicamento accidentium: sed accidentale a'icui opponitur essentiali, & dicitur illud, quod cum alicui competat, non est de ejus essentia.

2. Loquitur Regula non de accidentali absolute: cum enim multæ species sint accidentia, etiam disferentiæ earum sunt aliquid accidentale, hoc est in prædicamento accidentis. Loquitur igitur regula de eo quod alteri accidentale quid est. Speciei non est disferentia accidentalis, hoc est non est extra ejus essentiam: & ratio est, quia essentiam speciei constituit, & secundum rem est ipsa speciei essentia.

3. Dicitur autem, quod differentia non sit accidentalis speciei. Nam si respectu generis consideratur, tunc aliud dicendum est. Generi enim differentia accidentalis est, cum ita de co prædicetur, ut sit extra essentiam ejus constituta: sicut patet de rationali, quod de essentia animalis non esse, in consesso apud omnes est. um

op_

tia

æ,

REGULA V. De differentia non prædicatur genus. ibid. §. 13.

Prædicatione scilicet naturali & ordinata, Negari enim non potest, genus de differentia prædicari; ut, rationale est animal, disgregativum visus est color: sed hæ prædicationes funt naturales, feu inordinatæ & contra ordinem; prædicatur enim in iis terminus absolutus & substantivus de adjectivo & denominativo; qua de re videatur Du Triu Manud. Tract. 1. p. 1. c. 2. d.2. Hujusmodi præterea prædicationes non sunt in quid: cum onine quod in quid de aliquo prædicatur, aut totam essentiam aut rationem ejus exprimat, sicut patet de definitione respectu definiti; aut in ratione & essentia ejus includatur, quemadmodum patet de genere respectu speciei. At genus nec totam differentiæ rationem dicit, nec in ea includitur; cum genus & differentia sint conceptus formaliter contradistincti & ex iis fpecies fecundum rationem & conceptus nostros componatur.

REGULA VI. Differentia est posterior genero, & prior specie. ibid. §. 16.

Hoc quia differentia constituit speciem, omne autem constituens est prius constituto: illud, quia sicut à genere ad speciem, ita etiam à genere ad disserntiam non reciprocatur essendi consequentia. Nam valet (verbi gratia) Rationale est, Ergo est animal; sed non vice versa, Animal est, Ergo rationale est. Sicut igitur genus est prius specie, ita & disserntia prius est, & per consequens disserntia est genere posterior. Vide ea sur tit. prac. Reg. 3. diximus.

REGULA VII.

Eorum quæ ad aliquid referentur, etiam differentiæ ad aliquid referentur. Vel; Relatorum relativæ funt differentiæ ibid. seet. 23.

1. Ita scientia est quid relativum: refertur enim ad subjectum, scilicet scibile, & dicitur scibilis scientia; unde etiam contemplativum, activum & estectivum, quæ ejus dissertiæ sunt, ad aliquid referuntur: contemplativum enim est alicujus contemplativum, & activum alicujus activum, & estectivum alicujus estectivum.

z. Patet autem, Aristotelem non tantum loqui de relativis prædicamentalibus, sed & de aliis quæ proprie non sunt in prædicamento Relationis: quemadmodum scientia, licet relativum quid sit, tamen non ad prædica-

mentum relationis, sed qualitatis pertinet.

REGULA VIII.

Uninscujusque eorum quæ ad aliquid reseruntur, differentia peti debet ab eo ad quod sua natura reseruntur. ibid. se &. 24.

Quibusdam corum quæ ad aliquid referuntur ad nihil aliud uti licet, quam ad id ad quod natura referuntur, ut aspectu solum ad cernendum. Nonnullis vero ctiam ad alia uti licet, ut strizili baurire aliquis aquam potest. Si quis tamen strigilem desiniat instrumentum ad hauriendam aquam, peccat, quia non est ad boc comparata. Ejus autem ad quod nata res est desinitio est id, ad quod utitur prudens qua prudens, & propria scientia quæ circa quamque rem versatur. Sunt verba Aristotelis.

REGULA IX.

Differentia debet esse in eodem prædicamento in quo est id cujus est differentia.

1. Quod Aristoteles l. c. s. 20. dicit, esse alicubi non esse differentiam substantia, id ad omnia prædicamenta possu-

possumus accommodare, & dicere, disserniam, & id cujus est dissernia, non debere esse in diversis pradicamentis. Est autem dissernia tum generis tum speciei disserentia: illud dividit, hanc constituit. Quod si disserentia esse in alio pradicamento, in alio genus, species, qua ex genere & disserentia constituitur, non esse per se ens, cum ex rebus diversorum pradicamentorum non siat nisi unum per accidens. Quod si disserentia est in eodem pradicamento cum senere, est etiam in eodem pradicamento cum specie, quia genus & species in eodem sunt pradicamento.

2. Ideireo & cos reprehendunt (inquit Aristoteles 1. c.) qui terrestri & aquatili animal dividunt quia terrestre & aquatile significent esse alicubi. At in his non reprehendunt recte; quoniam aquatile & terrestre non significant esse in aliquo, nec alicubi, sed quale quid: nam essi aquatile sit in loco sicco, æque erit aquatile; similiterque si terrestre sit in loco humido, terrestre erit, non aquatile. Veruntamen, si quando differentia significet esse in aliquo, manisestum est eum peccasse qui desinivit: hoc est, si quis desinire volens substantiam assignarit differentiam

pertinentem ad prædicamentum ubi, peccabit.

3. Verum hic quis objicere posset, quod cum accidentia definiantur per subjectum, tanquam per disserentiam, & vero subjectum sit substantia, (ut cum dicitur, Tonitru est sonus in nube; aut cum physica desinitur, quod sit scientia corporis naturalis) certe substantia erit disserentia accidentis, & per consequens disserentia & id cujus est disserentia sæpe in diversis erunt

prædicamentis.

ad

11-

uæ

a-

m

le

ie

m

1-

4. Resp. In definitionibus accidentium non subjectum, sed habitudo & respectus ad subjectum, disterentia est. Sed quia illa habitudo non potest explicari, nisi mentione subjecti, ideo necesse est subjectum in eorum definitionibus poni. Ita tonitru ex natura sua respicit subjectum in quo insit, nempe nubem, & idcirco per nubem definitur: & Physica essentialiter importat respectum ad corpus naturale, tanquam ad subjectum circa quod, & idcirco per corpus naturale definitur.

5. Instas; ex hac responsione adhuc sequi, differentiam & id cujus est differentia posse esse in diversis prædicamentis: quia tonitru, tanquam sonus, & scientia, tanquam habitus, sunt qualitates; illarum autem differentiæ cum sint respectus quidam, pertinent ad prædica-

mentum relationis.

6. Resp. Non omnis Respectus ad prædicamentum relationis pertinet, quod vel ex eo constat, quod Aristoteles in præd. Rel. negat, respectum quem caput ad capitatum importat, esse relationem de prædicamento relationis. Sunt quidam respectus transcendentales, aut tales ut inde relata vocentur secundum dici, æilli in prædicamento relationis proprie non collocantur. Hujusmodi respectus etiam est is quem omne accidens ad subjectum & scientia ad scibile habet. Vide quæ cirta Reg. 11. tit. præced. dicta suerunt.

7. Notandum autem, Regulam istam loqui de disserentia essentiali & specifica. Nam si disserentia dicatur id per quod aliquid quocunque modo dissert, sic accidentia posse esse disserentias substantiarum, nec semper disserentiam & id cujus est disserentia in eodem esse prædicamento, extra controversiam est: sicut coelum & terra disserunt per ubi, quod illud supra est, hæc in

medio.

REGULA X. Differentia non debet esse negativa.

r. Ex 6 Top. cap. 6. §. §. ubi dicitur, eos peccare qui negatione genus dividunt. Notandum autem I. Regulam esse intelligendam de entibus positivis, hoc sensu; Entium positivorum differentia non debent esse negativa. Et ratio est, quia differentia constituit essentiam speciei; sed negatio essentiam speciei, ut entis positivi, constituere non potest. At eorum qua in negatione & privatione consistunt, alia est ratio, quod expresse significat Aristoteles, quando §. 7. dicit, Fortassis autem in nonnulli necesse est negatione uti eum qui definit, ut in privationibus; nam cacum est, quod non habet visum, quando secundum naturam habere debet.

2. Notandum II. sermonem esse disserentia essentiali & specifica, & propriissime sic dicta. Nam aliquando negativis disserentiis dividi genus, non est dubium: ut animal dividitur in id quod pedeshabet & quod iis caret, in plumatum & implume. Oportet autem disserentiis negativis sape nos uti, propterea quod specifica & vera disserentia latent. Fit & interdum, ut vox aliqua privativa sit, qua tamen utamur ad significandum quid positivum; ut patet de irrationali, per quod dividitur animal.

REGULA XI

Differentia non reciprocatur cum co cujus est differentia. Porphyrius cap. 13. Isagog. S. 4.

1. Regula 9. diximus, differentiam esse & generis & speciei disterentiam. Intelligitur hoc dictum Porphyrii de differentia respectu generis quod scilicet dividit, hoc sensu, cum genere non reciprocatur differentia: est enim differentia dividens genus angustior genere, sicut ratio-

nale est quid angustius quam animal.

2. Quod differentiam attinet respectu speciei, sic dupliciter consideratur. Vel enim comparatur cum specie quam immediate constituir, & cujus respectu dicitur specifica; & hac ratione reciprocatur cum specie; ut disgregativum visus cum albo. Vel, nisi sit disferentia speciei specialissima propria, (nam disferentia propria speciei specialissima folum constituit speciem aliquam immediate, quoniam species specialissima infra se aliam speciem non habet) comparatur cum aliqua specie quam constituit mediate, & ejus respectu generica ditur atque isto modo non reciprocatur cum specie, sed est aliquid latius; sicut sensitivum est disferentia constituita hominis, quam constituit mediante animali, & latius patet quam homo.

REGULA XII.

Generum diversorum, & non subalternatim positorum, diversæ sunt specie differentiæ: eorum vero quæ subalternatim posita sunt, nihil prohibet casdem esse differentias. Aristoteles in antepræd.

1. Sciendum, genera tribus modis posse dici diversa.

1. Ut nec unum sub altero, nec utrumque sub uno tertio collocatur. Talia sunt omnia genera diversorum prædicamentorum; ut substantia quantitas, animal & scientia: dicunturque non solum genera diversa, sed etiam genera diversa, ut notant commentarii in Log. Aristotelis sub nomine Coll. Conimbr. salso editi. 2. Ut, licet unum sub altero non contineatur, ambo tamen contineatur sub tertio aliquo genere; ut animal & planta: animal enim non continetur sub planta, nec planta sub animali, ambo tamen continentur sub corpore, tanquam sub genere. 3. Ut unum sub altero contineatur; ut corpus & animal.

2. Genera primo modo diversa nullas differentias, neque constitutivas neque divisivas, habent easdem. Sic animalis differentiæ constitutivæ sunt corporeum, animatum, sensitivum; divisivæ volatile, terrestre, aquatile. Istæ non sunt differentiæ scientiæ: non enim constituitur scientia per corporeum, animatum, sensitivum; nec

dividitur per volatile, terrestre & aquatile.

3. Inquis; Animal & instrumentum domesticum genera sunt primo modo diversa, quia non ad idem pertinent prædicamentum, easdem tamen habent disserentias divisivas. Nam habere pedes & non habere pedes sunt disserentiæ dividentes animal; sic & instrumentorum domesticorum pedes alia habent, ut lectus, scamnum, &c. alia non habent, ut pelvis.

4. Sed responsio est facilis. Loquitur enim Aristotelles, & nos cum ipso, de disserentiis specie iisdem vel diversis. Habere pedes & non habere pedes, cum dicuntur de animalibus & instrumentis domesticis; licet sint differentiæ nomine & analogia eædem, specie tamen

eædem

exdem non funt; oportet enim easdem specie differentitias habere eundem conceptum : ficut fentiens, ut prædicatur de homine & leone, est eadem specie differentia, estque unus idemque ejus conceptus in honrine & leone; at habere pedes & non habere pedes non dicuntur codem conceptu de animalibus & instrumentis domeslicis, quia pedes, horum non funt ejusdem rationis & essentiæ cum pedibus illorum.

di-

er-

ias.

fa.

er-

æ-

ci-

m

ri-

ret

ie-

a :

ub

n-

ır;

e-

ic

i-

e.

i-

ec

1-

es

)-

-

-

-

t

n

5. Genera secundo modo diversa quod attinet, duplicia ea faciunt commentarii supra citati, Quorundam enim utrumque, vel saltem alterum ponitur immediate fub fummo genere; ut corpus & spiritus, item animal & spiritus: & talia nec divisas nec constitutivas differentias easdem habere dicunt. Quorundam vero utrumque mediate ponitur sub summo genere: & talia quidem nullas habere differentias dividentes communes, habere tamen aliquas constitutivas easdem, asserunt.

6. Dicitur aliquas, quia non omnes habent eafdem. Easdem quidem habent genericas, non specificas: ut corporeum & animatum funt differentiæ constitutivæ genericæ, communes animali & plantæ, quæ funt genera secundo modo diversa; differentia autem animalis specifica, quæ est sensitivum, non competit plantæ, nec

differentia specifica plantæ competit animali.

7. Recte hac, nisi quod rectius docere videntur, generum secundo modo diversorum posse esse interdum easdem etiam differentias divisivas. Nam animal terrestre & animal volatile sunt genera secundo modo diversa, easdem nihilominus habent differentias divisivas. Nam bipes & quadrupes sunt differentiæ dividentes animal terrestre, est enim animalium terrestrium quoddam bipes, ut homo, quoddam quadrupes, ut equus : eædem differentiæ dividunt etiam animal volatile; nam & volatilium quoddam est bipes, quoddam quadrupes, qualis gryphus esse narratur.

8. Genera tertio modo diversa easdem habent differentias constitutivas & divisivas, eo tamen pacto, ut quotquot constituunt superiora, constituant inferiora, & quotquot dividunt inferiora, dividant etiam supe-

riora;

riora; non vero vice versa. Verbi gratia, animal & corpus animatum sunt genera tertio modo diversa: disserentiæ, corporeum & animatum, quæ constituunt corpus animatum, constituunt etiam animal: animal vero
dividitur in rationale & irrationale, in quæ etiam divi-

ditur corpus animatum.

9. Dixi, non vice versa; quia non omnes disferentize constitutivæ inferioris sunt constitutivæ superioris. Disferentia enim propria & specifica constituit inferius, non tamen superius: ut rationale, quod constituit hominem, non constituit animal. Similiter non omnes disferentiæ dividentes superius dividunt inferius: ut corpus dividitur in animatum & inanimatum; animal vero non ita potest dividi, nullum siquidem animal est inanimatum.

10. Non dixì §. praced. nullæ differentiæ, fed dixi, non omnes. Aliquæ enim conftituentes inferius constituent superius. Tales sunt genericæ: sicut materiale, quod constituit ita animal, ut constituat prius corpus, & corpus animatum. Aliquæ etiam dividentes superius simul dividunt inferius: sicut per bipes & quadrupes, in quæ animal dividitur, dividitur etiam animal terrestre,

quod est inferius animali.

11. Re ipsa sic explicata, quæritur, quid pergenera subalternatim posita, & non subalternatim posita, in verbis Philosophi sit intelligendum. Certum & extra controversiam est, genera primo modo diversa esse non subalternatim posita, genera vero tertio modo diversa esse subalternatim posita. Sed de secundo modo diversa est dubitatio. Quidam, inter quos Titelmannus lib. 2. consid. Dial. cap. 14. comprehendunt sub non subalternatim positis.

12. Verum nos contra sic argumentamur: Genera non subalternatim posita non possunt habere easdem differentias. At genera secundo modo diversa possunt habere easdem disterentias. Ergo non sunt genera non subalternatim posita, Major probatur, quia cum Aristoteles in priori Regulæ parte asserat, genera quæ non sunt subalternatim posita habere diversas disferentias, 7

e-

)r-

ro

i-

ix

f-

on

i-

f-

115

ro

i-

i,

i-

in

٠,

an

2

n

a

1

in p sterieri autem dicat, nihil obstare quo minus ea qua subalternati v posita sunt habeant easdem, aperte significat, genera, de quibus agit in priori parte, nempe qua dicuntur non subalternatini posita, non posse habere easdem; alias nullum constitueret discrimen inter genera qua priori, & qua posteriori Regula parte continentur. Minor manifesta est ex \$.6.67.

13. Patet hine, genera secundo modo diversa comprehendi sub subalternatim positis. Si enim non sunt
non subalternatim posita, ergo sunt subalternatim posita, quia inter subalternatim posita & inter non subalternatim posita non datur medium. Unde perspicuum
est, per genera non subalternatim posita solum intelligi ea, que nec sub uno tertio, nec sub se invicem continentur; per subalternatim vero posita tum ea quorum
unum sub altero, tum ea quorum utrumque tar tum sub
uno tertio comprehenditur: Estque adeo ex dictis sensus totius Regu'e manisestes.

TIT. XIV. continens REG. XIV:

Definition is.

divisio autem vel sit generis in differentias aut species, vel totius effentialis aut integralis in partes, alco omnino conveniens crit, si statim à titulis totius & partium; generis & speciei, & differentia, regulas de desinicione & divisione proponemus.

REGULA I.

Definitio non fit obscura, 6. Top. cap. 1. & 2. poster. t. 82:

1. Oportet enim eum (inquit Aristoteles) qui definit, quoad fieri potest, clarissima interpretatione uti, quia cognoscendi causa definitio traditur.

2. Est autem, ut declarat Philosophus ibid. cap. 2. definicio obscura, I. si vocabulum æquivocum contineat: ut, si quis definiat generationem deductionem ad substantiam, aut sanitatem συμμε siav calido um & frigidorum. Nam & deductio & συμμε siav socabula æquivoca; itaque dubium est, utrum dicere velit corum quæ significantur voce, quæ multis modis dicitar.

3. Inquis; Si vocabula pleraque sent aquivoca, ficri aliter non potest quam ut sape aquivocis in definitio-

nibus utamur.

4. Resp. dupliciter fieri, vocem æquivocam in definitione peni. Vel enim constat quo lignificatu vox accipiatur, vel non constat. Constat, quando expresse additur particula aliqua, quæ verbi multiplicem fignificationem ad unum trahat, aut alias ex subjecta materia clara est & determinata ejus significatio. Hoc modo non est prohibitum voces æquivocas in definitione ponere, imo, ut probat argumentum, necessarium id fæpe est, propterea quod pleraque vocabula æquivoca fint. Unde locum hic habet illud vulgatum, Aguivoca, quando distinguuntur, non sunt amplius aquivoca. Deficitque hic ratio, propter quam æquivoca à definitionibus excluduntur, propterea scilicet quia obscurant eas. At certe æquivoca quando distincta sunt, aut alias apparet quo fignificatu fumantur, definitionem non faciunt ebicuram, cum perinde tunc se habeant ac si æqui-Quando igitur dicitur, æquivoca non voca non fint. debere poni in definitione, intelligendum est solum eo de casu, cum non perspicitur vel ex subjecta materia, vel aliunde, quomodo vocabulum fit accipiendum.

5. Et quod ista responsio sit ad mentem Aristotelis, patet ex ultimis verbis \$.2. exispso adductis. Vult enim illis verbis, propterea desinitionem esse obscuram, in qua collocantur voces ambigua, & duas vel plures significationes habentes, quia non perspicitur utrum dicere velit eorum qua significantur voce, qua multis modis dicitur, hoc est, quia non perspicitur in qua significatione vo. aquivoca accipiatur. Ergo quando perspicitur

. 2.

rti-

icm

um

VO-

ve-

odis

ficri

tio-

efi-

ac-

effe

gni-

ite-

oda

po-

fx-

oca

ivo-

De-

tio-

rant

lias

fa-

qui-

non

n eo

ria,

lis,

nim

, in

gni-

cere

odis tioitur

4:1

in qua significatione accipiatur, cessat ratio obscurita-

6. Porro II. sicut in definitione non debet peni vocabulum æquivecum, ita definitio quodammodo redditur obscura, si (sun verbi Philosephi) cum definitum multis modis dicatar, non adhibita distinctione definiret: dubium enim est, utrius definitionem tradiderit, & cavillari licet, quasi definitio non omnibus aptetur quorum definitionem tradit.

7. III. Si in definitione penantur translationes, præfertim remotæ & intellectu difficiles; ut si quis definiat hominem arborem reversam, aut scientiam per hoc, quod labi non possit, aut tempera tiam per concentum. Har & douges o xI u-rugoedr resolution, ait Philos. §. 4.

8. IV. Si userpentur voces parum usitatæ: ut si medicus imperet ægroto, ut sumatterrigenam, herbigradam, domiportam, sanguine cassam, ut ægrotus cochleam intelligat. Præterea obscure definit, ait Aristoteles, qui non utitur neudiois despusam positi nominibus; ut Plato secit, qui oculum desinit dopolocator ciliumbrem, aut ro qua daggaror or ou fisante arancam putrimordacem, aut medullam ossigenam. Nav 38 douges to un elwoos, omme enim verbum anusitatum obscurum est.

9. V. Si ex data definitione rei contraria definitio non fiat manifelta. Solet enim definitio rei contraria ex definitione alterius contraria perspicua fieri quemadmodum quia malum definitur, quod sit carentia perfectionis debita inesse, statim perspicitur bonum consistere in persectione debita messe. Ita ex definitione liberalitatis, quod nimirum sit virtus servans mediocritatem in dando & accipiendo, innotescit quid prodigalitas sit & avaritia.

10. VI. Si per se non appareat cujus sit definitio, sed similis sit veterum pictorum operibus, quæ erant ejusmodi, ut nisi quis superscripssistet, cognosci non posset quid unumquedque esset; sicut habet Aristoteles sed. 8.

REGULA II.

Quicquid definitur, debet definiri per priora & notiora. Vel, Definitio debet confici ex iis que sunt priora & notiora definito, 6. Top. cap. 4.

1. Ratio est, quia definitio datur, ut cognoscatur & explicetur res; non autem potest aliquid cognosci & ex-

plicari per aliquid, nisi notius sit.

2. Cum autem notius aliquid dicatur dupliciter, simpliciter scilicet five natura, & nobis, (qua de distinctione videatur tit. 3: in explicatione Reg. 4. quæ erat, Causa notior est essetu) definitio proprie dicta debet constare ex iis quæ simpliciter sunt notiora, qualia sunt genus & disterentia. Definitio enim cognitionis distinctæ gratia adhibetur: at distincte res non cognoscitur, nisi ex illis

s que natura funt notiora.

- debere ex prioribus constare: siquidem quæcunque natura sur toriora, priora etiam sunt. Quod si quis ex notioribus simpliciter cognitionem adipisci nequeat, necesse est fortassis definitionem ex iis consicere quæ nota sunt, sur, si quis definita aliquid per essectum, aut per proprium accidens) hac tamen non erit proprie dicta desinitio, sed descriptio. Quod si neque ex iis quæ simpliciter sunt notiora, neque ex iis quæ simpliciter sunt notiora, neque ex iis quæ sint nobis notiora desinitio consecta sit, manifestum est, ipsam nec desinitionis proprie dictæ, nec descriptionis nomen mereri.
 - 4. Exprimit porro Philosophus tres modos, quibus definitionem non ex prioribus fieri dicit. Primus est, si oppositum per oppositum definiatur; sunt enim opposita simul natura. Quo pertiner, si quis definiat id quod in divisione ponitur, per, illud quod ponitur in eadem divisione: ut, si dicas, impar este, quod unitate majus est quam par; quæ enim in eadem divisione ponuntur, quodammodo opposita, & simul natura sunt.

5. Hoc tamen certum est, excipiendas esse privatio-

cæcitas

cæcitas defi itur privatio visus, & malum carentia boni debiti meffe. Et ceffat in his ratio Philosophi, quit privatio & habitus non funt fimul natura, fed habitus notior est, & quodammodo prior. Unde etsi privatio per habitum definiatur, habitus tamen non definiendus est per privationem. sicut non definiendus visus est per cæcitatem.

6. De relative oppositis specialis est difficultas. Nam relatum definitur per correlatum, nec tamen relatum correlato est notius nec unum altero prius. Sed hac.

de re in explicatione Regul. 4.

7. Secundus modus eit, fi definitum ponatur in definitione. Sed de hoc erit peculiaris regula nempe quar-1 ta. Tertius modus est, si superius per inferiora definiatur: ue si quis bonum definiverit, quod sit habitus virtutis, qui sub bono continetur tanquam inferius sub superiori, Inferius autem esse posterius, & natura minus notam: quam superius in confesso est.

REGULANTIII

Definitionem licet ponere loco definiti. Ex Ariftotele 2. Top. cap. 2. 5.3. 6. Top. cap. 4. 5. 14. 6 7. Metaph. t. 18.

1. Obstat, quod si liceret definitionem ponere loco definiti, necesse esset I, fieri inanem & nugaroriam ejusdem repetitionem. Si enim dicam, nasus simus, &, cum definitio simi sit nasus concavus, ponam loco simi ejus definitionem, hæc habebis verba, nasus nasus concavus. 2. Dari progressum in infinitum. Nam cum nafas concavus & nasus simus sint idem, pro positis verbis. nasas nasus concavus, recte diceremus, nasus nasus fimus; &, cum definitionem liceat ponere loco definiti, in locum vocis simus fas estet substituere ejus definitionem, forentque tunc verba hæc, nasus nasus nasus concavus, & sic in infinitum. Hae inconvenientia desumuntur ex ipfo Aristotele text. cit. lib. 7. Metaph.

2. Solet duplex statui definitio. Quædam datur per mera intrinfeca & estentialias quales sunt substantia-

S3 rum

iora.

ur & fim-

ione aula tare us & atia illis

nem nasex at,

noaut diux bis

am nen bus

in vieft u,

0cut

cas

rum completarum, tanquam specierum prædicamenti Substantiæ; ut cum dicimus, hominem esse animal rationale, vel esse quid compositum ex anima rationali & corpore organico; intra effentiam enim hominis continetur & animal & rationale, ut & anima rationalis & corpus organicum. Et hujulmodi definitiones primario nomen definitionis merentur, & consueverant à nonnullis vocari quidditativa. Dominicus de Flandria 7. Metaph. q. 9. s. 3. vocat definitiones quidditativas fecundum se nois. Quadam autem datur per aliquid exzrinfecum, & quod non est de essentia definiti, indeque cantum connotatur per definitum; quam ob causam etiam hujusmodi definitiones dicuntur à Philosopho en se Siras, per additamentum ; quales funt accidentium, que definiuntur per subjecta, vel objesta etjam, aut alia que corum conflictionem & effentiam non ingrediuntur: quamvis subjectum interdum exprimatur casu obliquo, nempe cum definiuntur in abstracto, ut amitas est concavitas nasi, tonitru est sonus in nube; interdum in rocto, cum nempe in concreto definiuntur, ut fimum est nafus concavus : que diversitas definitionum fundatur in Ariftotele 7. Metaph. text. 17. Non folum autem accidentia definiuntur per additamentum, fed & alia, ut substantiz incompleta: quemadmodem materia per formam, & forma per materiam defi itur; sicut Philosophus 1. Phys. dicit, quod miteria sit subje-Hum cujusque rei, & 2, de anima definit animim per corpus organicum.

3. Jam respondeo; quod definitionem liceat ponere loco definiti, universalizer verum est de definitionibus qua traduneur per mere intrinseca; ut cum dico, homo currit, loco definiti possum ponere ejus definitionem, & dicere, animal tationale currit; item in hac definitione, homo est animal, loco verbi animal licet ponere illa verba, substantia corporea, mixta, animata, sentiens, qua sunt definitio animalis, ita tunc definitio hominis sit hae, Homo est substantia corporea, mixra, animata, sentiens, rationalis. At definitionem qua est per additamentum dicunt non semper licere substituere in locum definiti,

definiti, neque de ississimodi definitionibus loqui Regulam. Et per hoc patet responsio ad argumenta s. t. Cum enim definitio simi, quod sit nasus concavus, sit ex quodam additamento, siquidem nasus tantum connotatur per simum, tanquam per aliquid quod non sit de ejus ratione formali, (quod inde perspicitur, quod, cum nasus de simo prædicatur, illa prædicatio non est in primo modo per se) hinc negant liccre eam ponere loco definiti. Hæc responsio est Scoti in 7. Metaph. sum: 2.cap.4 num.35 Javelli lib.7. Epir. Metaph.cap.4.65.lib. cod. quæst. 7. & aliorum.

4. Certum est, licere nonnunquam etiam definitionem que 24 meditaes; est substituere in locum definiti, cuod nec Jivellus dissitutur. Ut in hac oratione, Hujus hominis nasus est simus, licebit pro nomine simus ponere definitionem ejus, & dicere, Hujus hominis nasus est nasus concavus: item pro oratione illa, Video album, licebit dicere, Video corpus affectum colore visum disgregante: similiter cum dice, Hic callet Physicam, loco Physica licer ponere ejus definitionem, & dicere, Hic scientiam callet corporis naturalis quantum est naturale, Ex quibus pacet, explicationem s.

tio suppetat, eam apponemus.

Iti

2-

82

ti-

80

rio

11-

7.

11-

X-

ne

m

SIL

i-

n,

-

ur.

ut

5.

r,

)-

)-

1,

n

.

e

2

0

5. Dicimus, totam definicionem, etiam eam quæ est, in mes de mus, licitum este collocare loco definiti, nisi quando aliqua ejus pars jam posita est. Tunc enim illa parte omissa, me inani & tautologica ejustem vocis repetitione sermo deformetur, reliqua pars exprimitur. Itaque cum dicimus nasus simus, non licer in locum simi integram ejus definitionem, quæ est nasus concavus, susficere, eo quod prior vox, nempe nasus, jam adest. Ponemus igitur tantum concavum loco simi, & dicemus nasus concavus. Ita cum & homo & mas definiatur per animal, cum ille sit animal rationale, hic animal potens generare in alio; si hominem marem per definitionem utriusque definire velis integram definitionem hominis tantum afferes; quantum ad definitionem maris, omisso vocabulo animalis, ne bis ponatur, reii-

5 4

qua:

qua verba satis erum, ita ut definitio hominis maris evadat talis. Homo mas est animal rationale potens generare in alio. Hanc explicationem nobis suppedi at Fonseca in t. 19. cap. lib. 7. Metaph.

6. Atque hinc constat, inconvenientia illa, quæ s.t. adducta fuerunt, non sequi ex nostra Regula. Si quidem supponitur in iis, cum dico, nasus simus, loco vocis simus sas esse ponere integram ejus definitionem, quod non est concedendum, ut patet ex s. præcedenti.

7. Dicis I. Si totam definitionem licet ponere loco definiti, quando ejus nulla pars jam posita ett, se quitur, si dicam (verbi gratia) id quod è longinquo vi eo est homo mas, tunc licere loco vocis mas sufficere integram ejus definitionem, ita ut propositio sit talis. Il quod è longinquo video, est homo animal potens generare in alio, neque opus esse utrò animal omittam, quia illud jam ante non est positum. Consequens au-

tem absurdum & ineptum est.

8 Resp. Licet in hac propositione. Id quod e longinaquo video est homo mas, vox animal expresse non reperiatur, continetur tamen in bomine, & quidem formaliter, & tanquam prædicatum quidditivum, & non tanquam connotatum. Unde si in locum voci, mus substitueretur integra ejus definitio, cum loco vocis bomo etiam liceat ponere ejus definitionem, sieret ut animal expresse bis ibi poneretur, ita; Id quod è longinquo video est animal rationale, animal potens generare in alio. Quapropter dico, non licere integram ponere definitionem loco definiti, quando ejus aliqua pars vel expresse jam posita est, vel in alia intrinsece & formaliter continetur; tunc enim illa pars omittenda est; cujus ratio ex modo dictis perspicitur.

9. Sed quaris, cur in ista oratione. Id quod è longinquo video est homo mas, pro homine licet ponere integram ejus definitionem, nempe animal rationale, pro mare vero
non licet ponere integram definitionem, sed omittendum
est animal? Cur non aque animal omittere, & tantum alteram partem definitionis, nempe re rationale, exprimere licet, si loco hominis velim ponere ejus definitionem?

10. Responsio potest sumi ex præcedentibus, quia feilicer definitio hominis est quidditativa & per mera intrinseca, prædicaturque animal de homine estentialiter & in quid; sed definitio maris est en app de reas, & connotatur tantum animal, tanquam quid quodammodo extrinsecum. Atque hanc ob causam cum in hoc exemplo, Id quod è longinquo video est homo mas, non possit utriusque (& hominis nimirum & maris) definitio integra fimul in ipforum locum fubilitui, animal poties in definitione maris omittendum est, quam in definitione hominis... Quam responsionem res ipla confirmat. Nam si in posito exemplo ponam integram definition nem maris pro mara, partem autem tantum hominis' definitionis pro homine, dicendo, Quod è longinquo video est rationale, animal potens generare in alio, minus commoda est locutio, quam si totam hominis definitionem ponam, in definitione autem maris 70 animal omittam, dicendo, Quod è longinquo video est animal rationale, potens generare in alio: imprimis cum hic etiam integra maris definitio contineatur; refertur enim illud potens generare in alio, ad animal, & propterea vox animal non est repetenda. At, cum ita dicitur, Quod e longinquo video est rationale, animal potens generare in alio, tota hominis definitio hic non habetur.

onem pro definito, quando ejus pars aliqua jam pofita est, sequitur, cum dico, Hujus hominis nasus est semus, non licere loco simi integram ejus definitionem ponere, ut propositio sit talis, Hujus hominis nasus est nasus concavus; cujus contrarium tamen assertum sut

(cat. 4.

2-

e-

at

I.

i-

>-

,

0

-

0

-

-

2.

-

- .

.

12. Resp. Id quod \$.5. diximus, non licere integram definitionem ponere loco definiti quando ejus aliqua pars jam posita est, intel igendum est ita quod scisicet non liceat in eadem parte orationis aut propositionis, quando nimirum vox sive definitum in oratione ponitur. Nempe non licet in prædicato propositionis pro aliqua voce ponere ejus integram definitionem, si ejus

5 5

aliqua pars în prædicato jam continetur. Similiter nee în subjecto licet integram definitionem poncre, si ejus aliqua pars jam in subjecto continetur; alioquin inanis & nugatoria esset repetitio ejusdem. At in diversi propositionis partibus est alia ratio. Non enim absurdum est, pro prædicato, aut voce în prædicato contenta, pesere integram definitionem, quamvis ejus definitionis aliqua particula în subjecto jam contineatur; sic enim non est inanis & nugatoria ejusdem repetitio: ut patet cum dico, hujus hominis nasus est nasus concavus: & a communi consuetudine & usu minime abhorret, eam vocem, quæ în subjecto continetur, în prædicato repetere; dicimus enim (verbi gratia) causa univoca est causa cui responder essectus ejusdem rationis; Syllog saus demonstrativus est syllogismus, &c.

13. Verum superesse adhuc alia videntur, quæ Regulæ obstant. Nam I. si licet ponere definitionem loco definiti, sequitur definitionem directe & per se collocari in prædicamento. Consequens fassum este inde patet, quia incomplexa tantum per se & directe in prædicamentis collocantur. Consequentia probatur, quia definitum, verbi gratia homo, est per se & directe in prædicamento. Si igitur licet definitionem collocare loco definiti; dessuito hominis, quæ complexum quid est, etiam

popitur per le & directe in prædicamento.

14. II. Si licet ponere definitionem loco definiti, 1. licebit in enunciatione, in qua definitio de definito prædicatur, definitionem pro definito substituere, & sic perinde erit, sive dicam homo est animal rationale, sive dicam, animal rationale est animal rationale; qued tamen absurdum est, cum in priori prædicatum explicet quid sit subjectum, quod in posteriori non sit, quandoquidem nihil seipsum explicat, (2.) Sequetur-licitum esse, ut in syllogismo sint duo tantum termini. Sit enim syllogismus; Omne animal rationale est risibile: Omnis homo est animal rationale: Ergo omnis homo est risibilis: ponatur definitio hominis loco vocis home, & syllogismus sic habebit; Omne animal rationale est risibile, Omne animal rationale est risibile.

tionale : Ergo omne animal rationale est risibile.

15. Colonienses intrad. supposit. docent, definitionem aliquam, verbi gratia animal rationale, dupliciter posses summe l'animal rationale, dupliciter posses summe l'animal rationale, dupliciter posses summe l'animale summe summe

posteriori modo.

is

9-.

133

's

n

à

n

ft

0.

0

1

16. Ad II. potelt responderi & dici, definitionem & definitum bifariam posse considerari : I, quantum ad id : quo l figniacant; 2. quantum ad modum quo fignificant, & ut sussinent diversa officia, aut oppositas notiones five denominationes. Quando in definito solum res fignificata attenditur, licet ponere definitionem loco... definiti : & ratio elt, quia quantum ad rem fignificatam, idem funt, Ita pro co, Hic homo ambulat, licet dicere, Hoc animal rationale ambulat; & pro co, Hujus hominis nafus eit fimus, licet dicere, Hujus hominis nasus est nasus concavus. Quando autem posteriori modo defi itio & definitum considerantur, non licet : idque probant argumenta \$613. & 14. quia scilicet sic non famuntur ut idem, fed ut diverfa, imo ut oppofita. . Ita cum aliquid ponitur in prædicamentis, non folum : res ipla attenditur, sed & modus fignificandi. Cum enim complexa sint tantum per se & directe in prædicamentis, quando eliquid significatur jam ut complexum, (quali eft definitio) jam ut incomplexum, (quale eft : definitum) pe steriori modo tantum in prædicamento pe-Ita in propofitione qua pradicatur definitio de : definito, ut & in syllogismo, in quo unus terminus, verbi gratia medità, est definicio, alter autem, verbi gratia minor est definitum; attenditur diversus fignificandi i modus : attendicur enim hoc, quod definitio fignificet : rem diftincte, definitum autem confuse; fantque ibi fub oppositis notionibus, quia actu unum definitio est, alterum definitum, unum terminus medius, alterum. extremus; que notiones opposite sunt.

REGULA IV.

Definitum non debet ingredi definitionem 6. Top. cap. 4. S. 17.

1. Continetur ista regula sub secunda, ex eaque pa-. tet ejus veritas: quia hoc iplo, quod definitum ponitur in definitione, definitio non affignatur per priora &

notiora, cum nihil feipfo prius aut notius fit.

2. Duplici modo autem accidit definitum poni in definitione : 1. expresse, ut si dicas, Genus elt, quod prædicatur de pluribus que generi subjiciuntur in quid : 2. implicite, &, ut loquuntur, consecutive, cum nimirum. definitur aliquid per aliquid, quod vicissim per ipsum definitur, scilicet cum in alicujus definitione ponitur aliquid, in cujus definitione illud vicissim ponitur; ut. si solem definias per diem, dicendo, Schest aftrum, quod, dum dies eft, nostrum hemisphærium illustrat. Nam cum dies etiam definiatur per solem, nempe quod, fit motus folus fuper terram; & vero, juxta Reg. prac. in definitione loco alicujus vocis liceat ponere ejus definitionem; si loco vocabuli dies in definitione solis ponatur definitio diei, sol expresse ponetur in definitione. faiipfius : fic enim erit definitio, Sol est astrum, quod, dum motus folis est super terram, nostrum hemisphærium illustrat.

3. Non folum priori, fed & posteriori modo prohibitum eft definitum ingredi definitionem. Ex co enim. qu'd aliquid implicite in definitione suipsius ponitur, sequitur ipsem etiam expresse poni; per hoc nimicum, quod definitionem licet ponere loco vocis in definitione. posie, sicut patet ex S. praced. Si quis igitur concederet definitionem ejusdem per seipsum implicite, necesse ellet ut & concederet definitionem ejusdem per seipsum explicite, quoniam, concessa antecedente consequens

negari nequit.

4. Hic iterum sese offert difficultas circa Relata. Nam Relata definiuntur per se invicem : sicut pater dicitur ille qui habet filium, & filius ille qui habet pa-

trem.

trem. Hic, eum pro aliquo posito in definitione liceat ponere ejus definitionem, pro filio in definitione patris porerit substitui definitio filii, quo facto idem expresse definitur per seipsum, sive ponitur in definitione sui ipfius: erit enim definitio patris hæc, Pater est qui habet eum qui habet patrem, Pertinet huc dubium, cujus Reg. 2. f. mentio facta, quod scilicet relatum definiatur per correlatum, quod tamen correlato nec pri-

us, nec notius eft.

5. Nos missis modo iis quæ circa has difficultates Cajetanus, Conimbr. & alii in cap. de specie, Fonseca lib. 5. Fust. cap. 9. Masius in prad. Relat. f. 3. q. 1. & alii di-Toutant, utpote parum fatisfacientibus, dicimus cum Scoto I dift 30. queft. I Tartareto in cap. de fpecie, aliifq; Scoti discipulis, Soario disput. Metaphys. 47. [. 17. Gabriele Valquez part. 1. tom. 2. difp. 159.cap. 6. Petro Hert. de Mendoza difp. Metaph. 15 f.7. relatum non efse definiendum per correlatum, & per consequens nec per se invicem, propter ipsas rationes s. prac. Omnino enim fi relatum defi giretur per correlatum, definitio non fieret per notiora, & definitum ingrederetur definitionem sui ipsius,

6. Facit nobifcum Arnifæus lib. 1. de Repub. cap. 3. (.2. 5. 20. reprehendens illam definitionem, qua lervitus dicitur conflitutio juris gentium, qua quis domino alieno contra naturam subjicitur, lib. 4. de stat. hom. quia cum fervitus & dominium fint relative opposita, unum alteronotius non est, & sic, cum fervitus per dominium definitur, definitur ignotum per æque ignotum; & nugæ funt, (inquit Arnifæus) si quis definiat subjectum, quod habet adjunctum, & vice versa patrem, quod habeat filium, Hæc Arnisæus. Dicendum igitur potius, patrem este personam coexistentem alteri personæ ejus-

dem effentiz, quam genuit in alio.

7. Confirmatur hæc fententia ipsa praxi Aristotelis. Nam relatum & correlatum funt materia & materiatum, definitio & definitum, servus & dominus. At in definitione materiæ non poluit vocem materiatum, fed dixit eum esse id ex quo aliquid fit cum insit, esse fub.

subjectum cujusque rei; non dixit, eam esse id ex quo materiatum sit cum insit, aut esse subjectum vel partem materiati. Nec dixit, definitionem esse definitionem esse definitionem, nec alio modo vocem definitum in definitione definitionis expressit; sed ita naturam ejus explicavit, quod sit λου Θο το πίνο είναι σημαίνων, oratio significans quid res sit, 1 Τορ. cap. 5. & alibi. Servi. 1. Pol. cap. 3. naturam exprimens, non usus est voce dominus aut herus; sed ex ipso talis colligitur definitio, Servus est instrumentum patrisfamilias animatum, rationis compos, quod totum est ipsius.

re

8. Verum obstat, quod ipse Philosophus 6 Top. 4.
5. 13. cum monuisset, oppositum non esse desiniendum per oppositum, ita scribit; Sed non est ignorandum, quadam fortassa non posse aliter desiniri, ut duplum non posse desiniri sine dimidio; & quaecunque per se ad aliud reseruntur in his omnibus eadem est essentia, & al aliquid quodammodo affectum esse; quare sieri nequit, ut sine alterius notisia bujus notisia comparetur: proinde necesse est ut in:

alterius definitione alterum quoque comprebendatur.

9. Verum resp. relatum & correlatum possunt dupliciter considerari : 1. formaliter, & ut relatum aut correlatum est, & formaliter alteri relato opponitur; 2. materialiter, seu pro eo quod suttiner denominationem relati vel correlati. Concedo relatum definiri per aliud ad quod refertur, idque correlatum est, & relato formaliter oppositum : sed nego definiri debere per id ad quod refertur, ut formaliter est correlatum & ipsi oppofitum. Ipfe enim Atistoteles non definivit relata per correlata & opposita eorum formaliter sumpta, sicut patet ex 5 7.ut non definivit definitionem per desnitum ut fignificatur voce definiti, nec materiam per materiatum, ut hac voce significatur. Idem patet de domino & servo. Quando aurem dixit, definitionem esse orationem fignificantem quid res, seu quid aliquid sit, & quando dixit, materiam effe id ex quo aliquid fit, vel esse subjectum cujusque rei, per vocem res & aliquid fignificatur in priori quidem definitione definitum, in posteriori materiatum, sed non exprimuntur hac vocabulis: bulis relativis, sed magis absolutis. Ita in definitione servi, paterfamilias est id ad quod servus refertur; sed non fignificatur voce relativa, & non est formaliter cor-

relatum & oppositum servi.

10

m

i-

S.

Aristoteles in prac. Relat. s. 9. & seq. tam curiose pracipit ut cuilibet relato correlatum verum, & quod formaliter est correlatum, assignetur, nec reseratur ad aliquid absolutum, & quod non sit formaliter relativum: Peccatur enim, ait, si dicatur, alam esse avis alam, aut clavum navis clavum; sed dicendum esse, alam esse alati

alam, & clavum clavati clavum.

11. Verum resp. Aristotelem 1. c. non agere de modo definiendi relata, sed proponere quandam corum proprietatem, quæ ek, quod omnia relata dicantur ad ea quæ convertuntur, hoc eft quæ vicissim ad ipsa referuntur quod ut fiat, monet verum correlatum effe affignandum, adeo quidem ut si nomina defint, fingere ea liceat. Unde fi dicatur ala est avis ala, non refertur ala ad to arms espoy, quia avis non est ala avis, fed fed alatum est ala alatum : unde quando ala dicitur alati ala, recte assignatur correlatum. Eadem ratio est clayi & navis. Sed nulla eft consequentia, Non est dicendum, ala est avis ala, sed potius ala est alari ala, & in univerfum verum correlatum, vel aliquod quod est formaliter relatum, exprimendum eft, ut fiat artisegen inter relata : ergo etiam definiendum et per id quod eft formaliter ejus correlatum, & formaliter ipfi opponitur.

nibus relatorum desumebatur. Aliunde insuper probari posse videtur desinitum interdum ingredi desinitionem. Quæ desiniuntur, eorum quædam unica voce signisicantur, & dicuntur incomplexa, ut si desiniamus quid homo sit; quædam pluribus signisicantur vocibus, & dicuntur complexa, ut si quis desiniat quid sit animal terrestre. Docet ita Aristoteles, quando, cum dixisset, desinitionem esse orationem signisicantem quid res sit, adhibetur autem, ait, aut oratio pro nomine, aut oratio pro oratione; possers multa que oratione signi-

ficantur definiri. Hæc Aristoteles. Quando definitum est incomplexum quid, absurdum est ipsum ingredi definitionem; quia sic utique ignotum definiretur per æque ignotum: at cum definitum est complexum quid, vel, ut ait Aristoteles, oratione significatur, tunc tantum abesseurabsurdum sit; definitionem ingredi definitum, ut etiam usitatissimum sit; quemadmodum non possumus dicere, Causa instrumentalis est causa quæ concurrit ad estectum virtute ignobiliori quam ad ipsum producendum requiritur; item Animal terrestre est animal quod aptum natum est in terra versari. Quod si quis in his definitionibus causam & animal non expresse poneret, subintelligere tamen deberet.

13. Resp. Aliud est, definitum ingredi definitionem, aliud, partem desiniti desinitionem ingredi. Ipsum definitum integrum non potest suam ipsius desinitionem ingredi, quia sic desinitio non esset notior desinito. In praced. S. probatum est, non desinitum integrum, sed partem definiti desinitionem ingredi. Neque hoc absurdum est, quia sit, ut cum definitum est complexum, ejus aliqua pars, utpote per definitionem jam explicata, nota sit, & notior integro desinito: quemadmodum in præsentibus exemplis cum desinitur causa instrumentalis, aut animal terrestre, notum jam est quid sit causa, & quid sit animal, cum prius explicari debeat quid sit genus, vel id quod se habet per modum generis, quam

quid species.

14. Ex quo ipso etiam colligitur, non quamlibet partem definiti complexi fas este in definitione ponere; quia scilicet non qualibet pars est nota. Hinc vitiosa est Keckermani & Timpleri definitio, qua dicunt, causam principalem esse eam à qua essectus principaliter dependet; quia cum dicitur causa principalis, & quaritur quid sit, ignotum est quid importetur per vocem principale, neque notius est quid sit essectum ab aliqua causa principaliter dependere, quam quid sit causa principalis. Quapropter vox principale vel principaliter in dictam definitionem inconvenienter inseritur. 3

REGOULA V. In definitione ponatur genus proximum.

t. Duplici modo contingit in definitione poni genus remotum: 1, ita ut i fi conjungatur fola differentia specifica; & hæ definitiones reprehenduntur, ut si dicas, Homo est corpus rationale. Mendoza has definitiones appellat ineptas. Fonseca 1. 5. Inst. cap. 11. eas non simpliciter rejicit, addit graves autores, ne minutissima omnia persequatur, multas sæpe omittere medias disserentias, præsertim si sacile intelligi possint.

2. Nostra sententia est, has definitiones esse quidem essentiales, (explicant enim essentiam rei per genus & disserentiam specificam, quæ sunt prædicata essentialia, & simul sumpta reciprocantur cum definito) non tamen esse perfectas, quoniam cum non omnes disserentias intermedias contineant, non explicant expresse totam rei essentiam. Unde patet, tales definitiones vitil aliquid

habere, aliquo tamen modo tolerari posse.

3. Comingit z. aliquid definiri per genus remotum, ita ut ipfi non folum specifica disserentia, sed omnes etiam intermediæ apponantur; ut si dicas, Homo est corpus animatum, mixtum, sentiens, rationale; vel, est substantia corporea, mixta, animata, sentiens, rationalis. Atque hujusmodi definitiones nihil plane vitii habent, sed æque excellentes sunt atque illæ, in quibus ponitur genus proximum cum disserentia specifica, quia æque persecte explicant rei essentiam per prædicata essentia. Videatur Aristoteles 7 Metaph. cap. 12.

REGULA VI. Unius rei unica est definitio. Top. c. 4. sest. 21

1. Unius rei, inquit Nicolaus de Orbellis tract. 3; fummul. est uni desinitie, que datur per genus & dissercationes; vel desinitiones large sumpte, quibus notificatur quid per nomen importetur.

de

fali

cni

mal

cal

ve

m

Gr

in

m

m

m

n

n

2. Sed per hoc nondum tollitur omne dubium. N'im & plures definitiones essentiales & proprie dicta unius rei dari possunt. N'am r. datur definitio ex genere proximo & disserntia specifica: 2. datur ejus dem definitio ex genere remoto & disserntia specifica, una cum intermediis, sicut ex Reg. praced. constat: 3. ex materia & forma, ut, Homo est substantia ex corpore organico & anima rationali composita: qua definitiones omnes essentiales sunt.

3. Pro explicatione friendum, unius rei effe plures definitiones dupliciter posse intelligi: 1. quoad effentian, quia scilicet plures exprimunt essentias. Hocque modo impossibile est unius rei plures esse definitiones. Cum enim unius rei unica fir effentia, unica etiam hac ratione ejus erit definitio; & hoc ipfo, quod plures definitiones, plures declarant effentias, non funt ejufdem rei definitæ definitiones, fed diversarum. Et hoc modo negare Philosophum I. c. unius rei plures elle definitiones, ex textu manifestum est. 2. Ita ut fint plures & diverse quoad conceptus vel modum concipiendi, licet unicam efsentiam explicent. Et hoc modo unius definiti plures effe possumt definitiones essentiales, id quod probatum fuir : Tres enim illa definitiones funt plures non priori modo, quia una & cadem est effentia (verbi gratia hominis) quam explicant, sed posteriori, nempe quoad conceptus vel modum concipiendi. Prima enim & fecunda differunt à tertia, quod illæ sunt affignatæ per terminos logicos, hac vero etiam per physicos. Duz priores autem inter fe differunt, quod in fecunda differentiæ communes actu exprimuntur, & a genere distinguuntur: in prima vero implicite & in iplo genere continentur; in animali fiquidem mixtum, vivens & fenfitivum essemtaliter comprehenduntur.

REGULA VII. Definitio debet reciprocari cum definito. 1. Top. cap. 7. sect. 2.

1. Definitionem cum definito reciprocari est, eam de

de definito, & vicissim definitum de definitione, uriversaliter affirmari, ut patet de definitione hominis; omnis enim homo est animal rationale, & omne animal rationale est homo. Appellantur autem ea quæ sic reciprocantur etiam convertibilia.

15

0

1

2. Cum autem quandocunque aliqui termini (quales sunt definitio & definitum) inter se comparantur, vel repugnantes fint, vel convertibiles, vel se habeant ut magis & minus communes, vel ut excedens & excessum, (quemadmodum patet ex Philippo Du Trieu trad. 1. p. 1. c. 1. a. 10.) patet hinc cum definitio & definitum fint convertibilia, quod I. non possint este repugnantia: in repugnantibus enim unum de altero non potest affirmari, quod de definitione & definito dicere absurdistimum est. 2. Quod non debeant se habere ut magis & minus communia. Definitio igitur (1.) non fit latior, five magis communis quam definitum; quia alioquin definitio quidem universaliter de definito, sed definitum non universaliter, fed particulariter rantum de definitione prædicaretur. Urfi quis definiat hominem, quod fit animal bipes : omnis enim homo est animal bipes, sed non omne animal bipes est homo, 3. Nec debet este angultior, seu minus communis. Nam alioquin definitum quidem universaliter de definitione, sed definitio non universaliter de definito pradicabitur. Ut si definias hominem animal rationale fanum: nam omne quidem animal rationale sanum est homo, sed non omnis homo est animal rationale sanum, potett enim esse aliquis homo æger. (3.) Non debent se habere ut excedentia & excessa : alias enim neutrum de altero univerfaliter affirmabitur, fed utrumque de altero particulariter tum affirmabitur tum negabitur. Ut fi quis dicat hominem esse animal album : nam non omne animal album est homo, ur paret de cygno, nec omnis homo est albus, ut patet de Æthiope; quoddam tamen animal album est homo, & quidam homo est animal album, ut Germanus.

REGULA VIII.' In definitione nibil desit.

1. Dupliciter contingit aliquid in definitione deesse. Vel enimita deest, ut propter desectum hunc desinitio non reciprocetur cum desicito, sed sit latior: & talis desectus omnino to'lit rationem desinitionis; proptereaque noc modo nunquam a iquid deesse debet. Ut si desinitàs hominem, quod sit corpus animatum sentiens: ubi propter absentiam disserentiæ specificæ desinitio latior est desinito. Vel isa deest ali uid, ut tamen desinitio amplior desinito non sit, sed cum eo reciprocetur: quod sit, quando aliquid desinit uper genus rem tum & disserentiam specificam, omissis differentias intermediis. Quibus de desinitionibus quid sentiendum sit, patet ex Reg. 5.

REGULAIX. In definitione nihil redunder, 6 Top. cap. 1. sect. 6.

1. Ejus quod non reste scilicet desinieum est, sinquit ibi Aristoteles, dua sunt partes: una, si obscura interpretatione usus sit; altera, si plus dixerit in desinitione qua n opormit. Quicquid enim adjicitur in desinitione supervacane um est. Quo pertinent qua les capea, s. s. 2. habet, Omne illud redundat, aiens quo ablato, id quod remanet perspicuam facit desinitionem. Ita si desinias hominem, quod sit animal rationale bipes, ablata hac voce bipes, aliqua verba sufficienter declarant essentiam hominis; bipes igitur redundat.

2. Ex quo perspicimus, quid sentiendum sit de vulgata definitione unius, qua dicitur, unum est quod est indivisum in se, & divisum à quolibet alio. Cum enim ablatis illis verbis, divisum à quolibet alio, ea quæ remanent naturam unius exprimant, ipsa certe si persuafunt. Unde etiam Aristoteles 5 Metaph. c.6. s. 1.1. 6-1.9. 6.1.t.2. 66. 5. t. 9. explicans naturam unius, tantum c

per negationem divisionis eam explicavit, de divisione

3. Potest autem aliquid redundare in definitione dupliciter: 1. ita ut definitio inde fiar angustior, nec cum definito reciprocetur; ut si dicam, hominem esse animal rationale sanum; & talis redundantia, quia omnino evertit naturam definitionis, omnino abesto: 2. ut latitudini ejus nihil decedat, sed maneat convertibilis cum definito; ut si dicas, hominem esse animal rationale bipes; & hoc vitium priori longe est tolerabili.s. Vide Fonsceam 1, 5. Inst. cap. 11.

io

-

1-

-

c

:

1.

3 1

REGULA X. Definitio non debet esse negativa. ex 1 cap. 11. 1.103. & 6 Top. cap. 6. \$.5.

1. Dupliciter accipitur definitio: 1. & quidem magis proprie, ut à definitione contradiffinguitur,& non est integra enunciatio, sed terminus complexus explicans rei essentiam; ut prædicatum hujus enunciationis. Homo est animal rationale: 2. pro integra enunciatione ex definito & definitione concinnata; qualis est integra hæc propositio, Homo est animal rationale. Diversim hunc vocis desinitionis usum locis ex Aristotele & Quintil. adductis ride probatum apud Fons. 1. 5. Inst. c. 1.

2. Est autem in utroque sensu Regula explicanda.

1 Post. t. 103. asserit Philosophus, definitionem esse affirmativam, & loquitur de ea in posteriori acceptione: significat enim propositionem ex definitione & desinito constantem non esse negativam, sed affirmativam. Et in hoc sensu Regula nullam plane admituit exceptionem aut explicationem. Cum enim desinitio & desinitum sint termini reciproci seu convertibiles, non potest unum de altero vere negari. At in 6 Top. c.6. loquitur de desinitione juxta priorem acceptionem, & vult, differentiam in desinitione non debere esse negativam: sub qua voce etiam privativos terminos comprehendimus.

3. Pererius 1.5.de mat. & privat. cap. 11. in wit : Quin

quam 6 Top. vituperantur definitiones negativae, at tamen be tolerantur & propemodum necessariae sunt in duobus rerum generibus; nimirum in rebus imperse dissimis, qualis est materia prima, sujus natura apte declaratur, removendo ab ea omnes persediones, unde Philosophus 7 Met. t. 8. his verbis materiam definivit? Dico autem materiam, qua per seipsam neque quid, neque quantum, neque aliquid aliud corum est, quibus ens determinatur, o in rebus perse dissimis, cujus modi est Deus qui propter excellentiam sua persectionis mazis à nobis cognoscitur remotione o negatione, quam

affirmatione.

4. Sed limitatione ista non opus esse existimo. Nam materiam primam Philosophus non tantum per negationem & remotionem definivit 7 Met. t. 8. fed apud ipfum etiam habetur definitio verbis positivis concepta. Nam I Phyf. ait; Materia eft primum subjectum, ex que quippiam co pacto fit, ita ut infit non per accidens, & fi intereat, ad hoc ultimum proficifcatur. Cum igitur materiæ definitio detur verbis positivis concepta, cur dicit Pereries, propemodum necessarium este eam negatione definiri? 2. Præter res imperfectifimas, qualis elt materia, & perfectissimas, qualis est Deus, dantur etiam aliarum rerum definitiones negativa; que aque necessaria esse videntur atque definitio negativa materiæ primæ. Ita Philosophus I Top. cap. 5. accidens definivit, Accidens oft, quod neque definitio eft, neque proprium, neque genus, inest autem rei. Cui similem accidentis definitionem proponit Porphyrius in cap. de accidente. In antepradic. describens Aristoteles, quid sit esse in subjecto; In subjeffo, inquit, effe dico quod cum in alio sit non tanguam pars, non potest effe fine co in quo est. Et in prad. substantie in definitione substantie prime utitur negationibus, Substantia autem, inquiens, que maxime propria, & primum, & maxime dicitur, est que neque de subjetto aliquo dicitur, neque in subjecto aliquo eft.

5. Ubi simul vides, adductas omnes definitiones non esse negativas, ut vox definitionis posteriori modo accipitur, sed ut accipitur priori. Non enim hac propositio, Substantia prima est, qua neque de subjecto aliquo di-

citur,

fi

h

d

F

situr, neque in subjecto aliquo inest, est negativa, sed asfirmativa; eademque est ratio reliquarum. Ponuntur tamen negationes in his definitionibus, vel potius ipsa definitiones sunt negativa, prout à definitis contradissin-

guuntur.

men

re-

s C/t

0 46

per

co-

nis,

10-

2112

am

23-

ip-

ta.

1118

n-

iæ

e-

fi_

&

m

le

ta ns

nı

C.1

m 1-

s,

0

n

3

6. Pro ulteriori Regulæ explicatione, distinguimus inter definitiones essentiales seu proprie dictas, & inter descriptiones. Descriptiones enim possunt esse negativa, imo sæpe sunt necessario. Quod autem definitiones proprie dictas attinet, iterum dillinguo, & dico, definita vel esle entia positiva, quæ in sua natura & eslentia non includunt negationem; vel esse talia, quæ in sua natura negationem important. In prioribus definitionibus non debent aslignari per negationes, nisi forte vox quædam negativa lit, per cam autem politivum quid i itelligatur. In posterioribus autem, quando scilicet definita ipsa in fua ratione negationem vel privationem dicunt, definitiones eo quidem pacto quo earum talia definita capacia funt, utique per negationem, affignari possunt, imo debent : id quod testatur ipse Philosophus 6 Top. 6. f. 7. Fortaffe, inquiens, in nonnullis necesse eft definientem uti negatione, ut in privationibus; nam cacum eft, quod non babet visum, quem secundum naturam habere debet.

REGULA IX.

Omnis definitio constat genere & differentia.

a. Decet, inquit Philosophus, 6 Top. cap. 4. s. 5 eum qui rette definit, ex genere & differentia definire. Et ibid. cap. 6. ex differentia & genere est speciei definitio. Et 7 Metaph. cap. 12. t. 43. nibil est aliud in definitione quam genus & differentia.

2. Dicis I. Dantur definitiones ex materia & forma constantes. II. Nonnulla definiuntur per subjectum, & non per genus; ut, simum est nasus concavus, album est corpus præditum colore disgregante visum. Ergo non

omnis definitio constat genere & differentia.

2. Resp. ad I. etiam in definitionibus quæ dantur

per materiam & formam, si accurate assignentur, debet poni genus; quod reliquim est, & materiam & formam continet, vel disferentia est, vel instar disferentia, & generi adjunctum non minus naturamerei explicat quam disferentia: ut si dicas, Homo est substantia composita ex corpore organico & anima rationali.

4. At II. dico, definitionem constare ex genere & differencia, quando id quod definitur est ens per se & unius naturæ; sed quando ens per accidens est, quale est simum & album, ipse Aristoteles docuit, per materiam seu sub est unius casu recto, & sic generis loco positum, licitum este desi ire. Vide quæ circa iii. 11. Reg. 9.

& tit. 12. Rcg. 3. disimus.

- 5. Notandum autem & hoc, tunc definitionem constare ex genere & differentia proprie dictis, quando id quod definitur est species proprie dicta. Cum enim omnis species secundum essentiam suam ex genere & differentia quodammodo componatur, ex genere & differentia etiam definitur. 'At quando aliquid definitur quod proprie loquendo non est species alicujus gene-ris, sed sub aliquo continetur, ranquam communi megs ev n do' evos, tunc per illud commune, atque ita non per genus definitur. Qui enim id per genus definiatur, quod sub genere nou est? Ita cum Aristoteles I Post. cap. 2. demonstrationem definivit per syllogismum, illa definitio non est proprie loquendo per genus, quia syllogismus non est genus demonstrationis, sed de illa prædicatur ut commune ab uno. Vide Zabarellam de spec. demonst. cap. 1. Quanquam certe apud Aristotelem definitiones ita proprie non dicantur, nisi illæ qua funt specierum proprie dictarum. Quo pertinet quod 7 Met. t. 3. dicit, Nulli igitur corum qua species generis non sunt quidditas, tà n' lui eivas, convenit, sed his tantum.
- 6. Quod si quis ita etiam dicere velir, omnem definitionem constare ex genere & differentia, vel iu que se hubent ut genus & differentia, non repugnabimus.

REGULA XII.

In definitione non debet effe conjunctionis copula-

1. Prior pars sumitur ex 2. Post. r. 30. ubi dicitur hominem esse animal bipes terretire, sed non esse ani-

mal & terreftre. Potte ior ex 6. Top. cap. 7. 5.6.

2. Priori parti ostare videtur. I. Quod ipse Philosophus usus est conjunctione copulativa in definitionibus, quod vel ex sola Naturæ definitione perspicitur. Dixit enim, Naturam este caus un & principium movendi & quiesceadi ejus in quo inest primo, per se, & non secundum accidens. II. Quod necessarium est, in definitionibus que non constituuntur ex partibus physicis poni conjunctionem copulativam: ut si dicas hominem esse compositum quod dam ex corpore & anima rationali.

3. Contra posteriorem partem iterum videtur esse philosophus, qui de interpret. c. 4. enunciationem definivit, quod sit oratio in qua verum vel fassem inest. Et Prior. c. 1. propositionem dicit esse orationem assir-

mantem vel negantem aliquid de aliquo.

4 Resp. conjunctionem copulativam dupliciter posse in definitione poni. Vel enim ponitur inter genus & disserentiam, & hanc cum illo copular, ut si dicas, Homo est animal & rationale: & hoc prohibet Philosophus ut vel ejus exemplo manisestum est; negat enim hominem definiendum este, quod sit animal & bipes, ubi to inter genus & disserentiam collocatur. Vel ponitur inter illa ipsa verba per quæ disserentia vel etiam genus explicatur; & hoc à Philosopho non est prohibitum. Et hinc patet responsio ad duo priora argumenta, siquidem in allegatis definitionibus conjunctio copulativa non connectit genus & disserentiam, sed ponitur inter verba quibus genus vel disterentia exprimitur.

5. Ad illud qu d S. 3. opponitur, resp. Licere uti disjunctione, quando disterentia specifica est ignota.vet

saltem pro captu aliorum definitio notior est, si disjuncti-

one constet.

6. Scherbius in disp. de differentiis th. 69. respondet, quando definitum eit ex eorum numero quæ dicuntur megs en n' do' evos, five per prius & posterius, ita ut plane univoca non fint, nec unum omnino conceptum habeant, univocis tamen fint propingua, tunc id non posse aliter definiri, nisi enumeratione rerum significatarum; & sic mediante conjunctione disjunctiva. Ita Entis cujus nullum conceptum dari dicit, definitionem, quantuni rerum natura patitur, hanc effe ait ; Ens eft fubstantia aut quantitas, aut qualitas, aut reliquorum aliquid. Ita & Alexander in 1. Prior. docet, propositionem non esfe genus ad affirmativam & negativam propositionem, sed de illis dici per prius & posterius, & propterea per particulam disjunctivam, & enumerationem differentiarum definiri; quamvis in hoc ipfo Joannes Grammaticus contra eum disputet.

REGULA XIII.

De quocunque affirmatur vel negatur definitio, de eo etiam definitum. Et contra, De quocunque affirmatur vel negatur definitum, de eo affirmatur vel negatur ctiam definitio.

Ita cum theologia sit qualitas persiciens potentiam naturalem, nempe intellectum, comparata crebris actionibus, quæ est definitio habitus mentis acquisiti, negari non potest, eam habitum este, & quidem mentis, acquisitum. Invidia est dolor perceptus ex rebus secundis viri boni, & propterea invidus est is qui dolet propter res secundas viri boni. Hæc definitio cum viro bono non conveniat, vir bonus non erit invidus. Sed in hisce immorari opus non est, cum à puris etiam intelligantur.

REGULA XIV.

Quicquid affirmatur vel negatur de definitione, affirmatur vel negatur etiam de definito. Et contra, Luicquid affirmatur vel negatur de definito affirmatur vel negatur ctiam de definitione.

1. Inquis; De definitione assirmatur, quod explicet definiti essentiam, quod sit notior definito. At de desinito id dici nequit: definitum enim non explicat essentiam definiti, nempe suiipsus, nec est notior definito, nempe seipso. Non ergo omne id quod de definitione

dicitur, de definito etiam dici necesse est.

z. Resp. Regula loquitur de iis quæ conveniunt desinitioni vel desinito quoad materiale, sive quoad rem
substratam; qua ratione unum sunt. Ita perinde est,
sive dicam, Homo ambulat, ridet, disputat, sive dicam, Animal rationale ambulat, ridet, disputat, quantum ad veritatem sermonis. At de iis quæ conveniunt
desinitioni vel desinito sormaliter, sive ut substant his
notionibus, (qua ratione opponuntur, nec desinitio est
ipsum desinitum) Regula non est vera. Et hoc evincunt ea quid \$. præced. proponuntur. Quod enim desinitio explicat desiniti essentiam, quod eo est notior,
hoc competit ipsi ut desinitio est, & à desinito distinguitur.

3. Est autem utraque Regula, tam præcedens scilicet quam ista, non solum intelligenda de definitionibus essentialibus & proprie dictis, sed & de iis quæ vu go
descriptiones dicuntur. Nam ratio utriusque Regulæ
ea est, quod definitio & definitum reciprocantur & sunt
convertibilia. Cum igitur & descriptio debeat converticum eo cujus est descriptio, necesse est ut & istæ Regulæ de descriptione, & de eo cujus est descriptio veræ

fint.

TIT. XV. continens Reg. VII.

Divisionis five distributionis.

REGULA I.

Divisum & omnia membra divisionis simul sumpta debent inter se adaquari.

- 1. Duobus modis accidit, divisum & membra divisionis simul sumpra non adæquari. 1. Quando aliquid in diviso continetur, quod in membris dividentibus non continetur; ut si dicas, animalium aliud habet alas continuas, aliud scissas: datur enim animal quod nec continuas habet nec scissas, quia scilicet nullas habet, ut bos. In idem vitium incides, fi corporis humani partes dicas esse tres, ventrem supremum pimirum, medium & infimum : nam in corpore humano continetur etiam artus, qui inter membra hujus divisionis non recensentur. 2. Quando in membris div dentibus continetur aliquid quod non continetur in diviso: ut si animal dividas in hominem, brutum & plantam; planta enim sub animali non continetur. Vule igitur Regula, omria quæ in vel sub diviso continentur, debere etiam contineri in vel sub membris dividentibus, & vice veria.
- 2. Obstare videtur, quod Physica dividitur in partem communem & propriam, quæ tamen duo membra simul sumpta non adæquantur Physicæ, sed extra eam patent, cum enim Logica soleat dividi in partent communem & propriam. Item hujus divisionis, alborum quædam sunt dura, quædam mollia, quædam liquentia, membra simul sumpta latius patent quam album, quia etiam atrorum quædam dura sunt, at serrum, quædam mollia, ut pix, quædam liquentia, ut attramentum.

3. K-sp. cum Fonseca lib. 4. Inft. cap. 10. in divisionibus hujusmodi ipsum divisum in singulis membris debere exprinti, aut certe sub ntelligi. Unde cum Phy-

fica dividitur in partem communem & propriam, membra dividentia non funt fimpliciter pars communis & propria, fed pars Phyficæ communis, & pars Phyficæ propria. Hoc modo membra ista Logicæ non competunt, quia Logica dividi nequit in partem Phyficæ communem, & partem Phyficæ propriam. Eadem ratio est etiam posterioris divisionis nam molle, durum & liquens conveniunt quidem atris; sed si ipsum divisum subintelligatur, ita ut membra sint, album durum, album molle, & album liquens, jam atro non conveniunt,

nec extra album patent.

4. Dici etiam potest, partem communem & proprian, q æ physicæ tribuuntur, cum Logicæ etiam applicamur, non este eadem membra, quia æquivoce hisce diversis disciplinis tribuuntur, ut patet ex earum desinitionibus. Nam si Physicam dividas in partem communem & propriam, pars communis dicitar, in qua agitur de corpore naturali in genere, pars propria autem in qua agitur de speciebus corporis naturalis. Hæ desinitiones non competunt parti communi & propriæ, quando hæc vocabula Logicæ dividendæ accommodantur. Sic igitur rego, cum Physica in partem communem & propriam dividitur, membra hujus divisionis Logicæ competere: quæ enim æquivoca sunt, pro issem non habentur.

REGULA II.

Divisim plus debet continere quam singula membra divisionis. Vel, Singula membra divisionis minus contineant quam divisium.

1. Ita cum animal dividitur in hominem & brutum, plus continet animal quam homo, quia præter hominem continet etiam brutum; plus etiam continet quam brutum, quia præter brutum continet hominem. Sic & cum homo dividitur in corpus & animam rationalem, plus continet homo quam corpus, quia præter corpus continet & animam; plus etiam continet quam anima, quia præter animam continet & corpus.

T 3 2. Obstare

2. Obstare autem Regulæ videtur, quod hujus bonæ divisionis (Hominis altera pars, ratione insum componens, est animal, altera rationale) prior pars, quæ animal eft, plus continet quam homo, qui hic dividitur; continet enim & hominem & brutum. Verum ad hanc objectionem Reg. feg. respondebimus.

REGULA III.

Membra divisionis debent inter se esse opposita.

1. Ita expresse Philosophus 10. Metaph. cap. 11. Tláp-Ta 28 Sauger Ta Tois av TRE Woois Et I. de part. animal cap. 3. rois avnnesulous zen dager. Ita non possunt dividi animalia in alba & natantia, ut ibi habet Ariftoteles, quia natans potest esse simul album. Ita Scaliger 2. de plant. p. 420. reprehendit divisionem causæ in efficientem, materiam formam, finem & instrumentum. quod instrumentum non opponatur cause esficienti, sed

sub ea contineatur.

2. Importat igitur hæc Regula, ut ne unum membrum divisionis sub altero contineatur, (quorum enim unum sub altero continetur, illa non opponuntur) quemadmodum per praced. Reg. docemur, divisum nondebere contineri sub aliqua parte dividente. Quod si enim sub parte aliqua ipsum divisum contineretur, jam illa pars non contineret mi us quam ipfum divifum, quia sub diviso continentur omnes partes dividentes.

3. Verum hic objicitur I. Ens dividitur ita, ut dicatur accipi dupliciter, nominaliter & participaliter; & tamen hic unum membrum sub altero continetur, cum ens participaliter fumptum contineatur fub ente nominaliter sumpto, ficut metaphysici docent. Eadem ratio eft, quod nomen substantiæ ira distinguitur, ut interdum accipiatur late, pro essentia, quo modo etiam accidentibus convenit, interdum strictius, ut opponitur accidenti; & tamen substantia sumpta ut opponitur accidenti continetur sub substantia ut sumi ur generaliter pro esfentia, 4. II. Di4. II. Divisio qua bonum in honestum, jucundum & utile distribuitur, approbata est ranquam bona; & tamen membra ejus non opponuntur, siquidem eadem

actio potest ese utilis, jucunda & Honesta.

5. III. Arifloteles dividit fubftamiam in materiam, formam & compositum : compositum tamen, tanquam membrum divisionis, continet in se reliqua, nempe materiam & formam; constituitur enim compositum ex materia & forma.

- 6. IV. Arguitur simul contra præsentem & præcedentem Regulam · Prædicabile dividitur in genus, speciem, differentiam, proprium & accidens; & tamen ipsum divisum continetur sub aliquo membro dividente, scilicet genere, quia prædicabile eft genus respectu generis speciei, & reliquorum prædicabilium; & hoc elt contra præced. Reg. Item omnia membra hujus divisionis continentur sub uno membro, nempe specie, nam genus, species, differentia, proprium & accidens funt species ipfius prædicabilis. Eadem difficultas videtur occurrere in oppositis, ubi & ipsum divisum & membra divisionis sub uno membro, nempe relative opposiis, continentur. Nam ipsum divisum, oppositum scilicet, est relative oppositum; est enim oppositum opposito oppositum, & contrarium est contrario contrarium, contradictorium contradictorio contradictorium, &c. sicque alix oppositionis species sub relative oppositis continentur.
- 7. V. In divisionibus substantiarum in species aut differentias substantiales membra divisionis non opponuntur relative, quia non confiftunt in muta gire aut habitudine, ut patet de rationali & irrationali, qua funt differentiæ animal dividentes; nec funt privative aut contradictorie opposita, cum quælibet harum differentiarum aut specierum sit aliquid positivum; nec denique ut contraria, quia substantiis nihil est contrarium.
- 8. VI. Oppositio est tantum interduo, ut patet ex Aristotele 10. Met. Sed membra divisionis sæpe plura funt quam duo. Ergo inter ea fape non est oppositio.

9. Ad I. resp. regulam intelligendam esse de verk divisionibus, quæ sunt rerum, ut quibus genus dividitur in species. In hisce unum membrum divisionis non debet contineri sub altero. At de distinctionibus vocabulorum æquivocorum in sua æquivocata alia est ratio. Ut enim hæ non sunt proprie divisiones, ita non mirum est si non quadrant ad rigorem Regularum veræ divisionis. In illis certe unum membrum distinctionis potest sub altero contineri, id quod probatur argumento §. 3. proposito. Sunt enim illæ non veræ divisiones, sed ditinctiones vocabulorum: posset que illa res mille aliis ostendi.

oitenai.

10. Ad II. responder Fonseca lib. 4. Inft. cap. 3. repugnantiam membrorum dividentium fæpenumero non in verbis, sed in sensu quo divisio usurpatur, sitam este : ut in illa Pythagoræ divisione ; Eorum qui ad ludos Gracia confluebant, quidam [pe victoria, alii quaftum faciendi cupiditate, alii viscendi studio ducebantur. Hic quod verba attinet, nulla est membrorum dividentium repugnantia; fieri enim potuit, ut multi & lucri cupiditate, & spectandi simul studio ducerentur : in sensu tamen cernitur repugnantia, fi hoc modo divisionem interpreteris; Eorum qui ad Gracia ludos una pracipue de caufa confluebant, quidam fpe victoria, q:ilam lucri faciendi cupiditate, nonnulli studio visendi conflucbant. Hac ratione poterit probari divisio boni, & dici, membra este opposita hoc sensu, Eorum in quibus una aliqua bonitatis ratio potissimum elucet, quædam utilia tantum quædam honesta solum, alia jucunda tantum dicuntur.

11. Quantum ad III. & id quod Reg. prac. objectum f. it, dicimus, fieri posse ut alia mut. o se contineant, ut A. verbi gratia contineatur à B. & B. vicissim contineatur ab A. sed diverso modo. Sub alicuo membro divisionis nec ipsum divisum, nec alia membra debent continet; diverso tamen modo si siat nihij absurdi est. Quando igitur divisum, tanquam tetum essentiale aut integrale, continet in se membra divisionis actu, (quoniam nimirum acta ex illis constitutur) unum illorum

membrorum nec divisum ipsum, nec alia membra actu continere potelt. Quando autem divisum, tanquam totum universale, continet membra divisionis potestate tantum, & quoad amplitudinem prædicationis, (quia scilicet de singuiis prædicatur, tanquam magis commune de minus communibus) nullum membrum divifionis ipsum divisum & alia membra hoc medo continere debet. Et ex hisce patet responsio ad argumentum terrium, & ad id quod Reg. praced. objiciebatur; nempe, Substantia, tanquam divisum, continet materiam, formam & compositum, per modum generis, & sic potentia & amplitudine prædicationis, quia de illis omnibus prædicatur. Hoc modo compositum non continet materiam & formam, qui de ilis non prædicatur. Continet izi ur compositum materiam & formam actu,quatenus ex iis constituitur : qui est diversus continendi modus ab co quo substantia, tanquam divisum, ista omnia membra cominet. Ita homo, tanquam totum ellentiale physicim, continet actu in se animal & rationale, & fic actu plus continet quam arimal, quia animal non continet actu in se rationale : qued autem animal plus continet quam homo, fit diverso modo, quia continet plus potentia & amplitucine prædicationis, ci m & de homine ipfo prædiceiur, & de brutis, de quibus homo non prædicatur.

12. Similiter, quando divist m continet membra effentialiter, quia scilicet de illis essentialiter prædicatur, non potest sieri, ut unum membrum vel ipsum divisum, vel alia membra hos modo contineat. At absurdum esse non videtur, si sub membro aliquo divisum iptum, aut alia membra contineantur accidentaliter. Ex quo sumi potest responsio ad argumentum IV. Prædicabile enim, tanquam divisum, continet sub se genus, speciem, disserentiam, proprium & accidens essentialiter, quia de illis per modum generis prædicatur; continetur vero etiam prædicabile sub genere, quia est genus corum, sive ut dixinus, de illis per modum generis prædicatur; omnia etiam prædicabilia continentur sub specie, quia sunt comos se eles insis prædicatur; omnia etiam prædicabilia continentur sub specie, quia sunt comos se eles insis prædicatur; cab lis

cabilis: at hoc fit accidentaliter. Hac enim pradicatio, Prædicabile est genus quinque prædicabilium, est accidentalis, cum omnis prædicatio essentialis sit deomni. Si igitur essentialis esset, omne prædicabile esset genus quinque prædicabilium. Ita cum dico, Genus est species of prædicabilis, Differentia est species of prædicabilis, & c. æque prædicationes accidentales funt, arque cum dico, Hominem esse speciem animalis, Albedinem speciem coloris. Eadem responsio accommodanda etiam est ad objectionem de oppositis. Nam contrarie, relative, privative & contradictorie opposica, formaliter sumpta, continentur sub oppositis, tanquam. species sub genere ; & ita cum opposita generaliter accepta de illis prædicantur, est prædicatio essentialis. At oppositum in sua latitudine dicitur opposito relative oppositum, & contrarium contrario relative oppositum, & accidentaliter.

13. Ad V. VI. potest dici, opposita hic ita accipi ut etiam disperata complectantur, quorum unum pluri-

bus repugnat.

14. Ad V, in specie etiam respondetur, contrarietatem esse duplicem. Quædam est perfect, & est maxima distantia rerum sub eodem genere, inter quas datur motus physicus seu trasmutatio successiva. Quadam est imperfecta, & est maxima diftantia rerum jub eodem genere: & hoc modo contraria funt, quæcunque specie differunt sub eodem genere. Substantia non est substantiz contraria contrarietate perfecta, qua qua contrazia funt, ab Augustino Nipho 10. Metaph. q. 6. cap. 4. vocantur contraria secundum rationem physicam: & hoc modo sumit contraria Aristoteles in prædicamentis. Substanția tamen una alteri contraria est contrarietate imperfecta, qua quæ contraria funt, Niphus vocat con. traria secundum rationem metaphyficam: quo modo sumit Aristoteles contraria 1 10. Metaph. Vide Aug. Niphum l. cit. & Socinnatem l. cod; Queft. 24.

15. Ad VI. speciatim dici poteit, opposita ita accipi, ut etiam complectantur disparata. Aut dicitur/ ita: licet specint plura membra divisionis quam duo.

posse tamen illa per aliam divisionem & subdivisionem eo redigi, ut semper una differentia uni tantum respondeat. Dicit enim Soncinas I. c. omne genus dividi im mediate duabus tantum differențiis. Ita prædicabilium quinque constituuntur species possunt autem eo redigi, ut semper una differentia uni tantum in divisione respondeat, hoc vel simili modo: Quod scilicet quæ de pluribus prædicantur, prædicantur vel effentialiter, vel accidentaliter : quæ effentialiter prædicantur, prædicentur vel in quid, vel in quale; quæque in quid, vel de pluribus specie differentibus, uti prædicatur genus, vel de pluribus numero tantum differentibus, uti prædicatur species : quod autem in quale essentialiter piædicatur, elt differentia. Rurfus, quæ accidentaliter prædicantur, vel neceffario prædicantur & reciproce, & tunc eft proprium : vel contingenter & non reciproce, & tunc est accidens.

REGULA IV. Divisio debet fieri in partes immediatas, ex Atillo i tele 2. posterior t. 75.

1. Bifariam possunt dici partes divisioni mediata: 1. inter fe, quando nimirum aliquid fub diviso continetur, quod sub partibus non continetur; ut si dividatur animal in terrestre & aquatile, datur enim animal vola. tile; quod nec sub terreffri nec sub aquatili continetur ; 2. respectu ipsius divis, quando scilicer partes ipsum divilum non immediate artingunt; quod fit, quando inter divifum & partes intercedunt unus vel plures conceptus, qui comprehenduntur à diviso, & comprehendunt partes ; ut si quis divideret corpus animatum, tanquam genus, in brutum, hominem, & plantam, tanquam species : intercedit enim inter corpus animatum, & inter hominem & brutum, animal, quod est species corporis animati, genus autem hominis & bruti: aut fi quis divideret cerpus animatum in hominem, brutum, arborem, fruticem & herbam; intercedunt entin inter divisum & partes dividentes duo conceptus, nempe animal

animal & planta, qui tanquam species sub corpore animato continentur, & continent, animal quidem homi-

nem & brutum, planta vero reliquas species.

2. Priori modo fi in partes mediatas divisio fiat, nullo modo tolerabilis est, quoniam sic partes non adæquantur ipfi diviso. Si posteriori modo fiat, dico, fore 1. ut sæpe partes divisionis resultent admodum muitæ: ut patet in divisione corporis animati in hominem, brutam, arborem, fruticem, & herbam. Lorge plures autem fierent, si loco bruti species ejus, ut equum, bovem, leonem, &c. poneres : sic enim infinita fere membra divisio esset habitura. Ut oriater confusio, & importuna ejusdem repetitio: et si corpus animatum dividas in ratione præditum & ratione delfittum, in explicatione illies necessario tibi erit agendum de ratione fentiendi, cum effenti diter in eo, nempe corpore animato ratione prædito, includatur. At vero his idem conceptus denuo occurret in subdivisi ne corperis animati ratione defficuti, quia hoc dividendum effet in f itiens & fenfus expers,

3. Nota autere, fieri posse er in cadem divisione n roque modo peccetur. Ut si cividetur animal in id quod alas integras habet, & quod fissa. Etenim 1. in hisce membris non omnia genera animaliu e continentur, cum detur animal nullus habens alas. 2. Inter partes divisionis, siempe animal habens alas integras & habens si las, & inter ipsum animal, tanquam divisum, detur conceptus intermedius, nempe animal alatum, aned est species animalis & genus animalis habentis plas integras & sistemediate ipsum divisum. Primum ergo divi lendum animal fuerit in alatum & alis destitutum; & iliud vicissim in habens alas integras, & habens

ti las.

4. Docet autem Fonseca. cit. lib. 6. cap. 11. sæpe nos dividere totum in partes remotiores, sive secundo modo mediatas, quod ignotæ nobis sint proximæ atque immediatæ.

REGULA V. Membra divisionis non debens esse admodum multa.

1. Inconveniens certe effet, si quis animal divideret in hominem, fimiam, equum, leonem, canem, & reliquas species specialissimas, ut sic longissima efficeretur oratio. Quod fi alicujus tetius admodum multæ fint partes, utendum elt primo divisione in pauciores, proximiores fex immediatiores; quarum partium fubdivifiones tam diu instituenda, donec ad species specialissimas, aut alias minimas partes deveniatur. Si enim una divisio per admodum multa constituatur membra, fieri vix potest quin cadem etiam fint remotiora, & minime immediata. Videtur præterea facilior reddi cognitio. si subdivisionibus potius utamur, quam si omnia menibra in unam di isionem conjiciamus, quatenus per subdivisiones corum convenientia simul & differentia nohis innot secunt.

2. Cærerum non ita superstitiosi esse debemus, ut nullas admittamas divisiones nisi bimembres. Non veretur Georg. Adamus Erunnerius in [ynopsi locor, legal. loc. V. scribere in tradendis divisionibus juris consultos non effe adeo adfrictos regulis philosophorum. Ratio ejus est, quod philosophi abilinere jubcant à divisionibus que non fint bimembres, cum tamen jurisconfulti plures fere habeant trimembres & quadrimembres quam bimembres. Verum injuriam facit philosophis : nam apud ipfos multæ exque celebres funt divisiones constantes pluribus membris quam duobus. Sic Arifloteles I Ethic. cap. 8, scribit bona este distributa in tres partes, aliaque externa, alii animi, alia corporis dici. Propositionem 1 Prior. cap. 1. dividit in universalem, particularem & indefinitam. Et quid opus est recensere omnes divisiones illas apud Aristotelem & alios præltantissimos philosophes occurrentes? Quod si nonnulli ex novatoribus sunt, quibus omnes divisiones, nisi duorum membrorum sint, sordeaut,

error hic & intemperies non est adscribendus philoso-

phis fine discrimine.

3. Ejusdem farinæ est, quod alias sæpe ab illis qui artis Logicæ ignari funt auditur, nempe juris consultos non esse adstrictos in definiendo ad regulas Logicorum. At certe adstricti sunt in loquendo ad regulas Grammaticorum : non enim jurisconsulto permissum est ut dicat, patris potestas aut nuptiæ incesti: ergo etiam in dividendo & definiendo ad regulas Logicorum adstricti funt : quia ut Grammatica est ars docens loqui, sic Logica est ars docens definire & dividere; & quantum juris illa habet in fermonem; tantum hæc habet in definitiones & divisiones. Præterea jurisconsultus in argumentando non licet transgredi regulas Logicorum: ergo nec in definiendo & dividendo: quia eadem est ratio, cum Logici fit non minus regulas definiendi & dividendi proponere, quam modum argumentandi doceré. Antecedens patet, quia ipfis non licet argumentari in prima figura ex minore negativa, aut majore particulari, nec in secunda ex utraque præmissarum assirmativa.

REGULA VI. Per negationem non oft dividendum.

1. Duplex est negatio; absoluta & privativa. Illa cst terminus negativus alteri contradictorie oppositus: ut non homo, qui homini contradictorie oppositur. Hece est terminus negativus alteri privative oppositus: ut somnus, qui est privatio vigiliæ. De utraque negatione Regula intelligenda videtur; & est sensus, Cum aliquid dividitur in partes, constituto uno vel pluribus membris positivis, non esse addendum aliud, quod negationem ejus vel corum significet, sive illa negatio privativa sit, sive absoluta.

2. Quod tamen ad divisionem subjecti in accidentia, & similes divisiones extendendum esse non existimo. Quid enim desideratur, si dicatur, Animalium aliud vigilat, aliud dormit? Et usitata est divisio vocis in significativam & non significativam. Et ratio est, quia

nihil

nihil impedit, quo minus negatio sit accidens alicujus. Quod si universale in species & differentias essentiales dividere velimus, certum est, nullam partem posse esse negativam: negatio enim non est species alicujus positivi, neque ut disferentia essentialis illi subjicitur.

3. Tribus tamen de causis (inquit Fonseca lib. 4. Inft. cap. 12.) cogimur interdum dividere rem in partem unam, & in negationem alterius partis. Prima est, ut faciamus divisionem necessariam, & quam nemo negare possit : de quacunque enim revera est assirmatio vel negatio: Secunda est, quia sapenumero reliqua pars, aut partes ex opposito illis respondentes, carent nominibus positivis, quo fit ut ad negativas sit confugiendum : ut cum substantiam dividimus in corpoream & incorpoream, animal in rationale & irrationale; quia ignoramus veras differentias, quæ angelum & brutum conftituunt ; nin forte brutum animal est una quædam species animalis. Tertia est, si partes, in quas divisio immediate facienda est, fuerint plures quam perspicuitas divisionis pati possit; tunc enim omnes præter unam signisicanda funt nomine negativo: ut fi dicas, bestiajum alix funt pennatx, alix implumes. Nifi velis partes quasdam nominare, reliquas vero omnes paucis vei bis complecti ut si dicas, figurarum rectilinearum quædam est trium laterum, quædam quatuor, aliæ vero plurium, &c.

REGULA VII.

Cujus divisionis membra continent rationes contradisto-

1. Atqui inquis I. Membra non debent continere rationes contradictorias, alias alterum necessario esset negativum, quod præcedenti Regula prohibitum suit. II. Omnia contradictoria carent medio: quid ergo opus est hoc de membris divisionis rationes contradictorias importantibus specialiter docere?

2. Resp. ad I. Aliud est, aliqua esse formaliter contradictoria, aliud, continere yel includere contradicto-

ria, seu rationes contradictorias. Ad illud requiritur, ut alterum sit terminus negativus, ut homo, non homo. At hoc potest contingere, etsi utrumque sit positivum quatenus ex uno sequitur negativalterius; sicut cum e s dividitur in substantiam & accidens, partes non sunt formaliter contradictoria, cum utraque sit aliquid positivum; continent tamen rationes contradictorias, quia accidens est ens in alio tanquam in subjecto, substantia vero est ens per se existens, hoc est quod non est in alio tanquam in subjecto, & non esse in alio tanquam in subjecto, contradictoria sunt, ut patet. Sic & animal dividitur in hominem & brutum; qua membra continet rationes contradictorias, quatenus animal rationale homo est, brutum vero animal non rationale.

3. Instas: Hoc m do Regula non erit vera, cum inter membra rationes contradictorias includemia mediam detur: ficut planta est medium inter hominem & brutum, cum neque homo sit, neque brutum. Ita etiam chimara est medium inter substantiam & accidens, cum neque sub i la, neque sub hoc comprehendatur.

4. Resp. Inter contradictoria formaliter n llum datur medium, sed sub iis continetur me ens & non ens; sicut nihil concipi potest, quod non sit homo vel non homo. At inter ea quæ positiva sunt, con inent tamem rationes contradictorias, non datur quidem medium e us generis, seu quod contineatur sub diviso cojus illæ sunt partes; absolute tamen inter ea potest dari medium, sed illud medium est extra illud genus sire divisum; & hoc probat argumentum s. praced Planta eniminter hominem & brutum, & chimæra inter substantium & accidens medium est, sed ita, ut planta non contineatur sub animalis; cujus species sunt homo & brutum; & chimæra est extra ens reale; qued in substantiam & accidens divisitur.

5. Ratio autem hujus diversitatis est, quod corunt que formaliter contradictoria funt alterum est simpliciter & pure negatio alterius; ita ut ad omnia se extendat, præter id cujus est negatio, neque per al quid positivem restringatur. At membrorum divisionis positivorum, quæ continet rationes contradictorias, alterum importat negationem alterius; ita ut amplitudo negationis ejus reitringatur per ipfum divifum, quatenus quælibet pars divisionis est divisi pars, atque ita negatio illa-

coarctatur ita ut extra divisum non porrigatur.

6. Notandum tamen hic probe est, non sufficere ad hoc, ut inter membra divisionis non detur medium, quod contineant rationes contradictorias quovis modo, vel quod eodem recidit, quod unum importet negationem alterius. Nam si colorem dividam in albedinem & nigredinem, hæc membra continent rationes contradictorias, cum albedo sit color disgregativus visus, nigredo sit color non difgregativus vilus, & nihilominus inter albedinem & nigredinem dantur colores medii. Req iritur ergo, ut membrum unum ita alterius negationem importet, ut conceptus, constans ex diviso & negatione illa, cum membro illo reciprocetur, neque sit latior, quemadmodum patet in divisione animalis in hominem & brutum, ubi homo & brutum rationes contradictorias important, quatenus homo est animal rationale, brutum vero animal non rationale, ubi animal non rationale cum bruto reciprocatur; quicquid enim est brutum, est animal non rationale, & quicquid est animal non rationale, est brutum. Idem perspicitur in divisione entis in substantiam & accidens.

7. Atque hinc manifestum est, cur, etfi nigredo importet negationem contradicentem rationi albedinis, colores tamen dentur intermedii, & nec sub albedine nec sub nigredine contenti. Ratio nimirum est, quia n in ell idem, effe rigredinem, & effe colorem non difgr gativum vilus, hoc eft, effe colorem non difgregativ im vifus non reciprocatur cum nigredine, cum non

omnis color qui non difgregat visum sit nigredo.

8. His sic explicatis, pro Regula argumentor ira: Sicut se habet rationale & non rati nale simpliciter ad medium, ica se habent animal rationale & irrationale ad medium quod sit animal. Sed inter rationale & non rationale simpliciter non datur medium simpliciter.

de

fu

n

t

Ergo neque inter rationale & non rationale datur medium, quod sit animal. Ergo neque inter hominem & brutum: quia homo & brutum idem sunt quod animal rationale ac animal non rationale. Quod argumentum accommodari potest ad cujuslibet divisionis membra contradictionem involventia.

9. Ex distis jam etiam liquet, quid respondendum sit ad argumentum secundum s. 1. Cum enim (1.) non idem sint contradictoria simpliciter; & membra alicujus divisionis rationes contradictorias importantia, (2.) inter illa nullum plane detur medium, inter hec vero tantum non detur medium quod sub diviso contineatur; manifestum est, non absque causa hoc de divisione præceptum este propositum.

TIT. XVI, continens REG. XIV.

circa Doctrinam

Subjetti & Accidentis.

Mia bactenus Regulas tria priora prædicabilia, quæ essentialiter prædicantur, concernentes proposuinus, Regulas ctiam de Definitione & Divisione, quæ aliquo modo cum istis prædicabilibus connexa sunt, absolvimus; consequens est, ut de subjecto & accidente aliquid dicamus. Cum autem accidens præcipue hie sumamus, ut opponitur essentiæ, proprium etiam sub eo comprehensum volumus.

REGULA I.

Quicquid advenit enti, est accidens.

1. Tripliciter accipi potest vox accidens, quantum ad præsens: 1. ut opponitur substantiæ, & dicitur accidens

e-

8

al

2

n

dens prædicamentale; quo modo accipitur, cum ens in fubitantiam & accidens dividitur, neque ulla fubitantia hac acceptione accidens dici potest: 2. ut opponitur essentia: vel ei quod est de essentia; & sic dicitur omne id quod cum alicui competat, non est essentia, vel de essentia & ratione formali ejus: 3. pro eo quod continctur sub quinto prædicabili, & apponitur quarto prædicabili, quod proprium vocari solet, diciturque propterea accidens prædicabile.

2. Quidam intelligunt Regulam de accidente pradicamentali, inter quos est Jo. de Rada parte 1. controvers. 4. Sed illa sententia non placet. Nam (exempli gratia) dens, vel dentatum esse, advenit homini postquam jam est actu, & quidem completo, & tamen dens vel dentatum esse potius substantiam importat, quam accidens. Sic & in Polypo, caruncula interiora nasi occupans advenit homini post esse perfectum & completum, qua tamen substantia est. Quapropter nos latius vocem accidentis hic extendimus, & accipimus secundo

modo, ut opponitur esfentia & esfentiali.

3. Plerique etiam accipiunt Regulam de actu completo, ita eum enunciantes, Quicquid advenit enti in a & u completo est accidens. Verum fi loquuntur de accidente in prima fignificatione, nempe de prædicamentali, S. praced, jam in contrarium disputavimus, & Regulam sic veram non esse oftendimus. Si in secunda fumunt fignificatione, ficut non negamus eam hoc modo formaram esle veram, hoc est, concedimus id quod advenit enti in actu completo, esse accidens; ita asserimus veritatem & usum ejus latius sese extendere, atque adeo omne quod advenit enti quod est in actu, five completo five incomplero, esse accidens ejus. Ita cum anima à corpore separata elicit intellectionem, aut cum corpori denuo unitur, hæc dubio procul sunt accidentia ejus, cum istæ propositiones, Anima intelligit, Anima unitur corpori, fint accidentales; & camen adveniunt animæ constitutæ in actu non completo, cum non fir ens completum, fed incompletum. Et ratio est, quia accidens hic dicitur omne illud quod cum rei com-

petat, est extra ejus essentiam. Atqui etiam illud quod advenit enti constituto in actu completo, ei competit ita ut fit extra ejus esfentiam : sicut manifestum est ex

modo posito exemplo.

4. Dicitur autem ens actu id quod est in rerum natura extra nihil. Et sic fensus Regula constituitur hic: Quidquid advenit (id est competit) rei, ita ut prasupponatur effe in rerum natura, illud ita iph competit, ut fit extra jus effentiam.

5. Elt autem & de accidente in tertia fignifica ione Regula hoc me do vera. Quicquid enim competit rei post esse in rerum natura, ita competit ipsi, ut possit abeste & deeste citra ejus corruptionen, que est definitio & conceptus accidentis in tertia fignificatione. Res cla-

ra eft, fi ad exempla §. 3. respiciamus:

6. Alii pro voce adu usurpant vocem effe, dicentes, Quicquid advenit enti post ejus esfe, est accidens. Uni repetitum volumus ex tit. 9. Reg. 4. S. 2. duplicis effe apud Philosophos heri mentionem, nempe effe effentie & effe existentia. De existentia explicavimus jani Regulam f. prac. Diximus enim, ens in actu vocari id quod eft in rerum natura extra nihil. Atqui aliquid esse in rerum natura extra nihil, & habere elle existentia, sunt

unum & idem.

7. Potest tamen Regula in sano sensu etiam latius extendi, ita ut per effe intelligatur effe effentie five ipfa estentia, (hæc enim idem funt) sitque sensus, Quicquid competit enti prasupposita ejus esfentia, illud est accidens ejus, sumpta hac voce in secunda fignificatione. Ut enim non semel diximus, Quod competit rei, ut non sit essentia vel de essentia ejus, id est e us accidens. Atqui quicquid convenit rei, prælupposita & concepta jam ejus estentia, id ita convenit ipsi, ut non sit estentia vel de essentia ejus: alias enim non competeret ipsi, prasupposita & concepta jam essentia, sed in conceptu ejus includeretur. Ergo omne quod est hujusmodi accidens est. Ita de quantitate prædicatur, quod sit di visibilis; ubi dico divisibilitatem ese accidens quantitatis, quia ita prædicatur de quantitate, ut fit extra

tra ejus effentiam ; nam effentia quantitatis confistit in hoc, quod fit accidens extenfum, hoc elt habens partem extra partem. Hunc conceptum essentialem quantitatis secuitur, quod sit divisibilis. Divisibilitas igitur prædicatur de quantitate, ut non fit essentia vel de esfentia ejus, alias enim non sequeretur conceptum ejus estentialem.

9. Inquis, hanc Regulam non polle accommodari ad proprietates rerum, imprimis si à re ipsa non differant secundum rem, quo modo se habet divisibilitas respectu quantitatis. Quod enim semper convenit r.i, imo realiter idem est, cum, ea illud non potest dici ipfi advenire. At propria semper conveniunt rei, imo revera funt ipfæ res, quemadmodum divisibilitas elt ipfa quantitas, Ergo.

it

X

1-

i

9. Resp. Propria rei, ut divisibilitas quantitati, non postunt dici advenire quantum ad rem, seu q antum ad ese in se, multo minus autem ratione tempor's, quasi tempore posteriera sint; possunt tamen dici advenire rei in effe, quantum concisitur, five quantum ad conceptum ejus. Cum enim essentia rei sit id quod primo in re concipitur, proprium, cum ejus conceptus lit posterior, & posterius concipiatur quam rei essentia, potest dici advenire rei in este, sive ratione conceptus rei essentialis.

REGULA II. Omne accidens eft in subject o fini suo propor-] tionato.

1. Omnis forma est in materia sibi finique suo proportionata ficut patet primum de anima, imprimis de sentiente, quæ non informat materiam homogeneam & similarem, sed dissimilarem, propterea qued ad operationes animæ sentientis organorum diversitas requiritur, quibus caret materia homogenea. Deinde inde, quod materia & forma eam informans habent se ut potentia & actus : led inter potentiam & actum debet elle proportio & quadam convenientio. Jam fub-

f

jectum accidentis est materia, & ipsum accidens est forma. Ergo omne accidens est subjecto sibi finique suo

proportionato.

2. Possumus autem hac propositione uti I. pro Scoto, ad probandum, virtutes morales esse in voluntate tanquam in subjecto, quoniam ordinantur ad meassenv: quod constat per Aristotelem, qui definit virtutem moralem, quod sit esse mesaspetics. At voluntas est subjectum proportionatum tali fini, cum proprius ejus actus sit mesaspens. Atque ista ratio secundum rem est ipsius Scoti 2. sent. dist. 33. q. unic. ibi, contra virtus. In eadem fere materia usurpatur ista propositio à Soario disp. Metaph. 44. sest. 1. num. 9.

3. II. Uti ea possumus ad probandum, scientiam & artes ron esse in libro, sed in animo. Sumamus (exempli causa) Logicam: ejus actus & sinis est inter alia construere & resolvere syllogismum. At non liber, sed animus hominis, est subjectum proportionatum huic sini. Si enim liber aliquis in se scripta contineat præcepta. Logicæ per multa annorum millia, nurquam tamenpotern construere vel resolvere syllogismum, cum hæ orationes non possint provenire nisi à facultate cognoscente, qua liber, tanquam quid inanimatum, caret.

REGULA III. Quod excluditur per aliquod accidens, id ipsum est acqidens.

1. Fonseca in 9 Metaph. c. 1. q. 1. s. 3. 70 esse potentia non esse de essentia rerum, sed ipsis accidere, inde probat, quod esse potentia excluditur per esse actu, quia per hoc, quod aliquid est actu, definit esse in potentia, neque cum hoc, quod aliquid actu est, stare potest, quod sit simul potentia. At esse actu est accidentatium rebus, cum contingens sit res creatas esse actu seu existere. Ex hac argumentatione hac formari potest Regula, Quicquid excluditur per aliquod accidens, id ipsum est accident. Huic enim propositioni argumentatio illa innititur, ejusque veritate vacillante vacillat. Ita esse frigi-

frigidum excluditur vel removetur ab aqua per esse calidum: per hoc enim quod aqua est calida, necessario non est frigida. Cum ergo esse calidum sit accidens aquæ, ergo & esse frigidum erit ejus accidens. Sic cum accidat philosophiæ quod sit in home sideli, etiam accidens ejus erit quod sit in insideli: cum per hoc quod est insideli, excludatur ab insideli, (idem enim numero philosophiæ habitus qui in sideli est, non potest esse in insideli:) adeo ut male id quidam prositentes, se locuturos de philosophia in se & in sua essentia considerata, proferant argumenta concernentia philosophiam ut suit in ethnicis.

2. Nullum autem dubium est, quin Fonseca loquatur de accidenti prædicabili, quale est esse aæu respectu rerum creatarum. Nam si loqueretur de accidente prædicamentali, argumentum ejus nullum esset; siquidem loquitur de esse actuali quarumvis rerum quæ in prædicamentis collocantur, etiam substantiarum. At exsistentia, seu esse actuale substantiarum, non est accidens prædicamentale, sed pertinet ad prædicamentum

substantia.

r-

10

0,

1-

1:

0-

5=

us

us

p.

8

1-

1.1

d

i.

14

7

1-

1-

e

1

1,

ł,

n,

-

72.

a

e

3. Dicis; Esse frigidum excluditur per calorem ignis, expellit enim calor ignis frigus ex aqua; & tamen calor ignis non est accidens prædicabile respectu aquæ, cum aqua non possit dici calida per calorem ignis, licet

sit accidens prædicamentale.

4. Resp. Dicitur aliquid excludere aliquid dupliciter: per modum efficientis, & per modum formæ. Calor ignis excludit frigus ex aqua per modum causæ efficientis, quia producit calorem in aqua, cum quo frigus in aqua stare non potest. Sed calor in aqua productus à calore ignis excludit frigus ab aqua per modum formæ; quia calor in aqua productus est forma per quam aqua est calida, & eum qua in aqua frigus simul consistere nequit. Loquitur autem Regula de eo quod excludit aliquid per modum formæ. Non mirum igitur, quod calor ignis non est accidens aquæ, cum solum essicienter excludat frigus ab aqua.

5. Porest tamen etiam de accidente prædicamentali

intelligi. Id scilicet est accidens prædicamentale quod excluditur per aliquod accidens prædicamentale, modo id quod excluditur sit qu'il positivum. Quod addo propterea quod id quod pessi ivum non est, non est accidens prædicamentale, cum sola positiva sint in prædicamentis per se. Hinc essi tenebræ per lumen excludantur, quod est accidens prædicamentale, tenebræ tamen non sunt tale accidens niss reductive.

6. Dicis; Forma sub lantialis ignis excluditur per frigus: non enim potest ibi forma ignis subsistere ubi s.igus est. At frigus est acciden. Ergo etiam forma sub-

stantialis ignis erit accidens; quod absurdum.

7. Reto. Potest aliquid excludere aliquid duplici er immediate seu per se, & mediate seu per aliud. Intelligenda est Regula de eo quod excludit per se & ratione sei. Figus excludit quidem formam ignis, sed per aliqui, rempe ratione caloris; calorem autem excludit frigus ratione sui. Sed quia forma ignis non potest aliquibi consistere nisi cum calore, hinc quia calor per trigus excluditur, consequenter etiam per idem excluditur ipsa forma ignis.

REGULA IV.

1. Usitata apud Authores est propositio Ea voluerunt pre bare nonnulli, omnem formam informaniem
materiam esse quantam & extensam; non quidem per
se, sed per accidens. Argumentabantur enim ita: Quicruid recipitur in materia quanta, illud est quantum.
Sed omnis forma informans recipitur in materia quanta.
Ergo est quanta. Major probatur, quia quod recipitur
recipitur pes modum recipientis. Ergo quod recipitur
in quanto, recipitur ita ut ipsum quantum reddatur.

2. Nonnulli apud Herveum i dift. 8. q. 4. art. 2. quum omnibus formis inanimatorum quantitatem tribuerent, ab omni vero anima eam removerent, respingebatur propositionem ita: Q od recipitur, recipitur per modum recipientis, sive, ut ipsi loquuntur trabitur

20

ad naturam recipientis, hoc elt, ejus conditionibus atficitur, quando id quod recipit superat naturam recepti, hoc elt eo perfectius, vel nobilius eft; quando vero id quod recipitur superat naturam recipientis, tunc receprum non recipitur per modum recipientis, fed potius rocipiens trahitur ad naturam & conditionem recepti : Hine cum omnis anima superet materiam, colligebant, nullam animam trahi ad conditionem materia, & per

confequens, nec ratione ejus effici quantam.

3. Sed hanc explicationem Hervens refutat : & I. cuidem indes quod in ea pro certo aut confesto habetur, formam substantialent non habere aliunde quod fit quanta, nisi quia in quanto recipitur; quum potius dicendum sit, esse quantam, & quidem per accidens, quod recipiat quantitatem una cum materia: Sicut enim, inq it, non operter quod omne quod dicitur album, dic tur album quia recipitur in albo, imo quia recipit a'bedinem; ita non oportet quod omne quod dicitur quantum dicatur quantum quia recipitur in quanto, sed quia recipit quantitatem vet per se, vel cum aliquo.

4. II. Si verum est, id quod recipitur non trahi ad naturam & conditionem recipientis, quando eo est nobilius, fequitur nuliam formam substantialem recipi in materia secundum conditionem ejus, & sie neque quantam ethci per accidens, five quantitate ejus. Omnis enim forma substantialis perfectione materiam excedit.

5. III. Si id quod recipitur, quando est nobilius, trahit recipiens ad fuam naturam, quum anima per le non sit quanta nec dividua, necesse est materiam receptione ejus fieri non quantam & individuam; quod ma-

nifette falfum.

O

1

e

ır

ır

1

6. Hitce duobus posterioribus argumenis recte pugnatur contra ea quæ 1. a. tradita sunt. Quod autem primum afferit, formas effe quantas quod quantitatem

recipiant, nescio faue an admittendum fit,

7. Ipfe Herveus super hac re ita philosophatur : Ad istellectum illius propositionis communis oft intelligendum, quod quando aliquid recipitur in aliquo utrumque trafit alterum in aliquo ad naturam suam. Et quod disieur, Quod recipium;

recipitur per modum recipientis recipitur, & non per modum recepti; non fic est intelligendum, quod receptum in nullo retineat modum qui fibi per se convenita ded quia nen omnem modum habet illud qued in ifto re cipitur, quem haberet fi non effet receptum, vel quem haberet fi effet receptum in alio alterius conditionis. Similiter esiam potest dici de recipiente, quod scilicer recipiens aliquid trabitur in aliquo ad naturam recepti, & non habet amnem modum quem haberet si non reciperet, vel si aliud reciperet quam iftud. In iftis autom verum eft, qued focundum quod unum plus sominatur quam aliud, unum plus trabitim ad conditionem alterius, quam è converso; & ideo ex dominio good babet aliqua forma super materiam, non sequitur quod non sit quanta, vel quod in nullo trahatur ad conditiones materie, fed quod non ita trabitur, ficut illa que minus dominatur. Quicquid autem fit de ifta propositione, nibil facit ad propolitum, (ad probandum nullam animam efle quantam ne per accidens quidem)ut dictum eft. (verbis 5. 2.) quia substantia composita ex materia co forma dicitur effe quanta per accidens, non propter boc, quod recipitur in aliquo, fed quia recipit quantitatem. Sunt verba Hervei.

8. Verum hanc quoque expositionem non parum videtur dubiam facere anima sentiens, quæ magis dominatur, id est persedione antecellit materiam, quamaniama altrix; mequenamen apparet qua ratione dici possit, cam minus trahi ad conditiones materiæ aut magis trahi materiam ad ejus conditiones, quamad conditiones

hujus.

9. Sed quicquid de hoc fit, nos præferimus expolitionem Gregorii de Arimino qui 2. dist. 16. & 17.4.1.a. 1. Luum assum in import quedomne quod recipitur in alio recipitur per molum recipient is, dicendam, quod ista propositio, qua a multis assumitar tempuam maxima, si veritatem debeat habere, intellizandars fic. Omne quod recipitur per modum recipientis recipitur, id est, secundum quod recipiens est aprum recipere; non autem quod sit tale quale est recipiens, sultem secundam omnes conditiones recipientis instantias chimienumerabiles haberet. Constat emim,

quod in incorruptibili materia recipitur corruptibilis forma, & in vale denso, frigido & sieco, recipitur aer rarus, calidus & humidus, & tdeo, quamvis in quibusdam quadam recepta conformentur recipientibus, ficut aqua & alia fluida configurantur secundum siguras recipientium; non tamen omnia. Hæc Gregorius. Nihil aliud, puto, vult, quam quod præcedente Regula diximus, nimirum id

quod recipitur recipi pro conditione subjecti.

211

14:

m

40

4

12

n

72

4

0

d

5

1

a.

9

9

,

1

10. Quod ulterius exponit & illustrat Scaliger tota exer. 16. f. 2. Que sequentur, oftendunt, quod er in tuis Antilogis observavimus, te dialecticas leges, uz lenissime loquar, neglexisse. Sic enim scribis hic : Si incalescit moth vchementi, etiam vchementer incalescere. Argumentandi figura non est necessaria, sed topica. Materia quidem favet aliquando, ad bunc, puta, modum. Cardanus cum multa feitatur, multa seit. Hoc ideo verum est propter excellens ingenium Cardani. At non sequitur propter illationem : sequeretur enim in omnibus. Verum non fequitur. Faciamus quod Mazister facit in Topicis, & in primo priorem resolutoriorum. Apponamus aliam materiam. Tunc si non constat dicendi forma, nequaquam ex ea canon elici potest. Sit hæc, Quercus movetur motu vehementi: ergo movetur vehementer. Imo parum. Loquar ergo meo more barbere & ab Oxonio, non è rostris & comitiis. Hoc verum non est, quia receptivum non recipit per modum imprimentis, jed per modum receptivitatis. Itaque non procedit bunc ad modum. Falsissima argumentatione commovet nos Cardanus : igitur falsi fime movebimur. Nihil minus. Non cnim verum sequitur necessario, fed contingenter : Omne patiens tantum pati, quantum agat agens. Hoc autem demonstratum oft, tum in Mechanicis quastionibus, tum in 8. Phys. & vulgari admodum exemplo patet. Namque idem movens eadem vi virio motu diversa movebit. Non enim idem grave æque grave crit mulo & muri. Quin in quibul ham plus patitur patiens, quam agens agat. Omitto motum projectorum, que post motionem moventur adbuc; de bis suo loco. At in scissile quid est dicendum? Siquidem & in historis & alivi philosophus ita definit, & vere, Sciffile est, qued plus scinditur, quam quantum scinditur.

munis est, inquit, omnium sententia sapientum: quibus cerebrum durius, iis dissiciliorem apprehensionem, retentionem pertinaciorem; quibus mollius, cos sacile recipere, retentione uti minus sideli ac diuturna. Exercit. 307. [.28]

12. Ex dictis patet, argumentum §. 1. nullius esse roboris, quia nititur pravo regulæ intellectu. Ita enim accipitur, quasi receptum recipi per modum recipientis idem sit, quod receptum affici natura & conditionibus

recipientis, & reddi tale quale est recipiens.

13. Cæterum tria hic notanda putavi. Unum spectat ad id quod Scaliger negat, inde, quod quercus movetur motu vehementi, sequi, eam vehementer moveri. Duplex enim motus hic attendendus venit: alter venti, sive is quo ventus movetur & in quercum fertur; alter quercus, assectus à motu venti. Putarim igitur Scaligerum, dum asserit vehementi motu quercum moveri. loqui de motu venti, quem vehementem esse supponitur. Si enim motus quercus, hoc est in quercum receptus, vehemens esset, sieri non posset quin quercus etiam vehementer moveretur.

14. Alterum est, quod Scaliger tradit scissile, secundum Philosophum, effe quod plus scinditur, quam quantum scinditur. Atqui antagid intellectum gladio le contradictionis perimit, quod nemo non intelligit. Tantum certe & non plus scinditur, quam quantum scinditur : neque Aristoteles ita loquitur, sicut Scaliger prodidit. Hæc funt verba Philosophi. 4. Mcteer.c.9. कुष्ण नीवाहुसं. शूर्वाया भी, उत्तक देनों मार्रसंग्र नीवाहुसं तथा में के Sauper Sauger, भे कलारहा तथ में डी व्यंहडगढ़, देन हैं नमें न प्रमंत्रस in Est Tere. Ac fissile quidem est, quod potest alterius dividi quam dividens dividit. Finditur enim, cum ulterius dividitur quam div dens diviferit, & antegreditur divifio, id quod non fit in sectione. Nimirum, in lectione divisio ultra incisionem non porrigitur: at in fissione, quæ ligno tantum tecundum longitudinem convenit, ulierius protendicur. Et hac de caufa ait Philosophus, plus dividi fiffile quam dividens dividar: in fectione au148

)-

"

is

IS

r

tem dici potest, id quod secatur non plus secari quam fecans fecat. Et hac dubio procul est adductorum Scaligeri verborum mens, plus scindi scissile quam sciditut à seindente; hoc est, si consideretur scissio ex parte scin-Et ita Staliger iple exerc. 333. Fiffilia, air, non folum biant ftatim, fed etiam plus finduntur quam findantur sbee quod findit. Securi enim fecundum latitudinem impacta non longius progreditur in ligno divisio, quam quo infrumenti acies pertingit : at fecundum longitudinem adacta, eo etiam promovetur quo ferrum non penetrat. Whill igitur aliud volunt Arilloteles & Scaliger, quam non tam pendere fiffionem ab incidente vel fecante, nt incidens est, quam a peculiari fiffilis conditione, quæ in poc configuration corpora xa mixet , See sen suitat san, respecte Franc. Vatable) meatus, quibus inter se partes ceb erent, in longum porre dot, fed non in latum babet.

XV. Tertium est, non simpliciter excludi agens, quass aunquam & nullo modo per modum imprimentis, sed tantum per modum son receptivitatis subjectum recipiat. Neque ea mens est Scaligeri, quod satis tum ex f. 10. perspicitur, tum ex titulo sectionis, qui est, Paticus nen tantum patitur necessario quantum agens agit. Nam patina stanuea à jusculo paulo calidiore calest; sed à calore igneo non intensitus tantum incalesceret: sed liquesceret quoque. Quod igitur non plus calest, non aliunde quam à rei calesacientis debilitate proficiscitur: que d non liqueste, in causa est partim infirmitas agentis, quandoquisem à calore satis sorti liquesceret; partim is sum patiens, aliud enim subjectum (verbi

gratia butyrum liquesceret.

REGULA V. Accidens non migrat de subjecto in subjectum.

1. Obstat I. cum ignis calesecit aquam, calor transit de igne in aquam. Radii item solares transcunt de sole in acrem. II. Calor vitalis in subita consternatione revocatur à partibus exterioribus ad interiora. III. In scriptione nigredo transit de penna in chartami. IV. Color apparens seu spiritalis transit de subjecto in subjectum; nam à vino in phiala contento producitur splendor in linteo. Si phialam moveas, splendor ille recipitur in alio subjecto. V. Cum ex aqua generatur aer: sit hoc mediante calore: non enim generatur aer ex aqua, nistaqua prius incalescat, & sic resolvatur in aerem. Hic ille ipse calor, qui antea erat in aqua, postmodum est in aere; migravit ergo ex aqua in aerem.

2. Sciendum, Regulam ita esse intelligendam: 11num idemque numero accidens non potest relinquere unum
subjectum, & recipi in alio. Est autem veritas ejus perspicua ex natura accidentis. Accidens enim non potest
esse absque eo in quo est: ergo non potest migrare de
subjecto in subjectum. Antecedens probatur: quia accidens est in aliquo tanquam in subjecto: at quod hoc
modo est in aliquo, non potest esse seorimab eo in quo

elt. Aristoteles cap. 2. Catte.

3. Quantum autem hoc tantum de accidente seu forma accidentali plerunque pronunciari soleat, recte tamen etiam usurpatur de forma substantiali. Unde alii generaliter dicunt, Forma non migrat de subjecto in subjectum: quod quidem verissimum est de omni sorma materiali. Dependent enim sorma materiales in este a material (qua subjectum dicitur 1 Physic 182.) in qua sunt: ergo non postunt ab ea separari, & in alio subjecto existere.

4. Dixi autem forma materialis: quia anima rationalis qua dicitur immaterialis, à materia non dependet, neque alligata est ad corpus quod informat. Unde inmorte migrat de subjecto suo, corpore nimirum; quamvis non videaturasserendum, eam niigrare in aliud subjectum, quia tantum migrat in aliquod ubi, quod nonputo appellandum esse in subjectum.

5. Noto autem insuper, Regulam esse intelligendam de subjecto cui accidens inhæret immediate. Subjecti autem quod denominat accidens mediante aliqua substantia cui inhæret, alia est ratio; ab hoc enim migrare in aliud non est contra naturam accidentis. Sed hæc

clariora reddentur ex fubfequentibus.

in

le

er

in

-

72

-

ft:

e

c

0

u

e

ii

-

.

,

n

n-

ti

e

n

6. Ad argumentum I. resp. aliud esse transitum ejusdem accidentis de subjecto in subjectum, aliud, productionem alicujus accidentis de novo in aliquo subjecto ab alio subjecto, vellalio accidente alterius subjecti
in calefactione idem numero calor non transit ab igne
in aquam; quia ille ipse calor qui in igne est manet in
igne, neque igne relicto in aqua recipitur, sed tantum
alius numero calor producitur in aqua a calore ignis.
Idem dicendum est de radiis solaribus; radiorum enim
qui in aere recipiuntur subjectum sol nec est, nec suit,
sed tantum causa essection est, à qua in acre producuntur.

7. Ad II. Subjectum immediatum caloris vitalis recedentis ao exterioribus partibus in interiores functuanguis & spiritus. Arqui calor non relinquit sanguinem & spiritum, & in alio subjecto immediate recipiture quia non aliter revocatur ab exterioribus ad interiora, quam quod sanguis & spiritus, quibus inest, socaliter moventur ab exterioribus ad interiora: Ipsa quidem exteriores partes corporis, ex quibus calor migrat, secut & internæ ad quas migrat, sunt subjectum issus caloris, sed tale, quod denominatur ab co mediante sanguine & spiritibus quibus inhæret. Et soc ipso probatur id quod §. 5. concessimus; nempe, non esse absurdum, accidens migrare de subjecto quod ab co denominatur mediante alia substantia cui inest, in aliud tale subjectum.

8. Idem dicendum est ad III. Subjectum immediatum nigredinis enim, quod in scriptione transst de calamo in chartam, est substantia seu corpus atramenti. Atqui ex eo illa non egreditur, sed una cum eo communicatur chartæ.

9. Facile autem quilibet perspicit, transitum istum accidentis de subjecto quod mediate denominat in aliud, non competere accidenti per se, sed per accidens, nempe ratione subjecti cui immediate inest. Quia enim (verbi grația spiritus & sanguis in animali revocantur

V. 4

ab exterioribus ad interiora, ideo & calor qui ipsis inest revocatur: & quia corpus atramenti transit de calamo in chartam, eo mediante nigredo etiam transit. Per se igitur accidens nec ex immediato, nec ex mediato transit subjecto.

10. Ad IV. dico quod non fit idem numero folendor productus in alio subjecto cum eo qui linteum antea fr-

radiabat.

rt. Ad V. qui afferunt in geniro manere eadem numero accidentia que antea foerunt in corrupto afferant, (& id quidem necefic eft) accidentia illa effe immedia:e in materia prima. Cum ergo eadem numero fit in genito & corrupto, accidentia non transeunt in generatione de subjecto cui immediate insunt, in aliud, Unde patet, cum ex aqua aer generatur, calorem manere in eodem subjecto, nempe in materia, cum ilia eadem sit in acre genito que antea fuit in aqua, Hinc fi vel maxime confideremus, calorem migrare ex aqua in acrem, Regulæ noftræ nihil obeffet, quia aquæ & aeri inett calor mediante materia. Sed nee illud ipfum proprie viderur dici posse: Ur enim aliquid proprie dicatur migrare de subjecto in subjectum requiritor ut deserat unum fab jectum. At in generatione acrivex aqua, calor non deferit aquam, sed potius aqua per fium interitum relinquit & deferit calorem; quandoquidem calor in ea maneret, hipla non interiret,

REGULA VI. Accidentis non est accidens.

r. Dupliciter dici potest, accidentis esse accidenti.
r. Ita ut unum alteri non insit, prædicetur tamen unum de altero accidentalitet, propterea quod utrumque accidit & inest alicui tertio, nempe substantiæ: hoc modo sese habent album & dulce, accidit enim albo quod sit dulce, & dulci quod sit album. Et sunt istæ prædicationes, quæ per accidens dicuntur, veræ, Album est dulce, & Dulce est album, non quod dulcedo albedini, aut albedo dulcedini insit; sed quia utrumque accidens

inest uni subjecto, verbi gratia lacti. Et hoc modo dubium non est, quin unum accidens sit alterius accidens: sicut patet ex modo allato exemplo, & confirmatur ex-

presse textu Aristotelis mox citando.

eft

no

· fe

ito

or

ir-

u-

e-

in

le

n

ìt

-

,

.

2. II. Poteit diei ita, ut unum accidens alteri infit, & alterum alterius sit subjectum: hoc modo affirmant Durandus in 1. dist. 8. q. 4. & alii multi quos sequitur Suarez. disp. Metaph. 13. sest. 4. asserunt enim, qualitates physicas esse in substancia mediante quantitate, hoc est ut prius insint quantitati tanquam in subjecto. Probant id etiam exemplo habituum & actuum intellectus

& voluntatis, qui in hisce facultatibus insunt.

3. Contraria sententia est Gregorii 2. dist. 12.q.2.a.2, negantis unum accidens esse verum subjectum cui alterum revera insit. Præter autoritatem Aristotelis adducit hanc rationem: Nulla forma est principium patiendi aut recipiendi aliud; alias enim consunderetur munus formæ cum essicio materiæ, materiæ enim est recipere & pati, Sed omne accidens est forma. Ergo nullum accidens est principium patiendi aut recipiendi aliud.

4. Autoritas antem Aristotelis est 4. Metapht cap. 14. ubi. Accidens, inquit, non est accidentis accidens, nissi quia utrumque eidem accidit. Quibus verbis negat Philosophus, ullam aliam ob causam accidens este accidentis accidens, quam ob eam, quod utrumque accidat alicui subjecto. At si unum accidens est alterius accidentis accidens, propterea quod unum alteri revera & immediate insit, eoque mediante inest substantia, sequitur, aliam este causam cur accidentis sit accidens, prater eam qua a Philosopho assignata est.

7. Sed nescio an illis Gregorius satis tueri se possir.

Ad argumentum enime us respondeo, majorem esse falsam; nam anima est forma, & tamen recipit in se habitus, & actus intelligendi & volendi; neque per r hoc consunduntur ossicia materiz & sorma, quia id stradiverso respectu; anima ejus est forma corpozis, sed est subjecti m & principium receptivum non corporis, sed habituum & actu men Ita non re pug iet.

V 5.

lu er --

superficiem esse formam per quam substantia dicitur lata & longa, & simul materiam seu subjectum respectu

albedinis, nisi forsan aliz obstiterint rationes.

6. Quod attinet ad locum Aristotelis, respondet Johannes de Rada part. 4. controver (. 11. art. 2. (1.) Vocem quia ibi non este notam causa, sed concomitantia, ut fit fensus, Non accidit accidens accidenti, nisi quando ambo accidunt alteri. At in argumento quod ex illo textu construximus, præsupponitur to quia significare caufam. (2.) Respondet, loqui ibi Aristotelem de accidentibus disparatis, hoc est, quæ, quando unum de altero prædicatur, faciunt prædicationem per accidens. Et hanc responsionem alii etiam inculcant, & est ad mentem Aristotelis: agit enim ibi de iis accidentibus, quorum unum alteri accidit, sicut album musico: at ex hisce sit tantum prædicatio per accidens. Estque adeode hujusmodi accidentibus verissimum, quod unum non accidat alteri, nisi quia utrumque accidit subjecto, sicut ex ante dictis manifestum est.

7. Quanquam etiam de iis quæ pro priori sententia proposita sunt non immerito dubitetur. Præsupponitur enim, facultates animæ esse accidentia, & secundum rem a substantia ejus distinctas. At id Gregorius & multi alii non concedunt; videturque ea sententia, quod facultates animæ sunt secundum rem ipsa substantia animæ, altera longe probabilior. Quin & quantitatem negat Gregorius secundum rem a substantia differre; & etsi disterat, illud tamen exemplum non convenire multi disputant. Quid Mendoza respondeat

difp. Phys. 6. f. 6. fub 2. apud ipsum vide.

8. Videtur tamen exemplo modorum accidentalium probari posse, aliquod accidens posse esse in alio tanquam in subjecto, verbi gratia quantitati inesse quod sit alicubi. Sed nihil determinabimus jam. Sussiciat indicasse diversorum autorum sententias. Legantur auto-

res citati Il. co. & alii.

9. Solum ostendendum quomodo, si præfupponatur illa sententia quam Durandus & Suarez desendunt, possit stare veritas nostræ Regulæ. Dicimus, dupsex alicujus alicujus accidentis subjectum esse posse, ultinum & propinquum. Illud est ita subjectum, ut ipsum non sit in
alio subjecto: huic autem nihil repugnat alteri subjecto
inesse. Unum accidens non est accidens alterius accidentis, tanquam subjecti ultimi: est enim omne accidens in subjecto: ergo nullum accidens est subjectum
ultimum alterius. Præsupposito ergo, unum accidens
esse in altero tanquam in subjecto, dicendum id verum
esse de subjecto propinquo, & non ultimo. At quando
dicitur accidentis non esse accidens, accipiendum est de
subjecto ultimo.

REGULA VII.

1. Conradus Vorstius tract. de Deo & attrib. div. pl. 209. non veretur scribere, in Deo esse aliud & aliud, videlicet subjectum & accidens. Et paulo post, Non sun axiomata ista, vulgo quidem recepta, simpliciter & omnimodo vera; In deum non cadere compositionem, Nullum in

Deo accidens effe, &c.

tur

ctu

0-

em

ut

do.

llo

re

C-

de is.

ad:

ex

00

m

ut

ia.

ur

11

-

t

2. Sed impia estrista sententia, ab eaque alii Theologi abhorrent. Sciendum aurem, sermonem este de accidente prædicamentali, & realiter distincto ab eo cujus est accidens. Quo præsupposito ita argumentor. In quocunque est accidens, in eo est potentia passiva seu receptiva. In Deo non est ejusmodi potentia. Ergo in Deo non est accidens. Major probatir, quia omne accidens inhæret & receptum est in eo cujus est accidensissed mihil potest alteri inhærere & in ipso recipi, nist id habeat potentiam passivam seu receptivam, secut ex terminis constat. Minor autem probatur, quia potentia passiva importat impersectionem: at Deus cum sit ens intinite persectum, nistil impersectionis in se habere potest.

3. Dicis; de Deo prædicatur aliquid accidentaliter. Ergo in Deum cadit accidens. Antecedens probatur, quia Deus dicitur creator, dicitur cognosci, & coli a creaturis. At ista sunt prædicata pertinentia ad quintum

prædicabile, quod est accidens.

4. Respead. Paulo ante dictum est, axioma intelligi de accidente prædicamentali. Certe Deo tribuere accidens prædicabile, quod de eo per denominationem extrinsecam dicitur, absurdum non est; quandoqu'idem hujusmodi accidens nullam importat imperfectionem, nullam essicit mutationem in eo cujus accidens dicitur, nihil ipsi addit, nihil detrahit: sicut per hoc, quod paries videri dicitur denominatio extrinseca est, & paries non mutatur neque quidquam persectionis acquirit aut amittir. Jam cum Deus dicitur creator, act cognoscivel coli à creaturis non importatur aliquod accidente quod Deo inhæreat, sed sunt isse denominationes extrinsecæ à creatione vel creatura, & à cognitione & cultu, ad quem ipsi creature exhibent, petitæ.

4. Sed instas: Sapientia est accidens prædicamentale. Sapientia est in Deo. Erga accidens prædicamen-

tile est in Deo.

6. Res. Major vera est de sapientia creaturarum; at sapientia quæ in Deo est, & per quam Deus dicitur sapiens, non est alicujus creaturæ sapientia. Et huc pertinet
il ud Theologorum, Quæ in creaturi sunt accidentia cum
Deo attribuuntur, transcunt in substantiam. Solutionem
argumentorum Vorstii vide apud Albert. Grawerum
dist. 1. auest. illustr. q. 9. & Becan. p. 1. theol. schol. cap. 2.
conclus. 2. & cap. 11. quest. 4. & 5.

REGULA VIII. Quod in uno est accidens, in alio non est substantia:

1. Si substantia sumatur late, pro cujusque rei essentia, & accidens pro prædicato quod est extra essentiam, aut ut pertinet ad quintum prædicabile, sic quod in uno est accidens, in alio substantia esse potest: quia quod, uni competit ita, ut de essentia ejus non sit, sed prædicetur de eo tanquam accidens quinti prædicabilis, id alterius rei essentia esse, & de co essentialiter prædicaria potest: quemadmodum seientia hominis accidens, geometriæ autem essentia est.

2. At si accidens pro eo sumatur quod est in aliquo,

ex novem prædicamentis accidentium, & substantia prout peculiare constituit prædicamentum, sic quod est accidens in uno, non potest substantia esse in alio, & vice versa. Quod testatur Arist. 1. Phys. 2.26. his verbis, & 28 di essa and accident de com dicit, eam in alio non esse substantiam accidens esse negat.

3. Alexandrum Aphrodiseum statuisse perhibent, qualitates primas in elementis, ut calorem in igne, frigus in aqua, substantiam seu formam substantialem; in mixtis vero accidentia esse. Id ex nostra Regula resutatur; disputat contra eum Averroes 5. phys. 1.00 ubi inter alia se loquitur: Impossibile est, ut aliquid in alio set de aliquo predicamento, & in alio de alio, ita quod calor sit in homine de qualitate, & in igne de substantia.

4. Sed obstat quod Reg. praced. dictum est, savientiam, esse in Deo substantiam, in creaturis accidens, & universim que in creaturis sunt accidentia, cum Deo

attribuuntur in substantiam transire.

n

5. Resp. Sapientia non dicitur de sapientia Dei & homi, um univoce & secundum unum conceptum. In homine & persectionem dicit & impersectionem; in Deo tantum reperitur secundum id quod persectionis est, remota qualibet impersectione. Eadem ratio est aliorum que cam in creaturis sar accidentia, in Deo in substantiam transcent, ho est substantia este dicuntur; non erim de Deo & creatur is univoce predicantum. At Regula nostra de eo loquicu qu'ed pla ribu, inest univoce.

REGULAIX.

Duo accidentia solo numero differentia non possinte.

r. Thomas p. 1. q 85. a. 4. afferit ne diversarum quidem specierum sub eodem genere. (quod procul dubio de proximo intelligit) accidentia posse esse in eodem subjecto simul. Ita enim ibi; Impossibile est, inquir idem subjectum persici pluribus sormis unius generis es diversarum specierum, sicut impessibile est quod idem corpus, secun.

fecundum idem, coloretur diversis coloribus, vel figuretur

diversis figuris.

2. Verum isti sementiæ obstat, quod plures scientiæ specie disterentes sub eodem genere proximo in eodem intellectu simul exsistant; sicut & plures virtutes morales ejusdem generis, diversarum vero specierum, in

eodem appetitu fimul confiftere certum eft.

3. Nec satisfaciunt Thomistæ, quando dicunt, Thomam loqui de formis existentibus in actu completo (quo modo quidem ipse etiam se explicat q. 8. de verir. a. 14.) duas autem scientias, vel duas virtutes morales, exsistere in eadem potentia actu incompleto, quia sunt simul in actu primo, non in actu secundo; non enim possunt suarum scientiarum vel virtutum actus simul exerceri.

4. Non, inquam, satisfaciunt, I. Quia non potest reddi sufficiens ratio sententiz Thomz. Nam quod ille eam probat exemplis colorum & figurarum, nihil agit. Illa accidentia enim non possunt esse simul in eodem subjecto, non propterea quod specie disserunt sub eodem genere; sed quia includunt aliquam oppositionem in ordine ad subjectum: semper enim duo colores opponuntur, aut tanquam extreme contrarii; aut sicut extremus & medius, aut sicut duo intermedii; sigurze etiam includunt repugnantiam in situ aut rectitudine & obliquitate, aut in alia re simili. Non est autem necesse omnia accidentia specie disserentia habere hujusmodi oppositionem respectus subjecti.

5. Dico, respectu subjecti: quia omnia accidentia diversarum specierum habent oppositionem inter se, quatenus unum de altero in abstracto saltem prædicari nequit; sicut geometria & arithmetica in uno quidem sunt homine, & unus idemque homo dici potest arithmeticus & geometra, & sic respectu subjecti non habent oppositionem; si tamen eas scientias à subjecto præscindam, & inter se considerem, habent quandam oppositionem seu repugnantiam, nec de se invicem prædicari

postunt, non enim geometria est arithmetica.

6. II. Quod dicunt duo accidentia posse quidem

in acu primo esse simul in eodem subjecto, non autem cum acu secundo, quia scilicet ipsi actus secundi non possunt esse simul in illo subjecto, simili modo eluditur. Nam quod duo actus secundi non possunt simul esse in eodem subjecto, non estex parte ipsorum, quod specie differant sub eodem genere, (non enim estemajor repugnantia in actibus, quod non possint esse in eodem quam in ipsis habitibus, aut aliis accidentibus ejusdem generis) nec est ex parte potentia receptiva; sed causa videtur referenda in virtutem activam, qua non potest simul illos actus essicere: sicut intellectus, dum est occupatus in eliciendo actu ad quem ab uno habitu inclinatur, non potest exercere actum ad quem ab alio inclinatur.

7. HI. Per hoc, quod accidens est in subjecto absque actu secundo, non recte dicitur esse in eo incomplete, cum actus secundus nihil faciat ad existentiam accidentis in subjecto & complementum ejus. Vide Soarium

difp. Metaph. 5. (ect. 9.

etur

ntiæ

em

ra-

in

10-

eto

rit.

a-

lia-

On-

us.

d-

ile

it.

m

0-

m

)-

ıt

æ

e:

-

-

8. Sed hæc de accidentibus diversarum specierum. De illis ejusdem speciei quæ sunt, soloque disterunt numero, major est disticultas. Aristoteles s. Metaph. c. 10. t. 15. in universum videtur negare, accidentia hujusmodi in eodem subjecto simul esse posse. Assert enimibi, omnia illa specie disterre, quæ cum in eadem ipso-

rum substantia fint, differentiam habent.

9. I. Certum est, nec duas albedines posse esse simul in eadem charta aut alio subjecto secundum eandem partem, neque duos calores in eodem igne. Concessum est II. aliqua accidentia solo numero disferentia in eodem esse subjecto. Nam species visibiles duorum hominum, verbi gratia Petri & Pauli, tantum numero disferunt, sicut & ipsi Petrus & Paulus solo disferunt numero, ambæ tamen simul sunt in eodem oculo; alias enim non posse tidem homo eodem oculo utrumque semul videre. Ita quidam docent, in uno patre habente plures silios, esse plures relationes, ita ut alia relatione ad alium reseratur silium. Quis autem neget, omnes illas relationes solo dissere numero?

ro.Vernm

13. Verum generalem aliquam & fushcientem distinctionem hic assignare, & explicare quanam illa fine accidentia, que folo numero differentia in eodem polfint effe sub ecto, & quænon possint, res est perquam difficilis, & varii varia finxerunt, sed parum satisfacientia, quibus immorai jam non placet: videantur apud Soarium 1. c. Nos reliquis omnibus præferendam judicamus ipfius Soarii sententiam. Facit ille duplicia accidentia solo differentia numero. Quædam præter distinctionem entitatem in reliquis omnibus habent quandam similieudinem & convenientiam, in munere videlicet vel officio quod destinantur, & in quacunque habitudine quam dicunt; ut funt duo calores, dua a!bedines, & fimilia: alia vero funt, que licet in specifica ratione conveniant, & sub ea tantum numero differant, tantam tamen similitudinem inter senon habenta fed differunt vel in munere, vel in habitudine, ut duz species Petri differunt numero priori modo; dux autem species, visibil, s scilicet, quarum una Petri elt, altera Pauli, differunt numero hoc posteriori modo; non enim tam fimiles inter fe-funt fieut priores duz, cum diversas habeant habitudines ad objecta, & ad diversa ordinemur munera.

11. Accidentia prioris generis non possunt meliplicari-in codem fus ecto; qua vero funt polterioris generis possunt : idque proba i potell inductione & exemplis allatis. Nec deelt ratio diversitatis-inter utraque accidentia. Si er im accidentia omnino fimilia multiplicarenter in cod m fub esto, daretur ali juid fuperflut um & eti fum i matura. Si vero funt aliquo modo diversa, diversas ue habitudines participant, (ut contingit in duabus specietus visibilibus, quarum una Petrum; altera Paulum repræsentat; in diversis item relationibus, quibes idem pater refertur ad diversos filios) ecrum mu'tiplicatio non est omnino superflua & supervacanes. Quanquam, quod relationes attinet, multi affirmant, unica rolatione unum patrem ad plures referii filios. Plures a ias rati nes pro sua distinctione proponit Suarez, qui ctiam juxta cam explicat locum Arilforeis

4 Mesas.

§ Met. t. 15. dicens, non esse necesse, ut illud indicium diver stratis specifica sit universale omnino de omnibas accidentibus, sed de his qua in individuo sunt perfecte similia.

di-

fine

pof-

ain

sfa -

nur

am

cia

ter

ent

ere

ue

1-

cia

e-

113

æ

1-

10

n

17

4

12. Atque hactenus etiam disquifivimus, an duo accidentia folo numero differentia possint in eodem sutjecto fintul effe. Quaritur ulterius, an successive polfint. Dicuntur autem successive esse in codem subjecto quando subjectum idem prius habuit unum accidens, & deinde illud amise, acquisivit vero postea illud ejusdem foeciei. Defendimus affirmativam, que comm nis ett, & dicimus, non folum poffe, fed & actuette duo accidentia ejuldem speciei specialissima fquod est dicere folo numero differentia) in codem subjecto successive: fieur fi aqua calida ponarur in loco frigido, calor ejus corrumpitur; quod li postea denuo igni admoveatur, denuo calor producitur. Esse vero hos duos calores numero diversos, est communis sententia, & confirmari potest auth ritate ipsius Aristotelis a de gener. & corruge, t, witt quamvis firmam aliquam pro hac fententia rationem afterre non ita facile fit. Sed non placet diutius hisce immorari, qua fere ex Soario descripfimus, quia ille præ reliquis dextre rem explicavit, neque melius quid jam occurrit.

REGULA X? unum numero accidens non potest esse in duobus subjectiv.

1. Accidens este vel non este in duodus subjectis bisan'um potest intelligi: 1. ita, ut illa subjecta sint divisa;
ut duo homines, dux chartx: vel 2. ut non sint divisa;
sur duo homines, dux chartx: vel enim subalternata
funt illa subjecta, hoc est, accidens inest uni mediante
altero; vel non subalternata sunt, sed accidens inest utrique xque primo, vel non xque primo. Sciendum &
hoc, Regulam posse intelligi, quod subjectis vel simul
insit, vel successive; & si-successive, quod subjectum
utrumque sit mediatum, vel immediatum.

2, Quibus præmissis dico I. unum numero accidens suc-

seffive potest esse in duobus subjectis mediatis; in immediatis non potest. Prima pars conclusionis patet de sententia illorum qui asserunt, eadem numero accidentia manere in genito qua fuerunt in corrupto: sic enim cum exempli gratia ex aqua aer generatur, ille ipse calor qui antea suit in aqua modo est in aere. Sic & dua spongia possunt esse successive subjecta ejusdem numero humiditatis, si nimirum aquam ex spongia exprimamus, & illa ipsa spongiam aliam imbuamus. Quod autem illa spongia recte dicuntur subjecta humiditatis, inde patet, quod utraque spongia dicitur humida ab illa aqua humiditate denominative & accidentaliter. Quod etiam humiditas illa in utraque spongia eadem numero sit, dubitari non potest, propterea quod aqua, cui humiditas illa immediate inest, eadem numero est in illis, neque ulla

probabilis ratio in contrarium suppetit:

3. Hæc tamen exempla probant folum, idem numero accidens posse successive este in duobus subjectis mediatis, que scilicet mediante aliqua substantia ab accidente denominantur, Aque enim & aeri calor inest mediante materia prima, cui immediate inest, & sic fubjectum cui immediate inest est unum numero, quia eadem est materia in aere, que antea erat in aqua ex qua aer genitus eft. Similiter dux spongix denominantur humidæ mediante aqua, quæ tanquam subjectum immediarum una numero elt in utraque spongia. duobus autem subjectis immediatis ne successive quidem unum numero accidens esse potest, (quæ est altera pars conclusionis.) Et ratio diversitatis est, quod sicut una numero substantia naturaliter non exsistit nisi unica subsiltentia; ita etiam unum numero accidens non exfistit nisi unica inhærentia in subjecto : qualis enim & quanta familiaritas & connexio est inter substantiam & fubfiftentiam, talis & tanta intercedit inter accidens & inhærentiam ejus in subjecto. Jam si estet idem numero accidens successive in duobus subjectis immediate, exsistere diversis inhærentiis : quatenus enim definit offe in subjecto cui prius immediate inerat & in alio recipitur, destruitur etiam illa inhærentia qua priori subjecto iner

m

ti

n

erat, & nova, qua cum altero unitur, succedit. At si maxime sit in diversis subjectis mediate, modo immediate in uno inhæreat, non existit per novam inhærentiam: sieut calor; qui cum esset ante aquæ calor, modo est calor aeris ex aqua geniti, utrique inest eadem inhærentia, quia illis non alia inhærentia inest quam ea qua inest materiæ, inest autem materiæ existenti modo sub forma aeris, eadem inhærentia qua ipsi inerat cum esset sub forma aquæ. Quod autem ille calor erat antea aquæ calor, jam vero est aeris calor, vel, quod eodem recidit, quod mediatum subjectum ejus antea erat aqua, modo vero est aer, non inde est, quasi calor in se novam acquisiverit inhærentiam, sed quia materia novam acquisivet unionem cum forma aeris,

cum antea effet unita formæ aquæ,

dis-

ntia

ere

ex-

qui

giæ

di

illa

on-

tod

a-

ni-

ari

nlla

2-

e-

ic

13

X.

-

II

n-

n:

3

1

4. Dico II. Unum numero accidens potest effe simul in duobus subjectis subalternatis, hoc est, ita, ut uni infit immediate, alteri mediante illo, Cum autem dupliciter subjecta hoc modo sese habere possint; vel ut unum in altero includatur, tanquam pars in toto, vel ut alias unum alteri insit; priori modo conclusio noltra est omnino certa: ficut patet de anima & homine, quorunt: utrique inest eadem numero scientia, & idem actus intelligendi; sed homini mediante anima, tanquam toti mediante parte, & alias accidens, quod parti inest intmediate, inest etiam toti per illam partem. Posteriori modo etiam veram esse putamus conclusionem : plerique enim afferunt, qualitates effe sensiles, verbi gratia albedinem, inesse primo quantitati, & mediante ea ipsi substantiæ, cui quantitas tanquam accidens inest. Ita fi facultates anima, ut intellectus & voluntas, funt qualitates realiter ab anima distincta, scientia & actus ipsis inerunt immediate, & iis mediantibus ipsi anima substantiz. Adduco iterum exemplum de spongia & aqua, quoniam præcedentia controverla funt, Inest humiditas aquæ immediate, & spongiæ mediante aqua, diciturque tam Ipongia quam aqua humida ab eadem: numero humiditate. Quod si igitur to inesse accipere velimus pro pralicari, nullum videtur amplius de exemplo quantitatis

tatis & substantiz esse dubium, cum de utraque album accidentaliter prædicetur, (utraque enim prædicatio hæc, Substantia est alba, & Superficies est alba, est ve-

ra & accidentalis) de una mediante altera.

7. Dico III. Idem numero accidens non potest esse simulin duobus subject is divisis. Argumentor ita: Quod est in divisis, id ipsu n est divisum. Sed unum accidens numero rouest divisum. Ergo non est in divisis. Major patet inductione. Lapis enim existens in hoc loco, & lapis existens in alio loco, sunt divisi, quia ipsa loca sunt divisia: calor in hac aqua, & calor in illa aqua sunt divisi & sejuncti, quia ipse aque sunt divise. Minorem propositione quia quod est divisum, non est unum; quia unit s consistit in indivisione, & per divisionem sunt nulta.

At unum numero accidens utique unum est.

6. Dico IV. Haum numero accidens non porest si nul esse in duobas subjectis non divisis, aux unitie, a qualiter, hoc est ita, ut utrique insit æque primo & immediate. Muic conclusioni obstare videtur, que d Lutherani dicunt, sidem importare simul cognitionem sive notitiam, & siduciam. Quod si verum est, sequitur, idem numero accidens in duobus subjectis esse primo & immediate, etit enim sides in intellectu & voluntate ut in subjectis; cum subjectum notitiæ intellectus sit, siduciæ voluntas; At absurdum est, unum numero accidens eo modo in diversis esse subjectis, quoniam quæ subjectis disserunt realiter disserunt. Quam ob causam Pontisicii, sicut Chemnutius soc. part. 2. testatur, sidem nostram monstrum appellat & Chimæram.

7. Verum ad accusationem hane facile est respondere. In Regula enim nostra, & de iis quæ hactenus diximus, sermo est de subjecto in quo accidens secundum
se totum inest, ita ut secundum se totum accidens non
possit este in duobus subjectis. Sed si accidens diversas
includat partes, quid mirum, si ratione diversarum partium-in duobus & diversis subjectis insit? Est sides non
unum simplex accidens, sed aggregativum quid ex notitia & siducia. Quid absurdi igitur, si ut notitia, in in-

tellecty, ut fiducia, in voluntate fubfiftat ?

8, Sy !-

Etu

m

fer

pr

di

te

fe

2

Pfe

d

8

I

b

8. Syllogismus ex data pontificiorum ratione confectus erit hujusmodi: Quoda seipso realiter distert, est monstrum. Fides Lutheranorum à seipsa realiter differt. Ergo sides Lutheranorum est monstrum. Minor probatur, quia sides ipsorum dissert subjectis, hoc est in diversis est subjectis: at quæ subjectis disserunt, realiter disserunt.

9. Sed Resp. distinguendo majorem. Quod à seipso secundum se totum realiter distert, est monstrum: quod vero ratione unius partis distert realiter a seipso ratione alterius partis, non est monstrum. Nam quodlibet compositum secundum unam partem distert realiter a seipso secundum aliam partem; sicut homo ratione anima distert tealiter à seipso ratione corporis, (corpus enim & anima realiter disserunt; ergo & homo ratione anima realiter disserunt; ergo & homo ratione anima realiter disserunt; ergo & homo ratione anima realiter disserunt; ergo & nomo ratione anima realiter disserunt; ergo & tamen nec homo nec alia composita monstra sunt. Jam minorem quod attinet, patet ex distis, quomodo sides à seipsa realiter & subjective disserun, nempe non secundum se totam, sed ratione diversarum partium.

clusionibus, sicut & in aliis, (ut quando diximus, duo accidentia solo numero differentia non posse esse in eodem subjecto) locutos esse de eo quod naturaliter tieri 10 est. An per potentiam Dei absolutam contrarium possit ac-

cidere, jam non dispicimus,

bum

t ve-

fimut

ft in

nero

tir-

ex-

livi-

iv.fi

T.>-

it s

lta.

nul

ter,

te.

di-

m,

ro

e,

195

18:

in

nt

ut 1-

i-

n

S

n

REGULA XI.

Que casdem habent proprietates, candem habent effentiam.

1. Diximus in procemio hujus tituli, nos accidens ita accipere, ut & proprium comprehendit. Non igitur abs re fuerit, si unum atque alterum de proprio axioma proposuerimus. Est autem ratio presentis axiomatis ea, quod proprietates shunt ab estentia, vel secundum rem idem sunt cum essentia, & cum ea citra ullam controversiam reciprocantur.

2. Abutuntur eo Calviniani contra Lutheranos, quando

quando sic argumentantur: Quæcunque habent easdem proprietates, illa habent eandem etiam essentiam. Sed si in Christo proprietates divinæ naturæ sunt communicatæ humanæ naturæ, duæ illæ naturæ habebunt easdem proprietates. Ergo si proprietates divinæ naturæ sunt communicatæ humanæ, illæ duæ naturæ eandem

habebunt essentiam, quod est Eutychianum.

3. Resp. negando minorem, quia aliud est, aliquid alicui revera competere, & de eo revera prædicari, alicud, aliquid alicujus esse proprietatem: vel aliud est, aliquid habere aliquid, aliud, aliquid habere aliquid tanquam proprietatem. Quod divinæ naturæ proprietates communicatæ sunt humanæ naturæ, per hoc humana natura habet eas proprietates, hoc est, proprietates divinæ ipsi revera competunt, & de ea prædicantur, sed per hoc non sunt humanæ naturæ proprietates. Et ratio est, quia proprium sive proprietas ei cujus est proprietas competit per se at divinæ naturæ proprietates non competunt humanæ per se, sed per aliud, nempe per divinam naturam as notationes et unita, et prædicantur de ea non per modum quarti, sed quinti prædicabilis.

4. Dicis; Humana natura habet proprietates divinæ naturæ. Ergo divina & humana natura habent easdem

proprietates.

s. Resp. negando consequentiam: quia ad verita. tem antecedentis sufficit, quod proprietates divinæ revera competant humanæ naturæ, & de ea revera prædicentur:ad consequens id importat, quod proprietates divinæ naturæ fint proprietates humanæ naturæ. Si quis hoc modo argumentaretur, Homo habet proprietates animalis, Ergo homo & animal habent easdem proprietates; negarem consequentiam, & puto satis perspici, antecedens verum, consequens esse falsum. Etsi enim homo sabeat proprietates animalis, quod negari non potett, non tamen exdem funt proprietates hominis & animalis; quoniam proprietates animalis etiam insunt brutis, quibus proprietates hominis non competunt. Quod si non sunt exdem proprietates hominis & animalis, Ergo homo & animal non habent eas 6. Quod dem proprietates.

em

Sed

nu-

af-

uræ

em

vid

ali-

alian-

tes

na-

ivifed

ra-

10-

tes

pe

lis_

næ

em

ta.

re-

æ

tes

Si

ie-

m

m. od

tes

lis

10n

2 =

od

6. Quod siquis majorem propositionem & Regulam nostramita limitare velit, Que habent ejusaem proprietates, id ettiva, ut sint utriusque corum proprietates, illa eandem habent essentiam, (quo quidem modo minor fassa est, sicut ex dictis constat) non repugnabimus.

REGULA XII.

1. Ratio est quia proprietates præsupponunt essentiam eamque indivisibili nexu sequuntur. Quæcunque ergo non habent essentiam, nec proprietates habent: sed æquivoca non habent essentiam: ergo nec proprietates. Minor patet ex natura æquivocorum; quoniam nimirum non habent unam essentiam; quemadmodum animal quoddam & sidus, ut significantur nomine leonis, unam essentiam non habent: ergo non habent essentiam; quod non est una essentia, non est essentia.

2. Hoc principio probant Scotista, ens, ut est commune Deo & creaturis, substantia & accidenti, non este aquivocum: quia nimirum in hac communitate habet proprietates, qua dicuntur esse unum, verum, bonum, Deoque & creaturis, substantia & accidenti competunt.

3. Dicis Æquivoca habent essentiam, quia hæc est eorum essentia, quod eorum nomen solum commune sit, ratio vero essentiæ diversa, quæ essentia est una & communis omnibus æquivocis. Et consirmatur ex §. 1. ubi diximus, minorem patere ex natura æquivocorum; ubi natura sumitur pro essentia.

4. Resp. De æquivocis dupliciter loqui possumus:
1: quantum ad materiale, seu substrata notioni, qua dicuntur æquivoca; qualia sunt animal quoddam & quoddam sidus respectu nominis leo, & animal quoddam & mons quidam respectu vocis taurus; & hoc modo æquivoca nec essentiam habent, nec proprietates:
2. quantum ad formalo, per quod aliqua dicuntur æqui-

voca;

voca; & hoc modo habent eandem naturam & essentiam, ceu prohat argumentum f. g. Sed hac ratione æquivoca non sunt æquivoca. Nam cum dico, animal quoddam & quoddam sidus respectu nominis leo sunt æquivoca, & animal quoddam & mons quidam respectu nominis tauri sunt æquivoca, & sic de aliis, vox hæc a quivoca non tribuitur iliis æquivoce & in diversa significatione, sed in eadem, estque illorum, quatenus sumuntur respectu hujus vocis æquivoca eadem ratio & essentia.

ampriment R. E. G. U. L. A. XIII. i amprime mai

Accidentia quinti predicabilis primo er immediate competunt individuis, er secundario, seu corum interventu, speciebus seu universalibus. Contra, Propria primo er immediate speciebus seu universalibus, secundario singularibus seu individuis competunt.

Accidenția propria fluunt ab ipfa essentia, & ratio cur alicui aliqua proprietas conveniat, est ipsa essentia. Quia vero essentia abstratitur ab ipsis singularibus & individuis, & sic abstracta est universalis, ideo propria dicuntur primo & simmediate competere universalibus seuspeciebus, individuis autem seu singularibus ex consequenti, seu ratione specierum, proprerea nimirum quia sub speciebus continentur. Ut si quaram, cur Petrus sit peaastros; respondetur, quia est homo, vel, quia est animal rationale; & quia homo & animal rationale universalia sunt, ideo 70 peaastros primo universali, nempe specici, qua est homo, ex consequenti vero Petro etiam & aliis individuis hominibus attribuitur.

2. Quantum vero ad accidentia quinti prædicabilis, quia non habent necessariam connexionem cum essentia, nec ab ea sluunt, sed conveniunt rebus propter alias causas, & propter earum actiones, actiones vero sunt in sugularibus, sicut supra ex 1 Met. cap. 1. audivimus, ideo conveniunt primo singularibus, & per ea speciebus & aliis universalibus. Quod testatur Philosophus, 1. c. his verbis; Non curat medicus hominem nisti

per accidens; fed Calliam, aut Socratem, aut quempiam

alium cui accidit ut bomo fit.

S

1.

1-

1

4 -

io

2.

8

13

us

11-

m

e-

_{Ba}

ile

li,

e-

is,

m-

ter

ero

vi-

ea:

ilo-

mifi:

per

3. Excipienda tamen hic erunt, quod & Conimbricens in cap. 6. Isag. Porphyr. notant, prædicata accidentalia, quæ important denominationem extrinsecam ab actu intellectus: qualia sunt intelligi, esse genus, speciem & hujusmodi. Hæc enim tantum abest ut primo singularibus conveniant, ut quædam eorum ipsis plane non conveniant. Ratio autem exceptionis est, quod actio intellectus non est determinata & restricta ad singularia.

REGULA XIV.

Quorum diverse sunt natura, eorum etiam diversa sunt proprietates: & vice versa.

1. Endem est ratio que precedentium quod scilicet, cuilibet nature sue respondent native proprietates, inter quas & naturam ipsam necessaria est connexio & reciprocatio. Ita quia aqua & ignis homo item & seo, diversas habent naturas, ideo enam diversas proprieta-

tes obtinent; & vice versa.

2. Potest exinde specialius axioma sic formari: In quocunque dua manent natura post unionem integra & inconsusa, in codem etiam integra manent utriusque natura proprietates: alioquin enim maneret natura in aliquo sine suis proprietatibus. Hinc probatur in Christo duas esse voluntates. Cum enim proprietas natura intellectualis sit voluntas, & vero in Christo dentur dua & diversa natura intellectuales, divina nimirum & humana, sequitur duas & diversa quoque in eo esse voluntates.

3. Dicis; Natura & proprietates ejus differunt realiter. Quid igitur absurdi, si per miraculum seu potentiam Dei absolutam conservetur natura sine suis pro-

prietatibus?

4. Resp. Antecedens si non est universaliter falsum, certe non est universaliter verum. Proprietates enim quantitatis est divisibilitas, quæ secundum rem est ipsa X quan-

quantitas: proprietates enim seu attributa Dei sunt nihil aliud secundum rem quam ipse Deus: & intellectum & voluntatem secundum rem idem cum anima esse, celebratissimorum autorum est scientia. Sine hujusmodi propriis sive attributis ne per potentiam divinam natura ipsa esse poterit, cum inde aperta sequatur contradictio: hoc enim ipso, quod aliquid sine aliquo in rerum natura esse potest, ab eo realiter dissert. Quod si itaque aliqua proprietas realiter ab essentia seu natura disserat, saltem naturaliter sine ea naturam esse non posse, certum & concessum est; quicquid sit de potentia Dei absoluta. Potesat hæc Regula una cum præcedenti XI. commode etiam ad sequentem referri Titulum,

TIT. XVII. continens REG. V.

circa Doctrinam

Comparatorum.

Ristoteles I. top. cap. 5. ad problemata accidentis refert ea que prædicantur per quandam comparationem. Unde cum lib. 2. explicasset locos accidentis simplicis, statim in tertio subjungit cos qui concernunt accidens comparatum. Nos iislam insistentes vestigiis, post Regulas ad do Arinam accidentis pertinentes; adducemus titulum de Comparatis. Quanquam certe non illa proponemus que Aristoteles nobis in tertio libro reliquit, sed alia quedam, eaque paucissima, hic trademus. Ex iis que Philosophus 1. c. explicavit, nonnulla inscrius in tit. de perse do imperse do, bono or malo, videbimus; reliqua apud ipsum legantur.

REGULA I.

sicut sc habet simpliciter ad simpliciter, ita magis ad magis, & maxime ad maxime. vel, Sicut se habet positivus ad positivum, ita comparativus ad comparativum, superlativus ad superlativum: & vice versa.

1. Verbi gratia: benum est expetendum; ergo magis bonum magis expetendum, & maxime bonum maxime

expetendum eft.

nt

ė-

12

i-

ır

d

1-

n

1-

ei-

io-

is,

m-

ad

de

m,

hus

0

um

- 2. Antonius Trompeta apud Cajetanum de ente & essentia in proæm. quæst. 1. pro sententia Scoti, quod nimirum id quod primo ab intellectu cognoscitur sit species specialissima, ita argumentatur: Id universale prius cognoscitur ab intellectu, cujus singulare fortius movet sensum. Sed singulare speciei specialissima fortius movet sensum. Ergo species specialissima pruis cognoscitur ab intellectu. Major patet, quia cognitio nostra intellectualis ex sensibus oritur. Minorem probat: Singulare movet sensum: ergo maxime singulare maxime movet sensum. Sed singulare speciei specialissima est maxime singulare. Consequens probatur: Ut simpliciter ad simpliciter, ita magis ad magis, & maxime ad maxime se habet.
- 3. Respondet Cajetanus, minorem esse falsam. Quod probationem ejus attinet, negat consequentian., propterea quod juxta Thomam illa Regula topica, Ht habet simpliciter, &c. cui innititur illa consequentia, non valeat, nisi cum prædicatum subjecto convenit per se & secundum quod ipsum. Jam singulare (ait) non movet fenfam fecundum quod est fingulare; ut hic color non movet fensum secundum quod est hic, sed secundum quod est color. Quæ responsio videtur stabiliri hoc argumento: Quoddam dulce est album, ut lac; nec tamen magis dulce est magis album, nec dulcissimum albissimum : ubi album de dulci non secundum quod dulce, sed per accidens prædicatur. In exemplo autem S. I. proposito prædicatum, nempe expetendum, competit bono per se, quantum est bonum.

X 2

4. Fon-

4. Fonfeca lib. 7. instit. cap. 30. Regulam nostram ex Aristotele aliis proponit verbis, & sequemibus explicat : Si incrementum pradicati (equitur incrementum fubjecti, prædicatum sequetur subjectum; quod si incrementum non (equitur incrementum, nec prædicatum fequetur subjectum. Ut si major virtus est melior, aut maxima optima, virtus utique eft bons : eft enim par ratio. Quod fi major non effet melior, aut maxima optima, nec virtus omnino effet bona : funt enim & hac paria. Reciprocatur ctiam hoc pronunciatum in hunc modum; Si prædicatum fequitur subjectum, incrementum prædicati fequitur incrementum subjeti : quod si prædicatum non sequitur subjectum, nec incrementum fequetur incrementum. Quod quidem fic efferri solet; Ut simpliciter ad simpliciter, fic magis ad magis, & maximum ad maximum fe babet. Ut fi facere injuriam est malum, majorem facere pejus crit, & maximam pe ffimum.

5. Et paulo post ita pergit: Verum tam pronunciatum ipsum, quam cjus reciprocatio, intelliguntur de iis qua pradicantur per se; alioquin non usquequaque veritatem continent. Non enim reste dixeris, Major vini usus est pejor, aut maximus pessimus, igitur usus vini est malus: nec item, Exercitatio corporis est bona, ergo major est melior, & maxima optima. Causa est, quia nec majori usui vini per se competit ut sit pejor, nec maximo ut sit pessimus. Nec exercitatio corporis est per se bona, sed per accidens, alioquin omnis exercitatio corporis est bona, & omnis vini usus

milus. Hæc Fonfeca.

REGULA II.

In quibus datur majus & minus tale, in iss datur maxime & summe tale.

1. In hoc axiomate fundatur argumentum Aristotelis, quo 10. Metaph. cap. 6. probat dari aliquam maximam disferentiam, quam contrarietatem appellat, nempe. In iis quæ disferunt, aliqua magis, aliqua minus disferunt. Ergo dantur quæ maxime disferunt. Ita quia datur magis & minus calidum, datur aliquid quod sir X

i-

-

1-

ir

i-

fi

2 -

11

m

ç-

-

i-

t-

fi

772

e-

1-

r,

n,

9

cr

CC

0-NS

1-

i-

ta

od lit fit maxime calidum; & quia datur magis & minus bonum, ergo datur etiam summum bonum. Alii ita enunciant, Magistale & minus tale dicuntur per relationem ad aliquid quod est summe tale.

2. Sed objicitur: Si dato magis & minus tali, datur fumme tale, lequitur, cum detur magis & minus malum, dari quoque fummum malum; quod abfurdum.

3. Respondet Durandus 1. dift. 2. quaft. T. cum dicitur quod magis & minus tale dicuntur per relationem ad aliquid quod fumme tale, dicendum, quod habeat folum veritatem in effectibus positivis, non autem in privativis. Cujus ratio est, quia unumquodque reducitur in causam, sicut ab ea procedit. Effectus autem positivi habent causam positivam & positive influentem, & ideo positive reducuntur in eam: & propter hoc, ubi est magis & minus positive dictum, oportet aliquid summe dari tale. Privativa autem non habent causam positivam & influentem, sed magis deficientem, & ideo non positive reducuntur in causam positive influentem, ita ut sit ali juid fumme privativum, quod in fua influentia caufet alia privativa, sed reducuntur in causam positivam, non a qua fiant per se, sed quæ poruit deficere & deficit. Et ideo malum, cum dicat privationem, non arguit aliquod fumme malum à quo causetur, sed tantum arguit esse bonum, quod potuit plus vel minus deficere.

REGULA III.

A comparativo ad positivum affirmative valet consequentia.

1. Sed obstat, quod recte dico, aquam esse leviorem terra; nec tamen verum est, quod levis sit: sic & simplex furtum melius est sacrilegio, nec tamen est bonum.

2. Sciendum, comparationem dupliciter sumi. I. Proprie, prout exponitur per suum positivum cum adverbio magis: & sic levius idem est quod magis leve, & melius quod magis bonum. Et hoc modo à comparativo ad positivum assirmative valet consequentia: ut,

X 3

Erudi-

Eruditio est melior divitiis, id est magis bona; ergo est bona: Terra est gravior aqua; ergo est gravis. 2. Improprie, ut exponitur per oppositum sui positivi cum adverbio minus: & sic levius idem est quod minus grave, & melius quod minus malum. Et hoc modo a comparativo ad positivum non valet consequentia, sicut argumentum S. prac. probat.

REGULA IV.

A positivo ad comparativum negative tantum valet consequentia.

1. Ut, Non est bonus : Ergo non est melior hoc vel

illo. Non est leve : Ergo non est levius hoc vel illo.

2. Adhibenda tamen eadem est distinctio & cautela quæ in Reg. præc. Vera enim est Regula de comparativo proprie sumpto, & ut importat positivum cum adverbio mag 1s. Sed non est vera, si comparativus importet oppositum sui positivi cum adverbio minus. Non enim sequitur, Aqua non est levis; Ergo non est levior terra: Furtum non est bonum; Ergo non est melius sacrilegio; si sumatur levius pro minus gravi, & melius pro minus malo.

REGULA V.

Par parium eft ratio.

1. Sive, Quod valet in uno parium, valet etiam in altero; &, quod in uno non valet, nec in altero valet. Intelliguntur autem per paria commodifiume hic ea quæ funt
æque probabilia. Vult igitur id propositio; quod si unum eorum quæ æque probabilia sunt verum est, etiam
alterum verum erit: si unum verum non est, neque alterum verum erit.

2. Scotistæ statunnt, attributa divina formaliter ex natura rei distingui tum inter se, tum ab ipsa essentia divina. Et cum objicitur, ex hac sententia sequi, in Doo esse compositionem aliquam, respondent, ex distinctione reali inferri quidem compositionem, sed non ex distinctione formali ex natura rei, & hanc distinctionem

posse stare cum summa simplicitate.

eft

nd-

e,

au-

el

la

io o-

e-

0;

us

C-

i-

iit

ı-ın

1-

ia

o le 3. Contra hanc sententiam possumus nos uti przsenti principio: Si ex distinctione reali infertur compositio realis, etiam ex distinctione formali ex natura rei infertur compositio formalis ex natura rei. Sed prius verum est, assernius & concedentibus ipsis Scotistis. Ergo & posterius. Consequentia est manisesta, quia antecedens & consequentia est manisesta, quia antecedens & consequentia funt paria. Sicut enim se habet distinctio realis ad compositionem realem, ita se habet distinctio formalis ex natura rei ad compositionem formalem ex natura rei, quemadmodum quilibet intelligit. Si igitur ex illa distinctione infertur realis compositio, etiam ex hac infertur compositio formalis ex natura rei.

TIT. XVIII. continens REG. IX.

Ejusdem, diversi, & distinctionis

A Ntequam iis qua ad unum pertinent valedicamus, & ad alia progressum faciamus, exhibendus erit titulus de identitate & diversitate, quo & distinctio pertinet. Nam identitas est quadam unitas, ut habet Aristoteles 5. Metaph. c. 9. t. 16. Diversitas autem identitati opponitur. Et quia multa & notatu dignissima de Oppositis occurrunt Regula, oppositio vero sub diversitate comprehenditur, ideo huic titulo Regula de Oppositis subjungimus. Esto jam

REGULA I.

Identitas major prasupponit minorem.

T. Tribus modis dicit Aristoteles 1.20p. cap.7. aliqua

dici eadem: numero nimirum, ut vestis & indumentum, Marcus Tullius & Cicero; specie, ut Socrates & Callias; genere, ut homo & leo. Sed 5. Metaph. c. 6. t. 12. præter hos modos ponit quartum, quo aliqua dicuntur unum vel idem analogia; quorum scilicet quippiam sic se habet ad aliquid, sicut aliquid ad aliqui: ut tons & cor; sicut enimse habet sons ad amuem, ita cor ad animal.

2. Neque in hoc inconstantiæ aut contradictionis arguendus est Aristoteles, quod scilicet uno in leco plures modos unius vel ejusdem constituit quam in altero, quia expresse cit. cap. 7. lib. 1. Topic. inquit, se se en núme

seu rudi Minerva genera ejusdem proponere.

3. Est autem sensus Regulæ; Omnia quæ eadem numero sunt, eadem esse specie, & quæ eadem specie, genere etiam eadem esse, & quæ genere eadem, analogia quoque eadem esse; & per consequens, quæ numero eadem sunt, etiam genere & analogia, & quæ eadem specie, etiam analogia eadem esse: non tamen vice versa. Non enim omnia quæ specie eadem sunt, numero

fa. Non enim omnia quæ specie eadem sunt, numero eadem sunt; ut patet de Petro & Paulo, qui specie idem sunt, numero autem differunt: neque omnia quæ genere eadem sunt, specie quoque conveniunt; ut leo & homo: neque omnia quæ analogia eadem sunt, genere

eadem funt ut fons & cor.

3. Proponit istam doctrinam clarissi ne Philosophus cit. t. 12. 5. Metaph. his verbis: Semper autem posteriora sequentur priora: verbi gratia, quæcunque numero unum sunt, ea omnia & specie unum sunt; quæ autem specie, non omnia numero: sed genere unum omnia quæcunque & specie; quæcunque vero sunt unum genere, non omnia specie, sed analogia; quæ autem analogia unum, non omnia etiam genere. Maxima igitur identitas est numerica, quod & Aristoteles cap.7.1.t. Top. testatur; minor est specifica; adhuc minor generica; minima omnium illa est quæ est nas d'àvadoxav.

5. Verum hic sese offerunt nonnullæ disticultates.

I. Quod aliquid potest esse numero unum, quod non sit unum specie: quod aperte testatur Aristoteles i Phys.

t. 60. ubi dicit, id quod in generatione subjicitur, etsi unum numero est, specie tamen non esse unum; ut, cum ex ἀμέσφ aut homine ἀμέσφ sit μεσικός, idem numero sunt hic homo & hic ἀμεσ Θ, nec tamen idem sunt specie, quia non sunt idem ratione seu essentia; hominis enim & ἀμέσσε essentia est diversa, ut ait Aristoteles.

6. II. Deus & actus purus, vel ens per essentiam, sunt idem numero; significatur enim his vocibus eadem individua res, & idem singulare; at singulare exponitur.

dem individua res, & idem singulare; at singulare exponitur, quod est unum numero, 3 Metaph. cap. 3. t. 14. & tamen nec genere nec specie idem sunt. Specie enim eadem sunt qux sub eadem specie continentur, & genere eadem qux sub eodem genere. At Deus juxta communem sententiam sub nullo est genere, & per consequence super sub rulla eriam specie.

quens sub nulla etiam specie.

7. III. Id quod afferit Aristoteles, quacunque unum genere sunt (& per consequens etiam ea quæ sunt unum specie, & unum numero) esse unum analogia, verum esse non videtur. Nam Petrus & Paulus qui idem specie, & ex consequente idem genere sunt, non videntur esse unum analogia: quæ enim inter eos intercedit analogia? Et res clarissima est in iis quæ sunt idem numero: quæ enim inter Marcum Tullium & Ciceronem, quæ voces synonymæ sunt, & idem numero, imo plane & simpliciter idem significant, intervenit ana-

logia?

m,

al-

2.

ur

m

8

ad

r-

es

iia

TY

u-

e,

0-

ro

m

r-

ro

m

e.

8

e

15

a

n

,

n

à

.

8. Ad I. potest responderi, hunc hominem & austus; vel hanc austus, intelligendo eundem hominem, esse unum numero quantum ad materiale, scilicet id quod significatur in recto, atque sic etiam unum esse specie. Quod enim utroque termi 10, hic homo & hic aust 9, significatur in recto, est hic homo, verbi gratia Therstes, At hic vel ille homo, verbi gratia Therstes, utique est ejusdem essentia, & sub homine tanquam specie special ssima comprehenditur. At quantum ad sormale non sunt ejusdem speciei; quia alia est essentia hominis, alia dustus ut dust 9 est, seu ipsies dustoire, hoc est, ignoranciae, per quem aliquis est so maliter aust 3. Hac autem ravione unum quident numero vident.

videntur, quia non sunt idem numero homo & ignorantia mufica.

9. Javellus in comp. Log. tr.4.cap. 2. identitatem maximam seu numericam constituit duplicem : effentialem, qualem dicit esse inter synonyma, ut Marcum Tullium & Ciceronem; & accidentalem, qualem ellet flatuit, cum idem fignificatur duobus nominibus, quorum unum f .bstantiam fignificat, alterum proprium vel accidens ejus, ut si dicam, hic homo, hoc risibile, & hoc album, & eundem intelligam. Que diftinctio cerre fundamentum habet in iplo Aristorele, qui cit. cap. 7.1. 1. Top. Solet autem, inquit, & hoc, nempe ideni numero, mult is modis dici: & maxime proprie quidem & 1. quando nomine aut definitione cadem dicuntur, ut indumentum & vestimentum, nec non animal pedestre bipes & homo; 2. cum proprio idem dicitur, ut scientia susceptivum & homo, item, gnod natura sursum fertur & ignis; 3. cum ratione accidentium, ut fedens vel musicum of Socrates : bec enim omnia unum numero significant. Sic Aristoteles. Primum modum identitatis vocat Javellus effentialem, secundum & tertium accidentalem.

10. Respondet igitur jam Javellus, identitatem numericam prasupponere reliquas, fi fit effentialis, hoc eft, quando idem numero dicitur xuelatata x spatus, rempe nomine aut definitione : u: vestis & indumentum, homo & animal pedestre bipes, non solum idem. numero funt, sed & specie & genere, ut patet. At fi sit accidentalis, hoc est cum idem numero dicitur proprio. aut secundum accidens, tunc id non necesse esle, id

quod probat §. 5.

11. Scaynus in annotationibus dicit, illa esse unum. numero non fecundum fe, fed fecundum accidens, quatenus nimirum in Socrate eodem sedens vel musicum. reperitur. Unde si in Socrate sunt per accidens unum numero, per accidens esse unum & specie, & genere, & proportione, respecta individui subjecti in quo sunt, & cui conveniat & species, & genus, & analogia quadam.

12. Ad II. ut respondeam, puto dici posse, duplex effe individuum, vel fingulare feu unum numero : quodn-

1-

m,

ımı

ım

b-

us,

11-

80-

liis

20-

ال

2.

no,

onc

im

m

m

14-

ft,

5 3

n-

m

fit

rio.

id

m

1-

ım.

m

8

84

1

X

d-

m

dam collocatum est sub specie aliqua, & per consequens etiam sub genere aliquo, ut Petrus, Bucephalus; quoddam non continetur sub specie, & per consequens nec sub genere, ut Deus. Que diversitas non occurrit inter genus & speciem. Genus enim este non potest, nisi sub se habeat speciem, & species non potest esse, nisi sit sub genere : quod de specie subjicibili manifestum est. Et ratio diversitatis ea est, quod genus & species (subjicibilis) funt correlata. At individuum, fingulare, unum numero, funt voces absolutæ, nec important formaliter rationeni ad speciem aut genus. Ex qua doctrina sequitur, non posse esse aliqua idem specie, quæ non fint idem genere : cum enim idem specie sint quæ continentur sub eadem specie, omnis vero species contineatur sub aliquo genere; fieri non potest ut aliquid sub eadem contineatur specie, quin sub eodem quoque genere contineatur. Potest autem fieri ut aliqua sint idem numero estentialiter, nec tamen idem specie. Si enini aliquod fingulare five idem numero est quod non continetur sub specie, ex terminis patet, posse esse aliqua numero idem, etiam essentialiter, (ut Deus & actus purus seu ens per essentiam) quæ non sunt idem specie. Limitanda igitur erit Regula; Identitas numerica effentialis prasupponit specifico: five, Qua sunt idem numero essentialiter, sunt idem specie, nist res significata per nomina sit fingulare seu unum numero, sub nulla specie contentum. Hæc mea est, salvo aliorum judicio, responfiq.

13. Quod si cui placeat respondere, Quæ idem numero sunt essentialiter, idem esse specie, vel positive sive sormaliter, quia scilicet sub una continentur specie, vel negative, quia scilicet non continentur sub diversis speciebus, seu quia non disserunt specie, (qua ratione Deus & actus purus seu ens per essentiam sunt idem specie, non autem specie disserunt, hoc est non sunt sub diversis speciebus) illi per me id facere licebit.

14. Quantum ad III. omnino arbitror, non omnes alios modos identitatis præsupponere eum qui est zas avadoziav: quod vel in iisque numero id fiunt mani-

feftum

fettum est. Non enim est identitas analogica, nisi inter duas diversas res in ordine ad alias duas res, in hoc scilicet consistens, quod hæc res ad illam ita se habet sicut alia ad aliam. At in identitate numerica, imprimis qua est unum numero essentialiter, non sunt duæ res sed una

fimpliciter, & nulla ratione à fe differens.

15. Verum in loco Aristotelis non levis, meo judicio, est difficultas: Fonseca in illum textum plures affert responsiones, quarum dux si non satisfaciunt, nescio quid dicendum fit, Prima est, quod cum Aristoteles tradit omnia ea quæ funt genere, & per confequens etiam, omnia ea quæ sunt specie & numero idem, esse unum analogia, sensum este negativum diversitatis analogica, quafi dicum fit, non effe diverta fecundum analogiam. Quem exponendi modum etiam (3. adduximus, nec parum est ulitatus ille apud autores. Altera est, ea quæ cum aliquo funt idem numero vel specie vel genere, effe etiam analogice eadem cum aliquo, licet non cum codem, cum quo scilicet dicuntur idem numero vel soecie vel genere. Vult nimirum hoc, quod licet (verbi gratia inter Ciceronem & Marcum & Tuilium, qui idem numero funt, nulla intercedat analogia, cum fignificatum horum nominum plane fit idem. Ciceroni tamen cum alio intercedat aliqea analogia, Quæ tamen responsio dura, neque instituto Aristetelis consentanea, Fonfecæ videtur; eam tamen innui à Scayno in verbis Alias responsiones, & inter eas fapra citatis existimo. etiam illam quam Soarius in Indice locuplet, proponit, que mihi non probantur, adducere & examinare tempus non permittir.

REGULAII. Qua funt cadem uni tertio, si nt eadem inter se. De sophist. e'ench. cap. 6. sect. 8.

1. Elicitur hoc axioma ex 3. Phys. t. 10, eoque abutuntur Anti-Trinitarii ad distinctionem realem personarum in divinitate improbandum. Cum enim tres persona realiter sint idem essentia divina, sequitur eas etiam etiam realiter idem inter se esse. Thomistæ id etiam usurpant contra Scotum & Nominales, qui potentias animæ ab ipsa anima realiter non distinguunt: sic enim, aiunt; potentiæ animæ sunt idem uni tertio, nempe ipsi animæ substantiæ, sequitur eas quoque easdem esse in-

ter fe, & per consequens inter se non diftingui.

ter

cut

qua

ma

io,

crt

cio

12-

m,

ım x,

n.

ec

e,

m e-

bi

ui

ni

n

a,

is

r,

15

2. Varii varias excogitarunt hujus Regulæ explica. tiones & limitationes; nos breviores erimus. Thom. t. 1. q.28. a. 3. dicit, eam valere in iis quæ funt eadem uni tertio re & ratione; quod & Capreolus sequitur 1 dift. 2. quaft. 2. a. I. Et certe hic fensus fundamentum habet in cit.t. 10,1.3. Phy (. Ibi enim probaturus Ari. stoteles, motum esse actum entis in potentia, non quatenus actu est, sed quatenus potentia est, docet, cum subjectum motus sit & actu & potentia, (sicut verbi gratia æs, ex quo statua fieri potest, actu æs est, & potentia statua) non idem esse x71 rov x620v ratione seu formaliter subjectum motus, ut verbi gratia æs actu effe æs, & potentia esse statuam. Quod ut demonstret, sumit templum à contrariis. Ponamus, subjectum morbi & anitatis este sanguinem : statuit Aristoteles, non este ratione idem, farguinem actu esse & potentia valere seu fanum effe; nam alias etiam idem effet, actu effe fanguinem, & potentia ægrotare, cum sit par ratio. Probat autem, quod petentia valere, & potentia agrotare, non fint idem ratione cum hoc tertie, quod est, sanguinem actu effe, quia alias effent eadem inter se ratione, (at certe non funt ratione eadem inter se potentia valere,& potentia ægrotare, alias enim valere & ægrotare ratione idem essent.) Quæ consequentia non aliunde nisi ex axiomate nostro robur habet, nempe, quacunque fu ? eadem ratione uni tertio sunt quoque ratione inter se eadem:

3. Sunt qui sensum islum rejiciunt, propterea quoa hoc axioma sit sundamentum consequentia syllogistica, quatenus nimirum velit quod, quando duo extrema conjunguntur uni tertio, nempe termino medio,) in pramissis) tunc etiam inter se (in conclusione) sint conjungenda. At si inquiunt, principium islud loquitur de iis qua re & ratione uni tertio idem sunt, tunc

non

non distinguerentur tres termini in syllogismo, sed sem-

per idem inferretur ex eodem.

4. Nos dicimus, Regulam hanc utique veram esse de iis quæ re & ratione eadem funt uni tertio; id quod clare discursus S. 2. ex Aristotele adductus oftendit : fed non folum. Extendit enim se etiam ad ea quæ alio modo, & plus quam ratione uni tertio eadem funt, Neque plus probat ratio &. praced. adducta, etfi ponatur. eam esfe priucipium consequentiæ syllogisticæ. Certe, quia aliquem theologum & philosophum esse sunt idem uni tertio, nempe Gabrieli, (ponunt enim Gabrielem fimul philosophum & theologum este) ideo inter se idem sunt, ita ut dici possit, Quidam philosophus est theologus. Ubi certum est, philosophum esse & theologum non ratione, sed re solum & subjecto idem esse cum Gabriele: quam ob causam & philosophus & theologus non ratione & conceptu, sed re solum inter se idem funt.

5. Unde recte Suarez. disp. Met. 3. s. n. 8. scribit, illud axioma, Quacunque sint eadem uni tertio, sunt cadem inter se, intelligendum esse cum proportione. Nam si sunt eadem re uni tertio, simili modo erunt eadem re inter se; poterunt autem ratione esse diversa. Si autem re & ratione sint uni tertio eadem, erunt eodem modo eadem inter se; quamvis id non sit ad pala-

tum Cajetano ad cit. loc. Thoma.

6. Ceterum vulgata explicatio est, requiri ad veritatem Regulæ, ut asiqua sint eadem uni tertio singulari : nam sieri posse, ut asiqua idem sint uni tertio universali nec tamen inter se sint idem manisestum est. Nam homo & leo sunt eadem animali, namqua & homo est animal, & leo est animal; nec tamen sunt eadem inter se; non enim homo est leo: eademque est ratio omnium quæ specie disserunt, sunt enim idem cum genere, interfe tamen idem non sunt.

7. Dicis; Tres personæ sunt idem essentia divina, quæ est aliquid singulare; nec tamen inter se sunt idem.

. 8. Respondent addendo id, quod scilicer ita debeat : este singulare cui aliqua idem sum, un sit quoque in-

communicabile. Jam licet essentia divina sit singularis quia tamen communicabilis est tribus personis, ideo non mirum esse, illas personas non esse inter se idem,

etsi essentia idem sint.

m-

ffe

od

io

e-

r,

e,

11

n

e

(t

e

9. Nempe, licet essentia divina singularis sit, refert tamen naturam universalis, in eo nimirum, quod sicut universale prædicatur de pluribus, (ut homo de pluribus & diversis suppositis, Petro, Paulo, Johanne, &c.) fic divina essentia prædicetur de pluribus realiter distinctis suppositis seu personis, contra ingenium aliorum fingularium. Per hoc tamen essentia divina non est numeranda in rebus universalibus, sed est & manet maxime fingularis; propterea quod de natura & ratione universalis est, ita de pluribus prædicari, ut in illis multiplicetur, (ficut humana natura multiplicatur in Petro, Paulo, & Joanne, funt enim tres distinctæ in illis humanæ naturæ, & ipsi funt tres homines) at divina essentia non multiplicatur in divinis personis; non enim tres sunt effentiæ divinæ, nec tres Dii, sed tres personæ. Sic ergo dici potest, illa esse eadem inter se, quæ sunt eadem uni tertio fingulari, quod scilicet ita fingulare est, ut non accedat ad naturam universalium in eo quod de multis prædicetur. Et hoc est, quod alii dicunt, requiri, ut illud fingulare sit incommunicabile. Et perhoc jam responsum est ad argumentum Anti-Trinitariorum S. I. adductum.

10. Quod si igitur argumentum in sorma syllogistica proponatur hoc modo, essentia divina est Pater: Essentia divina est Filius, vel Filius est essentia divina: Ergo Filius est Pater; dicit Scotus 1. prior. q. 11. hunc & similes syllogismos debere exigi ad dictum de omi: quod si stat, majorem falsam reddi. Ut igitur positus syllogismus ad dictum de omni conformetur, sic erit constituendus; Omne quod est essentia divina, est Pater: Filius est essentia divina: Ergo silius est Pater. Sed sic licet verum sit hoc, Essentia divina est Pater; tamen hæc major, Omne quod est essentia divina, est Pater, est salsa. Vide ibid, Scotum, & Gregorium 1 disti

11. Quantum ad dubium de facultatibus anima, non est dissicile Scotistis & Nominalibus respondere. Qui enim statuunt, facultates esse idem cum anima realiter, possunt etiam concedere, eas inter se realiter idem esse, verbi gratia reipsa intellectum esse volunta tem; quamvis non sequatur inde, eas nec ratione distingui.

12. Plura de hac Regula videri possunt apud Durandum 3 dist. 21. q.1. Gregorium 1 dist. 33. q.1. ad tertium principale, Marsilium 1 q. 6. art. 3. Soarium l. c. Vasquez part. 1. tom. 2. dist. 123. n. 2. & seq. Mendozam disput. log. 10. s. 16. Arnisæum in notis ad Crellium lib. 3.

cap. 8. & alios.

REGULA III.

Quorum casus & conjugata sunt eadem, illa ipsa sunt cadem. Aristoteles 7 Top. c. 1. §. 2.

1. Agit Aristoteles l. c. de locis ejusdem & Diversi, ex quo nonnullas huc transferemus maximas. Loquitur autem de iis quæ unum sunt κυστάταλα, primario vel maxime proprie, nempe quæ sunt idem numero, & quidem formaliter & simpliciter, quemadmodum §.3. Aristoteles ipse vocat ἀπλῶς ταῦτα. Et dicit recte Schenkius in bunc loc. ea quæ ratione definitionis unum sunt sunt numero esse dici: quod est secundum ipsum Aristotelem 1 Top. cap.7. supra Reg. 1. allegatum; & lib. 2. omnium maxima univas, ait, & identitas seu ταυτότητε est formalis, cu us pre batio h.l. instituitur, excludens scilicet omnem diversitatem; & quam hic vocat ταυτότητα, formalem paulo post vocat ταυτότητα definitionis.

2. Quod ad præsens axioma attinet, per conjugata abstractum & inde deductum denominativem vel concretum, per casus autem adverbia ab iis derivata intelligi, cuilibet, puto, notum est, & res ipsa apud Aristote-

lem loquitur.

3. Valet autem etiam negative Regula; Quorum casus & cenjugata non sunt eadem, illa ipsacutem non sunt : ut si justitia est idem quod fortitud, etiam justus erit idem

mæ,

lere.

rea-

liter

nta .

di-

an-

ium

af-

am

fi,

ur

vel m

e-

in

m

m

miss

וו גר

a

idem quod fortis, & juste idem quod fortiter; quod si justitia non est idem quod fortitudo, nec justus erit idem quod fortis, nec juste idem quod fortiter. Hinc probari potest, injustitiam & iniquitatem idem esse, propterea quod injustum & iniquum, injuste item & inique, idem sunt.

REGULA IV.

Quorum opposita sunt eadem, illa ipsa sunt cadem. Et, Quorum opposita non sunt cadem, illa ipsa non sunt eadem.

Ut, si idem sunt candidum & album, etiam atrum & nigrum idem sunt; & si illa non sunt idem, neque hæc idem erunt. Ita si nihil & non ens idem sunt, vel non sunt, etiam aliquid & ens idem sunt, vel non sunt, quoniam aliquid & nihil, ens & non ens opponuntur.

REGULA V.

Qua cadem sunt, corum origines & interitus, ut & ra mountait & ra papring, cadem sunt.

1. Illustrat Schenkius hanc propositionem exemplo, quod à destructione consequentis ad destructionem antecedentis argumentatur. Si scelicitas & voluptas idem sont definitione seu simpliciter, ut visum Eudoxo suit, utriusque etiam efficiens esset idem. At virtus scelicitatis, tanquam ereppéae, causa est voluptatis autem per se essectiva causa virtus non est, sed Emproviation & quasi symptoma est quoddam energiæ sentientis aut intelligentis animæ optime secundum naturam habentis voluptas.

2. Aug. Niphus putat hoc axioma esse avise ov, hoc est converti ita, ut quorum generationes & corruptiones exdem sunt, illa ipsa idem sint, & producit pro se Aristotelem, qui 4 Metaph. cap. 2. colligit ens & unum idem esse, ex eo, quod generatione & corruptione non separentur, hoc est (ut ait Niphus) quod eorum

generatio & corruptio eadem fit.

3. Ve-

3. Verum Schenkius dirisespor negat: idque probat inde, quod simul essiciuntur & perimuntur subjectum & ipsius proprium mis , item forma & totum ipsium; quæ tamen quod non sint idem numero, id est, formaliter seu definitione idem, manifestum est. Tamessi, si proprie loquamur, inquit, proprii mis neque generatio per se, neque corruptio dicatur esse.

4. Negat quoque Schenkius, ex eo quod aliorum mointina no pagtina, hoc est estectiva & corruptiva eadem sunt, colligi posse illa ipsa esse eadem. Nam symptoma, inquit, à morbo provenit, & morbus à causa morbifica; utriusque idem essiciens est, & sublata causa, simul morbus & ovium was tollitur nihilominus definitionibus differunt, nec sunt sormaliter idem morbus & symptoma,

cum in sua definitione includat morbum.

5. Verum hic responderi posset Schenkio, quod, cum dicitur ea esse eadem quorum causa essectices & corrumpentes omnes sunt eadem, causa essecticentes morbum & symptoma non omnes sint eadem. Licet enim id quod est causa morbi sit etiam causa ount sind G est etiam causa morbi: nam, fatente Schenkio, morbus est causa

oun oual O, nec tamen est causa suipsius.

6. Ad locum Aristotelis 4 Metaph. facile est respondere. Nempe sermo in hac Regula de iis est quæ sormaliter, &, ut Aristoteles loquitur, Àn los tau sunt. At cum Aristoteles ex eo, quod aliquorum, ut entis & unius, generationes & corruptiones non separantur, colligit ea idem esse, non loquitur de identitate qua aliqua simpliciter & formaliter idem sunt; expresse enim dicit, ens & unum idem esse, ànl se sun sor se unum idem esse, ànl se sun se se sun se

robat

um;

nali-

tsi, si ratio

rum

ea-

ym_

mul

ibus

ma,

um

or-

or-

non

am

uia

n-

13-At

nili-

ua Li-

8-

i-

1-

-

REGULA VI.

Qua funt eadem, habent cadem accidentia, vel ipfa funt carundem rerum accidentia.

Hospinianus lib.7. de controv. dial. eos qui paronyma (de quibus Aristoteles in l. categ.) eadem esse statuunt cum conjugatis, (qua Aristoteles in Top. ou soiza vocat.) refellit per præsenteni Regulam. Conjugata enim & paronyma non habent eadem accidentia. Nam conjugatis accidit quod fint abstracta; at id paronymis non accidit : abstractum siquidem est ex numero conjugatorum, & sub conjugatis comprehenditur, at non comprehenditur sub paronymis : quis enim unquam audivit, abstractum este paronymum? Ergo conjugata & parcnyma non habent eadem accidentia. Sic genus & species non sunt idem, quia multa possunt accidere generi quæ non possunt accidere speciei : quemadmodum animali non repugnat esse quadrupes; in hominem tamen id non cadit. Sic voluntas & appetitus non funt idem, quia appetitus non hominis folum, fed & bruti est accidens; at voluntas homini tantum inest.

REGULA VII.

Quecunque sunt cadem, etiam prædicasa babent cadem, & ipsa de iisdem prædicantur.

1. Prior Regula loquebatur tantum de accidentalibus prædicatis, at hæc concernit omnia prædicata, sive accidentalia sint, sive essentialia, & est diriseopod Quæcunque enim ita se habent, ut quæcunque de uno prædicantur, ea etiam prædicentur de altero,& de quocunque unum prædicatur, de eo etiam prædicetur alterum, illa simpliciter idem sunt. Quod si vero subjecta aut prædicata discrepant, non erunt simpliciter eadem: ut quod necios & sorma substantialis non sint idem, ex eo manisestum est, quod de xpáses prædicetur, compositú esse elementis, sed de sorma id ipsum prædicari haud possir. Hæc Regula docet Aristoteles I de

gener.

gener. & corrupt. Idneson & plocar non esse idem sormaliter, quia de non abolitis substantiis prædicetur Idnoson, de quibus tamen non prædicetur plocé. Potest
hinc etiam probari quod, etiamsi essentia divina & Pater
(eademque est ratio aliarum personarum) reipsa idem
sint, non tamen simpliciter idem sint, quia scilicet diversa habent prædicata: prædicatur enim aliquid de essentia divina quod non prædicatur de Patre. Essentia enim
est communis omnibus tribus personis; sed Pater non
est aliquid commune personis, cum Pater, Filius & Spiritus Sanctus, divina quidem essentia & Deus
sint, sed Filius & Spiritus Sanctus non sunt Pater.

2. Complectitur hac Regula sub se pracedentem & plures alias, quas Aristoteles cit c. 1. lib. 7. top. proponit, quales sunt; Qua sunt eadem, sunt in eodem pradicamento, habent idem genus, habent easem differentias. Quorum unum recipit intensionem, alterum non recipit, aut su utumque recipiat quidem, sed non necessario eodem tempore, illa non sunt eadem. Ut amor non est idem quod cupiditas congrediendi, licet enim utrumque recipiat intensionem, sit tamen ut quis amet, nec tamen magis

cupiat congredi.

REGULA VIII! Quorum unum potest esse sinc alsero, illa non sunt idem.

Ut, non sunt idem formaliter continens & temperans, quia potest esse continens ut non sit temperans. Non est avrisces v: non enim ex eo colligi potest aliqua esse idem, quod unum sine altero esse non possit: nam species non potest esse sine genere, neque tamen genus & species simpliciter idem sunt. Sic trium personarum divinitas una non potest esse sine altera, simpliciter tamen idem non sunt, sed potius disserunt inter se realiter, licet idem sint in essenia.

REGULA IX.

for-

Siá-

otest

dem

ver-

Ten-

nim

non

Fili-

)eus

m &

po-

edi-

ias.

aut

em-

uod

piat

agis

pe_

ns.

ali-

lit:

nen

10-

ci-

r le

G.

Quorum unum finc altero effe potest, vel qua sejuncta effe possunt, illa distinguuntur realiter.

1. Non est eadem hæc Regula cum præcedenti, quoniam non est idem, idem este aliqua, &, aliqua distingui realiter. Genus & species non sunt idem, (formaliter & simpliciter) nec tamen realiter differunt. Vide quæ Reg. 3. §. 1: diximus.

2. Inquis; Fundamentum relationis & ipsa relationon distinguuntur realiter; nihilominus tamen fundamentum sine relatione esse potest. Annon enim homo potest esse sine paternitate, seu ut non sit pater, tum quia longo tempore solet esse homo antequam siat pa-

ter, tum quia mortuo filio non manet pater.

3. Ut hoc dubium tollatur, notandum, relationem importare formaliter aliquid intrinsecum partim, partim extrinsecum subjecto. Intrinsecum est ipsum fundamentum. Extrinsecum est terminus ad quem relatio subjectum vel fundamentum formaliter refert, cum relatio fit formaliter aliquid in subjecto ad terminum : sicut cum Paulus dicitur similis Petro, quia uterque est pallidus, fimilitudo, quæ relatio eft, importat aliquid in Paulo, nempe pallorem Pauli, & aliquid in Petro, nempe pallorem Petri, qui pallor est extra Paulum. Jam igitur respondeo, relationem à fundamento non distingui realiter quantum ad intrinsecum quod importat; & hac ratione fundamentum fine ea esse nequit, quoniam est ipsum fundamentum. Quod autem relatio a fundamento abesse, & sic fundamentum sine ea esse potest, id accidit propter terminum : quia enim fundamentum esse potest sine termino, & vero relatio formaliter includit terminum, ideo ratione termini fundamentum potest esse sine relatione. Et ex hac parte concedo, relationem differre à fundamento realiter. Sic ergo explico Regulam : Quorum unum fine altero effe poteft, illa diftinguuntur realiter, quantum ad id secundum quod unum fine altero effe potest. 4. Dicis

4. Dicis ulterius; Petrus potest esse sine præsentia qua est præsens templo, cum enim amplius non est in templo, est sine illa præsentia: Petrus tamen & ejus præsentia non distinguuntur realiter, sed modaliter solum.

5. Resp. Modalem distinctionem non habeo pro peculiari genere distinctionis distinctio à distinctione reali, ideo & modalis distinctio realis est. Alias dicitur, distinctionem realem sumi dupliciter: 1. late, & sic dicitur omnis ea distinctio qua aliqua citra mentis operationem distinguuntur, & comprehendit modalem; 2. striate, ut opponitur modali, & est ea quæ est inter rem & rem. Posset igitur dici, distinctionem realem in Regula nostra late sumi, ut modalem comprehendit. Vide Soarium disp. Metaph. 8. s. 2.

TIT. XIX. continens R E G. XVIII. Circa Dostrinam

Oppofitorum.

REGULA I.

Opposita non possunt dici de codem.

1. Cum audis vocem opposita, hoc ipso moneris, ne pro oppositis habeas que revera opposita non sunt: sacilis enim hac in parte deceptio est, hoc est, facile pro oppositis accipiuntur que opposita non sunt, cum vox est equivoca. Ita (exempli causa) cum Christus Pharises vocat cecos, qui tamen videbant, noli existimare opposita de codem dici: nam vox cecus ibi non significat illum qui destituitur facultate videndi, que per oculos exseritur, sed traducta est ad animam, & significat eum qui in claro doctrine lumine impingit. Sic autem cecus & videns, ut videns propie sumitur, non opponuntur.

2. Cæterum, cum dupliciter aliquid de aliquo prædicari

dicari possit, simpliciter & secundum quid, seu cum adjectione alienante aut diminuente, (qua de re vide Aristotelem in fin. 2. Top. & ea que supra tit. 10. Reg. 3. f. 8. diximus, & Fonfecam lib. 7. Inftit. cap. 18. 6 1.8. c. 11. & Philip. Du Trieu. tr. 4. manud. p. 2.cap. 2.a. 2.) dico I. Regulam loqui de prædicatione simpliciter. Nam non possunt opposita de eodem prædicari simpliciter. possunt tamen cum adjecto alienante aut diminuente : aquam enim tepidam rece dico ex parte calidam effe, ex parte frigidam, & crepusculum ex parte diem, ex parte noctem; at absolute aqua tepida non est calida aut frigida, nec crepusculum absolute est dies aut nox. II. Regula intelligenda est de codem tempore: diverso enim tempore opposita de eodem dici possunt; sicut eadem aqua modo calida est, modo frigida, at non eodem tempore. III. Intelligenda est de eodem respectu. Nam idem potest dici pater & filius, quæ relative opposita sunt, sed respectu diverso: potest enim aliquis esse pater hujus, & filius illius, ficut Æneas fuit pater Iuli, & filius Anchifæ; sed ejusdem aliquis pater & filius esse non potest, sicut impossibile est Æneam esse patrem Anchilæ, cum filius fuerit, IV. De codem subjecto fingulari. De eodem genere vel specie duo opposita prædicari possunt: utraque enim propositio hac vera est, Aqua est calida, Aqua est frigida, si intelligatur de diversis aquis, quæ idem specie sunt. At de aqua eadem numero affirmari non poslunt, quod scilicet sit frigida & calida fimul.

3. Dicis; Illa aqua quæ calida, est simul frigida potentia. Ergo duo opposita simul possunt affirmari de eadem re singulari. Resp. Vox potentia est adjectio alienans, hoc est destruens sive tollens rationem ejus cui additur. Unde sicut id quod est potentia homo, non est vere & simpliciter homo, ita illud quod est potentia calidum non est calidum. Hinc ergo ex eo, quod illa aqua quæ calida est dicitur simul frigida potentia, sequitur tantum, quod opposita possint dici simul de eodem cum appositione alienante, quod quidem jam ante con-

cestum eft.

ntia

It in ejus

10-

pe-

ali,

di-

liciati-

tri-

n &

gu-

ide

ne

fa-

pro

VOX

ha-

are

mi-

per

gni-

Sic

non

ræ-

cari

4. Additur, plerumque Regulam accipiendam esse de eodem secundum candem partem, cum ratione diversarum partium opposita de eadem re prædicari simul possint sicut Æthiops est niger, & est simul albus secundum dentes. Recte hoc quidem, sed sista cautio continetur in §. 2. diximus enim, Regulam ron loqui de prædicatione quæ sit cum addito diminuente. At cum prædicantur duo opposita de eodem secundum diversas partes, alterum saltem cum additione diminuente & non absolute prædicatur: sicut absolute quidem Æthiops niger dicitur, sed absolute non dicitur albus, verum secun-

dum dentes, quæ determinatio est diminuens.

5. Atque hæc quidem de affirmatione oppositorum de eodem diximus, quod scilicet non possint de eodem affirmari-simul; & sic si unum illorum de aliquo assirmatum fuerit, quod alterum de eodem sit negandum. Sed quæritur ulterius de negatione. An negato uno oppositorem de aliquo, alterum de eodem sit affirmandum. De contradictorie oppositis universaliter ita statuendum est, De quo unum ex contradictorie oppositis negatur, de eo alterum eit affirmandum. Sed hac de re infra in explicatione Regulæ, Inter contradictoria non datur medium. Aliorum generum oppositionis alia est ratio, & distinguendum inter subjectum capax seu susceptivum, & incapax. Circa subjectum incapax pono hanc propositionem ; De subjecto incapaci omnia opposita sunt neganda: vel, De que negatur unum oppositorum, de co & alterum negatur, si sit sabjectum incapax : id quod patet ex terminis. Hoc ipso enim, quod subjectum aliquod neutrius oppositorem capax est, neutrum de eo potest affirmari.

6. Duplex autem est subjectum capax contrariorum seu Oppositorum: quoddam est capax utriusque, sicut animal & morbi & sanitatis capax est; quoddam tantum alterius, quod sit in contrariis, quorum unum inest subjecto per naturam, sicut ignis capax est caloris, non frigoris. Unde & incapax duplex est: quoddam est incapax utriusque, ut diabolus nec calori nec frigori est obnoxius; quoddam tantum alterius, ut ignis frigoris.

Locu-

Locutus sum de subjecto incapaci utriusque : nam si alterius tantum sit incapax, non est de eo utrumque ne-

gandum.

de

ımı

int

n-

ur

2+

di-

r-

on

ni-

ın-

ımı

ema

ir-

m.

no

111-

la-

itis

de

2072

eit

ce-

inc

int

CO

12-

ıli -

co

ımı

cut

ın-

eft

non

in-

eft

ris.

cu-

7. De subjecto capaci quantum ad relative opposita, etiam à negatione unius de aliquo nec ad affirmationem nec ad negationem alterius valet consequentia : sicut non valet, Hic non est dominus illius, Ergo est servus ejus ; licet & servus ejus este possit, & dominus : no c valet, Non est servus ejus, Ergo nec dominus ejus est.

8. Contraria quod attinet, aliter pronunciandum est de mediatis, aliter de immediatis. A negatione unius contrariorum immediatorum de subjecto capaci ad affirmationem alterius, valet consequentia: ut si aliquis homo non est æger, necesse est eum este sanum, quandoquidem, ex sententia Philosophi, non datur medium inter ægrum & sanum esse. At a negatione unius contrariorum mediatorum de subjecto capaci, nec ad affirmationem nec ad negationem alterius valet consequentia. Ita non sequitur, Hic puries non est albus, Ergo est niger; quia potest esse ruber vel slavus: & non sequitur, Non est albus, Ergo nec niger; quia potest esse niger.

9. De privative oppositis ita pronunciant alii; à negatione unius privative oppositorum de subjecto capaci, ad affirmationem alterius tempore à natura determinato, valet co sequentia; sicut sequitur, Hic homo non
est cæcus, Ergo est videns. Dicitur tempore à natura determinato, hoc est, eo tempore quo subjectum per naturam est capax habitus, propterea quod extra tale
tempus consequentia non valet. Ita non valet, si de infante recens nato ita colligas. Non habet dentes, Ergo
est edentulus; quia ipsi eo tempore per naturam dentes

non debentur.

10. Verum licet ut plurimum ita sese habere concedam, non tamen puto esse perpetuum. Ex stimo enim & quædam privative oppositorum esse quæ habeant medium, quod ex extremis quasi compositum set; qualia quidem sunt ea quæ magis & minus recipiunt,

piunt, ut luminosum & tenebrosum, (dicitur enim aliquid magis vel minus luminofum & tenebrofum) inter quæ in crepusculo datur medium ex lumine & tenebris quali compositum, atque adeo aer tunc necluminosus est nec tenebrosus, sed ex parte luminosus, ex parte renebrosus. Unde non valet, Aer non est luminosus, ergo est tenebrosus.

REGULA II.

Contraria non possunt effe simul in codem subjecto Arittoteles categ. cap. 11.

I. Non plane idem dicit hac Regula quod pracedens. 1. Quia illa loquebatur de prædicatione contrariorum, hæc vero loquitur de inesse eorundem. At non est idem judicium de prædicatione & de inesse, siquidem sieri potest ut aliquid de aliquo non prædicetur, & tamen iph infit : ficut conftat ex tit. 10. reg. 3. 2. Quia authores, quibus de præcedenti Regula nulla est controversia, circa præsentem dissentiunt, sicut ex mox dicendis perspicietur.

2. Quod autem Regula de eodem tempore sit intelligenda, expresse significatur per vocem simul: intelligenda etiam est de eodem subjecto secundum eandem partem : & utrumque liquidum est ex Reg. praced.

3. Gregorius 1 dift. 17 quaft. 3.4.2. Soncinas 10. Metaph. q. ult. statuunt, ne in gradibus remissis quidem contraria in eodem subjecto esse posse. Sed Capreolus 1. dift. 17. q. 2. Javellus 10. Metaph. q. 13. ex instituto contra illos disputant, asserentes, in gradibus remissis in eodem subjecto esse posse. Eademque est plerorumque alicrum sententia.

4. Hanc controversiam ut intelligas, præmitto; Quamlibet formam quæ intensionis & remissionis est capax, habere aliquem suæ perfectionis terminum, ultra quem non posse intendi, eamque si habeat, esse summam & perfectissimam. Statuatur ergo calorem summum continere octo gradus : illi gradus qui funt ultra medietatem, nempe quintus, fextus, septimus & octavus:

appel-

appellantur intensi & excellentes; illos vero infra quintum qui sunt, primum scilicet, secundum, tertium &

quartum, vero remissos.

5. Nunc facio duas conclusiones I. Contraria non pofsunt esse in eodem subje & o in gradibus intensis atque excellent bus. Ista conclusio, quantum scio, non est controversa. Patet autem ejus veritas ex Regula præcedenti.
Nam quælibet forma intensa denominat absolute subjectum in quo est; sicut ab excellenti seu intenso calore
aqua dicitur calida, & ab excellente frigore dicitur frigida. Si ergo duo contraria intensa essent in eodem subjecto, denominarent illud absolute, hoc est contraria
absolute assirmarentur de eodem: ut si in una aqua essent simul calor quinque vel sex graduum & frigus quincue vel septem graduum, illa aqua esset simul calida &
frigida absolute dicenda.

6. Quod autem dixi, istam conclusionem non esse controversam, intelligendum est de potentia naturæ: per naturam contraria in gradibus excellentibus non possunt esse in eodem subjecto. Sed quid per potentiam Dei absolutam hac in parte sieri possit, discrepat inter

authores.

7. Aristoteles 4. Metaph. c. 6. t. 27. ex eo probat contraria non posse simul eidem inesse, (in gradibus excellentibus scilicet, & ita ut ambo de eodem prædicentur simpliciter) quod sirri nequeat ut contradictoria simul de eodem affirmentur. Statuit ergo Aristoteles, unum contrariorum inserre negationem alterius, indeque si duo contraria de eodem affirmentur, fore, ut contradictoria simul de eodem affirmentur. Cui accedit Thomas, qui 2. contra gentes cap. 25. Contradictio, inquit, in contrariis or privative oppositis includitur: sequitur enim, si est album or nigrum, quod sit album or non album. Eademque est communis aliorum sententia.

8. At Petrus de Palude 3. dist. 15. quest. 2. disputat & afferit, etiam contraria în gradibus excellentibus eidem subjecto simul, & secundum eandem partem, per potentiam Dei absolutam inesse posse, cum existimet contrarietatem non includere contradictionem, neque u-

num contrariorum inferre negationem alteriur. Pro quo scribit Suarez disp. Metaph. 45. J.4. n. 16. unum contrariorum non babet immediatam & formalem oppositionem negativam cum alio, sed ea infert mediate, quantum esfectus unius est naturaliter incompossibilis cum esfectu alterius; quam incompossibilitatem potest Deus impedire, fimul conjungere utrumque esfectum positivum in codem subjecto, ita ut in resit simul calidum ut octo, & frigidum ut octo. Vide eundem Suarez part. 3. tom. I. disputat. 38. s. 3. Et consirmant hanc sententiam ex eo quod licet naturaliter repugnet, duo corpora esse in eodem loco; per potentiam tamen absolutam illa repugnantia possit tolli, & duo corpora in eodem loco subul constitui. Sed contra hanc sententiam disputat Capreolus l. c. Vide & Gregorium l. c.

9. II. Conclusio, Contraria possum esse in codem subjeto in gradibus remissis. Hoc vult ista conclusio, calorem
(verbi gratia) in quarto & frigus in quarto gradu posse
esse in eodem subjecto, (quod sit in aqua, quando est
accurate tepida) imo sussici si una qualitas remissa sit
infra quartum gradum, cum ea enim potest contraria
intensa simul consistere; sicut id quod est calidum, non
tamen summe, habet (verbi gratia) sex gradus caloris
& duos frigoris, vel septem caloris & unum frigoris.
Sciendum enim, tot gradus unius contrarii in subjecto
aliquo esse, quot alteri desunt ad summam persectionem. ut si calor octo graduum est in igne, nihil frigoris
ibi est, quia nullus gradus deest illi calori ad summam
persectionem; si vero in aliquo est calor septem graduum, unus in eo gradus frigoris erit.

10. Non dubitamus autem pro ista conclusione adducere ipsum Aristotelem. Is enim 5. Phys. 1.19. Mazis minus esse, inquit, est contrarii plus aut minus inesse mon inesse. & 1.45. Quod autem minus est, ob mixtionem contrarii semper est. Et probatur per experientiam, que tam clara & evidens esse videtur, ut eam sine insolubili ratione negare philosophi non sit. Cum enim aqua calesti ab igne, ce tum est aquam in se recipere solorem, & tamen non statim amittit totam frigidi a-

tem : est igitur ibi simul aliquid frigoris & aliquid caloris. Vide Franciscum Suarez disput. 45. sett. 4. num. 2.

non possume este in eodem subjecto. At gradus remissis contrariorum sunt contraria. Ergo non possume este in eodem subjecto. At gradus remissis contrariorum sunt contraria. Ergo non possume este in eodem subjecto simul. Minor probatur, quia contrarietas est repugnantia secundum essentiam. Ergo qua ebtinent essentiam contrariorum sunt contraria. At gradus remissis contrariorum obtinent essentiam contrariorum, ficut frigus remissum est essentialiter frigus, & calor remissis essentialiter calor. II. Si contraria remissa sunt in eodem subjecto, subjectum inde denominabitur, hoc est duo contraria dicentur de eodem, quia qualibet forma suum subjectum denominat.

12. Ad I. respondeo, negando minorem: gradus enum remissi non sunt contrarii. Est quidem contrarietas repugnantia secundum essentiam, verusa non simpliciter, sed in tali gradu. Unde nos invertimus argumentum; Gradus remissi contrariorum possunt este in eodem subjecto simul: Ergo non sunt contrarii. Antecedens werum est ab experientia, & quia omnia argumen-

ta adversariorum solvi possunt.

quamliber formam denominare simpliciter subjectum in quo est, sicut dictum suit § 1. Argumenta Gregorii & Soncinatis brevitatis causa omittimus. Videantur eorum solutiones apud Capreolum, Javellum, Soarium, U.cit. Massum in postprad. quast. 5.

REGULA III. Eadem est contrariorum materia.

1. Contraria, que plurimam differunt, sunt in eodem subjecto, eadem enim est contrariorum materia. Aristoteles 10. Metaph.cap.6. t. 14. Per materiam intelligitur materia in qua, seu subjectum: qued enim posterioribus verbis appostat materiam, prioribus appellaverat susceptivum. At susceptivum alicujus est materia in qua. Huc pertinet, quod 9. Mesaph. cap. 5. t. 19. scribit, "Osa %

χτι το διώαθς λέγκται, ταυτόν όξι διωατόν ταναντία, οξούντο διώαθς λεγόμθυον υβιαίνειν, ταύτον έξιν κ) το νοσέν, κ) άμα: In its quæ in potentia dicuntur, idem contraria poteft, quemadmodum id quod sanum esse posse dicitur, idem

eft atque id quod ægrotare potest, idque simul.

2. Videtur autem ista regula contradicere præcedenti. Si enim idem est subjectum contrariorum, sequitur, contraria esse in eodem subjecto. At certe non contradicit: quia præcedens loquebatur de actu, eodem tempore, nimirum, Contraria non sunt actu in eodem subjecto simul sive eodem tempore: sed præsens Regula loquitur de potentia in essensi fuccessive, sive dive so tempore; estque ejus sensus; Id quod est subjectum unius contrariorum, esse subjectum alterius, ita tamen ut illi non nisi successive inesse possunt.

3. Sed contra est, quod Aristoteles in verbis sub sinem §. 1. citatis dicit, id quod sanum esse posse dicitur, idem esse atque id quod azrotare potest, idque simul.

4. Aliud est, aliquid posse recipere contraria simul; atque eodem tempore inesse vel competere subjecto; aliud, contraria posse recipere, inesse vel competere subjecto. Ita Aristoteles expresse in cap. t. 19. l. 9. Metaph. To wie su sui and tanantia dua saggesta d'è cravata deluiator sadgesti : Posse interpresse impossibile est.

5. Argumentor vero ita: Que transmutantur invicem illa requirunt idem subjectum: quemadmodum demonstravit Philosophus 1. physic: Sed contraria transum mutantur invicem; sit enim ex calido sigidum, & vicissim ex frigido calidum, & sic in reliquis. Ergo con-

traria requirunt subjectum idem.

6. Loquimur autem de contrariis quantum ad id quod habent ex sua natura. Per suam naturam contraria apta sunt esse in codem subjecto, sit tamen interdum, ut quod est subjectum unius contrariorum non possit esse subjectum alterius; hoc tamen non sit propter naturam contrariorum, quasi illa non sint apta esse in codem subjecto, sed ipsum subjectum esse in causa, quatenus forma ejus ita familiaris en non sit aliqua qualitas.

143

ia

273

i-

1-

m

na

o

n

11

litas, ut cum contra ia qualitate non possit consistere. Ita calor est in igne, qui tamen non potest esse subjectum frigoris, quia calor ipsi inest per naturam, neque forma ignis cum frigore potest consistere. Ita Javellus 10. Met. q. 13. Ut compendio dicam, dico, Contrariorum esse idem subjectum, nisi alterum ipsi inst per naturam. Et de hoc (nimirum, quod est in subjecto per naturam) etiam ninor syllogismi s. 5. propositi vera non est: ex igne enim calido non sit ignis frigidus, propterea scilicet quod calor inest igni per naturam, ita ut sine eo esse non possit.

REGULA IV.

Non necesse est; unum contrariorum si sit, & reliquum esse. Arithoteles cat: gor. cap. 11.

Relative oppositorum ea est natura, ut si unum est, etiam alterum esse necesse sit; ut si pater fit, non potest non este filius. At alia est contrariorum conditio: eoium enim unum in rerum natura effe potest fine altero, neque ex eo qued unum est, inferre licet & alterum esfe; ficut non fequitur, album est in rerum natura, ergo & nigrum: nam fi Deus omnia rigra destrueret, relictis albis, quod quidem facile factu ipfi effet, tunc per naturam alba subsisterent in rerum natura, nullo exfistente nigro. Locum etiam habet hoc pronunciatum in privative & contradictorie oppositis cum non neceste sit aliquod cacum effe, exfiftente eo quod videt; & ante creationem mundi Deus erat, sed nihil erat quod effet non Deus. Sed quia in hisce extremorum alterum est non ens, ideo de contrariis specialiter Aristoteles ita pronunciavit.

REGULA V.

Si alterum contrariorum est natura, etiam alterum esse natura necesse est. 2. de Cæl. cap. 3. t. 19. 1. de generat. & corrupt. t. 65.

Videtur hæc Regula directe adversari præcedenti: fed non adversatur: quia prior loquitur de contrariis Y 4 quoad quoad propriam corum naturam, (natura autem cajulque contrarii in se speciata ad sui exsistentiam non requirit exsistentiam alterius, ficut relatum ratione propria natura ad sui exsistentiam requirit exsistentiam alterius;) at posterior hac considerat contraria in ordine ad complementum Universi, & vicissitudinem generationum & corruptionum. Si enim unum contrariorum esset in rerum natura ut tamen non esset alterum, ipsa rerum natura seu mundus non esset ita perfectus, nec tamen generationum & corruptionum vicissitudo daretur. Videri potest Suarez. disp. Metaph, 45. s. 2. nam. 18. & Zimara in theorem, prop. 35.

REGULA VI. Contraria sub codem genere maxime distant. 10. Metaph. cap. 6.

1. Videtur obstare locus cap. II. Categor. §. 6. ubit Aristoteles, Necesse autem est, inquit, omnia contraria, vel in codem genere, vel in contrarià zeneribus, vel ipsamet genera esse. Album enim & nigrum in codem genere sunt, quia color genum corum est : justivia vero & injustivia contrarià sunt generibus, illius namque virtus genus est, bujus vitium: bonum vero & malum non in genere sunt, sed ipsa sunt genera aliquorum. Hæ Aristoteles. Hinc argumentabitur quis ita; Quædam contraria sunt sub diversis generibus, quædam non su tin genere, sed ipsa sunt genera: ergo non omnia contraria sub codem genere. Ergo nec omnia sub codem genere maxime distant.

z. Nos pro Regula ita argumentamur: Quæ transmutantur in se invicem, necessario sunt sub eodem genere: neque enim sit transitus per se ex loco in qualitatem, sed ad locum; & vice versa. Sed contraria transmutantur in se invicem: potest enim ex calido sieri frigidum, ex aliquo nigrum, & vice versa. Ergo contraria

necessaria funt sub eodem genere.

3. Locus ex Aristotele adductus nobis non adversatur. Quod enim dicit, quædam contraria esse in eodem genere, significat, esse in eodem genere proximo, sicut albu n 16-

·e-

0-

11-

ne

2-

m

fa

ec

album & nigrum sub colere, tanquam genere proximo, continentur. Quod vero afferit, quadam effe in contrariis generibus, hoc ipso non negat este in eodem genere : possunt enim ea que in contrariis generibus funt, effe etiam sub codem, licer non proximo, sed remoto; ficut genus remotum justitiz & injustitiz est habitus. Significare igitur his verbis videtur, quadam contraria non esse sub eodem genere proximo. Nec illud ipsum quod dicit, quædam effe ipfa genera, fi ut jacent verba intelligatur, fatis oftendit aliqua contraria non elle fub eodem genere, quia & ea, quæ diversa genera sunt, sub eodem genere effe absurdum non est; sicut virtus & vitium sub habitu, tanquam sub genere, continentur, licet ipfa etiam aliorum genera fint.

4. Quod si quis dicat, Philosophum his verbis velle, aliqua contraria ita esse genera, ut non fint in genere, quod quidem exemplum de bono & malo evincit; respondendum, ipsum loqui non ex sua, sed Pythagorcorum sertentia, qui ponebant duo principia primo diverfa, & fie fub aliquo genere non comenta, bonum scilicet & malum, & fub illis duos ordines rerum inter fe contrarios, ut ipfe Aristoteles refert. 1 Metaph. Consuevit enim Arikoteles, ut babet Thomas p. 1. q. 43. 4.1. przcipue in Logicis, poncre exempla que prohabilia erant fuo tempore, secundum opinionem aliquorum philosophorum. Hæc responsio est Thoma lie, camque sequi

viderur Cajetanus in comment.

5. Suarez dijo: Metaph 45. f. a eam rejicit, afferent, Philosophum loqui de bono & malo morali; idque exinde perspici, quod adhibeae exempli loco virtutem & vitium; idque magis etiam probari a Thoma a.cit.ad 32 At certe ex eo, quod Philosophus utitur exemplis virtutum & vitiorum, non secte colligitur ipfum loqui in verbis à nobis citatis de beno & malo moralig. Equide m ista exempla non adhiber ad declaranda illa verba sed oa, contraria autembono-quidemennecefficale malum eft, A &c. quæ quidem muleis periodis anteredunt. Sed ton lequitur, Aristoteles loquitur in verbis eux modo aifes : gavimus de bono & malo merali : eige etiam de endem laus -

Y 5 ...

loquitur in issultimis quæ s. 1. adduximus, & desquibus nobis est controversia. Neque authoritate Thomæ Suarez se tueri potest, quia ille, cum dicit, Philosophuma loqui de bono & malo morali, respondet ad argumentum quod ex verbis illis Philosophi modo citatis, Contrarium autem bono quidem, &c. non ex iis de quiqus nost agimus, erat constructum. Liquet autem ex hactenus dictis, in argumento s. 1. nullamesse consequentiam.

6. Cærerum quod afterit Aristoteles, contraria maxime distare, non intelligendum est de distanti i ratione loci, sed de ea quæ naturam & essentiam rerum concernit. Duæ enim albedines, etsi loco se junctissimæ sint non distant maxime, ut hic distantia accipitur; neque dicuntur contraria, propterea quod ejustem sunt essentiæ: albedo vero & nigredo sunt contraria, & maxime distare dicuntur, propter naturæ diversitatem, quæ facit ut in eodem subjecto in gradibus excellentibus esse nequeant, si vel maxime quantum ad locum sint

conjuncta.

7. Non etiam debent contraria habere maximam distantiam absolute: major enim est distantia inter contradictorie opposita; si tamen ea que est interiens & non ens distantia appellari meretur. Magis etiam contra: ium distare potest abalia re quam à suo contrario; ficut calor magis distat à natura angelica quam à frigore: convenir enim effentia caloris cum effentia frigoris in conceptu generico; at cum angelica natura conceptum genericum non habet communem. Eftigitur distantia contrariorum restricta, & quidem ad genus. Ita scilicet contraria maxime distant inter se, ut, nihilominus in uno genere conveniant. Unde patet eorum distantiam peti à disferencia: cum enim illa contrariorum distantia attendatur secundum eerum essentiam, & vero non sumatur a genere, sequitur eam sumi à differentia. teclassind.

8. Sed huic fententiæ adversatur, quod rubrum & album non distant maxime in genere colorum, cum magis distent album & nigrum, rubrum tamen & album sunt contraria. Sic & liberalitas & prodigalitas contraria

funt, nec tamen maxime distant, cum magis distent

avaritia & prodigalitas.

SE

mı

1-

233

os!

15

-

e

-

P

-

t

-

9. Quidam, inter quos est Du Trieu tr. 1. p. 3. cap. 3.
a. 1. statuunt, colores extremos intermediis non este contrarios, sed inter disparata cos referunt. Idemque procul dubio dicerent de liberalitate respectu prodigalitatis & avaritiæ, & de qualibet virtute respectu extremorum; eadem enim ratio esse videtur. Nec Aristoteles ab hac sententia videtur esse alienus; nam cap. 8. categ. expresse dicit, rubro aut pallido, aut aliis bujusmodi coloribus, nibil esse contrarium. Idem tamen cap. 11. categ. & 2. Nicomach. cap. 8. & 1. mag. moral. cap. 9. docet, extremum non solum extremo, ut avaritiam prodigalitati, sed & medio, ut avaritiam liberalitati, esse contrarium.

10. Responderi poterit, alterum alteri posse esse contrarium dupliciter : I. ratione fui feu per fe primo ; 2. fecundum aliquid ejus generis quod participat, vel cujus vicem gerit, cumque co habet convenientiam. Extremo colori extremus primo, sed extremo intermedius secundo modo est contrarius; & sic albo contrarium est rubrum, quatanus de nigro participat, & cum albo comparatum nigrum est: quæ doctrina omnino est Philosophi 5. Ph. cap. 1.t. 6. Idem accomodare licet ad moralia. Javellus quidem 10. Metaph. q. 14. & Toletus in cap. 8. categ. docent, extrema, ut prodigalitatem & avaritiam, effe contraria medio, ut liberalitati, quantum hoc quidem virtutis, illa vero vitii rationem participat. Nos dicimus, & ell ad mentem Ariltotelis loco ex Ethic. Nicom. or maz. moralibus cit. etiam in moralibus medium contraji m esse extremo, quantum habet rationem alterius ex rami. Hal itus enim virtutis, qui in mediocritate confillit, comparatus excessi i deficit desectui vero comparatus excedit; sicut liberalis ad prodigum avarus, & ad avarum prodigns habetur.

11. Quod e go dicitur, contraria maxime distare, verum est de iis que primo modo contraria sunt. Nam contraria debent sub esdem genere distare. Ergo maxime & perfecti sime contraria qualia quidem ea solum

fun:

sunt qu'z per se primo sunt talia, maxime & persectissime debent distare. Quantum ad antecedens, quod contraria debeant esse sub eodem genere, jam supra probavimus quod debeant distare, inde perspicitur, quod oporteat ea specie disserre, & unum in alterum transmutari posse; quod non sieret, nisi distarent. Non autem mirum est, ea que posseriori modo contraria sunt, non distare maxime, quoniam non ita persecte ut priora contraria sunt. Atque hinc etiam patet, cur Aristoteles alibi neget mediis aliquid contrarium esse, quia scilicet loquitur de iis que persectissime & ratione sui sunt contraria.

12. Eodem fere recedit, si dicamus aliqua esse contraria dupliciter, adaquate, & inadaquate; que diltinctio eft Svarii I.c. Adæquate contraria voco, quæ repugnant fecundum totas fuas rationes specificas, vel quorum unum pugnat cum propria natura alterius per omnia; ut prodigalitas & avaritia, illa enim exsuperat in dando & deficit in accipiendo, hac vero deficit in dando & exfufuperat in accipiendo, ficut expresse Aristoteles haber 4. Nicom.c.1. Dixi autem fecundum rationes specificas, vel cum natura propria; quia in natura generica omnia contraria conveniunt. Inadæquate vero contraria funt, querum unum pugnat cum propria alteries natura ex parte; ut liberalitas & prodigalitas : liberalitas enim non deficit in dande (in quo prodigalitas modum excedit) freut avaritia, cum primaries actus liberalicatis fit dare, fed folum ad mediocritatem redigit id quod est minimum, Sic etiam adæquate contraria funt album & nigrum; album vero & rubrum, ficut & reliqui intermedii coloies, inada wate funt : quod quidem ex iis qua hacenus dicta funt facile intelligi portita. Jam quod dicitur. contraria maxime diffare, verum elt de adæquate contraris, non autem de iis:que funt inadæquate talia.

13. Instas; Calidum et in seuso gradu & frigidum infexto sunt adequate contraria, cum ut extrema opponantur; & tamen non distant maxime sub eodem genere, quia plus distant calidum in octavo gradu & frigi-

dum in octavo.

14. Respondeo: Calidum ut octo & siigidum ut octoplus distant in ratione graduum, sed non quoad essentiam: æque enim essentia caloris & frigoris cum sufficienti repugnantia reperitur in sexto gradu atque inoctavo.

d

4

1-

t

...

. .

15. Tandem notandum, Philosophum loqui de contrai is proprie sic dictis, & ut à reliquis oppositionis generibus distinguuntur, eum dicit, contraria maxime distare sub codem gencre. Et certe hoc non competere privative & contradictorie oppositis manifestum est, quia eorum unum est quid positivum, alterum vero negatio; sed positivum & negatio sub uno communi genere non continentur.

R B G U L A VII.

1. Perspicuum est, inquit Aristoteles 10 Metaph. c. 6.7 t. 14. uni plura contraria esse non posse. Quod repetit. t. 17. & assignat simul rationem, quia mimirum inter contraria est maxima distantia; at maxima distantia tantum est inter duo.

2. Etsi autem loquitur de contratts, idem tamen vere ad reliqua tria oppositionis genera accommodare, & universaliter sic pronuntiare licet, unum uni tantum est appositum. Sic duplum tantum dimidio opponitur, caeus tantum videnti, homo tantum non homini; & vice versa.

3. Dicis; Videns & exco opponitur & nonvidenti: ergo unum opponitur pluribus. Respondeo ellaum uni tantum opponitur in eodem oppositionis genere. In diversis oppositionum generibus unum pluribus opponitur & exco & non videnti, sed in diversis oppositionis generibus; quia illi privative, huic vero contradictorie opponitur.

4. Sed instas. Album opponitur non tantum nigro, sed a & rubro, slavo, viridi, &c. & quidem in eodem genere oppositionis, omnibus enim illis opponitur ut contrariis.

5. Respondent quidam, album opponi viridi, flavo, rubro, &c. non autem ut contrarium contrariis fed ut disparatum disparatis. At certum est, plura posse inter se opponi ut disparata: sicut non tantum disparata sunt dulcedo & albedo, fed & dulcedo & flavedo. Neque in nottra Regula disparata comprehendi debent, verum illa certa ratione contraria dici posse, ostensum est Reg. præced. Dicimus autem Regulam veram este de ijs quæ adæquate opponuntur: inadæquate enim unum pluribus opponi potest. Et certe ipsa ratio Regula, quam [.I. ex Aristorele adduximus, tantum procedit de adæquate (positis: nam inter inadæquate contraria non elt maxima diftantia. Ex ipfo etiam textu perspicitur. Aristotelem non loqui nisi tantum de extremis: at tantum extrema adæquate opponuntur: Hinc jam liquet responsio ad argumentum, quia album opponitur rubro, flavo, viridi, &c. inadæquate, adæquate autem tantum rigro. Atque ex hac doctrina ad plura alia similia argumenta, quæ objici queunt responderi potest.

6. Sed antequam ad alia transeamus, alia nonnulla consideranda & discutienda veniunt, qua Regula nostra obstare videntur. I. Unum opponitur multis, sicut docet Aristoteles 10 Met. cap. 5. & 9. Hoc autem directe Regula nostra est contrasium. II. Multis opponiuntur unum & paucum: sed unum & paucum non sunt idem, sed duo diversa; nam tres homines (verbi gratia) sunt pauci homines, non tamen sunt unus homo. III. Æquale opponitur magno & parvo, sive majori & minori, quod accurate probat Aristoteles cit. lib. 10. cap. 8. IV. Filius non tantum opponitur patri, sed &

matri.

7. Ad I. respondeo; Unum & multa bisariam confiderantur: 1. Muterialiter, pro re quæ est una, & rebus quæ sunt multæ; sicut albedo est unum quid, nigredo yero, slavedo, & rubedo sant multa: 2. sormaliter, &, ut loquuntur, in assu signato, nempe ut attenduntur ecrum rationes formales. Quando negatur-per nostram Regulam, unum opponi meltis, sermo est de iis ut sumuntur priori modo, & quæritur (verbi gratia) an albe-

do non tantum opponatur nigredini, sed & rubedioi, & aliis intermediis coloribus; albedo enim, & rubedo, & alii intermedii colores multi suut. At quando Aristoteles disputat, unum opponi multis, loquitur de iisdem posteriori modo, & hoc unum opponitur multis; quia ut ratio unius, sic & ratio multitudinis, seu per quam formaliter constituuntur multa, est una, & à rationibus aliorum distincta.

י,

er

nt

in

1-

3.

æ

,

8. Ad II. respondet ipse Aristoteles cit. c. 9. vocem mu'ta bifariam fumi : 1. comparative, quatenus fignificat non quemlibet numerum seu multitudinem, sed excedentem, & sie ipsi opponuntur pauca, quæ vox & ipsa fignificat multicudinem; non quamlibet vero, sed deficientem; ut fi heri fuerint in foro 1000 homines, hodie tantum 10 dicitur heri multos fuiffe, hodie paucos 2. ab folute, & sic multa dicuntur quæcunque funt plura uno, qua ratione quilibet numerus, etiam binarius, est multa quædam; cum enim duplex sit multiplex. ergo & duo funt multa. Hac igitur ratione multis non pauca, (cum sub multis comprehendantur) sed unum tantum opponitur. Etfi igitur multis opponuntur unum & pauca, per hoc tamen non fit ut duo opponantur uni & eidem, prepterea quod id quod æquivocum est unum non eit.

9. Ad III. respondet Aristoteles t. c. magnum G parvum seu majus G minus, opponi aquali non ut contraria, sed ut in oppositione privativa; ita nimirum ut mazjus & minus sint habitus, cum illud dicatur id quod excedit, hoc vero id quod exceditur, At aquale, inquit, est quod nec magnum, nec parvum est, aptum autem natura est ut sit magnum est parvum. Qua responsione omnino Aristoteles significare videtur, id quod docuit, unum uni tantum contrarium esse, se velle tantum de contrariis intellectum, nec necesse esse ut universum de aliis oppositior em generibus verum sit.

alia oppositionis genera quoq; extendatur. Nam æquali oppositur adæquate, & primo non nis inæquale; at majus & minus inadæquate, (neutrum enim tollit totam rationem equalis) & quantum utrumque est inequale. Que responsio ex iis que \$ 5. & in preced.

Regula diximus, manifelta eft.

11. Ad IV. secundum nonnullos potest responderi, in filio esse aliam specie relationem qua ad matrem, aliam qua ad patrem reseratur; quia statuunt, etiam relationes patris & matris specie disserre, eo quod ille active, hac passive tantum ad generationem concurrat. Ita sentit Ferrara 2. contra gentes c.11. s. existis. Juxta quam sententiam licet filius or ponatur duobus, sciliceta patri & matri, tamen id quod ipsi opponitur, quamvistatione subjecti seu materialiter sit unum, formaliter tamen non est unum; quia alia est formaliter relatio qua ad patrem, & alia qua ad matrem silius resertur. At hich non identitas vel diversitas subjecti, sed ejus quod sormale est, attenditur.

12. Alii, qui, cum Galeno, credunt etiam matrem, active ad generationem concurrere, statuunt relationem paternitatis & maternitatis non disserre specie, indeque etiam in filio non este relationes specie diversas, quarum una ad patrem, altera ad matrem referatur. Que sententia videtur placere Soario disput. Metaph. 42. J. 17. n. 26. Geqq. Quod si verum est, silius refertur ad patrem & matrem, non tanquam ad duo diversa & specie disserentia opposita, sed tantum tanquam ad duo numero & accidentaliter disserentia, unum autem specie. At quod dieitur unum uni tantum opponi, intelli-

gendum eft de uno specie, non numero.

REGULA: VIIL

Contradictoria nec fimul vera, nec fimul falsa esse possunti Vel, Aiterum contradictoriorum assirmatur vel negatur de quolibet.

1. Prima sunt ista principia, & memibushominum naturaliter, insita. Debent autem in iischservari quatuor illæ conditiones, quas Aristoteles Elench. c. 5. ad vera contradictoria requirit: nempe ur dicantur ween to auto, ad dem modo, 27 ricuito, sceupdum idem, mede to auto, ad idem,

idem, & de dura xerw, codem tempore. Prima conditio, ώσούτως, requirit ut utrumque, tam subjectum quam prædicatum utriusque propositionis contradictoria, eodem modo accipiatur, eandemque habeat fignificationem quorum alterum si æquivoce sumatur, contradictio non est : ut si dicas, Diaboli credunt, Diaboli non credunt ; cum in priori oppositione to credere de historica, in posteriori salvifica fide accipiatur. Altera conditio, 17 7 auro, exigit ut prædicatum in utraque propositione cum subjecto secundum eandem partem & naturam construatur. Hinc contradictio non est, Chriflus fuit prior Abrahamo, Christus non fuit prior Abrahamo; quia illud de Christo secundum divinam, hoc fecundum humanam naturam intelligitur. Tertia conditio, meis ro dure, vult ut non habeatur respectus ad diversa extra subjectum, Sic non pugnant ista, Sex funt duplum, Sex non funt duplum, quia duplum funt respectu ternarii, non funt respectu quinarii. Quarta denique quid velit, manifestum est, scilicet attendi debet idem tempus. Hinc non sunt contradictoria, Imperium Romanum fuit florentissimum, Imperium Romanum non fuit florentiflimum , fi illud tempore Trajani, hoc de posterioribus temporibus intelligatur. Sed hæc vulgatoria funt.

5 .

4 2

2. Unum hic notare summe est opere pretium, nempe necesse non este, alterum contradictoriorum affirmari, alterum negari in eodem; fed fieri posse,ut neutrum affirmetur vere (nam de veris propofitionibus hic fermo est) de eodem, quando cum particulis quatenus, secundum quod, (& tunc propositiones dicuntur reduplicativæ, de quibus vide Fonsecam lib. 3. Inft. c. 27. & alios) per fe, & similibus fiant propositiones. Ut si dicas, Homo per se, aut quarenus homo, est albus, Homo per fe, ant quatenus homo, non est albus, utrumque falfum est. Probo quia quicquid affirmatur de aliquo per se, aut quatenus ipfum id affirmatur de omni; quod conitat ex cap. 4. lib. 1. Poft. ut homo per se est animal, & quaterus homo est rojeros, mastros, certe omnis, homo est animal, est dopenos, pedastros, & fic in aliis.

n

P

n

P

aliis. At album non affirmatur de omni homine, hoc est, hæc propositio, omnis homo est albus, est salsa, quia instantiam exhibet Æthiops, qui homo est, nec tamen albus: similiter non album non affirmatur de omni homine, hoc est, ista propositio, Omnis homo est non-albus, est salsa, quia nos, qui homines sumus, non sumus non-albi. Ergo neque album, neque non-album affirmatur de homine per se, & quatenus est homo; seu, quod eodem recidit, utraque propositio, Homo per se, vel quatenus homo, est albus. Homo per se, vel qua-

tenus homo, est non albus, est falfa.

3. Cæterum magna est disserentia inter has propositiones, Homo, quatenus homo, est albus, Homo quatenus homo, non est albus; & inter has, Homo quatenus Homo, est albus, Homo, quatenus homo, est non albus. Nam priores duæ sunt contradictoriæ, sed posteriores non sunt contradictoriæ: quod inde patet, 1. quia in posterioribus non est idem prædicatum; nam unius albus est prædicatum, alterius non albus: 2. quod utraque est assirmativa; id quod facile intelligir, cui discrimen inter propositionem sinitam & infinitam est notum. Sunt igitur posteriores duæ propositiones assirmativæ prædicatorum contradictoriorum de eodem

fubjecto.

4. Sicut autem quantum ad formam enunciandi est differentia inter illas propositiones; ita non minus est diferimen quantum ad veritatem & falsitatem. Nam posteriorum utraq; est falsa: & possumus indefinite ita dicere, quod quando duo prædicata contradictoria affirmantur de eodem subjecto cum me per se aut quatenus ipfum, aut similibus particulis, fieri possit, ut utraque propofitio sit falsa; quemadmodum §. 2. demonstravimus, Sed priorum duarum non est utraque falfa, fed prior est falfa, posterior vera, sicut dicta §. 2. oftendimus. Ita verum est, si dicam, Homo, quatenus homo, non est albus ; falsum autem si dicam, Homo, quatenus homo, est non albus. Sed quæ est causa hujus discriminis ? Id jam dixi S. 2. quia quicquid affirmatur de aliquo per se, aut quatenus ipsum, id de omni affirmari hoc

uia nen

nni

onfu-

um eu,

fe,

12-

0-

no

10

it

t,

11

d

1

mari necesse est: sed non, quicquid negatur de aliquo per se, aut quatenus ipsum, id continuo de omni negari necesse est. Pertinet igitur exceptio §. 2. allata non ad propositiones formaliter contradictorias, sed ad illas que sunt de prædicatis contradictoriis.

5. Sed objicis; A propositione negativa de Prædicato sinito ad assimativam de prædicato infinito valet
consequentia. Ergo hæc, Homo, quatenus homo, non
est albus, est vera, & illa, Homo, quatenus homo, est
non albus, etiam est vera. Respondeo: Hæc ipsa quæ
hactenus disputavimus probant, excipiendas esse ab illa
Regula propositiones reduplicativas: eademque ratio
est earum quæ siunt cum termino per se, & similibus;
quod & jamdudum docuerunt alii, inter quos est Cajetanus l. de ente & essentia cap. 4 s. 6.

REGULAIX.

A. Sæpissime utitur hoc pronunciato Aristoteles, vel exempli gratia, vel alia de causa; ut 1 Prior. cap. 1. top. 2. 4 Metaph. 2. t. 4. 9 Metaph. c. 2. & aliis in locis. Interdum autem dicit, Al evartiur, contrariorum eandem esse scientiam; and utitur voce Al articellour, & contrariorum eandem esse contrariorum eandem esse scientiam.

oppositorum eandem esse scientiam asserit.

2. Monlorius I Prior cap. I. erudite, ut solet, pronunciatum, hoc triplicem apud Aristotelem habere sensum scribit; quorum primus est, Opposita sub candem
scientiam of artem cadere, atque in eadem arte trastari,
ut salubre & insalubre in medicina, motum & quietem
in Physica. Et hoc modo sumitur 4 Metaph. cap. 2. ubi
cum Aristoteles docuisset, primam philosophiam agere
de uno & partibus seu speciebus urius, ut de eodem, simili, equali, &c. ostendit, ejusdem etiam esse trastare
de multitudine & quasi speciebus multitudinis, ut de
dissimilitudine, inæqualitate, &c. propterea quod hæc
unitati & ejus quasi speciebus sunt opposita, unius autem scientiæ est opposita contemplari.

3. Secundus fensus est, oppositorum seu contrariorum eandem

781

ho

ver

ter

die

qu

au

qu

25

di

eandem esse cognitionem & rationem, hoc est, extratione & cognitione unius contrarii alterum intelligi, sed ex accidente quodammedo; ut si sanitas est sita in temperie & oumeresa quatuor humorum, morbus erit positus in intemperie eorundem humorum. Hac docet Aristoteles 9 Metaph. cap. 2. ubi ait, Contrariorum propterea eandem esse scientiam, quia scientia est ratio, contrariorum autemeadem est ratio: unde sit ut facultas qua agit cum ratione, habet vim essicienti contraria, sicut medicina mor-

bum & fanitatem efficit.

4. Cum autem Aristoteles dicit, scientiam esse x6201 feu rationem, & rationem esse contrariorum, plerique (inter quos sunt Scaynus & Fonseca) per x6201 seu rationem intelligunt cognitionem rei definitivam, qua cum per se & primario sit cognitio ipsius definiti, ex consequente, & sie quodammodo per accidens, manifestat & declarat ejus oppositum; ut patuit §, praced. de sanitate & morbo, & perspicitur userius exemplo boni & mali; si enim bonum consistit in persectione debita inesse, maium carentiam hujusmodi persectionis importabit. Hi duo sensus, inquit Monlorius, veri sunt de omnibus artibus.

5. Est autem inter hosce duos sensus id discriminis, quod prior loquitur de habitu scientiz, & quidem de scientia totali, ut loquuntur, verbi gratia de physica, medicina, &c. posterior autem vult, non tantum unam totalem scientiam, que habitus est, sed & unum specialem & determinatum actum alicujus scientiz, verbi

gratia definitionem fanitatis, esfe oppositorum.

 rero noison oucius jas eior auporesou of evartiur: hoc est, Nulla exalin artibus contraria concludit, sola vero Dialectica & Rhetorica id prastant; sunt enim tariter amba contrariorum.

one

'EX

pe_

tus

to-

rea

um

1477

or-

עפר

rue

4

122

ex

e_

le

ni

4

le

7. Atque hanc ob causam solæ Logica & Rhetorica dicuntur δωάμεις, ut ait Alexander in praf. 8. libr. Top. quia scilicet solæ hæ disciplinæ contraria probant; is autem proprie dicitur posse, qui contraria potest. Estque hæc specialis acceptio vocabuli δωμάσεως, nam alias latius accipitur, ut 1 Eth. & 9 Metaph. & alias etiam disciplinas comprehendit. Vide ea quæ tit. 5. Reg. 13. diximus.

8. Unum adhuc nota, idque ex dictis constat, nempe vocem scientiæ hic non stricte sumi, ut ab aliis scientiss contradistinguitur, sed latius, ut eas comprehendit. Quod autem §. 3. diximus, eandem esse rationem & cognitionem contrariorum, & alterius quidem quodammodo ex accidente, de eo plura vide apud Fonsecam 9 Metaph. cap. 2. in comment.

REGULA X.

Inter contradictoria est distantia infinita.

1. Communis & constans est scholasticorum sententia, solius Dei esse creare, neque id competere ulli creaturz; sed quibus id demonstrari possit rationibus, de eo non conveniunt. Nonnulli inter alia bujusmodi utuntur argumento: Super distantiam infinitam non potest nisi virtus infinita. Sed inter terminos creationis à quo ad quem (scilicet non ens seu nihil, & ens) cft distantia infinita. Ergo super terminos creationis non potett nifi virtus infinita, quæ folius est Dei. Major probatur, quia quanto distantia est major, tanto transitus est difficilior, & majorem virtutem requirit in agente : ergo distantia infinita requirit virtutem infinitam. Minor probatur. 1. Quia quæcunque distantia finita potest cogitari major : Sed illa distantia quæ est inter ens & non ens non est major : Ergo non est finita.2. Inter omniacontradictoria est æqualis dittantia : Sed inter aliqua contradicto ia (ut inter Deum & non Deum) est: dillandistantia infinita: Ergo inter omnia contradictoria est di tantia infinita.

2. Scotus 4. dift. . .q. 1. & Durandus 2. dift. 1. q. 2. hance rationem nihil concludere demonstrant, propterea quod minor, nempe inter ens & non-ens, seu inter contradictoria distantiam esse infinitam, salsa sit. Subscribit

Vasquez part. 1. tom. 2. di(p. 175. cap. 1.

3. Durandus I, negat ens & non ens esse terminos creationis; de quo, quia non ita ad intellectum nostræ Regulæ pertinere videtur, jam non agimus. 2. Negat inter ens & non ens esse distantiam. Sicut enim, inquit, differentia & diversitas non est nis entium inter se, ens enim non est diversum nee differens à non ente, quià idem & diversum sunt differentia entis; sie & distantia non est

nisi entium, nec inter ens & non ens reperitur.

4. Verum ego I. regero id Durando, quod inter ens & non ens, hominem & non hominem, & quamlibet rem & ejus negationem, est oppositio. At oppositio est quædam diversitas, quam ob causam etiam Philosophus 5 Metaph. c. I. de codem & Diverso, quod nonum est, subjunvit illud quod est de oppositis. Est autem inter ens & non ens, & quælibet contradictoria, diversitas. Sicut ergo 2. ens dicitur diversum vel distinctum a nonente, (quam distinctionem solent vocare negativam;) ita etiam dici potest, esse interiens & non-ens, sicut & quælibet contradictoria, quandam distantiam, si nosi ita proprie, quodammodo tamen & negativam.

distantia, ex Scoto late deducit Joan, de Rada part. 2. controv. 2. a. ibi, secunda ratio. Pro quo notandum T. distantiam esse duplicem; positivam & negativam. Prima est, quæ reperitur inter terminos positivos; secunda, quæ est inter terminos quorum unus positivos; alter negativus. 2. Distantia iterum est duplazamediata una, quæ mensuratur per medium interjacens, sicut inter terram concavum lunæ tanta est distantia quantum est spatium intermedium; altera vero intmediata, illa scilicet; cujus alterum extremum necesse est de quolibet assirmari: ita distantia immediata positiva est.

inter

h

n

e

i

inter Deum & creatură, quia quælibet res est Deus vel creatura; immediata negativa est inter ens & non-ens, hominem & non-hominem, & quælibet contradictoria. Distantia immediata mensuratur per alterum extremum. Tanta scilicet est distantia inter extrema positiva immediata quatenus est excessus extremi nobilioris ad minus nobile:ut inter Deum & creaturas est distantia infinita, quia Deus est infinitus,& infinite excedit quamlibet creaturam. Tanta etiam est distantia negativa immediata, quantus est terminus negativus, vel quantum excedit terminus positivus negativum; ita ut si terminus negativus fit finitus, distantia fit finita, fi infinitus, infinita. Et probatur quia ubi non est medium inter extrema, distantia nihil aliud est quam excessus unius extremi super alterum. Cum autem excessus unius super alterum non possit esse major quam ipsum est, sequitur, ubi extremum non est nisi finitum non posse ipsum aliud excedere nisi excessu finito, & per consequens, ibi non esse nisi finitam distantiam. Et confirmatur : In quantitatibus in quibus est medium interjacens, quantitas distantiæ extremorum mensuratur per quantitatem medii. Ergo ubi nullum est medium, quantitas distantiæ mensuranda erit per quantitatem extremorum.

6. Ex quibus jam patet, inter ens & non-ens, & inter omnia contradictoria, non esse distantiam infinitam. Cum enim distantia inter contradictoria sit immediata, sicut patet per Aristotelem, qui 1 Poster. t. 13. & alibi, dicit, contradictionis nullum esse medium, non potest esse major inter ea distantia quam sit alterum extremum ejus, nempe id quod est positivum. Cum igitur nulla creatura sit ens infinitum, inter contradictoria, quorum alterum extremum est ens creatum, ut dicendo, homo, non-homo, album, non-album, nunquam erit distantia infinita. Cum autem dico, Deus, non Deus, est distantia infinita, quia hic alterum extremum est ens infi-

nitum.

eft

nc

ea.

n-

oit

OS

ræ

at

t,

ns:

m

It

13

m

2

15

t,

1,

S.

1-

)

fi

41

23

00

Ç.

-

T'i

20

e

A i

1

7. Neque quicquam agis, si dicere velis, infinitam este distantiam in omni contradictione ex parte termini negativi, quia terminus negativus non distat ab aliquo,

nili

nisi deficiendo. Ergo cum non sit major ejus desectus quam est persectio, vel, ut ita dicam, positio in termino positivo, non potest quoque major esse ejus distantia à termino positivo, quam sit ipse terminus positivus seu

perfectio ejus.

8. Quantum ad hæc contradictoria, ens & non ens, ubi prior est terminus universalissimus, distinguit Scotus & ex eo Rada, dicendo, so maliter inter ea non esse infinitam distantiam, quia ens sormaliter non est infinitum, alias enim omne ens esser infinitum, permissive tamen esse infinitum: cum enim rario entis in Deo, tanquam in ente infinito, reperiatur, & sic enti non repugnet infinitas, permissive ens potest infinite distare a non-ente, hoc est non repugnat enti infinite distare à

termino negativo.

9. Unde patet, fa'sum esse, quod in probatione minoris propositionis in argumento §. 1. propositio dicitur, non posse cogitari majorem distantiam ca quæ est
inter ens & non ens, nam major est quæ est in Deum &
non-Deum. Patet & alterum falsum esse, quod dicirur,
inter contradictoria æqualem esse distantiam: major
enim est distantia inter Deum & non Deum, quam inter hominem & non hominem; major inter homi em
& non hominem, quam inter album & non album. Major est vel minor, prout alter terminus vel persectior est

vel imperfectior.

10. Sed rogabis, quomodo salvari possir, inter contradictoria esse distantiam infinitam. Respondet Scotus per distinctionem de infinito, quod dicit sumi posse dupliciter: 1. pro excedente simpliciter quantumcunque sinitum in infinitum; 2. pro indeterminato. Primo modo illa propositio est fassa, sicut ex hactenus dictis constat; vera autem est de infinito secundo modo. Nulla enim distantia est tam parva, quin sufficiat ad contradictionem, quia si minimum aliquid recedat ab uno contradicentium, statim est sub altero: ut continens non ita multum recedit à temperante sicut intemperans, & tamen sundatur inter ea contradictio, continens enim est non temperans.

REGULA XI:

Inter omnia contradictoria aqualis est repugnantia.

1. Ita Ochamus 1. dift. 2. q. 2. & alii. Sed videtur hanc Regulam non posse consistere cum iis quæ in explicatione Reg. prac. fuerunt proposita. Si enim non est inter omnia contradictoria aqualis distantia, ergo nec æqualis repugnantai. Et arguitur ulterius: In quibus est difficilier transitus ab uno extremo ad alterum, illa magis repugnant. Atqui inter aliqua contradictoria est disficilior transitus quam inter alia: a non meveri enim ad moveri, à non-calido ad calidum est facilis transitus, cum facile ex non-moto possit fieri motura, & ex nonalbo album; at non tam facilis est transitus à non-hemine ad hominem, cum difficilius fit ex non-homine hominem fieri. Imo inter quædam est transitus imposfibilis, ut inter Deum & non-Deum : ex non- Deo enim

non potest fieri Deus,

2

e

,

a

ì

t

T

n

-

2. Respondeo: Aliud est distantia contradictoriorum, ut & transitus ab uno extremo ad alterum, aliud est repugnantia. Distantia sumitur ab altero extremo, estque major vel minor, prout illud perfectius est vel imperfectius: at repugnantia confistit in hoc, quod non possint vero affirmari simul de eodem. Quia ergo zque omnibus contradicentibus competit, de eodem vere prædicari non posse, sicut non magis potest aliquid moveri & non-moveri, esse album & non-album, homo & non-homo, (fimul scilicet & secundum idem, observatisque aliis conditionibus & requisitis) quam Deus & non-Deus, propterea quod unum æqualiter alterum negat; ut non homo æque negat hominem, non albus album, atque non-Deus Deum; nec unum aliquando magis alterum, aliquando minus negat; inde in omnibus æqualis est repugnantia.

3. Quod etiam aliud fit transitus vel non transitus ab uno contradicentium ad alterum, aliud repugnantia, inde probo; quod repugnantia omnibus competit contradicentibus, at transitus non omnibus competit, quia à non-Deo ad Deum non datur transitus; nec etiam omnibus competit non-transitus, quia in reliquis transitus datur, ut à non-homine ad hominem, à non-albo ad album. Unde licet facilis sit transitus à non-albo ad album, difficilior autem à non homine ad hominem, impossibilis vero à non-Deo ad Deum, sitque in illis major & minor distantia; æque tamen repugnat aliquid esse simul album & non-album, hominem & non-hominem, Deum & non-Deum. Ex quibus manifestum est, ea quæ § 1. adducta suere nihil obstare.

4. Eodem recidit quod Joannes de Rada dicit, contradictionem posse comparari vel quoad distantiam & excessum unius extremi super aliud, vel quoad repugnantiam & incompossibilitatem ad verificari de codem: priori modo unam contradictionem esse altera majorem, posteriori omnes esse æquales. Vide etiam Gabriel. 1. dist. 2. q. 1. dub. 1.

5. Utimur vero hac propositione contra eos qui ad cam devenerunt insaniam, ut non dubitent asserere, contradictoria posse esse simul vera, vel hominem Christianum illud principium, quod contradicentia non possint esse vera, non posse nec debere agnoscere. Nam aut Ratuant, omnia contradictoria simul per se esse vera, aut aliqua. Si omnia, ergo utrum que simul verum esse petest, quod Deus sit justus & non-justus, verax & non-verax, quod Christus resurrexerit & non-resurrexerit, mos cum hic sumus, non esse hic, dum scribimus, non scribere, &c. quæ omnia absurdissima, & ex parte etiam blasphema sunt, & à vera side aliena. Si autem aliqua, ergo omnia; quia, ut ostendimus, inter omnia est æqualis repugnantia. Vide plura in dis. nostra de nonnullis circa do Arinam contradictionis.

REGULA XII

Omnis contrarietas privationem habet alterius contrariorum.

1. Ita Aristoteles 10. Metaph. cap. 7. ubi ut ait, semper alterum contrarjorum dici secundum privationem: item omnem contrarietatem esse habitum & privationem. Quæ quidem non ita accipienda sunt, quasi alterum contrariorum nihil aliud sit quam privatio: hie enim sensus salsus esset, cum utrumque contrariorum sit formaliter quid positivum. Potest autem dupliciter intelligi: I. ita ut omne contrariorum inserat privationem alterius contrarii, quemadmodum nigrum insert privationem albedinis, & vitium virtuis.

2. Sed hic objici poterit, quod, cum privatio sit negatio formæ in subjecto capaci habitus, calor in igne sit
quidem contrarius frigori, non tamen inferat privationem frigoris, propterea quod ignis non sit subjectum frigoris capax. Idemque dicendum est de cujuslibet contrarietatis extremo quod subjecto inest per naturam.

3. Potest responderi; I. Calor licet ut in igne est non importet privationem frigoris, absolute tamen non potelt negari, ipsum privationem frigoris inferre, propterea quod in aliis subjectis quæ frigoris capacia sunt, ut in aqua, inesse potest. II. Aristoteles 5. Metaph. c. 22. docet, privationem dici tripliciter. 1. Si res non habeat aliquid eorum quæ apta funt ut habeantur, eth ipfa non fit apra ut illud habeat: quo modo planta dicitur privata oculis. 2. Si non habeat quod velipsa, vel genus ejus natura habere potest : qua ratione aliter homo cæcus privatus est adspectu, aliter talpa, hæc quidem ratione generis, (quia enim animal est capax adspectus, & vero talpa est animal, quod est genus ejus, ideo & hujus generis habita ratione talpa capax adipectus, eoque privatus dicitur,) ille vero per se ipsum. 3. Si apta sit res ut habeat, eo autem tempore non habeat quo natura habere potuit. Cæcitas enim privatio quædam est, cæcus autem non omni ætate dicitur, sed si adspectum non habeat in qua ut haberet idoneus erat. Ita Aristoteles ; quam distinctionem etiam cit. cap. 7. 10. Metaph. inculcat. Jam dico, licet calor in igne non inferat privationem postremo illo & magis proprie dicto modo, infero tamen primo & secundo.

4. Verum hic repetendum est id quod in explicatione Reg. I. notavimus, nempe, secundum Philosophum,

unum contrariorum inferre negationem alterius, & ita quidem revera & fine ullo dubio rem se habere, si de eo quod naturaliter sit loquamur. De potentia tamen absoluta id esse dubium, ob ea quæ disputat Paludanus 3.

dift. 15. 9. 2.

5. II. Potest sententia & propositio Aristotelis etiam i telligi non de privatione simpliciter, ut scilicet formali er elt quædam negatio, (quo modo cæcitas eft quædam privatio,) sed de quædam imperfectione; ita ut alterum contrariorum dici secundum privationem nihil aliud fit, quam unum contrariorum semper esse quid impe fectum respectu alterius. Quod quidem verum est non de utroque extremo, sed de altero tantum respectu Nam sic nigrum quidem habet rationem privationis respectu albi, & frigidum respectu calidi; sed ron album respectu nigri, nec calidum respectu frigidi. Et ita explicat Soncinas 12. Metaph. q. 4. & videtur effe ad mentem Commentatoris, qui cit. l. 10. Metaph.com. 15. dicit, Omnia contraria opponuntur secundum privationem & habitum, quia uni contrariorum accidit ut fit perfectionis privatio. Et 2. Phyl. com. 15. fic ait; Forma dicit ir duobus modis : dicitur enim de perfections ineffe, quibus non adjungitur aliqua privatio, ficut albedo est forma, cum qua adjungitur privatio omnino; & dicitur de formis diminutis in effe, cum quibus adjungitar aliqua privatio, ficut nigredo est forma cui adjungitur privatio albedinis.

REGULA XIII. A privatione ad habitum non datur regressus.

1. Facit Aristoteles c. 10. Catag. §. 20. discrimen inter contraria & privative opposita: quod nimirum contraria inter se invicem mutari possint, nisi alterum insit per naturam, (possibile enim est candidum sieri nigrum, & vicissim nigrum candidum, ex probo pravum, & vicisim ex pravo probum;) at in privatione & habitu, inquir impossibile est fieri ad invicem mutationem, ex habitu enim in privationem mutatio sit, sed à privatione in habitum

habitum impossibile est. Hinc exstat illud proloquium quod Peripatetici crebris usurpant sermonibus, A pri

vatione al habitum non datur regressus.

2. Quod si hoc, à privatione ad babitum non datur mit-21110, quibus verbis Aristoteles utitur, absolute consideretur, latius patet quam illud, A privatione ad habitum non datur regreffus. Nam cum ex femine, in quo est privatio formæ animalis, nascitur animal, a privatione ad habi tum datur mutatio ; quæ mutatio tamen non potest dici regr. ff.is, imprimis si materia il a ex qua lemen constat nunquam antea fuerit seb forma animalis quod genera. tur. Unde Socinas 10. Metaphyf quaft. 19. proprie loquendo, ait, de regressu, fic dicitur fieri regressus à privatione a: habitum, quando habitus primo fuit in subjecto. or postea abjicitur, & postea icerum advenit in idem subjectum: regredi enin eft venire ad locum in quo prius aliquis fuit. Non tamen ita late Arilloteles id i telligit, fed videtur nihil 2lind velle, quam a privatione ad habitum qui præcessic non fieri mutationem, quod idem est ac non fieri regreffum. Nam ipse 1. Phy. privationem esse statuit principi um & terminum à quo generationis, & ex materia for. mæ privationem habente rem generari.

3. Unde cum duplex sit privatio, und quæ formam præcedit, & est terminus generationis à quo, quo modo in semine est privatio formæ animalis; altera, quæ Trmam sequitur, & est terminus corruptionis ad quem de posteriori privatione accipiendum est, cum dicitur à privatione in babisum non esse mutationem, non de priori. Qui tenus enim ex semine, in quo est privatio præcedeus formam animalis, animal sieri potest, recte dicitur ex non arimali sieri animal. Sed ex mortuo animali, qua locutione significatur privatio sequens sormam, non potest sieri animal naturaliter. Quam doctrinam, ejusque usi m, leges apud Cornelium Martini de Analysi

Logica lib. 2. cap. 10.

4. Sed omnino videtur à privatione sequente formam ad habitum mutationem, atq; ita regressium dari. Nam à somno datur regressus ad vigilias à tenebris ad lucem, & ex aere sit aqua,

5. Pro explicatione Regulæ Toletus in cit.c.10. Categ) nonnullas proponit distinctiones. 1. Duplex potest confiderari regressus: alter ad idem numero, ut idem numero prorfus redeat quod antea fuit; alter ad idem specie, ut quando aliquis æger sanatur, restituitur ei eadem sanitas, non quidem numero, sed specie. 2. Regressus iste ad idem specie est duplex; mediatus, & immediatus. Immediatus est, cum absque interveniente alia aliqua mutatione, illud quod aut corruptum aut amissum est redit : ut si aer versus fuerit in aquam, & ex aqua rurfus abfque ulla alia mutatione fiat aer. Mcdiatus est, quando non una mutatione, sed pluribus intervenientibus, illud regeneratur aut restituitur. 3. Privatio est duplex : quadam tollit folum actum; ut fomnus, qui aufert folum actum videndi, non potentiam; renebræ, quæ lumen : cuædam non folum actum, fed & potentiam tollit; ut cæcitas, quæ non folum actu videndi privat, 1ed & potentia. Quam diftinctionem etiam huic Regulæ adhibet Zimara propof. 120.

6. Hisce præmiss, Toletus constituit nonnullas conclusiones: quarum I. est, Regressus ad idem numero à quacunque privatione naturaliter est impossibilis. Verbi gratia, quando dormiens expergiscitur, & ex non vidente actu sit videns actu, actus ille videndi non est numero idem cum illo quo videbat ante somnum. Dicitur autem naturaliter: nam supernaturaliter potest Deus idem numero restituere, imo restituit: quando mortuos resuscitavit, & nos in resurrectione post mortem erimus

illem numero homines qui nunc fumus.

7. II. conclusio: Regressus (etiam immediatus) ad Adem specie à privatione tollente affum tantum est possibilis, scilicet etiam per naturam. Et res est clara, ut probant

exempla de fom 10 & tenebris.

8. III. conclusio: Regressus immediatus ex privatione tollente potentiam etiam ad idem specie est impossibilit; nimicum per naturam. Ut qui amist potentiam videndi naturaliter eam non recuperabit; & cadaver non siet homo. Atque hoc est qued voluit Aristoteles. Dicitur autem, regressus immediatus, quia mediate potest regressus

regressus ille sieri; ut patet in aceto, ex quo si prius in aquam abierit denuo sit vinum. Ita ex cadavere potest redire animal: quando cadaver putrescit, & id in terram mutatur, ex terra illa generantur gramina, quibus si bos vescatur, generatur ex iis sanguis & semen, ex quibus generatur animal. Testatur hoc Aristoteles & Mes. cap. 5. cum dicit, At plane quacunque hoc passo mutuam habent mutationem in materiam redeant oportet: veluti se ex mortuo animal oriri deberct; primam in materiam regressio siat necesse est, deinde hoc passo animal gignatur; est acetamin aquam mutatur, deinde sit vinum.

9. Sed videtur hic obstare exemplum s.5. adductum, quod si aer versus fuerit in aquam, aer immediate exaqua redire potest. Respondet Toletus, ilsam privationem, cum aqua in aerem vertitur, sorma aqua esse tantum actus, cum etiam materia elementorum sit in po-

tentia proxima ad quamlibet formam elementi.

quast. unica art. 5. hanc explicationem Toleti impersectionis accusant, propterea quod a calvitie ad esse comatum non detur regressus, nec ei qui edentulus est demtes renascantur; quibus exemplis utitur ipse Philosophus: At comatum & dentatum esse actus important,

quibus privat calvities & carentia dentium.

11. Quare iofi Conimbricenses alia utuntur responfione, quam dicunt effe Lovaniensium. Lovanienses, inquiunt, cum ex altera parte videant, à quibusdam privationibus effe regressum, ab aliis non effe, ex altera, non posseassignari certum genus earum à quibus fit aut non fit reditus, cum in utroque ordine fint alique quarum forme funt per modum actus, alie per modum habitus & potentia, nonnulla ingenita, alia extrinscous advenientes, ut ex diffis perspicuum est; banc rationem ex parte causa reddiderunt. Quando posita privatione non tolluntur causa sufficientes ad productionem formæ, possibilis est naturaliter regressus ad eandem specie formam; quando vero ejusmodi causa tolluntur non est possibilis. Oftendere autem, quibus cum privationibus causa remaneant aut auferantur, longissimum est, G fingularum eget commemoratione, fiquidem nullum 2. 4 comcommune principium bactenus inventum est quod omnia comprehendat. Hzc Conimbricenses, quos vide.

REGULA XIV.

Ab extremo ad extremum non fit transitus nisi per medial Sive, Transeuntem ab extremo ad extremum oportet transire per omnia media.

T. Pertinet hæc Regula ad contraria, quia per extre?
ma contraria intelliguntur, ut clarum est ex 10. Metaph.
cap. 11. ex quo Regula ista desumpta est. Quo pertinet
quod Galenus 1. de facult. nat. cap. 10. albedinem & nigredinem, utpote colores extremos, non abire in se mu-

tuo, nisi per medios, docet.

2. Est autem duplex medium : unum secundum subje-Hum, id scilicet de quo neutrum oppositorum vere prædicatur; ficut, verbi gratia, lapis eit medium inter fanum & ægrum, cum nec fanus fit nec æger, hoc eft, cum sit ejusmodi subjectum de quo nec ægrum nec sanum prædicari potest. Hoc modo etiam aer est medium inter album & nigrum. Alterum secundum formam, foma nempe media inter formas contrarias. Hujusmodi medium Zabarella lib. de mistione facit duplex, idque ex locis Averrois ab ipfo citatis id fe facere dicit. Unum est per formalem mistionem contrariorum in gradibus remissis, hoc est, hujusmodi medium, quod constat ex extremis remissis formaliter; ut, tepidum aut calidum ut fex; &, si albo parum nigri immiscucris. est per virtualem continentiam seu participationem extremorum, hoc est, hujusmodi medium, in quo extrema virtualiter tantum infunt ; ut viride, rubrum, & alii intermedii colores. Suarez in indic. locup. addit tertium genus, quod vocat medium per recessum ab utroque extremo, qualis est virtus inter duo extrema media. Vide ejusdem disp. Metaph. 45. sect. 4. n. 14.

3. Jam certum est non loqui Aristotelem, nec Regulam intelligendam esse de medio secundum subjectum: nam de relative oppositis dicit Aristoteles, quod medium non habeant; sed certum est, ea habere me-

dium

dum subjecti, sicut patet de lapide, qui medium est inter patrem & silium, hoc est, hujusmodi est subjectum, de quo nec pater nec silius prædicari potest. Deinde Aristoteles dicit, medium esse ejusdem generis cum extremis, at medium subjecti non est ejusdem generis; aer ensm, qui est medium subjecti inter album & nigrum, est in prædicamento substantiæ, sed album & nigrum formaliter ad prædicamentum qualitatis pertinent.

4. Intelligenda igitur est Regula de medio secundum formam, & est sensus, Quando extremum mutatur in extremum, prius fieri mutationem in medium secundum formam. Et quidem per omnia media oportet fieri transitum, ut fint media primo medo, ut habet Zabarella lib. c. quando enim ex summe seu extreme frigido fit extreme calidum, primo unus gradus, nempe octavus frigoris expellitur, & unus, nempe primus caloris introducitur, & ita ex frigido summe seu ut octo fit frigidum ut septem ; deinde septimus gradus frigoris expellitur, & secundus caloris introducitur, fitque frigidum ut fex; donec tandem summus, nempe octavus gradus caloris introducatur, universo frigore expulso. at quando elt medium secundo modo, non est necesse omnia media pertranfiri, ut notat Averroes 2. de anima com. 105. & ex eo Zabarella. Non enim, ut ex a bo ni grum fiat, aut vice versa, necesse est prius transmutationem fieri in omnes intermedios colores.

5. Ea quæ medium habent tertio modo Regula non concernit; siquidem intelligenda est de transmitatione quæ sit per motum physicum ac proprium, non de ea quæ sit per actus impranentes aut mutationes instanta-

neas, ficut ex Arillotele L. c. conftat.

6. Quanquam Suarez loc. in die. cit. offendat, quo mode ceiam, cum in merajibus ex uno extremo ad alterum crassitur, id per medium quodammodo siat. Le cet enim non necesse sit à vitio transire ad vitium per virturem, tras situr tamen per materialem quandam participationem virtutisque com qui ex illiberali sit prodigus incipit expendere, ille enim actus expenderes

7 5

licet non sit liberalitatis formaliter, est tamen materialiter, quatenus posset studiose & secundum virtutem

tieri. Vide plura apud Suarezium ibid.

7. Transitus hic ab uno extremo ad alterum per media conspicitur quoque in mutationibus rerum publicarum. Respublica Romanorum, expulsis regibus, non statim ut immediate à statu monarchico migravit in democraticum; sed prius majestatem regum exceperunt bini consules, atque ita aristocratica fuit forma; quæ mox evafit mista ex aristocratia & democratia cum Valerius consul populo duo egregia majestatis jura, ultimam nempe provocationem & creationem magistraruum, confistit; donec tandem creatis tribunis plebis. in democratiam prolaberetur. Quanquam certe hic transitus non est necessarius, cum experientia testetur democratias parere tyrannidi, (quæ sub monarchia comprehenditur) & in eam subito transire; & docet ita Aristoteles 5 . Pol. cap. 2. quemadmodum & Romana refpubl. ex statu populari immediate monarchia evasit, Nideatur Arnifæus Relect. Polit. lib. 2. cap. 6. f. 2.

REGULA XV.

Avasun on The evantion in ta ustage, Aristoteles 10. Mctaph. c. 10. t. 22. Et patet jam fere senfus hujus propositionis per explicationem Reg. praced. Quædam enim constant ex extremis remissis formaliter; sicut in tepido calor & frigus actu & formaliter insunt, sed in gradibus remiffis quædam tantum virtualiter; ut colores intermedii; & in moralibus medium per necessum ab utroque extremo, ficut loquitur Suarez; qualis est virtus, quæ licet non constet ex extremis proprie, sapit tamen aliquo modo naturam extremorum, habet enim aliquid de opere seu inclinatione utriusque extremi : ut (exempli causa) liberalitas inclinat ad dandum, in quo aliquo modo convenit cum prodigalitate; fimul vero inclinat aliquando ad re:inendum, in quo accedit quodammodo ad illiberalitatem. VideSoarium in ind. locupt I.c. Lege etiam cap. S.l. z. Eth. Ariftotelis. RE-

REGULA XVI.

Media funt ejusdem generis cum extremis.

1. Πάντα τὰ μεταξύ ἐν τῷ ἀντῷ γενς εξὶ, κὰ ῷν εξὰ μεταξύ, omnia media in ea quorum sunt media, in codem sunt genere, ait Aristoteles cit. cap. 10. l.10. Met. Ratio ejus est, quia inter extrema & media est transmutatio per se sicut ex albo sit puniceum vel fuscum, & ex hoc nigrum, & vice versa. Mutari autem ex genere uno in aliud genus nihil potest, hoc est, inter ea quæ genere differunt non datur transmutatio, niss per accidens : ut, ex colore non mutatur aliquid in siguram; per accidens tamen sieri potest, ut cum ex albo sit suscum aut nigrum, subjectum simul aliam suscipiat siguram.

2. Manifestum autem est, non esse propositionem nostram intelligendam de medio quoad subjectum: quid enim manifestius est, quam aerem, qui est medium subjecti inter album & nigrum, & lapidem, qui est medium inter sanum & ægrum, non esse in codem prædicamen-

to cum hisce extremis ? Vide f.3. Reg. praced. 14.

3. Sed quæritur, quomodo hoc in moralibus habeat locum, cum ibi medium, ut liberalitas sit sub virtute tanquam sub genere, extrema autem, ut prodigalitas.

& illiberalitas, sub vitio.

4. Respondeo, medium esse in eodem genere cum extremis vel proximo, vel remotiori aliquo. Licet enim genus proximum liberalitatis & extremorum ejus non sit idem, remotius tamen genus idem est; sunt enim ista omnia sub habitu, tanquam sub genere.

REGULA XVII.

Quot modis dicitur unum oppositorum, tot dicitur

F. Communi usu tritissima est ista propositio, & defumitur ex Aristotele 1. Top. cap. 13. vel secundum Pacium 15.

2. Dicis, Aristoteles hoc loco non docer, tot modis

unum oppositorum dici, quot dicitur alterum, sed, unde cognosci possit an aliquid multis modis dicetur, exponit, & inter alia docet, id ex oppositis cognosci posse. Quando enim alicujus oppositum dicitur multis modis, tunc & ipsum multis modis dici. At non videtur sequi, se, cum oppositum dicitur multis modis, etiam ejus oppositum dicitur multis modis, tot quoque modis dicitur oppositum, quot dicitur alterum oppositum; quia sieri potest, ut utrumque dicatur quidem multis modis non tamen totidem & iisdem.

3. Respondeo: negari non posse, Philosophi 1. cit. institutum esse, proponere doctrinam, qua cognosci posfit an aliquid multis dicatur modis, & intra alia docere, ex opposito id intelligi posse; si enim hoc multis modis dicitur, illud etiam multis modis dici. Verum non aliter chendit unum oppositorum multipliciter dici, propterea quod a terum multipliciter dicitur, quam quod illud tot, & hifce vel hifce modis dicitur, & hoc tot, & hisce vel hisce modis dicatur, Clarum id est ex iis quæ de contradictorie oppolitis f. 7. habet. Ex eo enim quod to non videre multis modis nempe duotus, dicitur, cum un modo idem fit quod non habere facultatem videndi, altero, facultate videndi non uti, often. dit & To videri non multis tantum, fed totidem dici medis ita ut utrique fignificationi vocis non videri opponatur aliqua diversa fignificatio vocis videre; nam & 70 videre uno modo est facultatem videndi habere, altero, facultate illa uti. Idem clarum eft ex feq. quæ de privative oppositis & conjugatis tradit. Quo facit quod 5. Eth. cap. I. cum dixiffet, plerumque sequi, fi unum contracierun pluribus modis dicitur, & alterum pluribus molis dici, ex co, quod injustus dicitur & ille qui legi non obtemperat, & ille qui plus sumir, nec servat æqualitatem, infert, justum non tantum multipliciter, sed & tot modis dici, ita ut fic dicatur tum ille qui legi obtemperat : tum ille qui servat æqualitatem. Et certe, si vel maxime unum oppositorum dicatur multipliciter, nescio qua ratione inde colligi possit ad alterum multipliciter dici, nisi simul hoc verum fit; si unum tot modis dicatur, etiam alterum tot modis dici. Si enim aliquod oppositum dicitur multis modis, cur oportet ejus oppositum dici multis modis, si non oportet ut dicatur totidem & correspondentibus modis? Tunc enim multiplicitas unius oppositorum nihil videtur facere

ad multiplicitatem alterius.

4. Verum non videtur verum esse, tot modis unum contrariorum dici quot dicitur alterum: quia bisariam dicitur vitium, nempe in excessu & desectu; virtus tamen dicitur uniformiter, & non secundum excessum & desectum: verbi gratia, habitus vitiosus sei dion xenuditur xi xin lir dupliciter dicitur, nempe prodigalitas & illiberalitas, quarum illa in excessu, hæc in desectu peccat; at virtus, quæ circa idem versatur objectum,

nempe liberalitas non dicitur ita multipliciter.

5. Respondeo: Regula non intelligenda est de speciebus aut quibuslibet inferioribus: non enim si alicujus
multæ & tot vel tot sunt species aut alias inferiora, de
quibus ipsum univoce dicitur, statim oppositi ejus multæ & tot species aut inferiora sunt: sic esti animalis irrationalis sint multæ & variæ species, animalis tamen
rationalis non sunt multæ aut tot species. Loquitur igitur Regula de æquivocis, aut iis quæ multipliciter dicuntur, ut non dicantur univoce & secundum eardem rationem & definitionem. Ex quo patet, objectionem
allatam non obstare; quia vitium seu habitus vitiosus
dicitur de excessu & desectu, ut de prodigalitate & avaritia, univoce & secundum eandem rationem, suntque
istæ species habitus vitiosi.

6. Verum nec sic regula perpetua & universalis esse videtur. Sumamus I. contraria: ut acutum dicitur de voce & angulo, & utrobique quidem in diversa significatione; sed grave, quod acuto contrarium est, non dicitur totidem modis, nam de angulo non usurpatur, est enim angulorum quidam acutus, quidam obtus s, sed nullus est gravis. II. Jus dicitur dupliciter, (1) ut idem vel assine est legi, & dividitur in naturale, gentium, & civile: (2.) pro liquore eorum que coquantur. At injuria, que juri opponitur, non dicitur his duo-

bus modis: non enim habet significationem qua juri in

posteriori fignificatione opponitur.

7. Pro ulteriori explicatione Regula, & adductorum dubiorum folutione, dico I. Si unum contrariorum dicitur multis modis, & alterum multis modis, & quidem tot modis dici, bifariam intelligi potelt : I. ut eadem vox fit habens diversas fignificationes; ut fint etiam diverfæ voces. Interdum sub eadem voce quot modis dicitur unum contrariorum, tot dicitur & alterum sicut utrumque vocabulum, & frigidum & fervidum, modo qualitatem sensibilem activam formaliter importat, modo transfertur ad animam; quo modo Apoc. 3. de angelo Laodicensium scribitur, quod nec frigidus sit, nec servidus. Interdum diversæ sunt voces; & hoc probat argumentum primum f. 6. propositum, & propterea nobis non obstat. Acutum enim dicitur duobus modis; modo enim est differentia vocis, modo anguli. Contrariumque acuto & ipfum dicitur duobus modis, qui duabus fignificationibus acuti respondent, licet non secundum utrumque modum eodem fignificetur nomine : contrarium enim acuto in voce est grave, in angulo obtusum. Hæc distinctio & doctrina est Aristotelis cit. cap. 13. lib. I. Topic.

8. Dico II. Quot modie dicitur unum contrariorum, tot modis dicitur & alterum, si in omnibus, in quibus locum babet, contrarium habeat, seu si omnia ea de quibus dicitur aut pradicatur, habeant contrarium. Ut 70 oixeiv dicitur & x7 Sidvoiav, ut loquitur Aristoteles, seu de affe-Au animi, & ut rla owuanxlu everzeiar, five de actione corporis. Quod autem de hisce dicatur multipliciter & non in eadem, sed diversa fignificatione, probat Aristoteles inde, quod cum de affectu animi dicitur, habet contrarium to moeiv, odiffe, & tunc oixeiv idem est quod amare; cum autem de actione corporis dicitur non habet contrarium, tunc enim oiden idem est quod Latinis ofculari, at To ofculari nihil est contrarium. Inde ergonon tot modis dicitur id quod est contrarium To OIAHV. neque eodem vocabulo, neque diversis, quot modis dicitur to other, quoniam non omnia ea de quibus. ufurufurpatur & dicitur 70 oiheir, contrarium habent.

9. Atque hinc patet quid ad alterum argumentum \$.6. adductum dicendum sit. Nempe jus sumptum pro liquore eorum quæ coquuntur non videtur habere contrarium, & propterea non necesse est ut oppositum juri vel sub uno nomine, vel sub diversis, tot modis dicatur quot dicitur jus. Quod si iste liquor aliquod contrarium habeat; neque sic argumentum est contra nos, quoniam probat tantum, ejus contrarium sub una voce, nempe sub voce injuriæ, non dicitotidem modis, quot

dicitur jus.

10. Sed ulterius hic scrupulum injicit Javellus & Eth. t. I. c. I. ait enim Aristotelem 5 Eth. cap. I. docere tripliciter dici injustitiam : 1, pro transgressione legis, seu illegalitate; 2. pro avaritia, quæ est cupiditas habendi plus de bonis quam justum sit; 3. pro inæqualitate, quæ est voluntas habendi minus de malis, ut de laboribus, inopia, quam justum sir : justitiam autem dici duobus modis: 1. legalitatem, quæ ett observantia legis; 2. æqualitatem, qua dicitur justus æqualis, & est ille qui æqualiter vult participare de bonis & malis, commodis & oneribus. Et fi objicias, funt verba Javelli, quot modis dicitur unum oppositorum, tot & reliquum; ergo cum injustitia & injustus, ut præmiffum cft, dicatur tribus modis, tot modis & justitia & justus: ad hoc dicitur, quod illa Regula, Quot modis dicitur unum oppositorum, tot dicitur alterum, non tenet, quando unum oppositum continet plura significata alterius oppositi. Sic est in proposito. Nam justus aqualis opponitur duobus injustis inaqualibus, quorum unus vel plus de bonis, & dicitur injustus avarus; & alter vult minus de malis, & dicitur injustus inaqualis: & ideo duo modi justitia sufficienter correspondent tribus modis injustitia. Hæc Javellus:

11. Verum locus Aristotelis citatus aliter ab aliis interpretibus exponitur. Verba Aristotelis hæc sunt: Δοκεί ζό δ τε, παράνομο άδικο ξύ), κὸ ὁ πληονέκης, κὸ ὁ ἀνισο, ὡςε δηλον, ὅπ κὸ ὁ δίκομο ἔςται ὁ, τε νόμικο, κὸ ὁ ἱσο. Δο videtur injustus esse is qui legi ποη paret, σ is qui plus sumit, σ qui non servat aqualita.

tem. Quare manifestum est, etiam justum fore tum eum qui legi paret, tum qui (crvat aqualitatem. Hic illa vox avio @ non constituit tertiam & distinctam à prioribus fignificasionem vocis injustus, sed est declaratio secundi significati, quod constituit to Treovering. Ita fane Acciaiclus & Antonius Riccobonus in hunc locum. Non folum igitur justitia vel justus famitur tantum duobus modis, sed & injuttitia in isto loco. Quam explicationem confirmat id quod huic explicationi vocis justitiæ præmiserat Ariftoteles his verbis; Ac plerumque consequitur, fi altera (alterum contrariorum) pluribus modis dicitur, ut etiam altera (alterum contratiorum) pluribus modis dicatur, ut justum & injustum. Quod si voluisset, justum non tot modis dici quot injustum, inconvenienter id dixisset. Item cum dixifict, injustum esse muegivoucoy & masoven-The & drior, dicit ex co manifeftum effe, juftum & injuftum bifariam dici. At si voluisset injustum tribus modis dici, non fuillet ita manifestum justum tantum duobus modis dici.

ait, Si alterum oppositorum pluribus modis dicitur, & alzerum pluribus dici, id ita intellexisse, quod dicatur pluribus modis sub eadem voce, seu ita ut sit eadem vox; & quia id non est perpetuum, sicut ex §. 6. constat, ideo

addidit vocem pterumque.

13. Et hactenus de contrariis. Videamus relative opposita. Quot modis pater dicitur, tot etiam filius: uterque enim dicitur vel ratione generationis, vel ratione adoptionis. Ita in privative oppositis, tenebræ & lumen primo proprie sumurtur, deinde utraque vox transfertur ad alia: quo modo in oratione lumen & te-

nebræ dicuntur.

14. Videntur tamen in utroque oppositionis genere ea notanda venire quæ de contratiis \$15. & 7. diximus. Nam cæcum dicitur (1.)id quod caret potentia videndi, (2.) id quod occultum-est & latet quemadmodum apud Columeslam cæci morbi dicuntur, quorum causas ne medici quidem perspicere queunt, & Cicero cæca ret vocat ab aspectus judicio remotas. Tor modis dicitur

etiam oppositum czco, verum id non fignificatur una voce. Nam quod ipsi in prima fignificatione opponitur, dicitur videns, quod in altera, non videns dicitur, sed

apertum & evidens.

15. Idem perspicitur in relative oppositis. Nam vox multa dicitur dupliciter, sicut ex Aristotele 10 Met. cap. 9. constat, (1) comparative, & sic non significat nisi numerum excedentem; (2.) absolute, quo modo multa dicuntur quacunque sunt plura uno. Quod opponitur multis in prima significatione, venit hoc nomine, pauca; quod in posteriori, hoc nomine, unum. Vide

Supra Reg. 7. 5.8.

16. Quantum ad contradictorie opposita, certiffimum est, quot modis dicitur unum oppositorum, tot dici & alterum, ita ut non interveniat diversitas vocis, nec altera illa exceptio de qua § 7. unquam hic occurrat, quoniam de nullo contradictoriorum dici poteft, aui non è regione respondeat alterum contradictorium, & in quacunque fignificatione aliqua vox fumatur, ei in eadem alter terminus ipfi contradicens sub una voce opponitur, cum contradictio fiat tantum additione aut ablatione particulæ negativæ non. Ita ficut no non videre bifariam sumitur, etiam & to videre, de quo 5.3. Sicut cum ens dupliciter sumatur, (1.) in fignificatione participii, ut fignificat tantum id quod actu eft, (2.) in fignificatione nominis, ut fignificat tum id quod actu eft, tum id quod effe non repugnat, licet actu non fit? tot modis eriam dicitur non-ens, nempe (1.) onme id fic appellatur quod actu non ett, five effe poffit, five non, quo modo opponitur enti in priori fignificatione; (2.) id tantum quod ita non et, ut nec esse possit, quo modo enti in secunda fignificatione opponitur.

REGULA XVIII. Oppositorum opposita sunt consequentia.

1. Si oppositum est in opposito, etiam propositum crit in proposito, ait Aristoteles 4 Top.c. 4. § . 5. sed de eo ex professo tractat 2. Topic. cap 9. secundum pacium, & per omnia

omnia oppositorum genera id consideratur. Per consequentia autem intelliguntur prædicata quæ de aliquo universaliter possunt affirmari, propterea quod hujusmodi prædicata ex aliis per bonam consequentiam inferantur. Dicuntur autem respectu antecedentium, hoc est, eorum de quibus universim assirmari possunt. Ita consequens est animal, antecedens homo; quia ex hoc, quod aliquis homo est, sequitur ipsum esse animal. Et hoc modo sumit antecedentia & consequentia Philosophus I prior. eap. 28.

2. Est autem duplex consequentia inter contraria; altera em nura seu directa, & altera aramano seu ordine inverso. Illa consistit in hoc, quod oppositum prædicati seu consequentis insertur de opposito subjecti seu antecedentis. Sunt igitur hic inter se opposita duo prædicata, similiter & duo subjecta. Hæc vero id importat, quod oppositum subjecti insertur de opposito prædicati: & propterea dicitur consequentia de ordine inverso, quia nimirum oppositum subjecti sit prædicatum, &

oppositum prædicati fit subjectum.

3. Confiderat autem prime hæc Aristoteles in contradictorie oppositis, in quibus confequentia ordine inverso locum habet perpetuo, sine ulla exceptione: ut Quicquid est fortitudo, est virtus; Ergo quicquid non est virtus, non est fortitudo: Homo est animal; Ergoquicquid non est homo, non est animal : & vicissim, quicquid non est animal; non est homo: Ergo quicquid non est homo non est animal. Valet & ad destruendum ut si quis diceret, Omne honestum esse jucundum, refelleretur ex eo, quod fi omne honestum elt jucundum, quicquid non est jucundum, non sit honestum, quod falsum. Hæc consequentia pertinet ad secundam figuram fyllogismi conditionalis, & videtur quoque nihil aliud esse quam conversio quam per contrapositionem vocant. Consequentia directa hic exclufa est; non enim ex contradictorio subjecti sequitur contradictorium prædicati: nam hoc verum est, Omnis homo est animal; falsum autem, Quicquid non est homo, non est animal. Cujus rei ignorantia erravit Melif-MS

fus, qui ita fuit argumentatus, Factum habet principium : Ergo non factum non habet principium. Excipiendæ autem funt illæ prædicationes, in quibus subjectum & prædicatum funt convertibilia : în his enim directa consequentia locum habet: quemadmodum sequitur, Omnis homo est capax disciplinæ; Ergo quicquid non est homo, non est capax disciplinæ.

nfe-

quo.

juf-

in-

hoc

Ita

oc,

Et

0-

r-

2-

u:

-

4. In contrariis potius valet directa consequentia:ut, Fortitudo est virtus, ergo sequenda; Ignavia est vitium, ergo est fugienda. Interdum autem & inverso ordine fit consecutio : ut, d'egias, feu bonæ corporis habitudinis, consequens est sanitas, omnis enim qui bono habitu præditus est, fanus est : sed za zegias non est confequens morbus, sed potius morbi consequens est na yegia; omnis enim æger mali habitus est, non tamen omnis qui mali habitus est æger est, cum plerique fani fint mali habitus.

5. In privative & relative oppositis tantum ese consequentiam directam ait Aristoteles. Ita quia visus est al Snorg, cacitas erat avat Snorg; & quia triplum est multiplex, etiam subtriplum erit submultiplex; & quia visus est senfus, etiam visibile erit fensibile: visus enim

visibili, & sensus seu sensibili relative opponuntur.

6. Verum enimyero, ut ea quæ contradictorie oppositis dicta funt universim veritatem habent, nec aliter se habere possunt; ita quantum ad reliqua oppositionis genera, plurimæ & variæ sese offerunt instantiæ, enim consequentiæ sunt nullæ, I. Album est coloratum, est visibile; ergo nigrum non est coloratum, non visibile. II. Omnem hominem currere, est falsum; ergo nullum hominem currere, est verum: nam & hoc potterius falsum est. Sunt autem hæc, omnem, & nullum hominem currere, contraria, ficut & verum & falsum. III. Album est sanum, ergo nigrum est ægrum. IV. Prodigalitas est vitium; ergo illiberalitas est virtus. V. Videns est vivens; ergo cæcus est mortuus: quod exemplum est in privative oppositis. VI. Sensibile est scibile; ergo sensus est scientia: que sunt relative oppolita. 7. Alexan-

7. Alexander ad illa verba, Amplius quacunque, &c. propositionem seu Regulam procedere in pluribus, non omnibus, expresse ait : & Zabarella de accret. cap. 5. probabilitatem, non necessitatem habere scribit. Ex quo ipso jam illi qui sic colligunt, Mala opera damnant, ergo bona salvant, argumenti hujus debilitatem per-

spicere debuerant. 8. Nonnulli ad veritatem hujus Regulæ, & bonitatem consequentiarum inde formatarum, dicunt requiri, ut prædicatum cum subjecto reciprocetur: qua explicatione jam responsum fuerit ad omnia argumenta \$.6. proposita; in nullo enim prædicatum prioris propositionis reciprocatur seu convertitur cum subjecto; quemadmodum manifestum est. Alexander dicit argumentationes juxta hanc Regulam non esse sanas, quando prædicatum sequitur ad utrumque contrariorum, quæ loco subjecti ponuntur: quemadmodum coloratum & vilibile utriusque, tum nigri, tum albi, consequens est; ficut & vitium non prodigalitatem tantum, sed & issibemlitatem consequitur; & falsum non tantum est consequens illius, omnem hominem currere, sed & hujus, nullum hominem currere; & vivens etiam tam videntem quam cæcum sub se complectitur.

9, Sed liceat per exempla sigillatim ire. Ad I. dicimus, Aristotelem non loqui nisi de oppositis ejusdem generis, hoc est, eu oppositionis genere quo subjecta opponuntur debent etiam opponi prædicata. Id non fit ia illis primis exemplis. Nam subjecta sunt contraria, nempe album & nigrum, fed prædicata, nempe coloratum & visibile, non sunt contraria; sed colorato opponitur ibi negatio, non esse coloratum, & visibili invisibile, quod ad ipsum non est contrarium visibili, sed vel

privationem vel negationem ejus significat. 10. Ad II. respondeo. Agimus hic de oppositis incomplexis, seu ut in terminis attenduntur, quo modo de iis Aristoteles in l. categ. agit, & in relative, privative, contrarie, & contradictorie opposita distribuit. At hoc modo, omnem hominem currere, &, nullum hominem currere, non funt contraria, nec ad aliud ullum oppo-

fitionis

fiti

re

op

de

de

qu

lil

qu

V

q

n

C

a

fi

ti

n

n

d

P

ł

fitionis genus pertinent. Fit enim in hisce duobus, omrem hominem currere, &, nullum hominem currere, oppositio tantum per signa omne & nullum. At opposita de quibus nos agimus non constituuntur per signa. Unde præsens exemplum potius pertinet ad oppositionem quæ est in enunciationibus, de quibus Philosophus in lib. de interpretatione.

&c.

non

. 5.

luo

nt,

-12

2-

ri,

1-

6.

0-

1-

-1

2-

0

i-

t.

-

-

3

11. In III. nego sanum esse consequens albi, id quod facile cuique constat ex \$5.2. Id enim quod tantum particulariter prædicatur, & contingenter ipsi convenit non infertur ex illo per bonam consequentiam: quemadmodum non dici potest, omne album esse sanum; nec sequitur etiam, est albus, ergo est sanus.

12. At Regula noîtra loquitur de hujusmodi prædicatis, quæ sunt consequentia respectu subjectorum, quæ admonitio probe observanda est. Nisi enim prædicatum sit necessarium consequent subjecti, etiam universa contradicentium consequentia sallit: ut, Dies caniculares maximum obtinent servorem; ergo qui dies non maximum non obtinent servorem, non sunt caniculares. Vide multa exempla apud Schenkium.

13. Ad IV. aiunt, non valere in contrariis quæ opponuntur per excessum & desectum; quo modo se habent prodigalitas & illiberalitas.

14. Ad V. dico, fallere consequentiam in privative oppositis, quando altera negatio tollit subjectum alterius privationis, & habitus ipsi oppositi. Cum enim habitus & privatio alligata sint ad certa subjecta, extra quæ non reperiuntur, si in argumentatione in qua ex eo, quod prædicatum affirmatur de subjecto, infertur terminum privativum prædicato oppositum esse affirmandum de termino privativo opposito ipsi subjecto, alter terminus privativus destruat subjectum alterius privationis & habitus ipsi oppositi, consequentia nulla est. Ita enim contingit in præsenti exemplo, cum subjectum cæcitatis & visus non sit nisi animal, quod destruit mors.

15. Ad VI. responsio est in Aristotele, nempe sensibile non est scibile, scilicet per se; est enim ista prædicario Sensi. Senfibile est scibile, per accidens. Sed ad veritatem Regulæ requiritur, ut prædicatum de subjecto per se prædicetur. Confirmatur ista responsio ad præsens exemplum, quod in eo argumentatio procedat extit. 10. Reg. 2. quæ est, Si concretum prædicatur de concreto, abstractum etiam prædicatur de abstracto: habent enim se ex una parte sensus & sensibile, ex altera scientia & scibile, ut abstractum & concretum. At in explicatione citatæ Regulæ dictum est, eam sallere in prædicationibus accidentalibus.

16. Cæterum disputatio est, quomodo in animantibus ex materia extrinsecus assumpta siat accretio. Vero magis est consentanea sententia, sieri per extensionem. Sed objiciunt; Si accretio sit per extensionem, diminutio siet per contractionem. Posterius salsum est. Ergo & prius. Major probatur, quia ut accretio & diminutio, ita extensio & contractio sunt contraria. At contrario-

rum contraria funt confequentia.

17. Respondeo: cum unius rei plura esse possint consequentia, accidere posse, ut aliqua contraria consequentia alia tollant, neque possint simul consistere : atque id contingit in præsenti. Accretio enim & diminutio habent contraria prædicata seu consequentia; quoniam illa est motus à minori quantitate ad majorem ex fuggestione materiæ, hæc vero est motus à majori quantitate ad minorem ex subtractione materiæ. Cum hoc non possunt stare alia contraria prædicata, quod scilicet accretio fiat per extensionem, diminutio per contractionem, quia contractio non fit nisi servata eadem materia, at diminutio fit subtracta materia. Qua de re videatur Zabarella l. c. Hinc potest Regula ita limitari: Contrariorum sunt contraria consequentia, nisi illa contraria consequentia pugnent cum aliis contrariis consequentibus que contraria subjecta obtinent.

18. Sed potest & ita responderi: Regulam loqui de contrariis quorum unum asteri adæquate opponitur. At si verum est, contractionem esse tantum quando aliquid minorem locum occupat, servata plane eadem materia, & nulta ejusdem detractione sacta, tunc ipsa non

opponi-

þ

n

C

8

C

fu

e f

n

P

emi

Se

ex-

10.

tb-

ex

le,

tæ

C-

i-

ro

n.

1-

30

, ,

x - epponitur adæquate extensioni: quia extensio non tantum est, cum servata plane eadem materia, & nulla accessione ei sacta, majorem locum res occupat, (quq modo spongia extenditur) sed etiam cum majorem locum occupat accessione novæ materiæ, quo modo ignis & corpus animalis extenduntur. Hic certe perspicitur, contractionem in posteriori casu non opponi extensioni.

19. Adillud s. 7. de malis & bonis operibus respondet Philippus Melancthon lib. 4. dial. de contrario sensu, Contraria ad que consequantur alia contraria debere esse paria. Nam ad calorem intensum & frigus remissum non sunt contraria consequentia. Et per hoc non sequitur, Mala opera damnant, ergo bona justificant, non enim sunt paria bona & mala opera, cum hac sint persecte mala, illa autem impersecte bona.

TIT. XX: continens REG. IL

Veri & Falf.

PRoposumus hacenus titulos qui concernunt unum & multa, atque ea qua conveniunt rebus ratione unitatis & multitudinis, ficut ex supra dictis constat. Quia ergo alia duo entis attributa, nempe verum, cui falsum, & bonum, cui malum opponitur, in prima philosophia post doctrinam unius considerari solent, ideo & nos qua de iis notanda sunt Regula proponemus.

REGULA I

Ab co quod res est vel non est, oratio dicitur vera

7. Nominales negant, propositiones essentiales simplices assirmativas esse veras, niss re sive subjecto exsiexhistente ut utuntur hoc loco Aristotelis. Si enim ab eo quod res est seu exhistit, oratio vel propositio (affirmativa) est vera, sequitur, quando non est sive non exhistit;

non elle veram.

2. Pro explicatione Regulæ sciendum, to esse impræsentiarum non fignificare exsistentiam, sed identitatem seu compositionem rei per prædicatum significatæ cum re per fubjectum fignificatæ, & 70 non effe fignificare earundem divisionem vel diversitatem. Habemus interpretem ipfum Aristotelem : ita enim ille 9 Mct. cap. 12. t. 21. Verum aut falsum in rebus est componi aut dividi: itaque verum dicit, qui id quod divisum cft dividi existimat, & quod compositum componi; falfum autem, anod contrario modo fe babet. Hoc chim confiderandium dicimus. 'Neque enim quia nos putamus te vere album effe, tu albus es; sed propterea quod tu albus es, nos qui hoc dicimus, verum dicimus. Et paulo post, Atque effe quidem, inquit, eft componi ac unum effe; non effe, non componi, sed plura effe. Quid clarius dici posset pro explicatione Regulæ noftræ? quid evidentius in ipfo Ariftotele, quam 70 effe non fignificare exfittentiam, nec 70 non effe negationem existentiæ; sed illud quidem compositionem vel identitatem, hoc vero divisionem vel diversitatem exprimere?

3. Quod igitur Aristoteles in prædicamento substantiæ dixit to negrua E), rem esse, id in modo citato verbis explicat per to ovynesou n'e, E), per componi autidem esse, (quod est ea quæ per subsectum & prædicatum significantur, componi, & idem esse:) & quod dicit to negrua un E), rem non esse, explicat per to diagesou n'e un ovynesou, adda nheso E), per dividi o non componi, sed plura esse (quod est, ea quæ per subjectum & prædicatum significantur, non cohærere, nec

idem effe.)

4. Sensus igitur Regulæ est, Orationem assirmativam, quæ sign sicat compositionem & identitatem inter prædicatum & subjectum, esse veram ex eo, quod illa identitas seu compositio est in re ipsa seu compositio falsam autem ex eo, quod illa identitas seu compositio

non est in re seu ebjecto: comra, Negativam enunciationem, qua significat divisionem & negationem identicatis inter subjectum & pradicatum, esse veram ex eo, quod illa divisio est in objecto, hec est, quod in re ipia unum non est aliud, fassum autem ex eo, quod divisio non est in objecto, sed identitas. Qued nihil aliud est quam quod vulgo dicitur, veritatem esse conformitatem orationis cum objecto; fassitatem autem esse disformitatem seu discrepantiam orationis ab objecto.

- s . t ;

-

5. Ex quious patet, fundamentum Nominalium, quod in Regula præsenti collocant, nullum cse, siquidem ipfi to effe pro exfiftentia accipiunt. Sic i terim argumentor : Si, cum dicit Aristoteles rem esse nihil aliud intelligit quam rem exfistere, sequitur etiam cum dicit rem non effe, tihil aliud fignificare quam rem non exfiftere. Sed posterius est absurdum. Ergo & prius. Consequentia est manifesta. Absurditatem consequentis probo; quia Arittoteles vult propositionem negativam esse veram ab co, quod res non ett : atqui non est vera ab eo qued res non exfiftit, fed ab eo, quod id per fubjectum, & id quod per prædicatum fignificatur, non funt unum & idem. Verbi gratia, si dicam homo est lapis, fallum eft, nen ex eo, quod res non exfittit, fed ab eo, quod id quod per subjectum, & id quod per prædicatum fignificatur, non funt unum & idem. Sic fi dicam, Homo non oft lapis, verum est, non ex eo, quod homo vel lapis non exfiftat, (uterque enim exfiftit) fed ex co, quod homo & lapis inter se non cehærent, nec idem funt. Sed de sententia Nominalium alibi plura. interim Fonfecam 5. Metaph. cap. 5. q. 1. Suarez dif. 30. f. 12 (2.7.38. 6 feq. Raphacl Aversam q.8. philosophia f.4. co cl. 2, & alio.

6. Est autem magnus hujus Regulæ usus. Docet nimirum, judicium de veritate & falsitate non este desumendum à subjecto, seu ab authoritate, aut qualitatibus dicentis, sed ab objecto, & ex eo quod oratio rei conveniens est vel non est. Quod probe notandum est contra eos qui olim docuerunt, omne id quod non-renatus de Deo & lege ejus dicit esse mendacium; ut si

Aa

dicat, Deum esse justum, sapientem, creatorem cœli & terræ, mendacium esse, licet verum sit cum à renato prosertur. Cum enim hic renati & non-renati oratio eadem sit, objectum etiam plane sit idem, & eodem modo se habeat, non potest unius oratio falsa, alterius vera esse. Et dic quæso, cum non-renatus dicit, Deum esse justum, resne ita sic necne? Negare non potes, nissi Deum per summam blasphemiam injustitiæ velis accusare. Quod si res ita est, sequitur orationem ejus veram esse, quod ab eo, quod res est vel non est, oratio vera vel salsa dicatur. Quo pertiner, quod Aristoteles 4. Mct. cap. 7. ait, diccre id quod est non csse, aut quod non est esse, salsum est; id autem quod est esse, aut quod non est non csse, verum. Videantur plura hac de re apud Grawerum de simpl. Gunic. verit.

7. Dicis; Sacras literas veras esse credimus, propterea quod à Deo sunt profecta. Ergo judicium de veritate licet sumere ab authoritate dicentis, & ideo aliquid

verum est quia Deus dixit.

8. Respondeo: Sacra Scriptura, & quicquid Deus dicit, formaliter verum est ex eo, quod cum objecto convenit: quia autem Deus ipsa veritas est, & mentiri nequit, ideo dicimus aliquid verum este quod à Deo sit prolatum; non quod formaliter per hoc verum sit, sed id intelligirur arguitive, un loquuntur scholastici, quia nimirum ex eo quod à Deo aliquid pronunciatum est, certissime & infallibiliter celligitur id cum objecto convenire, seu rem ita se habere sicut dictum est.

REGULA II.

1. Usitata hæc est propositio. Sed obstare videtur, quod propositiones de materiis diversis non co sonant. Ut si dicas, solem esse majorem terra, & statum Romani imperii esse mixtum; aut, piper esse calidum, & Hannibalem vicisse Romanos ad Cannas: hæc enim inter se nec consonant nec dissonant.

2 Dicendum. Rev lam dupliciter posse intelligi;

positive, & negative. Positive consonare dico propositiones (nam verum & falsum simpliciter tantum in propofitionibus; seu compositione & divisione intellectus sunt) quæ plane aut fere ejusdem sunt sensus : quo modo confonant, si quis di at, definitionem converti cum definito, alius autem afferat, definitionem debere prædicari de definito, i a ut nec latior fit nec angustior. Et hoc modo non omne verum vero consonat, & hoc probatur S.præc. Deinde negative consonare dico idem esse quod, propositiones aliquas inter se non dissonare, hoc est, sibi no contrariari aut contradicere. Et hoc modo Regula est intelligenda. Et ita consonant illa de quibus § 1. hoc est non dillonant, nec unum alteri adversatur & contradicit. Et hoc vult Aristoteles c. ult. l. del egulw. dum ait, annin annie en cule getal chartan Exert, non contingit veram (opinionem) veræ effe contrariam.

3. Dicis: Duæ subcontrariæ propositiones sunt oppositæ. Duæ subcontrariæ propositiones possunt esse simul veræ. Ergo quædam quæ possunt esse simul veræ

funt oppositx.

li

1-

io

0-

ra

(e

ifi

1-

.

io

es

n

no

ıd

-

a -

id

us

to

Ti

lit

ed

ia

n-

r,

nt. 0-

8

m

i;

10,

4. Sed responsio est in promptu: negatur enim major; nempe duæ subcontrariæ non sunt oppositæ, quia
prædicatum in iis non intelligitur de subjecto secundum
eadem supposita: quemadmodum cum dico, Quidam
homo est doctus, Quidam homo non est doctus, de diversis hominibus intelligitur. Qua de re vide alios.

TIT. XXI. continens REG. VII.

circa Doffrinam

Boni & mali, perfedi & imperfedi.

Onjungimus cum bono & malo perfectum & imperfectum; propterea quod cum bonum dupliciter
dicatur, alteri scilicet, & in se, bonum in se spectatum consistat in persectione, cui opponitur impersectio.

A a 2 RE-

REGULA I.

Includens perfectius est quolibet incluso.

1. Obstat I. quod homo cæcus includit hominem, nec tamen homo cæcus est perfectior homine. II. Christus, tanquam persona composita, includit τ λόρον & humanam naturam; Christus tamen, ut persona composita, non est perfectior το λόρο, cum impossibile sit ut quid

Deo fit perfectius.

2. Respondeo: Dicendum est quod, cum quodlibet includens comparatum cum quolibet incluso ipsi aliquid superaddat, seu aliquid ultra id includat, (quandoquidem includens semper plura importat eo quod includitur) possitid dupliciter sieri. Nam vel id quod ultra inclusum cum quo comparatur, includit, aliquam importat persectionem; quo modo caput includit nasum, quia ultra eum includit oculos, aures,&c. quæ positivum quid sunt, & certam persectionem obtinent, vel nullam importat persectionem, sed potius impersectionem; quo modo homo cæcus includit hominem, quia cæcitas, quamaultra hominem solam includit, privatio est cujusdam persectionis, nempe visus, non persectio.

3. Jam dico: Includens perfectius est quelibet incluso si (scilicet) id quod præter ipsum includit perfectionem importat. Addendum & hoc, nisi illud quod includit, co cum quo comparatur in persectione, sit persectionis infinitæ: quod enim persectionem infinitam habet, eo nihil per-

fectius cogitari poteft.

4. Atque inde pater responsio ad ea quæ §.1. suerunt adducta. Quod enim in illis non valeat Regula causa est, quod id quod homo cæcus præter hominem includit, non persectio, sed negatio persectionis est, & quod

¿ xof G- est ens infinitæ perfectionis.

5. Zimara theor. 10. statuit, formam esse perfectioren composito. At contra hoc est Aristoteles 2. de anima, t 2. ubi comparans corpora quæ composita sunt com materia & forma, dicit, ea esse maxime substantias. Et argumentamur nos ex nostra Regula. Quicquid ita aliquid aliquid includit, ut id quod ultra ipsum includit importet quandam persectionem, illud ipso est persectius. Sed compositum ita includit formam, ut id quod ultra eam includit importet quandam persectionem; compositum enim ultra formam includit materiam; quam essi Zimara persectionem ullam dicere neget, id tamen concedi non potest, cum materia sit aliquid positivum; quod sine persectione esse nequit. Ergo compositum est forma persectius. Plura hac de re vide apud Suarez, disp. Metaph. (. 7.

ec

15,

a-

2,

id

d

i-

a

1-

,

n

ŋ

6. Fundatur autem Regula nostra in Aristotele 1.1 Rhet. 7. ubi dicit, necesse esse, plura uno 60 paucioribus, connumerato uno vel paucioribus, majus bonum esse : & addit 1 a ionem, propierea quod superat, at quod inest superatur. Atqui includens respectu cujustibet inclusi plura importat, & in eo, scilicet in includente, vel in pluribus illis quæ includit, connumeratur quodlibet inclusem: ut homo plura importat quam anima, ita ut anima connumeretur, (includit enim homo & animam & corpus.) Includens ergo est majus bonum quam quodlibet inclusum.

REGULA II.

Desiderium boni impersectioris cessus acquisto persectiori.

1. Ex eo, quod acquisto bono perfectiori cessat deside ium boni imperfectioris, probare quidam conantur, materiam quando est sub forma nobiliori, verbi gratia hominis, non appetere ignobiliorem, verbi gratia lapidis, & sic tollunt appetitum materia universalem.

2. Sed sciendum est, appetitum este du sicem; elicitum, & innatum. Ille est actus secundus; quo aliquid sertur
in bonum (sive apparens illud sit, sive revera bonum)
præcedente cognitione: quæ vel est intellectus, & sic
appetitus est actus voluntatis; vel sensus, & sic appetitus est actus appetitus sensitivi, qui in brutis etiam reperitur. Hic autem, nempe appetitus innatus, nihil
A a 3

aliud est quam ipsa potentia naturalis, qua enus capax est sux persectionis, sine ulla præcedente cognitione: sicut materia dicitur appetere formam quam non cognoscit, quatenus ejus tanquam persectionis sux, capax est.

3. Jam dico, præsens effatum intelligendum esse de appetitu sen desiderio non innato, sed elicito. Desiderium elicitum ex cognitione oritur, ficut diximus. Quia igitur cognitio potest variari & cessare, ideo & desiderium ceffare & mutari potest. Ceffante igitur cognitione quæ excitabat affectum desiderii inferioris, cessat ipfum defiderium : Idco autem illam cognitionem ceffire acquifita re perfectiori, quod in præsentia rei perfectioris nihil fit & parvi aftimatur ignobilior, o non apprehenditur ut conveniens pro indigentia sublevanda, vel ez ratione ob quam desiderabatur, scribit Gabriel Vasquez part. difp. 34. Desiderium vero innatum cum ex natura ortum habeat, & nihil aliud fit quam ipsamet potentia naturalis respectu perfectionis qua privata est, nulla ratione mutari potest aut extingui, quamdiu ipsa potentia privata manet. Ex quibus patet, appetitum materiæ, cum fit innatus, non ceffare respectu formæignobilioris, quando est sub nobiliore, quia quamdia est Sub nobiliore privata est ignobiliori. Nec est in materia judicium ad formarum electionem, ut recte fcribit Scaliger exerc. 71. feet. 1.

4. Verum ne de appetitu elicito quidem respectu boni impersectioris verum esse videtur, quod cesset acquisito persectiori. Quid enim? annon qui inops simul est
& ægrotus, appetit bonam valetudinem. & bona fortunæ quæ ad vitam sustentandam sunt necessaria? recuperata sanitate autem, quæ est bonum persectius o ibus
externis, manet appetitus divitiarum. Ita auru m etiam
persectius argento est; qui autem aurum possidet, ar-

gentum propterea non respuit.

5. Puto dicendum, appetitum seu desiderium boni impersectioris tolli acquisito persectiori, si illa duo bona concipiantur tanquam inter se repugnantia, ita ut ea simul habere nolimus. At quando ali qua bona concipimus tanquam inter se non repugnantia, sed qua simul

obtineri

obtineri queant, noi est necesse tolli appetitum imperfectioris acquisico pertectiori: id quod probatur per ea

quæ S. præc. funt adducta.

î-

0lt.

le

a

-

6. Dixi autem, fi concipiantur tanquam inter fe repugnantia, quia si repugneat, nec tamen repugnare exillimentur, potell unum, appeti etiam acquisito altero. Similiter etiam, ali jua bona concipi tanquam repugnantia, eifi revera non repugnent, lufficit ad hoc, ut habi.o uno al erum non appetatur. Quod & ad ipfam rationem boni perfecti ris & imperfectioris accomodandam · nempe, appetitus boni imperfectioris cessat acquisico perfectiori, sive revera tale sit, sive tantum exiftimetur effe. Nimirum, quando agitur de bono respectu appetitus, perpetuo ante oculos habendum est illud A i'to elis 2. Phyl. t. 31. nibil a tem refert, bonum tofum dicatir, an quod apparet bonum. Vide eundem quoque 3 Eth. c. 4. Et ratio eft, quod bonum non movet appetitum nisi mediante cognitione: & proinde perinde elt, five revera bonum fit, five non, modo ut tale cognofcatur.

7. Videtur autem & hoc observandum esse, nempe, Regulam non tantum intel igendam esse de eo quod in se & absolute est perfectius, sed & de eo quod est convenintius & melius appetenti. Ue si quis indutus sit verte pretiosiore, potest desiderare viliorem, & quam scit esse viliorem, sed que pro constitutione aeris aut alia-

rum circumftantiarum fic commodior.

REGULA III. Ex duobus malis minus est elizendum.

1. Ita intelligendum est: Quando occurrunt duo mala, quorum necessario alterum est eligendum, nec sieri
potest ut utrumque evites, runc eligendum est id quod
est minus. Ut cum oborta tempestate aut moriendum
mercatori est, aut merces in mare projiciendæ, merces
utique projiciuntur. Et hæc sunt duo mala pænæ:
quamvis & malum culpæ nonnunquam occurrat; ut
si quis se potius in mortem dare, quam vivere & merA a 4

cium jacturam facere velit. Et sane quandocunque duorum malorum, quorum utrumque vitare non licet, alterum culpæ est, alterum pænæ, malum pænæ eligendum est præ malo culpæ, cum hoc majus sit, & omnis electio

mali culpæ sit illicita & prohibita.

2. Sed quid si duo mala culpæ offerantur, ut, si quis te cogere velit ut hunc vel illum hominem occidas, aut bona ipsius surto auseras, interminata morte ni seceris? Respondeo: Quandocunque duo mala culpæ offeruntur neutrum est eligendum, sed potes utrumque respuere; datur enim tertium, nempe, malle mori: idque patet in præsenti exemplo. Si enim mortem contemnas potius quam tanta peccata perpetres, ab utroq; peccato eris immunis. Et huc pertinet quod Aristoteles 3. Eth. cap. 1. scribit, in aliquibus, inquiens, sortassis nulla vis valet, sed potius moriendum est, patiendo maxime terribilia.

REGULA IV.

Si maximum maximo præstat, ctiani genera generibus præstant. Et, Luæcunque genera generibus præstant, ctiam maximum maximo. Aristoteles 1. Rhet. 7.

I. Sensus est; Quando sunt duo genera, si quod est sub uno genere maximum præstat illi quod est sub altero genere maximum, tunc illud genus alteri generi præstat: & vice versa; Si unum genus alteri præstat, oportet ut maximum illius generis præstet maximo alterius

generis.

2. Quod quidem non tantum de magnitudine molis intelligendum est, sed & virtutis seu persectionis. Illud siquidem persectius altero est, cujus persectissimum est persectius alterius persectissimo, & vice versa. Verbi gratia (dicit Aristoteles) si maximus vir maxima muliere major est, utique viri majores erunt melieribus; & si viri majores sunt mulieribus, oportet maximum virum maxima muliere esse majorem. Ita si maximus sul tus est major maximo medico, etiam generatim sul Cri eruntimi, ores medicis. Hinc probatur, vinum Rhenanum vi-

no Francico melius esse, quia optima species vini Rhenani, nempe Bachrachianum est melior optima specie vini Francici, quod est K lingenbergense. Patet autem ex exemp'is adductis, genus hic non ita stricte accipi, ut in doctrina prædicabilium sumitur, sed latius, pro magis communi: Nam vir non est proprie genus maximi viri, nec mulier maximæ mulieris.

REGULA V. Bonum commune præserendum est proprio. Quod sumunt ex 1. Eth. cap. 1.

proprio, sequitur, sensum commune est præstantius proprio, sequitur, sensum scientia este priorem, quod absurdum. Consequentia est manisesta: quia illa ominibus animalibus communis, hæc autem soli homini propria est. II. Bonum magis proprium præsertur bono magis communi, ut habet Aristoteles 3. Top. 2. Quo pertinet, quod 2. de Republ. cap. 3. contra Platonem disputans, air, magis diligi nepotem proprium, quam communem filium. Et quis negaverit præstare, agrum proprium, quam cum aliis communem habere? III. 2. Rhet. 7. dicitur, quod rarius est, ci præstare quod copiosim est,

ut aurum ferro.

10-

te-

um

tio

uis

s ?

n-

eue

as

to

b.

15

1.

2. I. Notandum puto, Aristotelem I. Eth. I. non dicere, bonum commune præstantius esse proprio; sed potius id velle, quod bonum publicum præstabi ins sit bono alicujus folius. At certe commune esse & publici m effe non videntur unum & ilem. Nam fentus (exemplicau'a) est quid commune omnibus animalibus, ravio seu intellectus quid commune omnibus hominibus, intemperantia, availia, &c. funt communia multis hominibus; & tamen hac publica non funt. Verba Philolophis ita habent : Si idem unius bominis & civitati bonum fit, civitatis tamen bonum & confequi & confervare, majus quiddam effe to perfectius videtur. Enim vero præclare nobiscum igatur, fuid quod vel um soli fit utile reperire possimus: fed longe profe ero eft id palerius ac divinius, quod gentious ac civitatibus ufuteft. 3. Sed Azs

3. Sed esto; proponatur ita Regula, Bonum commune prastantius est proprio; non valet ubi pares te mini non sunt, sicut explicat Riccobonus. Jam pares termini non sunt sensus scientia, sed seponendo hoc, quod sensus est communius quid, scientia est longe ne bilio: sensu. Vel dicendum ex Aristotele, & res codem fere recidere videtur, non procedere quando non est idem bonum proprium & commune. Ita enim ille habet; si idem unius hominis & civitatis sit bonum, majus esse videt ur bonum civitatis consequi & conservare. Jam scientia & sensus non sunt idem bonum. Sici situr paret responsio ad primum.

4. II. Ulterius autem dicendum, posse d'ci bonum cominune dupliciter: (1) ita, ut idem numero bonum sit plurious commune, quo modo unus ager plurious hæredibus communis est, & eadem vox exauditur à multis, (2) ita, ut non sit idem numero, quo modo scientia est communis multis hominibus, & sei sus omnibus animantibus; nam non idem sensus numero est in omnibus animalibus, nec eadem numero scientia i i diversis hominibus. Dicitur autem scientia popri m respectu speciei, quia est propria speciei humana, i ec ad

alia animalia se extendit.

1. Attendendo jam bonum posterio i modo commune, puto, si diversum specie bonum cum alio bono, specie vel etiam genere diverso, comparetur, tune illam comparationem iterum bifariam posse accipi. Vel enim comparatur bonum quod certæ elt adilrictum speciei, nec extra illam reperiri potelt, cum bono quod illi specici cum aliis speciebus commune est, & tunc quod proprium est, prællanties videtur communi; quod etiam. uni speciei prop ium est, præstantius est eo quod ipsi cum alis comm ne est, fi non semper, tamen ut plurimum : & fic videtur de bono communis & proprio loqui Aritoteles cit. cap. 2. lib.3 Top. Vel comparati r deinde bonum cum bono diversæ speciei & naturæ, quatenus. uni tantum speciei competit, sed unum actu à pluribus possidetur, aut majora copia reperitur, alterum à paucioribus, ejusque tanta non est copia : & hoc modo air

ne

CU

nio

us.

u.

re

m

m

0-

n-

d

m

m

15

à

0

-

11

1

13

Ariltoteles 1. Rhct. 7. quod rarius eft, effe prastantius co quod est copioses, ut aurum ferro ; ubi utrumque, tam aurum quam ferrum, ab hominibus tantum poffidetur, & non ab ajiis animalibus. Quod fi idem specie bonum cum seipso comperetur, quatenus illud vel pluribus commune est, vel uni tantum aut paucioribus competit, (ut, si scientia pluribus insit, vel paucioribus) sic puto aliud effe, aliquid effe in fe & sua natura præstantius, aliud, à pluribus vel paucioribus haberi, este præstantius. Ejulmodi rei, ut scientia, eadem est dignitas in fe & fua natura, five pluribi s five paucioribus competat, & frequentius vel rarius reperiatur: prastantius tamen videtur, pluribus aliquod bonum competere, quam pauci ribus, & frequentius id effe, quam rarius; nisi forsan ex accidente aliter contingat : ut si scientia quo rarior eft, co majori in pretio habeatur; aut si multitudo eruditerum aut pecuniz potius obsit Reipublica, quam profit.

6. Id præterea non est omittendum, bonum este commune fieri dupliciter. 1. Ita ut nulli possidentium aliquid ejus detrahatur per hoc, quod aliis commune elt : quo modo, si multi unius scientiæ gnarisint, ne-. mo eorum scientiam habet per hoc, quod alii eandem callent; & quod lumen folis omnibus commune est, per hoc nihil tuo detrahitur visui. 2. Ut detrahatur aliquid per hog ruivis possidentium, quod cum aliis commune eft : quo modo ager pluribus hæredibus communis elt, & in republica Platonis liberi erant communes, Et quod hac modo commune est, tantum abest ut sit præstantius proprio, ut potius proprium fit præstantius communi: fic enim ager propries ptæffar commeni, & Filius proprius communi. Priori autem modo communius videtur elle præferendum : ut vox præceptoris quæ à multis difcipulis exaudiri potelt, præferenda est ei que à paucieribus. In the same of the

7. Quanquam hie supe distinguendum est inter id quod est absolute melius, & id quod est meius alteri. Age: enim in se non est melior, sive à pluribus sive à paucioribus possideatur; interim possideati melior est

perprius

764 Tit. XXI. de Regulis Boni & mali, perfecti, & c.
Proprius ager quam communis: & vox præceptoris eadem in se, & æque perfecta esse potest, sive a pluribus audiatur sive a paucioribus; quamvis melius sit si a pluribus audiatur. Atque hisce simul enucleara est.

REGULA VI.

Bonum proprium est præstantius communi. Ex 3. Topico, cap. 2.

REGULA VII. Bonum publicum praferendu nest privato.

1. Diximus in præcedentibus, non idem esse publicum, & commune. Cum igitur jam comparaverimus bonum commune & proprium conferemus etiam publicum cum privato, imprimis cum verba Aristo elis, ex quibus hanc propositionem, Bonum commune prestantius est provrio, desumunt, de publico loquantur, eaqu e à nobis in præcedentibus adducta sint. Volumus enim nihil aljud hac Regula, cuam quod Aristoteles ait, si idem unius bominis & civitatis bonum sit, civitatis tamen bonum & consequi & conservare, majus quiddam esse es persettius videtur.

2. Sed hie dubium oritur, quod post Deum maxime meipsum debeam diligere. Sed civitas non est Deus, Ergo magis meipsum debeo diligere quam civi atem. Et per seovens op reter me magis intentum este ad id enod

mihi A bonum, qram quod civi ati.

3. Apponemus responsionem & verba Burlæi in præSentem text um: Dico, inquit, secundum quod mihi videtur, quod mazis debeo & tencor procurare bonum civitatis
cujus ero sum pars, quam proprium meum bonum, quia in
hoc, quod procure bonum tali civitati, procuro bonum mihi
iosi maris tamen tencor procurare mihi ipsi bonum, quam
civitati cujus non sum pars. Et hoc videtur Philosophus
dicere in litera, (secnim idem est bonum uni er civitati,
majus er persectius crit quod civitatis) unde si idem bonam sit mihi er civitati, quod cont neit si sum pars civituis,

2-

us

u-

tatis, tunc majus bonum & perfectius est procurare bonum civitati, quam mibi ipsi. Vel sorte posset aliquid esse ita excellens bonum mibi, quod esset modicum bonum toti civitati, es tunc magis tencor procurare id bonum mibi, quam toti civitati cujus sum pars: Unde magis debeo magnum bonum civitati, quam modicum bonum mibi procurare. Unde respiciendum est ad quantitatem boni. Et per hoc solvitur dubitatio. Hxc Burlæus.

TIT. XXII. continens REG. IX. circa Doctrinam

Pro; ofitionum.

J Idimus hastenus Regulas quæ ra and συμπλοκής, feu terminos iplos simplices concernint: claudet agmen titulus, sub quo Regulæ nonnullæ de propositionibus militabunt.

REGULA I.

Taña funt subjecta, qualia permittuntur esse à suis pradicasis.

1. Intelligendum ait esse Joannes de Rhada part. 2. contr. 8. a. 4. de suppositione eorum materiali, simplici, vel personali: nempe subjectum sumitur materialiter, aut simpliciter, aut sersonaliter, prout possit vel personaliter, aut simpliciter, aut sersonaliter, prout possit vel personaliter, prout possit vel personaliter, prout possit vel personaliter, provide declinationis, Homo est species, præsuppositur hasce propositiones esse veras, quod quidem à nemine in dubium vocatur. Subjectum homo in priori non sumendum est nisi materialiter, pro voce nimirum, quia prædicatum, esse terria declinationis non de re, sed de voce tantum vere prædicatur, nec permittit ut homo aliter accipiatur. In posteriori debet sumi simpliciter, quia speciem esse non aliter competit homini quam si simpliciter, id est procommuni

communi conceptu tantum sumatur. At si dicamus, Homo ambulat, homo nec pro voce, nec pro natura aut conceptu hominis in communi accipi potest, sed debet sumi pro inferioribus, nempe individuis hominis; quia
ambulare neque vox potest, neque id natura, ut communis & ab individuis abstracta est, competere potest,
sed tantum ratione individuorum seu singularium.

2. Puto tamen Regulam extendendam esse, ut & suppositionem propriam & impropriam complectatur. Nam cum dico, Candor est virtus, candor non proprie pro colore, sed improprie, ut ad animum translata vox est, debet sumi; quia prædicatum virtus non aliser permittit, cum virtus de colore non possiti vere prædicari.

3. Nec dubito quin commutatis terminis ita dicendum sit, Talia sunt prædicata, qualia permittuntur esse à suis subjectis. Et sicusurpari etiam solet. Et certe si cum dico, Homo est species, tale est subjectum, quale permittitur à prædicato; sequitur cum propositionem converto & dico, Quædam species est homo, tale esse prædicatum bomo, quale permititur esse à subjecto; nempe simpricitur accipi, cum subjectum species non aliter patiatur. Ita cum Christus dicis; Herodes est vulpes, quo modo sumendum sit prædicatum, nempe metaphorice, ex subjecto discimus, quia subjectum respuit sibi conjungi vocem vulpes in propria significatione. Vide circa hanc Regulam Vasquez p. 1. t. 1. disp. 70. n. 3. & 4.

REGULA II.

Quando conditionalis est vera, si ejus antecedens est necessarium, etiam consequent est necessarium. Thomas p. 1. q. 14. a. 13.

1. Non videtur hæc Regula vera este, quia sequeretur alias absurdum, nempe homines peccare ex necessitate. Argumentum sit hocar Si Deus abæterno præscivit Antichristum vel quousq, alios homines peccaturos,
peccabunt. Hæc propositio conditionalis nera est, & antecedens est necessarium. Ergo vi pestæ Regulæ, etiam
consequens necessarium est.

2. Ad

0-

n-

u-

ia

1-

ıt,

P-

0

ł,

t-

1-

4

n

e

-

-

X

13

2. Ad hanc difficultatem, quæ autores diu multumque torfit, expedite respondet Bacanus, part. 1. Theol. (chol. tr. 1. c. 10. quaft. 12. \$.7. 6 8. cujus verba apponemus. Illa Regula Diale &icorum, inquit, quando conditionalis propositio est vera, si ejus antecedens est necessarium, ctiam consequens est necessarium, locum babet quando ante. cedens eft necessarium ex intrinjeca connexione terminoru, non autem quando folum eft necessarium ex accidenti, feu ex (appositione, Constat autem boc antecedens Deus præfeit Antichriftum peccaturum, non effe neceffarium ex intrinicca connexione terminorum, quia præfcientia Dei non habet intrinsecam connexionem cum peccato Antichrifti : cft ramen necesfarium ex suppositione, quia posito quod Antichriftus fit peccaturus, non potest boc Deus ignorare: Hec folutio brevis & clara eft. Potest tamen aliter & (ub aliis terminis explicari. Duplex enim necessitas est alicujue effectus; una antecedens, altera comitans seu consequens. Antecedens necessitas eft, que oritur ex caufa antecedente, & necessario operante, atque ad unum determintta : posita enim tali caufa, necessario sequitur effectus. Hoc picto necessarium est folem cris oriri, quia ortus folis. provenit à caufa necessaria & determinata. Comitans feit con equens necessitas eft, que non oritur ex causa antecedenie & necessaria, fed ex ipsa positione effectus, etiams effectus liber fit, & a libera caufa proveniat. Hoc pacto necestirium oft Petrum federe, posto quod sedeste; ant fediffe pofito quod federit ; aut feffurum effe, pofito quod feffie. rus fit. Hæs necefficas non tollit libertatem, fed potius præ-Supponit. Quod ergo Deus prafciat Antichriftum peccaturum, eft quidem neceffarium, non tamen anteredente, fed consequente necessitate. Illa enim necessitas non oritar ex. aliqua caufa necessario, operante, que pracedat reccatum, fed oritur ex ipfs positione futuri peccati. quod Antichriftus libere fit peccaturus, necesse ejt peccaturum effe, & Deum hoc ignorare, qui omnia novit. Nihitominus, quod sit peccaturus, hoc non provenit ex aliqua cansa antecedente, que urgeat aut necessitet illum ad peccandum. Hac Becanus.

REGULA III.

Veritas enunciationis de praterito aut futuro pendet à veritate enunciationis de prasenti. Vel ita, Omnis enunciatio de praterito aut futuro vera, fuit aut crit aliquando vera de prasenti.

1. Ut verum est, Aristoteles audivit Platonem, quia fuit tempus quo hac vera suit, Aristoteles audit Platonem. Similiter hac est vera, Extremum judicium erit, quia aliquando verum erit dicere, Judicium extremum est. Falsum autem est, si dicas, Petrus suit Roma, si nullum tempus suit in quo hac vera suit, Petrus est

Romæ.

2. Contingit autem exceptio in duobus propofitionum generibus, ficut habet Durandus, 3. dift. 22. q.1. (1.) In propositionibus universalibus, Nam verum elt, fi dicam, Omnes Ifraëlitæ qui cum Mofe exierunt ex Ægypto fuerunt mortui; nullum tamen tempus fuit quo hæc de presenti, Omnes Israelitæ qui cum Mose exierunt ex Ægy to moriuntur, fuerit vera, que niam feilie t non fimul, fed diverso tempore moriui fuerunt. (2.) In terminis accidentalibus. Nam fi paries heri fuisset niger, & hodie dealbatus, verum effet si hodie dicerem, Hoc album beri fuit ; & tamen beri fallum fuiffet, fidixiffem, Hoc album elt. Sic verum jam elt dicere, Hic homo non (loquendo de Christo) f.it, antequam conciperetur in utero yirginis ; & tamen, fi quis ante i lud tempus quo fuit conceptus, in præfenti tempore dixisset, Hic homo est, falsum dixisset : quæ quidem ex feq. magis conftabunt.

REGULA IV.

Ad veritatem proposition is requiritur, set omne id quod significatur voce pradicati conveniat subjects.

1. Desumimus hanc & seq. duas propositiones ex Durando I. c. & videntur mihi valde utiles, & notatu digna: dignæ. Ita ut hæ sit vera. Hoc quod tibi trado est poculum aureum, oportet ut & poculum sir, & ex auro constet: quod sit vel ex auro non constet, licet poculum sit, vel poculum non sit, licet ex auro constet, locutio salsa erit.

ve-

inli-

ia

0-

t,

m fi

Œ

2. Excipiendum autem est, quando in prædicato continetur determinatio alienans vel minuens: tunc enim necesse non est, ut omne quod importatur per prædicatum conveniat subjecto. Ut verum est si dicam, Cadaver est animal mortuum; & tamen animal esse ipsi non competit. Ita hæc oratio, Æthiops est albus secundum dentes, est vera; cum tamen albus non sit.

REGULA V.

Ad veritatem propositionis non requiritur, ut prædicatum conveniat subjecto secundum omne id quod significatur aut implicatur in subjecto, sed sufficit si conveniat ipsi secundum aliquid per ipsum importatur.

Nam ista vera est, He calbum currit; ubi in subjecto duo importantur, nempe materiale, ut animal, & formale, ut albedo. Currere convenit huic albo non secundum omne id quod per vocem album significatur, qui non convenit ipsi secundum quod album est, sed selum ratione suppositi cui albedo inest. Ita Christus dixit, Ego sum autequam Abraham erat: cum tamen este antequam Abraham erat: competat Christo non secundum omne id quod voce hac significatur, quia non compesit ipsi ratione humanæ naturæ; sufficit, quod conveniat ratione suppositi aut divinæ naturæ.

REGULA VI.

Ad veritatem propositionis requiritur, ut omne quod implicatur in subjecto conveniat subjecto co tempore quo sit implicatio.

Hoc est, Quamvis non necesse sit, ut prædicatum conveniat subjecto secundum omne id quod in subjecto implicatur seu per illud importatur, oportet tamen ut id quod

quod implicatur in fub ceto, conveniateo tempore quo fit implicatio, (hoc est, ut ego intelligo; eo tempore quo propositio profertur.) Verbi gratia, si am dicas, Homo albus currit, & jam nullus homo fir albus, propoficio est falsa, propterea quod albedo in subjecto jam implicatur, que in eo tamen non est. Ita si paries hic heri fuiffet niger, hodie autem effet dealbatus, & ego heif dixissem, Hoc album (monstrato pariete isto) est, propositio fuisset falsa, propterea quod hesterno die, quo propositio prolata, & implicatio circa subjectum, nempe con unctio parietis & albedinis, facta fuisset, illa implicatio feu conjunctio nondum fuit, nondum enim ille fuit albus: At si hodie dicerem, Hoc album heri erat, propositio esset vera, quia hodie est illa conjunctio parietis & albedinis, quæ sufficit ut paries dicatur albus hodie, neque aliud quid deest, propter cujus absentiam propositio illa falsa reddatur. Ita si de Christo intra triduum mortis dixissem, Hic homo est, propositio suisset falfa, quia in Chrilto implicatur humana natura, quæ tum non fuit; quia, ut humana natura fit, requiritur unio inter corpus & animam, quæ Christo in sepulchro jacente fuit dissoluta: At alia ratio est, si jam dicam de Christo, Hic homo vel Christus in triduo morti fuit, quia id quod in subjecto implicatur, nempe humana natura cum supposito divino unita, ipsi supposito jam convenit, & est filius Dei jam formaliter homo, Alnde hæc propositio jam est vera.

REGULA VII.

A propositione affirmativa sinita ad negativam infinitam, & vice versa, valet consequentia.

REGULA VIII.

- A propositione negativa finita ad affirmativam infinitam, & contra, valet consequentia.
- r. Propositio sinita est, cujus tam subjectum quam prædicatum est sinitum, ut, Alexander est rex: infinita est, cujus aliquis terminus est infinitus. Quid autem sir

sit terminus sinitus & infinitus, manisestum est. Nimirum ille est sinitus, qui negationem expressam non habet in principio; ut homo arbor: infinitus est, qui constat ex sinito & particula negativa præposita; ut, non homo, non arbor.

2. Porro infinita propositio triplex est: vel ex parte subjecti tantum, ut, Non lapis est animal; vel ex parte prædicati tantum, ut, Lapis est non animal; vel ex parte

utriufque, ut, Non lapis est non animal,

e quo

e quo

lomo

ioest

npli-

heri

heri

pro-

quo

mpe

im-

ille

rat,

pa-

bus

am

ri-

Tet

uæ

ur

ro

de

it,

12

m

lè

3. Inter propositionem finitam & infinitam de subjecto infinito nulla est consequentia, cujus aliquam rationem vide apud Zabarellam in tab. Inter infinitas vero propositiones ex parte prædicati datur consequentia atque æquipollentia cum finitis. Etenim ex affirmativa finita fequitur negativa infinita, & vice versa, ut Petrus est homo: ergo non est non-homo. Similiter ex affirmativa infinita sequitur negativa finita, & vice versa; ut, Socrates est non sapiens: Ergo non est sapiens. Inter duas affirmativas vero, & inter duas negativas, nulla datur consequentia; quod fignificavit Aristoteles 2 de interp. cap. 1. Si enim ex affirmativa finita lequeretur affirmativa infinita, & vice verfa, (ut fi ex hac, Petrus est doctus, sequeretur ista, Petrus est non doctus) tunc contradictoria vere affirmarentur de eodem : fi vero ex negativa finita sequeretur negativa infinita, & vice versa, (ut fi ex hac, Petrus non est doctus, sequeretur, Petrus non est non doctus) duo contradictoria negarentur de eodem, & sic inter ea daretur medium.

4. Valet autem consequentia inter eas propositiones de quibus dixi, modo observentur sequentes cautiones. I. Ex particulari non infertur universalis, Non enim sequirur, Quidam homo non est doctus: Ergo omnis homo est non doctus.

5. II. Totum pradicatum oportet esse infinitum. Nam si ejus tantum aliqua pars sit infinita, non necessaria este consequentia. Ita non sequitur, Homo potest non scribere: ergo non potest scribere. Adam in statu integritatis potuit non peccare: ergo non potuit peccare.

6. III.

6. III. Quando prædicatum negativæ finitæ est conjunëtum ad assirmativam infinitam, nen perpetua est consequentia. Non e im sequitur, Brutum non est animal intelligens. Ergo Brutum est non animal intelligens. Prior

enim vera est, posterior falsa.

7. 1V. Notandum, quod consequentia inter affirmativam infinitam & negativam finitam in propositionibus reduplicativis, & que fiunt cum voce per se & similibus, non sit mutua. Licet enim in illis ex affirmativa infinita sequatur negativa finita, (ut ex hac, Homo quatenus home est non bestia, sequitur, Homo quatenus homo non est bestia;) tamen ex negativa finita non sequitur affirmativa infinita, ex hac enim, Homo quatenus homo non est albus, non sequitur ista, Homo quatenus homo est non albus; prior enim vera est, posterior autem falsa: quod probo: Quicquid convenit homini quatenus est homo, convenit homini omni & semper, ejusque contrarium nunquam alicui homini competir. Jam non album convenit homini quatenus est homo. Ergo non album convenit omni & semper convenit, neque ejus contrarium unquam alicui homini convenit. Conclusio est absurda; siquidem multi homines sunt albi. Major est verissima : quicquid enim conve it alicei quatenus ipsum, convenit ipsi omni & semper, nec ejus contradictorium unquam ulli convenire potest. Absurda igitur est minor. Videatur Cajetanus in opusc.de ente & effent . c.4.q.6.

REGULA IX. Ab est tertii adjecti ad est secun li adjuncti valet consequentia.

t. Enunciationes fimplices, cum Nicolao Mosciensi lib.3. inst. Loz facimus duplices: quædam enim sunt de verbo substantivo, quædam de adjectivo: illæ iterum

funt vel de secundo adjacente, vel de tertio.

2. Enunciatio de secundo adjacente, seu secundi adjecti est, in qua verbum substantivum ponitur, nulla alia voce pro prædicato ibi opposita; ut, Homo est, Cœlum est. Enunciatio de adjacente tertio est, in qua poni-

tur

tur verbum substantivum, nomine possit illud sequente; ut, Homo est mortalis, Cœlum est corruptibile.

3. Ubi & hoc notamus, Enuntiationum de verbo adjectivo eandem esse rationem, idemque de illis judicandum, quod de illis quæ tertii sunt adjecti. Idque docet Aristoteles, cum 5 Metaph. cap. 5. ait, nibil differre, homo est convalescens, & homo convalescit; homo est am-

bulans vel secans, & homo ambulat vel secat.

4. Quæritur jam, an ex propolitione de tertio adjecto liceat inferre propolitionem de secundo. Et quod liceat, patet inde, quia sequitur, Paries est albus, ergo paries est: Homo est ambulans, ergo ambular. Non licere autem, perspicitur 1. inde, quod posito, in toto mundo non dari lupos, sicut in Anglia non reperiuntur, non sequitur, Lupus est animal, ergo lupus est, quia illud in eo casu verum esset, hoc fassum: 2. quod ia hyeme hæc propositio vera st, Rosa est species; salsa tamen ista, Rosa est: 3. quod etiam ista propositio, Adam (primus homo) est non sedens, vera sit; hæc tamen, Adam est, salsa.

5. Pro explicatione dico, Regulam non valere in propositionibus necessariis & essentialibus, quandoquidem in hisce prædicatum convenir subjecto, etsi non exsistat. Unde si nulli lupi essent in rerum natura, hæc propositio erat vera, Lupus est animal; salsa autem hæc,

Lupus eft.

6. Quantum ad propositiones accidentales, non vallet Regula I. quando prædicatum est extrinsece denominans ab actu intellectus, appetitus, phantasiæ, & si quæ alia est facultas animæ, quæ versatur circa objectum absens vel non existens. Unde hæ propositiones sunt veræ, Eclipsis præscitur, Sanitas amatur ab ægro, Rosa est species; & istæ sunt falsæ, Eclipsis est, Sanitas est, Rosa est.

7. Dixi autem, quando prædicatum est extrinsece denominans ab actu intellectus, &c. quia eorum quæ intrinsece denominant, item quæ extrinsece à sensibus, aut aliis rebus denominant, alia estratio. In hisce enim ab est tertii adjecti ad est secundi adjecti valet con-

sequentia. Ut, Paries est albus; ergo est. H mo ambulat; ergo homo est: Paries conspicitur; ergo est: Ignis

calefacit; ergo ignis est.

8. II. Non Valet, quando prædicatum est pure negativum. Ut non sequitur, Adam est non sedens; ergo Adam est. Dixi pure negativum, quia privativorum eadem est ratio quæ positivorum. Nam privativorum quædam funt talia, ut opponantur terminis denominantibus intrinsece, & sic ipsa etiam dici possunt intrinsece denominantia; ut cacum, quod opponitur videnti, quod est intrinsece denominans. Quædam sunt hujusmodi, ut opponantur terminis denominantibus extrinfece, & sic ipsa etiam extrinsece denominantia vocari possunt; ut incognitum, irrepertum. Cognitum enim, cu,us privatio est incognitum, dicitur à cognitione, que est extra id quod cognoscitur. Jam dico, Ab est tertii adjecti ad est secundi adjecti valet consequentia, ctiam quando prælicatum est privativum: ut, Homo est cacus; ergo homo est: Aër est tenebrosus; ergo aër est.

9. Exceptio autem est, quando privativum est extrinfece denominans ab actu intellectus, appetitus aut phantasia. Non enim sequitur, Dies extremus est incognitus, (quarenus nescimus quando suturus) ergo dies extremus est. Sed omnia ista latius deducta vide

Superius circa Reg. 4. tit. 1.

10. Dicis; Mortuum est terminus privativus oppositus viventi, quod est extrinsece derominans; nec tamen

sequitur, Petrus est mortuus, ergo Petrus est.

11. Potest responderi mortuum non esse accidens seu prædicatum accidentale hominis, sed ipsi opponi: quod patet ex rationibus hominis & mortui. Essentia enim hominis est, esse corpus animatum, seu vivum. Quoniam igitur mortuum tollit rationem vivi, & opponitur ipsi, sequitur mortuum etiam homini opponi.

12. Sed dicis; Hæc propositio est vera, Homo est mortuus, ergo mortuum homini non opponitur, quia

oppositum de opposito vere non prædicatur.

13. Respondeo, subjectum illius propositionis nempe homo, non esse hominem qui jam vivit, & vere est est homo, sed ampliandam e'us esse vim ad præteritum: sic enim vera est ista propositio, Homo qui est, vel fuit, est mortuus. Quam responsionem suppeditat Cajetanus

in prædic. cap. 4.

u,

is

e-

1-

-

is

d

14. Potest etiam responderi, Quando prædicatum in propositione de tertio adjecto tempus præteritum vel suturum connotat, verbum in propositione de secundo adjecto ponendum esse in codem tempore quod prædicatum connotat; aut ampliandam esse ad illud tempus, quod sit cum disjunctione: ut, Petrus est victus, ergo suit vel est; Quidam imperator est oppugnaturus Turcas, ergo quidam imperator est vel erit. Sic ergo & in hoc sequitur, Homo est mortuus, ergo homo sut, vel ergo homo est vel suit. Idem attendendum est in verbis adjectivis propositionum tertii adjecti: ut, Petrus ambulabit, ergo Petrus est vel erit; Quidam imperator oppugnabit Turcas, ergo quidam imperator est vel erit.

Atque hisce fic Regularum Philosophicarum expli-

cationem finimus.

Deo Opt. Max. fit Laus, Honor, & Gloria.

.tor itation. ap descent aminot est amont out to the fire of with he smile we depoint out with which 211 e ei fe spectorymit ter for the first analysis of the dian in action of the late A Harmon in the and all the to spin to All to the boundaries of · · I've where What had a section in the

அற் ஆர் ஆர் ஆர் ஆர் ஆர்

Disputatio Philosophica I.

PRINCIPIO

PRINCIPIATO.

THESIS I.

Octrina Principii & Principiati excipit tractationem de Potentia & Actu.

2. Principium, ut habet Thomas part. I. fumma theologica quaft. 33. art. 1. eft id, 2 quo aliquid quocunque modo procedit, Ex Aristotele 5. Mciaph.c. I. hanc vulgo tradunt definitionem;

Principium eft primum-unde aliquid eft, aut fit, aut coznofcitur.

3. In qua descriptione simul generalis quedam di-Aindig continetur. Ea autem hæc eft, quod principium . firvel offendi, five rei quoad elle e us; vel fiendi, five .

rei in fie i; vel cozno foendi.

4. Principium fiendi appellamus, unde res in fieri, non autem quando jam facta eft, depender: ut privatio in Physicis, Qualia principia etiam effe solent cause efficientes, minimum particulares. A sutore enim fit s calcaus on fabro ledus a fed quando fatti funt, iis non s amplissindigent, fed permanere possunt, opificibus e- ... tiam mortuis.

So Paret igitur, principium rei in fieri hic sumi exclusive, pro eo quod elt tantum principium illiusmedi, 1

non etiam fimul principium effendi.

6. Prin-

6. Principium effendi ett, unde res non solum depender dum fit, sed etiam cum jam sacta est; vel, unde res dependet, aut ab eo esse habet, quamdiu illud habet e ut materia & forma respectu substantiæ corporeæ, verbl gratia, anima sentiens & corpus organicum respectu animalis.

7. Principium cognoscendi, vel rei ut cognoscitur aut cognoscenda est, sumitur dupliciter; absolute, & exclu-

five.

8. Exclusive sumptum est id quod est principium cognoscendi ita, ut non sit simul principium rei in este aur
sieri: qualia sunt plurimæ propositiones, interque eas
illæ quæ in mathematicis axiomata appellantur, ut
habet Aristoteles 4. Metaph. cap. 3. verbi gratia, Impossibile est idem simul esse en non esse; si ab æqualibus æqualia auseras, quæ nemanent sunt æqualia. Qualia itidem sunt res, ut essectus & accidentia quatenus ex notitia corum provehimur in cognitionem causarum & subjectorum.

9. Principium cognoscendi absolute, præter ea quæ modo diximus, complectitur quoque principia essendi, cum juxta illud per vulgatum, A quo res depender in esse,

ab co etiam in cognosci dependeat.

10. Sunt quibus probatur ifthæc principii description

Principium eft id unde aliquid eft.

di principiis convenit; quia neque illud est id unde res quæ cognoscitur est, neque hoc est id unde res quæ fig

elt. Julto ergo descriptio est angustior.

13. Respondeo: Licet ex vel a principio cognoscendi non sit res quæ cognoscitur, est tamen inde ipsa cognitio: & licet ex vel a principio siendi non sit res, est tamen inde ipsum seri rei. Utrumque ergo principium est id unde aliquid est. Quanquam enim non prorsus negandum videatur, a principio siendi rem esse; sed id alibi declarabimus.

23. Caterum cum principium fir ex numero relatorum, e prelatum ei assignari oportet. Id vero est principiatum; quod, spectata definitione Thomas 5. 2. est id quod ab aliquo quocunque modo procedit; spectata Aristotelica etiam § 2. adlata, est id quod alicunde aut est, aut sie, aut cognoscitur; spectata tertia vero §.10.addita, est

id quod alicunde eft.

S

It

14. Porro ut ad principium redeamus, occurrit apud authores distinctio in principium quod & quo. Illius definitio nominalis fortasis tradi potest hæc: Principium quod est id, cui sumpto in recto, aut modo aquipollente, tribuitur verbum significans id cujus est principium, & præcipue est aliquod suppositum: ut, gubernator gubernatoris navis, & ignis ustionis est principium quod; dicimusque, gubernator gubernat navim, ignis urit.

13. Neque obstat, quod recte etiam dicatur, à gubernatore gubernatur navis, ab igne uritur hoc vel illude

quoniam illæ locutiones prioribus æquivalent.

16. Principium quo inde est id, cui sumpto in rasu auferendi, aut modo aquipollente, connestitur verbam denotans id cujus est principium; se, si non semper, ut plurimum natura aliqua est, aut forma, sive ea sit estentialis sive accidentalis, pars integralis siem, aut instrumentum. Sic unumquodque horum, ars quæ dicitur xucegnorum, manus temo, est id quo gubernatur navis, anima id quo homo intelligit, calor id quo ignis urit: unde dicimus gubernator arte, manu, temone, navem regit; ignis calore urit; homo anima intelligit.

17. Sed neque hie obstat, quod dicimus, beneficio artis, manus, adminiculo temoni, aut simili modo guhernatur navis, aut gubernator eam gubernat, &c.

quoniam hæ locutiones prioribus æquivalent.

principium quod & quo, quin aliquid simul possit esse principium quod & quo, quin aliquid simul possit esse principium quod & quo. Sicut anima est id quo cognoscimus: Aristoteles tamen 3. de anima cap. 4. in principio seribit, etiam animam esse id quod cognoscit. Sic & homo movet baculum manu, & utroque lapidem; & tamen 146. 8. Physic. t. 33. dicitur Baculus movet lapidem: multo magis licebit dicere, Manus movet baculum. Et quemadmodum dicimus, Ego hisce meis oculis vidi: ita dicitur Luc, 2, Oculi mei videruns salutare tuum.

Bb 2

19.11. Sci.

19. II. Sciendum, semper dari aliquod principium quod, quod non sit simul principium quo: ut homo, qui manu baculum movet, non est id quo aliud quid; aut alio quis movet.

20. Cæterum ut à confideratione principii transeamus ad contemplationem causarum, cum varia fint principiorum genera, omnia ad hæc duo capita possunt

referri, quod alia fint caufa, alia non caufa.

21. Nimitum latius patet principium quam causa. Est enim omnis causa principium, (sicut ipse Aristote-les lib. 5. Metaphys. cap. 1. 2it) sed non omne principium est causa: nam privatio generationis principium est, ut ex 1. Phys. constat, non causa. Sic & primum punctum lineae, & signum longitudinis seu via, unde quis moveri incipit, itineris principium est; nullum autem horum est causa.

art. 1. Pattem in divinis principium Filii afferunt, caufam autem esse negant: quod nos aliis discutiendum

relinguimus.

23. Nullam autem Aristoteles definitionem cause in genere nobis reliquit. Cum varii varias afferant, ista ex Francisco Suarezio disp. Metaph. 12. see. 2. hodie vide tur este receptior; Causaest principium per se influens esse in aliud.

24. Sumendum autem, ut ait Suarez, verbum illud influit non stricte est, ut attribui specialiter solet cause efficienti, sed generalius, prout zquivalet verbo dandi

vel communicandi.

25. Nos, falvo aliorum judicio, existimamus, ita esse describendam causam: Causa est principium alius in quod instuit esse, aut si non instuit, intendit tamen illud at thione, aut certe omissione ejus ad id aliquid conferente.

26. Quemadmodum autem supra principii principii htum, ita cause in genere, non, ut vulgo existimatur; effectum, sed causeum esse correlatum, habita propriatignificationis ratione; dicimus, Utrumque enim vocabulum, & principiatum, & causaum, deducitur iliud quidem a nomine principium, he a nomine causa, ex

præ-

præscripto Aristotelis Categor. cap. 7.5. 12. & seq. & habet se illud ad principium, hoc autem ad causam, sieut capitatum ad caput, & clavatum ad clavum.

27. Genera causarum quatuor sunt: Causa efficiens; materia, forma, finis. Quas quidem ad duas classes revocare licet; sunt enim omnes causa vel interna, vel

externa.

mo,

id ;

ea-

fint

unt

ſa.

te

m

m ri m

3-1

m

.

28. Interna est, quæ constitutionem rei ingreditur;

nempe mazeria & forma respectu compositi.

29. Externa eft, que eft extra rei constitutionem; ut

Disputatio Philosophica II.

De

CAUSA EFFICIENTE

& ejus aliquot diftinctionibus ac divisionibus.

THESIS I.

Ausam efficientem Atistoteles describit hisce verz bis; δθεν ή ἐξομὶ τῆς μεταβολῆς ἡ τροώτη, ἢ τῆς μεταβολῆς ἡ τροώτη, ἢ τῆς μεταβολῆς ἡ τροώτη, ἢ τῆς τὰς , lib. 2. Physic. cap. 3. t. 28. & s. Metaphys. cap. 21 Alibi eam paucioribus verbis expremit, ut lib. 1. Metaph. 2.12. & 19. hisce, δθεν ἡ ἀξομὶ τῆς κινήσεως, unde cst principium motus. Et c.7. istis; τὸ τῆς κινήσεως αίτον. Plura ex Aristotele non afterimus.

2. Alii alias producunt definitiones. An potest dici; este causam externam realiser influentem esse in aliud? Per vocem externam discernitur à materia & forma, que sunt cause interne. Per vocem realiser distinguitur à causa sinali, quam non ita realiser influere, sicut causa efficiens influit, vel inde patet, quod, ut aliquid causa smalis sit; non requiratur realis ejus existentia, que tamen necessaria est in causa essiciente, que madmodum & in omnibus aliis.

Bb 3

3. An

3. An mavis ira, Efficiens est causa externa, & non id cujus gratia aliquid est vel sit? Ut à causa finali posterioribus verbis, tanquam ejus descriptione, separetur.

effectum; vel potius id quod hisce verbis circumscribimus, Id quod efficitur. Et est quælibet res, quatenus à

causa efficiente dependet.

5. Ex quo limul luce meridiana clarius est, quod alibi notavimus, nempe correlatum cautæ in genere non este estectum. Illis enim quæ disserunt ut latius & angustius, (quo modo causa & causa esticiens inter se comparata sunt) idem respondere correlatum, ex iis est

que fieri nequeunt.

6. Causalitas ejus est actio vel effectio. Aliquid enim est causa efficiens per hoc, quod agit vel efficit. Quanquam nomen essectus ita lare quandoque accipitur, ut non solum rem productam, sed quicquid à virture agentis manat, (uti loquitur Suarez disput. Metaph. 18. sest. 10.) complectatur; & sic ipsa etiam ejus causalitas, nempe actio, sub essectu continetur, ut si dicamus, calefactionem vel ustionem esse essectum ignis. Quin ipsius etiam essectum essectu

7. Ex quibus nemo non intelligit, rationem causandi, sive id per quod aliquid aptum est ut sit causa essici-

ens, effe potentiam activam.

8. Sed conferamus nos ad aliquas cansæ esticientis divisiones (I.) Primum locum tribuinus ei, qua in Phy-

ficam & moralem dispescitur.

9. Causa physica hie non accipitur pro ea que postmodum vocabitur naturalis, nec opponitur libere; sed utramque complectitur. Dicitur enim ita quelibet causa esseins comparata essectui in quem verum præstat instrum.

dem verbis significatur, videtur tamen eorum mens buc redire; Causa moralis est, cui recte imputatur effectus citra tamen influxum in cum, Qualis causa est, 1. qui cogit aliquem kiquem ad aliquid patrandum, 2. qui pracipit, 3. qui fuadet, 4. qui removet prohibens, 5. qui applicat agens ad patiens, 6. aut hoc ad illud, 7. qui non impedit cum possit & debeat. Verbi gratia, incendiarius nihil eonfert ad comburendum adificium, nisi quod ignem ei, agens patienti, applicat: atque ita non prastat influxum comburendi; quod vel inde perspicitur, quod ipse, constagran, e domo, longissime abesse, aut mortuus etiam esse possit. June tamen ei exustio adificii imputatur; proptereaque si captus & convictus sueit, plectitur. Ignis autem est causa physica combustionis, quia is immediare comburit.

ralem hic sumptam este pro ea quæ est tantum moralis.

Datur autem aliqua quæ simul est physica. Sed inferius & hanc rem pluribus exponemus, & plura exempla

afferemus.

id

1-

u

1-

3

1-

n

1-

-

ft

n

-

it

9

12. (II.) Nihil vulgatius est divisione causæ efficientis in causam per se & per accidens. Nihil vulgatius quoque est, quam causam per accidens esse duplicem, aliam ex parte cause, aliam ex parte effectus.

13. Nos etiam causæ per se adhibendam censemus. Utraque igitur, & causa per se, & causa per accidens, est duplex: jam est talis ex parte causæ, jam est talis

ex parte effectus.

14. Caufa per se ex parte caufæ est, à qua ut tali;

procedit effectus.

15. Causa per accidens ex parte causæ est, à qua procedit essectus, sed non ut tali. Verbi gratia, sit medicus:
idem homo est, & accidunt ei plurima; sit (exempli
causa) jurisconsultus, Francus, simus. Quando dico,
Medicus curat; causam per se curationis nomino, quia
medicus, ut medicus, curat. Si dico, Homo jurisconsultus, Francus, aut simus curat; causam per accidens;
ex parte causæ scilicet, exprimo. Curat enim & homo,
& jurisconsulrus, & Francus, & simus; sed non ut homo,
neque ut jurisconsultus, aut ut Francus, aut ut simus,
sicuti patet.

16. Porro(III.) utraque causa ex parte effectus ulte-

rius distinguenda est. Dicitur enim utraque vel ratione influxus, vel ratione intentionis.

17. Caufa per se ratione influxus, que & per se physica vocatur, dicitur comparatione esfectus in quem influir,

five eum intendat, five non.

18. Caufa per accidens ratione influxus, quæ etiam physica per accidens vocatur, dicitur comparatione effectus in quem non influit, eum tamen aut indirecte intendit, aut directe, vel nullo modo intendens facit aliquid quod ad ipsum conferc.

one effectus quem intendit, aut directe, sive in eum influar, sive non, facit tamen aliquid quod ad ipsum con-

fert ; aut indirecte.

20. Caufa per accidens ratione intentionis dicitur respetu effectus quem nec directe nec indirecte intendit, influit tamen in ipsum, aut saltem facit aliquid quod ad

iplum conferat.

primo, conferre aliquid ad effectum id hic dici, fine quo is non fieret, Et necessarium fuit issud verbum addere, propterea quod id quod nec influit in effectum, neque inter eos est qui non impediant cum possint & debeant nec aliquid facit quod conferat ad effectum, neque

per se neque per accidens ullo modo causa sir.

22. Secundo sciendum, intentionem esse duplicem; directam & indirectam. Illa dicitur comparatione essecutus quem quis actu voluntatis expetit; quo modo intenditur literarum exaratio ab eo qui calamum capit in manum ut scribat: hæc hic loci, nobis dicitur comparatione essecutus quem quis dicto modo non appetit; tamen aut appetit & facit aliquid ex quo aliquo modo novit eum sequi, aut ipsum non impedit cum possit & debeat. Priori modo rixas expetere aut intendere dici potest is qui iis implicatur, quod eorum, quos potos rixare consuevisse non ignorat, compotationibus interesse non dubitavit: Posteriori modo lapsum pueruli, qui eum non impedierit cum potuerit & debuerit.

23. Sciendum autem porro, causam per se physicam

five eam quæ sic dicitur ratione influxus, aliquando ratione intentionis non esse per se, sed per accidens: qualis est, qui sindendis lignis operam dans, pedem securi vulnerat; aut qui vineæ colendæ causa sodiendo the saurum invenit. Aliquando autem ratione intentionis quoque causa per se est: ut quando quis scribit literas, aut sciens & volens sua manu alium consodit, aut verberat.

24. Causa per accidens physica sæpe ratione intentionis non est per accidens, sed per se. Hujusmodi est is qui applicat agens ad patiens, aut hoc aut illud; ut, comparatione tecti aut ligni ardentis, is qui ili ignem subjecit, aut hoc in eum conjecit : is item qui removet prohibens; ut, qui sciens utrem in fundo aquæ lapide imposito detineri, lapidem aufert, comparatione motus quo uter ascendit; aut qui valvas ligneas quibus conclave undique occlusum est, recludit, comparatione conclavis illuminati à sole : is etiam cujus juffu, coactus aut suasu aliquid fit, verbi gratia homicidium committitur, comparatione illius homicidii: & porro is qui non impedit (verbi gratia casum pueruli de mensa,) cum possit & debeat. Quo pertinet quod 2. Phy (.t. 30.05) Metap'yf. t. 2. dicitur, absentiam gubernatoris effe caufan Submerhonis navis. Confer. 5. Phys. t. 32.

25. Interdum hæc causa per accidens physica el quoque per accidens ratione intentionis : quo mode causa per accidens est ascensis utris, qui in siumine la pidem ipsi impositum tollit, quem ipsi impositum fuissi.

ignorat.

a6. Sunt autem nonnulla ulterius pro pleniori huju doctrinz intelligentia observanda. Eorumque primur est simile ei quod notavimus supra th.6. nempe, non se sum rei qua agit, sed ipsi etiam acti ni, quam aliquodo în effectibus ejus contineri ex eadem thes. constat, convenire appellationem causa per accidens: focus, eum quis sodit condendi sepulchri causa, & qui sodit, & ipsa sossi recte dicitur causa per accider inventi thesauri. Consimumus hanc sententiam authoritate. Themistii, qui sossionem per se causam rationi

inventi thefatiri per accidens causam esse, dicit?

27. Secundo, in genere causarum per se & per accidens ex parte causa, unius essectus plures dari causas, unam quidem per se, reliquas per accidens. Quemadmodum hujus essectus qui est ædiscium, causa per se est architectus; causa per accidens sunt hic vel ille homo, ita Francus, musicus, simus, varus, ventriosus, si hæcillius hominis qui architectus est, & ædiscium extruir; sint accidentia.

28. In genere vero earundem causarum ex parte esfectus duo vel plures attendendi sunt essectus; quorum
una eastemque causa alterius quidem aut plurium per
accidens, alterius autem per se causa est, aut esse debetat. Ita duo essectus sunt, 1. sosso, sepulchri condendi
causa instituta, aut etiam terra sossono illa aperta; &
præterea 2. inventio thesauri. Quorum essectuum is
qui sodit causa est, illius quidem per se, hujus per accidens.

49. Sunt autem, uti th. praced. diximus, plures nonnunquam effectus per accidens causæ per accidens ex parte effectus: ut cum conclave lumine solis derepente illustratur, sieri potest ut, qui oculorum ægritudine laborat, offendatur. Duorum horum effectuum, & illuminationis & læsionis, causa per accidens est is qui val-

vas à specularibus removit.

3. Verum hic objici posset I. Interdum unum tantum, in posteriori genere causarum per se & per accidens, non duos dari essecus. Nam cum Adrastus feramoccisurus, silium Crœsi confodit, hic certe unus essecutus tantum existir, nempe confosso silii Crœsi; cædes enim feræ, quam sibi proposuerat, secuta non suit. Idem confirmatur argumento sumpto ab eo qui causa peraccidens dicitur, propterea quod non impedit id quod potest & debet impedire: ut si mater puerulum, quem in gremio habet, obrepente de improviso dormitatiuncula, humum decidere sinat: nullus enim alius hic essectus est, quam casus pueruli. II. Etiam in causis per se & per accidens posterioris generis, sive ex parte essectus, duas occurrere causas: dictum enim suit thes. 26.000 solum.

folum eum qui agit, fed ipfam etiam actionem effe cau-

fam.

31. Sed ad I. argumentum respondemus, non asseruisse nos, duos semper dari aut esse in isso genere causarum per se & per accidens essectus; sed duos semper esse attendendos, quod prosecto locum etiam habet in iis quæ adducta sunt. Quamvis enim cædes seræ non suerit perpetrata, attendenda tamen ea, vel ratio ejus habenda hoc loco est. Et licet Adrassus causa ejus essectionensnon suerit, propterea quod ejus quod non est nulla sit causa essectiones; ejus tamen causa, & quidem per se, esse debuerat: Quæ responsio etiam accomodari posse videtur exemplo pueruli è gremio matris dormientis prolabentis: præter lapsum enim considerandum est & hoc, quod mater puerulum in gremio voluerit tenere, quod etiam aliquandiu præstitit.

32. Ad alterum dicimus, rem quæ agit, & actionem iplam, non eo modo esse duas causas, quo diximus esse duas vel plures in genere causarum per se & per accidens ex parte causa. In hoc enim genere ita sunt plures causarum ab altera præcedat, & rationem esse su su sontiatur. At actio procedit à re quæ agit & esse causarum ab est ut adverse du doctrinæ ihes, at eam potius consistant. Est enim una causa nempe id quod agit, & actionis, & quidem per se, & ejus quod sequitur vel connectitur, sed per accidens. Quemadmodum qui sodit causa esse cest se est foi-

fionis, & inventithefauri caufa per accidens.

33. Tertio observamus, id quod ex sis qua thes. 31. tradita suere, cum causaper accidens ex parte essettus est, aliquando actu duos esse essectus; quorum is qui per accidens sit, eum qui per se est comitatur aut sequitur; aliquando essectum per se intendi quidem & proponi, non tamen actu obtineri, sed in ejus locum succedere essectum per accidens. Res clara est ex exemplis allatis.

34. Quarto, effectum per accidens aliquando necesis fario co necti cem effectu per se: quemadmodum interdiu valvis à speculiribus dimotis non potest non conclave;

clave illuminari. Aliquando ut plurimum sequitur, sicuti qui alterum percusit plerumque repercutitur, aliquando raro 3 quod testatur thesaurus ab ilio qui sepulchri condendi, aut alterius rei causa so sit, inventus,

35. Quinto duorum effectuum, quorum hactenus non semel mentio sacta est, quorum unus effectus per se est, alter per accidens, unam eandemque interdum este causam physicam; quemadmodum idem homo est qui sodit, & qui thesaurum invenit; interdum este duas diversas causas physicas; quemadmodum liquet in remotione valvarum, eamque comitante illuminatione; illius enim causa physica est homo, hujus sol. Quod apsum non impedit quo minus homo ille illuminationis quoque sit causa per accidens. Causa, inquam, per accidens esus ille est qui removet valvas, non quidem rati-

one intentionis, fed physice & quoid influxum.

36. Sexto, dubium quoddam enodandum est, Videzur dillinctio cause per accidens in physicam, five eam que ratione influxus ita appellatur, & eam que ratione intentionis nomen id obtinet, non esse sufficiens, led dari caufam per accidens que sub neutro membro contineatur. Testatam rem facit tegula, que de testo decidens prætereuntem vulnerat. Gaudet hic tegula nomine caufæ per accidens inflicti vulneris; vulneratur enim præteriens cafu ; at quicquid caulu fit, a causa per accidens fit. Sed non ell causa per accidens phyfice; quia ipla fuapte vi & immediate vulnus efficit, quod est proprium causa per se physica. Sed recratione intentionis causa per accidens ett : Nam quicquid non ht præ er intentionem alicujus, ejus id casa per accidens ratione intentionis non est: sed vulnus non præter intentionem lapidis infligitur : ergo vulneris caula per accidens ratione intentionis lapis non eft, Major est aperta & confesse veritatis. Minor prohatur : Quicquid non est subjectum capax intentionis, præter ejus intentionem nihil contingit, cum præter intentionem plicujus aliquid fieri privationem intentionis importet. Lapidem vero non effe Subjectum capax intentionis, ende perspicuum est, quia intentio est actus voluntatis; voluntate autem folum prædita funt quæ facultate in-

telligendi pollent.

37. Respondeo breviter: Licet intentio proprie sit actus voluntatis, metaphorice tamen adscribitur etiam rebus omnis cognitionis expertibus, quatenus inclinationem habent ad aliquid, & importat ipsam potentiam naturalem comparatam cum sua persectione qua caret: quo modo materia prima Aristoteles tribuit appetitum forma, & tegula decidens intendit vel appetit quietem in terra. Quod autem transcuntis caput vulnerat, prater intentionem e jus est, indeque ad causam

per accidens ratione intentionis refertur.

38. Septimo, causam moralem esse causam per se ratione intentionis, non difficulter ex supra dictis perspicere est. Existimamus tamen, non æqualem eas obtinere ambitum, sed hanc illa esse ampliorem: quod vel ex sis quæ thes. pracedente disputavimus, ostendi posse putamus. Est enim tegula causa per se & physice & ratione intentionis quietis in terra, quam per motum naturalem sibi comparat: sed quis eum in censum causarum moralium retulerit? Vulnerati capitis est causa per accidens quoad intentionem: quis vero eam moralem per accidens vocaverit? Fortassis autem & alia suppetunt quibus probatur, non omnem causam per se ratione intentionis esse moralem.

39. (IV.) Causa efficiens vel univoca est, vel aquivoca. Univoca, quæ est ejusdem speciei insimæ cum essectu ut ignis generans ignem, bes bovem, calor caloremaquivoca: quæ specie insima cum essectu non convenit qualis causa rerum omnium à se sactarum est Deus, &

literarum ille qui scribit.

40. (V.) Causa efficiens est vel naturalis, vel tibera; Naturalis est, quie positis omnibus ad agendum requisitis ita agit, ut non possit non agere, à issue requisitit ita hoc agit, ut in ejus potestate non sit aliud agere: tibera est, quie positis omnibus ad agendum requisitis ita agit, ut possit non agere, à issue requisitis ita hoc agit, ut in ejus potestate sit aliud agere.

41. (VI.) Causa efficiens elt vel universale, vel par-

tigularis. Universalis eft, que influit actione ex parte ejus indeterminata & indifferenti ita, ut simul eodem modo in plures diversissime nature effectus influat, aut influere poffit; determinatur vero, ut evadat hujus vel. Illius speciei effectus, abalia causa efficiente. Causa particularis eft, à qua effectus habet elle determinatum, five ut sit talis speciei. Ita Deus de communi theologorum & plerorumque philosophorum Christianorum tententia; concurrit ad generationes & actiones omnium rerum, tanquam caufa univerfalis,u: cum calore ad generationem caloris, cum frigore ad generationem frigoris, cum eo qui scribit ad efformationem literarum. Est autem illa actio Dei, quantum eft ex parte ejus il imitata & indifferens: quia quamvis Deus non solum. efficiat communes rationes, fed proprias griam & specificas quarumlibet rerum, & ita, licet actio ejus fimpliciter determinata fit ad certam fpeciem, tamen determinatio illa non competit isti. actioni quatenus est à Deo, tanquam causa universali, sed quatenus est a causa, particulari: quemadmodum actio Dei concu remis cum. calefaciente est calefactio, concurrentis autem cum corpore frigefaciente elt frigefactio, & i.a semper ett actu & simpliciter deter minata ad certam speciem; si tamen. illa actio ejus confideretur ut est abeo, præcise tanquam à causa universali, nou intelligimus cur debeat effe calefactio potius quam frigefactio. Unde non dicimus, hanc actionem elle calefactionem, quia eft à Deo. cum & frigefactio ab eo fit; fed dicimus, eam effe calefactionem, quia est ab igne, frigefactionem vero quia est a corpore frigefaciente. Quod ergo actio Dei, ut caula. universalis elt, determinata & limitata est, acceptum. ferendum est causæ particulari, cum qua concurit. Videatur Petrus Hurtadus de Mendoza difp. Phys. 103. feet . 4.

Tantum hac vice.

DOCTRINA

è

n:

2

1

PROPOSITIONUM,

Disputationibus XII. comprehensa.

IN QUIBUS

De omnibus Controversiis que à Perspateticis partiminter se, pattim cum Rameis agitantur, ex optimis quibusque Aristotelis Interpretibus dissertur, veritas stabilitur, & contrarie opiniones resutantur.

AUTHORE

M. DANIELE STAHLIO, Inclytz Academiz JENENSIS Professore Publico.

OXONII;

FT.

Empensis J. W E B. Anno Dom. 1663.

ROSITION

ATTAT

1.1

ij, attor bas M. compre

Mann y to

्यात्रा १४ किलामा स्थित क्या में स्थापित कर्णात्रा । इ.स. १८ हेस अल क्या में स्थाप के स्थाप कर्णात्रा । alth a frequent fielding the . 11.1 destrible Westlandsons

.C. A.T.

1127 F. 200

D.

(rer un lor ba

in ma de oge

cei ti qu in in TH

in pa di ti in tr

10 21

die

Viris Clariffimis & Excellentiffimis

D. BALTHASARI MENTZERO;
SS. Theologiæ Doctori, D. Gregorio Horstio,
Medicinæ Professori publ. D. Valentino
Purgoldo, JCto&c.

UM aliquando-Philippus Alexandri magni parens in J Corinthum expeditionem moliri diceretur, Corinthii rerum suarum satagentes ad apparatus bellicos incumbere universi caperunt. Hi in conficiendis gladis, bastis, clypeis, loricis, tormentis, aliifque bujus generis armaturis occupabantur; illi milites conquisites instruebant; alii muros in sublime ducebant, vallos constipabant, propugnacula firmabant, & denique nibil intermittebant, quod ad reipuba desensionem utile videbatur. Horum studium cernens Diogenes Cynicus, dolium fuum per plateas binc inde subvolvebat, quod commodius nihil habebat quod ageret ; 6 admiranti interrogantique cuidam amico, cur boc faceret, Ideo facio, respondit, ne unus inter tot operi inten-tissimos cessator esse deprebendar. Non admodum dissimile quid miti contigit. Cum enim viderem acerrimam atque indefeffam effe univerforum celeberrime bujus Academie incotarum operam atque fludium, nullumque Academicorum exercitiorum genus, ficut in alik facultatibus, ita & in Philosophica non florere, omnesque humana sapientia partes cum publice, tum privatim, certatim & doceri & disci, existimavi hand boc convenire mihi inter tot occupatissimos esse otiosum statui igitur Collegium philosophicum intra domesticos parietes institucre, quod commodius nibil tract are poffe videbar, cupiens ulteriori Sophia cultu animum excolere; & feci, feitu & indultu venerandi Philosophorum Ordinis. Tantum autem abfuit ut tenustus mea ab inftituto hocce me deterruerit, ut potius perficiendi ftimulos addiderit; quandoquidem usus & excreitatio, quod dicebat clim Cynicus, sicut in externis & manuarits, ita & in animi actionibus, celeritatem & facilitatem pariunt, O, ut est in proverbia, on To Aspeny to Aspeny moeiceras.

Caterum examini corum qui sua nomina Collegio meo dederunt Logicam primo subject, observans ordinis quem ipfatun fcientiarum natura G' intelle dus noftri conditio requirit. Perductis disputationibus Logicis femistri superioris anni aftivo ad finem, (quo fruetu aut profectu nescio ; h aliquo, gaudeo, fi nullo, Beózov tamen non adcurro, fed Nopov, qui dictitat falutarium studiorum etiam citra effe. Aum laudandum effe tractationem) hyemali hocce adjanxi quoque Naturalem & Moralem Philosophiam, camque examinandam Collegis meis propofui. Accidit porro ut à quibujdam rogatur ut aliquem in Phil fophia tradatum ad manus sumerem, eumque ipse arte et Marte meo explicarem; se opera sua me adjuturos, & ut typis imprimatur curaturos. Mihi fane, cui non ignotum, pruritum illum & cacoethen feribendi plus nocuife, quam profuisse regno literario, scribendi edendique aliquid in mensem nondum venerat. Quid igitur facerem'? Num bonesta ipsorum petitioni locum denegarem? At non bujufmodi repulsam deligentia ipsorum, quam opponendo & respondendo oftenderant, meruerat, quaque mihi quoque alaeritatem incufferant. Peci igitur quod facere me volchant; Doctrinam de Propositionibes (que ut studio est dignissima, & magnum uie & imbannes ad finem artic Logica, ita plerunque hodie à philosophia studiosis parum curatur) explicare, controverfas que à Peripateticis partim inter fe, partim cum Ramais azitantur, ex optimis Ariftoselis interpretibus enodare volui, veritate stabilita, & contra fentientium opinionibus, caru nque rationibus, quantum per tenuitarem meam fieri potuit, profligatis. Ubi non diffiteor nonnulla repertri, qua prolixiorem tractationem requirant, que me pro conditione Respondentium quatior pagellarum terminis claudere oportuit, nolentem ipfos magmis oncrare sumptibus. Hoc, quodcunque eft, jam prodit foras, & ander se credere busi publica. Subsultas, Mome? Ringeris, invide? Habetis uterque quod mente & dente veftro laceretis? Aft ego flocti pendo vos, quanti quanti ctiam estis, quamvis tanti effe haud positis. Etenim,

Livor iners vitium mores non exit in altos, litque latens ima vipera serpit humo. exe

dit

cc

boo

lite

eti

tat

jur

\$HA

int

COT

972 14

AND

ad

tor

va

lic

Et n Suboan, Xenophon. teste, xegva denvestea zi-

Sed quid ego hac animo nec quidquam ingrata revolvo,

Quidve moror?

26

de:

re-

10-

io;

fed Fe.

d-

mi

170

4-:

co:

71-

1-

0-

2

e-

(=)

20.7

ian.

543

-

-

7

Nomini vestro, Viri, magnifici, reverendi, clarissimi, excellentissimi, juvenes nobilissimi, virtute atque eruditione ornatissimi, veftro, inquam, nomine primum buncce ingenii mei fætum oblatum & dedicatum volo. Suadet hoc, Viri, benevolentia illa atque favor, queis humaniores literas omnesque earum cultores complectimini, queisque me etiam studiaque mea juvare vos & promovere velle indubi ; tatis persuasum argumentis babeo, & potestis. Suadet boc. juvenes politissimi vestra etiam benevolentia, suadet mutua nostra amicitia, quam partim absentia interruptam in integrum restituere, partim jam florentem fovere atque confirmare annitor. Accipite, quaso, vile & exile boc munusculum mente non aversa, & non tam ad axing @ Al Sidondiar, quod monet in Ethicis Philosophus, quam ad Etr To Sidol G respicite. Accipite, & Patroni, Fautores & Amici mibi effe ne definite. Ego vicisfim observantiam meam atque omnia officia atque studia vobis polliceor & offero. Valete.

V. observantiss. & officiosis.

M. Daniel Stabling

o que ve m poe a L

Marie Marie

ser sals idage

isal.

The same

Shev?

38

DISPUTATIO I

De Nomine.

E Propositionibus acturi, duos Aristotelis libros enunciatione inscriptos, suprimis respiciemus & sequemur: quorum sibrorum non solum Andronicus authorem Aristotelem negavit, quem resutatum videris à Coll. Con. in proæm. h. l. sed etiam Ramus l. 5. Schol. Dial. cap. 1. audet dicere, ipsos à quodam organi logici studioso ex Analyticis, Topicis, & Elenchis esse extractos, issque Logicum carere posset.

operationem pertineant, eamq; suis præceptis dirigant & informent, sine quo Logica persecta esse non potest, quis huic Rami pronunciato punctum seret, ut asserat, illos esse inter Dialecticos tractatus supervacaneos?

3. Ratio Rami est, quia libri contineant fere eadem que Analytici, Topici, Elenchi, & citent supe eos, Quasi vero unus idemque scriptor libros prius à se editos in posterius scriptis citare non possit. Fecit hoc Aristoteles, tum hic, tum in Ethicis, Physicis, & alibi. Quasi etiam una res in diversis scientiis aut diversis partibus unius scientiz sub diverso modo considerari

non possit.

4. In libris de interp. agit Dialecticus de propositione ejusque partibus & assectionibus, per se, absolute, & quatenus intellectus nostri (undenny & diaipeny juvant: in Analyticis, Topicis & Sophisticis, quatenus promovent diaipeny, & sunt materia syllogismi, tum in genere considerati, tum ad certam materiam applicati & determinati. Vide Scaynium l.de interpripag. 183. & Tolet. in prolegicius dem lib. p. 202. Quod si in hisce etiam quædam occurrunt quæ ad propositiones per seconsideratas spetare videntur, hoc non sit xt no ménue, sed obiter, & si conageodo.

5.Inscribuntur autem hi libri del spunyeier, quia enun-

ciatione, cujus doctrinam explicant, animi nostri sensa & cogitata aliis explicamus & interpretamur: ¿¿uludi-ax enim est interpretari & enunciare. Hinc ¿¿uludia di-ac est quasi the the propose propose ¿¿uludia a fine extremo, per quem quid intelligamus vide apud Tolet. de dial. in comm. cap. 2. q. 4. p. 13.

tam simplicibus vocibus in prima mentis actione, quam complexis in secunda attribuit; ita ut subjectum hujus libri sit tam notio sive vox simplex, quam enunciatio.

Vide Zab. lib. 2. cit. cap. 3.

7. Nos vero cum Thoma leat. 1. hor. com. & aliis, per illud vocabulum folum enunciationem hic intelligimus, eamque objectum horum librorum statuimus. Ille enim proprie interpretari dicitur, qui veritatem vel falsitatem

in a iquo contentam explicat.

8. Quod si Zab. generaliter interpretationem accipiat, cumque Boet. velit desinire, vocem significativam
per se articulatam, interiores passiones manisestantem;
& ipsam horum librorum subjectum facere, prout facit
loc. citato. non solum notiones simplices & enunciatio,
sed & syllogismus illorum subjectum crunt, id quod nec
Zab. nec alius quisquam unquam assirmarit. An non
enim syllogismus, quando ore profertur, manisestat.&
interpretatur internum animi discursum ?

7. Objectum igitur librorum sel ipulmelas formale est enunciatio seu propositio, materiale & formale simul Ens, quatenus ipsi applicanda sunt notiones secunda, qua compositionem & divisionem intellectus dirigunt.

10. Patet hinc errare Ramzos, qui subjectum judicii axiomatici constituunt argumenta, quatenus secundum veritatem vel salsitatem disponenda. Quod enim in aliqua scientia non per se consideratur, sed refertur ad aliud tanquam pars, neutiquam subjecti loco sabetur. Zab. 1.1. de nat. Loz. cap. 15. & 1. de tribus pracoz. cap. 2. At argumenta in judicio axiomatico Ramzorum non per se considerantur, (sic enim ad Inventionem pertinent) sed ratione axiomatis cujus partes sunt, & vocantur antecedens & consequens.

II. Cate-

n

D

P

PI

ra

m

fit

re

fe

m

pe

tin

ve

ae

po

No

tui

au

rui

fun

noi

mu

fun

6.3

11. Cæterum antequam Aiistoteles ad propositionum enodationem accedit, præmitit quædam de Nomine & Verbo, quæ quo modo sese habeant in respectu partium Logices, & qua ratione tractantur, controversia est non levis.

8. Scayn. ejusdem lib. cap. 2. sententia est, prædicabilia & categorias, cum sint termini rerum incomplexi, ad primam mentis operationem pertinere; Nomen vero & Verbum ad secundam, & esse partes enunciationis.

13. Secunda sententia est Zabar. 2. de nat. Log. cap. 3. quem sequitur Reg. lib. 2. disp. log. prob. 1. de ctrinam. Nominis & Verbi esse absolutam, & sine res. ectu ad enunciationem, & spectare simplicium terminorum ap-

prehenfionem.

nfa

di-

di-

X-

de

et.

m

jus

io,

er

ıs,

im

m

ci-

m

n,

cit

0,

ec

ao

8

le

ul

r,

i-

1-

m

d

ra

2.

n

i-

1-

e-

14. In prima sentential illud fassum, prædicabilium & categoriarum tractationem esse directricem mentis operationis primæ. Vt enim aliquid dicatur intellectus humani actus in cognoscendis rebus dirigere, requiritur ut sit notio secunda. At tractatus de prædicamentis est de rebus ipsis seu notionibus primis, & per consequens essentialiter ad Logica pertinere non potest, aut primum mentis nostræ actum informare. Quod si prædicamenta per se non pertinent ad Logicam, nec prædicamenta per se non pertinent ad Logicam, nec prædicabilia pertinebunt, utpote quæ propter prædicamentorum pleniorem cognitionem à Porphyrio scripta sicut vel prima verba ejus sibri ostendunt. Vide Zab. & reg. lib.cit. recetebæc & suse contra dictam opinionem disputantes.

positionem, sicut paulo post dicetur. III. Iterum salsum, Nomen & Verbum respicere ipsam tanquam partes totum. Sit argumentum : Partes propositionis sunt subjectum & prædicatum, id quod nemo utnquam Logicorum, quos sol aspexit, negavit. Nomen & Verbum non sunt subjectum & prædicatum. Ergo nomen & Verbum non sunt partes propositionis. Assumpt. Probatur; quia multis modis different. 1. Subjectum & prædicatum sunt relata. Nomen & Verbum sunt relata. Nomen & Verbum sunt absoluta. Zabar.

per se mutuo definiuntur, quod in Nomine & Verbo non apparet. 2. Subjectum & prædicaram sunt quid communius quam Nomen & Verbum: subjectum enim & prædicatum tam in mentali quam orali propositione reperiunrur ex nomine autem & Verbo sola verbalis propositio componitur. Ant. Ruv. cap. 2. lib. 1. perih. q. 1.3. Nomen & Verbum sunt singulæ voces, illorum enim partes pet se non significant; uc, homo currit, homo nomen, & currit, verbum; sunt singulæ voces: at subjectum se prædicatum sæpe ex pluribus vocibus constant, & sunt intègræ orationes, Fons. sinst dial. lib. 1. cap. 18. ut homo oft animal rationale, animal rationale, prædicatum, est integra oratio.

16. Sed nec Zabar, sententia rationi-consentanea est. Ubi enim non consideratur unius de altero prædicatio; ibi nec Verbum locum habet. Præcipuam enim & ultimam dissertiam Verbi, per quam constituitur in ratione formali, constituit Aristoteles in eo, quod sit nota eorum quæ prædicantur, quod significet compositionem extremorum; quam sine extremis non sit intelligere, quod Verbum non exercet niss in propositione, sicet semper aprum sit exercere, ut recte explicat Ruv. 1 de interp. cap. 3. q. 2. Vide stiam Coll. Conimb. 1 de interp. cap. 4. q. 2. art. 4. s. 21 Atqui in prima mentis operatione non est unius de altero prædicatio, alias non esse simplex apprehensio. Ergo Verbum non pertinent ad primam mentis operationem.

17. Instat. Zab. non posse aliud cogitari vei inveniri quod primam mentis operationem informet: igitur Nominis & Verbi hoc esse officium. Nemo enim dixerit secundum & tertium mentis actum opus habere aliquo dirigente, primum vero co carere posse, cum ditelli lectus secundum se totum variis sie expostus erroribus.
Tolet, de diale et. in commun. cap. 2. 4. 1.

18. Respondeo, falsum este anrecedens: Asserious enim dari plurimas notiones secundas simplices (ut causam & causatum, subjectum & adjunctum, connexa, antecedentia & consequentia, dissentanea, comparata, conjugata, etymologiam, totum & partes, genus & speciem n

n

ł.

5

-

-

à:

n

,

.

let

15

30

ni

1 92

:97

1

gr

14:

S.

ne:

-

1-

,

8c

m,

ine respectu ad propositionem consideratæ,intellectum res a'nu συμπλοκώ concipientem sufficienter juvant.

19. Addino firma hoc ratiocinatione; Illi termisi, ex quibus omnes propositiones tanquam ex materia conftant, lune grimæ mentis noftræ operationis, quando feilicet per le confiderantur, & abtirahuntur à ce me positione & divisione. Vide ipsum zabar.cit loc, hanc majorem onicino stabilientem. Quemadmodum en m proposiriones sunt materia sy logismorum; ita illi conceptus qui simplicium apprebensionem dirigunt funt materia propositionum. Atqui omnes propositiones constant ex notionibus jam recensitis : nulla enim datur que non vel ex caufa & effectu, vel subjecto & accidenie, vel genere & specie, &c. conflituatur. Ergo fi prædicti termini per le confiderentur, & abstrahantur ab effe lubjectum & prædicarum, funt primæ animi nofri operationis. At poffunt & debent per fe & abfolute confiderari. Quæ enim parres extra totum funt aliquid, & abfolu:am habent naturam, requirunt etiam tiactationem absolutam præcedentem tractationem totius. Sicelementa quatenus funt corpora completa, mundum integrantia, confiderantur per fe in lib. de cœl, quatenus vero funt principia mistorum, in l de ort. & inter. cum respectu ad mifta. Vide Zabar, de scient. natur. conflinie c. 21. At prædicti conceptus fimplice habent entitatem abfolutam, & fine respectu ad propositionem; quoties enim intellectus concipit aliquod ens sub ratione generis vel frecici, caufæ vel effectus, &c. nec componendo, nec dividendo? Toler. in proam. Porphyr. de univerf q. 2. Et teffatur hoc Arift. 1 de interp cap. 1.

10. Hactenus discussio positarum opinionem veram sententiam duabus conclusionibus determinabimus. Prima: Non necesse est omnia que aliquo modo considerantur in aliqua scientia, per se est direste consineri sub objesto ijus. Nam multa-considerantur per accidens, obiter, & per quandam analogiam seu reductionem; vel ut eorum cognitione objectum magis illustre ur, vel quia cognito objecto, per analogiam ad illud illa cognoscum-

Cc

tur. F. Suarez. difp. 1. f. 1. 5 s. 6. 6. Zib. de ment. agent, cap. 18. Sic ens tationis à Philof. 6. met. à traétatione meraphylica per le exclusum eft, quia non continetur directe fub subjecto ejus; nihilominus tamen 1. 4. cap. 1. d. 2. & lile 7. cap ula quadam de iplo dicit. quia ipfius cognitio metaphyf. valde eft necessaria. Suascz. dif 54. Vide Kuviu in tract. de nat, ent. rat. num. II.

21. Secunda: Tali etiam modo agi in initio libri de interp. de Nomine & verbo statuimus, hocest, non per Te, directe & effentialiter, fed per accidens:neque enim ut partes, vel ulla alia ratione Nomen & Verbum per fe ad propositionem referuntur. Voluit tamen Aristoteles agete de illis propter jufignem ulum quem habent in disputando, & interpretando animi noftri tenfa; ubi quoniam res nobifcum non ferimus, utimur vocibus loco retum, ficut ludentes utuntur calculis pro pecuniis. ficut dicit Ariftoteles 1. elench a 1. Ab hac fententia non videtur abhorrere philof. Witteb. Jacob, Martini in igemires 4. deenunc. & elici poteft non obscure ex Ruve & deinterp. cap. 2. q. I.

23. Quod vero fit differentia inter confiderationem de Nomine & verbo logicam, non opus est pluribus dicere, cum fufficienter boc videri poffic apud Zab. 1. de nat. Log. cap. 10 Regium probl. cit. Tolet. de interp. c, 2.

23. Nomen porro definit Aristoteles, quod fit vox fignificativa ex inflicato fine tempore, enjus nulla pars fignificat feparatim, finita, que que adjuncto elt efficit orationem werum vel fallum fignificantem : "Oroug' ist owin on martin ersuffer. I. of i igu. cap. 2.

24. Dicitur primo vox, quæ capite præcedenti ab Arttocle definitur σύμβιλον το άν τη ψοχή παθημάτων, nota concepeuum in mente ; & per hanc excluduntui voces nibil fignificantes, ut bliefri, & qua à pueris teme-

se proferuntur-

25. Secundo dicitur fignificativa ex inflituto, ur temoveautur voces que na utaliter atque ubique locorum a que gentium idem fignificant; ut, gemitus doloiem, Sulpir.u n triditiam cordis naturaliter fignificat.

26. Tertio.

26. Tertio, sine sempore, ad excludendum Verbum, quod consignificat tempus, ne disput. seq. dicetur. Aliud autem est significate tempus; aliud consignificate tempus, seu significate cum tempore. Illa significate tempus, quæ pro significatu suo principali tempus denotant; ut annus, mensis, dies, hora: & hæc sunt Nomina. Illa autem quæ cum tempore significant; principaliter quidem aliud significant: sed tamen non simpliciter, sed determinant illud, & restringunt ad certam differentiam temporis; & hoc non faciunt Nomina: ut eutro significat cursum prout in tempore præsenti sit, eucurri cundem prout ja m factus est.

27 Quarto, en jus nulla pars significat separatim, ad differentiam Nominis & Orationis. Orationis enim partes significant aliquid per se; ut homo vivir: Nominis vero partes, quatenus sunt partes, nihil significant; ut in homo, nec ho nec mo significat. Incompositis vero inquit Aristoteles partes volunt aliquid quidem significate, sed nihil significant; ut in vocabulo ἐπακτροκίλης (quod significat λης ερικόν πλοδον navigium prædatorium)

nihil illud wans fignificat per fe-

Omne enim Nomen proprie aliquid determinatum fignificat; sed nomen infinitum nihil significat determinate, quia inest in quovis tam ente quam non ente: Aristoteles cap. cir. Ut, homo determinate significat naturam humanam; non homo autem neque equum, neque assnum, neque lapidem, neque aliud quicquam determinate significat; sed indefinite & indeterminate omne id à quo abnegatur nomen hominis, sive ens si sive non ens. Titel. lib. 3. confid. dial. cap. 1.

2. Sexto, quaque adjuntto est efficit orationem verum vel falsum fignificansem. Hæc verba Fons l. 1. instit. Log. cap. 12. & Coll. Con. recte addunt præcedentibus, ad complendam oranino banc definitionem; & continentur in textu Aristotelis, licet lejuncta à prioribus. Et rejiciuntur hisce verbis è definitione Nominis non solum nomina obliqua, seu casus nominum, ut Platonis, Platoni (adjunge enim nomini obliquo yezbum est, suis,

vel erit, & nondum habebis in quo verum vel fallum fafit, ut, Platonis est;) ted etiam reliqua omnia syncategoremata, ut conjunctiones, præpositiones, imo etiam,
ut quidam volunt, adjectiva adjective accepta. Quæ
omnia, quæ jam dicta sunt, in subsequentibus quæstis-

nibus plenius intelligentur.

30. In dubium primo venit, in quo constituta sit sormalis ratio Vocis. Vox, ex. 2. de animas 90 desinitut, sonus animantium alicujus rei significativus propter imaginationem pracedentem. Ubi adverte discrimen inter sonum, vocem. & sermonem. Sonus etiam corporabus inmum, vocem. & sermonem. Sonus etiam corporabus inmumatis convenit: Vox solis animalibus, cum non siat nist instrumentis que animalium propria sunt: Sermo solis hominibus, quia hi tantum ratione pollent, & sensa mentis cum aliis communicant quod sermone sit. Est enimsermo nihil aliud, quam vox articulata significativa ex instituto rationis. Scal. definit dispositionem vocum articulatarum ad interpretandum animum, 1.1. de causis Latiling. cap. 4. Que desinitio complexis tantum hominum vocibus, non etiam simplicibus, competere videtur-

fonus simpliciter, hisce quinque instrumentis, pulmone, thoracis & intercostalibus musculis, aspera arteria. laringe & gurgulione, estectus. 2. Articulatio bujus soni, que perficitur lingua, palato, dentibus & labris, De quibus vocis instrumentis & generatio vide Coll. Conim. 2. de anim & caris D Greg. Horst. nobil. exer. de corp. hum 43. q. 9. § Significatio, Omnementa

vocem on marmair topor thilof. appellat.

32. Albert. M. tr. 1. praced. c, 2. statuit sonum mateaiam vocis, atticulationem seu configurationem formam significationem actum secundum, id est, persectionem, consequentem, sicut motus animalis sequitue iplum animal, non tamen est ipsius sorma: & ab hoc

etiam far Zab. I. s de meth. cap. z.

nem elle formam, significationem vero actum secundum vocis, percare videtur, id quod sie de sucitur. 1. Posterius non est de conceptu definitivo prioris: prius

cuine

te-

m

æ

.

fit

To

i-

9-

at

0

A

4

.

2

£

enim potest abstrahi à posteriori, quia non dependet ab eo. At unde aliquid non dependet in esse, ab eo nec in cognosei dependet: sie homo definitur sine mentione risbilitatis, animal sine motu animali. Sed significatio est de conceptu definitivo vocis; sine enim vocis definitionem in a. de anima. t. cit. sive a. periherm. cap. t. ab Aristotele datam aspicias, semper principaliter definitur per significare. Ergo significatio non est persectio consequens vocem. 2. Posta forma ponitur ipsa res. Sed data articulatione soni non statim est vox: ut b. Etri scyn. dapsim, articulati soni quidem sunt, & tamen n n voces, quia nibil significant. Igitur articulatio non est forma vocis. Posta vero è contrario significatione vocis primo vox ponitur, & sublata eadem tollitur, us patet. Ergo significatio est ratio formalis vocis.

14, Poterit tamen prior sententia aliquo modo & seeundum quid tolerari; dicendo. I. Quamvis arriculatio respectu significationis simpliciter sir materia, tamen respectu soni habet rationem forma, uspore quem determinat & varie singit. Non secus atque in corpore animato sorma missi respectu anima materia locum tenet, respectu autem corporis missi, sorma: de quo vide Zab. de gen. & inter.cap. 4 Il. Grammatico vocis sormale

eft articulatio, Phylico & Logico fignificatio.

35. Sed objicis I. Vox diffribuitur in fignificativam & non fignificativam. Ergo fignificatio non est de essentia vocis: species enim non est de essentia generis. Responder Magistri Burla Mont. Definitio vocis data est maxime de voce significativa ; quia vox analogice dicitur de fignificativa & non fignificativa, fed definitio communis analogi quoad omnes ejus particulas convenit principaliori analogato, & quoad aliquas solum minus principali, in q i. 1. mei ieu. f. 105. Et analogum, seu (ut cum Aristotele loquar) id quod dicitur ab uno ad unum, non fignificat naturam aliquam diverfam ab analogatis, sed promiscue fignificat omnia analogata, un um tamen corum principaliter, alia vero prout funt ali quo modo effecta ad illud, & habent ordinem feu propo scionem quandam ad ipfum. Peret. L. de Phil Nas. c.2" Ccs 26, Objicis

36. Objicis II. Vox distribuitur in articulatam & inarticulatam. Ergo non omnis est articulata. Posset primo responderi per concessionem, quarenus & hæc distributio non univoce sed analogice datur; sicut responsum est in thes. immed. posta. Sed respondetur etiam secundo, voces bestiarum este articulatas, si vocabulum articulationis late accipias & improprie, pro variatione & determinatione soni; habent enim bruta animantia instrumenta ad hanc determinationem superius requisita: si tamen stricta hujus vocabuli significatio attendatur, solus homo habet vocem articulatam.

Nominis posita, sit verum genus. Thomas, Ammonius, & neoterici sere omnes, cap. de nomine, sentiunt, vocem ibi non includere significationem, sed tantum articulationem soni ab homine prosecti, & ita Nomen definiri per illam, tanquam per maretiam seu subjectum, quia nomen sit quid artificiale, artificialia vero sint definienda per subjectum loco generis, ex 8. Mesaph. sex. 6, ut domus definitur, quod sit lapides & ligna noc

vel illo modo disposita.

38. Pro quæstionis hujus determinatione præsupponendum est, quod vox per quam nomen desiniatur, accipiatur pro voce non quavis, sed pro significativa, ita ut per eam removeatur è desinitione Nominis non quilibre sonus, sicut plerique interp. existimant, sed vox non significativa. Quæ enim detur ratio, cur Aristoreles cum cap. præced. 1. per vocem solam significativam intellexerit, camque definiverit, hie statim mentem muetet, & latius vocem extendat etiam ad non significativas, præsettim cum non niss significativa sub considerationem dialecticam cadat? Unde regula scholasticorum. Omnes passiones & habitudines in vocibus & seriptus sum sumendæ ex conceptibus quibus subordinansur, Iod. Isennac. in proam. log.

39. Nec est, quod hoc modo montopiar in definitione illa committi regeras. Illa enim particula significativa non ad vocem referenda est, sed ad illa verba ex instituto; quasi dicat Aristoteles, nomen est quiddam

figni-

Sc I

Tet

IC-

am

U-

iani-

ius

ne

10-

nt,

en

m

de-

ex.

OC

0-

IC-

ita

on

ox

in-

U-

ti-

c-

0vi-

sr,

iii

fi-

m

i-

fignificativum, & quidem fignificativum ex inflituto. 40. Ex his fic concludimus: Vox non tantum concludit in le materia Nominis, hoc est se nums fed & formam, hoc eft, fignificationem & totam fubftantiam, confuse tamen, hoceft, prout indifferenter fe habet ad fignificare naturaliter & z or Shaur. Ergo non eft ma. teria, fed genus vocis. Confequentia confirmatur ex diferimine quod eft inter materiam & formam, & inter genus & differentiam. Materia vel forma non concludunt toram rei fubitantiam, fed maieria dicit unam partem, forma alieram partem. At genus & differentia, unumquedque per le totam lubstantiam dicunt & claudunt. Verbi graria, Animal totam lubstantiam hominis compositam ex materia & forma dicit, similiter rationale fignificat totius hominis effentiam, fed cum diferimine : Nam animal in bomine dicit totam fubitantiam hominis fecundum quad in ea est aliquid in quo homo. alis animal bus est fimilis; at rationale dient candem hominis fubliantiam fecundum quod in ea eft aliquid in quo ab aliis animalibus separatur, Tolet, l. pradiab. cap. 3. p. 64.

41. N. biscum sentiunt Niphus & Psellus, cap, 2. I. de interpr. qui tamen in hoc a nebis discrepant, quod particulam in definitione. Neminis eam (signistrativa) ad vocem reserant non ad sequentia verba.

Nominis, licet ipsius significet materiam, em postea accedat forma, nimitum significatio, ex arbitrio hominum pendens: quando etiam animal sit materia hominis, si reseratur ad formam hominis, & tamen animal sit genus hominis, cap. de verbo all. p. 156. Non enim, quia genus materia appeilatur; inter genus & materiam est identitas; sed hoc sit propter similitudinem tantum; quaz consistit in hoc, quod sicut materia contrabitur, & sorma contrabit, ita genus per contrabentem disserentiam limitatur. Suarez, aisp. Metaph. s. 6.11. S. 3. Quo modo enim genus & materia disserta vide thes. 40. & Toleta cit. c. & Suarez, disp. 15. s. 11. s. 353. & 314.

43. Quod yere locum Aristotelis 8, Meraph, s. 6, atti-

net, nihil aliud ex eo concludi potest, quam in artificialium definitionibus, denom nativum formæ prædicari de materia, ut domus est lapides & ligna sic disposita. Quod vero illa alitet etiam possint definiti, nemo ne-

gabit.

44. Ultimo hie notandum est, vocem esse genus remotum nominis, quia non tantum ad nomen & Verbum vox se extendit, sed & ad vocem naturaliter significativam & ad orationem. Hæc vero verba, Vox significativa ex instituto, finita, enjus nulla partium per se fignificat, genetis proximi locum tenent. Recte enim definimus per genus remotum, quando addimus illi differentias quæ sunt ab illo genete u que ad propinquum; ut si dicas, Homo est vivens, sensile, rationale: ut docet Aristoteles 6. Top. c. 3. loc. 22. Illa vero verba disserentiæ loco ponuntur, sine tempore, quaque adjuncto est efficit orationem verum vet salsum significantem: per hoc enim nomen distinguitur à Verbo.

45. Quæritur tertio, an voces significent oben vel sion, natura an ex institutione hominum. Quæ quæfitio non est de vocibus in genere, sed de iis quæ manifestant conceptus de rebus ab anima formatos. Has ortum & significationem à natura habere negamus, cum Aristotele 1, de interpr. cap. 2. Nullum nomen signifi at natura, sed cum sis nota. Item cap. 4. Oratio non significat at instrumentum (scilicet naturale) sed ex instituto. Vide

Iul. Pacium in marg. h. l.

46. Et probatur I. Naturalia apud omnes sunt eadem. Nomina apud omnes non sunt eadem. Ergo nomina non sunt naturalia, ex Arist. 1. de interpr. cap. 1. Placet II. discursus Ursin. questillust disp. 2. 5 nomina seu appellationes rerum à natura sunt, aut à natura sunt ipsarum rerum que appellantur, aut à natura sostra ipsar ses appellantium. Non illud; res enim sie suum que que nomen horsum, simul atque nata est, secum afferet: non hoe; essent in mente quasi picta & scripta, quod reluctatur Philosopho 3. de anim-cap. 4.

47. Cæterum etli nomina à natura non funt, certa

tamen tatione ab ipfa rerum natura & effentia petita rebus imponuntur. Hinc Scaligero deducitur nomen à Verbo nosco, quasi novimen, init. l. 4. de c. l. item raed To rom, quod iterum eft bon a ve ex 71. f. I. tum quia rebus, cognita & intellecta ipfarum natura, nomina, dantur ; tum quia vocabula fic impolita in ipfarum perceptionem nos deducunt. Magistris Burlæ Mont. in 1. I. de interp. cap, 3. dicitut Nomen qua notamen, vel nota mentis.

48. Ubi observandum, quod nomina sæpe significent aliquam rem, & imponantur ad fignificandum ab aliqua rei proprietate, quam non fignificant. Unde aliud est quod significant, aliud à quo imponuntur ad fignificandum. Veibi gratia, lapis fignificat rem talem ad quam fignificandam fuit impositum ab hac proprietate, quod lædat pedem; non tale tamen nomen fignificat hanc proprietatem, fed rem illam quæ fubflantia eft Tolet. Pradicam. cap. 3. de substant. q. 1. ex Thom. 1. p. 3.

art. 8. 2 9 18. art. 2.

cia-

cari

ita.

ne-

re.

er-

ni-

11.0

g-

C-

£.

1;

-

.

ł

C

1

49, Qua propter philosophi considerantes unicam rem tot habere proprietates & operationes, variis nominibus eam fignificant, quorum fingula talem rem fignificant, ut in ca peculiaris quædam operatio invenitur : verbi gratia, quia homo per le flat, didus eft fubfantia; quia quantitatem habet, corpus; quia nutritur, vivens quia sentit, animal; quia ratiocinatur, homo. Omnia autem hæc nomina in uno unicam tantum naturam fignificant, fed non eadem ratione, fed fecundum diverfas rationes in co inventas: non quod ;aisa nomina operationes iplas fignificent (fir interne enim rem iplam, & ejus fubstantiam) fed iterrimpolita ad fignificandam - untimpolita ad fignificandam fubftantiam ex d' werfis operationibus & proprietatibus quæ in ea " Tolet. cis.

G. Cave tamen, cum Goclen, pars. 3. Log probl 6. falla nomina dicas es quorum ratio certa vel non eft, vel reddi non poteft. Cum enim illa rebus fint impolita ut iples ügnificent, & ulus fint frequentiff miinter homtnes linguarum peritos, quis falla illa appellat? Vera enim vox eft, que impolita eft à viris dodis, & eft com.

Cc 5

1:10-

probata ulu: ut autem impolitio illa sit desumpta ab ipsa rei essentia vel proprietate aliqua, multum quidem facitad vocem commendandam, sed est ramen extra essentiam ipsius. Impositio est quasi generatio vocabuli:

ulus accedit tanquam complementum.

11. Ex dictis perspicuum eft, quo modo Platonis & P. Nigidii apud Gell. I. Noch. Attic. fententia, natura. Jem nominum fignificationem statuens, conciliari cum communi pollit. Nomina enim naturalia funt i matezialiter. Sonus enim, qui materia est vocis, à natura provenit; articulatio vero & fignificatio ex arbitrio & voluntate humana dependent, Zab. L. 1. de meth, cap. 2. 2. Ratione etiam lignificationis fundamentaliter, non causaliter. Licer enim fignificatio vocis non sit à natura. tanquam à causa proxima, fundamentum tamen plerunque habet in ipla rei natura, thef. 48. g. Per quandam analogiam in ils nominibus qua a perito impositore rebus imposita funt, sicut ipsarum naturis conven ebat. Solemus enim artificialia quæ maxime naturam imitantur, naturalia per exaggerationem vocare : Toler, 1. de interpr. cap 1. 9. 1.

52. Quaftio quarta, an Nominis partes per le fignie. ficent. In nominibus simplicibus pulla eft difficultas. Hæcenim, quia ex nominibus fignificativis (alias non effent simplicia) non componuntur, ideo non resolvuntur in nomina per fe fignificantia. Quamvis enim in voce dominiu, de separatim quid fignificet, ficut & minus, tamen ha partium fignificationes non faciunt ad fignificationem totius vocabuli dominus. Non enim latis eft ut aliqua particula nominis per le dicatur fignificare, fi per fe & separatim lumpta quoquo modo fignia ficer, fed requiritur ut fignificet ad fignificationem totius. At in compolicis, quæ ex duobus vel pluribus Non. minibus, vel nomine & Verbo diversimode fignificantibus, componuntur (non enim componitur nomen alinuod ex mulcis nominibus candem rem fignificantibus, ur ex gladio & enfe, Ruy, cap. s. r. de intepr.r. q. 4.) res.

non eft ita facilis.

51. Fonfec. l. s. inflit. cap. 13, duo proponit ad hoc

17,Qui

negotium documenta: Primum; Ea pars vois que, us est in tota voce, peculiarem ingenerat in mente notionems significat per se in ejusmodi voce. Et sic nec res nec publica, in hac dictione respublica, per se significat. Nam cum tota dictio auditur, in nullius mente gignuntur conceptus, quorum alter responderat rei, alter publica. At vero, quia audita hac oratione, Vir sapient, duo in nobis producuntur notiones, quæ duabus hisce partibus Vir & sapient respondent, intelligimus cassem partes per se in ipsa vocis totius structura significare.

\$4. Secundum; Ea pars totim vocis, enju fignificationem qui tolleret, efficeret ne tota vox fignificaret id quod antea fignificabat, fignificat per se in ipsa totim vocis com-

positione.

b

m

6

i

&

2.

m

c-

0-

0.

2,

n

ia.

7.

m.

-

te.

-

le

10.

5.

na

1.

n

.

d

.

.

a.

8.

C

35. Sed posterior hæc regula omnibus vera haud videtur, id quod sic patebit. Omne compositum Nomen compositur ex simplicibus, vel tantum ratione materiæ, hoc est, soni & articulationis, ita ut significatio simplicium vel omnino non, vel saltem non proxime concurrat, ut in respublica significationes simplicium rei & publica non admodum attenduntur; vel ratione materiæ & formæ, hoc est, soni & significationis, ita ut, quemadmodum Nomen compositum ratione articulationis constat ex simplicibus ratione articulationis, ita etiam ratione significationis componatur ex significationibus simplicium, ut in distionibus, hæridis eta, hæres signification.

56. Ex hisce dico, Regulam datam veram esse de omnibus simplicibus vocibus, de compositis vero tantum priori modo compositis. Quoniam enim in illis significatio partium non venit in compositionem totius, ideo ea subsata compositum manet, ut in respublica, tolle significationem vi & publica, non tamen inde efficies ut integrum Nomen suo destaudetur significatus. Sed non valet de compositis pos criori me do. Subsatis enim partibus auscriur totum. Sed in voce (exempli gravia) agricola significationes partium sunt partes significationis totius vocebuli. Etgo subsata significatione agri & veto colo, tollitur significatio totius nominis ogricola.

57. Qui autem sir, inquis, quod in voce agrorum cultur utraque pars peculiarem imprimit animo concep um, & ita per le significat, in hac vero, agricola, minime, cum tamen utraque voxex issem simplicibus verbis constet? Respondeo: Prior vox est complexa, & ron habet impositam sibi significationem distinctam à significationibus partium, sed tantum significat ratione partium, ideoque partes significatus suos retinent actus posterior vero est incomplexa, & habet significationem tertiam distinctam à significationibus partium, éque isse dem resultantem, ideoque partes non actu, sed potentia tantum significant. Vide Nicol. Amant. L. 1. de interprecap 3, dub. 2,

38. Quemadmedum enim in compositio naturali ex partibus materialibus tertia forma resultat diversa & indivisibilissita etiam Nomen compositum significationem habet aliam à significationibus partium. Et quemadmodum in composito naturali codem formæ partium non actu sunt aut formæ locum tenent, sed potius materiæ, Zab. de gen. & cor. cap. 3. & 4. italetiam significat ones partium composite d clionis potentia tantum

fig ificant. Vide Ant, Run q. cit-

9. Quæritur quinto, quid fit nomen infinitum, & an vere fit nomen. Negatio duplicitur capitur: primo negative, quod eft sumi in tota vi negationis; quo pacto ciamfi in propositionis principio ponatur, copulam ejuldem & iplam totam propolitionem negat ; ut, Nulla planta eft fapis, Planta non eft lapis. Secundo, ut tantum fignificatum illius vocis negar cui proxime apponitur, Et fic accipitus iterum vel infinite, quando. scilicer ita destruit fignificationem nominis, ut protius nihil ponat in re ; ut, non-homo dicit puram negationem hominis, & affirmatur de omnibus de quibus nogatus homo, ut de arbore, equo, leone, imo etiam de non entibus, ut de chimæia: vel privative, quando ita. deftruit fignificationem nominis, ut tamen ponat aptitudinem ad illam in aliquo subjecto, & de nullo prædicetur, nifi cui ralis aptitudo ineft : & ita dicit Philofophus ; quod ex non homine generetur homo; ubi por vocem: vocem non-homo non intelligitur quidvis extra hominem, non lapis, non leo, &c. fed tantum illud in quo eft potentia ad effe hominis, hoc eft femen humanum, Vide Magift. Burlæ Mont. in quest. de interp. fol. 107. Tolet. cap. 2.1. efusdem q. 1. Zab.1. de mat. prim. cap. 7. De negatione infinite accepta nobis jam eft quæftio, & vocatur Aristotele nomen infinitum, item araruftor.

Vide Schegk. in comm. periherm.cap. 8:

co. Hoc quid fit jam patet, nimirum, Nomen compositum ex Nomine finito & negatione infinite fumpta. Ubi majoris lucis gratia addimus, illud de materiali fignificare cætera omnia extra rem cui negatio apponitur, tam entia quam non entia, pro formali vero puram negationem ejus; ut; non homo fignificat promateriali bovem, leonem, chimæram, pro formali folàm negationem hominis; denotat enim bæc non fecundum naturas fuas politivas, fed in quantum fub negationem hominis cadunt. Vide Logicorum lubrilis. Ant. Ruv. I. de interp. cap. 2. 9.5. Et huc pettinet Scholafficolum Regula, Terminus infinitus Supponent Supponit pre omni illo pro quo terminus finitus non supponit; & non sup. ponit pro illo pro quoterminu finitu (upponit: quam vide. apud Nic. Amant, cap. 3. l. 1. de int.

61. Hujusmodi Nomen infinitum licet Aristoteles de definitione Nominis excluserit, quia nihil determinate fignificat, quod videris apud Ruy. loc. cir. explicatum, reducitur tamen ad Nomen directe à Fonf. lib?

I. inst. cap. I S.

172)

1-

do

13 8

à

30

1:

m

ia

r.

R

-

n

a

1

t.

ú

62. Nec eft quod inferas, Nomen infinitum effe orationem, quia componatur ex vocula negativa & Nomine finito, ideaque non posse reduci ad Nomen, Nomen enim infinitum, exempli gratia non avis, conflat ex mon, quæ eft fyncaregorema, & categoremate avis. At ut aliquid fit oratio, requiritur ut conftet ex duobuscategorematis, nec sufficit caregorema & syncategorema; Nicol Amant lecie Syncategorema enim non elt alicujus rei fignificativum per le, fed jundum termino fignificativo & categorematico variat modum concipiendi; Ifenac, in proam instit, diale At omnis orario deber: debet constate ex plunibus vocibus peculiares concepptus in animo imprimentibus; Aristoteles 1. de interp. c. 4. Fons. 1. instit. c. 3. Non igitur Nomen infinitum duos conceptus in animo nostro generat, & sic non est otatio. Vide etiam Fonsec. 1. instit. cap. 30. Plura de Nomine infinito qui volet, consulet authores citatos.

mine infinito qui voler, consuler authores citatos.

63. Restat quæstio sexta & ultima de Nomine obli-

quo, quod Arittoteles Nominis appellatione non dignatur. Nomini si adjungas Verbum ess, vel suit, vel erit, verum vel falsum semper pronunciabitur; Aristoteles sap. 2.1. deinserp. Casibus autem Nominis etsi adjectum sit Verbum est, ut, Philonis est, attamen nondum essicitut enunciatio, nisi aliud tertium adjiciatur, dicendo, Philonis est liber; Scayn. in e. L. I. de interp. cit.

64. De industria autem, ut notat Thomas, Aristoteles posuit Verbum substantivum est, quia Verba impersonalia adjuncta Nominibus obliquis propositionem saciunt; ut, Perro placet, Coll. Conim. in explic. h.loc.

Pacius in marg. ejufdem loc.

65. Nec quidquam facit Scaynus, feribens, in eo sermone, Petro placet, non proprie infinuari verum vel
falsum, nisi aliquid suppleatur, quod Nominis recti
vicem gerat, utpote dicendo aut subintelligendo. Petro
placet liber, aut quid aliud hujusmodi. Licet enim hoc
concedi possir in exemplo posito, tamen in aliis fallit,
in quibus ad tale supplementum Nomen obliquum sufficit; ut, Petrum peenitet facti, &c.

8 verbi appellationem Nominis & Verbi Logicus detra-

bere poffit, Goclen. afferit. part. 3. probl. Log. 4.

67. Primo sie argumentatur: Ut sas est inserte, Hæc linea est obliqua, Brgo est linea; ita ctiam licet concludere, Hoc Nomen est obliquum. Ergo est nomen. Si enim adjunctum (non tepugnans naturæ subjecti) attabuitur subjecto, prosecto subjectum eri: Resp. I. ut non licet inserte, Hoc aurum est niconar et adulterinum, Ergo est aurum, ita nec sas est concludere. Hoc namen est obliquum, Ergo est Nomen. II. Solutio est in psis Goclenii verbis: ut à positione adjuncti valsat consequentia additione adjuncti valsat consequentia.

P-

p.

m

0.

i-

2-

.

cs m

i-

0,

e-

1-

Go.

r-

1

i

0

C

.

5

.

c

ad positionem subjecti, necesse est ut adjunctum non repugnet naturæ subjecti. Esse obliquum non repugnat naturæ lineæ quia lineæ obliquæ competit definitio lineæ. At esse obliquum repugnat essentiæ Nominis; Nomini enim obliquo non competit definitio Nominis, ut patet ex shes. 64. Igitur ab eo quod linea est obliqua, valet quidem illatio quod sit linea; at ab eo, quod Nomen est obliquum, non valet illatio quod sit nomen.

61. Pergit Goclen. Casus nominis & Verbi constituunt enunciationem; Ergo sunt nomina & Verba: Respondeo: Integra oratio, ut definitio, constituit propositionem: igitur oratio est Nomen. Absurdum! Dicendo enim homo est animal ratione, animal rationale constituit hanc enunciationem tanquam prædicatum, & tamen est oratio, quæ certe non est Nomen. 2. Nomen obliquum addito quocunque Verbo, ut substantivo est, non reddit orationem enunciativam, nisi addaturaliud insuper Nomen ex thes. 64. Quod in specie Goclende Verbo obliquo objicit discutietus dispus. sequenati.

69. Porro autem,licet Nomen obliquum non fit fimpliciter Nomen, ad Nomen tamen illud reducimus cum-Fonfeca, qui tamen hac in re non fatis fibi conffat. Hic enim ! 1. infl. cap. 15. illud ad Nomen reducit; flatim vero eodem cap. ficut & cap. 9. fecerat, inter fyncaregoremaia recenset. Sane quicquid peculiarem animo conceptum imprimit,& in propositione fæpe flat loco Nos. minis, non eft fyncategorema. Sed cafus nominum peculiariter quid fignificant, & ftant fæpe in enunciationi-Igitur non funt fyncategoremata. bus loco Nominis. Prima pars minoris probatur: quia idem conceptus cotrespondet recto & obliquis, quantum ad fignificarionem principalem, ut, homo, hominis, homini, semper eandem lubstantiam lignificant ; fed differentia eft in hoc, quod rectus habet fignificationen abique modo. at obliqui habent aliquen, modum fignificandi quemvocani per modum, ut; cujus, cui, quem, &c. & hic modus: fignificandi mutat veritatem propositionum, Aliud coim. eft dicere, Michael eft Dei, & aliud, Michael eft Deus :

prioza

prior eft vera, posterior falfa, Tolet. 1 de interp. cap. 27.
q. 4. Probatur secunda, quia in hac enunciatione, Petrum poenitet, obliquus sungitur officio Nominis.

70. Reliqua quæ ad Nomen vel ditecte vel inditecte referuntur, vide apud Fons. cis. cap. 15. à quo tamen desentimus ex parte, Verba infinitivi modi, ut amare, & participia, ut amans, non ad Verbum, sed ad Nomen referentes, cum Titelman. l. 3. consid. Dial. cap. 2. quem etiam atque etiam vide. Atque hæc quidem de Nomine, sequitur Verbum.

His vero adjungimus duo Corrolariai

I. Ut aliquid fit fignum proprium, due requiruntur conditiones. Prima eft, ut faciat nos venire in cognitionem alicujus rei, quam dicitur fignificare. Secunda, ut à natura ipfa, vel hominum voluntate, ad talem rem fignificandam fit infliturum. Defecto prima conditionis voces nibil fignificantes non funt figna. Ex defecta potterioris, effectur, verbi gratia rifus, non en fignum proprium caufæ, verbi gratia hominis vel rationalitatis. Licer enim caula per effectum cognoscatur, tamen effectus non eft à natura inftitutus ad fignificandum talem causam. Vide Coll. Conim: 1. de interp : c. 1. g. 2, art. I. Tolet. & Ruy, loc. codem.g. 1. Quando igitur Ariftoteles 1. Poster. t. 55. demonftrationem ab affectu vocat syllogilmum à signo, intelligit signum improprium ; ad quod fufficit ut in alicujus rei cognitionem nos deducat, quamvis lit ad tale officium neque à natura, neque ab arbitrio humano inftitutum.

apud-

spud omnes gentes eædem. Ratio est, quia conceptus rerum funt figna naturalia, voces vero & scripturæ ex instituto. Vide Fonsec. 1. cia. cap. 10.

DISPUTATIO II.

1. V Erbum clt, quod adsignificat tempus cujus nulla pars per se significat, & est semper nota corum quæ de altero dicuntur. 'Pāus έςτ, τὸ τος απημώνον χρέτον, ε μές δεν σημώνει χωρίς. η έςτν ακὶ την μαρ' έτες λεγρωμίαν σημείον, Λιίβ, ι. perih, cap.].

2. In qua definitione subintelligere oportet illas duas particulas, vox, significativa ex instituto, ex definitione Nominis. Quia enim communes sunt Nomini & Verabo, & hoc erat satis manifestum, Aristoteles eas in hac

definitione repetere supervacaneum duxit.

3. Dicitur autem primo, quod Verbum adsignifices sempus; ubi aliud est significare tempus, aliud adsignificare tempus. Repete ex disputatione pracedenti thes. 26. & vide hanc disp thes. 25. & 26. Quod secundo dicitur, nullam Verbi partem per se significare, eriam expli-

carum eft difp. præced. thef, 27. & queft. 4.

4. Tettio dicitur, Verbum semper esse notam essum que prædicatur, hoc est significare aliquid ut de altero prædicatur, seu significare conjunctionem prædicaticum subjecto quam facit, ut recte explicant Toler. & Ruv. & est ad mentem Aristotelis in textu dicentis, Verbum significare of stort wa, quæ sine nû organistione non possiti intelligi. Et per hoc participia non sunt Verba. Licet enim hæc adsignificent tempus; tamen non valent conjungere prædicatum cum subjecto. Non enim essicies counciatum dicendo, Sociates disputans, nisi copulam interjicias. Vide Titelm. lib. 2, consid diazi lest. cap. 3.

5. Quarto, excludit verba infinita è definitione Verabi, quia non fignificant rem determinatam, sed tam de co quod non est, quam quod est, prædicantur; ut,

non concurrita.

2? C-

te

c,

6. Quinto debet Verbum effe redum. Rectum autem eft, quod est indicativi modi temporis præsentis, sieut nomen rectum est casus nominativi.

7. Possunt autem obliqua Verba distingui tripliciter; vel ex parte temposis tantum, ut currebat, cucurrit, cucurrerat, curret, quæ sunt quidem modi indicativi. & ob hoc quantum ex parte illa non sunt obliqua, sed quia non sunt temporis præsentis, inde dicuntur obliqua Verba, vel casus Verborum; vel ex parte moditantum, curre, currat, currere, quæ sunt quidem temporis præsentis, sed modi non indicativi, asque ex hac parte sunt obliqua; vel ex parte temporis & modi simul, & hæc maxime obliqua sunt, ut, cucurrero, cucurrisse. Titelm. loc. cit.

8. Cæterum quæ obliqua funt, vel ex parte modi tantum, vel ex parte modi & temporis fimul, Logico non curæ funt, quia horum beneficio non potest prædicatum cum subjecto copulari, aut enunciatio constitui; dicendo enim, Petrus prædicaret, Petrum prædicaret, orationem verum vel salsum significantem nondum habes.

9. Quæ vero obliqua funt ratione temporis tantum hoc est, quæ sunt quidem indicativi modised non temporis præsentis, valent enunciationem efficere; ur, Homo cucurit. Crellet. 2. part. com isag. Log. cap. 1.

ex numero verborum? Respondent Logici, Quia tempus præteritum & suturum dependent à tempore præsenti, cujus vi, non propria vittute, verum vel saltum significant: exempli gratia, vera est isla de præterito. Adam vixit in terris, quoniam aliquando hæc vera suit, Adam vivit in terris; salsa est, Messias nascetur in carne, quia nullum tempus suturum est quo liceat dicere, Messias nascetur, jam enim olim natus ex Virgine, non nascetur amplius, Vide Titelm. 1. 3. cap. 5-

Verbum debere effe rectum, excluserit verba obliqua quæ sunt talia ratione temporis tantum. Quæ enim obliqua sunt ex patte modi tantum, vel modi & temporis

fimul.

fimul, rejecta funt per particulam tertiam thef. 4. poli-

tia in se comprehendere. 1. Significat rem quandam :

2. confignificat tempus : 3. conjungit extrema.

m au

tis, fi-

citer:

t, cu-

i. &

obli-

ran-

eiroc

arie

1, &

Ti-

odi

CO

ræ-

ai-

ca

m

m

m-

0-

ur n.

Z.

m

1.

t,

(-

(-

fed

13. Primum non folum ex co patet, quod Verbum dicitur vox fignificativa, fed etiam ex alio illo Ariftotelis textu c. cit, prafent. Verba fecundum fe funt Nomina. In quo textu Ammon. Thom. & Fonfeca Nomen accipi autumant pro omni voce fignificante, & generaliter arque indifferenter fe babente ad Nomen & Vetbum. Sed melior est expositio Mag. Burlæ Montis. Tolet. & Schegk. in hunc locum, qui Verbum dicunt effe Nomen fricte acceptum; non quod verbum plane fit idem cum nomine per omnia, funt enim Nomen & Verbum species vocis contradiftinda ; fed in cetto tertio & secundum quid. Sicut enim. 1. Nomen fignificat rem simpliciter, ita Verbum significat rem pro significatu principali : etenim currit fignificat actum cuttendi, ficut & curfus. 2. Sicut in Nomine non eft veritas yel failitas, ita nec in Verbo, fed oportet Nomen & Verbum conjungantur.

26. Tertium intelligendum est, quod Verbum, ut sie copula; actu debeat conjungere extrema: quoniam esse Verbum non est habere aliquid in se per modum potentiæ, quo uti velit cum libuert, ut esse intellectivum aut appetitivum; sed esse actu Verbum est, significare more Verbi, & pro eo significate sumi Coll. Conimb. 1. de interp. 6, 4, 9,2, ari. 4 s. Verbum igitut extra propositionem vel in propositione subjecti loco positium non est vere Verbum; ut cum dico, credit, vel, qui credit, salvatur, credit non est Verbum, quia non significat

conjunctionem subjecti cum prædicato.

15. Errat igitur 1. Crellius, quando scribit, Nomen & Verbum extra propositionem proprie este, subjectum verto & prædicatum in propositione, lib. 2. Isac. part.common. cap. 2. Errat 2. Keckermannus, Verbum aptitudinem prædicandi, non actum significare scribens. 1. 2 syst. Eog. s. 1. c. 1;

16. Ut autem hæe de Verbo doctrina plenius intelligatur, discendum est, quid differant Verbum, prædicarum & copula, Prædicarum est illa res, quæ per Verbum principaliter significatur: copula est id, quo prædicarum cum subjecto conjungitur: Verbum vero

comple ditur utrumque,

17. Arque Verbum interdum eft unica vox: & fit iterum vel substantivum eft, in propositionibus secundi adjedi, ut, homo eft; ubi Verbum eft re'p chu exiftentiæ vel effentiæ, quam principaliter fignificat, eft prædicatum, respectu vero hoc, quod copulat existentiam cum homine, eft copula: vel adjectivum, ur, homo rider, ubi rider eft Verbum; quatenus fignificat rifum, eft prædicatum, quatenus componit rifum cum homine, est copula. Interdum funt plura vocabula; ut homo eft animal, ubi folim est non funt Veibum, ut multi Logici enim λογικώτωτοι putant, fed copula; fed illa duo vocabula eft animal simul sumpta funt Verbum. Probatue: Omne Verbum fignificat aliquem rem; vide thef. 12. 6 11. In propositionibus tertii adjecti ri eft mihil fignificat, fed folum copulat prædicatum eum Subjecto, ut paulo post patebit. Ne autem in illis propolitionibus nullum fit Verbum (omnis enim ex Verbo aut cafu Verbi conftet enunciatio necesse eft, Aristoteles 1. periherm. cap. 4.) prædicatum cum copula conjungendum eft, quibus junctis definitio Verbi integre competit.

18: Dictorum veritas depender ex determinatione illius quæstionis, utrum in propositionibus quæ sunt de tertio adjecto, vocula est, præter id quod copulat extrema, sit rei alicujus significativa. Alexander, Thom. Coll. Conimbr. 1. de interpr. c. 4. a. 4. s. 1. lev. 1. Edem c. 3. 9. 2. n. 24 Tolet. 1. & c. eodem sentium, Verbum est in dictis propositionibus significare essentiam, & prædicare ipsam de subjecto non nudam, sed cum aliquo addito determinante, tum in propositionibus necessariis, Bestia est animal, tum contingentibus, Homo est doctus quita ut sensus site per resolutionem, bestia est ens quod est animal, homo est ens doctum: ubi per voculam est signi-

ficatur

nte?

-\$1

per

quo

OID

fit

un-

ex-

cft

en-

it,

cat

m

ut

ut

cd

Ma.

de

A

m:

0-

0

-

.

.

C

c

.

Ecatur ens, quod determinatur per animal & doctuma 19. Sed nos contra: Si hæc sententia vera etter, daretur progressus in infinitum, Probarur: Siest, exempli gratia, in positia jam propositione, Homo est doctus, significat ens, ita ut hæc propositio resoluta sir talis, Homo est ens doctum, quero an eriam in hac est significat ens: si non significat, ergo est aliqua enunciatio in qua m'est præter copulanta actum nihil significat, quod est contra ipsos, si significat, hæc propositio, Homo est ens doctum, resolvetur in islam, Homo est ens doctum, & hæc irerum in aliam consequenter, id quod non solum est successivament, sed erit etiam in infinitum progressio, id quod est animimar. Suppetunt plutes rationes situmissimæ, sed, ut papyri ratio habeatur, in ipsum disputationis actum reservandæ.

20. Alii, & inter hos Regius lib. 2 disp. Logic probl. 30 aiunt, of off, in enunciatione contingenti fignificate existentiam cum vi copulandi, in necessaria vero solam copulam, non etiam existentiam: quæ sententia, præserquam quod argumento contra th. præsedente posito utgetus, refellitur ab ipsis Conim. loc. vitato; quem vides

21. Tertia denique sententia, quam nos sequimur. tener, n'est in omni propositione tertii adjecti (de hoe enim quæstio initio proposita est) nihil significate, neque estentiam, neque aliud quid, sed solum sustinere officium copulandi (unde etiam copula appellatur) & tantum esse organizationem, e ita sectiunt inter alios Fonsce lib. 1. Inst. Dialest. c. 14. Zabar in tabul. in librum de interp. in principio. & Schegktus in comment. periherm. cap. 2.

21. Porio quærirur, an omne verbum adfignificet tempus. Thom. Albert. Boët. Ægid. (quibus subscribunt ex recentioribus Coll. Conimbr. 1. de interpr. c. 4: 4. 2. a. 4. & Ruv. c. 3. q. 1.) omnia venba autumant significare pro significatione principali actionem vel passionem, & necessario, quia alias non possint consignificare tempus, cum actioni competat mensurari temposet: quod videntursumere ex desantione 4 Phys. 12.9.

tradi-

tradita, Tempus eft menfura motus fecundum prius &

posterius.

23. Sed non placet hæc sententia. I. Quia licet Verba adjectiva, ut, ignis calefacit, aqua calefit, actionem vel passionem significent, tamen in verbo substantivo est, tum quando est secundum adjacens, tum quando tertium, ut, Deus est, Deus est omnipotens, falsum apparet. Tol. c. 3. de Verbo. Quod autem Ruv. regetit s Est non quidem significate actionem, sed tamen aliquid (essentiam vel existentiam) per modum actionis, non est intelligibile.

24. II. Fallum est, Verbum non posse consignificare tempus, nis significeractionem yelpassionem. Quamvis enim tempus tantum sit mensura motus & rerum successivarum per se, per accidens tamen & per relationem ad motum, quietem etiam & esse rerum permanentium valet metiti. Vide Suarez disp. 50, (. 2, §, II. Peret. 12. phil natur. cap. a. Et hoc ad consignificationem temposis in Verbo videtur sufficere. Quid? quod hic tempus non capitur ita stricte, id est physice, sed generaliter; prout sese extendit ad omnem mensuram durationis, criam instantaneam, & æternam, Mag. Bursæ Montis I. periherm, cap. 3. & ipsi Conimbr. loc. cis.

25. His præmiss, paret Veibum posse consignificare tempus, licet non significet actionem. Difficultas
tamen adhuc superest de propositionibus necessariis,
quæ abstrahuntur à qualibet differentia temporis, &
quarum extrema non conjunguntur secundum certam
existentiam in tempore, sed per naturalem & necessariem
am connexionem, & ideo semper veræ sunt; ut, Homo
est animal. Quomodo igitur in hisce propositionibus
verum esse pocest, verbum significare certam differentiam temporis, cnm propositiones hæ totæ abstrahantur
ab omni tempore, & sint extra omne tempus?

26. Respondeo: Essentiale Verbo est unire extrema

& confignificare tempus, sed, ut uniat extrema secundum tale tempus confignificatum; accidentarium ipsi est. In hac enunciatione, Homo est animal, Verbum est confignificat tempus præsens; & unit animal cum

ho-

bo

tel

fe

tre

Ý

fi

P

id

(

D

P

R

b

C

n

C

1

i

.

80

1-

m

VO

ob

p-

1 5

id

n

te

1-

.

•

-

d

bomine, fed non unit fecundum tempus prafens; & ita propositio illa dicitur absolvi à tempore, quia omni tempore vera eft. Caufa eft, quia Verbum unit extrema fecundum naturam corum. Natura autem & relatio extremorum interdum est accidentalis, & ideo conjungie Verbum illa fecundum certum tempus in quo ambo exfiftunt nempe in propositionibus accidentalibus ; ut, Paries eft albus : interdum eft effentialis & perpetua, ideoque conjungit illa non fecundum certum tempus (quia ille respectus omni tempore eft, etiamsi extrema non existant) licet ipsum fignificet tempus, nempe in propositionibus necessariis; ut Rosa est planta. Vide Ruy quest cit. Et hujus rei iterum caufa eft, quia Verbum, quatenus copulat, habet fe ut agens, termini qui conjunguntur, habent fe ut patiens. At actio perficitue non pro conditione a gentis, fed pro receptivitate patientis. Igitur Verbum copulat extrema non prout ipfum yult, fed prout flagitat natura terminorum.

in propositione collocatum. Quemadmodum (ut precedense disp. thes, 60, dictum) Nomen negatur, quando
particulæ negativæ ipst appositæ vis & esticacia in ipsum
etiam copulam seriur; instinatur, quando solam negat significationem vocis cui adjiciuntur, copulam non
attingens; sic verbum insinitum est, cujus solum principale significatum negatur; negatumest, cujus vis copulandi etiam negatur. Illud (Verbum insinitum)
quia nihil determinate significat, sed de co quod est &
non est prædicatur, ut non certat, non cursit, Verbi

nomine ab Aristotele indignum judicatur.

28. Cætetum Albert, Magnus traft, de Nomine cap. 3. & traft. de V erbo cap. 2. Alexand, Boet. & Aquinas 1. 2 de interp. cap. 2. Verbum infinitum quidem extra propositionem dari, non autem in ea collocari, & quando in ca ponatur, sieri negatum asserunt. Extra propositionem, inquiunt, Verbum significat tantum rem cum tempore, in propositione autem exercet etiam vim copulandi: ideeque negatio a idita Verbo extra propositionem tantum negat ipsus principales significatum, cum copula, quam negat, non adfit, & ira redditur înfinitum. În propolitione autem, în qua jam Verbum est nota corum quæ prædicantur, sieri non posse, quin actus copulandi quoque negetur, & ipsum Verbum sie fiat negatum, cum particula negativa addita voci illius.

omne neget.

20. Oppestrum sentiunt Ammon, Suessan. Sotus & Coll- Commbt. quasticitat, a. 4. s. 1. Tolet. cap. de Verb. 9. & Ruv. cap. eodem q. 4. & Mercat. lib 1. Summul. c. 3. nimirum, in 1psa etiam enunciarione Verbum infinitum locum habete. ibique non copulam, sed tem rantum significatum negari. Es probatur. Quicquid prædigarut de aliquo in proposicione sit necesse est. At Verbum infinitum prædicarur de aliquo. Ergo locum habebit etiam in propositione. Minor patet ex Aristotele cap de Verbo: non valet, non ægrotat, semper de aliquo dicuntur. Aliam rationem ad banc sententiam comprobandam Ruv. ex 1. posto 10. petit: quam vide.

propositionem non dari Verbum infinitum Logicum. Omne enim Verbum infinitum præsupponit finitum, cum infinitum componatur ex finito addita negatione. Sed extra propositionem non reperitur Verbum sinitum: Ergo nec infinitum, 2. Quando Verbum in propositione est infinitum, non est intelligendum quasi negatio etiam copu æ sit addita, sed solo significationi ejus principali; & ita verum est, negationem negate omnia illius vocis cui additur: sed quoniam negatio verbo sinito additur, non quatenus copulat extrema, sed quatenus aliquid significat, ideo significationem Verbi tantum, non

11. Et santum etiam de Verbo. Que constant ex nomine & Verbo, vel ex Nomine & Nomine, orationes

vocantur, & voces complexæ.

32. Oratio est vox significativa, cujus partium aliqua per le significat ut dictio, sed non ut affirmatio vel negatio.

13. Orario e; dicieur vox fignificativa, scilicer ex instituto, que non genus, sed materia ipsius est. Sicut enim domus ex ligno, lapide, calce, &c. conficitur, ita oratio ex vocibus hoc vel i lo modo disposi tis. Vide

Hospin. de contr. Dialcet. c.12.19 14.

ft

in

ic

15

å

Ь.

i-

1-

i

1-

0

34. Dicitur 2. tusus partium a'iqua per se significat. Aliqua, non omnis: tyllabæ enim partes orationis sunt, nihit tamen significant, sicut ipse Aristoteles habet. Et per hæc verba distinguitur Oratio à Nomine & Verbo tam simplicibus quam compositis; quæ (composita) in hoc capite vocantur Daha, hoc est, duplicia, quod ex duabus vocibus constent.

33. Ratio autem cur partes Nominis compositi per se nilil, partes autem vocis complexæ seu Orationis per fe aliquid fignificent, est, quia Nomini composito secundum se totum impesita est fignificatio distincta a fignifi catione partium, quæ ipfius forma elt, fecundum quam fi, nificat, & qua partium ipfius fignificationes tanquam potentie & materix info mantur. At vero Orationi non elt imposita secundum se totam aliqua significati, se l fignificat tantum ratione partium, & ipfius essentia confittit tantum in connexione & ordine ipfarum partium, five hic (ordo) resultet ex modo significandi ipsorum extremorum immediate, ut in hac oratione, Animal rationale, five constituatur à Verbo vel conjunctione interpositis, ut his, Homo est animal, Si homo est animal, fentit. Vide Nico'. Amant. lib 1. de interp. cap. 3. dub. 2. Coll. Conimbr. lib.ejudem c.4.q.3.a.1. Titelm. l.3. c.3. Vocabuli igitur hujus lucifuga partes nii fignificant per fe, quia funt sub imperio significationis totius vocabuli; at vocis hujus complexe lucem fugiens partes per le funt fignificativæ, quia ipfarum fignificationes sibi funt relictæ liberæ & integræ. Item dicendo, Homo, bellia, non est oratio, cuia abett ordo & dispositio.

36. Quomodo vero tandem partes Orationis per se significent? ut distio, non ut assirmatio vel negatio: hoc est, partes Orationis sunt quidem simpliciter voces on wavned, non tamen sunt enunciationes; ut, Homo est animal; homo significat tanquam vox, sicut & animal, neutrum vero assirmat vel negat aliquid, nisi cum

verbo alique disponatur.

37. Oratio porro vel imperfecta, vel perfecta est. Imperfecta, quæ perfectum sensum non generat in animo audientis: quales sunt Orationes sine Verbo, ut, animalrationale; vel cum Verbo, in quibus est conjunctio suspendens, vel relativum cum unico Verbo, & aliæ similes; ut, Si timueris Deum, Qui timet Dominum.

38. Perfecta elt, quæ integrum & perfectum sensum gignit. Estque iterum vel enunciativa, vel non enunciativa. Non enunciativa vel vocativa est, ut, Heus bome Socrates; vel interrogativa, ut, Quod genus? Unde domo? Pacemne huc fertis, an arma? vel imperativa, ut, Maturate sugam, regique hæc dicite vestro; vel præcativa, ut, Musa mihi causas memora; vel optativa, ut, Omihi præteritos referat si Jupiter annos.

39. Vocantur autem hæ orationes non enunciativæ, quia nec verum nec falsum significant. Sec cur? 1. quia veritas est in intellectu, at hæ significant ea non quæ sunt in intellectu, sed quæ in appetitu seu voluntate: 2. quia non siunt per indicativum modum, qui solus est mequed, verum vel salsum significare, ut supra dictum.

Vide Tolet. in b. c. q. I.

40. Hanc ob causam ab Aristotele Rhetoricæ & Poeticæ appellantur, & è Logicæ consideratione eximuntur. Possunt tamen facile reduci ad enunciationes: ut hæc, Audi me Deus, ad hanc, Deus debet me audire; hæc, Petre, abi in forum, ad hanc, Petrus debet abire in forum, &c. De hactenus euumeratis orationis generibus, vide Thom. 1. periherm.leæ.7. Doctor. Burs. Mont. Schegk. Tolet. 1. periherm.cap.4.civ. Zabar. in tab. Log. Armand. de Bell. Vis. tract. 2. cap. 298. Fonsec. lib. 3. Instit. cap. 2. Titelm. lib. 3. cap. 3. & 4. Regium disp. Log.lib. 2. probl. 2. Armis. in not. in Logic. Crell.l. 2. part. comm. c. 2. lit. A.

DISPUTATIO III. De Propositione.

Ilbet Aristoteles 2. elench. 1. top. 13. multis modis distinctionibus rerum ambiguarum præludere, vi-

amque essentiali doctrina aperire. Observavit hoc Aristoteles ipse, cum 2 phys t.1.2.3. phys c.1.6. metaph. per totim 9. metaph. t.2. tum in 1. de interpret. dum a divisionibus quibus dam auspicatur, ut membra divisionum ad rem nihil attinentia rejiciat. Definit enim illius tibri cap. 4. orationem; mentionem facit orationis impersecta, non quod illa sint considerationis Logica (pertinent enim ad rhetores & poetas) sed ut commodius & sine saltu pervenite queat ad orationem enunciativam, quam essentialiter ibi & per se considerat. Vide Arnis, in not. in Logic. Crel i part. com.l.2.c.3. lit. A.

2. Nos, cum in pracedenti disp. actum sit de oratione in genere, & oratione non enunciativa, jam pervenimus ad enunciativam, quæ vocatur passim Aristoteli α΄-πόρανσις: enunciatio, λές Θ ἀποραντικός, communiter dicitur πρότασις propositio, multis etiam ἀξίωμα.

3. Quod aliqui vocabulum enunciationis rejiciunt, quod tantum competat propositioni in voce, non in mente consideratæ, vanum est. Dictum enim est disp. 1. aliud esse id quod per vocem significatur, aliud id à quo significatio desumitur. Vox enunciationis omnem propositionem significat, sive in mente illa, sive in verbis sit; quod vero appelletur enunciatio, sumitur ab hoc, quod verbis enunciari & proferri solet.

1.

1-

ıt

2;

in

i-

it.

g:

3. [p.

rt.

lis

vi-

ue

4. 'A Liw un gappellationem Peripatetici fere exfectantur. Dicitur enim illam nimis angustam esse, cum dicatur and te azis, & competat tantum propositioni necessaria, hoc est, ejusmodi sententia, qua ut Scaliger 4. Poet. c. 6. loquitur, omnium consensu dignas est, ut suapte natura sine ulla probatione vera credatur.

5. Sed appellatio hæc, sive impositionem ejus spectes, sive usum, non videtur rejicienda, sed optime quadrare in enunciationem generaliter sumptam. Dicitur enim non à no te à siu, sed à 1. pret. perf. pass. verbi à siu au id quod norum Grammatici. At hoc idem esse quod censere, intelligere, sentire quocunque modo, quid attinet multa exempla proferre, quæ apud lexicographos passim obvia sunt? Usi hoc vocabulo sunt Stoici solenniter pro omni enunciato, in quo verum vel salsum est.

Dd 2 sicut

ficut clare patet ex Cicerone in initio fere lib.1. Tusculd quast. of in lib. de fato. Plutarcho in Plat. quast. A Gellio lib. 16. Not. Att. cap. 8. Quid? quod, ipso Aphrodis. telte, Aristoteles ipse 8. Top. cap. 2. Tàs seophoas anostices megratores actionata vocavit, & actiona no megratore du nue anno megratore de nue anno megratore de nue anno megatore.

9. Ramæis vocabulum propositionis in hoc negotio non placet propter ambiguitatem: nam mestrans sive propositio est prior pars comparationis; q in etiam prior pars antecedentis in syllogismo Latinis propositio dicitur, inquiunt Dounamus & Tempellus 1. 2. in Dial.

Ramic. 2.

7. Sed respondeo. I. Si omnia æquivoca ex scientiis ejicienda, quid siet Ramæorum axiomati, quod non esse univocum sat pater? II. Homonyma, si distinguantur & resolvantur in suos significatus, non amplius sunt homo-

nyma, & optime posiunt usurpari in artibus.

E. Ipse etiam Zabar. I. post. t. 13. nomen propositiod nis strictius omnino quam enunciationis esse vult & conclusioni conveniens non esse; & qui conclusionem propositionem vocet, non recte loqui, quia propositio dicatur tanquam proposita conclusioni. Sed verum hoc est.

vocabulo propositionis pressius accepto.

9. Sane Aristoteles I prior.c.I. definit propositionem, quod sit orario assimans vel negans aliquid de aliquo. Ulbi propositionis vocem æque late patere ac enunciationis patet ex definitione, quæ æquipollet definitioni enunciationis ab Aristotele l.I. Tel seule utraditæ, & jam statim à nobis explicandæ. Et testantur hoc insuper Conim. in citat. loc. Aristotelis I. prior. I. Quæ cum ita sint, usum vocis propositionis generalem & communem & nos hic retinemus. De hisce & aliis Logici hujus instrumenti appellationibus vide clarist. Du. Finckium 2. part. schedias. 51. Toletum I. de interpretatione c. 4. q.2. Arnis. in not. in Log. Crel.l.2. part.com.c.2. lit. B. & Regium 1.2 disp. Log. probl. 2. Sequitur ipsa definitio.

10. Enunciatio est oratio in qua verum vel salsum est, ἐποραντικὸς λόξ۞ όθινς ἐν ὧ τὸ ἀληθεύειν η ψεύδειζ

Tragger, I. wes Equity. cap. 4.

II, AGGO

TI. Λόρ est custa seres, hoc est internus, qui & custitur ratio; vel σερφοεικός externus, à Damasc. το νούματος άγγελ & nuncius mentis vocatus, & Latinis redditur oratio. Hic iterum vel in νοσε est, quem Aristoteles τατά φωνής λόρον γινόμουν appellat, in prædic. c.δ. vel in scriptura, δ èν γελοή, 1. σελ έρμ. 1.

12. Eodem modo diltinguunt orationem & propositionem, in mentalem, vocalem, & scriptam, scholastici. Vide Bart. de Using, trast. 1. compend. Loz. Iodoc. Isennac. in prowm. epitom. Lozic. Armand. de Bello Visu trast. 2. cap. 59. Sed actioni mentis aquivoce improprie vocabulum orationis attribuitur: latius enim pater

Græcorum x679-, quam Latinorum cratio.

13. Et hæc tria non reipfa, sed ratione tantum disaferunt: idem enim est sermo, & eadem oratio, quæ cogitatur, iprosertur, & scribitur; Regius 1.2. disp. Leg. problet. Et Scalig. orationem & scripturam a speciebus & conceptibus mentis non essentia, sed subjecto solo disserre ait, exer. 2. Ratio est in propatulo. Illa quæ sunt in mente, voce & scriptura, significant unas easdemque res, suntque signa rerum non tantum significativa, sed etiam suppositiva; &, per consequens, quicquid in mente de re aliqua concipitur, illud etiam de ea verum est in voce & scriptura. Vide Ruv. 1. Ael seulus 1. quast. unica. Et iterum per consequens Logica erunt unum idemque.

14. Jam si λός in proposita definitione indifferenter accipiatur & indeterminate ad internum & externum λόρον, dubium non est, quin sit verum genus propositionis. Sed si textui Aristoteles convenienter agere velimus, non possumus per λόρον intelligere nisi orationem seu λόρον περουεικόν, sicut & extextu patet, &

plerique interpretes flatuunt.

1, .

0-

e-

m

er

ita

em

in-

1 2.

1.2.

eft,

ro

15. Nos orationem etiam (vocalem) genus enunciationis statimus cum Tol. loc. cit. quast. 1. Licet enim propositio absolute sit in mente, & accidat ipsi ut proferatur; tamen quando jam prolata est, necessario est prolata, necessario est in voce. Atqui Aristoteles in sib. de interpret. egit de enunciationibus quatenus in voce

Dd 3.

R.

& λόγω exteriori spectantur: 1. quia voces quam conceptus multo sunt patentiores & dilucidiores; 2. quia interna cogitatione nemo alterum docere potest, incognitaque ex cognitis alii patesacere, quod tamen, quo pacto faciendum sit, Dialecticus tradere debet: Fonseca 1.instit.cap.7. Et certe non αλόγως hoc secit Aristoteles, quia quod dicitur de re aliqua in voce, illud etiam valet

de ea in mentis conceptu. Vide the [.13.

16. Quod vero idem Fonseca addit, orationem externam esse communionem & usurpatiorem interna, fal-sum est: nunquam enim cum aliis conserimus sine intrinseca præmeditatione; at quoties nobiscum in mente nostra aliquid speculamur taciti? Hinc Scalig. orationem manum rationis appellat, exer. 256. propterea quod oratio quæ in mente excogitata sunt promit, atque aliis quasi propinat: at quid tibi manus mea porriget, quando quod det non est?

17. Hæc de genere. Specificæ differentiæ loco stant

illa verba, in qua verum vel falsum est.

18. Veritas est triplex, in essendo, cognoscendo, & fignificando. Veritas in essendo est communis passio. omnis entis, quæ cum ipso convertitur, & ideo non huc, fed ad Metaphysicam pertinet. Veritas in cognoscendo partim est confiderationis Physica; quando enim Phy. ficus confiderat operationes intellectus, quatenus ab intellectu procedunt, considerat etiam veritatem vel falfitatem in illis inventam : partim Logica ; cum enim Logicus instruat intellectum in cognoscendis rebus, instruat etiam ipsum oportet in dignoscendo verum à falso, quandoquidem rei cognitio nihil aliud est quam veri à falso discretio. Vide Zab. 1. de nat. Log. cap. 13. Veritas in fignificando etiam ad Logicam pertinet, ut ex ipfius definitione apparet. Vide Suarez disp.8. in proæm. Joan. Versor. 2. Mctaph.quast.3. Javell.6. Mctaph.quast.13. & Ægid. Roman. 4. Metaph.quæst. 4.

19. Porro veritas in cognoscendo est adæquatio seu conformitas intellectionis cum re, falsitas discrepantia ejusdem à re. Veritas in significando est conformitas orationis vel scripturæ cum re, falsitas discrepantia ejus-

dem à re. Vide Suarez, disp. allez. scit. 2. & disp. 9. scit. 1. Armand. de Bell. Vis. tratt. 2. cap. 24. Scal. exer. 307. scit. 9. Vera enim oratio nequaquam causa est, cur res sit, sed constat rem quodammodo causam esse cur vera sit oratio; nam quia res est vel non est, oratio dicitur vera vel salsa. Aristoteles prædicam.cap. 5. 5. 12.

20. Hinc diciont veritatem esse in intellectu subjective, in actione intellectus formaliter, in rebus tanquam in causa, in voce & in scriptura tanquam in signo. Magist. Burse Montis in 1. periherm. cap. 4. reg. disp. Log:

lib. 2. probl. 4.

21. Cæteri m esse verum & fassum non est disserentia essentialis & secisica enunciationis, sed propria affectio per quam illa desinitur. Quidquid enim rei est essentiale, ipsi inest immediate, & sine ulla causa. Zab. 2. post. t.6. pag. 1052. t.78. p. 1208. Sed veritas & fassitasiniunt propositioni non immediate, sed habent in ipsa suam causam. Ergo patet assumptio. Cur enim enunciatio est vera? quia enunciat quod res est, hoc est, dicit esse quod est, aut non esse quod non est: cur salsa? quia non enunciat quod res est, hoc est, dicit esse quod non est. & non esse quod est.

22. Voluit autem Aristoteles desinire propositionem per verum & salsum tanquam accidentia ejus notiora, ex quibus innotesceret nobis essentia ejusdem: Rev.1. de interp. c. 4. q.3. Essentiam autem enunciationis conflitutam esse dicimus, in simplicium terminorum dispositione & conjunctione tali, qua assimuatur aliquid vel-

negatur.

23. Obstrepit autem Ramus 1.5. schol. Dialect. cap. 4. male enunciationem per verum vel fassum definiri, tanquant per proprium attributum, quia verum & fassum omnium & intellect. um & symbolorum, & simplicium &

compositorum, commune sit.

24. Ast respondeo, 1. Si veritas & salstras non soli propositioni insunt, quomodo Ramus ipse axioma suum distribuere potest in verum & salstum, 1. 2. Dial. cap. 5.1. Membra enim distributionis debent adæquare totum, cumque eo reciprocari: Aristoteles 2. post. 24. Fon-

Dd 4.

feca lib.4.inft. cap. 10 II. Diftinguendum est inter veritatem in cognoscendo & fignisicando simplicem & complexam. Simplex est, dum intellectus apprehendit rem prout est in se simpliciter sine compositione vel divisione, ut dum concipit hominem tanquam animal rationale: complexa est, quando que natura in rebus conjunxit, ea & intellectus conjungit per partem, & que disjunxit, eadem & ille dividit, ut loquitur Scalig. 7. de caus. ling. lat. c. 142. Et hec complexa veritas principaliter dicitur veritas, & hanc intellexit Aristoteles in definitione enunciationis; & hec non reperitur in intellig bilibus simplicibus. Vide Suarez disput. 8. sect. 3. 8.7. Versor. & Armand, logis citat. & Coll. Com. 1. de interp. 2.1.9.5. art. 2. & 3.

25. Quando igitur Aristoteles pra licam.c.4. & 11.1. de interp. c. 1. & 3. de anima t. 21. in incomplexis negat verum vel falsum reperiri, intelligendum hoc est de veritate non omni, sed complexa. Nam in p ima e iam mentis operatione aliquam esse veritatem asserti ipse

Aristoteles t. 26. l. 3. citat. de antma.

26. Hæc de definitione Aristotelis, in qua ultimo & hoc obiter nota contra Zab. 1. de propos. necess. c. 6. ubi dicit verbum πόρχων, dum significat inesse, semper jungi dativo sine præpositione, nunquam cum præpositione, & Græcos nunquam dicere, το γελασικόν πόρχων το δινθεώπω, sed πόρχων δικόνους. Contrarium apparet in data definitione enunciationis ab A istotele in qua πόρχων significat inesse secundum omnes interpretes, & tamen jungitur cum dativo cum propos. èv.

26. Rami definitio; Axioma est dispositio argumenti cum argumento, qua esse aliquid vel non este j idicatur.

27. Que definitio, firem ipsam aspicias, est eadem tum ratione generis, tum ratione differentiæ, cum illa Aristotelis 1. prior. c.1. thes 9. posita. Ratione generi; quia supra disp. præced. thes. 35. ora ionis essenti me in connexione simplicium terminorum ponebamus. At quid connexi i simplicium ali. dest quam, secondu n Ramum loquendo, dispositio argumentorum? Ration?

diffe

Disp. IV. De Proposizionis affirmatione, 35 c. 633 differentiæ; quia judicare aliquid esse, est affirmare,

judicare aliquid non effe, est negare.

28. Dico, firem ipsam aspicias: nam voces minus bonæ sunt. Etenim simplices notiones extra syllogismi structuram vocare argumenta novum est, durum & absurdum. Vide Arnil. in not. in Log, Crell, 1.3. part. cum. c. 1.

DISPUTATIO IV.

De Propositionis affirmatione & negatione, itemque simplicitate.

1. D Ropolitio I. vel est affirmativa, vel negativa.

propositionem, non in genere, sed simplicem, dividunt in affirmationem & negationem. Membra dividunt in affirmationem & negationem. Membra dividentia ipsum divisum debent adæquare: Aristoteles 2.post.t.24. Fons. l. 4. instit. Dial. c.10. Zab. 1. de propos. necess. c.5. Sed affirmatio & negatio patent extra enunciationem simplicem, compositæ enim etiam competunt; ut, Si asinus non habet pennas, non volat, est affirmata; Non sibestia est animal, est homo, est negata. Rectius igitur propositioni in latitudine sua & generalitate affirmatio

& negatio subjicitur.

n

3. Qualis autem hæc sit divisio magis controversum est. Sotus 2. 1. summ. sentit, enunciationem in affirmativam & negativam distribui, tanquam subjectum in diversa accidentia. Contra hanc sententiam tale stat argumentum. Nullum accidens valet efficere rem hanc diversam vel aliam ab illa. Substantia, inquit Scal. exer. 307. s. 27. accidentium adventu, aut inherentia, non fit aliud, fed alio modo fe habens, ac remanet nihilominus eadem. Vide exerc. 6. f. 14. Eadem enim aqua, quæ antea erat frigida, jam est calida, Atqui affirmatio & negatio faciunt essentialem diversitatem in propositionibus. Hec enim propositio, Homo est animal, alia est ab illa, Homo non est animal. Quamvis enim ratione materix fint exdem, diverfx tamen funt ratione essentia. Vide Rdv. 1. de interp. 4.9.5.5 AL D.d. 55

At unde venit, quod illæ propositiones sint diversæ & illa non sit hæc, nec hæc illa? Non afteres aliam cau-

fam, quam quod illa est affirmata, hæc negata.

4. Alexander, quem sequuntur Burana 1. prior. c. 1. Regius lib. 2. disp. Log. probl. 4. asserit, esse divisionem analogi in sua analogata. Ita arguit: Ubi est prius & posterius, ibi est analogia: species enim sub codem genere proximo positæ sunt simul; Aristoteles predic. c. 13. Sed assirmatio est prior negatione. Ergo analogice cum ea convenit.

5. Respondeo: Duobus modis contingit inter duo vel plura esse prioritatem vel posterioritatem: 1, ratione prædicati superioris, cujus natura postulat ex se prius & absolute esse in una specie, & deinde in aiiis per habitudinem ad primam, quæ posset dici inæqualitas essentialis dependentiæ; 2. ratione sui seu inter se, ita ut inæqualitas seu prioritas non proveniat à natura alicujus Superioris, sed ab ipsis differentiis specierum. Prior modus tollit univocationem, & efficit analogiam: poste-rior non facit analogiam, sed optime stare potest interfpecies univocas. Affirmatio non est prior negatione priori modo. Etenim ratio enunciationis non convenit prius affirmativæ, polterius vero & per analogiam ad affirmativam negativæ, fed utrique convenit aqualiter, έλοκλής υς & χΤ μίαν φύσιν. Nontamen negamus fimpliciter affirmationem esse priorem negatione; sed hæc prio itas ell secundum posteriorem modum, & non valet efficere quo minus affirmatio & negatio fint species univoca propositionis. Vide F. Soar. disp. 28 5.3.5.20. Magiit. Burfx Mont. I. de interp. cap. 4. Tolet. c.codem 4. q.2. Ruv. cap. co dem 4.9.5.

6. Quod dicimus, patet, examinando omnes modos ourbus arh matio est prior negatione, qui ab auth. 4. t. citat & aliis numerantur, quorum nullus univocationem impedit. 1. Assimatio est prior negatione ratione simpliciratis: negatio enim sitex assimmatione, aliquo superaddito. Sad quid absurdum unam speciem este simpliciorem altera; & unam componi ex altera? vide Tolet, in prædic. Quant. q. 1. Ruy, cap. cit. q. 6.2. Per-

fectione;

fectione; Regius loc. cit. At tantum abest ut major vel minor perfectio tollat univocationem, ut potius impolfibile sit species duas e usdem generis æqualis esse perfectionis. Vide Soar. disp. 29. [.3. §. 16. 3. Cognitione; Aristoteles 1. Post. t. 175. Schegk, in comment, in fratic. Aristotelis fol. 80. & in comment. lib. periherm. cap. 4. etenim ipsum per se non ens, si non describatur ratione noti cujuldam, prorsus est, ut Plato loquitur, adlavon-Sed unam speciem posse esse notiorem altera vide: apud Zab. I.de Meth. cap.7.4. Secundum rem fignificatam; Thom. in tract. 1. de interp .c.6. Nam affirmatio . fignificat rem este, negatio non este. Simpliciter enim prius est rem esse, quam non esse: Aristoteles text.cit. 9. . Secundum in: ellectum, quia intellectu prius componimus, quod est affirmare, quam dividimus, quod est negare. Nam & simpliciter componere prius est quam dividere. Reg. cit. 1.

7. Contra 4. ob icis: Omnis species est quid positivum. Propositio igitur negativa, cum significet rem non i esse, non est species propositionis. Respondet Col. Conimb. 1. prior. cap. 1. q. 1. a. t. 2. Propositionem negativam objective quidem non esse quid positivum, quia objectum hujus propositionis, Socrates non est justus, est negatio justitie in eodem Socrate, formaliter vero esse

politivum.

38

1-

I.

111

82

e-

ce.

uo

8

i-

11-

117-

us

e-

ter

ne

af-

er,

m-

æc va-

ies

20.

4.

dos

· to

io-

one

quo

effe

ide .

erne; 8. Quamvis non infitear illud 4. nihil probare propositionis assirmative priorita em. Non esse coim est duplex, privativum & negativum. Esse prias quidem est quam non esse privativum, quia omnis privatio presupponit habitum. Vide Zab. 1. de mat. prim. c. 7. Sed non esse negativum est prius quam esse. Eleganter Mornaus de verit. Relig. Christ. c. 1. p. 4. Rogo, inquit, urum prius sucrit, esse an non esse, vivere an non vivere, sentire aut non sentire, rotiociari aut non ratiocinari. Utique in his essentire quas videmas, rationem, sensum, vitum antecessi le, nemo diserit: aliquando esim non tuim: s. Super sti igitur, ut carentire essentire vitre, sensus, rationis, in his em nibus precederit. Quan igitur propositio negativa potias negati nem puram. sig incet quam pri-

vationem, ut, Homo non est beltia, patet, propositionem affirmativam hoc respectu, scilicet rei tigniticate,

non esse priorem negativa.

9. Concludimus igitur, illam divisionem esse generis in species, quia proposicio secundum se persecte abtrahit ab assimilatione & negatione, & hæ æ que primo enunciationis naturam participant, cum neutra in participando ab alia dependeat. Et hæ sententia ek Simplicii, Suessan. Lemos. Thomæ, Lovaniens. Toler. Ruv. Magist. Bursæ Mont. cap. 4.1 persherm. & Coll. Conimb. loco all.

10. Propositio assirmativa est cujus partes inter se componentur & conjunguntur; Negativa, cujus una pars removetur & dividitur ab alia: unde illa σύνθεσις hec διάξεσις appellatur. Κατάρασίς όξιν ἀπόρανοίς πν ⑤ χτη πνος. ᾿Απόρασίς όξιν ἀπόρανοίς πν ⑤ ἀπόρανοίς πν ⑥. Ατία. Ι. perih.c.4. Assirmatio est enunciatio alicujus de aliquo: Negatio enunciatio alicujus ab aliquo. Ramus dicit, Axioma assirmativum est, cu us visculum assirmatur, Negatum contra, hoc est, cujus viculum negatur.

11. Ut autem vinculum sea copula negetur necesse elt i ut negativa particula præcedat ipfam copulam,vel immediate, ut, Lapis non est animal, vel mediante antecedente, it, Nallus lapis est animal: 2, ut negativa particuia non clauda ur intra partes propolitionis, antecedentis scilicet vel consequentis; Negatio enim nunquam potelt agere aut vim fuant explicare in ea que precedant, fed tantum in fequentia. Hec igitur propolitio, Lapis elt non homo, non est negata, quia to non sequitar copulam, & eft pars prædicati; item hec, Homo. reatur i millius pre il audet offendere creatorem fuum, non e't negata. Nec obitat negatio præpolita copulæ, on mirm irra partes fubjecti ciaudiur, ibique virtus e us co iffritt & coanga tata defi. it, neque pertingit ufque ad copulum. To am é im ilias enuncitionis fabjectum ett, homo creat era nullius pretii. Tirelm. 1.3. c. 10. Schegk. in com.inl. peris.c. 10. Crell.1.2. p.trt. com.c.3.

12. Notandum tamen, quod plures negationes unam faciant affirmationem. Quod verum est, i.si plures ne-

gationes,

gationes illæ omnes fimul cadant fupra copulam; ut, Nullus homo non est dives, seu, Non nullus homo est dives. Nam si plures sint negationes in propositione, & una tantum referatur ad copulam, altera vero vel ad fubjectum vel prædicatum, propositio relinquitur negata: ut, Homo non est non animal, 2, Si negationes fint numero pari, duæ scilicet vel quatuor. Nam si in aliqua propositione negationes numero impari, tres scilicet vel quinque, super copulam cadant, propositio non affirmatur. Exempli gratia, dicendo, Non nullus homo eit improbus, est enunciatio affirmativa, quia ante copulam funt negationes; dicendo autem, Non nullus homo non est impius, est negativa, quia tres negationes copulam præcedunt; æquipollet enim huie. Quidam homo non est impius. Hinc scholasticorum regula; Negationes in numero pari super unum terminum cadentes, terminum illum intactum relinquunt, Vide Titelm. cap. cit. & Barthol, ab Ufing, compend. Log. traf. 1.

13. Propositio II, vel simplex ett, vel composita. Illa alias categorica dicitur, quod in eo simpliciter unum de altero prædicetur; hæc hypothetica, conditionalis, speciei vocabulo ad genus translato, cum propositio hypothetica sit species præcipua & communissima intercompositas. Quapropter enim Plutarche de particula Ei, quæ inscribebatur templi Delphici foribus, sic ait: èv β Διαλεκδική δήσε αερίσων έχει διωίσεων ο ωναστιτιος, ετού σύδεομο, άτε δη το λογικότα ον εμικατίζει αξίνωα: hoc est, in dialectica maximum certe vium habet connexiva hæc conjunctio si; quæ axi ma maximate certe vium habet connexiva hæc conjunctio si; quæ axi ma maximate.

me Logicum figurat.

0

fb-

0:

m

Q-

ies,

14. Regius l. 2. disp Log.probl. 4. simplicem propositionem desini, quæ unica oratione, hoc est, unico subjetionem desini, quæ unica oratione, hoc est, unico subjetionem desini, quæ unica oratione, hoc est, unico subjetionem desini, quæ unica verbalica constat. Antiquis Peripatericis, quos recenset
Colleg. Con. de interp. c. 4. q. 4. art. 5. i la definitur, quæ
unica verbali copula continetur; hæ, in qua duæ sunt
v. rbales copulæ con unicæ per aliam conditionalem, copulativam aut disjunctivam. Ab his non multum absunt
desinitiones Rami: Axioma simplex est, quod verbi viaculo

culo continetur, compositum, quod vinculo conjunctionis continetur, l. 2. dial c.4. & 5 Titel. l.3. consid. dialet. c.6. & 19. definit simplicem, que habet subjectum expredicatum copula verbali conjuncta; compositam, que ex pluribus constat enunciationibus conjunctionali

aliqua particula ad invicem conjunctis.

15. Differunt autem enunciatio simplex & composita imprimis dupliciter. 1. Quoad materiam. Partes enim materiales simplicis sunt subjectum & pradicatum; sive ha sint simplices voces, ut, Homo est animal, sive orationes, imperfecta tamen, & verum vel falsum non significantes, ut, Homo est animal utens ratione. Nunquam enim propositio simplex conficitur ex oratione perfecta, alias enim non esset simplex. Composita autem ex simplicibus propositionibus integris proxime constat. Dico proxime: si enim de rem tis partibus loquaris, etiam ex incomplexis terminis est.

16. Differunt 2. quoad formam. Dispositio enim in simplici enunciato semper sit per copulam verbalem, in composito autem per conjunctionem aliquam. Grammaticam, si &, vel,&c. Unde exiam ab Aristotele hæc appellatur enunciatio una, non simpliciter, sed conjun-

Etione.

17. Quamvis autem in omni enunciatione composita necessario etiam sit copula verbi, tamen illa non copulæ, sed materiæ instar est, ut recte Coll. Conim. art. cit. inquit. Sint duæ propositiones simplices, verbi gratia, Lapis est homo, Lapis est animal; am nulla alia sia in hisce mutatio; accedat tastum conjunctio si, vel quæ huic æquipollet, & erit hypothetica propositio. Si lapis est homo lapis est animal. Copulæ verbales, que in illis simplicibus habebant locum formæ, in hac composita tenent locum materiæ: informantur erim aliqua accedente conjunctione.

18. Unde patet per definitiones th. 4. positas emnes, recte definire propositionem simplicem & compositam, cum aliquo tamen discrimine. Regil enim definitiones (cum qua convenire videntur Ariborelis illæ, Enunciato simplex est, qua aliquid de aliquo dicit, vel aliquid

ab aliquo removet; composita, quæ ex simplicibus constat, 1. de interp. c. 4. Vide Coll. Conimbr. in hunc l.)
exprimunt diversitatem materiæ quam habent; Antiquorum, diversitatem formæ per diversas copulas; Titelmanni complectitur diversitatem materiæ, cum diversis formis.

19. Cæterum distributionem propositionis in simplicem & compositam non esse subjecti in accidentia certum est, quia sumitur ab ipsa copulatione per copulam essecta & significata, quæ alia est in categorica, alia in hypothetica, sicut patet ex th. 15. 65 16. & confirmatur authoritate eorum, qui dicunt istam divisionem sumi à substantia tota propositionis. Mag. Bursæ Mont. e. cit. Tolet. e. cit. q. 2. Titelm. l. 3. e. 11.

20. Boët, Thom, Toler, Ruv, Magist, Bursæ Mont, volunt esse divisionem analogi in sua analogata. Nos vero cum Soto l.2. Summul.csp.6. divisionem generis in

species esse statuimus.

ı

C

t

e

S

1

י כי

di ab.

21. Sic argumentamur: Analogum convenit uni analogatorum, per se & principaliter, alteri per attributionem ad illud, seu per dependentiam ab illo. Vide Javel! 4 Metaph. q. I. Ruv. tract. de annal. num. 23. Soar. disp. 28. [.3. S.20. Zab. de conft. scient. natur. c. 10. Sed propositio æque dicitur de composita & simplici, & composita. non dependet in suo esse à simplici. Patet; quia assirmatio & negatio, veritas & falsitas enunciation's hypotheticæ, non dependet formaliter ab affirmatione & negatione, veritate & fallitate categorica. Hac enim hypothetica, Si homo non est substantia, non est animal, est affirmativa & vera : cum tamen simplices, ex quibus constat, sint negatæ & falsæ. Quin etiam ipsa essentia enunciationis compositæ non dependet ab enunciatione fimplici. In propositione enim composita additur nova forma, & nova copula ad simplices, quæ non dependet à simplici nisi materialiter. Vide thes. 17. Et tantumide his.

DISPUTATIO V. De partibus Propositionis simplicis.

11 D Lena & distincta cognitio totius fine cognitione partium elle non potest. Æque enim absurdum est, dare totum fine partibus, & cognoscere totum non cognitis iis ex quibus conftat. Cum igitur difp. praced. de propositione simpliei actum sit, consequens ett, ut

partes ipfius jam vidcamus.

2. Partes propositionis funt Subje Hum & Pradicatum. Subjectum ett de quo aliquid pradicatur. Unde etiam à Damafc. Dial. c. 16. Souceinly or wegs xampeiar, fubjectum prædicationis vocatur; & di tinguitur a subjecto quod dicitur weis Vraeger fecundum exfiftentiam. Nam dicendo, Scientia est habitus, scientia est subje-Etum prædicationis, non vero existentia. Pradicatum est, quod de subjecto prædicatur, Græce κατηροφέριθμον, item TO TREE STEPS ASSOULION ..

3. Aristoteles I prior. c. I. hasce partes propositionis vocat oges, termines, vel quia propositioneni tanquam extrema terminant, vel quia propositio in illos resolvitur, id est, retexitur seu definit, ut alii cum Aristotele volunt, vel propter utrumque, Fonsec.l.6. Inftit. c. 9. Nec enim ultra terminum logica resolutio abire potest, figuidem quod syllabas & literas spectat, earum tractatio Grammatici negotii est, ut air Philopon. Vide Za-

bar. I de nat. Loz. c. 3.

4. Copulam non vocat terminum, quia proprie in partes aliquid dicitur refelvi, fed vinculum non eft pars

propositionis.

5. Observa autem hie discrimen inter prædicabile, prædicatum, prædicationem, & prædicamentum. Prædicabile dicitur, quod habet aptitudinem ut prædicetur; prædicatum, quod actu prædicatur; prædicatio dicitur propositio assirmativa, propositio enim negativa non proprie prædicatio, fed divisio quædam dicitur; prædicamentum est ordo & dispositio multorum prædicatorum & prædicabilium fub uno genere genera-Lillimoo lissimo per subalterna ad infimas species, & sunt decem. Arman. de Bell. Vis. cap. 280, tr. 2. Tolet.in præ-

dic. de gen. p. 46.

6. Cæterum subjectum in propositione est instar materiæ, prædicatum instar formæ. 1. Quia sicut materiæ per se indeterminata & determinationem à forma recipit; sic subjectum à prædicato determinatur. 2. Sicut materia est prior forma, ita subjectum est prius prædicato. 3. Ut materia est subjectum inhæsionis adjuncti, sic hoc est subjectum prædicationis, & sæpe coincidunt subjectum inhæsionis & prædicationis. Regius dispution log l.2. probl. 3. & Zab. 1. post. t. 200. Addo 4. Sicut res d. nominatur tale non à materia, sed forma; sic propositio, quæ affirmatur, dicitur prædicatio, non à subjecto, sed à prædicato. Hinc recte Schegk. in comment. in l. periher. c. 8. prædicatum vocat principalem propositionis partem, & mensuram ejusdem.

7. Objicis, prædicarum non posse determinare subjectum, quia semper vel latius sit subjecto, vel saltem æquale. Determinans autem necessario esse debere an-

guffins determinaro.

8. Respondeo 1. Non consideramus hic an prædicatum latius esse debeat quam subjectum, vel angustius, an propositio sit naturalis vel non naturalis: hæ enina funt conditiones ad materiam propositionis pertinentes, de quibus infra. Sed nudam propolitionum formam abstractam ab hac vel illa materiæ conditione hic tractamus. Itaque quod formam non minus proba judicatur hæc, Animal elt homo, quam illa, Homo est animal. Vide Crell. & Arnif. in ipfum part. comm. lib. 2. 64p.2.lit.d. eund. Arnif. l. codem c. 3. lit. A. 2. Prædicatum determinat & coarctat subjectum, non ut res quædam est (sic enim semper prædicatum vel æquale est lub ecto vel latius naturaliter;) sed ut est considerabile & sub icibile, quoniam aliis etiam modis considerari, & pluribus prædicatis subjici potest. Verbi gratia, Homo est animal, prædicatum, animal, latius patet quam homo re ipfa; determinat tamen animal hominem. prout est subjicibilis, quia homo aliis etiam prædicatis

in ion

ut

n a abo

ít,

m viele

nis

ît, 2-2-

in irs

eur; ur; on

ianoo fubjici potest, ut quod sit substantia, quod corpus, &c. vide Zabar. l. 1. de nat. log. cap. 18. & de constitut, natur.

frient. c.3.

9. Nec est enim quod dicas, prædicatum esse partem materialem propositionis, sicut & subjectum, ideoque non posse esse formam. Respondeo, Prædicatum respectutorius propositionis esse materiam, respectu vero subjecti habet rationem formæ. Quid enim absurdi est, unum idemque diversa ratione esse materiam & formam? Tolet, 1. 1. de interp. cap. 3. de verb. q. 1.

10. Porro, ut ex subjecto & prædicato propositio constituatur, oportet 1. prædicatum esse quid diversum a subjecto, alias enim sit propositio identica, quæ est quando idem de seipso prædicatur; ut Homo est homo,

Petrus est Petrus.

11. Quam prædicationem identicam Cajetan. c. de spec. naturalem quidem esse dicit, quia vera est; sed non artissicalem, quia usus ipsius arti & scientiæ non defervit. Et hinc est quod Averr. 1. prior. crudam ipsam & insipidam, inque fine abominationis positam esse dicit.

12. Non autem necesse est ad propositionem non identicam efficiendam, ut realis inter subjectum & prædicatum sit differentia. Satis est, si disserant levissima rationis distinctione, & respectu nostrum, & unum sumatur ut notius altero, vel tanquam enpalinosteev, licet ca-

dem utrobique sit res.

13. Non igitur est identica propositio, qua definitio dicitur de desinito, ut, Homo est animal rationale, sicut putat Marth. lib. 4. Log. gener. cap. 2. Propositio enim, qua unum idemque prædicatur de seipso, nihil docet, non est artisicialis, th. 9. At quo modo definitionis de desinito prædicationes non habent vim docendi, cum sint præcepta artium? Similiter bona est propositio, ubi vocabula Cumbruca de se invicem dicuntur, ut, Gladius ensis; quia hic ensis sumitur ut quid notius gladio.

4. Oportet 2. ut subjectum & prædicatum inter se copulentur & disponantur; quod sieri non potest sine intermedio vinculo seu ligamento: quod vinculum seu

copula

copula an pars propositionis effentialis sit, inter inter-

pretes controvertitur.

15. Ab aliis quæstio hæc ita proponitur. An verbum sit pars propositionis. At res eodem recidit. Est enim ex disputatione 2. repetendum, verbum duo habere; primo, rem quandam significare cum tempore, secundo, significare copulationem prædicati cum subjecto. Secundum prius certum est verbum nibil aliud esse quam ipsum prædicatum; secundum posterius, nibil aliud quam copulam.

16. Porphyr. Ammon. Albert. Magn. Thom. Doc. Lovan. Tolet. c.de verb. q.I. Coll. Con. I Prior.c.I.q.I. art.3. Ruv. cap. de verb. q.I. Reg. l.2. disp. Log. probl.3. (quibus adjunge Goclenium parte 3, probl. log. 20.) sententia est, propositionis partes esse in duplici differentia; vel esse materiales, ut subjectum & prædicatum, vel esse formales. Copulam non quidem esse partem

materialem, sed tamen formalem.

17. Goclen. ad hoc stabiliendum utitur sequentibus argumentis. I. Sine copula nec simplex axioma nec compositum esse potest. Igitur copula est pars axio-

matis.

18.II. Omnis enunciatio proprie & primo est assirmata vel negata. Assirmatio autem & negatio a Curdisque vel copula est dependet: nam per est ibi consequens de antecedente assirmatur vel negatur. Ergo est mesmaln-residente, id est, junctum prædicato est pars enunciati formalis, significans quidem si assirmetur, rem cum re conjunctam esse, eique consentaneam; sin vero negetur,

rem à re disjungit, cique dissentaneam esse.

19. III. Comparat copulam est ligamento seu astrigmento sutoris. Sicut, inquiens, hoc astrigmentum non
est solea, nec obstragulum, sed medium & vinculum horum ad formam calcei perficiendam, & calceus non potest este sine ligamento seu astrigmento, & ita sit pars
calcei: ita Logico vinculum est neque est subjectum,
nec prædicatum, sed horum nexus ad formam enunciati absolvendam, & ita sit pars enunciati, sine qua enunciatum esse non potest.

20, IV. Com-

ro

C

ur.

m

io im est

10,

01-

de fed

& en-

tur

tio cut im,

di,

ius

r fe ine feu

ula

20. IV. Comparat vo est vinculo animi & corporis, spiritui vitali, sicut hic, inquiens, nec corpus est, nec anima, sed medium unionis, sed tale quo corpus & anima inter se con est est est est medium, quo extrema enunciati uniuntur & con est est aliqua hujus pars.

21. V. Præoccupat Goclen. Nec dici potest vinculum esse enunciati essicientem causam, nulla vero ratione partem. Vinculum enim ingreditur enunciationem. Causa vero essiciens est extra rem essectam. Essiciens autem enunciati est diavosa, seu est vis & evegresa menti, quæ dicitur compositio & divisio. Hæc præcipua sunt ad positam sententiam stabiliendam.

Suessan. Schegk. in comm. c. de verbo. nimirum coputam partem propositionis esse non posse; cum quibusnos facimus, frutcutiam nostram tribus conclusionibus-

explicantes.

23. Conclusio prima: Copula non est pars materialia propositionis. Et in hoc cum prima sententia convenimus. Probaturita: Quicquid non cadit sub primammentis operationem, non potest esse materia propositionis. Vide disp. 1. de nom. th. 19. Sed copula non cadit sub primam animi-operationem. Vide ejustem disp.

th. 16. Ergo.

24. Secunda: Copula non est pars sormalis propositionis; contra primam opinionem. Ubi considerandum, quod in unaquaque erunciatione tria dentur: I. extrema, rà àxea seu termini; 2. dispositio terminorum & conjunctio; 3. copula, quæ est medium seu instrumentum, cujus benesicio dispositio illa persicitus. Et hæc tria sunt in omni enunciato, sicut & in aliis plerunq; artiscialibus rebus: ut in domo materia sunt ligna & lapides; sorma dispositio horum; clavi & ligamenta sunt instrumenta & causa, sine quibus ligna & lapides disponi non possunt. Jam ita argumentamur: Dispositio seu copulatio extremorum est sorma propositionis, ut sentiunt omnes. Sed copula non est ipsa copulatio seu dispositio. Ergo non est sorma propositionis. Assumptio patet.

c a-

ima

iqua

ncu-

tio-

em.

iens-

1011-

funt.

dus.

opu-

ibus.

ibus:

idlia

nam:

poli-

1 ca-

displ

onis,

hong

ema,

con-

um.

tria

rtifi-

ides;

ftru-

non

opu-

tiunt

fitio.

atet.

Aliud

Aliud enim est forma, aliud dans formam, seu id quo; tanquam instrumento & causa sine qua non, ipsa forma confertur. Et confirmatur hoc amplius. Quis enim unquam dixit clavos & ligamenta esse formam domus quis non videat aliud esse ipsam dispositionem domus, aliud clavos, sine quibus dispositio esse non potest? Arcæ forma est certa dispositio asserum: medium quo asseres disponuntur & conglutinantur est gluten. Quis non aliud esse gluten, aliud dispositionem & formam areæ videat? Et hisce comparationibus ipse etiam Sotus utitur.

25. Tertia: Diversitates & distributiones propositiozum, que ab ipfa effentia & forma proposition um depen. dent, sumuntur à vinculo, eidemque accept e referuntur, non quod vinculum seu copula sit ipsa forma in enancia: ionibus, sed quia mutatio seu diversitas dispositionis & formæ in propolitione semper requirit diversum vincalum. Et ideo ascribuntur vinculo, quia vinculum non folum requiritur ad dispositionem, tanquam intermedium aliquod, sed etiam est signum ipsius dispositionis : & ita quodammodo est notius ipsa : v :rbi gratia, divisio propositionis in simplicem & compositam est i diversa dispositione, tanquam à forma, sed quia diverfitas hujus dispositionis requirit sibi diversas copulas. quibus mediantibus diversificatur & significatur, ideo dico, simplex propositio est, cujus vinculum est verbum, composita, cujus vinculum est conjunctio. Sic assirmatio propositionis nihil aliud est quam proposi-io cum subjecto; negario, dis unctio prædicati à subjecto. Quoniam aurem affirmatio non est fine vinculo affirmato, negatio non fine vinculo negato, ideo definio affirmationem, quod fit cujus vinculum affirmatur, negationem cujus vinculum negatur.

26. Restat, ut argumenta Goclenii pro contraria opinione adducta respondeamus. Ad I. est elenchus mugi th Emulyov. Sine causa efficiente, imo etiam sine causa sine qua non, res este nequit: Gocl. ipse 1 part. probl. 15. Ergo causa efficiens, causa sine qua non est pars rei. Resp. Pars rei non est id sine quo res non pro-

ducitur

646 Disputatio V. De partibus Propositionis simplicis.

ducitur, sed id sine quo res producta manca existerer, 27. In redactis in syllogismum Goclenii verbis II. argumenti multa possent ostendi incommoda, sed simplicem & sufficientem responsionem præbebit tibi, thes. 25.

28. Arg. III. inverco ficut te habet allrigmentum sutoris ad calceos, ita se habet copula ad propositionem. Non autem astrigmentum, sed dispositio & certa conjunctio soleæ & obstraguli est forma calcei, astrigmentum autem est solum medium, ut ipse etiam Goclen. appellat, per quod sit illa dispositio. Igitur nec copula

elt forma propositionis,

29. Nihil potnisset Goclen, proferre, quod suam sententiam magis & fortius elideret, nostram autem juvaret & illustraret, quam IV. argum. Falsissimum est & apud philosophos & medicos spiritum vitalem est partem animalis. Vide Fernel. in Phys. l. 2. de eiem.c. 2. in path. l. 1. c. 3. clar. Horst. de an. ex 4. q. 7 Mag. l. 5. phys. cap. 8. Arnis. in not. in l. Crell. l. 3. p. com. c. 3. lit. A. Ideoque nos sic dicimus, quemadmodum spiritus vitalis est vinculum quo anima & corpus animalis conjunguntur, nec tamen est pars animalis; ita copula in propositione uniens extrema & partes non est pars pro-

politionis.

30. Ultimum arg, nos non ferit. Neque enim I, dicimus copulam esfe causam efficientem propositionis, sed instrumentum. At aliud est causa efficiens, aliud instrumentum. Vide Pic. gr. 2. ph. mor. c. 7. Quod fi dicas, nihilominus instrumentum reduci ad causam efficientem; concedo & respondeo, 2. dupliciter posse aliquid ingredi aliquam rem, vel ratione essentia, vel ratione fubjecti feu loci. Nulla efficiens, imo & nullum inftrumentum ingreditur aliquam rem priori modo, hoc est essentialiter, sed ratione loci & subjecti non omnis efficiens extra rem eit : Vide Zah. de propos. nec. cap. 10, Dicit quidam Goclen, vinculum este in enunciatione; fed nondum satis est, debebat expressisse quo modo in ea sit. Si intelligat copulam esse in enunciatione tanquam in subjecto, concedo; ita enim spiritus vitalis elt in animali ; si effentialiter, nego ; quia nulla est

Disputatio VI. de Propositione Universali, &c. 647 consequentia, copula est in propositione, Ergo est in exessentialiter, seu tanquam pars.

DISPUTATIO VI. De propositione universali, particulari, indefinita G singulari.

Propositio simplex distribuitur vel ratione quantitatis, vel ratione materiæ, hoc est, subjecti, vel ratione qualitatis. Vide Magist. Bursæ Mont. in quæst. 1. peri-

herm. cap. 4.

t,

|-|-

2.

2

1-

1-

82

le

2.

5.

1.

i-

1-

11

0-

i-

ed

i-

n;

e-

ne

u-

fi-

0,

e;

in

n-

lis

eſŧ

MJ-

2. Quantitas autem propositionis ninil est aliud quam dispositio addita subjecto, qua mensuratur acceptio ejus pro uno pluribusve suppositis, hoc est, qua perspicitur, utrum prædicatum attribuatur subjecto, vel ab eo removeatur, secundum omnia sub se contenta, vel secundum aliqua tantum, &c. Ut in hac universali, Homo est animal, animal ita attribuitur homini, ut attribuatur etiam omnibus individuis sub specie humana collocatis, in hac particulari, Quidam homo est doctus, prædicatu doctus ita attribuitur homini, ut tamen non omnibus individuis humanis queat attribui, &c. Sicut enim quantitas prædicamentalis est mensura substantiæ, ita hæc quantitas mensura attributionis prædicati respectu subjecti secundum contenta sub se. Vide Magist. Bursæ Mont. lib. cit. cap. 5. Regium lib. 2. Disp. Log. problem. 4.

3. Ratione hujus quantitatis propositio alia est universalis, alia particularis, alia singularis, alia indefinita. Aristoteles 1. de interp. c.5. Fonseca dicit, hanc divisionem dici secundum quantitatem, quia sit secundum numerum carum rerum pro quibus accipiantur subjecta

enunciationum, 1. 3. instit. c. 5.

4: Propositio universalis est, qua universale pradicatum universali subjecto universaliter attribuitur, ex Ari-

stotele cap. cit.

5. Universale est nomen ambiguum & pluris signisicats. Primo signisicat aliquid simplex seu incomplexum, quod ad plura ordinem habet. Et sic universale est quadruplex: vel in causando, qualis causa est Deus, Deus, qui ad multos effectus refertur; vel in essendo ut si darerur idea Platonis; vei in prædicando, quod aptum natum est de multi dici, ut genus vel species; vel in significando, quale est cometa multa mala prænuncians. Secundo accipitur pro aliquo complexo: & siciterum vel strictissime sumitur, quo modo Aristoteles. I Post. c. 4. accipit pro propositione summe necessaria, cujus termini recipi ocantur, quam vocat 12, 3628; vel minus stricte, pro omni propositione in qua universaliter aliquid alicui i esse vel non inesse dicitur. Et de hecultimo nobis jam agendum, pioribus ad no trum institutum non pertinentibus. Vide Soar. disput. 6. sest. 8. S. 2. 3. Zab. l. 2. de propos necess. c. 1. I Post. t. 13. 1.63. t.81. Tolet. & Ruv. de univers. q. 1. Coll. Conimb. in prowm. Proph. q. 1. art. 1.

6. Tria autem, ut ex defi itione videri potest, requiruntur ad propositionem universalem; i subjectum universale, 2. prædicatum universale, 3. universalis dispositio prædicati cum subjecto. Tunc autem prædicatum cum subjecto universaliter disponitur, quando quicquid de subject dicitur vel negatur, etiam dicitur vel negatur de omnibus quæ subjecto p sita sunt. Vide thes. 2.

7. Hæc propositio universalis vocatur etiam propositio x? אמרים, quæ est duplex; vel prioristica, vel posterioristica. Prioristica requirit universalem tantum subjecti acceptionem: posterioristica slagitat insuper temporis perpetuitatem. Ut hæc, Omnes collegæ sunt in collegio, est quidem de omni prioristica, sed non posterioristica, quia non semper sent in collegio. Prioristica

hujus leci est. Vide Zab, 1 de propos. neces. c.2.

8. Fit autem de propositio universalis mediante signo universali. Unde communiter definitur, quod sit cujus subjectum notatur signo universali. Signum autem universale est, quod additum subjecto communistacit ipsum stare pro omnibus suis significatis copulative: Barth, ab Using trast. 1. comp. Log. Tunc autem stat pro suis significatis copulative, quando cum omnibus, quibus nomen & definitio sub esti competit, prædicatum copulatur. Ut, Omnis homo est animal; animal (prædicatum)

tum) competie huic homini, isti, & illi, nec potest dari inuividuum hominis de quo non prædicetur: Nullus homo est lapis; hic homo non est lapis, ille non est lapis, nec quisquam homo potest reperiri qui sit lapis. Vide Fons. 1:8. instit. Log. cap. 28.

4. Ramistæ negant ex nota sive signo universali propositionem universalem recte definiri: 1 quia sæpissime abstr nota hujusmodi; 2. quia non sit causa cur propositio sit generalis, sed potius propositionem universalem

effe caulam cur nota addatur.

10. Respondeo ad I. Propositio universalis semper habet fignum universale, vel expresse positum, vel subintellectum; ad eundem modum, ficut ipse Ramus definit axioma simplex per vinculum verbi, quod licet non semper expresse ponatur, tamen semper ett subintelligendum. Ad 2. Verissimum est, signum non este caulam cur propositio sit universalis vel particularis; essentia enim ipsius consistir in universali attributione prædicati universalis ad subjectum universale, sicut ex iplo Aristotele c. 5. cit. videri potest. Interim tamen, quia fignum universale est medium, quo mediante propositiouniversalis sit, & sine quo esse non potest, ides definitur per hujusmodi signum, tanquam per notics aliquid. Non enim semper definimus rem per ipsam efsentiam ejus; sed sæpe per aliquam proprietatem, vel alfud aliquid quod nobis notius elt. Vide Zab. 1. pofter. t. 21 : Fecit hoc Aristoteles dum definit enunciationem per verum vel falfum. Fecit ipfe Ramus, dum definivit axioma fimplex per vinculum verbi.

tr. Signum universale vel assirmatum est, ut Omnis, vel negatum, ut Nullus, & quæ hisce æquipollent. Ubi nota, syncategorema Omnis vel distributive sumi, vel collective seu copulate. Quando distributive sumitur, notat inerum distributionem vel in singula generum, vel ingenera singulorum. In singula generum, quando prædicatum ita de subjecto dicitur, ut de omnibus etiam individuis sub eo contentis dicatur, vel absolute, ut, Omnis homo est animal; vel cum exceptione, ut, Omnia animalia erant in arca Noe, excipiendi enim sum

Ee

pilces

nopuicaum)

.

i-

0-

m

id

3 .

li-

e-

b-

11-

in

te-

ica

gno

us

ıni-

um

ab

zni-

pisces. In genera singulorum, quando prædicatum de subjecto dicitur, & de omnibus speciebus, vel quasi speciebus seu ordinibus ejusdem, non autem de omnibus individuis: ut quando dicitur, Christus curavit omnem morbum, Matth. 9. non intelligendum est, quasi omnes morbos in individuo sanarit, ted quod nulla sit morbi species quæ non ab ipso suerit expussa. Collective sumitur, cum prædicatum dicitur de omnibus speciebus vel individuis simul sumptis, de nullo vero seorsim sumpto: ut, Omnes apostoli sunt duodecim; quod non verum est de Petro, Paulo, &c. sed de hisce & reliquis omnibus collective sumptis. Vide Iod. Isen. lib.1.epit. Dial. c.3. Fons. 8. inst. cap.34. 35. Matth. Flac. lib.4. Log. gen. cap.3.

12. Quando distributive absolute sumitur, propositio maxime est universalis & hujus loci: relique accep-

tiones nihil vel parum huc pertinent.

13. Cæterum Keckermannus l. 2. syst. Log. s. 1. c. 2. existimat, adverbia quæ loci vel temporis universalitatem significant, cum Nominis locum tenent, etiam universales propositiones sacere. Titel. l. 3. c. 8. negat quidem universalia adverbia assirmativa, ubique, semper, &c. posse essicere universalem propositionem 3. negativa tamen assirmat posse, ut, nunquam, nusquam, &c.

14. Sed nec adverbia nujulmodi affirmativa, nec negativa hoc possunt: quia omnis propositio addito signo un iversalitatis est universalis: Sed propositio potest manere particularis, & singularis, licet horum adverbiorum aliquod in ea sit; ut, Ubique quidam homines sunt docti, Ubique Nero est serus; Nunquam hic homo

iluder, Nufpiam hic homo reperitur.

15. Ratio autem est, quia omne fignum universale vel particulare determinat subjectum cui apponendum est, non prædicatum. Sed in positis propositionibus & similibus adverbia, licet præponantur subjectis, non tamen apsum determinant, sed positus copulam afficiunt, assimando vel negando illam ratione temporis vel loci.

prædicato, Si enim in propositione universali affirmati-

va signum universale addas prædicato, salsa erit propositio; ut, Omnis homo est omne animal. Si vero in universali negativa signum universale, itemque particulari, sive affirmativa suerit sive negativa, signum particulare addideris prædicatis, propositiones non quidem salsæ sient, sed tamen esticies redundantiam & rauro-nosiav. Vide Aristotel. l. 1. perib. c. 5. & Tolet. & Coll. Con. in h. c. Jacob. Scheg. in com. 1. prior. s. 2. a. 28. qui tamen in hoc sallitur (cum Averr. & Boet.) quod existimat, tum posse addi signum universale prædicato, quando illud reciprocatur cum subjecto.

17. Propositio particularis ett, cajus universale pradi-

catum particulariter attribuitur subjecto universali.

18. Propositio indefinita est, cujus pradicatum attribuitur subjecto simpliciter, hoc est, neque universaliter, neque particulariter, sed prout indisferenter se habet, & indeterminate ad propositionem universalem vel particularem; ut, Homo est animal, Homo est probus. Unde etiam indefinita, hoc est indeterminate appellatur.

19. Ut igitur propositio sit indesinita requiruntur, 1. subjectum universale, 2. prædicatum universale, 3. attributio horum extremorum talis, quæ abstrahit ab attributione universali vel particulari. Unde porro sit, ut hujusmodi propositionibus nullum addatur signum; quia necessario omne signum vel universalitatis est, vel particularitatis: quod se indisserenter habeat ad universale vel particulare, nullum reperitur. Et hinc aliis desinitur, quod sit cujus subjectum commune nullo notatur signo.

2. Propositionem indefinitam tota Ramæorum turba, tanquam orci portas, adversatur, eidemque sele opponit acerrime Ramus 1.5. Schol. Dial. cap. 5. Primo, Infinitum axioma, inquit, quod interponitur, ridiculum est: nam cum sic infinite proponitur aliquid, Homo est animal, sensus generalis aut specialis accipitur; medius

& infinitus, qui fingitur, nullus eft intellectus.

21. Respondeo I. Ramus confundit terminos. Propositio enim de qua hic quastio, non infinita, sed indesinita appellatur, sicut & ipse Aristoteles distinguit, il-Ee 2

vati-

m de

ipe-

nibus

nem

mnes

norbi

e fu-

cbus

luni-

n ve-

Om-

Dial.

Log.

poli-

cep-

C. 2.

lita-

mu-

qui-

&c.

a ta-

ne-

igno

ma-

bio-

funt

omo

rsale

dum

us &

n ta-

unt,

loci.

uam

· lam abereor (de qua seq. disput. agetur) vocans, 2. perih. cap. 1. hanc & Siogisov 1. prior. cap. 1. Flac. 1.4. Loz. gener. cap. 19. 11. Difp. præc. dictum elt, propositionem posse considerari vel ratione nudæ formæ, vel ratione mateviæ. Si ipsam materiam, & condiciones atque naturas rerum que in enunciatione disponuntur, spectes, propolitio infinita non est distincta a generali vel particulari : elt enim universalis in materia necessaria, ut, Homo est rifibilis; particularis in contingenti; ut, Homo ell-doctus, Si vero nudam formam consideres, & abfirahas propositionem indefinitam a conditionibus materie, datur medius fenfus inter propositionem universalem & particularem, qui indifferens est ad utrumque oppositorum. Exempli gratia, Virtus est mediocritas: hac propositio si consideretur nude, ut profertur, & prout figra universalia vel particularia expresse opposira, vel subintellecta non habet, est indefinita. Si dicas elle universalem, quia mediocritas necessario cohæreat cum virtute, & iphus essentiam constituat; dico ego, hoc modo ipfam non amplius ratione folius torma confiderati, aut abstrahi à ratione universalitatis.

22. Syllog simus consideratur duobus modis in Logica. Primo, ratione forme, nulla habita materiæ ratione, in prior. Analyt. deinde prout hanc vel illam materiam respicit, in poster. Anal. topic. & elench. Zab. 2. de nat. Logic. 8. de 4 sig. c. 8. Ruv. pro l. elench. n.5. Qui diversus considerandi modus, cur non etiam in doctrina propositionum socum habeat, nullus video. Vide Arnis. in not.

ľ

u

O

r

ir

PI

te

CI

in I.oz. Crell.part.comm.l. 2.c. 2.lit. S.

23. Pergit Ramus: Atque hac infinitio (quæ Arist. dicitur) homonyma fuerit & sensus ambiguitas, quæ ab

Ariftotele inter vitia merito numeratur.

24. Respondeo: Turpiter se dat omnio Ramus, dum homonymiam, & sensus ambiguitatem, quæ Aristoteli euroscotta dicitur, pro uno eodemque sumit. Homonymia est in una dictione: unde à Thom. definitur, unius ejusticamque rominis significatio diversa; à Petro Hispan. deceptio proveniens ex dictione actualiter una, plura tamen significame; ut in hac propositione, Canis est sub-

substantia, est homonymia, quia terminus canis plura fignificat. Amphibolia est in integra oratione, quando nimirum sensus totius propositionis est ambiguus : ut cum dico, Velle me hostes capere; ubi propositio duobus modis potest intelligi. Vide Arist. 1. praced. c. 1. de clench. 1. c.3. Migilt. Buifæ Mont, in Arift. loc.cit. Coll. Con. in duos l. elench. q. 1. art. 3. Titelm. 1.5.c.6.67. & alios interp. plur:s. Jam in propesitione i definita. neque est suarvuia, neque au siconia. Non illa, quia in hac, Homo est animal, neuter terminus plura figaificat : non hæc; quia licet Ramus exiltimet, quando profero proposicionem indefinitam, sensum este ambiguum,& fignificare tam particulariter quam universaliter, ita ut nescias quo modo intelligendum sic, tamen falfum hoc ett; quia propositio indefinita secundum se præcise neutrum fignificat, hoc est, neque universaliter. neque particulariter, & est medium inter hic, non per participationem, sed per negationem; ar amphibolia est medium inter duos fensus per participationem, quoniniam utrumque figeificat.

25. Dounamus & reliqui Ramistæ ita arguunt. Præcepta artium sunt indefinita: Præcepta artium sunt gen, ralia: Ideoque q. ædam indefinita sunt generalia, & per consequens proposicio indefinita non est diversa ab unive sa i. Proposicio patet, quia præceptis artium, ut desintio iibus, signum præsigi non solet: Aslumptio, quia omnis desinitio semper est universalis. 1.poster.t.103.

26. Re pondeo, per negationem majoris, & dico, in præceptis a tium licet non expresse ponantur signa universalia, tamen subintelligi. Philosophi enim cum dicunt speciem; idem intelliguat atque si totam intelligerent speciem; idem enim est & homo & omnis homo. δ ἀνθεωπος όπες ἀνθεωπος, τὸ δν κ) πάντα τὰ ὅντα, inquit Scal. ex 21 t f. 2. Et videndum, quando aliqua propositio sine signis profertur, an aliquod signum intelligatur, an vero non. Si illud, est universalis, vel particularis; si hoc, est indesinina. Neque enim, ur Keckerm. cum aliis errat, propositio universalis non est, nisi habeat signum universale expresse additum.

Ee 3

27. Propositio singularis est, cujus subjectum est res singularis, sen individua : ut, Petrus est apostolus, Hic homo est nobilis, &c.

DISPUTATIO VII.

F. Gimus disputatione pracedenti de quantitate propositionis, consequens jam esset proponere distributionem propositionis ratione materia, in finitam a infinitam: sed quia pauca sunt qua de infinita secundum se considerata tradi possunt, a tamen peculiaris dissicultas est, quomodo sinita a infinita se ad invicem habeant ratione aquipollentia, ideo ipsarum doctrinam differemus ad tractationem de Consecutionibus a Equipollentiis, Modalium cognitionem hac disputatione subjicientes.

2. Neque enim tractatio hæc de Modalibus cum Ramæis rdenda est: cum enim veritas & falsitas alio modo in his quam in absolutis determinentur, alio modo etiam fiant oppositiones, ut ostendunt Aristoteles 2. periberm. 6.3. & Matth. Flaccias Log. generalis cap. 12. & Schegk. com. 1. prior. c. 2. quis non necessario illas Lo-

gico cognoscendas esse videat?

3. Propositio simplex igitur ratione qualitatis est vel absoluta, vel modalis. Propositiones enim respondent quastionibus. Quaritur autem non modo simpliciter an sit, verum etiam cum modo quodam, an possit esse vel non, an necessario sit vel non, Matth, Flacc. loc. cir.

4. Absoluta est, cujus prædicatum cum subjecto simpliciter disponitur sine adjectione modi. Vocatur Aristoteli ซสรุมธาน, vel ซสรุงอา 🕒; scholastici reddiderunt

propositionem de incfe.

5. Modalis est, cujus partes inter se disponuntur cum aliquo modo. Et hæc est quadruplex : vel ex modo necessa-

rio, vel impo sibili, vel contingenti.

6. Ramus autem lib.6. schol. Dialed.c.3. reprehendit Aristotelem de doctrina hac propositionum modificatarum, propterea quod innumerabiles sunt modi ad significandum ficandum quomodo categorema subjecto insit: ut, Parentes colere sanctum est; Suum cuique tribuere justum est; Socrates disputat sapienter; Alexander pugnat fortiter, &c. quod etiam facit Lud. Vives de causis corratt, alique Ramistæ.

7. Sed enim, ut quid in hac re sentiendum sit, aperiatur, sciendum est primo, Modum, quo propositio potest dici modificata, late interdum accipi; quo modo definitur a P. Hispano, adjasens rei determinata: & sic Modus dicitur, quiequid quoquo modo propositionem

vel ipfius partes determinat;

in-

lic

li-

£m2

n-

ris

m

m

-

ne

1-

2-

10

l

it

e

t

8. Secundo dicendum, quod Modus; qui propositionem modalem proprie, & ut hic consideratur, esseit,
quinque requirat conditiones: 1. ut Modus non sit ipsum prædicatum propositionis; 2. ut non assiciatipsum subjectum vel prædicatum in se; 3. ut determinet
dispositionem terminorum inter se seu ipsam copulam;
4. ut ipsam non determinet in ratione ad intellectum;
5. ut ipsam non determinet in ratione ad rem ipsam enunciatam;

9. Defectu prima conditionis in his propositionibus. Parentes colere fanctum est, Pro patria mori decorum eft, fandum & decorum non fimt modi, quia funt prædicata ipsa, sicut patet ex resolutione; Cultus parentum est sanctus. Mors pro patria est decora. Defectu secundæ, dicendo, Qui libenter studet evadit dectus, Alexander pugnat fortiter, libenter & fortiter non funt Modi, quia fignificant qualitatem subjecti vel prædicati tantum : & in positis his exemplis etiam deficit tertia Quarti requifiti absentia, isli Modi, Scitum conditio. eit, Auditum eit, Creditum est, Opinabile est, Æschinem scortari, non funt veri Modi; quia licet determinent compositionem prædicati cum subjecto, tamen hoc non faciunt in fe, sed quoad intellectum nostrum. Quinti absentia verum & falsum, ut, Hominem esse animal esse verum, non veras efficiunt Modales, ut Per. Hispanus & Psellus in lynops. organ. lib. 1. cap. 10. opinantur: quia non important limitationem compositionis subjecti & prædicati inter se, sed exprimunt habitu-

Ec 4

disem

dinent totius enunciationis ad rent enunciatam. Postras autem conditiones scholastici omnes videntur comprehendere, definientes Modum (proprie dictum) quod sit determinatio compositionis Disti, in quantum est compositio, exprimens specialem habitudinem terminorum ad invicem. Vide Doct. Colon. 2. periherm. cap. 3. Arnis. in not. in

Log. Crell. lib. 2. part. comm. cap. 5. lit. A.

10. Plenius definitionem Modi intelliges, si cognoveris quid sit illud quod in propositione modali appellatur dictum. Propositio modalis duas kabet partes; nempe propositionem de inesse, & appellatur dictum, & Modum qui determinat compositionem partium Dicti inter se: ut, Impossibile est hominem esse bestiam; hominem esse bestiam est Dictum, impossibile est Modus. Tolet. 1. de interpret. cap. 3. q. un. Fons. l. 3. instit. cap. 9. Zabar. in tab. Log. 142.

11. Ex dictis patet I. quid Ramo aliisque obtrectatoribus Aristotelis respondendum sit, innumerum propositionum modalium numerum crepantibus. Omnes enim illi modi, quos producunt vel producere possunt, præter quatuor illos assignatos th. 5. improprii sunt, &,

ut scholastici vocant, inusitati.

falsum, certum, opinatum, probabile, ad reliquos quatuor modos reducendos esse statuentem. Neque essim
quod necessarium est, id verum, quod impossibile, id falsum est: quandoquidem verum & falsum in enunciatione ab ipsa re enunciata & consistionibus materialibus.
desumuntur; necessarium autem & contingens, prout
hic sumuntur, propositionis formani spectant. Neque
etiam probabile & opinatum ad contingens possuntreduci, cum prohibeat hoc conditio tertia & quartathess. 8. posita.

13. Patet III. Modos quatuor positos esse si ficientes. Quod colligitur ex noc, quod Modus explicat respectum extremorum Dicti. At secundum hunc respectum prædicatum vel dicitur inesse subjecto, vel non inesse. Si illud, vel ita inest ut non positi non inesse, & nascitur hinc Modus necesse: vel ita inest ut positi non

ineffe,

11

it

t

inesse, ut in Modo contingens. Si hoc, vel ita non inest ut nunquam possit inesse, & hine est impossibile: vel ita non inest ut possit inesse, & hine sit possibile. Toletus. I. cit.

14. Contingens & possibile Boetius folo nomine disferre docet, & multi unum esse dicunt. Sed licet utrumque, & ri danardy & ri en Sezandor, mutabile sit,
tamen proprie ita discernuntur, ut possibile aliquid tunc
dicatur, cum non est, cum esse possit; contingens autem, cum est, cum pessit non esse. Accedit deinde Aristotelis authoritas, qui hæc cap.3.2.de interpret, semper
distinxit.

13. Singula porro hæc modalium genera duabus formulis efferri possunt: altera, si Modus ponatur adverbialiter, ut, Socrates est necessario homo, Socrates contingenter est doctus; altera, si Modus sit nomen, ut, Possibile est multum parere, Impossibile est hominemesse lapidem. Titelm. 1.3. consid. Dialect. 64p. 21. Fons.

lib.3.cap.9.

21

it

,

1.

16. Keckerm. l. citato putat in propositione modali nominaliter prolata effe aliquid fubintelligendum, videlicet, hac propositio, hac affirmatio, vel tale quida Exempli gratia, cum dicitur, Electos seduci est imposa fibile; putat subaudiendum este, Hæc propositio, quæ dicit selectos seduci, est impossibilis. Sed fallitur, quia propositiones in quibus tale quid subauditur non funt modales, sed absolutæ, quia in posito exemplo, & aliis similibus, 70 impossibile non habet rationem modi, fed est ipsum prædicatum Fons: c.cit. Probo hoc ita :: In propositione modali nominali abjecto Modo cum fuo verbo, & verbo infinitivi modi mutato in indicativum, remanet propositio absoluta integra, que in modali habebat locum Dicti; ut, Necessarium elt hominem effe substantiam, ab ice modum cum suo verbo, neceffarium eft , & transmuta infit itivum in indicativunt &-erit talis propolitio absoluta, Homo cft subitantia. Sed in posito enunciato, Propositio hac, Eledos seduci est impossibile, ab ice modum & verbum ejus, eft impossibile, & muta intinivium in indicativum, & remanebit hoc, Propolitio hæe, Plecti seducuntur; quod certe est oratio imperfecta, & nullo modo enunciatio.

ſ

17. Cæterum quæris quæ sit diversitas Modi considerandi, quando Logici propositionem de inesse in Necesfariam, Impossibilem, & Contingentem, dividunt, & quando hic Modales per Necessarium, Impossibile, Contingens & Possibile diversificantur. Respondeo. Necessitas & Contingentia, &c. in doctrina propositio. num Absolutarum desumitur à conditionibus materialibus, seu à rebus quæ enunciantur; in doctrina autem. Modalium competunt enunciationibus in sua formaliate consideratis, & ratione dispositionis terminorum inter fe, five in reipfa ita fit, five non. Unde hæc propofitio. Petrus currit, ibi non est necessaria, quia reipsa currere cum Petro necessariam connexionem non haber, hæc vero, Petrus necessario currit, est necessaria, vel ex modo necessario, quia hic ipsarum rerum enunciatarum, prout in se funt, nulla habetur cura. Vide Tol.&

Arnif. l. cit.

18. Observa tamen hic propositionem Med lem effe quidem vel ex modo Necessario, vel impossibili, vel Contingenti, vel Possibili, si dispositionem partium Dicti inter fe fpectes; omnem tamen elle Necesiariam, vel Impossibilem, nullam Contingentem vel Possibilem, si compositionem ipsius Modi cum Dicto spectes. Exempli causa, hæc, Contingens est hominem este grammaticum, est quidem ex Modo Contingenti, quia partes Dicti contingenter in fe coherent; sed tamen non est Contingens, sed Necessaria, quia Modus Contingens necessario cum Dicto, hominem este grammaticum, coharet. Licet enim contingens fit, hominem effe grammaticum ; tamen hoc ipsum effe contingens. est necessarium : quemadmodum licet homo sit corruptibilis, tamen hoc ipsum, nimirum hominem este corruptibilem, est incorpuptibile, Vide Perer. 1. 2.phy [... cap. 3. Hac, Possibile est hominem esse lapidem, ett quidem ex Modo Possibili, est tamen ipsa impossibilis. Unde apparet aliud esse dicere, propositionem Madalem.

Modalem esse Necessariam, aliud esse ex Modo neces-

edu.

mc-

idė-

cef-

. 8c

ile,

eo.

tio-

ia-

em;

:3-

in-

0-

ofa.

er,

rel

a-.

Te

el :

n ,

8. e

2

13

•

٠.

19. Restat adhuc explicanda ratio efficiendi Modalem negativam. Concludit autem Aristoteles 2. periherm; cap. 13. negationem effe addendam ipfi Modo: quod probat dupliciter. I. Quia Modus est in Modalibus instar copulæ, seu est ratio secundum quam copula conjungit prædicatum cum subjecto. Quemadmodum igitur in Absolutis enunciarionibus ratio affirmandi vel negandi fit ratione copulæ, fic in Modalibus negatio fit per particulam negativam Modo appolitam. Nihil autem interelt, five negatio ipfi Modo addatur, ut, Nonnecessarium est hominem esse Christianum; five verbo Modi,ut, Necessarium non est hominem esse Christianum. Quod fiverbo Dicti apponatur particula negativa, ut, Possibile elt hominem non ambulare, non fit negatio, sed affir matio de Dicto negato, quam Averroes vocat affirmativam Infinitam; cui opponitur hæc negata Infinita, Nonpossibile est hominem non ambulare.

20. Secundo probat Aristoteles ita: De eodem affirmatio & negatio simul vera esse nequit. At si negativa a Modalis essiceretur per negationem Dicti, contingeret ut affirmatio & negatio de eodem simul vero essent, hac enim, Possibile est hominem ridere, Possibile est hominem non ridere, ambæ simul sunt veræ, quandoquidem

quod est possibile potest esle, & non esse.

21. Supersunt ultimo explicanda quædam circa quanticatem Modalium. Quantitas in Modalibus potek à tribus desumi : Primo, a subjecto dicti; & sie Modalis vel universalis est, vel particularis, vel indefinita, vel singularis eadem ratione, sicut in propositionibus de inesse: secundo, desumitur ab ipso Dictioto; & sic omnis Modalis est singularis; licet dicamus omne corpus necessairo est mobile, quia Dictum, Offine corpus est mobile, est enuncia io absoluta, una & individua: te tio; posest attendi quantitas Modalium ex Modo; & sic Modalis est vel universalis, ut quæ est de Necessairo & Possibili, vel particularis, ut quæ de Contingenti & Possibili, Vide e Doctor. Coloniens, l. c. & Zabar, in vabal, Log.

22. Adverte tamen inter hæc talem differentiam, euod figna in propositionibus de inesse significent quantitatem numeralem, hoc est, an subjectum commune pro omnibus vel aliquibus tantum individuis sumatur, modi vero denotent quantitatem temporis. Etenim Necessarium habet vim adverbii semper, Impossibile adverbii nunquam, Contingens aliquando vel quodam tempore, Possibile aliquando non, seu quodam tempore non.

23. Keckerm, quantitatem ex subje to Dicti astima-

ri pracipue dicit, ex Modo secundario.

24. Sed respondeo: Quamvis quantitas quæ ex subjecto Dicti æstimatur, sit simpliciter principalior illa quæ ex Modo, quia illa est quantitas multitu sir is, hæc remporis; tamen in subjecta materia, hoc est in propositionibus modalibus, hæc est magis præcipua quam illa, & sic statuunt plerique Aristotelis interpretes 1. quia quantitas quæ sumitur à modo competit propositioni modali per se, quantitas autem quæ à subjecto Dicti deducitur competit ipsi per aliud, nimirum propter ipsam solutam enunciationem ex qua constat; 2. quia eppositiones modalium sunt secundum quantitatem Modi, & non secundum quantitatem D cli, quod vide apud Matth. Flac. 1.4. Log. gen. c. 13. & Arnis. 1. cit. 1 f.

25. Quemadmodum vero in propositionibus de inesse signa universalia siunt particularia, & particularia universalia, praeposita negatione; sie modi universales siunt particulares, & particulares universales, praeposita particula negativa. Itaque Non necessarium & Non impossibile sunt me di particulares, Non contingens autem & Non possibile universa es; quemadmodum Non omris & Non nulls sunt signa particularia, Non quidam autem & non aliquis non, universalia. Fo. s. sip. 3. instita

cap. 10,

DISPUTATIO VIII. De Propositionibus compositis.

Efinivimus sur ra disp. 4. ubi de simplici enunciato agebaturpropositionem quoque compositam, propterea. Disputatio VIII. de Propositionibus compositis. 661 propterea quod hæc ad illius, & illa ad hujus definitionem multum conterre videbatur. Cum autem hactepus doctrinam propositionis simplicis, qua fieri potuit sufficientia, determinavenimus, consequens est, ut jam compositæ propositionis species videamus.

2. Propositio composita vel conditional's est, vel copu-

lativa, vel disjunctiva.

3. Compositæ enim propositionis forma consisti in unione simplicium propositionum duarum vel plurium, quæ unio sit per aliquam conjunctionem grammaticam. Sed enim conjunctio grammatica aut conjungit simplicium sententias; aut dividit. Si conjungit, aut ordine consecutionis unius ex altera hoc facit, ut videlicet posterior ex priore deducatur, & vocatur conditionalis; ut, Si Sol lucet, dies est: aut, non habita ratione ejusmodi ordinis, & dicitur copulativa; ut, Socrates suit philosophus & vir bonus. Si denique dividit sententias disjunctiva nuncupatur; ut, Aut dies est, aut nox est. Fons. 1.3:

inftit. cap. 14.

4. Ex quo etiam sequitur propositionem compositam esse affirmatam, non quando partes, hoc est propositiones simplices ex quibus constat, sunt assirmata, sed quando conjunctio est assirmata; negatam esse non ex partibus negasitibus, sed quando ipsi conjunction i negatio prepositur. Quia assir matio à negatio desumuntur ab ipsa forma & connexione partium propositionis, seu a copula per quam ipsa connexio sit; sed simplices enunciationes in compessitis habent locum materiae, quod videas apud Colli Con. 1 de interp.c. 4.9.4.41.5. Et certe potest esse assir ut, Si non est animal, non est homo; quia copula si est assir mata: & potest esse composita negativa ex omnibus partibus assir matis, ut, Non si est animal, homo est.

5. Ramistæ, tribus assignatis compositarum enunciationum speciebus non contenti, constituunt quartam, nimirum discretam. Sed respordemus, hanc ipsorum discretam commodissime reserri posse ad copulativam, quod videris thes. 20,21,22 infra.

G. CM

6. Conditionalis, est in qua ex uno simplici posita altera sequitur; ut, Si Petrus est homo, est animal. Unde etiam vocatur hypothetica, quod idem est ac si Latine dicas, suppositiva, quia hic nihil affirmatur vel negatur, nisi prasupposita aliqua conditione. Vide Tolet. I perih. c4p.3.q.2. Graci vocant a zi una Cumpussov. Alii desiniunt, quod sit cujus conjunctio est conditionalis.

7. Partes autem conditionalis sunt Antecedens & Consequens. Antecedens est illa propositio ex qua significatur alia inferri, seu qua statim post conjunctionem ponitur. Consequens vero dicitur illa qua significatur alia inferri ex altera. Ut cum dico, Si homo est, animal est, Animal est, si homo est; in utraque propositione homo est antecedens, animal est consequens. Titel. 1.31 consid. Dial. cap. 20.

8. Czerum scholastici conditionalis propositionis 3. species, vel potius gradus, constituunt; conditionalem nimirum in specie sic dictam rationalem, & causalem.

9. Ad veritatem conditionalis affirmativæ sufficit, ut sit bona consequentia consequentis ex antecedente, licet & antecedens & conlequens ambo fint falfa; ut hac, Si lignum est homo, est animal, est vera, licet partes fine falfæ: ficut contra faifa eft, quando non eft vera consequentia inter partes, licet ipsæ partes sint veræ; ut hæc, Si David eft rex, eft propheta, eft falfa, licet verum fit, Davidem & prophetam & regem fuifle. Negativam autem conditionalem tune veram este intelliges, quando ipfi oppofita affirmativa est falfa; ut, vera est hæc, Non si Petrus est homo, eit doctus, quia hujus opposita, Si Petrus est homo, est doctus, est falsa. Negativa tunc falfa eft ; quando ipfi oppofita eft vera; ut falsa est hæc, Non si Petrus est homo; est animal, qu'a huic opposita, Si Petrus est homo, est animal, est vera. Vide Barth ab Ulfing. tract. 1. com. Loz.

connessurur. Ad higus veritatem, præter bonam confequentiam, requiritur insuperatri faue parsis veritas: ut, ista est vera, Est leo, ergo est bestin, quia est bona illatio, & utraque pars vera i ha autem falsa est, Lignum i

eit!

14. Qued

ost homo, igitur lignum est animal, quia licet sit bona illatio, Si lignum est homo est animal, tamen partes non sunt vera.

11. Causalis, est, cujus partes conjunguntur per conjunzicionem causalem: ut, Quia homo est rationalis, est ristbilis; Socrates laborat, ut sanetur; Socrates ambulat post cœnam, ne infirmetur. Ad veritatem autem causalis requiritur, ultra bonam consequentiam & partium veritatem, etiam ut antecedens sit causa reipsa consequentis. Unde hæc est salfa, Quia homo est risibilis, est capax disciplinæ; quia, licet vera sit consecutio, Si homo est risibilis, est disciplinæ capax, & partes quoque sint veræ, tamen risibilitas non est causa cur homo sit disciplinæ capax.

12. Objicis autem contra hæc: Rationalis & causalis ponunt aliquam rem esse, ut patet; sed conditionalis nihil ponit in esse, juxta regulam scholasticorum: nonenim statuo lapidem esse animal, quando dico, Si lapis est homo, est animal, sed tantum unum ex altero consequi dico, neutram partem revera esse asserso. Ideo rationalis propositio & causalis non videntur esse con-

ditionales.

a ·

r:

1.

e ·

1-

1

,

.

t .

t .

t :

t

13. Respondeo: Quando loquimur de aliqua re, sive definitionem ipfius, five proprietatem aliquam ipfi attribuentes, tunc dicimus ea quæ conveniunt ipli, ut tali, non que sub ratione alia alieujus inferioris possunt ei convenire. Sic in definitione animalis, ea tantum ponuntur quæ pertinent ad naturam sensitivam, non alia que possunt convenire animali in hac vel illa specie considerato. Vel Ruv. 1.1, de interp. cap. 4. q.1. Sic etiam conditionali secundum se non convenit, ut aliquid cereum ponat in esfe, sed tantum convenit aliquibus gradibus sub se contentis, nimirum rationali & causali. Barth, ab Using, respondet, conditionalem accipi dupliciter; vel communiter, prout fub fe comprehendit causalem & rationalem, vel specialiter, prout contradistinguitur à rationali & causali. Dicit illam sententiam scholasticorum, Conditional is nibil ponit in effe, veram cife de conditionali specialiter accepta.

dicunt quidam, omnem conditionalem esse vel necessariam vel impossibilem. Nam omnis vera conse quentia, inquiunt, est necessaria; omnisque sassa impossibilis.

15. Sed falsum hoc est. Quod enim in aliis enunciationibus evenit, ut non statim sint salsæ, si non sint ne-cessario veræ, (quod eleganter vide apud Scherb. in disasert. adversus Ramist: e 3.) id etiant valet in-conditionalibus, præsertim cum ipsa hoc ostendant exempla. Hæc enim, Siqua mater est, diligit silium, inter veras numeratur; & potest samen interdum esse salsa: hæc, Si Ulysse est sacundus, non est formosus, est salsa; non-

tamen eft impossibilis. Fons. 13. inftit. cap. 14.

16. Antequam hinc abeamus, sciendum est, propofitiones temporales, ut, Quando homo orar, exauditur, & locales, ut, Ubi duo vel tres congregati sunt in nomine Domini, ipse est in corum medio, commodius possereduci ad conditionalem, quam ad copulativam; quodfacit. Titel. 1: 3. 6. 20: Prior enim idem videtur valereatque hæc, Si homo orat, exauditur; posterior idem atque ista, Si-duo sunt congregati, &c. Quin etiam propositiones quædam similitudinis adverbium habentes non male hue revocantur: ista enim, Sicut erga proximum se gerit homo, ita erga ipsum se gerit Deus, sic potest resolvi, Si homo erga proximum hoc vel illo modose gerit, tali modo etiam erga ipsum se gerit Deus.

17. Propositio copulativa, ett, cujus partos conjunctione copulativa inter se disponuntur. Graci vocant aliqua

συμπεπληγιβου.

r8. Ad veritatem copulative affirmate requirituromnium partium veritas; ut, Homo est risibilis & cappax disciplinæ. Ad fassitatem affirmates sissicitalterius partis fassitas, licet altera sit vera; ut, Homo est risibilis & irrationalis. Ad veritatem negative sussicitalterius partis veritas; ut, Homo non & est animal & besida, est vera; quia licet hec sit fassa, Homo non est animal, tamen hec est vera. Homo non est bestia Ad salstatem negative requiritur utricsque partis salsitas; ut, Homo non & animal est & risibilis; quia utra-

que est falsa, Homo non est animal, Homo non est ri-

19. Necessaria copulativa est, Homo est risibilis & disciplina capax; contingens, Homo est risibilis & doctus; impossibilis, Homo est animal & lapis; possibilis, Goliah vicit Davidem.

20. Ad copulativam autem revocantur adversativæ enunciationes. Licet enim hæc, Quamvis Ulysses sit facundus, non est tamen formosus, verbis discrepat ab ista Ulysses est facundus, & non formosus; tamen sensus est idem. Atqui Logicus, ut pulchre dicunt scholatici, parum curat vocalem resonantiam, sed magis attendit mentalem correspondentiam, quæ innotescit per resolutionem.

21. Sed audio Ramistas ita objicientes; Adversativæ propositiones, vel, ut ipsi loquuntur, discretæ, sunt segregativæ, hoc est, in illis removentur à se invicem simplices propositiones: copulativæ autem sunt congregativæ, hoc est, in illis conjunguntur simplices ex quibus constant, ut vel ipsa nomina ostendunt. Ergo una

non potest reduci ad alteram.

t,

a,

a-'

14

)-

a.

c,

17

)=

e-

d

e.

3

04

Ç.

\$

22. Sed videor illis ita responderi posse. Hæc propositio, Licet Samuel sit Propheta, tamen non eft rex, seut & alix similes, potest dupliciter resolvi in simplices. 1. In duas affirmativas has, Samuel est Propheta. Samuel est rex. Si ex his affirmativis intelligatur constare adversativa posita, recte dicitur segregativa, quia posterier disponitur cum priori segregative per sui negationem. 2. Potest resolvi in unam affirmativam. Samuel est propheta, & in alteram negativam, Samuel non elt rex. Hæ duæ in discreta propositione, quam vocant, non fegregantur, Segregatio enim fit per negationem: At una cum altera non disponitur negative, sed affirmative. Quod fi hæc, Samuel non eit rex, cum illa, Samuel est propheta, disponeretur negative, fieret talis propositio integra composita, Etsi Samuel est propheta, non tamen non est rex; quæ est certe alia a priori posita, Etsi Samuel est propheta, tamen non eft rex.

23. Propositio disjunctiva est, cujus conjunctio est dif-

junctiva, Graci vocant a Elwua De Cayudoor.

24. Quid autem ad veritatem disjunctivæ requiratur, non omnino convenit inter Logicos. Recentiores quidam, inter quos est Fonseca, existimant, posse disjunstivam esse veram, sive sit ex una tantum, sive sit ex quibusdam, sive ex omnibus partibus veris; ita ut hæ veræ sint; Aut Socrates est homo, aut rationalis; Aut Plato

deambulat, aut disputat.

25. Sed nos cum antiquioribus fentimus, ad veritatem disjunctivæ requirentes unam partem veram, reliquas omnes falsas; ad falsitatem vero ejusdem vel omnes partes falfas, vel omnes veras, Vera igitur est hæc, Petrus vel est homo, vel bestia : fallæ funt hæ; Petrus vel homo est, vel sentit, quia utraque pars vera est ;: Petrus est lignum, vel lapis, quia utraque pars falsa. Vide Gell. lib. 16, cap. 8. Probatur hoc; Illæ enunciationes funt veræ, quæ congruunt cum rebus quæ sub enunciationem cadunt, ficut ex difp. 3. patet. Sed disjunctiva, quarum partes omnes vel plures funt veræ, non confentiunt cum rebus ipsis; quod pater, quia res ipsæ sunt: conjuncta, oratio vero est disjunctiva. At tunc est oratio vera, quando quæ natura conjunxit in rebus ea & nos conjungimus per artem, & quæ disjunxit eadem, ea & nos dividimus per artem ; ficut Scal, bene inquit, 1.7. de c. l. l. c. 142.

26. Ut autem statim valeas scire, quæ disjunctiva sit vera vel falsa, habe tibi hoc: Illa vera est, cujus opposita est falsa; illa est falsa; cujus opposita est vera: ut, vera est hæc, Non est Petrus vel lignum, vel lapis, quia falsa est hæc, Petrus est vel lignum vel lapis; falsa est hæc, Non est Petrus vel homo, vel bestia, quia opposita,

Petrus est homo, vel bestia, est vera.

27. Ex hisce patet, propositiones distributivas copulativas este, non disjunctivas, quia omnes earum partes sunt veræ, consentiunt enim cum toto distributo: hæc enim, Animal est homo vel bestia, non dissert ab hac, Animal est homo & bestia. Vide Mocen. contemp. l. 2.

part. 2. cap. 2. & Urfin. difp. Log. 124

28. Et

Disputatio IX. De Propositione necessaria, &c. 667

28. Et tantum de propositionibus compositis. Ubi ultimo monendum, ne quem turbet, quod cum, sicut in prioribus, ita & hic, propositionem quoad suum formale tantum consideremus, de earum Veritate & Falsitate, Necessitate & Contingentia, quæ habent respectum ad conditiones materiæ, quædam diximus. Fecimus enim hoc propter meliorem commoditatem, ne scilicet infra denuo de compositis hisce propositionibus agere cogeremur.

COROLLARIA.

I. An Individua fint Species. N.

2. An Genus possit conservari in una specie. Aff.

3. An detur quarta figura [yllogi morum. N.

4. An Ramus ordinem figurarum recte immutaverit. N.

DISPUTATIO IXI De Propositione necessaria & contingenti.

Onsideravimus hactenus propositionem in generali & formali sua ratione, sicut syllogismus in prior. Analyt. formaliter tantum consideratur; restat, ut ipsam etiam cum respectu ad ipsam materiam, quæ sub enunciationem cadit, determinemus.

2. Hoc modo considerata propositio vel vera est, vel

falla.

is.

ft dif-

uira_

iores.

sjun-

qui

veræ

larg

rita-

æc,

trus

ft ::

ide .

ia-

æ,

n-

2-

8z

ea

7.

îc

)-

t,

a

ít :

1,

S

c

3. Interp. ex Aristot. t. 33. duplicia faciunt accidentium genera: Quædam dicuntur simplicia, quæ sola & per se subjectum adæquant; qualia sunt hæc tria, Unum, Verum, Bonum, respectu Entis, item risibilitas respectu hominis: quædam dicuntur conjuncta, quæ simul sumpta cum subjecto reciprocantur; tale accidens est quando dico, Propositio vel vera est, vel salsa; neque enim veritas sola, neque falsitas sola, est affectio propositionis, sed utraque disjunctim sumpta.

4. Per hanc veritatem & falsitatem, Arist. 1 perihermi.
c. 4. enunciationem definivisse statuimus cum Psel. & Ruv. in cod. c. licet quidam existiment, ipsam per veri-

tatem

tatem esse ab Arist. definitam tanquam per sinem, qui in tota Logica propositus est: 1. quia omnis disserentia specifica, seu quod stat ipsius loco, debet rei esse proprium, & ipsam distinguere ab aliis; sed veritas non est proprius propositionis, sed communis. totius Logica sinis, & per consequens, hoc instrumentum ab illo non valet distinguere: 2. quia sic definitio propositionis integra conveniret syllogismo, tum ratione generis, tum ratione differentia.

5. Ursinus disp. 12. Loz. veritatem solam cujusque propositionis propriam affectionem constituit; salsam autem propositionem ita esse propositionem dicit, sicue homo mortuus est homo. Tale est ipsus argumentum; Conveniens & decens dispositio simplicium conceptionum propositionem constituit, & ipsus est forma. Sed in propositione falsa non est conveniens supplicium. conceptum dispositio. Igitur propositio falsa non est

propolitio.

6. Respondeo 1. Per convenientem dispositionem conceptionum simplicium Ursinus n'hil aliud intelligit, quam congruentiam dispositæ propositionis cum reram inter se aptitudine. Sed hac congruentia nihil aliud est quam veritas, ut ipse etiam th.35 habet. Ideoque in verbis ipfius videtur effe repugnantia, statuentis convenientem disposicionem simplicium esse formam. propofitionis, veritatem tamen effe ipfius affectionem. Ita enim veritatem facit simul & fo mam & affectionem propositionis. 2. Sapius dictum & inculcatum est, propolicionis formam effe abitractam ab hac vel illa materia, & consistere in dispositione terminorum tali, qua. alfquid affirmatur vel negatur ; quod certe etiam eit in propositione falsa, in qua semper aliquid cum aliquo disponitur vel affirmative vel negative. Dicimus igitur, falfam propositionem esse propositionem, & recte tradi in Logicis. Ursinus autem tantum videre probare propositionem falsam non esse propositionem veram, utpote cujus forma non confistit in convenienti dispositione terminorum : id quod & nos libenter concedimus, imo & afferimus. 7. Ad. 7. Ad hoe comprobandum sirmissimum petitur armentum ex cap. 5. pradic. de subst. ubi Aristoteles dicit, orationem eandem sine mutatione sui seri veram & falsam, seu transferri de vera in falsam; ut hac propositio, Petrus sedet, vera est eo sedente, stante vero eodem salsa: (vide Mag. Colon. in henc. l. F. Suar. disp. 8. s.) quod certe mis salsa propositio esset propositio, minime dici posset.

8. Propositio vera vel necessaria est, vel contingens. Necessaria est, que ita est vera, ut nunquam possit esse falsa: contingens est, que ita est vera, ut possit esse falsa.

9. Propositio falsa vel impossibilis est, vel possibilis. Impossibilis, qua ita est falsa, ut nunquam possit esse vera:

Poffibilis, que ita eft falfa, ut queat effe vera.

10. Et hanc distributionem esse ex diversa participatione veri vel fassi in propositione, patet ex desinitionibus propositis. Sicut enim necessitas & contingentia respiciunt veritatem, ita impossibile & possibile respiciunt fassitatem, inquit Barth. ab Using. trast. I. compend. Log.

11. Observa autem hic aliud esse propositionem necessarium vel impossibilem, aliud propositionem ex

materia neceffaria vel impoffibili.

12. Materia propositionis est respectus & habitudo rerum que enunciantur ad se invicem. Hinc jam propositio ex materia necessaria est, cujus predicatum non potest non convenire subjecto, seu cujus predicatum cum subjecto perpetuam habet connexionim, & ab eo nunquam potest separari: propositio ex materia impossibili est, cujus predicatum non potest convenire subjecto, hoc est, cujus predicatum perpetuo disjunctum est à subjecto. Dicitur hec esse ex materia desperata à scholasticis, itemque è remota.

13. Jam potest esse propositio necessaria ex materia impossibili, ut, Homo non est bestia; & potest esse impossibilis ex materia necessaria, ut, Homo non est animal. Etenim omnis propositio affirmativa ex materia necessaria est necessaria; ut, Arbor est planta. Omnis negativa etiam ex materia remota & impossibili est necessaria

ria; ut, Homo non est irrationalis. Impossibilis vero est, que assirmat mater un impossibilem; ut, Homo est beltia, vel negat materiam necessariam; ut, Homo non est animal.

14. Id autem quod de propositione Necessaria diximus, putat Fonseca 1. 3. instit. c. 5. non esse per omnia verum, quia propositio assimmativa ex materia necessaria tune non est necessaria, sed contingens, quando prædicatum est angustius subjecto; ut, Animal est homo.

15. Sed enim ipsi Fonsecæ propositio ex materia necessaria est, cujus prædicatum non potest non convenire subjecto. Atqui cum dico, Animal est homo, hic prædicatum, homo, potest non convenire subjecto, animali, quia species generi contingenter inest tanquam ipsius accidens; at accidens potest abesse præter rei corruptionem. Igitur proposicio in qua angustius prædicatur de latiori, nempe species de genere, non est ex materia necessaria. Non enim inter genus & speciem est necessaria & essentialis connexio, quocunque concipiantur vel ponantur modo. Dicendo enim, homo, animal, nondum possum dicere, quod hæc habeant respectum ellentialem inter se, quia sunt adhuc indifferentia ad utrumque oppositorum, hoc est, ad necessitatem vel contingentiam. Ponendo animal loco prædicati, fit respectus inter illa necessarius; collocando ipsum loco subjecti fit respectus inter illa contingens.

16. Porro propositio ex materia necessaria est quadruplex. 1. Necessate absoluta, qua in solis est divinis; ut, Deus est omnipotens, Deus non mentiri potest.

2. Necessate definitionis, qualis est, quando definitio, vel genus, vel disserentia specifica prædicatur de aliqua re; ut, Homo est animal rationale. 3. Necessate physica seu consequentis, quando res ex natura sua aliter esse non potest; ut, Sol illuminat, Homo est risibilis.

4. Necessate consequentiæ seu hypotheseos, quando res quidem ex se potest aliter este, tamen alio extrinseco posito non potest aliter se habere: sic non est necessarium hominem esse grammaticum, posito tamen quod didicerit grammaticam, necessarium est. De hisce &

aliis

De Propositione necessaria & contingenti. 671

aliis vocabuli necessarium modis & acceptionibus, vide
Ruv. I. post. cap. 4. q. 1. n. 8. & in quast. proæm. q. 1. Crell.
1. 2. part. comm. cap. 6. Simplic. in expos. 1. 15. 1.6. phys.
Javell. 5 Metaph. q. 12. 12 Metaph. q. 30. & 5 metaph.
cap. 5. Vers. 5. metaph. q. 36. metaph. q. 2. Coll. Conimbr.
1. de interpr. c. 8. q.un. art. 5. Zab. 1. post. t. 44. & 53.

Arist. eodem, Tolet. de Dial. in comm. q. 1. Doctor. Colon. in quast. in 1 cap. introd. Porph Nicol. Armant. in dubis 2 præd. Porph. Piccol. grad. 2. phil. meral. c. 36.

Suar. 2 difp. 19. f. 2. S. 8.

eft,

eft

on.

ixi-

nia

Ta-

æ.

0.

nc-

ire

e-35

ali,

ius

10-

de

ne-

ne-

in-

al,

ım

ad

vel

re-

ca

13-

vi-

ft.

io,

ua

y-

er

is.

do

co

2-

bc

80

115

17. Politi autem necessitatis modi ita differunt: quod necessaria primo & secundo modo nulla ratione possunt mutari, neque potentia Dei ordinaria, neque absoluta (quia dicere Deum non esse omnipotentem, Deum posse mentiri, est contradictio; dicere nominem non este animal rationale præditum, est contradictio: at quæ implicant contradictionem, non cadunt sub omnipotentiam Dei : vide Thom. I part. q. 25. art.3. 6 2. contra gent. cap. 25. Suarez. difp. 30. (. 17. S. 10.) que vero funt necessaria tertio modo possunt immutari; non quidem per potentiam Dei ordinariam, hæc enim ad e iusas secundas naturales est temperata & accomme data, ex suz voluntaris arbitrio; sed per absolutam & extraordinariam, que neque à se, neque ab alio ad aliquid est determinata, & secundum quam valet Deus agere fupra natura. Perer. 1. 5. cap. 5. 6. Suarez. difp. 30. 1. 17. 8. 35. que funt necessaria quarto modo, simpliciter funt contingentia, & possunt immutari; polita tamen certa aliqua conditione funt necessaria : hoc enim, Homo credit, est contingens; fi tamen vehit æternum falvari, eit necestarium.

18. Atque hæc, quæ dicta sunt, probe nota contra Calvinianos, ex proprietatibus corporis physici, ut ex quantitate, localitate, &c. Christi omnipræsentiam oppugnantes. Cum enim hæc accidentia sint corpori soccilaria tantum necessitate physica, ab eo poterunt separari. Vide Arnis. in not. in Log. Crell. part. comm.

lib. 2. cap. 16. lit. C.

19. Hac de propositione necessaria & impossibili;

lequitur contingens. Arist. a. 1. de interp. c.6. & 1 post. c.2. t.182. contingentium tria genera innuit. Quædam sunt as cm το πολύ, hoc est, ut plurimum: quædam sunt οπότες ετυ χεν, hoc, est, æqualiter contingentia; ut, Petrus ambulat, quædam sunt ἀπο τύχης, hoc est, fortnita, seu raro contingentia; ut, Qui fodit terram, invenit thesaurum. Zab. in l. Atist. cit. & Perer. l. 9. c.9.

20. Possunt propositiones de hujusmodi rebus contingentibus sieri secundum triplex tempus, vel secundum præteritum, vel præsens vel suturum. Sed enim quæris, quomodo propositiones quæ sunt de præsenti sint contingentes, cum ipsæres quæ in præsenti sunt, sint necessariæ; quod vult Arist. quando dicit. I. periherm. c. 6. To who ev en or van in nocest, arian so oran in nocest, un modelle est este, & unumquodque quod est quando est necesse est este est necesse.

21. Sciendum tamen Arist, in illo dicto loqui non de necessitate absoluto, sed de necessitate ex suppositione, sicut ipse eo in loco explicat. Unde propositiones de præterito, ut Judith jugulavir Holosernem, & de præsenti, ut, Petrus cu it, quando currit, sunt contingentes simpliciter; sicet sint necessariæ secundum quid, id est, ratione certi temporis, quia quando res factæ sunt vel

fiunt, non possuot non este facte vel fieri.

22. Dissicilis rausem & obscurior est quastio de propositionibus singularibus, qua sunt de survis contingentibus, an habeaut determinatam veritatem vel salstatem: namede universalibus vel particularibus, qua sunt
de re survia, nullum videtur dubium. Nam universales sunt determinate salsa; ut, Omnis homo ambulabit, Nullus homo ambulabit; particulares sunt determinate vera; ut, Quidam homines ambulabunt, Quidam somines non ambulabunt. Tolet: Ruv. 1. periserm.
c.6. dist. Conimbr. eod. c.

23. Doct. Colon. Doct. Lovaniens. Tolet. cap. cit. Schegk, in comm. in l. periherm. 6.7. & aliisentium totum disjunctum in propositionibus singularibus de sutu70 contingenti ex utraque contradictoria compositum

effe

De Propositione necessaria, & contingenti. 673 esse determinate verum; ut, Petrus disputabit, vel non disputabit: sed utramque earum per se sumptum esse indeterminate veram vel salsam, quod est dicere, esse indisferentem ad veritatem aut salsitatem: & hæc sententia etiam est Aristotelis.

m

nt

us

e-

1-

m is,

n-

·f-

6.

it

do

de

e,

de

n-

ft,

vel

a-

int

sa-

la-

er-

ui-

m.

cit.

um

ıu-

ffe

24. Verum oppositum sentiunt Scot. in 1. dist. 3.q.1. Holcot. in 2. q. art. 7. Suar. disp. 18. J. 10. sed. 10. St. 11. Coll. Con. Raul. Ruv. 1. de interp. c. 6. nempe hujusmodi propositiones, etiam unam solitarie sumptam, venitatem vel salsitatem habere determinatam, non tantum totum ex disjunctione duarum contradictoriarum constans: & hæc videtur esse vera sententia.

25. Potest autem aliquid determinate verum vel salfum dici dupliciter: 1. id quod est necessario verum vel fassum; 2. quod licet in se simpliciter sit contingens & indifferens ad veritatem vel salstatem, tamen respectu certæ temporis disserentiæ, in qua se agens liberum determinat ad agendum, non potest non esse verum vel salsum.

bus de futuro contingenti esse determinatam veritatem vel sa sitatem, determinate verum vel salsum esse accepit ro so quod est necessario verum vel salsum.

27. Sed hæc acceptio est justo strictior & specialior. Non enim sequitur, Hoc non est necessario verum vel sassum, ergo non est determinate verum vel sassum. Quandoquidem propositiones de præterito & præsenti sine ulla controversia sunt determinate veræ vel sassæ, non tamen sunt necessario veræ vel sassæ, Atque hoc modo Aristot. illud esse determinate verum vel sassum accepisse patet exargumentis, quibus suam sententiam consirmare nisus est.

23. Statuimus autem propositiones singulares de suturo contingenti determinate veras, hac phrasi secundo modo accepta. Quia si Petrus hodie disputat, determinate verum erit de præsenti enunciare. Petrus disputat; Ergo etiam suit determinate verum heri enunciare de suturo, Petrus disputabit. Probatur evidenter consequentia: quia veritas enunciationis de suturo mensuratur

Ff

per significatum ejus & determinata veritas per determinationem ejusdem significati. Sed disputatio præsens habet nunc esse determinatum de præsenti. Ergo habuit heri esse determinatum de futuro: & ideo enunciato de suturo, quæ illud enunciabat, determinatam veritatem habuit; quam sicut heri habuit, certum est ante mille annos habuisse. Est argumentum Ruv quem quæstionem hanc susus explicantem vide cum Suarez loc, cit.

DISPUTATIO X. De Propositionibus necessariis.

1. P Ropositio necessaria, quam disputatione præcedenti definivimus, est trium graduum; χτι παντός, de omni, καθ αὐτό per se, & καθόλε πρῶτου, catholica,

feu universaliter prima : Arift. 1.poft.c.4.

2. Et hi res gradus ita sunt inter se affecti, ut primus sine secundo & tertio, secundus sine tertio quidem, sed non sine primo, tertius autem neque sine primo neque sine secundo consistere unquam possis. Etenim universativer primum includit de omni & per se : per se includit de omni : de omni autem potest esse per se solitarie.

3. Propositio de omni est, cujus prædicatum convenit subjecto omni & semper. Arist definitio est, κατὰ πανσός μβο જ ν τέτε λέγω, ο αν η μπ όπι πν ωρο, πνος τος μβο ποτὰ τος μφο. De omni illud dico, non quod est aliquando, aliquando vero non, neque quod inter-

dum eft, interdum vero non.

4. Proposi ionem autem de omni ex Thom. left. 9. som in.prior. & Themist. c.9. sux paraph. constituunt duplicem, prioristicam, & posterioristicam. Posterioristica requirit duas conditiones. Prima est subjecti universizas, hoc est, ur nihil possit sumi sub subjecto, de quo non dicatur prædicatum. Secunda, temporis perpetuitas, ut prædicatum pro quavis temporis disserentia conveniat subjecto. Prioristica est, quæ solam habet subjecti universitatem, sive hoc tantum sit secundum modum enunciandi, non attendendo veritatem vel salsitatem, ut,

ut, Omnis homo est bestia; sive sit ipsi rei enunciatæ congruenter, ut, Omnis homo sedet, si nunc omnem hominem sedere contingat. Nobis jam sermo est de posterioristica.

5. Expressit autem hasce duas conditiones Arist. in ipsa definitione. Et probat illarum necessitatem; quia, quando proferenti alicui propositionem tanquam de omni objicere volumus, quod non sit de omni, nihil aliud objicere solemus, quam quod prædicatum illius vel cuidam sub subjecto contento non convenit, vel non convenit omni tempore.

6. Hinc patet, propositiones singulares non esse de omni; ut, Petrus est risibilis. Hic homo est animal. Est enim contradictio, propositionem, cujus subjectum est

res singularis, este de omni.

7. Observa tamen has prædicationes, Sol lucet, Mundus est, esse de omni, quia subjecta harum propositionum & sunisium sunt universalia : universale enim est, quod est natura aptum inesse in pluribus, Arist. 7. metap's. t. 45. vel quod est aptum prædicari de pluribus, I. perih. c.5. Ex quibus definitionibus apparet, universalis naturam non consistere in inesse in pluribus, vel prædicari de pluribus actu, sed potentia. Vide Tolet. de univers. q. z. Ruv. q.z. univers. num. 34. Sed subjecta positarum propositionum, licet non habeant actu plura sub se, de quibus prædicentur, si tamen haberent sub se plura, essent apta de illis prædicari. Et hæc universalitas dicitur virtualis, itemque negativa, & destinguitur à positiva, quando universale actu plura habet in quibus inest. Vide Coll. Con. 1. poss. c. 4. q. 1. art. 1.

8. Ruyius 1. post. c. 4. q. 1, n. 15. duplicia dicit esse singularia. Quædam sunt, in quibus individualis disterentia non distinguitur à specifica vel essentiali; quædam sunt in quibus certum est distingui individualem disterentiam, & individualia prædicata à specificis: & de his individuis propositio necessaria vel scientia non est, quia non sunt apta esse in pluribus; de illis vero ut, de sole, mundo, siunt propositiones universales seu de omni, quia si darentur plures soles, & plures mundi, de

£ 4 3

illis

illis omnia quæ de fole dicuntur essent vera, & ideo etiam talia singularia cadunt sub scientias contemplativas.

9. Dicta autem propositioni de onni opponitur propositio de nullo, quando pradicatum nullo unquam subjecto convenit; ut, Homo non est bessia; Calor non est frigus.

10. Propositio za b' ab to est cujus termini nexu essentiali conjunguntur; estque vel primi, vel secundi, vel tertii,

vel quarti modi.

11. Primus modus est, cujus prædicatum est de quidditate seu definitione subjecti. Arist. Καθ' αν τὰ ἢ ὅσα ἀσάςχει ἐν τὸ τί όζιν, hoc est, Ea appello per se (scilicet primo modo) quæ subjecte insunt in eo quod quid est. Vide Zab. l.1. de propos. necess. c.6. & in 1.post.c.4. t.30. Doctores Co'onienses ibidem.

12. Ad hunc modum pertinent tria prædicationum genera; aut quandointegra definitio prædicatur, aut genus, aut differentia specifica, sive hæc ambo proxima sint, sive remota. Genus enim remotum & differentia remota, etiams in definitione speciei expresse non ponuntur, includuntur tamen in genere proximo, tanquam ipsius partes essentiales. Zabar. 1. de proposnecess.

13. Mat. Flaccius 1.3. apod.c. 19. etiam proprium generis de specie per se prædicari asserit; sed fallitur, quia propria assectio, sive generis ea sit, sive speciei, de nulli-

us rei est essentia.

14. Secundus modus per se est, cujus subjectum est de desinitione pradicati. Et huc pertinent pradicationes accidentis proprii de subjecto, ut, Homo est risibilis. Accidens enim essentialiter desinitur per subjectum, quod vide apud Zah. L. 4. de meth. c. 14. Tolet. 1. post. c. 4. q. un. 15. Hic, quam progrediamur ad reliquos modos duo prius videnda sunt. Primum est, An genus pradicetur de disserentia per se; ut, Rationale est animal. Jandunus 3. met. q. 12. cum Nic 1. Amant. 1. post. c. 4. in dub. & cum aliis, affirmat. Sed sassum hoc esse sic paret: Si genus pradicatur de disserentia specifica per se, aut hoc

strin primo modo, aut in secundo: nam quod neque in tertio, neq; in quarto hoc sieri possit, dubium nullum est. Sed non in primo modo, quía in illo prædicatum debet inesse subjecto, & in ipsius desinitione poni. Sed à sor un receps generis, Arist. 4. Top.c.7. Vide Schegk. ib. loco 18. Non etiam in secundo modo, quia differentia non est de definitione generis: angustius enim non est de definitione laboris. Quod si prædicatio generis de differentia non est per se, multo minus erituniversaliter prima, ut volebat Themist. Vide Javell. 2.met. q.2. Zabar, l.2. de prop. necess. c.4. Suar. disp.6.s.23.

16. Secundum est, An propositiones primi modi, cujus termini sunt reciproci, si convertantur, siant secundi modi, & contra, propositiones secundi modi per conversionem siant primi: an hæc, Homo est rationalis, quæ est in primo modo, convertatur in hanc, Rationale est homo, quæ sit in secundo modo; & hæc, Homo est risibilis, in secundo modo, convertatur in hanc, Risibile

est homo, in primo modo.

17. Sed nos cum Trombeta in quastion. metaph.negamus absolute ullam propositionem primi modi in propofitionem secundi converti posse, aut secundi in primi. Ett enim conditio propositionibus primæ & secundi mo. di communis, ut sint naturales. At quando dico, Rationale est homo, Risibile est homo, sunt propositiones innaturales, seu, ut a ii vocant, inordinata & indirecta; quia homo, qui in positis propositionibus est prædica. tuni, non i est extra animam reipsa in rationali aut risibili, sed potius subjecta hæc insunt prædicato Homini. Magist. Colonienses l. cit. Zab. 1. de propos. necess. c. 6. Ruv. q. supra cit. n. 17. Est enim propositio naturalis feu ordinata, quando prædicatur id de subjecto, quod extra animam ipfi inest, & quando prædicatum vel est æquale, vel latius subjecto: innaturalis seu inordinata est, cujus subjectum extra animam inest prædicato, & est ipso latius. Vide Averr. 7. met. com. 59. 6 4. Phys. com. 33. Themilt. 1.poft.c.38. Zabar. de 4. fig. c.12.1. de prop.necess. c.6. 1.post.t.137. Tolet. de indiv. q. 2. Titel. Ff 3

1.1. confid. Dial. c. 25. Unde non satis est ad propositiones primi vel secundi modi, ut prædicatum sit de subjecti, vel subjectum de prædicati definitione, sed requiritur etiam, ut hoc sat modo naturali. Quapropter neque hæc propositio est per se, Animal est homo, quia subjectum latius patet prædicato.

18. Zab. 2. de propos. necess. c. 13. illam prædicationem, Rationale est risibile, & similes, per conversionem steri primi modi, Risibile est rationale, asserit: sed nos respondemus, illas non esse per se primi vel secundi modi

fed potius quarti, ficut paulo post disputabitur.

19. Porro prædicata, quæ in secundo modo dicendi per se locum habent, sunt duplicis generis: quædam simpliciter de subjectis prædicantur, ut, Homo est risibilis; quædam non simpliciter, sed duo simul juncta opposita constituunt unum prædicatum per se, ut, Numerus vel est par vel impar. Et hoc innuit Arist. 21. c. præs.

20. Hisce autem duobus modis per se opponitur unus per accidens, quando scilicet neque prædicatum est de definitione subjecti, neque subjectum de definitione prædicati, ut, Homo est albus, Corvus est niger, quæ sunt accidentia communia. Vide Arnis, in nos. in Log. Crela

part.prop.l.1.c.2:lit.b.

21. Tertius modus dicendi est, quando existentia prædicatur de re. Quod si igitur illa res existat per se, erit modus dicendi per se; si existat per aliud, erit modus dicendi per accidens, huic modo per se oppositus. Arist. hunc modum sic discribit: ἐπο μὸ καθὶ καθὶ κατικούς λέται ἀλλεπνος, Præterea (scilic.per se appello) quod non dicitur de ullo alio subjecto. Per se autem existunt substantiæ: quo modo hæc propositio est per se, Homo est. In alio autem subsistunt accidentia: quo modo hæc non est per se, Albus est, Justus est.

22. Existunt autem non tantum per se substantiæ primæ, sed etiam secundæ. Aliud enim omnino est, dici de
subjecto simpliciter, aliud, dici de subjecto alio. Arist.
non dixit prædicata non debere in hoc modo dici de subjecto sed dixit, non debere dici de subjecto alio. Jam vero substantia secunda dicitur quidem de subjecto, scili-

cet de prima; sed non de subjecto alio, quod contingit quando prædicantur accidentia. Et hoc bene notarunt

ex Alberto Mag. Colon. & Tolet.

23. Observa præterea, quod in hisce propositionibus rè est, quod ponitur loco præsicati, possiti dupliciter interpretari: vel enim intelligitur significare essentiam, vel existentiam. Quemadmedum etiam Ens interdum significat habens essentiam, interdum significat habens existentiam seu existens, quod vide apud Colleg. Conimb. 1. de interp. c. 4. q. 2. art. 4. s. 2. Si priori significatu accipiatur, tume hujusmodi propositiones, ut, Homo est, sunt in primo modo per se; si vero posteriori, sunt in hoc tertio.

24. Ramitte hunc modum per se esse negant, & quidem propter hanc imprimis rationem: Omne per se est de omni: Illa propositio in qua existentia enunciatur, non est de omni, quia existentia potest separari ab essentia: Igitur nec est per se. Quin etiam ipse Zab. 1. de prop. necess. c. 11. in hoc modo necessitatem reperiri negar. Verba ipsius apponam. Tertius quidem modus nullam habet necessitatem: quoniam enim alicujus rei de alia re pradicationem non habet, ideo an necessario pradicetur nece considerare non possamus. Sed in ca sola rei existentia enunciatur; que potest esse per se, & tamen non necessaria. Existit enim per se subjuntia individua, ut, hic homo, qui tamen non ex necessitate existit, quoniam aliquando non

fuit, & aliquando non erit.

72

25. Ad hoc ut respondeamus, sciendum est primo, est schiam dupliciter posse sumi; vel ut est potentia, vel ut est actu. Ut est potentia, non dicit quod sit aliquid reale extra suas causas, sed abstrahit & præscindit ab esse reali. Atque hac ratione solet essentia quidditatis nomine significari, quia illa est quæ per definitionem explicatur, vel aliqua descriptione, qua declaramus quidnam res sit, cujusque naturæ. Ut est actu importat hoc, quod sit extra suas causas actu in rerum natura. Vide Suarez, disp. 31. s. 3. Sciendum secundo, existentiam nihil esse aliud quam id quo res est in natura extra suas causas. Vide Suarez, disp. 2. s. 4. & disp. 31. s. 6. s. 21, 22, 23, 26. Ex

26. Ex quibus patet errare Zabarellam I. de prop.necess.c.4. quando statuit, existentiam non esse aliquid reale, sed nudam animæ intentionem, seu accidens intentionale. Etenim existentia est id quo essentia creaturæ
constituitur in actualitate essentiæ Suarez. disp. cir. s. 2.
sect. 4. & seq. At quomodo aliquid reale possit constitui per aliquid non reale? Vide Suarez. s. 2. sect cir.

27. His præsuppositis, respondeo ad assumptionem argumenti Ramistarum, & dico, Quando existentia prædicatur de essemia seu de re aliqua, non prædicatur de ea ut est potentia, & ut abstrahit ab esse reali, alias enim abarahentium esset mendacium, quod est contra Arifot. 2. phyf. c. 2. Quia dicere, res existit, nihil aliad ett quam dicere, res habet existentiam. Atqui jam eslentia potentialis prout abstrahit ab esse reali non habet existentiam, alias enim non esse in potentia non abitraheret, ergo de illa vere dicere non possum, quod existat. Ergo fi hac ratione existentia prædicetur de re, prout scilicet est in potentia, verum est illam prædicationem non esse de omni. Quando vero existentia prædicatur de essentia actuali, & prout reipsa est, dico illam propositionem effe necessariam, de omni, & per fe. E enim quod convenit rei à priori, tanquam aliquod principium constitutivum, hoc convenit rei omni, semper, & per fe, sed existentia est intrinsecum & formale principium effentiæ realis, ficut theft. 25. dictum. Illustratur hoc amplius : Ens actu nihil aliud eft, quam existens. At quomodo tu separes existentiam ab existenti? Quemadmodum enim albedo est de essentia albi, & ab ea separari non poteft; ita existentia est de esfentia rei ut actu eft, seu ut existit, atque ab ca non est separabilis. Vide Suarez. difp.cit. [.4.cit. [.6. 0 [.16.]. 24.

28. Quando autem Zab, dicit, in tertio modo exiftentiam enunciari, quæ possie esse per se, nec tamen necessaria, aut ludit in vocabulo per se, aut implicat contradictionem. Si enim prædicatio existentiæ de re est per se, quod ille asserit, est quoque necessaria, quia quod est per se, omne est essentiali ipsi; Zabar. 1. de prop. necess. 7. Atque omne essentiale est necessarium. Arque hoc modo substantia individua existet per se, & necessario; substantia, inquam, individua, quæ actu existit necessario, quia existentia ab esse actu est inseparabilis. Non tamen per se erit propositio, in qua substantia singularis subsicitur, quia illa debet esse universalis.

29. Quod priora verba Zab. attinet, illa nihil concludint. Etenim genus & species etiam non prædicantur de se invicem, ut res de re, neque est inter ea distinctio realis, sicut Zab. existimat, sed rationis, quæ etiam est inter rem existentem & existentiam. Vide Svar. disp.6. s.9. per tot. Quod si igitur distinctio rationis non obstat, quo minus genus de specie prædicetur necessario, nec obstabit quo minus hoc siat in prædicatione existentiæ de re.

30. Quartus modus est, quando vel subjectum est causa externa prædicati, vel predicatum causa externa subjecti per se, sinis scilicet vel esticiens. Aristot. hunc modum sic describit, έπ η άλλον πρόπον, εν αυτό τω άχουν ενώτω, καθ αυτό. hoc est alio praterea modo, quod

propter se inest uniquique, per se est.

31. Tria autem genera prædicationum hic locum habent. Primum elt quando inter causam & effectum est reciprocatio, sic, ut posito alterutro ponatur alterum; ut, Eclipsis elt interpositio terra inter folem & lunam, &, Interpositio terræ inter folem & lunam facit eclip fin ; & in hoc genere potest tam causa prædicari de effectu, quam estectus de causa, sitque per conversionem una propositio per se ex alia. Secundum est, quando posita causa ponitur esfectus, non tamen reciproce, pofito effectu ponitur caufa. Et hic tantum prædicatur effectus de causa, ut, Jugulatus interiit; non ctiam causa de effectu, sic enim est prædicatio per accidens, ut, Qui interiit, jugulatus elt. Tertium elt, quando posito esfeau ponitur causa; non autem posita causa ponitur effectus. Et hic tantum prædicatur caufa remota de effectu, ut, Quifentit est animatus; non effectus de causa, Qui elt animatus fentit. Mar. Flac. 1.3. apodict. c. 20.

32. Hisce tribus generibus prædicandi per ie in quarto modo opponuntur tria ger era prædicandi per accidens. Primum est, quando neque causa de effectus per se prædicatur, ut, Qui ædisicat est musicum; neque essectus de causa, ut, Musicus ædisicat. Secundum, quando essectus quidem prædicatur de causa per accidens, ut, Qui est animatus sentit; è contrario tamen facta conversione causa eadem de tali essectu prædicatur per se, ut, Qui sentit est animatus. Prior est per se, posserior per accidens, ut, Qui interiit jugulatus est; & tamen idem essectus de eadem causa dicitur per se, ut, Jugulatus interiit.

33. Cæterum cum in omni propositione per se debeat esse respectus causæ inter terminos, controversum est inter Thom. & Zab. utrum omnis causa essiciens, a qua per se essectus provenir, in quarto modo hoc habeat lo-

cum.

34. Zabarel. 1. de prop. necess. c. 10. & 1 post. 1.34. statuit causam esticientem esse duplicem: unam, quæ est in eodem subjecto cum essectu, & hanc vocat internam; alteram, quæ ratione subjecti sejuncta est ab essectu, & hanc vocat externam. Porro dicit in secundo modo subjectum esse causam essicientem prædicati internam, in quarto autem modo habere lecum causam essicientem externam: Ita ut hæc propositio, Rationale est risibile, sit in secundo modo, quia rationale, quod est causa si risibilis, est in eodem subjecto, nimirum in homine, in quo est risibile; item hæc, Homo est risibilis, sit in secundo modo; non quia homo est subjectum se risibilis, sed quia in se continet causam, à qua sluit se risibile: hæc vero, Jugulatus interiit, sit in quarto, quia causa & essectus sint sejuncta loco & subjecto.

35. Verum nos, cum Thoma, propositiones secundimodi ideo dicimus esse per se, quia prædicatum dependet à subjecto, tanquam à materia in qua inest, nontanquam ab efficiente interna. Ratio hæc est, quiamulta accidentia per se prædicantur de subjecto in secundo modo, quorum tamen causa est extra subjectum, ut, Luna è diametro opposita soli patitur eclipsin; Arb ribus latisolis autumno dessunt solia. Arnis, in novia in Log. Crell. 1.1. part. prop. c.3. lit.a. Quid, quod calor de igne, frigus de aqua prædicatur in secundo modo, & tamen secundum Zabar. hæ qualitates insunt elementis non à natura propia, sed à causa externa, nimitum à cœlo l. 1. de qual. clem. e. 9. Secundo, sic argumento.: In secundo modo subjectum est de essentiali definitione prædicati. Sed causa efficiens non est de essentiali definitione accidentalis propris. Igitur causa essentiali definitione accidentalis propris. Igitur causa essentiali denti denti non valet constituere modum secundum per se. Assumptio patet ex illis quæ disputant Zab. 4. de met. c. 14. Alia plura hac de quæstione, si volueris, lege apud Arnis. cit. loc.

36. Hæc igitur propositio, Homo est risibilis, est in secundo modo, quia risivile pendet ab homine tanquam a materia; hæc, Rationale est risibile, est in quarta modo, quia rationale est esseria risibilis. Nec obstat, quod rationale est eodem subjecto (nimirum in homine) in quo est risibile, quia nos statuimus, omnem prædica ionem essicientis (sive sit externa ratione loci, sive interna) de essectu, & essectus de essiciente, esse in

hoc quarto modo.

.

1

1:

1:

.

5.

37. Diximus, in unoquoque modo per se esse aliquem respectum causa & essectus. Patet hoc ex inductione. In primo modo prædicatum vel habet locum materix, et cum prædicatur genus de specie; vel formæ, cum disserentia prædicatur; vel formæ metaphysicæ, quam vocant alias formam totius, cum prædicatur integra definitio. In secundo modo subjectum habet locum materiæ, ut dictum. In tertio prædicatum est forma subjecti: est enim existentia ultima actualitas ipsius rei. Vide Suar. d sp 31.5.5.5.7. In quarto dispositur est siciens vel sinis. Vide Arnis. l. cit. & Reg. dis. Log. l. 4. probl.3.

38. Inquis, Si in omri modo est respectus causa ad suum estectum, ergo male Arist. definivit quartum modum, que d sit quando unes terminus propter se inest alteri. Quastio enim propter quid, quarit causam. Si igitur in omnibus modis habet locum aliqua causa, cur:

peculiariter attribuiter he chuic modo? .

32. Ramus

39. Ramus 1. 9. schol. Dial. c. 4. propter hanc rationem hunc modum esse generalem, & reliq es omnes, in se complecti, dicit. Bald. Petrel. (quos citat Reg.) omnia quaruor causarum genera ad hunc modum p. r-tinere voluerunt. Alii aliter respondent. Nos dicinius, ideo ab Arist. vocem propter in hac definitione esse positiam, quia in quarto modo dicendi per se simpliciter disponitur causa, sinis scilicet vel essiciens, cum essectu; quod in aliis modis non st. Genus enim non est materia ipsa, sed est ipsius symbolum; nec differentia est forma, sed ipsius symbolum: similiter subjectum non est materia proprii accidentis propria, que vocatur ex qua, sed in qua. Ipsa etiam existentia rei existentis non est proprie & in rigore causa formalis, quod videris apud Suarez. disp.cn.31.s.10.sed.2.

40. Postremo, sufficientiam horum quatuor modorum aliter Zab. 1.1. de prop. necess. c. 4. aliter Doct. Colon, aliter Gerh. Harterwicens. 1. post. 4. aliter alii tradunt. Sed nos relictis illis, vel tanquam omnino falsis, vel saltem parum accuratis, ipsam sic proponimus. Quando intertermi os propositionis est respectus essentialis, & unus est causa alterius, tunc vel est causa externa, vel interna. Si illud, sit modus quartus. Si hoc, tunc illi termini vel sumuntur abstractive, ab esse reali, vel prout actu existunt. Si illud, vel prædicatum est essentiale subjecto, & sit modus prinus; vel subjectum est essentiale prædicato, & sit modus fecundus. Si hoc, tunc existentiale prædicato, & sit modus fecundus. Si hoc, tunc existentiale prædicato, & sit modus fecundus. Si hoc, tunc existentiale prædicato, & sit modus fecundus.

catur de ipfa re existenti, ut în modo tertio.

41. Propositio catholica seu universaliter prima, ut, cujus prædicatum inest omni subjecto, & per se, & quatenus
ipsim. Græca verba Arist quibus ipsam ex su o prædicato,
quod κα θόλε appellat, desnit, sunt. Καθόλε β λέγω, δάν
κει παντός β & ανάγχει, κ) καθ αυτό, κ) η αυτό.

42.- Debet igitur propositio catholica, primo esse de omni, secundo per se, terrio debet prædicatum conve-

nire subjecto quatenus ipsum.

43. Ubi notat Zab. 2. de prop. necess. c. 2. no ita se habere. Per se ad 22. 302 se por se, sicut se habet. De omni ad Per se. Quia de omni habet se ad Pe se, sicut genes.

ad speciem. Habere enim essentialem terminorum respectum & habere accidentalem, sunt disserentiz quibus propositio que est de omni determinatur ad duas
species: illa enim que constat ex terminis essentialem
respectum habentibus, dicitur Per se; cujus autem termini sunt accidentales, dicitur per accidens. Sed conditio Per se ka 36 ns meso toy non resertur tanquam genus
ad speciem, sed ut idem differens per magis & minus

perfectum, purum & non purum.

44. Vult igitur Zab. in secundo gradu Per se esse aliquid adhue contingentiæ, à qua ipsum omnino liberat & quasi expurgat gradus tertius. Genus enim prædicatur de specie per se & necessario, sed non summe necessario: quia illud est necessarium, sine quo aliquid esse nequit; jam vero species non quidem potest esse sine genere, genus tamen potest esse sine species. Ut igitur summa sit necessirias in propositione, requirirur, ut illa necessiras sit mutua & reciproca, hoc est, ut nec prædicatum sine subjecto, nec subjectum sine prædicato

esse possit.

45. Fit autem hoc, quando prædicatum convenit subjecto quatenus ipsum, Ubi nota vocabulum quatenus accipi cripliciter. 1. Late, & fignificat illud cui aliquid attribuitur accipi fecundum rationem formalem, licet illud quod attribuitur non conveniat ipfi fecundum talem rationem; fed accidentaliter; ut, Homo, in quantum homo, est albus. Serfus enim est, Illud quod est homo est album. 2. Strictius, & fignificat prædicatum convenire subjecto secundum principium internum & essentiale ipsi subjecto, excludens quicquid ipsi competit per rationem externam: & hoc modo accipitur hoc vocabulum quaterus in hac propolitione, Homo, quatenus homo, ett animal, quia ratio feu causa propter quam animal inest homini, est interna caufa, seu de esfentia hominis, nimirum anima fentiens. Secundum hanc acceptionem, hac, Homo, quatenus homo, est albus, est falsa; quia cansa propter quam homo est albus, non est de essentia seu definitione hominis. 3. Strictiffime, & fignificat principium propter quod prædicatum attri-

attribuitur subjecto, non solum constituere essentiam subjecti sed etiam facere essentiam ipsi esse propriam, feu eandem effe utriusque termini rationem: & sic in hac propositione sumitur, Homo quatenus homo, est risibibilis : quia eadem ett causa cur homo sir homo, & cur fit risibilis, nimirum anima rationalis: in hoc autem fensu illa, Homo, quatenus homo, est animal, est falsa; quia licet ratio, secundum quam homo est animal, sit de essentia hominis, non tamen facit ut homo sit homo: quia anima sensitiva in homine est ratio cur homo sit animal; non tamen est ratio cur sit homo, quia non per sensitivam, sed per rationalem animam elt homo. Vide Scotum 4-metath. t. I. Anton, Anar. I met. q. I. Zab. 2: de prop. neceff. c. 8. Arniff. in not in Log. Crell. par prop. l. 1. c. 2. cit. In præsenti igitur negotio ne quatenus tertio modo & significatu debet accipi, per quod propositiones tertii hujus gradus constituuntur.

46. Sed & aliis verbis Atitt. ultimum hunc necessariarum proposicionum gradum definit, dicens, Καθόλε καάρχει τότε, δταν όπι τε τυχού Θ κο πεώτε δεκγυθαι, hoc est, Universale prædicatum est, quando de quovis

& primo demonstratur.

47. Ubi per vocem primo idem signisseatur quod per quatenus: debet enim prædicatum subjecto tali inesse, quod sit primum. Exempli gratia, hæc propositio, Corpus naturale est mobile, est universaliter prima, quia mobile inest corpori primo & immediate: hæc vero, Animal est mobile, non est summe necessaria, quia mobilitas inest homini mediante corpore naturali; non enim mobile est, quatenus est animal, sed quatenus participat naturam corporis.

48. Hu'us etiam gradus natura, quam explicavimus ex ipsa appellatione sit manisesta, qua dicitur καθόλε pradicatum respicit, & denotat debere iplum totum universaliter inesse in subjecto, & ab eo totum comprehendi: κορότον subjectem respicit, ut diximus, & requirit, ut illud sit

primum respectu prædicati.

49. Sed inquis, non solum in propositione que est

universaliter prima, est prædicatur zæ Dons seu universaliter sumptum, sed etiam in aliis quæ non sunt summe necessariæ; ut, Homo est animal; quia tota natura animalis est homine.

50. Respondeo: Esse pradicatum in aliquo subjecto totum seu universaliter potest dupliciter accipi : primo, intenfivo, feu ratione effentiæ; & fic animal totum inest homini, & fic quodvis prædicatum superius inest inferiori : secundo extensive, seu ratione latitudinis, ut hic accipitur : & sic animal non inest totum seu universaliter in homine, quia animal non totum comprehenditur ab ipfo,ita ut extra ipfum non fit. Quemadmodum enim fupra dicebamus, aliud effe subjectum effe universale, aliud subjectum accipi universaliter, &, ut sit propositio universalis, necesse esse ut subjectum non tantum sit ur iversale, sed universaliter etiam accipiatur : ita etiam hic dicimus, aliud effe prædicatum univerfale, aliud prædicatum universaliter accipi. In propositionibus in quibus prædicatur latius de angustiori, seu superius de inferiori, prædicatum quidem universale est, sed non univerfaliter accipitur. Ut autem propofitio sit univerfaliter prima, requiritur ut prædicatum non solum sie universale, sed etiam universaliter accipiatur.

per se non esse universaliter primas, ut in quibus genus prædicatur de specie; aliquas autem esse universaliter primas, ut in quibus genus prædicatur de specie; aliquas autem esse universaliter primas, ut in quibus vel disferentia vel tota definitio prædicatur de specie. In secundo modo omnes sunt universaliter primæ, quia in illis reciprocatur prædicatum cum subjecto. In tertio distinguo. Existentia prædicatur vel de substantia generalissime sumpra, ut, Substantia est, & tunc talis propositio est universaliter prima; vel prædicatur de substantia aliqua speciali, ut, Arbor est, & sic non est, quia hoc modo no est latiu pater quam arbor, vel alia aliqua substantia. In quarto modo quædam sunt summe necessaria, quædam non;

quod facile videbitur exthef. 31.

DISPUTATIO XI.

Rium netessariarum propositionum graduum naturam desinitionibus suis praced. disp explicavimus. Illos Arist. tradidit in hoc imprimis, ut sint materia syllogismi demonstrativi. Ramista autem alium ipsis usum assingendo, regulas illas constituunt atque leges, secundum quas artes atque scientia, earundemque pracepta, debeant constitui & determinari: unde ipsas magnifici admodum insignium titulis, quod sint leges artium honoraria, Aurea. Hanc Ramistarum opinionem hac disputatione examinabimus, ipsorumque argumenta, quibus hanc rem comprobare nituntur, solvemus, quantum quidem instituti nostri ratio patitur.

2. Legem, x7 mav 7); dicunt hoc velle, ut omnia artium præcepta fint, 1. affirmativa, 2. vera, & ita vera, ut prædicata conveniant omnibus sub subjecto conten-

tis semper. Idcirco hanc vocant legem veritatis.

3. Lex καθ' ἀυτὸ, quam alias vocant legem justitia; jubet duo: 1. ut partes, subjectum & prædicatum, præceptorum in artibus habeant inter se essentialem nexum; 2. ut præcepta illi arti, in qua docentur, sint homogenea, ne scilicet aliquid ἀγκωμέτεντον in geometricis doceatur, ne quod pertinet ad Logicam in Physicis doceatur, &c.

4. Lex na John me vor, quam etiam vocant legem sapientia, vult, 1. ut inter partes in præceptis artium reciprocatio sit, ne subjectum lavius pateat prædicato, vel hoc illo; 2. ut generaliter generalia, specialiter specialia tradantur, neque inanes tautologiæ commit-

tan ur.

5. Hanc suam sententiam probant ita. Libertas philosophica concedit ex superfluenti nova penitus vocabula singere. Multo igitur magis etiam novam significationem atque usum eidem vocabulo retento assingere, a commoditate suadente introducere in Latium lice-

pit:

n

to

P

m

m

ci

eſ

bit. Si enim hoc peccatum est, peccatum quoque fuerit cum ab aliis, tam ab omnibus priscis Romaris, qui univoci, præter nativam & insitam significationem, insiti-

tas peregrinas affinxerunt.

1)

-

it.

m

nt.

1-

.

d

m

1-

1-

io

r-

a,

1-

Ro.

-9

e-

0-

i-

cis

m

m

0

er

it-

ni-

3-

...

re, cebit cupis nos docere.

9. Respondeo: Quid si hoc concedamus? Anne igitur Ramo etiam inde licuit illis tribus necessariur propositionum gradibus hunc usum novo ausu imponere, ut sint leges secundum quas præcepta artium sunt conformanda? Imporero non licuit. Quid ita? Quia 1. quod Ramus hic secit est supervacaneum; 2. est præter ipsorum graduum naturam; 3. est contra ipsarum rerum naturam.

7. Supervacaneum est, 1. quia homogenea tantum in disciplinis esse docenda, habemus in contemplativis ex subjecto, id quod docet Aristoteles 1 post. vap. 7. 1. 55. & seq. Zab. ibid. & de tribus pracogn. cap. 4. in practicis ex sine, Zab. 1. de nat. Loz. c. 15. Quæ enim in scientiis sub subjecto non continentur aliquo modo i'la sunt heterogenea, & exulabunt è tali scientia. Quæ vero un se subjecto non continentur aliquo modo i'la sunt heterogenea, atque ex illis eradicanda. Igitur non opus habemus lege tua nas d' autò Rame, quæ nos hæc doceat. Quid? quod lex justitiæ hæc non potest docere, quæ sint homogenea, vel heterogenea in disciplinis, ut maxime dicat quod homogenea tantum in illis sint tradenda. 2. Generalia esse proponenda generaliter & specialia specialiter, jubet doctrina methodi. Zab. 1. de

3. Præter naturam istorum graduum est, quia illi docent, quomodo partes necessariarum propositionum debeant esse inter se assectæ; nulla in illorum desinitionibus sit mentio, quomodo propositiones integræ ad totam aliqua disciplinam habere se debeant. Hæc enim propositio, Substantia est ens per se subststens, est homogenea seu per se, & catholica seu universaliter prima, sive in Mathematicis, sive in Physicis, sive in Logicis vel Metaphysicis ponatur: ubique enim partes inter se essentiales habet reciprocas; habere autem, partes in-

meth. c. 12. Actum igitur agis, lex fapientiæ, fi tu hoc

ter se essentiales, est definitio axiomatis homogenei, quod vocatur καθόλε ως στον. Vide Arnis. in notis in

Log. Crell. part prop. lib. 1. c. 2. lit. a.

9. Contra naturam ipfarum rerum est, quix res qux sub cognitionem nostram cadunt non omnes surt necessaria, sed quædam sunt contingentes; qui di habet Aristotelis 6 Ethicor. cap. 3. At illi tres gradus sunt necessitatis, unde etiam a Ramo necessariis axiomatibus assignantur. Quomodo igitur hi gradus poterunt esse mensura seu regi la præceptorum in scientiis, qux sunt de rebus hu usmodi contingentibus, qux non habent necessitatem, in Ethicis, Politicis, Grammaticis, Medicina, & in universis habitibus practicis? Sane mensura & mensuratum debent esse ejusdem generis, id est, ejusdem qualitatis. Perer. 12 Phys. c. 2. 53. Javellus 10. Metaph. 12. Suar. disp. 50. s. 10. \$5. Vide Arnis. s. 6.

10. Ex his quæ diximus fir, quod nullus artifex carum legum in constitutione artium exactam potuerit observare rationem, neque ipse Aissocies, neque alii eum sequuti, imo nec ipse Ramus; unde etiam consequens est, neminem eas assequi posse. Quod ergo præscriptum illud est, quod ne, si velis quidem, adhibere queas? Vide clasiss. And. Libav. in not. in dial. Ram.

fere init.

11. Sed hic regerunt quidam; non esse absurdum, præscribere aliquid secundum ideam, & rationem perfectissimam, & prout est in essentia sua, licet illud non possit viribus nostris parari & acquiri. Ita enim Aristoteles descripsit & desinivit summum bonum; ita Cicero desinivit oratorem: licet nec illud nec hic suerit unquam in rerum natura, nec suturus etiam sit, prout ab ipsis describitur.

12. Sed respondeo, esse diversam rationem. Quod enim summum bonum in eo gradu quo depingitur ab Arist. & orator in ea persectione quam ipsi attribuit Cicero, non existunt in rerum natura, non inde venit, quasi hoc sit contra naturam summi boni, aut ipsius oratoriæ, aut contra naturam nostram, sed potius est ex imbecillitate nostra. Esse enim participem summi boni,

& oratoriæ, in tanta excellentia, tantum abest ut naturam nostram destruat, ut potius ipsam persiciat. Sed in artibus non posse observari præscriptas illas Rami leges, non tam est à tenuitate nostræ naturæ, quam exinde, quod hoc est contra naturam & conditionem ipsarum rerum. Habere enim hominem summum bonum in summa excellentia non est contradictio; at res contingentes esse necessarias est contradictio.

13. Regerunt alii, in omnibus artibus, etiam illis quæ res contingentes tractant, definitiones & distributiones esse necessarias. In Logicis necessarium esse, genus id esse cui species subjicitur; in Ethicis necessarium esse, virtutem esse habitum consistentem in mediocritate,&c. in Rhetoricis, tropum esse, quando verbum à nativa

lignificatione transmutatur in aliam.

sin

uz

ef.

ri-

Hi-

3-

n-

de

ie-

di-

ra

11-

0.

.

1-

rit

lii

e-

Ľ-

re

in.

n,

011

0-

ro

11-

ab

od

ab

i-

it,

us

ex

ni,

8

14. Respondeo: Non negamus in omnibus disciplinis plurima dari præcepta, imprimis definitiones, quæ maxime funt necessaria; negamus tamen omnia esse talia. Non enim essentiæ rerum tantam suis definitionibus explicantur, sed etiam proprietates & effectus rerum & alia in disciplinis traduntur. Ipfe Arist. 1. poft. t. 182. earum propositionum, quæ ut plurimum veræ sunt demonstrationem & scientiam esse docet. In 1 eth. c.3. queritur doctrina Ethica magnam effe madrle & contingentiam. Docent phylici, octimestrem fætum non esse vitalem, hominem habere quinque digitos, In medicina, aphorismi Hippocratis pro oraculis habentur: at fatis elt, judicio etiam Galeni, si veri sint ut plurimum. Præterea præcepta illa, Uterum ferentibus sanguis non est mittendus, Non est purgandum ante concoctionem, oculo prudentiæ intuere. In talibus enim artibus interdum propter aliquid urgens ab arte recedere, fumma ars est. Aspice politica Fæmina est propter metum qiλαντικωτέρα, Vir autem αμωντικώτερ & avopeiar Taceo Grammaticas regulas, in quibus nihil frequentz us est quam exceptiones à datis regulis. An vero ti tolles posita hæc præcepta & alia innumera ex scientiis? dices non este vera præcepta? Imo vero non dices nec tolles, quia faciunt partim ad cognitionem subje

eti, partim ad acquisitionem finis in practicis. Vide acu-

tifl. Scherb, in differt, adverf. Ramift. c. 3.

15. Sed agemus specialius, to x71 may tos vocant legem & regulam veritatis. Ergo quod non est xt maying non est verum: nihil enim verum est, nisi quod consentit cum lege veritatis. Contradicis tibi, Rame. Contingens axioma veritatem quoque habere confiteris ipfe, dum l. 2. c.3. Dial, verum axioma dispescis in necessarium & contingens. Deinde in propositiones particulares & singu-

1

ľ

P

n

8 si

d

n

27

iı

č

e (

113

lares cadit veritas, non tamen to xt martis.

16. Secundo dicunt, jubere ut omnia præcepta sint affirmativa. Atqui præcepta illa Decalogi, Non occides, Non mochaberis, funt negativa. In scientiis practicis illa præcepta queis aliquid omittere jubemur, negativa funt, Quin & res summa & perfectissima, ut Deus, & imperfectiffima, ut materia prima, reclius & melius negatione definiuntur quam affirmatione, removendo ab illo omnes imperfectiones, ab hac omnes perfectiones, Perer. 1.5.c.11. & Tolet, in explic. pralic. subst.

17. Tertio dicunt, jubere ut in præceptis artium prædicatum conveniat omni subjecto & semper. At falsum hoc effet, patet ex exemplis thef. 14. positis. Et quot in hac grammaticorum regula, in A definentia funt generis fœminini, ut alias taceamus, funt exceptiones ?

18. Sed rimam, quæ elabantur, Ramistæ invenere. Dicunt exceptiones simul cum regula sumptas facere iplam x mayros. Siqua regula generalis, inquit Ramus, anomaliam patitur, anomalia addita regulæ x71

mavros explebit, 1.9 schol. Dial. cap. 4.

19. Verum. 1.id ipfum ridiculum est, ut perhibet. Arnil.l.cit. una enim instantia, unum singulare infringit totum universale. Quod si regula admittat exceptionem, jam non eft universalis, quia instantiam dedit exceptio. Et quid quæso differt universale quod habet exceptione a particulari? Dicere enim, Onines aulici funt divites, exceptis pauperibus, idem est ac si dicas, Quidam aulici sunt divites, Dicere, Omnia definentia in A sunt generis fæminini, præter illa quæ funt generis masculini, idem est ac si dicas, Quædam nomina definentia

in A funt generis forminini. Infignis autem error elt cujusdam Ramistæ, qui universale præceptum facit quod per fe & ubique verum elt, five particulari, five generali propolitione enuncietur. 2. Tanta sæpe est imbecillitas regulæ, tantusque exceptionum numerus, ut omnes simul recenseri nequeant,

cu-

gem

non

um

XI-

. 2.

011-

gu-

fint

les,

icis

iva

m-

ga-

il-

ies.

rx-

um

in

ne-

re.

ere

la-

XTI

Ar-

to-

m,

tio.

onê

tes,

ali-

ge-

ini,

tia in

20. Ut omnis effugiendi occasio præripiatur, ponamus hanc regulam grammatică, În A definentia fœminina funt: ponamus exceptiones, Græca inta, ut, poeta; cometa, &c. funt generis masculini; Græca in ma sunt generis neutr, ut poema; noema, &c. Jam quaro an illud præceptum ampliciter fine fuis exceptionibus fumptum fit x mayros, an vero totum aggregatum ex priori illa regula & exceptionibus positis? Illud nemo dixerit, Neque etiam hoc : quia omne xt παντός est una propositio: sed posita Regula cum suis exceptionibus non est una propositio, sed plures; quia ubi sunt plura & diversa subjecta & prædicata, ibi plures sunt propositiones. Atqui plura ibi sunt & diversa subjecta & prædicata. In regula en m hoc est subjectum, In A desinentia; in exceptionibus hæc, Græca in ta, Græca in ma. Prædicata funt, in regula, esse generis fæminini: in una exceptione, effe generis mafcuini, in altera effe generis neutrius. Quæ certe funt diversa, imo disparata subjecta & prædicata:

21. Sed pergamus. Kab' auto vocant legem justitia, item legem regendorum artium finium, propterea quod fines & limites artium distinguat, unicuique propria sua & peculiaria adjudicans præcepta. At cur non etiam καθολε πεώτυν vocant justitiæ legem? Facerent hoc eodem, imo majore jure, quia ipsum distribuit in artibus subtellia suis præceptis, præponens hoc illi, hoc est

universale particulari.

22. Kadons wego tou appellant legem sapientia; quai stultæ fint hæ propositiones, Sapientia est habitus animi, Unus homo medicus multis æquandus honore est, quia non retromeant.

23. Has leges, καθ' αυτο & καθόλε σρώτον, dicunt pottuare ut præcepta artiu constent ex terminis essentialibus & reciprocis. Sed cum non omnia præcepta habeant no xy marris, ficut ex præcedentibus pacet, multo minus quadrabunt ad hos gradus exquisitiores & magis necessarios.

DISPUTATIO XII.

De Oppositione, Aquipollentia, & Conversione propositionum.

I. Actenus actum est de propositionibus quaterus unaquæque per se solitarie ponitur: consequens est, un explicemus quasdam affectiones quæ conveniunt ipsis in quantum duæ inter se considerantur. Hæ affectiones sunt Oppositio, Æquipollentia, & Conversio.

1

ć

0

ti

(

il

n

a

in

b

de

qı

fu

ef

no

fa

lis

in

po

1po

tro

co

ut

2. Oppositio autem alia est terminorum simplicium, quæ partim ad Metaphysicam pertinet, partim ab Arist. in post prædic. explicatur; alia est integrarum propositi-

onum, quæ hic confideratur.

3. Que oppositio ut vere constituatur, requiruntur I. due propositiones, quia nihil sibi ipsi contrarium est. 2. O ortet illas propositiones constare ex issdem terminis. Quod requisitum violatur. 1. quando expresse sunt plures termini; ut, Homo estanimal, Homo non est bestia: 2. quando aliquis terminus est ambiguus; ut, Omnis canis est bestia, Nullus canis est bestia; in priori enim canis accipitur pro animali domeffico, in posteriori pro fidere cœlefti: 3. quando nec expresse multi sunt termini, nec adest vocabulum æquivocum, sed quando subjecta universalia sumuntur pro aliis atque aliis suppositis; ut, Quidam homo est doctus, Quidam homo non est doctus; alios enim homines in priori, alios in posteriori enunciatione possum intelligere : 4. quando oppositio non fit secundum idem & ad idem, id eft, fecundum eandem partem, secundum eundem respectum. secundum idem tempus & eundem locum; ut hæ non funt veræ oppositæ, Æthiops est albus, Æthiops non est albus, quia utrumque verum est secundum diversas partes; item hæ, Petrus scribit, Petrus non scribit, quia secundum diversum tempus utrumque potest esse verum. Ut igitur sit oppositio vera & termini sint vere iidem.

iidem, requiritur ut oppositio fiat secundum idem, ad idem, eodem tempore & eodem-loco. 3. Oportet illos terminos eodem ordine esse positos; hoc est ille qui in priori propositione est subjectum, debet etiam esse subjectum in posteriori, & qui est prædicatum in illa, debet etiam este prædicatum in hac. Unde hæc, Arbor est planta, Planta non est arbor, non est vera oppositio; quia arbor, que in illa est subjectum, in hac prædicatur, & planta, quæ in ila prædicatur, in hac subjicitur. 4. Necesse est ut una propositio sit assirmata, altera negata: duæ enim affirmatæ vel duæ negatæ non fa-Has omnes conditiones compleciunt oppositionem. Aitur illa definitio, quam afferunt ex Albert. traf. de oppos. c. 1. Conimb. Oppositio est repugnantia duarum enunciationum eodem subjecto prædicatoque constantium secundum affirmationem & negationem. Vide Coll. Conimb. 1 de interp. c. 7. q.1. art.1. Doct. Colon. ib. Reg. l.z. difp. Log. probl. 5. Iud. Clichtov. in Dial. p. 93. 6 feq. Math. Flac. 1.4. Log. gener. c. 6.

4. Scholastici definiunt Oppositionem, quod sit duarum propositionum utroque termino participantium, aut in quantitate tantum, aut qualitate tantum, aut in utraque fimul, repugnantia. Sed hæc definitio in tribus peccat : primo, quod non requirit eundem inter eofdem terminos ordinem: secundo, quia propositiones quæ tantum repngnantiam habent in quantitate, ut subalternæ, Omnis homo est animal, Quidam homo est animal, non sunt oppositæ; 1. quia requiritur ad oppositionem, ut propositionum altera sit negativa; 2, ut non possint simul este veræ, quamvis simul possint este falfæ. 3. quia illa quæ conveniunt speciei, quatenus talis, ponit in deficitione generis. Quod enim pugna sit in oppositis etiam ratione quantitatis non convenit oppositioni in sua generalitate, sed convenit ipsius alicui speciei, nimirum contradictorix. Vide Hospin, de con-

trov. Dial. cap. 15.

us:

e-

15

ns:

nt'

-

n,

ì.

i-

ar

It.

i-

nt "

it

t,

ri

-0

nt

lo D-

10

in

lo

2

1

Ĥ

ft

-1

12

e-

re

,

5. Plerique Logici species oppositionis faciunt tres; contradictoriam scilicet, contrariam, & subalternam, ut Doct. Colon. & Coll. Conimb. cit. l. Zab. in tab.

in l. de interp. Titel. l. 3. cap. 13. Reg. l. cit. Fonf. l. 3:

inft. c. 6.

6. Crellio autem part. com. l. z. c. 4. propositiones quinque modis opponuntur; contrarie, subcontrarie, contradictorie, indefinite, & singulariter: cum quo nos sentimes, & horum quinque membrorum sufficientiam sic tradimus.

7. Propositiones quarum una assirmatur, altera negatur, vei sunt ambæ singulares, vel non singulares. Si illud, sit oppositio singularis. Si hoc, vel habent definitam quantitatem, vel non. Si illud, vel universalis oppositur universali, & nascitur oppositio contraria; vel particularis oppositur particulari, & vocatur oppositio subalterna; vel universalis particulari, & est oppositio contradictoria. Si hoc, est oppositio indefinita.

8. Quomodo tamen Aruil, hant noltram sententiam cum priori conciliare velit, ut tria scilicet tantum vera oppositioris genera statuantur, vide ipsum in not. in Log.

Crell. tart. comm. 1.2. c.4. lit. 6.

9. Est autem contradictio, quando universali affirmativæ opponitur particularis negativa, vel universali negativæ particularis affirmativa; ut Omnis homo est animal, Non omnis homo est animal; Nullus homo

elt doctus, Quidam homo est doctus.

10. Ubi observa, vocabulum contradictionis tripliciter usurpari; late, stricte, & strictissime. Late sumitur pro omni oppositione, & sic definit Arist. l.t. de interp. c.4. 'Αντίφαση, quod sit κατώφασης κ) ἀσπόφασης ἀνπκέμωναι, hoc est, assimatio & negatio oppositæ. Stricte sumitur pro illis enunciatio ibus, quarum una simpliciter negat alteram, & quæ ambæ nec simul veræ, nec simul falsæ esse possunt, & sic Arist l. cit. c. 5. comprehendit sub contradictoriis duas indesinitas oppositas, & duas singulares; imo, ut ego existimo, etiam subcontrariæ sub illis continentur. Strictissime autem sumitur, quando illa dicitur contradictio, cum universali assimmativæ particularis negativa, & universali negativæ particularis affirmativa opponitur.

11. Ex quibus facile patet, quod fi vocabulum con-

tradictionis fecundo hoc modo accipiatur, tamum duzo fint oppositarum propositionum species, nimirum contradictoria & contraria, non quidem univoca, fed ana loga. Contradictio principalis est oppositio, quia est immediata, quam contraria femper quodammodo includir. Contradictoria enim una simpliciter negat quod. altera affirmarat: contraria addit remotionem aliam. quæ est in extrema distans. Quemadmodum non album negat simpliciter albedinem, nigrum autem super illam negationem adhuc aliquid addit. Vide fuse Reg. & Arnif. l. cit. & Tol. 1. perih. c.5.

12. Oppositio contraria est, quando duz universales fibropponuntur; ut, Omnis arbor crefcit, Nulla arbor

crescit.

.1.3:

tiones

rarie,

10 1105

ntiam

a ne-

s. Si

efini-

s up-

; vel

ofitio

olitio

tiam

vera

Log.

ffir-

fali

oeft

omo

iter.

pro

C.4.

Kei-

icte

iter

nul

idit

uas

rix

111-

væ

la-

11-

12-

13. Subcontraria elt, quando dux particulares, altera affirmata, altera nagata, inter se pugnant; ut, Quidam homo est animal, Quidam homo non est animal. Subcontraria autem hæc quidem opposita esle negant, quia fimul vera effe poffint : ut, Quidam homo est probus; Quidam homo non est probus: cum tamen impossibile fit, duo opposita simul posse esse vera, licet simul possine effe fa fa.

14. Sed respondeo: Quando proferuntur dua propofitiones particulares, quarum una negatur, altera affirmatur, fecundum cofdem terminos, tunc vel eadem individua per subjectum particulariter acceptum in utraque propofitione intelliguntur, vel diverfa & alia. Si illud, vere funt opposite, & nequeunt simul Effe vera quia impossibile est quosdam homines esse probos, & eosdem quosdam non esse probos. Si hoc, non funt vere oppositæ, nec eas Arist. 1. per. c. 5. vocat oppositas, fed oppositas contrariis, non autem inter se, ut bene advertit Tol. quin potius hoc modo eas x 7 7 x Eir, hoc est no mine tantum opposita effe dicit, 2. prior. c. 15. Bt fic etiam intelligendum eft, quando dicit cit. 1. perih. c.15. duas particulares, quarum una est affirmata altera negata, polle on Te aure swar ndeverv.

15. Oppositio indefinita est inter duas definitas; ut, Leo est bestia, Leo non est bestia. Licer enim duz indefini

definitæ oppositæ in materia necessaria referantur ad contrarias, in materia contingenti ad subcontrarias; tamen si ratione naturæ suæ indeterminatæ, & sine respectu ad certam materiam considerentur, ad neutram positarum oppositionum speciem referri posse, patet.

positas; ut, Petrus est apostolus, Petrus non est apo-

ftolus.

17. Scholastici autem præter enumeratas has proposicionum oppositiones' addunt subalternas. Tales sunt universalis affirmans & particularis affirmans, universalis negans & particularis negans; ur, Omnis homo est apimal, quidam homo est animal. Sed has non este vere

oppositas diximus jam thefi. 4.

animadverte tres regulas. I. In contradictoriis, in singulariter & subalterne oppositis, semper dividitur verum à falso. Impossibile enim utramque contradictriam, yel utramque singularem, vel utramque subcontrariam simul esse veram vel fa sam. II. Duæ contrariæ non possunt quidem esse simul veræ, possunt tamen simul esse salis prælucet amænis. Nullus in orbe locus Baiis prælucet amænis. Nullus in orbe locus Baiis prælucet amænis. Nullus in orbe locus Baiis prælucet amænis. III. Duæ indefinite oppositæ neque simul veræ sunt neque simul salsæ, neque altera vera, altera salsa, seu, Indefinite oppositis neque veritas neque salstate es quod vide supra disp. 6.

19. Equipollentia est convenientia duarum propofitionum in sensu, discrepantium verbis. An vero consecutio, quando scilicet una propositio ex altera sequitur, eadem sit cum æquipollentia, & an utraque sit propositionis assectio, hic disputare & exquirere angustia papyri non patitur. Dicemus tantum quædam de æquipollentia propositionum sinitarum & insinitarum, sicut supra disp. 6. promissimus. Regulas quæ generaliter ad æquipollentiam explicandam faciunt, vide apud Fons.

1. 3. inft. c. 7. Reg. 1. cit.

29. Est autem propositio finita, cu us tam subjectum

ur ad.

rias;

e re-

tram

or-

po-

funt alis

ipi-

ere,

mo in-

ım

m,

m

on

is

be

-

le

ię

quam prædicatum sunt sinita; ut, Alexander est rexi-Infinita est, cujus aliquis terminus est infinitus. Quid autem sit terminus sinitus & infinitus, facile videbis ex disp. I., nimirum, ille est sinitus, qui negationem expresse non habet additam, ut, homo, arbor; infinitus est, qui constat ex sinito & particula negativa addita, ut, non homo, non arbor.

21. Porro infinita triplex est, vel ex parte subjecti tantum, ut, Non lapis est animal; vel ex parte prædicati tantum, ut, Lapis est non animal; vel ex parte subjecti

& prædicati simul, ut, Non lapis est non animal.

consequentiam atque æquipollentiam cum sinitis. Etenim assimata sinita & negata infinita æquipollent, &
hæc sequitur ex illa, & illa ex hac; ut, Petrus est homo, Petrus non est non homo. Assimata infinita & negata sinita æquipollent, & hæc sequitur ex illa, & illa
ex hac; ut, Socrates est non sapiens, Socrates non est
sapiens. Duæ vero assimatæ, una sinita, altera infinita,
non æquipollent, sicut uec duæ negatæ, una sinita, altera insinita, neque una ex altera insertur; id quod Arist.

expresse significavit 1.2.de interp.c.1; 23. Ad hæc autem quæ diximus, notandæ funt aliquot cautiones. Prima eft; Exparticulari non infertur: universalis. Non enim sequitur, Quidam homo non est: doctus; Ergo omnis homo est non doctus. Secunda; Totum pradicatum oportet effe infinitum. Nam fi tantum ejus aliqua pars infinitetur, non necessaria est consequen-Sic non sequitur, Homo ante lapsum potuit non peccare; Ergo non potuit peccare: quia peccare quod in priori propolitione infinitum est redditum, non est integrum prædicatum, fed posse peccare. Sie non sequitur, Franco furti venditur non vinum; Ergo non venditur vinum. Tertia; Quando pradicatum negativa finita est conjunctum ad affirmativam infinitam non est perpetua consequentia. Non enim sequitur, Socrates non est homo 10laus; Ergo Socrates elt non homo volans: quia hujus secundæ sensus est, Socratem esse animal volatile.

24. Conversio, definiente Crellio part. comm. 1. 2.

700 Disputatio XII. De oppositione, Equipollentia, &c. c.4.est transmutatio subjecti in prædicatum & prædicati in subjectum ea, qua una ex altera rite & vere sequitur,

ut utraque fit vera.

as. Potro conversio triplex est simplex, per accidens, & per conversionem. Simplex est, quando manet eadem quantitus & qualitus. & fic convertuntur universalis negativa & particularis affirmativa; ut, Nullus homo est lapis, Ergo nullus lapis est homo; Quidam homo est animal; Ergo quoddam animal est homo.

26. Conversió per accidens est, quando manet eadem qualitas quantitate mutara: sic convertitur universalis in particularem, sive ambæ affirmativæ sint, sive negativæ, Cur autem illa conversio vocetur simplex, hæc per

accidens, vide apud Tit. 1.3. cap. 18.

27. Conversio per contrapositionem cst, quando manet quantitas, sed mutatur qualitas: & sic convertitur universalis assumativa in universalem negativam; ut Omnis komo est rationalis. Ergo quod non est rationalis nele non est homo. Quomodo convertantur propositiones singulares videris apud Coll. Conimb. 1. prior.c. 2. q.1. art. 4.

28. Et hæc de Oppositione, Æquipollentia, & Conversione propositionum in genere dicta sint: quomodo hæc specialiter determinentur in Modalibus & aliis propositionum generibus pere ex Arist. Fons. Flac. & aliis

SOLI DEO GLORIA.

REGULE Llanger 1:2:6

PHILOSOPHICÆ

SUB

Titulis XXII. comprehenfæ.

Q UE

Varis exemplie illustrantur, distinctionibus declarantur,

M. DANISE DE STAHLIO, Inclytæ Academiz Jenensis Professore publico.

Accessere ejusdem Authoris

DISPUTATIONES IL

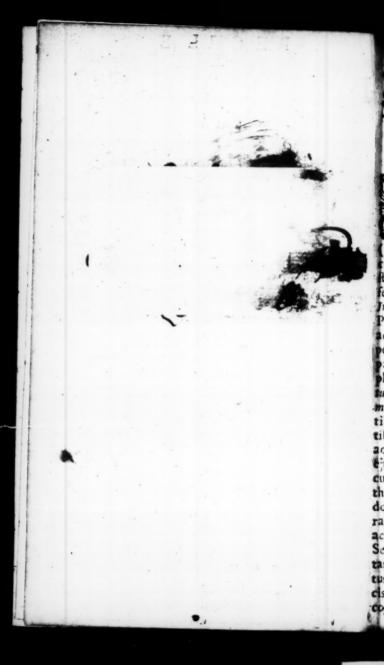
Altera de Principio & Principiato , altera de Causa Efficiente.

Item;

DOCTRINA PROPOSITIONUM.

LONDINI,

Typis 7. Redmayne, & prostant venum apud Johannem Wil. ams, in curia clavium transversarum, in vico vulgo vocato Little-Brittain. MDCLXXII.

TYPOGRAPHUS LECTORI,

Um de nova hujus Libri impressione confilium habui, & ferme jam operi accinctus sum; incidit mihi forte in manus ejusdem editio nuperrima à prelo fenensi tantum non humecta. Quam

prout è re mea & literaria simul fuit) cum diligenter tum prioribus aliquot editionibus curavi conferendam ; tatim intellexi, rem minime esse negligendam, verum fedulo cavendum, ut ex hac data felici opportunitate, Insignishujus Viri REGULAS PHILOSO. PHICAS, maximæ omnium futuras Utilitati, accuratas tandem & genuinas exhiberem. Ita enim. per totam eam que à principio proxime jacet dimidiam partem, deprehendo alterationum ac emendationum plenas, ita multis Regulis, ac integro aliquando Titulo auctas, ut opus me plane novum, (non istud prius matilun & imperfectum) præstiturum crederem. Quod tibi bene ac feliciter vertat igitur, Regulas hasce tales tibi trado, quales ex Authoris Autographo correctas accepit & evulgarit cruditus Vir Casparus Pesnerus, ejusdem cum illo Academix Jenensis professor publicus. Correctas, inquam, multas, & ad mentem Authoris afformatas; quum tamen multis (inopina ac dolenda morte abreptus) fupremam nondum impofuerat manum. Habes certe & eas ut reliquit ultimo, ac diligenti exemplarium collatione probe emendatas. Sed ut specimen habeas, quantum Author noster mutatus ab illo, in quatuor quidem primis Regulis fecuthe fum priores earum editiones; at in fingulis suis locis, ultimas & perfectissimas de iis rebus STAHLII cogitationes typis minoribus curavi interponendas,

1

20

pcfi

præ

ud (

qua

die

res

ten

cal

die

in

fiv

R

de

tamen homo est Eneas, alius Ascanius) Quæ igitur ejusmodi sunt, i.e. quæ in recto non unum signisteant, sed duo, illa non assirmari, sed negari de se invicem debent, quia τὸ μιὰ τὸ μιὰ συ κειῶζ, ᾿μιὰ πλ είω τὸ, non esse (per quod verbum sit enunciatio negativa) est non componi, sed piura esse, t. cit. Cui loco geminus est textus lib. 6. Met. c. 2. τὸ μιὰ κὰ ἀληθες τὰ κατάφασην ἐπὶ τῆν συ κειμβρίων ἔχη, τὰ ἡ ἀπόφασην ἐπὶ τῆν δικημβρίων ἔχη, τὰ ἡ ἀπόφασην ἐπὶ τῆν δικημβρίων, habeat enim verum assirmationem in conjunctis, in divisis negationem.

10. Huc pertinet, quod objicitur, Deum esse causam essicientem hominis, cum tamen in mysteriis sidei Christianæ Deus sit homo. Non enim id regulæ adversatur, propterea quod propter unionem personalem in Christo, id quod Deus in recto significat, & id quod homo, est unum & idem, nempe persona 38 268, cum Deus &

homo una numero fint perfona.

11. Verum superior determinatio nondum rem plane expedire videtur. Dicimus enim recte, ignis calesacit, siquesacit, plumbum scilicet vel ceram Ge. cum tamen ignis calesacitonis, & liquesactionis causa efficiens non interna, sed externa sit; siquidem hi motus non in igne sunt, sed extra eum in patiente. Ergo non tantum essectus in concreto prædicatur de causa interna, sed & de externa. Idem patet, cum dicimus, ædificator ædificat.

12. Responderi potest, essectum esse duplicem: rem seilicet productam, qua peratta actione subsistit, ut domus, vel calor aqua ab igne per calesactionem productus; & ipsum sieri rei vel motum, aut actionem ipsum, ut actio, calesactio. Prior de causa non pradicatur. Non enim actiscator est domus, neque recte dico, ignis est hoc calidum, monstrata aqua quam ignis calesacit. Pesterior practicatur in concreto, ut probat argumentum sect. praced. cujus causa est ea qua sect. 9. suit assignata, quod nimirum essectus hujusmodi voce concreta activa expressus, quantum ad id quod in recto significat, est numero idem cum ipsa causa, sicut ignis & id quod calesacit, actiscator & is qui actiscat, idem est.

13. Non deeft tamen & alius respondendi modus ad a quæ fed. 4, adducta funt : quod nimirum in hac propefitione, Rationale est risibile, subjectum non sit causa prædicati; idque inde constat, quod rationale nihil aliud est quam res habens rationem, risibile nihil aliud quam res habens risibi itatem. Unde illa propositio hec dieit, Res habens rationem est res habens risibilitatem. At res habens rationem non est caufa rei habentis risibilitatem, quia res habens rationem & res habens rifibilitatem est una eadémque res; sed unum idemque non est causa suiipsius, per rcg. 1. tit. 3.

gitur

ant,

de-

部),

) est

s eft

Loty-

HOH-

tis,

am

ri-

ur,

ri-

10,

8

2-

3.

1-

13

n

n

14. Puto autem sufficere ad demonstrationem, prædicationem effectus de causa in obliquo, vel causam & effectum per medium & majus extremum importari, & in is contineri; quod fit, cum dico, Rationale est risibile, sive, Res habens rationem est res habens risibilitatem. Ratio enim hic est causa risibilitatis. Idem dicendum de hisce, Ignis calefacit, Ædificator ædificat : 7 calefacit & nd redificat idem funt, quod nd est calefaciens & nd est adificans, per s. Met. c. 7. Calefaciens autem non est esfectus ignis, nec ædificans ædificationis, cum calefaciens sit iple ignis, & ædisicans iple ædisicator. Ergo nec in positis propositionibus prædicata sunt effectus subjectorum : effectus autem, calor, ædificium, vel etjam calefactio, ædificatio, verbis calefacit, ædificat, includuntur vel inferuntur.

15. Objicis iterum : Causa non prædicatur de effedu, vel effectus non est causa. Causa esficiens sive generans Ascanii est homo, nempe Æneas. Ergo, Ascanius non est homo. Que conclusio cum falsa sit, minor ve-

ra, majorem falsam este necesse est.

16. Respondeo: Causa non prædicatur de effectu, aut vice versa, nomine proprio vel individuum significante; prædicatur tamen specifico nomine: ut quando causa est univoca, quia ipsa & effectus non sunt idem numero, sunt tamen idem specie; ut Ascanius non est Æneas, est tamen homo, sicut ejus pater Æneas est homo: quando autem est æquivoca, inter eam &effectum interdum datur prædicatio sub nomine generico, ut rana à Sole genita

Beier

tir.

fine i

quei

med

fini .

3.

jam

proc

tuat

mu

pue

men

tine

ent effe

tia

der

fan

fina

pol

qui

fin

nii

gra

fin

ill

mi

fo

Si

de

nita non est Sol, est tamen substantia, sieut Sol est substantia; interdum autem ne sub nomine generico quidem prædicatio datur, ut si causa significetur nomine substantia, estectus vero sit accidens, hæc enim-nullum genus commune habent. Unde dici potius debet, in superioribus illis propositionibus, aliquid quod de causa prædicatur, prædicari quoque de estectu, & vice versa, quam causam prædicari de estectu, aut vice versa. Istæ enim prædicationes, Ascanius est homo, Rana est substantia, non sunt causæ de estectu; sed prior speciei est de individuo, posterior generis de specie.

17. Ex quibus etiam patet, ron plus esficere illes, qui artem esse habitum negaut, quod sit causa habitus, quam si quis colligat, Æneam non esse hominem, quod sit

causa esficiens hominis.

REGULA XVIII. Cause funt sibi invicem cause.

1. Est ή πνα ε) αλλάλων αίτια, Sunt etiam quadam sibi invicem causa, ait Philosophus, 2. Phys. t. 30. & 5. Metaph.cap. 2. idque manifestum est in causa sinali & essiciente, per quas illam propositionem Aristoteles quoque deckarat. Deambulat enim aliquis sanitatis causa, & sit sanitatis est causa finalis quod deambulet, cujus sanitatis ille ipse qui deambulat, per hoc quod deambulat, causa efficiens est.

2. Cæterum cum aliquid esse causam alicujus causa bisariam dicatur, primo, ut res quædam est, sive secundum esse absolutum, deinde ut est causa, sive ratione causalitatis, illud evidens esse videtur, sinem esse causam sinalem essecientis, quoad causalitatem ejus, esseciens vero esse causam sinis, quoad esse ejus, sicut docent Albertus Magnus, 2, phys. tr. 2, c. 6. & Thomas, in cit. locos Arist, quos sequuntur plures alii. Primum patet, quia actio est causalitas essecientis, perque cam est agens sive esseciens sormaliter. Movetur autem ad agendum à sine, ésque sinis causa propter quam actio est. Secundum quoque manifestum est, quia sinis, quando movotur agens vel esseciens

Beiens ad agendum, nondum est, sed postmodum esticimr. Quod ipsum de fine cujus intelligendum est, non de sie cui. Hic enim præexistit, neque ab agente esticitur: quemadmodum finis cui actus medendi est æger, qui à medico & medicamentis non essicitur, sed præexistens sini cujus, nempe sanitati, restituitur.

3. Dicis: Neque finis cujus semper esficitur, sed sæpe im ante existit, quæ res clara est in puella, quæ finis est proci. Quæ causa est, quod finis vulgo duplex consti-

matur, efficiendus, & obtinendus.

4. Resp. Esse puellæ non est sinis ejus qui conjugium ipsius ambit, sed possessio & fruitio. Licet igitur puella sit tunc, quando quis eam procatur; nondum tamen ejus est possessio & fruitio, sed hæc demum sequuntur. Eadem ratio est reliquorum, quæ dicuntur sines obtinendi.

5. Suarez, disp. Met. 27. s. finem esse causam essicientis cujusdam secundum esse, ut actum intelligendi esse causam sinalem intellectus, imò universim potentiam esse operationis gratia asserit: & rem imprimis evidentem esse putamus exemplo medicamentorum, que sanitatem essiciunt, propter quam, tanquam causam

finalem, facta funt.

fub.

qui-

nine

lum

1 fu-

ausa

rfa,

Ifix

ub-

i elt

qui

am

l fit

fibi

10-

ci-

lue

fie

tis

fa:

E

H-

ne

ma.

e-

1-

t.

ıt

118

ie

ue

6. Materia quoque & finis sibi invicem causæ esse possunt. Materia enim est propter compositum, tanquam propter causam finalem, quod compositum vicissim ex materia constituitur. Ita lateres & lapides sunt materia domus, quæ vicissim ipsorum sinis est. Non enim domus est lapidum aut laterum gratia, sed hi sunt gratia i lius, ait Aristoteles, z. de part. anim.c.1. Partes similares quoq; sunt materia dissimilarium, quæ vicissim illarum sines existunt; sunt enim similares gratia dissimilarium, ut iterum ibid. Philosophus dicit.

7. Imó & materiam causam materialem formæ, & formam vicissim causam finalem materiæ esse asserti Suarez: quorum prius indubitatum est illis, qui formam èpotentia materiæ educi statuunt, posterius t. 37. lib.2.

dean. fundari videtur.

8. Existimaverit fortassis aliquis, mutuam inter ma-

teriam & finem causalitatem ostendi posse ex co, quod conclusi est causa finalis præmislarum, præmislæ vero sunt materia ejusdem, ut patet ex 2. Phys. t. 31, 74,89, 98. Verum quid de hoc argumento sentiamus, non disticulter colligi poterit ex iis quæ sett. ult. asserentur.

9. Nec obesse nobis hic arbitramur c. ult, lib. 2. Phys. ubi docetur, finem esse causam materiæ, materiam vero non esse causam sinis: quamvis issum locum non hic.

sed infra int. de mat. simus consideraturi.

10. Idem Suarez materiam quoque & formam sibi invicem causas este assert. Sed nobis hac de re jam agere non placet. Et videtur ea quæ exposita hactenus sunt sustice, imprimis cum Philosophus non dicat, omnes causas aut omnia causarum genera invicem causa esse, sed tantum, quædam, inquit, sunt sibi invicem causa. Id verum est, mutuam causalitatem intercedere nec essecienti cum materia aut forma, neque inter quascunque

causas ejusdem generis.

11. Sucrez negat mutuam inter formam & finem intercedere causalitatem. Argumentum ejus est, quod forma consideretur vel ut est sinis generationis, vel ut ordinatur ad aliam formam ut sinem; sed neutro modo inter sinem & formam mutuam exerceri causalitatem probat. Verum quicquid de re ipsa sit, argumentum ejus nullum est, quia potest dari tertium disjunctionis membrum. Dixerit enim quis, formam considerari posse quoque respectu compositi, cujus est causa formalis, & ut materiam, ita & formam referri ad compositum ut ad sinem. Probationem utriúsque membri Suarezianiam asserre nihil attinet, cum ostensum jam sit, propositionem esse morbidam.

causas ejustem generis non esse sibi invicem causas, ut esseciens non posse esse causam essecientem sui essecientis, neque materia causam materialem sux materia, &c. ex loc. Arist. scit. consirmari posse docent, quodibi dicat Aristoteles, quasdam esse sibi invicem causas, sed non eodem modo. Verba hac sunt; Sunt cnim quadam sibi invicem causa, ut labor est causa sirma corporis constitutionis, atque hac est causa laborandi;

10

vi

qu

2

tel

ide

fle

ph

ne

CO

ria po

Er

ne

eff

inc eff

gi

Q

pri

tur

eff:

non tamen eodem modo, sed hoc est causa ut finis, illud autem

ut principium motus.

13. Verum nemo non intelligit, illam determinationem, non tamen codem modo, non respicere nisi istud exemplum de labore & sirma corporis constitutione. Nec video, quomodo inde probari queat; in universum non posse causas ejusdem generis sibi invicem esse causas: quanquam certe res ipsa certissama est, ejusque sirmissimam probationem vide apud Suarezium, ut & illius quod de essiciente respectu materix & formæ Sca.10. asservimus.

14. Dicis I. Si quædam sunt sibi invicem causæ, idem erit eodem prius & posterius; prius quidem, quatenus est illius causa, posterius autem, quatenus illud vicissim ipsius est causa, & ipsum est illius essectus: imo idem prius erit seipso, quoniam prius priore est prius po-

tleriore.

15. Dicis II. Vapores sunt materia pluviarum, & pluviæ vicissim vaporum. Præmissæ sunt materia conclusionis, ut ante vidimus ex Aristotele. Sed conclusio est vicissim materia præmissarum, quatenus ex quæstione una cum termino medio tanquam materia præmissæ constituuntur: quæstio autem & conclusio non materia, sed τεόπω tantum disserunt, quemadmodum de propositione & problemate asserit Aristoteles, 1. Τορ. c. 4. Ergo quædam sunt sibi invicem causæ in eodem genere.

16. Ad I dicimus, finem ut actu est in rerum natura, esse essectum, & posteriorem aliis causis, posteriorem, inquam, tempore vel ordine naturæ generantis; ut vero est suum potentia obtinet, vel etiam ut habet esse coguitum sive objectivum in intellectu, esse causam, & illis priorem, & quidem in ordine naturæ intendentis. Quin secundum esse cognitum, aut ut est potentia, est prior seipso quoad esse reale. Absurdum est, idem esse tum alio tum seipso priors & posterius, secundum idem esse, & eodem prioris & posterius, secundum idem esse, & eodem prioris & posterioris genere; diverso autem genere, aut secundum esse diversum, inconveniens non est.

17.Ad

89, dif-

uod

ero

ero hic, Gbi

genus at,

ffique

infororodo

em n eonis

naofiuafit,

fui nado-

nt; tusa di; 17. Ad II. dicimus, Non esse eosdem numero vapores qui ex pluvia efficiuntur, cum iis qui sunt ejusdem materiz, uti vatet. Idem censemus dicendum de terminis quastionis, vel conclusionis & pramissarum. Cum enim in conclusione & pramissis siat repetitio eorundem terminorum, quomodo sunt iidem numero termini? Accedit, quod nec quastio nec concluso sint eadem numero oratio, nec iisdem numero constent terminis. Quando autem Philosophus affirmat, quadam sibi invicem causas esse, id vult, nempe eandem numero rem, qua aliam causat, ab eadem vicissim causari.

REGULA XIX.

1. Ita Philosophus 2. de anim. t. 36. docet, animam esse causam in triplici causarum genere,nempe formam finem, & efficientem. Forma est respectu corperis viventis, ut plantæ, animalis, quod cum materia tanquam a-Aus cum potentia constituit. Finem esle ait respectu materiæ, quoniam nimirum partes corporis animati gratia animæ, tanquam ejus instrumenta, facta sunt. Efficiens est operationum vel motuum, qui viventibus competunt, ut motus progressivi, nutritionis, accretionis, actus sentiendi, &c. Patet igitur eandem numero rem caufam esse formalem, finalem, & efficientem, si non eodem diverso tamen respectu, sicut ex dictis patet. Imo formam, quæ est principium corporum naturalium, universi n docet este finem generationis, 2. Phys. t. 14. & 23. & 5. Metaph. t. 5. Text. 7.2. Phy (. dicit, formam, finem, & efficiens sæpe in unum coire.

2. Inquis: Modo dictum est, eandem numero rem tria illa causarum genera denominare: at in jam cit.t.7. id traditur tantum de forma & fine; una numero res forma & finis esse potest. Causam essicientem vero cum hisce rem candem specie quidem, non tamen numero,

esle dicitur.

3. Respondeo, in cit. textu, Aristotelem loqui de codem numero esfectu, & generatione ejus. Hoc modo es-

dem

ea

12

no

ip

ph

tel

ce

2.

N

fto

ver

Lo

tia

ter

de

fub

fta

de

ma

&1

Cu

frui

inq

Di

ccu

dum numero res elt & forma & finis: quemadmodum eadem numero anima est forma bucephali, & finis generationis ejusdem; ac principlum estectivum bucephali non est illa ipsa ejus anima, sed anima alterius equi, qui ipsum genuit. Hisce tamen non obstantibus anima bucephali est principium essectivum in generando alio equo.

4. Sed quæri potest, an & materia cum sine & reliquis causis possit coincidere. Quod negandum videtur. Sienim id sieri quoque posset, cur Aristoteles, omissa materia de tribus tantum causarum generibus assir.

maffet.

200

em.

ni-

ım

m

IC-

is.

m,

m

m

11-

2-

tia

ns

nt.

n-

m i-

11,

n

5. f-

m 7.

r-

0,

m

5. Monlorius in præsat. in prior. Anal. de fine & materia circa quam, & quidem ejustdem rei, affirmat. Docet enim, argumentationem Logicæ este & materiam & finem. Neque obstat, inquiens, quod dicit Aristoteles 2. Phys. materiam & finem non posse unum & idem esse. Nam materia ex qua quippiam essectiva, de qua ibi agit Aristoteles, diversa est à fine ejus essectionis. Argumentatio wero non est ejusmodi materia Logicæ, sed in qua versatur Logica, & de qua efficiendi tradit præcepta. Cui sententiz cur non calculum nostrum adjiciamus, non videmus.

6. Existimamus insuper, id afterendum esse de materia in qua, vel ut sumitur pro subjecto sermarum accidentalium, & id quoque eodem respectu; ut homo est & subjectum actus medendi, & sinis cui. Imò non veremur statuere, omnia quatuor causarum genera eandem rem denominare. Eadem enim anima rationalis esteausa sormalis hominis, est sinis generationis, essiciens quoque, & materia in qua est actuum sucrum, ut & habituum.

REGULA XX.

Cujus caufa bona est, id ipsum bonum: & cujus causa mala est,id ipsum malum.

1. Quo pertinet illud Matth. 7. Omnis arbor bona bonos fructus facit; & mala arbor, malos. Atqui non sequitur, inquis, 1. Deus est causa Diaboli, & est bonus, Ergo Diabolus est bonus. 2. Hic sutor est bonus; Ergo calcus ab eo sa stus est bonus.

E

2. Dicimus,

de

Po

gu luc

pro

mu

du

oni fior

car

fun 11

PIA

mp d

201

ŽAX

287

547 eft n

2. Dicimus, ad veritatem regulæ requiri, ut bomta ? competat caufæ quatenus eft caufa, five ut non competat cause in ordine ad effectum per accidens : & ut fir fermo de effectu quatenus est effectus, sive secundum quod à causa producitur:item ut cætera sint paria. Que vere proponuntur à D D. Colonien sibus in summulam Petri Hispanitract. 5. Jam respondeo ad I. Diabolus est bo. mus quatenus effectus Dei ; est autem effectus Dei ratione suz substantiz, qua utique bonus est. Fuit etiam diabolusin quantum effectus Dei, bonus moraliter, in bonitate enim morali a Deo fuit productus. Quod autem jam malus est, per accidens est, & ut malus, non est Dei effectus. Ad z. Aut est sermo de bonitate morali in antecedente, aut de bonitate & perfectione artis. Si prins, non valet consequentia: propterea quod bonitas moralis non competat sutori quaterus sutor, nec facit aliquid ad effectionem calcei, sed ad hoc opus plane per accidens se habet. Si posterius, & cætera sint paria, bona est consequentia. Quam ob causam semper in antecedente & consequente oportet prædicatum hoc bonum eodem modo accipi, & non in antecedente de morali bonitate, in consequente de honitate arris. At inquis ; Si vel maxime in antecedente fit sermo de bonitate artis, nullata. men elt consequentia, quia sutor bonus potest calceum Lacere malum & deformem, ficut & architectus bonus malam domum, vel propter materiam non satis idoneam, vel quia ita ipfis placet. Resp. Dixi, fi catera fin paria, h. e. fi & materia & alia requifita ad producendum effectum recte & bene fefe habent. Quando igitur materia non est satis idonca, tum cætera non sunt paria, Potest enim dici, quando quis est bonus artifex, turc opus ejus est bonum in quantum ab artifice est. Ell autem opus, verbi gratia, calceus aut domus, ab artifice ratione formæ non materiæ. Quod enim arbitrii sui libertate artifex bonus interdum efficit opus non bonum, nullo in materia vitio existente, puto, ne hic quidem & cætera effe paria. Nam omnis artifex operatur fecun- calo dum formam quandam, quam de opere producendois bus animo concepit, eaque idea vocatur. Unde Aristoteles fitu

rata:

npe-

ut fit

dùm Quz

Petri

bo.

1 12-

iam in

au-

n eft

li in

rius,

ora-

quid

icci-

a eft

ente

dem

maita-

eum

onus

one-

cen-

ria,

unc

Elt

fice

i li-

ım,

un-

o in

Meraph. t. 23. scribit, ex domo sieri domum, eam scilicet quæ constat ex materia, ex ea quæ materiæ expers est. Quando jam architectus bonam domum non efficit es eo quod ita placuit, necesse est eum non sormasse conceptum operis boni & persecti in sua mente, & sic cætera non sunt paria. Hæc instantia de artisce bono malum opus essiciente non urget, si regulam intelligamus de essectu in potentia: causæ bonæ essectus semper potest esse bonus.

REGULA XXI.

Propter quod unumquodque tale eft, illud magis tale eft.

1. Celeberrimam hanc omnium sermone propositionem ad doctrinam causarum spectare, & de causa loqui propter quam aliquid est, patet primo ex ipso t.15.lib.1. Post, ex quo desumpta est. Ibi enim Philosophus ita argumentatur; Propter quod unumquodque tale est, illud magis tale est. Atqui conclusioni fidem habemus propter præmissas. Ergo præmissis magis sidem habemus. Constat autem ex iis quæ textum illum præcedunt, præmissas in demonstratione esse causas conclusionis, & considerari ibi ut ejus cansas; adeoque conclufioni nos assentiri propter præmislas, nihil aliud signisicare, quam præmissas elle causas cur conclusioni assensum præbeamus. Verba Aristotelis hæc sunt : 'Aei 38 में व रक्षेत्रस इरवड्क, सम्मण्य धर्मिर्क रक्षेत्रस, वीक में व φίλειων, έκεινο μάλλον φίλον. ώσε είπες ίσμεν διά τά किल्य में यादि किला में महाराहित के महिला है यादि है कि का किल ADV, OT SI EXERVE X TE USECCV.

2. Præterea evidentissimum id est ex verbis Aristotelis 2. Met. 2.4. Εκασον ή μάλισα αύτο τ άκλων, καθ ο κ) πίς δκλοις ισόρχει το σωώνυμον ο το το πύς δεςμότατιν, κ) τοις άκλοις ποσίπον τετο της δερμότητος, ώσε κ) άληθέσαν το τοις έτέροις αύπον το άληθέσαν ε). Unumquodq; est maxime, secundum qd alisi inest id qd est ejusdem nominis to rationis; seut ignis calidissimus est, propterea qd est causa caloris in aliis. Quare or istud est verissimum, qd posterioribus est causa ut sint vera. Hic axioma primis verbis propositum ejusdem sensus este cum illo nostro, qd ext. 15. l. 1.

F 2

Poft.

Post. adduximus, & de quo modo agimus, interpreter lin aliique viri eruditiffimi fatentur. Sicut nec id, quod de veroinde infert Ariltoteles, valde absimile ei est discur-Sui, quem in cit. t. 15. lib. 1. Post. nobis reliquit. Est igitur fententia noftræ Regulæ: Quod eft causa propter quan

aliquid alicui competit, illi id magis competit.

3. Eft, qui regulam istam restringit ad solam causam finalem, propterea quod to propter solam causam fina. lem significet. Sed rationem hanc nullam este, velex folo t. 7. lib. Post. palam est : Ibi enim cum doceat Philosophus, scire este cognoscere causam propter quam, non folum finem denotari, cum scientia non solum fiat per caulam finalem, iis etiam notum est, qui vix primis Jabris doctrinam demonstrationis gustârunt. Et quis mescit præposicionem sid, propter, ad omnia causarum genera porrigi. t.68.lib.2. Phys.

4.In eadem sententia est Mendoza diff.log.11.Sed.3 fect. 19 Nam in efficiente, inquit, eft falfum: Homo enim est creatura propter Deum; Ergo & Deus mazis est creatura. Item in causa formali eft falsum: ut, Homo cst prepter animam; Ergo ipsa anima magis erit homo. Itemia materia est falsum : ut, Cathedra est propter lignum ; Ergo lignum est magis cathedra. In (ola finali est verum. Est enim hæc bona consequentia, Medicina amatur propter salu-

tem; Ergo salus magis amatur.

5. Javellus comp. loz. traft. 11.cap.2. plane contrariam fovet sententiam, & statuit, in sola causa efficiente locum invenire. Nam in finali fallere, inde probari posse putat, quod non sequatur, Homo deambulat propter

sanitatem; Ergo sanitas magis deambulat.

6. Verum utraque sententia adversatur Aristoteli,ut qui eam in utroque causarum genere usurpaverit. Probavit per eam, præmissas nos magis scire quam conclusionem, quod sciamus hanc propter illas. missas autem conclusionis potius efficientem, quam finalem causam este, ii etiam norunt qui nondum ære lavatur, Et Regulam illam ex 2. Met. t. 4. propositam illustrat exemplo ignis, eumque calidissimum effe inde constare ait, quod causa sit cur alia sint ca-

per thio 11

pro

DT2

mp

effe

col

opi

unt

virt

ner ftai

ftra

fina

tio

. 8

exh

nun plis

dan

9

dica

illi

Phi

787

ua?

The

eft,

qui

rect

fort

doi

1

eter lifa. At ignis causa caloris in aliis est non finalis, sed

cur-

igi-

uam

fam

inalex

ceat

am,

fiat

mis

quis

7.3:

nim

-49

bre-

n in

Ef

ılı.

iri-

nte offe

ter

i,ut

ro.

on-

ræ-

am

um

ro-

um

ida

7. Idem Aristoteles, ut lucem adderet axiomati, co proposito subjunxit, propter quod amamus, illud magis amari; sicut filium nos magis amare constat quam praceptorem, propterea quod hunc propter illum amamus. Lib. I. Eth. c. 5. demonstrat, summum bonum non este honorem, in quo si zaelevtes n' meranicà ipsum collocent, propterea quod honorem expetant propter opinionem virtutis, ut nimirum ex honore, quo afficiuntur à prudentibus & notis, homines colligant, ipsos virtute este p aditos; magis igitur eos virtutis epinionem expetere, & per consequens, virtutem pro re prafantiori habere. Quam collectionem, qua & ipsa nostra nititur Regula, una cum pracedente, ad causam

tio occurrit 1. Eth.c.1.

8. Manifestum autem est ex dictis Sca. 4. 65. ut & exhoc, quod non sequirur, Homo est ebrius propter virum; Ergo vinum magis est ebrium, & similibus exemplis, non ita nude & simpliciter Regulam esse intelligen-

finalem pertinere nemo non videt. Similis argumenta-

dam, fed certa opus effe explicatione.

9. Plerique in hoc consentiunt, necesse esse ut prædicatum, quod alicui propter aliud inesse dicitur, etiam illi propter quod in esse dicitur insit. Ita sane expresse Philoponus; φαμβό ε΄ν, inquiens, ὁπλυόμβον τ΄ ἀπορίαν, ὁπόπαν δύο δυοὶ τὸ ἀυτὸ ὑπάρχη, ὑπάρχη τὰ ἀντὸ δοὰ τὸ λοιπὸν, πολλῷ δήπα πεότερον κὸ μάλλον ἐκείνος τὰ το ὑπάρχει. Eodem modo rem exponit Themistius.

10. Ubi cavendum, ne prædicatum, quod causæ in-

est, per accidens ipsi competat ratione essectus: ut si quis dicat, parietem esse album propter tinctorem, non tecte inde colliget, tinctorem magis esse album, quamvis sortassis tinctor quoque albus sit; propterea quod albedo in tinctore nih il consert ad dealbationem, sed plane per accidens ad illum essectum se habet. Alias enim Entiops non æque dealbare posset.

11. Cajctanus in cit.t. 15.1.1. Post. hæc italexpressit: Ne-

F.3

ceffe

ceffe nimirum effe, ut nomen effectus reflectatur super causam, h. e. ut effectus causæ quoque ad ungatur mediante conjunctione quia, aut alia causa i, loco prapofitionis propter. Hinc validæ funt hæ argumentationes. Luna lucet propter solem ; Ergo Sol magis lucet : Me. dicinam amamus propter sanitatem, Ergo, sapitatem magis amamus. Lucere enim non lunæ tantum, fed & foli in.ft; & amari tum medicinæ, tum fanitati com. petit. In antecedente vero utriusque argumenti reflexio Cajetari hoc modo fit ; Luna lucet, quia fol lucet ; Me. dicinam amamus, quia fanitatem amamus: que quidem verissima funt. Contra elumbe est hoc, Homoest ebrius propter vinum ; Ergo vinum est magis ebrium; quia ebrium este non competit utrique extremorum,vinum enim non est ebrium; & fi fiat reflexio hoc mode, Homo est ebrius quia vinum est ebrium tunc aperte falfum eft.

non ita shicte esse accipiendum, verbum inesse in seda, non ita shicte esse accipiendum; quasi scilicet necesse si, ut prædicatum utrique inhæreat vel insit, sicut calor igni, aut frigus aquæ. Optima enim est illatio, Medicina diligitur propter sanitatem; Ergo sanitas magis diligitur; cum nihilominus dilectio neque sanitati, neque medicamento, sed homini ea diligenti, revera insit. Sufficit prædicatum utrique tribui, etsi illud siat per deno-

minationem extrinsecam.

13. Quidam occupati in hoc Syllogismo, (Propter quod unumquodque tale est, illud magis tale est. Atqui rex habet suam potestatem propter proceres, in regno scilicet electicio. Proceres ergo magis & majorem potestatem habent) dicunt, Regulam procedere in causis naturalibus, non in voluntariis; & idcirco mirum non esse istam argumentationem sallere, cum proceres sint autores potestatis regiz, tanquam causa voluntaria.

14. Verum non opus est ista distinctione & limitationum multiplicatione. Expedita est responsio ex iis quæ sed. 9. & 11. diximus. Nempe proceres summam potestatem, postquam eam in Regem contulerunt, amplius non habent. Id igitur in quo Rex proceres com-

paran-

Re

en

CO

tu

bu

H

ho

Q

gn

a

fus

lim

pro

pte

di

621

ma

Zi

ali

Fil

po

tia

lan

121

col

brantur, his non competit, quando illi inest. Et qui reluplicatione adhibita dicit, Regem habere summampotestatem, quia proceres, habeant, falsum dicit. Eolem modo laborant omnia alia argumenta, quibus illi Regulam in voluntariis causis non valere probare conantur.

15. Hinc etiam sumitur responsio ad argumenta Mendoza & Javelli, & id quod sect. 8. ob ectum suit. In illis enim prædicatum non convenit utrique, siquidem non convenit causa; & si restectio illa Cajetani instituatur; antecedens redditur fassum. Neque enim Deo esse creamam, nec animæ hominem esse, neque sanitati deambulare, neque vino ebrium esse, competit. Et qui dicit, somo est creatura, quia Deus est creatura; Tetrus est homo, quia anima est homo; homo deambulat, quia sinitas deambulat; Homo est ebrius, quia vinum est entrem, à vero longissime recedit. Quantum ad illud de esthedra, non conceditur hoc esse cathedram propter lignum, vel quia lignum sit cathedra, cum lignum non sie ausa propter quam aliquid cathedra est.

for Verum neque dum satis explicatus Regulæ sensus este videtur. Observatis enim its quæ hactenus attulimus, adhuc dantur instantiæ. Nam filius est homo propter partem; & Hic homo non diligit mundum propter Deum; item homo videt propter oculum: nec tamen pater est magis homo, nec ille qui mundum nom diligit propter Deum, magis Deum non diligit, nec

oculus magis videt quam homo.

17. Propter hæc & alia; alii alias insuper proponunt autelas. Quarum I. est Prædicatum debere recipere magis & minus: quæ limitatio est Alberti, Tatareti, Zimaræ, Zabarellæ, Conimbricensium, & multorum aliorum. Et hanc ob causam illam argumentationem, silius est homo propter patrem, Ergo pater magis est homo, delirare dicunt. Homo enim, tanquam substantia, non recipit magis & minus. II. Non valere regulam in essectibus privativis; quam Toletus dicit esse Lovaniensium: & hanc ob causam non esse sanam illam collectionem, Ille non diligit mundum propter Deum,

me-

Metem

d & om-

Mequicft m;

vi.
do,

61

uor ici-

que uf-

noeter qui

gno ite-

ffe, to-

iis 00-

m-

Ergo Deum magis non diligit. III. Debere esse diversa prædicata in utroque extremo comparationis; & propterea non valere. Homo videt propter oculum, Ergo

oculus magis videt.

18. Verum enimvero hæc paulo accuratius exami. nanda funt. Agemus prius de fecunda conditione, quod in ea res præ reliquis plana videatur. Dico igitur, ea nihil opus este. Hæc certe argumentatio est optima; Non faveo huic homiui propter scelera; Ergo sceleribus magis non faveo. Ubi tamen æque est esfectus privativus, ut cum Toleto loquar, atque cum dico, Nor amo mundum propter Deum; Ergo Deum magis non amo. Cur autem in hoc exemplo non procedat, &fit confequens falsum, antecedente vero, res clara elt ex antea dictis; quia scilicet, si reflexio adhibeatur, antecedens quoque negandum est. Si enim dicas de eo qui mundum non diligit propter Deum, hic mundum non diligit, quia Deum non diligit, falsum dicis. Ille enim ideo porius non diligit mundum, quia Deum diligit, Hic igitur to non diligi non competit utrique extremorum; mundo quidem competit, sed non Deo.

19. Contra primam conditionem disputant, producendo hoc exemplum: Discipulus est doctus in ea re, quis Praceptor est doctus in ea re; Ergo praceptor magis est doctus, seu doctior in ea re. Hic licet doctum esse recipiat magis & minus, & nullum aliud requisitum desit, antecedens potest esse verum, & consequens falsum: potest enim fieri ut uterque eandem rem æque sit doctus.

2). Hi izitur duplicem Regulæ sensum faciunt, quorum uno rà magis intelligitur de intensione, ita ut magis esse sit intensione sita ut magis esse sit intensione esse si altero magis esse est majori jure esse un priori sensu consuevit accipi, quando asseritur, ad veritatem Regulæ requiri, ut prædicatum recipiat magis & minus. At isti, rejecto hoc sensu, propterea quod in eo, nullo desiciente alio requisito, argumentatio inferat consequens fassum ex vero antecedente, sicut ex sect. præc. patet, cum non necesse sit, Præceptorem esse intensius doctum, licet propter ipsum discipulus doctum sit; posteriorem acceptant & urgent, ita ut sensus

fus

fus:

ct.

ma:

mo ea (

jure

Oil

yet

nun

Eva

hal

. 2

pte

inte

for

ma

Di

gis

hou

tre

arg

pri

bit

No

ner

fas

bili

Sin

fed

der

alio

lita

FCI

firregulæ sit, Quod est causa ut atiud sit; id majori jure.

est. Hoc modo jam aiunt nihil salsi inserre, sed legitimas esse has argumentationes; Filius est homo proper patrem. Ergo pater magis, i.e. majori jure est homo: Discipulus est doctus in ea re, quia Præceptor in ea est doctus, Ergo Preceptor est magis, i.e. majori jure, doctus.

21. Sed neque hæc sententia ab omni ictu tuta est.

Offert enim se hujusmodi instantia; Hic homo amat
vetulam uxorem propter nummos: Ergone majori iure
nummos amat? Apostoli odio suerunt habiti propter
Evangelium: Sed suitne Evangelium majori jure odio

habitum ?

0-

go

i.

m

ea

1;

ri-

ri-

on

on

fit

ex

e.

ui

nc

t.

.

j.

16

A

at

ę.

A

).

u c.

is

d

X

e

18

22. Alii viri eruditissimi, cum & ipsi statuant, propter instantiam Sca. 19. allatam, regulam non posse intelligi metaphysice, sicut ipsis loqui libet, de majori sorma intensione, dicunt topice esse accipiendam, de majori probabilitate. Bonas igitur has sequelas esse; Discipulus est doctus propter Praceptorem: Ergo, magis probabile est Praceptorem esse doctum. Filius est homo propter patrem: Ergo, magis probabile est patrem esse hominem. Ratio corum est, quia dialectica argumentatio est probabilis. Ergo, omne etiam istius principium cum hac limitatione intelligi debet.

23. Verum & de hac explicatione non immerito dubitatur. A mente Aristotelis sane aliena esse videtur. Noner im cum ille docet, vi hujus regulæ conclusionem esse notiores, hoc vult, præmissa esse notas probabilius esse, quam conclusionem esse notam; sed id dicit; præmissa in se simpliciter & natura sua esse notiores. Similiter quando dicit; illud propter quod amamus magis amari, non hoc vult, probabilius esse id amari,

fed perfectius & majori amore amari.

24. Sed nec rationem hujus limitationis concludere arbitramur. Videtur enim aliud esse, principium aliquod esse probabile, aliud, ipsum loqui de probabilitate, ita scilicet ut in eo aliqua vox exponenda sit ser vocem probabile. Sit sane omne principium ar-

FS

gumen-

gumentationis dialecticæ probabile, non tamen statim de probabilitate intelligendum est ita, ut in eo vox quedam dicto modo sit exponenda. Nam hæc propositio, Comparativus præfupponit positivum, sive, Quod est magis tale, illud eft tale, (ut, aqua eft frigidior aëre, ergo est frigida) est principium argumentationis dialecti. cx; nec tamen propterea comparativus vel 70 magis ex. ponendum est per magis probabile, licut non est fensus, cum aqua dicitur magis frigida quam aer, probabilius esse aquam este frigidam, ted intelligitur de intensione, quod intenfius frigida sit: Cum hoc ipso tamen stat, propositionem illam esse probabilem; probabile enim estid quod est intensius tale, esse tale. Et si in locis omnibus libro. 3. Top. propositis velles comparatiyum per magis probabile exponere, quam longe à mente Ariltotelis recederes ? Hinc ergo non sequitur, Hoc principium, Propter quod unumquodque tale est, illud magis tale est, est dialectica argumentationis principium; Ergo intelligendum est cum limitatione probabilitatis, h.e. 70 magiidem est quod mazis probabile: quia posito, rò magis significare idem quod intenfius, vel majore jurc, id non obitat, quo minus ipsum sit principium argumentationis dialecica, Afia, que fortaffis circa iltam expositionem afferi poterant, consulto jam omittimus.

te

pi

m

ci

20

di

m

ci

ci

tia

A.

CO

u

tis

25. Ut autem meam sententiam ulterius de prima conditione aperiam, ex hactenus dictis conflat, autores ejus illam introduxisse, motos hoc & similibus argumenris : Filius est homo propter patrem, five quia pater est homo, Ergo pater magis est homo. Dicunt enim, hoc argumentum non præcedere, cum antecedens verum fit, consequens falfum, propterea quod homo non recipiat magis & minus, i.e. non fit capax intenfionis, & remiffs onis. At mihi non opus elle videtur, ut ad hoc contugiamus. Puto enim ipfum antecedens, quod pro vero haberi folet, falsum effe. Filius enim non propter patrem, sed ex propria natura, & propter hoc, quod conftat ex corpore organico & anima rationali, est homo. Ita ipfa Zabarella de scient. nat.conftit.c.16.quando inquit, Quamvis filius fi à patre genitue, non est tamen homo à patre, sed à fua forma. 26 Quod quo prima illa conditio re iciebatur, salvo aliorum judicio, existimo & hic antecedens non esse verum, siquidem ad ejus veritatem requiritur; ut præceptor sit cauda proxima, adæquata, & propter quam; quemadmodum nec ullum dubium est, quin de hujusmodi causa Aristoteles in regula nostra loquatur. At talis causa non est præceptor in posito exemplo. Ad comparandam enim eruditionem præter præceptorem requiritur in discipulo ingenium, item attentio & frequentia actionum, quibus imprimis, & tanquam causa proxima, habitus & eruditio comparatur.

27. Ex quibus constat, exempla de patre & filio, praceptore & discipulo, non esse sufficientia ad extorquendam illam primam conditionem, quod scilicet ad veritatem Regulæ requiratur, ut commune prædicatum recipiat magis & minus; vel ut particula magis, aut pro eoquod est majori jure, aut pro eo quod est probabilius, acqui

cipiamus.

tim

uz-

tio,

eft

ai.

ex-

fus,

lius

ne,

10-

tid

bus

gis

re-

ro-

eft

en-

si-

ni-

at,

le-

mi

ma

e.

n-

elt

100

fit,

20

T.

2-

eri

ex

ore

lla ft

14

28. Magis & minus recipere bifariam sumitur: Primo, ut fi: per intentionem & remissionem alicujus forme, five ut idem est quod intensius & remissius; quo, modo aliquid magis vel minus calidum aut frigidum dicitur: secundo, pro quocunque modo prædicari cum adverbiis magis & minus; quo modo Aristoteles in prædicamento substantiæ docet, Substantiam primam esse: magis substantiam quam secundam, & lignum unum dicitur alio magis vel minus longum, quorum neutrum ta... men fit per intensionem & remissionem, Priori modo recipere magis & minus non requiritur ad veritatem Regulæ. Putamus enim secundum eam rede ita co'ligij, Substantia secunda est substantia propter primam. Ergo. prima substantia magis est substantia; quamvis substan+. tia, ut vidimus, non dicatur magis vel minus per intenfonem & remissionem. Posteriori modo peculiarem id! constituere conditionem aut limitationem, nondum ego, allo vidi obtentum argumento. Fortasiis enini observatis iis quæ superius attulimus, Regulæ suum constat robur, etfi iltud de magis & minus non observetur. 20. De: 29. De tertia conditione non videtur facile effe profunciare. Quantum ad exemplum de oculo, nescio annon responderi possit, antecedens laborare: Quod evidentius esse videtur, si restexio illa adhibeatur. Si enim quasitus, quam ob causam homo videat, responderis, propterea quod oculi ejus videant; inepta fortassis & ridicula videbitur responsso. Sed aliorum judicio isthac permitto.

30. Themistius sanè & Philoponus in iis quæ scat. 9. diximus, acquiescunt, neque ullius alterius limitationis mentionem saciunt, quibus multi alii viri doctissimi ac-

cedunt.

REGULA XXII.

Cujus causa omnes sunt universales, illud ipsum est universale.

1. Proponimus hoc propter quoddam argumentum, quod olim in exercitio disputandi pro sententia Huberi a doctissimo quodam viro suit propositum. Illud ita habet: Cuius omnes causa sunt universales, illud ipsum est universale. Sed omnes causa electionis sunt universales, hoc est, extendunt se ad omnes homines, nempe dilectio Dei & meritum Christi. Ergo & ipsa electio erit universalis, hoc est, extendet se ad omnes homines.

2. Regestum suit ad minorem, etiam sidem esse electionis causam, quæ tamen non sit universalis, hoc est, non sit omnium hominum. At inter alia respondit, Fidem non esse causam nisi instrumentalem: omne verò instrumentum sequi suum principale, neque tanquam imbecillius determinare posse principale tanquam sor-

tius.

3. Solutio hujus argumeni consistit in intellectu majoris, an nimirum ad veritatem ejus sussiciat, si causa
principales sint universales, an vero etiam requiratur
universalitas causa instrumentalis. Quod posterius nos
quidem affirmamus. Nam causa principalis non potest
agere & essectum producere desciente instrumento;

quem-

lis

po da

CC

fe

u

fe

n

vel

memadmodum faber non potest secare deficiente ferra, aut dolare lignum deficiente dolabra, neque potest pullus excludi nisi præsente sufficienti calore. Hinc argumentor: Si nulla causa principalis potest producere effectum, cujus datur etiam aliqua caufa instrumentalis, nisi adsit instrumentum, neque causæ universales poffunt producere effectum universalem, cujus quædam datur causa instrumentalis, nisi & ipsa sit universalis : est enim par ratio. Sed prius est verum, quemadmodum

constat ex dictis. Ergo

oro-

an-

evi-

nim

ris,

18 8c

acc

. 9.

nis

ic-

n,

eri

ta

i-

es

4. Quod autem dicitur, instrumentum non determinare caufam principalem, duplicem determinationem constitui posse arbitramur. Unam vocabimus contradictionis, sive quoad exercitium; & sic etiamsi non semper instrumentum determinat causam principalem, ut ita dicamus, positive, quia præsente instrumento non necesse est agens principale operari, sicut in agentibus liberis manifestum est, (potest enim faber præfente ferra, & omnibus ad fecandum requifitis, non fecare) determinat tamen semper negative, quia nimirum agens principale agere non potest absente instrumento, sicut ex antedictis constat: quemadmodum vicissim agens principale determinat instrumentum, cum nec instrumentum operari possit, nisi agente causa principali. Atque ita, quando omnes causæ principales sunt universales, ad effectum tamen etiam instrumentalisrequiritur; determinat utique causa instrumentalis principales quantum ad exercitium, quia effectus earum non potest esse universalis, nisi instrumentum etiam sit universale. Sit exemplum : Jubeat Rex ecdem tempore ad omnes civitates fibi subjectas scribi diplomata, ita ut singula ad singu'as mittantur : adsit scribarum numerus justus, & qui numero civitatum respondeat: desit quoque nihil corum que ad exarandas literas funt necessaria, præterquam quod unus atque alter calamo destituatur. Certe hic estectus non potest este universalis, hoc est, non ad omnes civitates poterunt simul scribi literæ, dificiente instrumento. Altera determinatio potell dici contrarietatis

vel quoad speciem, qua nimirum esse dus talis vel talis essiciatur. Et hac ratione videtur quoque instrumentum determinare causam principalem; que madmodum alius incessus est pede secundum naturam constituto, alius luxato; variante colore variat concoctio in animalibus. Sed quicquid sit de hac determinatione, de ea hic non est sermo. Non enim quæstio est de specie & qualitate essectus, sed de universalitate, quæ per universale exercitium sit.

5. Nec quicquam ad rem facit, quod agens instrumentale sit debilius, principale fortius. Nam & causasecunda & particularis est debilior, prima autem & universalis fortior; & tamen causa secunda & particularis
determinat primam & universalem, 1. quoad speciem
essectus. Cum enim Deus ad omnes essectus concurrat,
ut cum leone ad generandum leonem, cum bove ad generandum bovem,&c. quod jam ejus actione & concursu bos generetur, & non leo, jam leo, & non bos, hae
terminatione à leone & bove, tanquam causis particularibus, provenit. 2. Quoad exercitium; quia Deus
tunc influit ad productionem leonis, cum leo ad generandum se applicat, non autem influit, quando se non
applicat.

6. Dixit etiam vir. ille doctissimus, sidem non posse determinare disectionem Dei & meritum Christi tanquam causas universales, quod iis sit posterior, posterius autem non posse determinare prius. Sed contrarium patet ex dictis: Causa enim secunda sunt posteriores prima, quam tamen determinant, scilicet in agendo. Reliqua qua circa propositum argumentum disputari pote-

rant, Theologis relinquimus.

REGULA XXIII. Omnis effectus per accidens reducitur ad causam per se.

1. Nonnul'i hoc expetunt de causa prima, nempe Deo, propterea quod is ad omnia, quæ respectu secundarum causarum per accidens sunt, concurrat tanquam causa per se. Ita Pererius 1,19,Phss.3.

2. Quane

2. Quantum ad causas secundas & particulares, dicunt, effectum per accidens reduci ad causam per se, non qua sit causa per se illius, sed alterius, cum quo conjungatur effectus per accidens: ut cum sodiens terram ad faciendum sepulchrum invenit thesaurum, inventio thesauri, qui est effectus per accidens, resertur ad illum qui sedit, tanquam ad causam per se; non quod sit causa per se inventionis thesauri, sed quod sit causa per se fossionis ad essiciendum sepulchrum. Ita Pererius ibid. & Suarez.

tip. Met. 19. Sed. 7.

lis

ım.

li-

us

15.

on.

te

r-

u-

fa:

i-

is

n

,

.

c

3. Nos non dubitamus affirmare, effectum per accidens omnem reduci posse ad causam, quæ illius ipsius caufa per fe fir. Ad id vero oftendendum, plurimum faciet diligens distinctio & explicatio vocum. Cum ergo causa per accidens & effectus per accidens sint opposita, quot modis unum illorum dicitur, tot & alterum dicetur. Causam per accidens dici duplici modo, ex parte causa nimirum,& ex parte effectis, tritiflimum eft; & ex ipfo Aristotele ostendi potest, ut ex 1. Phys.t.47.2. Phys.t.33. 50, 6 51.8. Phyf.t.32.5. Phyf.t.5. & aliis locis. Illa idem est suppositum cum causa per se; cui (supposito) quando effectus tribuitur, ut denominatur vel constituitur per formam; quæ est principium effectus, tunc est causa per se, quando autem id fit ut denominatur ab aliquo accidente, aut ut est nudum subjectum ejus formæ, eft causa per accidens. Verbi gratia, idem homo, ut Petrus, et ædificator, est musicus &c. Cum dico, ædificator ædificat, exprimo causam per se, quia ædificator per artem ædificandi, qua formaliter eft ædificator, ædificat. Quando autem dico, musicus vel Petrus ædificat . adfero causam per accidens: non enim ædificat quatenus Petrus, vel quatenus homo, neque quatenus musicus, sed quatenus ædificator. Causæ per accidens hoc modo sumptæ respondet effectus per accidens ex parte caufæ: quo modo domus est effectus per accidens, si dicatur, Petrum vel musicum eam exftruxise; effectus autem per fe eft refpectu adificatoris.

4. Ex quibus paret, reductionem effectus hujusmodi per accidens ad causam per se esse quærendam in isla causa, 6. Conditionalis, est in qua ex uno simplici posita altera sequitur; ut, Si Petrus est homo. est animal. Unde etiam vocatur hypothetica, quod idem est ac si Latine dicas, suppositiva, quia hic nihil assimatur vel negatur, nifi prasupposita aliqua conditione. Vide Tolet. I perih. cap. 3. q. 2. Graci vocant a si vua Cumpusson. Alii desiniunt, quod sit cujus conjunctio est conditionalis.

7. Partes autem conditionalis sunt Antecedens & Consequens. Antecedens est illa propositio ex qua significatur alia inferri, seu quæ statim post conjunctionem ponitur. Consequens vero dicitur illa quæ significatur alia inferri ex altera. Ut cum dico, Si homo est, animal est, Animal est, si homo est; in utraque propositione homo est antecedens, animal est consequens. Titel. 1.31 cansid. Dial. cap. 20.

8. Czerum scholastici conditionalis propositionis 3. species, vei potius gradus, constituunt; conditionalem nimirum in specie sic dictam rationalem, & causalem.

9. Ad veritatem conditionalis affirmativa fufficit, pt fit bona consequentia consequentis ex antecedente, licet & autecedens & consequens ambo fint falsa; ut hæc, Si lignum est homo, est animal, est vera, licet partes fint falle: ficut contra fa la eft, quando pon ett vera consequentia inter partes, licet ipsa partes fint vere; ut hæc, Si David elt rex, elt propheta, elt falla, icet verum sit, Davidem & prophetam & regem fuisse. Negativam autem conditionalem tune veram ese intelliges, quando ipfi opposita affirmativa est falfa; ut, vera est hæc, Non si Peirus est homo, est doctus, quia hujus opposita, Si Petrus est homo, est doctus est falsa. Negativa tunc falfa eft, quando ipfi oppofità eft vera; it falsa est hæc; Non si Petrus est homo, est animal, qu'a huic opposita, Si Petrus est homo, est animal, est vera. Vide Barth ab Uling. tract. 1. com. Loz.

conne Auntur. Ad hujus veritatem, præter bonam confequentiam, requiritur infuper utri-fque partis veritas; ut, ista est vera, Est leo, ergo est bestia, quia est bona illatio, & utraque pars vera ilta autem falfa est, Lignum

11

eff

illa

100

Bio

bil

pol

fal

ver

qui

cal

m

fin

dif

lis

nih

eni

eft

fec

:21

dit

de

tri

li,

ci (

nu

qu:

COI

eti

qu

bu

fal

du

dit

tra

tia

rai

of homo, igitur lignum est animal, quia licet sit bona illatio, Si lignum est homo est animal, tamen partes non sunt vera.

aionem causalin, est, cajus partes conjunguntur per conjunaionem causalem: ut, Quia homo est rationalis, est risibilis; Socrates laborat, ut sanetur; Socrates ambulat post cœnam, ne infirmetur. Ad veritatem autem caufalis requiritur, ultra bonam consequentiam & partium veritatem, etiam ut antecedens sit causa reipsa consequentis. Unde hæc est falsa, Quia homo est risibilis, est capax disciplinæ; quia, licet vera sit consecuto, Si homo est isibilis, est disciplinæ capax, & partes quoque sint veræ, tamen risibilitas non est causa cur homo sit disciplinæ capax.

12. Objicis autem contra hæc: Rationalis & causalis ponunt aliquam rem esse, ut patet; sed conditionalis nihil ponit in esse, juxta regulam scholasticorum: nonenim statuo lapidem esse animal, quando dico, Si lapis est homo, est animal, sed tantum unum ex altero consequi dico, neutram partem revera esse asserens. Ideo parionalis propositio & causalis non videntur esse con-

ditionales.

% :

n

al.

le

4

n

i,

٠,

lt

t

it

-

et

.

2

15

.

t

a,

li

1

12

m >

13. Respondeo: Quando loquimur de aliqua re, sive definitionem ipsies, sive proprietatem aliquam ipsi attribuentes, tunc dicimus ca quæ conveniunt ipli, ut tali, non quæ sub ratione alia alieujus inferioris possunt ei convenire. Sic in definitione animalis, ea tantum ponuntur quæ pertinent ad naturam sensitivam, non alia que possunt convenire animali in hac vel illa specie considerato. Vel Ruv. l. 1 de interp. cap. 4. q. 1. Sic etiam conditionali fecundum fe non convenit, ut aliquid certum ponat in esfe, sed tantum convenitaliquibus gradibus fub fe contentis, nimirum rationali & causali. Barth, ab Using, respondet, conditionalem accipi dupliciter; vel communiter, prout sub se comprehendit causalem & rationalem, vel specialiter, prout contradiffinguitur a rationali & causali. Dicit illam fententiam scholasticorum, Conditionalis nibil ponit in effe, veram elle de conditionali specialiter accepta. 14. Quod 14. Quod ad necessitatem vel contingentiam attinet, dicunt quidam, omnem conditionalem esse vel necessariam vel impossibilem. Nam omnis vera consequentia, inquiunt, est necessaria; omnisque salsa impossibilis.

15. Sed falsum hoc est. Quod enim in aliis enunciationibus evenit, ut non statim sint saliæ, si non sint necessario veræ, (quod eleganter vide apud Scherb., in dissert. adversus Ramist. c 3.) id etiam valet in conditionalibus, præsertim cum ipsa hoc ostendant exempla. Hæc enim, Siqua materest, diligit silium, inter veras numeratur; & potest tamen interdum este salsa; hæc, Si Ulysse est facundus, non est formosus, est salsa; non

tamen est impossibilis. Fons. 1.3 instit. cap. 15.

16. Antequam hinc abeamus, sciendum est, propositiones temporales, ut, Quando homo orar, exauditur, & locales, ut, Ubi duo vel tres congregati sunt in nomine Domini, ipse est in eorum medio, commodius possereduci ad conditionalem, quam ad copulativam; quod facit. Titel. 1:3, c. 20, Prior enim idem videtur valere atque hæc, Si homo orat, exauditur; posterior idem atque ista, Si duo sunt congregati, &c. Quin etiam propositiones quædam similitudinis adverbium habentes non male huc revocantur: ista enim, Sicut erga proximum se gerit homo, ita erga ipsum se gerit Deus, sic potest resolvi, Si homo erga proximum hoc vel illo modo se gerit, tali medo etiam erga ipsum se gerit Deus.

17. Propositio copulativa, ett, cujus partes conjunctiono copulativa inter sc disponuntur. Graci vocant designa

OULTETTANZILLOOV.

omnium partium vericas; ut, Homo est ristilis & capax disciplinæ. Ad salstatem assimatæs sticit alterius partis salstas, licet altera sit vera; ut, Homo est ristibilis & irrationalis. Ad veritatem negativæ sussimal & bestius partis veritas; ut, Homo non & est animal & bestiu, est vera; quia licet hæ sit salsa, Homo n nest animal, tamen hæ est vera. Homo non est bestia Ad salstatem negativæ requiritur utris sque partis salstas; ut, Homo non & animal est & ristibilis; quia utræ

que

q

di

fa

in

fu

ft

te

re

fes

gr

10

PO

fic

ces

Sa

sta

poi

gai

mu

noi

At

ma

Sai

pro

eft

665

que est falfa, Homo non est animal, Homo non est ri-

19. Necessaria copulativa est, Homo est risibilis & disciplina capax; contingens, Homo est risibilis & dotus; impossibilis, Homo est animal & lapis; possibilis, Goliah vicit Davidem.

20. Ad copulativam autem revocantur adversativae enunciationes. Licet enim hac, Quamvis Ulysses sit sacundus, non est tamen formosus, verbis discrepat ab ista Ulysses est facundus, & non formosus; tamen sensus est idem. Atqui Logicus, ut pulchre dicunt scholatici, parum curat vocalem resonantiam, sed magis attendit mentalem correspondentiam, qua innotescit per resolutionem.

21. Sed audio Ramistas ita objicientes; Adversativæ propositiones, vel, ut ipsi loquuntur, discretæ, sunt segregativæ, hoc est, in illis removentur à se invicem simplices propositiones: copulativæ autem sunt congregativæ, hoc est, in illis conjunguntur simplices ex quibus constant, ut vel ipsa nomina ostendunt. Ergo una

e:

e :

9

0

4

7

13

non potest reduci ad alteram. 22. Sed videor illis ita responderi posse. Hac propositio, Licet Samuel sit Propheta, tamen non est rex, ficut & aliæ fimiles, potest dupliciter resolvi in simplices. 1. In duas affirmativas has, Samuel est Propheta, Samuel est rex. Si ex his affirmativis intelligatur constare adversativa posita, recte dicitur segregativa, quia posterior disponitur cum priori segregative per sui negationem. 2. Potest resolvi in unam affirmativam. Samuel est propheta, & in alteram negativam, Samuel non est rex. Hæ duæ in discreta propositione, quam vocant, n'n segregantur, Segregatio enim fit per negationem : At una cum altera non disponitur negative, sed affirmative. Quod fi hæc, Samuel non eit rex, cum illa, Samuel est propheta, disponeretur negative, fieret talis propositio integra composita, Etsi Samuel est propheta, non tamen non est rex; quæ est certe alia a priori posita, Etsi Samuel est propheta, tamen non elt rex.

23. Pro-

506 Disputatio VIII. ac Propositionibus compositio.

23. Propositio disjundiva est, cujus conjundio est disjundiva, Graci vocant aliqua del dyudor.

ult

pri

t21

N

CO

ho

de

rei

I.

3.

1.

ut

ful

fal

tiu

pe

nu

re

m

eff

qu

Pr

R

Aivam esse veram, sive sit ex una tantum, sive sit ex quibusdam, sive ex omnibus partibus veris; ita ut hæ veræ sint; Aut Socrates est homo, aut rationalis; Aut Plato

deambulat, aut disputat.

25. Sed nos cum antiquioribus sentimus, ad veritatem disjunctivæ requirentes unam partem veram, reliquas omnes falfas; ad falfitatem vero ejusdem vel omnes partes fallas, vel omnes veras, Vera igitur est hæc, Petrus vel est homo, vel bestia : falfæ funt hæ; Petrus vel homo est, vel sentit, quia utraque pars vera est; Petrus est lignum, vel lapis, quia utraque pars falsa. Vide Gell. lib. 16. cap. 8. Probatur hoc; Illæ enunciationes funt verz, quæ congruunt cum rebus quæ fub enunciationem cadunt, ficut ex difp. 3. patet. Sed disjunctiva, quarum partes omnes vel plures funt veræ, uon confentiunt cum rebus iplis; quod patet, quia res iplæ funt conjuncta, oratio vero est disjunctiva. At tunc est oratio vera, quando que natura conjunxit in rebus ea & nos conjungimus per artem, & quæ disjunxit eadem, ea & nos dividimus per artem; ficut Scal, bene inquit,1.7. de c. l. l. c. 142.

26. Ut autem statim valeas scire, quæ disjunctiva sit vera vel salsa, sabe tibi hoc: Illa vera est, cujus opposita est salsa; illa est salsa; cujus opposita est vera: ut, vera est hæc, Non est Petrus vel lignum, vel lapis, quia salsa est hæc, Petrus est vel lignum vel lapis; salsa est hæc, Non est Petrus vel homo, vel bestia, quia opposita,

Petrus est homo, vel bestia, est vera.

27. Ex hisce patet, propositiones distributivas copulativas esse, non disjunctivas, quia omnes earum partes sunt veræ, consentiunt enim cum toto distributo: hæc enim, Animal est homo vel bestia, non distert ab hac, Animal est homo & bestia. Vide Mocen. contemp. 1. 2. part. 2. cap. 2. & Ursin. disp. Log. 12;

Disputatio IX. De Propositione necessaria, &c. 667

28. Et tantum de propositionibus compositis. Ubi ultimo monendum, ne quem turbet, quod cum, sicut in prioribus, ita & hic, propositionem quoad suum formale tantum consideremus, de earum Veritate & Falsitate, Necessitate & Contingentia, quæ habent respectum ad conditiones materiæ, quædam diximus. Fecimus enim hoc propter meliorem commoditatem, ne scilicet infradenuo de compositis hisce propositionibus agere cogeremur.

COROLLARIA.

1. An Individua fint species. 'N.

2. An Genus possit conservari in una specie. Aff.

3. An detur quarta figura (yllogi morum. N.

4. An Ramus ordinem figurarum recte immutaverit. N.

DISPUTATIO IXI De Propositione necessaria & contingenti.

Onsideravimus hactenus propositionem in generali & formali sua ratione, sicut syllogismus in prior. Analyt, formaliter tantum consideratur; restat, utipsam etiam cum respectu ad ipsam materiam, quæ sub enunciationem cadit, determinemus.

2. Hoc modo considerata propositio vel vera est, vel

falfa.

:5.

-

e

-

5

e

3

c

1

.

3. Interp. ex Aristot. t. 33. duplicia faciunt accidentium genera: Quædam dicuntur simplicia, quæ sola & per se subjectum adæquant; qualia sunt hæc tria, Unum, Verum, Bonum, respectu Entis, item risibilitas respectu hominis: quædam dicuntur conjuncta, quæ simul sumpta cum subjecto reciprocantur; tale accidens, est quando dico, Propositio vel vera est, vel salsa; neque enim veritas sola, neque salstas sola, est affectio propositionis, sed utraque disjunctim sumpta.

4. Per hanc veritatem & falsitatem, Arist. I peribermi c. 4. enunciationem definivisse statuimus cum Psel. & Ruv. in cod. c. licet quidam existiment, ipsam per verl-

tatem

tatem effe ab Arift, definitam tanquam per finem, qui in tota Logica propositus est: 1. quia omnis differentia specifica, seu quod stat ipsius loco, debet rei esse proprium, & ipsam distinguere ab aliis; sed veritas nonest proprius propositionis, sed communis, totius Logicæ finis, & per consequens, hoc inkrumentum ab illo non valet distinguere: 2. quia sic definitio propositionis integræ conveniret syllogismo, tum ratione generis, tum ratione differentia.

5. Urfinus difp. 12. Log. veritatem folam cujufque propositionis propriam affectionem constituit; falsam autem propolitionem ita esse propositionem dicit, sicut homo mortuus eft homo. Tale est ipsius argumentum : Conveniens & decens dispositio simplicium conceptionum propositionem constituit, & ipsius est forma. Sed in propositione falsa non est conveniens simplicium. conceptum dispositio. Igitur propolitio falsa non est

propelitio.

6. Respondeo 1. Per convenientem dispositionem conceptionum simplicium Ursinus nihil aliud intelligit, quam congruentiam dispositz propositionis cum rerum inter se aptitudine. Sed hac congruentia nihil aliud eft quam veritas, ut ipfe etiam th.35 .habet. Ideo. que in verbis ipfius videtur esfe repugnantia, statuentis convenientem dispositionem simplicium esse formam propositionis, veritatem tamen esse ipsius affectionem. Ita enim veritatem facit simul & formam & affectionem propositionis. 2. Sapius dictum & inculcatum est, propolitionis formam effe abstractam ab hac velilla materia, & consistere in dispositione terminorum tali, qua aliquid affirmatur vel negatur ; quod certe etiam est in propolitione falfa, in qua semper aliquid cum aliquo disponitur vel affirmative vel negative. Dicimus igitur, falsam propositionem esse propositionem, & recte tradi in Logicis. Urfinus autem tantum videre probate propositionem falsam non esse propositionem veram, utpote cujus forma non consistit in convenienti dispositione terminorum : id quod & nos libenter concedimus, imo & afferimus.

7. Ad

m

er: fal

tio

de

f. 2

mi

Ne

fa:

 q_m

Po

pat

tio

tia

fpi

COZ

cel

ma

pote

(ub

pote

jus

jus

hæ ren

imp

pol

ma

nec

669

7. Ad hoc comprobandum sirmissimum petitur armensum ex cap. 5. prádic. de subst. ubi Aristoteles dicit, orationem eandem sine mutatione sui sieri veram & falsam, seu transferri de vera in falsam; ut hac propositio, Petrus sedet, vera est eo sedente, stante vero eodem falsa: (vide Mag. Colon. in hunc. l. F. Suar. disp. 8. s. 2.) quod certe nisi falsa propositio esset propositio, mínime dici posset.

8. Propositio vera vel necessaria est, vel contingens. Necessaria est, que ita est vera, ut nunquam possit esse fala: contingens est, que ita est vera, ut possit esse falsa.

9. Propositio falsa vel impossibilis est, vel possibilis.
Impossibilis, qua ita est falsa, ut nunquam possit esse vera:

Poffibilis, que ita eft falfa, ut queat effe vora.

10. Et hanc dittributionem esse ex diversa participatione vers vel falsi in propositione, patet ex definitionibus propositis. Sicut enim necessitas & contingentia respiciunt veritatem, ita impossibile & possibile respiciunt falsitatem, inquit Barth. ab Using. trast. 1. compend. Log.

11. Observa autem hic aliud esse propositionem netessarium vel impossibilem, aliud propositionem ex

materia necessaria vel impossibili.

uì

ia.

0-

on.

i-|-

i-

2-

1e

m

It

)-

d

m.

ft

II

i-

n:

il

20

is

n

1.

n

-

2

11

0

li

e

0

d

12. Materia propositionis est respectus & habitudo rerum quæ enunciantur ad se invicem. Hinc jam propositio ex materia necessaria est, cujus prædicatum non potest non convenire subjecto, seu cujus prædicatum cum subjecto perpetuam habet connexion m, & ab eo nunquam potest separari: propositio ex materia impossibili est, cujus prædicatum non potest convenire subjecto, hoc est, cujus prædicatum perpetuo disjunctum est à subjecto. Dicitur hæc este ex materia desperata à scholasticis, itemque è remota.

13. Jam potest esse propositio necessaria ex materia impossibili, ut, Homo non est bestia; & potest esse impossibilis ex materia necessaria, ut, Homo non est animal. Etenim omnis propositio assirmativa ex materia necessaria est necessaria; ut, Arbor est planta. Omnis negativa etiam ex materia remota & impossibili est necessaria

faria ;

ria; ut, Homo non est irrationalis. Impossibilis vero est, que assirmat materiam impossibilem; ut, Homo est beltia, vel negat materiam necessariam; ut, Homo non est animal.

1

d

S

q

fo

D

no

at

ni

CO

ve

qu

CI

ta

tra

eft

fup

1.1

ter

me

H

fal

qu:

opp

Tiec

fep:

416

14. Id autem quod de propositione Necessaria diximus, putat Fonseca l. 3. instit. c. 5. non este per omnia verum, quia propositio assirmativa ex materia necessaria tunc non est necessaria, sed contingens, quando pradicatum est angustius subjecto; ut, Animal est homo.

15. Sed enim ipsi Fonsecæ propositio,ex materia ne. cessaria est, cujus prædicatum non potest non convenire subjecto. Atqui cum dico, Animal est homo, hic pradicatum, homo, potelt non convenire subjecto, animali, quia species generi contingenter inest tanquam ipsius accidens; at accidens potelf abefle præter rei corruptionem. Igitur propositio in qua angustius prædicatur de latiori, nempe species de genere, non est ex materia ne-Non enim inter genus & speciem est necessaria & essentialis connexio, quocunque concipiantur vel penantur modo. Dicendo enim, homo, animal, nondum possum dicere, quod hæc habeant respectum effentialem inter fe, quia funt adhuc indifferentia ad utrumque oppositorum, hoc est, ad necessitatem vel contingentiam. Ponendo animal loco prædicati, fit respectus inter illa necessarius; collocando ipsum low subjecti fit respectus inter illa contingens.

16. Porro propositio ex materia necessaria est quadruplex. 1. Necessitate absoluta, quæ in solis est divinis; ut, Deus est omnipotens, Deus non mentiri potest.

2. Necessitate definitionis, qualis est, quando definitio, vel genus, vel disterentia specifica prædicatur de aliqua re; ut, Homo est animal rationale.

3. Necessitate physica seu consequentis, quando res ex natura sua aliter esse non potest; ut, Sol illuminat, Homo est risibilis.

4. Necessitate consequentiæ seu hypotheseos, quando res quidem ex se potest aliter esse, tamen alio extrinsco posito non potest aliter se habere: sic non est necessarium hominem esse grammaticum, posito tamen quod didicerit grammaticam, necessarium est. De hisce te

De Propositione necessaria & contingenti.

aliis vocabuli necessarium modis & acceptionibus, vide Ruy. I.poft.cap 4.9.1. n.8. & in quest. prowm.q. I. Crell. 1. 2. part. comm. cap. 6. Simplic. in expos. t. 15. 1.6. phys.

Javeli. 5 Metaph. q. 12. 12 Metaph. q. 30. 6 5 metaph. cap. 5. Vers. s. metaph. q. 36. metaph. q. 2. Coll. Conimbr.

1. de interpr. c. 8. q.un. art. 5. Zab. 1. poft. t. 44. 6 53. Arist, eodem, Tolet. de Dial. in comm. q. 1. Doctor. Co-

Jon. in quaft. in I cap. introd. Porph Nicol. Armant. in dubiis 2. prad. Porph. Piccol. grad. 2. phil. moral. c. 36.

Suar. 2 di(p. 19. f. 2. 5. 8.

eft

on

xi-

nia

Ta-

2.

0.

ne-

nire

TE-

afi,

fius

tio-

r de

ne-

ne-

ian-

nal,

Run

a ad

a vel

tre-

loco

qna-

divi-

otell.

nitio,

iqua

phy-

liter

bilis,

ando

nfeco

ella

quod

ce &

17. Poiti autem necessitatis modi ita differunt: qued necessaria primo & secundo modo nulla ratione possunt mutari neque potentia Dei ordinaria neque absoluta (quia dicere Deum non esse omnipotentem, Deum posse mentiri, est contradictio; dicere nominem non esse animal rationale præditum, est contradictio:

at quæ implicant contradictionem, non cadunt sub omnipotentiam Dei : vide Thom. 1 part. q. 25. art.3. 0 2. contra gent. cap. 25. Suarez. difp. 30. (. 17. 5. 10.) quæ

vero funt necessaria tertio modo possunt immutari; non quidem per potentiam Dei ordinariam, hæc enim ad ciufas fecundas naturale; est temperata & accomme da-

ta, ex fuæ voluntatis arbitrio; fed per absolutam & extraordinariam, quæ neque à fe, neque ab alio ad aliquid est determinata, & secundum quam valet Deus agere

fupra natura. Perer. 1. 5. cap. 5. 6. Suarez. difp. 30. 1. 17. 8. 35. quæ funt necessaria quarto modo, simpliciter funt contingentia, & possunt immutari; posita ta-

men certa aliqua conditione funt necessaria: hoc enim, Homo credit, est contingens; si tamen velit æternum

falvari, est necestarium.

18. Atque hæc, quæ dicta funt, probe nota contra Calvinianos, ex proprietatibus corporis phyfici, ut ex quantitate, localitate, &c. Christi omnipræsentiam oppugnantes. Cum enim hæc accidentia fint corpori necessaria tantum necessitate physica, ab eo poterunt teparari. Vide Arnif. in not. in Log. Crell. pars, comm. 12b. 2. cap. 16. lit. C.

19. Hac de propositione necessaria & impossibili:

fequitur contingens. Arift, a. 1. de interp. c.6. & 1 pofte.2. 1.182 contingentium tria genera innuit. Quædam sunt ως επὶ το πολύ, hoc est, ut plurimum: quædam sunt ὁπότες το χεν, hoc, est, aqualiter contingentia; ut, Petrus ambulat, quædam sunt ἀπὸ πίχης, hoc est, fortnita, seu raro contingentia; ut, Qui fodit terram, invenit the-saurum. Zab. in l. Arist. cit. & Perer. l. 9. c.9.

20. Possunt propositiones de hujusmodi rebus contingentibus sieri secundum triplex tempus, vel secundum præteritum, vel præsens vel suturum. Sed enim quæris, quomodo propositiones quæ sunt de præsenti sint contingentes, cum i sæ res quæ in præsenti sunt, sint necessariæ; quod vult Arist. quando dicit. 1. periherm. c. 6. To uso even to or o tan ñ, n to uso even un ñ, avayan, hoc est, Unumquodque quod est quando est necesse est esse est necesse.

21. Sciendum tamen Arist, in illo dicto loqui non de necessitate absoluto, sed de necessitate ex suppositione, sicut ipse co in loco explicat. Unde propositiones de præterito, ut Judith jugulavit Holosernem, & de præsenti, ut, Petrus cu rit, quando currit, sunt contingentes simpliciter; licet sint necessariæ secundum quid, id est, ratione certi temposis, quia quando res sactæ sunt vel

fiunt, non possunt non este facte vel tieri.

22. Difficilier autem & obscurior est quæstio de propositionibus singularibus, quæ sunt de sueuris comingentibus, an habeaut determinatam veritatem vel salstatem: nam de universalibus vel particularibus, quæ sunt de re sutura, nullum videtur dubium. Nam universales sunt determinate salsæ; ut, Omnis homo ambulabit, Nullus homo ambulabit; particulares sunt determinate veræ; ut, Quidam homines ambulabunt, Quidam homines non ambulabunt. Tolet, Ruv. 1. periherm. c.6. diss. Conimbr. eod. c.

23. Doct. Colon. Doct. Lovaniens. Tolet. cap. cit. Schegk, in comm.in l. periherm. c.7. & alii sentium totum disjunctum in propositionibus singularibus de suuro contingenti ex utraque contradictoria compositum

m nit

in

te

H

fu fa

in ce

bu

No fall Qu

fine non mod acci

con

veri etia ro, tia

le

De Propositione necessaria, & contingenti. effe determinate verum ; ut, Petrus disputabit, vel non

difputabit fed utramque earum per fe sumptum effe indeterminate veram vel falfam, quod est dicere, esse imlifferentem ad veritatem aut falfitatem : & hæc fen-

tentia etiam est Aristotelis.

m

nt

Lis

u

e-

1

m is,

n-

ef.

6.

3,

elt

do

de ne,

de

en-

tes

eft,

vel

roen

ta-

unt

fa-

112-

er-

ui-

TIM.

cit.

um

ILU-

um.

effe

24. Verum oppositum sentiunt Scot. in 1. dift. 3.9.1. Holcot. in 2. g. art. 7. Suar. difp. 18. 10. feet. 10. 6 11. Coll. Con. Raul & Ruv. I. de interp. c. 6. nempe hujufmodi propolitiones, etiam unam folitarie fumptam, veit item vel falfitatem habere determinatam, non tantum totum ex dis unctione duarum contradictoriarum conftans : & hec videtur effe vera sententia.

25. Potest autem aliquid determinate verum vel falfum dici dupliciter : 1. id quod est necessario verum vel falfum ; 2 guod licet in fe simpliciter sit contingens & indifferens ad veritatem vel fallitatem, tamen respectu certæ temporis differentiæ, in qua fe agens liberum dete minat ad agendem, nen potest non esse verum vel falfun

26. Arift, quando negat in propositionibus singularibus de futuro contingenti esse determinatam veritatem iel la fitatem, determinate verum vel falfum effe acce-

it ro to quod est necessario verum vel falsum.

27, Sed hæc acceptio est justo strictior & specialior. Non enim fequitur, Hoc non est necessario verum vel fallum, ergo non eft determinate verum vel falfum. Quandoquidem propositiones de præterito & præsenti fine ulla co troversia funt determinate verz vel falfz. non tamen sent necessario vera vel falsa. Atque hoc modo Aristor, illud esse determinate verum vel falsum accepisse patet ex argumentis, quibus suam sententiam confirmare nitus eft.

28. Statuimus autem propositiones singulares de futuro contingenti determinate veras, hac phrafi fecundo modo accepta. Quia si Petrus hodie disputat, determinate verum erit de præfenti enunciare. Petrus disputat; Ergo. etiam fuit determinate verum heri enunciare de futuro, Petrus disputabit. Probatur evidenter consequentia; quia veritas enunciationis de futuro mensuratur Ff

per fignificatum ejus & determinata veritas per determinationem ejuldem fignificati. Sed disputatio prasens habet nunc effe determinatum de præsenti. Ergo habuit heri esse determinatum de futuro : & ideo enunciato de futuro, quæ illud enunciabat, determinatam veritatem habuit; quam fic. t heri habuit, certum elt ante mille annos habuisse. Est argumentum Ruv quem quæftionem hanc fusius explicantem vide cum Suarez loc. cit.

DISPUTATIO X. De Propositionibus necesaris.

Ropositio necessaria, quam disputatione pracedenti definivimus, est trium graduum; x7 mar 105, de omni, na d' auto per se, & na John me aroy, catholica,

Jeu universaliter prima : Arist. 1.poft.c.4.

2. Et hi res gradus ita funt inter fe affecti, ut primus fine secundo & tertio, secundus fine tertio quidem, sed non fine primo, tertius autem neque fine primo neque fine fecundo confistere unquam possic. Etenim universaliter primum includit de omni & per se : per se includit de omni : de omni autem potest effe per le solitarie.

3. Propositio de omni est, cujus prædicatum convenit Subjecto omni & semper. Arist, definitio eit, Kara mar-aun's pere note who note i un. De omni illud dico, non quod est aliquando, aliquando vero non, neque quod inter-

dum est, interdum vero non.

4. Proposicionem autem de omni ex Thom. lett. 9. com.in.prior. & Themist. c.9. sue paraph. constituunt duplicem, prioristicam, & posterioristicam. Posterioristica requirit duas conditiones. Prima est subjecti universitas, hoc est, ut nihil possit sumi sub subjecto, de quo non dicatur prædicatum. Secunda, temporis perpetuitas, ut prædicatum pro quavis temporis differentia conveniat subjecto. Prioristica est, quæ solam habet subjecti universitatem, sive hoc tantum sit secundum modum enunciandi, non attendendo veritatem vel falfitatem,

CO

h

f

i

on en res

nyı que

I.D lali præ de u pofr

fub ! plur tas c 2 po

inel

linge renti dam differ de hi

eft, q de fol omni, ut, Omnis homo est bestia; sive sit ipsi rei enunciatæ congruenter, ut; Omnis homo sedet, si nunc omnem hominem sedere contingat. Nobis jam sermo est de posserioristica.

5. Expressit autem hasce duas conditiones Arist in ipsa definitione. Et probat illarum necessitatem; quia, quando proferenti alicui propositionem tanquam de omni objicere volumus, quod non sit de omni, nihil aliud objicere solemus, quam quod prædicatum illius vel cuidam sub subjecto contento non convenit, vel non convenit omni tempore.

6. Hinc patet, propositiones singulares non esse de omni; ut, Petrus est risibilis. Hic homo est animal. Est enim contradictio, propositionem, cujus subjectum est

res fingularis, este de omni.

.

d

e

le

it

-

ò

H

r-

9.

11-

ca

(in

uo

ui-

m-

ai

ımı

m,

7. Observa tamen has prædicationes, Sol lucet, Mundus est, este de omni, quia subjecta harum propositionym & similium sunt universalia : universale enim est, quod est patura aptum inesse in pluribus, Arist. 7. metable. 45. vel quod est aptum prædicari de pluribus, 1. perih. c. 5. Ex quibus definitionibus apparet, univerlalis naturam non consistere in inesse in pluribus, vel prædicari de pluribus actu, sed potentia. Vide Tolet. de univers. q. 2. Ruv. q. 2. univers. num. 34. Sed subjecta positarum propositionum, licet non habeant actu plura sub se, de quibus prædicentur, si tamen haberent sub se plura, essent apta de illis prædicari. Et hæc universalitas dicitur virtualis, itemque negativa, & destinguitur a positiva, quando universale actu plura habet in quibus inest. Vide Coll. Con. 1. post. c. 4. q. 1. art. 1.

8. Ruvius 1. post. c. 4. q. 1. n. 15. duplicia dicit esse singularia. Quædam sunt, in quibus individualis disterentia non distinguitur à specifica vel essentiali; quædam sunt in quibus certum est distingui individualem differentiam, & individualia prædicata à specificis: & de his individuis propositio necessaria vel scientia non est, quia non sunt apta esse in pluribus; de illis vero ut, de sole, mundo, siunt propositiones universales seu de omni, quia si darentur plures soles, & plures mundi, de

Ff :

illis omnia que de fole dicuntur effent vera, & ideo eciam talia fingularia cadunt sub scientias contemplations.

9. Dicte autem propositioni de omni opponitur propositio de nullo, quando predicatum nullo unquam subjecto convenit; ut, Homo non est bessia; Calor non est frigus.

10. Propositio xel auto est cujus termini nexu essontiati conjunguntur; eltque vel primi, vel secundi, vel terrii,

vel quarti modi.

11. Primus modus est, cujus predicatum est de quidditate seu desinitione subjecti. Arist. Kab' au τὰ β δου ἐσάςχει ἐν τω τί όζιν, hoc est, Ea appello per se (scilicet primo modo) qua subjecte însunt în co quod quid est. Vide Zab. l.1. de propos. necess. c.6. & in 1.post.c.4. 1.30. Doctores Co'onienses ibidem.

Y

ei ti

fit

Ei

di

tic

ini

qu

tur

bil

M.

Ru

feu

ext

æq

eft,

Com

prof

genera; aut quando integra definitio prædicationum genera; aut quando integra definitio prædicatur, aut genus, aut differentia specifica, sive hæcambo proxima site, sive remota. Genus enim remotum & differentia remota, etiams in definitione speciei expresse non ponuntur, includuntur tamen in genere proximo, tanquam ipsius partes essentiales. Zabar. 1. de proposnecess.

13. Mat. Placcius 1.3. apod.c. 19. etiam proprium generis de specie per se prædicari asserit; sed fallitur, quia propria assectio, sive generis ea sit, sive speciei, de nulli-

usrei elt effentia,

14. Secundus modus per se est, cujus subjectum est de desinitione pradicati. Et huc pertinent pradicationes accidentis proprii de subjecto, ut, Homo est risibilis. Accidens enim essentialiter definitur per subjectum, quod vide apud Zab. 1. 4. de meth. c. 14. Tolet. 1. post. c. 4. q. un. 15. Hic, quam progrediamur ad reliquos modos duo prius videnda sunt. Primum est, An genus prædicetur de disferentia per se; ut, Rationale est animal. Jandunus 3. met. q. 12. cum Nic 1 Amant. 1. post. c. 4. in dub. & cum aliis, assirmat. Sed saltum hoc esse sic paret: Si genus prædicatur de disferentia specifica per se, author

fit in primo modo, aut in secundo! nam quod seque in tertio neq; in quarto hoc sieri possiti, dubium nullum est. Sed non in primo modo, quia in illo prædicatum debet inesse subjecto, & in ipsius desi itione poni. Sed & Soxei uere xesu il Stapoed. To sloss. Dissernia, non est particeps generis, Arist. 4. Top. c. 7. Vide Schegk. ib. loco 18. Non etiam in secundo modo, quia dissernia non est de definitione generis: angustius enim non est de definitione laboris. Quod si prædicatio generis de dissernia non est per se, multo minus erit universaliter prima, ut volebat Themist. Vide Javell. 2.mcz. q. z. Zabar. 1.2. de prop. necess. c.4. Suar. disp.6.s. \$.23.

16. Secundum est, An propositiones primi modi, cujus termini sunt reciproci, si convertantur, siant secundi modi, & contra, propositiones secundi modi per conversionem siant primi an hæc, Homo est rationalis,
quæ est in primo modo; convertatur in hanc, Rationale
est homo, quæ sit in secundo modo; & hæc, Homo est
tisibilis, in secundo modo, convertatur in hanc, Risibile

est homo, in primo modo.

1

e

-

t

19

2

e

d

0

r

·

17. Sed nos cum Trombeta in quaftion. metaph.nega, mus absolute ullam propositionem primi modi in propofitionem secundi converti posse, aut secundi in primi. Est enim conditio propositionibus prima & secundi modi communis, ut sint naturales. At quando dico, Rationale est homo, Risibile est homo, sunt propositiones innaturales, seu, ut a ii vocant, inordinaia & indirecta; quia homo, qui in positis propositionibus est prædica. tuni, non i elt extra animam reipfa in rationali aut rifibili, sed potius subjecta hæc insunt prædicato Homini, Magist. Colonienses l. cit. Zab. I. de propos. neces . c. 6. Ruv. q. fupra cit. n. 17. Est enim propositio naturalis seu ordinata, quando prædicatur id de subjecto, quod extra animain ipsi inest, & quando prædicarum vel est equale, vel latius subjecto : innaturalis seu inordinata est, cujus subjectum extra animam inest prædicato, & elt ipso latius. Vide Averr. 7. met. com. 59. 6 4. Phys. com. 33. Themist. 1.post.c.38. Zabar. de 4. fig. c.12.1. de prop.neceff. c.6. 1.poft.t.137. Tolet. de indiv. q. 2. Titel.

A. consid Dial. c. 25. Unde non satis est ad propositiones primi vel secundi modi, ut prædicatum sit de subjecti, vel subjectum de prædicati definitione, sed requiritur etiam, ut hoc siat modo naturali. Quapropter neque hæc propositio est per se, Animal est homo, quia subjectum latius patet prædicato.

18. Zab. 2. de propof. necess. c. 13. illam prædicationem, Rationale est risibile, & similes, per conversionem sieri primi modi, Risibile est rationale, asserit: sed nos respondemus, illas non esse per se primi vel secundi modi

fed potius quarti, ficut paulo post disputabitur.

19. Porro prædicata, quæ in secundo modo dicendi per se locum habent, sunt duplicis generis: quædam simpliciter de subjectis prædicantur, ut, Homo est risibilis; quædam non simpliciter, sed duo simul juncta oppositaconstituunt unam prædicatum per se, ut, Numerus vel est par vel impar. Et hoc innuit Arist. 21. c. præs.

per accidens, quando scilicet neque prædicatum est de definitione subjecti, neque subjectum de definitione prædicati, ut, Homo est albus, Corvus est niger, quæ sunt accidentia communia. Vide Arnis, in nos. in Log. Cres.

*

9

re

m

part.prop.L.I.c.2.lit. b.

21. Tertius modus dicendi est, quando existentia prædicatur de re. Quod si igitur illa res existat per se, erit modus dicendi per se; si existat per aliud, erit modus dicendi per accidens, huic modo per se oppositus. Arist, hunc modum sic discribit: ** 10 mi 220 ** Sankeralos xi-perus dala mos, Praterea (scilic.per se appello) quod non dicitur de ulta alio subjecto. Per se autem existunt substantia: quo modo hac propositio est per se, Homo est, In alio autem subsistant accidentia: quo modo hac non est per se, Albus est, Justus est.

22. Existunt autem non tantum per se substantiæ primæ, sed etiam secundæ. Aliud enim omnino est, dici de subjecto simpliciter, aliud, dici de subjecto alio. Arist, non dixit prædicata non debere in hoc modo dici de subjecto sed dixit, non debere dici de subjecto alio. Jam vero substantia secunda dicitur quidem de subjecto, scili-

cet de prima; sed non de subjecto alio, quod contingit quando prædicantur accidentia. Et hoc bene notarunt

ex Alberto Mag. Colon. & Tolet.

m

D\$

di

er

0-

5

124

rel

113.

de

Z.

mt

el.

x-

rit

lus

ilt.

16-

non

ab-

eft,

æc

ride

ift.

ıb-

ve-

ili-

23. Observa præterea, quod in hisce propositionibus n'est, quod ponitur loco prædicati, possiti dupliciter interpretari: vel enim intelligitur significare essemiam, vel existentiam. Quemadmodum etjam Ens interdum significat habens essemiam, interdum significat habens existentiam seu existens, quod vide apud Colleg. Conimb. 1. de interp. c. 4. q. 2. art. 4. s. 2. Si prioti significatu accipiatur, tune hujusmodi propositiones, ut, Homo est, sunt in primo modo per se; si vero posteriori, sunt in hoc tertio.

24. Ramistæ hunc modum per se esse negant, & quidem ropter have imprimis rationem: Omne per se est de emni: Ilia propositio in qua existentia enunciatur, non est de omni, quia existentia potest separari ab essentia: Igitur nec est per se. Quin etiam ipse Zib. 1. de prop. necess. c. 11. in hoc modo necessitatem reperiri negat. Verba ipsiu apponam. Tertius quidem modus nullam habet necessitatem: quoniam enim alicujus rei de alia re pradicationem non habet, ideo an necessario pradicetur naces considerare non possi smus. Sed in ea solu rei existentia enunciatur, que potest esse per se, & tamen non necessaria. Existat enim per se substantia individua, ut, hic homo, qui tamen non ex necessitate existit, quoniam aliquando non

suit, & aliquando non crit.

25. Ad hoc ut respondeamus, sciendum est primo, essentiam dupliciter posse sumi; vel ut est potentia, vel ut est astu. Ut est potentia, non dicit quod sit aliquid reale extra suas causas sed abstrahit & præscindit ab esse reali. Atque hac ratione solet essentia quidditatis nomine significari, quia illa est quæ per desinitionem explicatur, vel aliqua descriptione, qua declaramus quidnam res sit, cujusque naturæ. Ut est actu importat hoc, quod sit extra suas causas actu in rerum natura. Vide Suarez disp. 31. s. 3. Sciendum secundo, existentiam nihil esse aliud quam id quo res est in natura extra suas causas. Vide Suarez, disp. 2. s. 4. & disp. 31. s. 6. s. 21, 22, 23.